

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

DE TWINTIGSTE EEUW.

't Zou ons, zoo hebben we gemeend, vreemd zijn de 8 in het jaartal in een 9 te veranderen, want we waren allen zoo aan die 8 gewend. Alles wat in 1700 en zooveel gebeurd is, stond reeds zoo heel ver van ons af; dat was de oude tijd. Maar 1800 en daarna scheen ons meer eigen te zijn.

Wellicht heeft het een maand geduurd eer allen er aan gewend waren om 1900 te schrijven, doch langer zeker niet. Men went zoo spoedig; men leeft zoo vlug! Die verandering van 8 in 9 heeft ons reeds, om zoo te zeggen, met den eenen voet in de twintigste eeuw doen staan toen we nog in de negentiende leefden. Is het ons nu reeds, na slechts zeven dagen, wel vreemd dat we overgegaan zijn in een nieuwe eeuw?

Maar is — deze vraag komt soms op — al die afdeeling in tijdperken misschien slechts schijn? Beteekent een nieuwe eeuw wezenlijk iets bijzonders? Stroomt niet de tijd voort als een kalme rivier, gestadig, snel, maar toch met een snelheid die de man aan den oever nauwelijks bemerkt en die alleen gevoeld wordt door hem die door de verplaatsing van het water wordt medegevoerd?

Zoo is het werkelijk! Zoo is het voor ieder en alles; maar niet voor ons menschen. Zoo is het voor den Almachtige, die niet op dien stroom wiegelt en voortglijdt, maar als de eeuwige rots staat en zelf den stroom des tijds laat vloeien. Voor Hem bestaat geen tijd, geen afstand, geen verleden, geen

toekomst, maar een eeuwig heden. Zoo is het voor de schepping die als een vloot van groote en kleine schepen door zijne hand op verschillende punten op dien stroom wordt nedergelaten en eindigt zoodra ze, gedragen op de voorbijvlieten te wateren, in den oceaan der eeuwigheid aankomt. Maar zoo is het niet voor de redelijke schepselen, die God naar zijn beeld en naar zijne gelijkenis formeerde. Onzedagen heeft hij „een handbreed gesteld”, maar tegelijk heeft hij „de eeuw in onze harten gelegd”. Wij gevoelen ons onvergankelijk en we vergaan als een droomgezicht. Wij brengen onze jaren door als een gedachte en we weten — in ons geestelijk bestaan en in onze conscientie — dat die jaren geen gedachte maar hooge werkelijkheid zijn.

Elk jaar heeft zijn eigen stempel; iedere eeuw bezit haar eigen karakter. De negentiende eeuw was anders dan de achttiende; en de achttiende verschildte van de zeventiende. God heeft aan de ordening van zon, maan en sterren „heerschappij gegeven over de aarde; niet slechts in dien zin dat dag en nacht elkander geregeld afwisselen, maar zoo dat die afwisseling het zedelijk en geestelijk leven der menschen en der menschheid regelt en regeert.

De menschheid is niet de som van ontelbare enkelingen; maar de individuen zijn onderdeelen van het groote geheel. Ieder mensch leeft niet tweemaal, eens hier en eens hierna, maar de beide deelen van ons leven zijn één. Wat de mensch thans zaait, zal hij straks maaien. Dat weten we allen. Die wetenschap is gezegend; ze geeft den

ernst des levens aan Gods kinderen en ze legt het gebit in den mond der godloozen.

We zijn een *nieuw* tijdperk ingetreden. Nog enkele jaren en men zal van hetgeen een maand of wat geleden gebeurde zeggen: „Dat is nog van de vorige eeuw!” Andere denkbeelden, andere vormen zullen zich baan breken en de twintigste eeuw tot een eigen tijdperk vormen en stempelen. Het eigenaardig karakter van de zestiende eeuw was herleving, dat der zeventiende worsteling; dat der achttiende versterving; dat der negentiende overgang. Overgang, waarheen? Naar hetgeen de twintigste zal doen zien en doorleven. Een nieuwe maatschappij wordt geboren. Is gissing geoorloofd dan zou men onderstellen: een maatschappij waarin goed zoowel als kwaad scherper tevoorschijn zal treden dan vroeger het geval was. De vijandschap tusschen de Slang en de Vrouw, tusscher beider zaad, zal al dieper doordringen, al scherper contrast vormen. De geschiedenis van het Kruis van Golgotha herhaalt zich in de door dat kruis verlost. De dienstknecht is niet meer dan zijn heer. Tusschen de Slang en het Zaad der vrouwe, steeg die vijandschap totdat eindelijk de Slang overwon in den vloekdood van Jezus, die eindigde in den triomf zijner opstanding. Tusschen beider zaad zal die vijandschap haar hoogtepunt bereiken in de overwinning welke de Anti-christ zal behalen over de gemeente des Heeren, om dood te loopen in de wederkomst van Christus en de openbaring der geloovigen.

Daarheen gaat onze eeuw. Wie weet hoe ver ze ons daarheen den weg doet afleggen. Brengt ze ons een belangrijke schrede nader, dan zal de weg door de zee en door duisternis gaan. Dan zullen er vreeselijke dingen gebeuren. Maar juist dan geldt het woord: Als ge deze dingen ziet geschieden, zoo heft uwe hoofden opwaarts, wetende dat uwe verlossing nabij is.

God zegene ons allen met zijne genade, zijne gemeenschap, zijne vertroosting, en geve ons, ook in dit jaar, de kracht, om voor ons, en de onzen, voor ons volk, voor de menschheid waarvan we deel uitmaken, voor zijn komend koninkrijk, ons „vast te houden als zagen wij den Onzienlijken”. Dan zal het goed zijn.

W.

DE GELIJKENISSEN ONZES HEEREN.

XVIII.

De gelijkenis van de ponden.

De Heere Jezus was op zijn laatsten tocht naar Jeruzalem. Geen tien dagen meer of het kruis zou op den heuvel Golgotha opgericht worden. Rijk aan woorden van eeuwige beteekenis zou dat korte leven op aarde nog zijn; ook rijk aan lessen in den vorm van gelijkenissen. Bijna alle gelijkenissen in die enkele dagen uitgesproken zouden bestemd zijn voor de ooren en harten van zijn jongeren alleen. Maar toch ook verscheidene voor de farizeën, die thans vooral en bij toeneming hem omringden met het kennelijk doel om hem over zijn eigen woorden te doen struikelen.

Het laatste gedeelte van de laatste reis was bijna afgelegd. Jezus naderde reeds Jericho. Vlak vóór de

poort der stad werd hij opgehouden door het koninklijk geloof van den blinde, die „den Zone Davids” aanriep om ontferming. Zijn geloof werd niet beschaamd; hij werd terstond op zijn bedde ziende gemaakt. Daarna ingekomen zijnde, ging Jezus door Jericho, en ging reeds de stad weer uit. Neen, hij zou nog op zijne schreden terugkeeren. Een overste der tollenaars, een Israeliet, die niet den tol gepacht had, maar die door den pachter tot opzichter van de mindere tolbedienden was aangesteld, liep vooruit en klom in een wilden vijeboom, die stond aan den weg tusschen Jericho en Jeruzalem, waar Jezus langs zou gaan. Zacheus had zooveel over dezen grooten profeet hooren spreken, dat onbewust zijn hart voor hem gewonnen was. Hij moest en zou hem zien. Maar voor hem, klein van persoon als hij was, bleef daartoe geen ander middel over dan in een boom te klimmen en zoo uitzicht over de hoofden van de schare te krijgen.

Daar zat hij in gespannen verwachting. Een stofwolk komt op; geruisch nadert. Daar is de volksmenigte! Zie daar! het middelpunt van de schare is de alom vereerde meester. Nu kan Zacheus hem eens goed opnemen. Maar wat is dat? Hij kan zijn eigen ooren niet gelooven: „Zacheus, haast u en kom af, want ik moet heden in uw huis blijven.” Is het waar? Heeft Jezus van Nazareth dat tot hem gezegd? Kent deze hem dan? Weet hij zijn naam? Zal hij terugkeeren en bij Zacheus het middagmaal gebruiken? 't Is bijna te veel om te gelooven! Maar Zacheus gelooft en gehoorzaamt. Hij haastte zich en kwam af; keerde met Jezus terug, Jericho in, en ontving hem met blijdschap.

Hoe heerlijk en schoon! Er is, zou men zoo zeggen, slechts één reden waarom men Zacheus zijn voorrecht niet zou gunnen, en die is: jaloezie. Wie zou niet gaarne de eer hebben dezen Rabbi te herbergen! Neen: niet Zacheus wordt benijd, maar Jezus wordt beknord door „allen die het zagen”. Ze zien wel gaarne zijn wonderen, want die zijn hoogst belangrijk; ze hoo en wel graag zijn gesprekken en gelijkenissen, want die zijn scherp en geestig, vooral wanneer hij het gemunt heeft op menschen van wie zij niet houden. Maar hem in huis ontvangen, hem tot gast hebben, dat is bedenkelijk. Ondertusschen gunnen zij het een ander ook niet. En als die ander een overste der tollenaars is, worden ze allen in eens vroom en kunnen zich niet begrijpen hoe Jezus dat met zijn geweten kan overeenbrengen. Ingaan om te herbergen bij een zondigen man!

Zacheus hoorde de murmureeringen en achtte het noodig den Heere Jezus, vóór die binnentrad, eenige verantwoording van zijn levensgedrag te geven. „Zie, de helte mijner goederen, Heere! geef ik den armen; en indien ik iemand iets door bedrog ontvreemd heb, dat geef ik vierdubbel weder.” Zacheus was rijk, maar hij kon er zich op beroepen dat hij dezen rijkdom niet door geldgierigheid of bedrog verworven had. Hij was gewoon niet een tiende, maar de helft van zijn inkomen voor liefdadige doeleinden af te zonderen, dus veel meer dan de wet hem voorschreef. En mocht blijken dat hij door bedrog iemand iets ontvreemd had, (wat niemand trachtte te beweren of te bewezen) dan was hij dadelijk bereid dat vierdubbel te vergoeden, ook zonder de uitspraak van het vonnis af te wachten, dat volgens de wet hem daartoe verplichten zou.

Zacheus zeide daarmee niet dat hij geen „zondige man” was, maar mocht toch zonder zelfverheffing of eigengerechtigheid zijn hoogen gast te kennen geven dat deze bij een maatschappelijk en wettelijk onbesproken man, en niet bij een schurk, zijn intrek nam.

Veel hooger rekende Jezus het, blijkens zijn antwoord: „Heden is dezen huize zaligheid geschied, nademaal ook deze een zoon van Abraham is; want de Zoon des menschen is gekomen om te zoeken en zalig te maken dat verloren is.”

Een groot, ja het grootste, heil viel den huize van Zacheus ten deel toen het ware zaad van Abraham, in wien alle volken der wereld zouden gezegend worden, tot hem, den zoon van Abraham, inkwam. Een zoon van Abraham was Zacheus, ten eerste door afstamming; daarna door overvloedige, zij het misschien uitwendige, naleving der wet, en eindelijk vooral door de behoefte die hij toonde te bezitten aan kennismaking en omgang met Jezus, „wiens dag Abraham begeerd had te zien.”

Behoeftte aan Jezus' gezelschap kan niet ontstaan en bestaan zonder schuldgevoel. Wie niet tot Jezus komt om redding, komt in 't geheel niet tot hem, maar keert hem den rug toe en stoot hem van zich. Werkt die behoefte door, dan gaat hij die Jezus zoekt zich een verlorene gevoelen. En om dezulken te zoeken en gelukkig, zalig te maken is Jezus gekomen. Aan de anderen, die hem niet willen ontvangen, maar alleen zijn gedrag weten te bedillen, heeft hij niets te zeggen, niets te doen. Dien anderen, dien „rechtvaardigen”, die precies wisten dat Zacheus een zondige man was, tot wien Jezus niet mocht ingaan, werd door deze woorden zijdelings een vreeselijk oordeel aangezegd. En dat werd voor hen uitgewerkt en duidelijk gemaakt door de volgende gelijkenis.

„Een zeker welgeboren man reisde in een verlegen land, om voor zichzelf een koninkrijk te ontvangen, en dan weder te keeren.

En geroepen hebbende zijn tien dienstknechten, gaf hij hun tien ponden, en zeide tot hen: Doet handeling totdat ik kome.

En zijne burgers haatten hem, en zonden hem gezanten na, zeggende: Wij willen niet dat deze over ons koning zij.

En het geschiedde, toen hij wederkwam, als hij het koninkrijk ontvangen had, dat hij zeide dat die dienstknechten tot hem zouden geroepen worden, dien hij het geld gegeven had, opdat hij weten mocht wat een iegelijk met handelen gewonnen had.

En de eerste kwam en zeide: Heere, uw pond heeft tien ponden daartoe gewonnen.

En hij zeide tot hem: Wèl, gij goede dienstknecht, dewijl gij in het minste getrouw zijt geweest, zoo heb macht over tien steden.

En de tweede kwam en zeide: Heere, uw pond heeft vijf ponden gewonnen.

En hij zeide ook tot dezen: En gij, wees over vijf steden.

En een ander kwam, zeggende: Heere, zie hier uw pond, hetwelk ik in een zweetdoek weggelegd had:

Want ik vreesde u, omdat gij een straf mensch zijt; gij neemt weg wat gij niet gelegd hebt, en gij maait wat gij niet gezaaid hebt.

Maar hij zeide tot hem: Uit uw mond zal ik u oordeelen, gij booze dienstknecht! Gij wist dat ik een straf mensch ben, nemende weg wat ik niet

gelegd heb, en maaiende wat ik niet gezaaid heb.

Waarom hebt gij dan mijn geld niet in de bank gegeven, en ik, komende, had hetzelfde met woeker mogen eischen?

En hij zeide tot degenen die bij hem stonden: Neemt dat pond van hem weg, en geeft het dien, die de tien ponden heeft.

En zij zeiden tot hem: Heere, hij heeft tien ponden.

Want ik zeg u, dat een iegelijk, die heeft, zal gegeven worden, maar van dengenen, die niet heeft, van dien zal genomen worden ook wat hij heeft.

Doch deze mijne vijanden, die niet hebben geweld dat ik over hen koning zoude zijn, brengt ze hier en slaat ze hier voor mij dood.”

Deze gelijkenis sprak Jezus, zoo staat er uitdrukkelijk bij, omdat hij nabij Jeruzalem was en omdat zij meenden dat het koninkrijk Gods nu terstond zou openbaar worden.

In een triomftocht ging Jezus naar Jeruzalem. Nog één dag en de geestdrift van het volk zou haar hoogtepunt bereiken. Jeruzalem was, zoo meende de menigte, de stad waar hij thuis behoorde, en had hij slechts genoeg steun van de publieke opinie, dan behoefde hij niet langer te wachten, maar kon zich daar dadelijk als Messias vertoonen en vestigen. Dan zouden al die tollenaars met hun oversten — en met de tollers daarbij — verdwijnen. Dan zouden er geen farizeërs met hun hoogmoed — en met de lastige goddelijke wetten bovendien — meer gevonden worden. Dan zou er geen Romein meer in het land overblijven. Dan zou het volk — neen dan zou de Messias — koning zijn.

De Messias? Begeerden zij waarlijk een koninkrijk Gods, een Messias? Indien ze daarnaar verlangd hadden, dan zouden ze het heerlijk gevonden hebben dat Jezus aan Zacheus zijn invloed wijdde door bij hem te middagmalen. De ontevredenheid over deze daad des Heilands had veel dieper grond dan ze zelf vermoedden. Nu zagen ze uit naar het koninkrijk Gods, gelijk zij zich dat voorstelden; over acht dagen zouden ze uitschreeuwen: „Wij hebben geen koning dan den keizer!” Morgen zouden ze jubelen: „Gezegend is de Zone Davids”; over acht dagen zouden ze brullen: „Neemt weg! neemt weg! Kruist hem!” En daarom stond deze gelijkenis in het allernauwste verband met de gebeurtenis van dien dag en was rechtstreeks op hen toepasselijk.

Vooreerst zou het koninkrijk Gods niet „terstond openbaar worden”, maar zou de Heere Jezus naar een verlegen land reizen om dat koninkrijk te ontvangen. Het koninkrijk kwam hier niet tot hem, maar hij ging het ontvangen om daarna weder te keeren en het koninkrijk mede te brengen. De vergelijking was geheel uit het leven gegrepen en voor een kind verstaanbaar. De geheele bekende wereld werd van uit Rome, door den keizer, geregeerd. Die stelde over de onderdeelen van zijn land, tot onderkoning aan wien hij wilde. Tot onderkoning ja, maar met bijna absolute macht. Als die onderkoning maar trouw bleef aan Rome, genoeg schatting opracht en de weerbare manschap ten dienste van Rome beschikbaar hield, was hij overigens zoo vrij als de keizer zelf. De machtigste keizer van onzen tijd heeft binnenslands slechts een schaduw van de macht van zulk een koning. De oppermacht van Rome deerde hem even weinig als het de mo-

narchie van Karel de Groote hinderde, dat deze door den paus gekroond was.

Jezus ging naar het verre land, naar den hemel, om gekroond te worden en dan weder te keeren. Hij ging langs een weg, die den meesten niet aanstond: den weg des kruises. Vóór zijn heengaan riep hij zijn tien dienstknechten en gaf hun ieder een pond, ieder een vaste geldsom, ieder een talent, een gave, om daarmee in zijn dienst te handelen. De gelijkenis heeft dubbele bedoeling; de burgers van den welgeboren man haatten hem en zonden hem gezanten na om den opperheer te overreden een ander in zijne plaats te benoemen; en ook onder de dienstknechten, onder hen die in zijn onmiddellijke nabijheid verkeerden, woude en wroette de nuijerij en de ontrouw.

Zooals te voorzien was: het gezantschap kwam onverrichter zake terug, en de welgeboren man keerde als koning weder. Het eerste wat hij doet is orde op zijn zaken stellen. De tien dienstknechten zijn met zijn vertrouwen vereerd om daardoor de proef te nemen of ze waardig zijn zijne hovelingen, mederegenten te worden. Zij komen het eerst in 't verhoor. Altijd begint het oordeel van het huis Gods. Maar... indien de rechtvaardige nauwelijks zalig wordt, waar zal de godlooze en de zondaar verschijnen?

Negen van de tien dienstknechten hebben, ieder naar het verstand en den aanleg hun van God geschonken, maar allen ter goeder trouw, zooveel mogelijk winst gemaakt met het hun toevertrouwde pond. Hun bekwaamheid zoowel als hun trouw is gebleken, ze worden beloond met een stadhouderschap, ieder naar de mate die hij goed vervullen kan. Maar de tiende komt en brengt hetzelfde pond, dat zijn heer hem vóór jaar en dag toevertrouwde, terug, onbeschadigd, onverminderd, maar ook onvermeerderd. Net es lag het in een zweetdoek gepakt; heel netjes, maar ook heel verachtelijk; men bergt een door zijn heer en koning toevertrouwden schat niet in een schoonen neusdoek (dat ongeveer is de beteekenis van het woord). De dienstknecht had nog voor zijn onbetamelijk gedrag een heel mooie verontschuldiging bedacht: „Ik wist dat ge een straf (een wel rechtvaardig maar zeer streng) mensch zijt. Gij neemt weg wat ge niet gelegd hebt, en ge maait wat ge niet gezaaid hebt.” Met andere woorden: 't Was mogelijk dat ik met den besten wil niet kon voorkomen dat uit mijn handeldrijven verlies in plaats van winst voortspoot. Zelf bezit ik geen penning en gij zoudt naar geen verontschuldiging gehoord hebben en niet tevreden zijn geweest met vijfenzeventig percent van het pond. Dus was de eenige veilige weg 't geld maar juist zoo te bewaren als ik het gekregen had.

Indien deze man in het zenden der gezanten niet de hand had gehad, dan had hij toch zeker ook geen vinger uitgestoken om het tegen te houden. De koning dacht er dan ook heel anders over. Deze man was geen voorzichtige, maar een *looze* en *luie* dienstknecht. Er waren ook toen reeds evenals nu, genoeg solide bankinstellingen in het land. Hij had daar het geld kunnen uitzetten, zoodat de eigenaar het, bij zijn wederkomst, met woeker (d. i. met bijbetaling van gekweekte rente) had kunnen terugnemen.

Een kostelijke wenk voor wie zelf niet allerlei arbeid

in dienst des Heeren kan verrichten. Ieder heeft wel eenig talent dat bruikbaar is. Hebt ge zelf geen tijd of gelegenheid om het aan te wenden, stel dan een ander instaat om het te besteden. Een ander kan allicht meer gebruiken dan hij bezit of dan hem toevertrouwd is; vermeerder zijn kapitaal met het uwe, dat anders renteloos blijft liggen. Wie zelf niet kan uitgaan om het Evangelie te verbreiden, kan toch nog wel éen bijbeltje koopen en meegeven aan hem die gaat. Wie letterlijk geen cent heeft, kan dien zendeling steunen door zijn gebed.

De koning zeide tot degenen die hij hem stonden: „Neeemt dat pond van hem weg” (dat was recht in hun oogen, dat sprak vanzelf) „en geeft het aan den man die de tien ponden overgewonnen heeft” (dat begrepen ze niet: Heere, *hij* heeft *tien* ponden! krijgt hij nóg meer?) „Want ik zeg u: een iegelijk, die heeft, zal gegeven worden, maar van dengenen die niet heeft, zal genomen worden ook wat hij heeft.”

Alles wat we hebben is genadegave. Geen van die genadegaven is in zichzelf onvruchtbaar. Werken ze veel uit, dan is dat ook genade, maar niet op dezelfde manier als de eerste. Wij kunnen wel degelijk maken dat Gods genadegaven veel of weinig uitwerken. „Zooveel hem aangenomen hebben, dien heeft hij macht (niet het voorrecht, niet de genade, maar *macht*) gegeven kinderen Gods te worden.” Er staat niet: Het is te hopen dat ge opwast in de genade; maar bevelend „*Wast op* in de genade.” „*Ik vermag* alle dingen door Christus die mij kracht geeft.” „Die niets heeft, niets heeft overgespaard of gewonnen, van hem zal genomen worden ook wat hij heeft.” Want wat hij heeft was in zichzelf een dood ding, dat hij moest levend maken en zou levend maken indien hij zelf leefde. De wedergeborenen zijn geen machines, eerst door Satan bewogen, later door God met stoom gevuld of geëlectriseerd; ze zijn schepselen Gods, zijn beelddragers, wier *wil* wordt omgezet. Sommigen meenen, 't is maar erg moeilijk dat God ons zooveel vrijheid geeft en zoo zelf laat handelen. Ze zijn als de „booze en luie dienstknecht.” Is dat niet juist onze heerlijkheid en eere, dat God geen kooi vol apen, die hem alles nadoen, verlangt, maar een huis vol kinderen, die met hem eenswillend zijn?

Op het oordeel over de dienstknechten volgt dat over de burgers. „Doch deze mijne vijanden, die niet hebben gewild dat ik over hen koning zou zijn, brengt ze hier en slaat ze voor mijn voeten dood.”

De belooning van de getrouwe dienstknechten wordt vermeld, en de straf van de luiers. Het lot van den boozen en luie dienstknecht wordt *hier* in 't midden gelaten. Bij een andere gelegenheid valt daar de nadruk op. Thans was het vooral te doen om de „burgers”. Die hem niet tot koning begeerd hebben, worden voor zijn voeten doodgeslagen. Dat is de toorn des Lams, waar de Schrift even vol van is als van zijn liefde. Geen wonder, want er is geen liefde zonder toorn, zoolang er nog iets of iemand overblijft, waartegen te toornen valt. Liefde zonder toorn is even ondenkbaar als ware toorn zonder liefde.

Met diepe beteekenis, en niet slechts om het verhaal te vervolgen, staat er achter de gelijkenis: „En dit gezegd hebbende, reisde hij voor hen heen en ging op naar Jeruzalem.”

Zoodra hij uitgesproken had, was de laatste waar-

schuiving aan déze schare, als geheel genomen, geschied. „Vóór hen heen” reisde hij weg; hij wachtte niet op hun begeleiding. Zij kwamen achteraan; ze moesten toch dien weg op, want vóór den Paaschdag moesten ze in Jeruzalem zijn. Ze zouden hem straks schijnbaar vol geestdrift begeleiden; maar de innerlijke scheiding was een voldongen feit. En hij ging op naar Jeruzalem. De laatste eerste schrede werd gezet op den weg naar het verre land. Want het is nog nooit voorgekomen, sprak Jezus zelf, dat een profeet gedood werd buiten Jeruzalem!

Wie onzer nu denkt: „Die gelijkenis gaat óns dus eigenlijk niet aan”, die valt onder het oordeel over de vijanden. En wie Jezus als koning over zich begeert, die heeft van deze gelijkenis eeuwig nut.

W.

OP DE EILANDEN.

EEN FAMILIEGESCHIEDENIS.

DOOR

A. J. HOOGENBIRK.

XIV.

STRIJD.

Toen de lezer het hoofdstuk dusver gebracht had, hield hij stil, schoof den Bijbel een eind van zich af, en liet het hoofd voorover vallen, als iemand die, reeds lusteloos, iets voelt dat hem nog meer nederdrukt.

„Toen ik,” zoo schreef Wagtendonk veel later in een brief, „deze woorden gelezen had, overviel mij een gevoel, waarvan ik de heugenis wel nooit zal verliezen. Ik was reeds ver van vroolijk. Bij vrouw en kind was mijn hart, en geen bezigheid leidde mij af. Ik had den Bijbel genomen evenzeer tot tijd-korting als tot voortzetting van mijn onderzoek, doch in geen geval om mij in mijn overtuigingen te laten schokken. Ik gevoelde echter nu iets, dat ik nog nooit ervaren had, en dat mij als een looden last op het hart viel. Ik trachtte het af te werpen, weg te redeneeren, maar 't baatte niet. Ik had indertijd eens een remora of zuigvisch gezien, die zich aan de schepen vastklemt en die niet is los te krijgen. Iets dergelijks scheen mij nu toe, hetgeen ik had gelezen. Ik wenschte in stilte dat ik nooit den Bijbel gezien had. Ik gevoelde dat hij mij moeilijke oogenblikken kon bezorgen.” —

Dat bleek — om nu verder korter te zijn — inderdaad het geval. Voor het eerst was den lezer verkondigd, en zulks in de krachtige taal van Paulus, dat er niet één is die goed doet, dat geen mensch rechtvaardig is of God zoekt, kortom dat allen voor God verdoemelijk zijn. Maar tevens had hij gelezen, hoe allen die gezondigd hebben ook om niet gerechtvaardigd worden, mits zij gelooven, wíl het geloof in wat God gedaan heeft de voorwaarde is om er deel aan te hebben; iets wat zeer natuurlijk is, wíl wie niet gelooft feitelijk het werk Gods als niet geschied of onwaardig verklaart. Eindelijk werd duidelijk gezegd, dat het geloof in Jezus' bloed en niet de werken den mensch leidt ter eeuwig geluk.

Hoezeer gewoon te denken, en diep ook, viel het Wagtendonk toch eerst zeer moeilijk zich een voor-

stelling te vormen van den schakel, die in des apostels redeneering het een aan het ander verbindt. De waarheden zelf echter waren hem duidelijk, wat echter geenszins beteekende, dat hij ze nu ook beamen kon. Zijn min of meer wijsgeerige aanleg stelde hem in staat zonder veel moeite nieuwe of hem vreemde gedachten in zich op te nemen en te verwerken. 't Eerste gelukte hem ook nu — 't laatste volstrekt niet. Want de natuurlijke mensch begrijpt niet de dingen die geestelijk zijn.

Een poos bleef de officier nadenkend zitten. Toen trok hij den Bijbel weer tot zich, las de verzen nog eens over, en sloot daarna het boek, terwijl hij even knikte als om te zeggen: zoo is het. Niet dat hij wat hem gepredikt was aanvaardde: maar hij had gezien dat de voorstelling die hij zich van het gelezene had gevormd, de juiste was. Zoo stond het er. Hoe 't bij hem stond was een andere vraag.

Ettelijke jaren geleden leefde er een predikant van de „Groninger” richting. Twee zijner leerlingen kregen met malkaer verschil of dominee wel of niet geloofde aan de Godheid van Christus, welk onderwerp juist aan de orde zou komen. Op de eerstvolgende catechisatie behandelde dominee het onderwerp en haalde daarbij o. a. tal van teksten aan die er op betrekking hebben.

Toen de catechisatie uitging sprak de eene leerling tot den ander:

„Heb je 't nu wel gehoord? Hij gelooft werkelijk dat Christus God is.”

„Ik heb alleen gehoord,” was het antwoord, „dat hij gelooft, dat de apostelen het geloofden.”

Zoover had ook Wagtendonk het gebracht ten opzichte der hooge en eeuwige waarheden door Paulus in het aangehaalde deel van den brief aan de Romeinen verkondigd; verdoemelijkheid van allen, rechtvaardiging van allen en geloof als de hand die de weldaad Gods aangrijpt. Zijn er niet honderden dien 't gaat als hem, die het niet verder gebracht hebben dan tot het weten, maar er koel bij blijven, de hand niet uitsteken en daarmee bewijzen hoe 't weten wel moet voorgaan, maar het geloof geenszins altijd volgt?

Niet lang na den aanval vroeger vermeld, kreeg onze officier uit Batavia bericht, dat om gewichtige redenen de bouw van het fort vooreerst geen voortgang zou hebben, en hij dus kon terugkeeren. Wel verbaasde hem dit ten hoogste, doch de blijdschap die hem 't bericht verwekte, deed vooreerst alle verdere overweging ver blijven. Weldra reisde hij met de andere heeren weder naar Batavia.

Blij verrast ontving Bertha haar echtgenoot, die opzettelijk niet geschreven had, en nu onverwachts voor haar stond. 't Bleek thans meer dan ooit hoe innig de man, die zich vaak als zoo koel had voorgedaan, of liever gewaand, lief hebben en zich aan het hart eener andere hechten kon.

De kleine was, zooals Bertha 't uitdrukte, een „prachtige jongen”, wat zijn vader van heeler harte bij aanschouwing beamen kon. 't Was Wagtendonk toen hij vrouw en kind aan het hart drukte, als bevond hij zich verplaatst in een nieuwe, heerlijke wereld. En de gedachte kwam bij hem op, of er ook nog beter geluk kon bestaan dan dat, 't welk de grootheid des levens, het geëerd zijn biedt. Hij

besloot althans zijn geluk te genieten zoo lang het duren mocht. En op lengte bleek kans te bestaan, toen hem duidelijk was gemaakt, wat aanleiding had gegeven tot zijn terugroeping.

Zooals we vroeger zeiden, had de regeering door het saamtrekken van troepen het noodige gedaan ter onderdrukking van elke oproerige beweging die mocht uitbarsten in de streek, waar het fort zou gebouwd worden. Doch toen men eenmaal zooveel doenlijk tegen elken aanval was gedekt, toen verder, na de vermelde uitbarsting van haat, alles rustig bleef, besloot men te onderzoeken wat de oorzaak der ontevredenheid mocht zijn. Dat ging niet gemakkelijk, wijl, als gezegd, de bevolking zeer gesloten en achterdochtig was. Ten slotte bleek, dat de panghoeloes of priesters het volk hadden opgehitst, door allerlei valsche geruchten en voorstellingen. De „Companie” zou het volk de landerijen afnemen, zware belastingen zouden worden opgelegd, en de onwilligen in slavernij weggevoerd. Om aan al deze maatregelen kracht bij te zetten zou een groote vesting worden gebouwd — iets daarvan was blijkbaar uitgelekt — waarin duizenden soldaten plaats konden vinden. Dit al had het lichtgeloovige volk in angst gebracht en den haat tegen de vreemdelingen opgewekt. Toen volgde wat we reeds meedeelden.

Zoodra men dit wist, werd wijselijk besloten allereerst den bouw van het fort uit te stellen, teneinde geen voedsel te geven aan de ongerijmde vrees des volks. Verder moest men beproeven de opgewonden gemoederen tot bedaren te brengen en gerust te stellen. De beste wijze daartoe werd geacht door middel der inlandsche hoofden den lieden aan 't verstand te brengen, dat de regeering volstrekt niet de booze plannen koesterde, haar toegeschreven. Om hiervan blijk te geven zouden belangrijke werken ten nutte van den landbouw worden ondernomen, die der bevolking moesten ter goede komen. Was eenmaal de kalme weergekeerd, dan zou de bouw van het fort zijn beslag krijgen.

Dat Wagtendonk ook bij de nieuwe plannen geraadpleegd werd, is te begrijpen. Intusschen kon hij voorloopig te Batavia blijven, en het deed hem goed na de lange scheiding wederom bij de zijnen te wezen niet alleen, maar ook de ontwikkeling gade te slaan van zijn kind, dat moeders lust en leven was. Soms vervulde een gevoel van onuitsprekelijke dankbaarheid zijn hart, en 't was hem als drong hem iets dien dank te uiten, maar aan wien?

Op uitnoodiging der regeering begaf Wagtendonk zich van tijd tot tijd op reis, teneinde de werken die met spoed waren begonnen, in oogenschouw te nemen. Er moest water afgevoerd, bruggen geslagen, een kanaal gegraven, dammen gelegd, en in 't kort allerlei verricht worden. Zooveel mogelijk trachtte Wagtendonk ook met de bevolking in aanraking te komen, wat ten slotte gelukte, althans bij enkele aanzienlijken. Van vijandige gezindheid liet echter niemand iets blijken.

Op een morgen begaf Wagtendonk, die den vorigen avond van Batavia was gekomen, zich op weg om een onderzoek in te stellen naar het werk aan een kanaalmuur, die grootendeels moest voltooid zijn. Op de plaats aangekomen, trad hij een houten tent binnen, waar teekeningen lagen en de opzichter hem wachtte. Nauwelijks echter was hij binnen of

hij hoorde een zwaren slag, vergezeld van een gekraak, waar tusschendoor akelig gillen klonk. Allen snelden naar buiten. Een ontzettend schouwspel wachtte hen. De zware muur ter halver hoogte reeds opgetrokken was loodrecht doorgescheurd alsof er met een mes in gesneden was. Een gedeelte was gevallen en lag in puin. Het andere gedeelte was uit zijn plaats gerukt en scheen nog te zakken of althans voort te schuiven. Luid schreeuwend ontvloden de werklieden het gevaar, doch drie hunner lagen onder 't puin bedolven. Twee hadden zich, gewond, kunnen redden.

Van allen kant stroomden de inlanders toe. Geen echter stak een hand uit om te helpen. Wel vernamen men een dof, onheilspellend gemompel, dat weinig goeds spelde. Eerst toen de Europeanen hun geld aanboden zoo ze hielpen, gingen ze aan 't werk, en ruimden het puin en de steenen weg, waarbij Wagtendonk en zijn mannen wakker meehielpen, in de hoop de werklieden nog te redden. Doch vergeefs. Wel werden de lichamen spoedig gevonden, doch misvormd, bijna onherkenbaar, geheel levenloos.

Toen men zo veel wist, liet de officier het verdere werk staken. Met verbazing zag hij, zich naar de andere zijde keerend, hoe inmiddels het geheele dikke stuk muur, 't welk in beweging geraakt was, in den grond was verzonken. Slechts het bovendeel was nog zichtbaar, bijna met den rivieroever gelijk.

Verwonderd keek Wagtendonk het aan. Hij had in Nederland meermalen verzakkingen van muren en andere bouwwerken gezien, doch hier op een bergachtigen grond werd allermint iets dergelijks verwacht. Doch het feit was er, en de eenige vraag bleef, waardoor 't kon zijn veroorzaakt. Dit viel echter niet zoo dadelijk uit te maken. Met de drie lijen en de twee gewonden toog men naar het naaste dorp. 't Was een sombere optocht. De inlanders stonden zwijgend langs den weg, zonder een woord of kreet te laten hooren. Doch 't ontging Wagtendonk niet, hoe men onderling elkaer zijn gedachten in stilte meedeelde, en de blikken daarbij op de vreemdelingen geworpen, ver van vriendelijk waren.

EEN VOETREIS DOOR HET JOTUNHEIM (NOORWEGEN),

door S. J. E.

Met photo's van den schrijver.

Het ontzaglijke hoogplateau dat zich over geheel Noorwegen uitstrekt, ingesneden door talloze fjords, verheft zich ten oosten van de Sognefjord tot het Jotunheim, door Keilhau, die dit berglandschap in 1820 ontdekte, Jotunfjeldene of Reuzengebergte genoemd.

De meeste beklimmers van den Galdhøpig, hebben ook de Zwitsersche Alpen reeds onder den voet gehad en nu willen velen hunner groote overeenkomst zien tusschen het Berner Oberland en dit Noorsche land der reuzen, dat ze dan bij voorkeur het Scandinavische Oberland noemen.

Ik geloof niet dat de natuurafereelen dezen naam wettigen; ik zal trachten u door een vergelijking het verschil aan te toonen tusschen de Zwitsersche en de Noorsche Alpen, en u tegelijk wijzen op een factor voor den voetreiziger van groot belang, de manier van reizen in beide gebieden.

Vooreerst dan het karakter van het land.

De liefelijke groene dalen, de schilderachtige Sennhütte, de schoone bouwlanden, de dichte wouden van Zwitserland, zoekt men hier tevergeefs, terwijl het grootsche, sombere Noorsche fjeld nog nieuw is voor hen, die slechts de Zwitsersche Alpen kennen. De wilde Matterhorn, de trotsche Monte Rosa, de gletscherrijke Breithorn, de vreeselijke gevaarten die Zermatt omringen, om nu maar meteen de gevaarlijkste uit Zwitserland te nemen, stijgen toch uit groene, boscbegroeide dalen omhoog. Bij de beklimming gaat men, vóór die ijsvlakten bereikt zijn, over vruchtbare weiden, langs schoone bergruggen, waar talrijke hutten en vaak groote hotels, op honderden meters hoogte, de grens trekken tusschen het bewoonbare en het onbewoonde. Om het kort en goed te zeggen: Zwitserland is geopend voor het toeristenverkeer.

Zoowel het Berner Oberland als de gebergten om Chamonix en Zermatt worden gekruist door breede rijwegen en talloze goede voetpaden.

Dáar is geen plaats meer heilig voor het ijzeren monster, dat snuivend en zwoegend de heerlijke denmenlucht voor zijn vuilen rook doet wijken en zelfs op de eeuwige sneeuw zijn vonken werpen wil.

Aan tandradbanen klemt het zich vast als het opkruipt tegen de steile hellingen van den Pilatus of zich wringt door de nauwe tunnel van den St. Gotthard, om eindelijk op het hoogste punt fluitend stil te staan voor een groot modern hotel, dat den reizigers dezelfde gemakken biedt als het hotel in het dal.

Ook de gletschers zijn niet meer veilig. Vroeger was men tevreden als ze hun beken afzonden, die de weiden vruchtbaar maakten en verderop, aanwassend tot rivieren, natuurlijke verkeerswegen vormden door zoo menig land.

Nu wordt al een der gletschers bij Chamonix door een maatschappij geëxploiteerd. Het ijs wordt er uitgezaagd. Wat blijft er van een tocht over het beroemde Mer de Glace? Die ijszee is haast een druk bezochte wandelweg.

En is de Mont-Blanc nog wel de koning? Hij mag het nog zijn als de hoogste der Europeesche bergen, de geheimzinnige ongenaakbare despoot is hij niet meer.

Dezen zomer hebben niet minder dan honderd een en veertig toeristen van af zijn hooge kruin bibberend op de gletschers neergezien. Het plan van dat Deutsche „Witzblatt" wordt heusch nog eens uitgevoerd, er worden als het zoo voortgaat nog eens bordjes geplaatst met „Rechts houden s. v. p." en: „Men wordt verzocht het onvoegzaam spuwen op den gletscher na te laten."

Natuurlijk, Zwitserland heeft nog menig punt waar ge de natuur in haar onbedorven schoon genieten kunt, maar de Alpen zijn te veel bereisd.

De Zwitsersche meren zijn beroemd, en terecht, ze zijn heerlijk mooi.

Neem het Luzernermeer, dat zoo onvergelykelyk schoon als uit den morgendauw tevoorschijn komt,

wanneer ge op den Rigi de zon ziet opgaan over de hooge bergen en de hog flauwe stralen ziet werpen al verder en verder van bergtop op bergtop en eindelijk ook in het lage dal.

Of ook de Urnersee, waarlangs de kunstige Axenstrasse u voert van het eene panorama in het andere, alle even liefelijk en vredig.

Het helder blauwe water der Zwitsersche meren kabbelt langs groene oevers, waaraan de dorpen nog vriendelijker voorkomen geven.

De glooiende bergen worden bebouwd, waar ze niet nog dicht begroeid zijn met schoone dennensbosschen.

En dan het meer van Genève, waarvan de zacht stijgende noordelijke oever bij uitstek vruchtbaar is, terwijl in het oosten en zuiden de lange keten der Walliser en Savoyer bergen een indrukwekkenden achtergrond geven. Vriendelijke dorpen en schoone buitenplaatsen liggen langs den oever gestrooid. Zacht glijdt de groote stoomboot over het kalme water, dat blauw is als de hemel boven u. Dáar in de verte rijst het gebergte op, gekroond door een enkelen glinsterenden sneeuwtop!

Zoo is Zwitserland. 't Is mij te beschaafd, er wordt te veel aan gewerkt om steeds meer reizigers te lokken, en de echte volbloed bergbeklimmer raakt in de minderheid.

Was Zwitserland nog even onbekend als het Jotunheim, dan was het, geloof ik, schooner; maar nu heeft dit deel van Noorwegen, ofschoon het de bekoring der fjords mist, voor mij grooter aantrekkelijheid.

In dit bergland heeft de mensch nog maar weinig zijn invloed laten gelden. Nauwelijks eenige voetpaden zijn er, gewoonlijk moet ge uw weg vinden op aanwijzing van de „varden", de teekens gevormd door twee of drie los op elkaar geplaatste steenen.

Ieder oogenblik moet ge door sneeuwvelden, door beken, over rotsen en steenen; zoo loopt ge een ganschen dag, alléén in het trotsche berglandschap, dat u soms angstig kan maken, als ge aan alle kanten u ingesloten ziet door sombere reuzen, met verraderlijk witte ruggen, die kruin gehuld in donkere sneeuwwolken. Ge bespeurt een opening in de wilde rij. Een grijze rots, die haast loodrecht uit den grond opstijgt, betwist u weer den doorgang. Langs haar ruwe wanden sippelen smalle waterstrompjes, de ontdooide sneeuw. Na zoo'n eenzamen tocht bereikt ge dan 's avonds de clubhut, waar een goed eenvoudig maal en een ruw bed u wachten.

Drie groote waterplassen, het Gjende-, het Tyn- en het Bygdinmeer maken het hoogland eer woester dan lieflijker. Geen boomgroei langs de onbewoonde oevers. Van de steil opstijgende bergen, die de meren nauw insluiten, dalen groote sneeuwvelden vaak tot in het water af, en heet het meer al late oevers, dan zijn die moerassig en moeilijk begaanbaar.

De dalen liggen boven de boomgrens, missen daardoor het lieflijk aanzien der Zwitsersche, en hebben veelal op hun hoogste punt een klein meer, dat soms, door den onmerkbaaren overgang van het eene dal in het andere, zijn water in beide richtingen zendt.

De bergen zijn niet zoo hoog als in Zwitserland

de hoogste van Noorwegen, de Galdhøpig, is 2560 M., maar ook de sneeuwrens ligt naar verhouding evenveel lager, namelijk op 1700 meter. Die rotsen, gedeeltelijk met sneeuw en gletschers bedekt, verheffen zich op het sombere hoogplateau, dat geen boomen en maar weinig planten, meest mossen, kent.

Slechts enkele maanden is het Jotunheim bewoond. Tegen het einde van Juni verwisselen de gidsen hun woning in het dal, waar ze den winter doorbrachten, met de clubhuten; op Johanni (24 Juni) drijven de Foekarle (herders) hun vee op den alp en zelf zoeken ze hun St(1 (hut) weer op, om tegen September het Slagtevaeg (slachtvee) van de hand te gaan zetten. Tegen Juli verschijnen ook de eersten van de weinige toeristen.

Wij waren dit jaar onder die eersten en de eerste Hollanders, verleden jaar waren er maar een paar; uit welke feiten ik heb afgeleid dat het Jotunheim in Holland niet genoeg bekend is en daarom niet genoeg wordt gewaardeerd.

Door woord en beeld meer landgenooten op te wekken dat schoone woeste land te bezoeken, is het doel van deze reisschets; maar als ge u niet kunt vinden in de manier van reizen daar nu gebruikelijk, hoop ik dat ge u zult tevreden stellen met een reis naar het gemakkelijker bereisbare Zwitserland, en u niet met meer gemakzuchtigen vereenigen zult tot een „Compagnie tot exploitatie en openstelling van het Jotunheim voor het toeristenverkeer.”

Als ge vertrekt met echte voetreizigersidealen in hoofd en hart, dan zult ge ook terugkeeren met het gedicht van Björnson, het Noorsche volkslied op de lippen:

„Ja, vi elsker dette landet!” (*)

I. VAN SKJOLDEN NAAR BAEVERTUNSAETER.

De stoomboot Alden bracht ons in driemaal twaalf uren, 's morgens vroeg in Skjolden, na een prachtige reis door de heerlijke Sognefjord, waardoor de zee haast 200 K. M. diep het land indringt.

Van het ontstaan der fjords is meer dan één verklaring gegeven.

Prof. Dr. Alexander Supan zegt in zijn studiewerk „Grundzüge der Physischen Erdkunde”: „Het kan niet betwijfeld worden of de fjords zijn ondergelopen dalen,” en geeft dan een verdediging van deze stelling. Een bekend Amerikaansch geoloog, Dana, sprak het vermoeden uit dat de verbreiding der fjorden met die der vroegere of tegenwoordige gletschers in verband staat. Alleen waar gletschers zijn of geweest zijn, meende Peschel, kunnen fjorden gevonden worden. De gletschers hebben de fjorden in de rotsen uitgeploegd of hebben in elk geval de dalen van het gebergte voor aanvulling met sedimenten beschermd, oordeelde Hochstetter. (†)

Hoe het zij, voor den gewonen toerist gelijkt de fjord een stroom, aan beide kanten door 1000—1500 M. hooge rotswanden, die loodrecht in het water afdalen, begrensd. Langs die muren, met hun witte bovenvlakken, storten smalle watervallen. Links en rechts zijn ieder oogenblik andere kleinere inkervingen tusschen de hooge rotsen, waardoor het zee-water dwars het land indringt.

(*) Ja wij beminnen dit land.

(†) Zie Dr. H. Blink, „Onze aarde.”

Van tijd tot tijd verschijnen, waar de grijze wanden niet in het water dalen, op kleine plekjes grond eenige hutten, soms een dorpje met postkantoor en hotel.

Bij regenachtig weer, en het regent aan de Noorsche kusten buitengewoon veel, is een fjord bij uitnemendheid somber. Dan hangen de wolken, door de westenwinden uit zee landwaarts gedreven, laag tegen de grauwe bergen; maar als de zon dan langzaam doorbreekt en veld begint te winnen, als de wolken optrekken en de blauwe plek steeds grooter wordt en eindelijk de lucht helder is, dan verschijnt de fjord in ander schoon; maar woest blijft haar aanblik.

Het is heerlijk om op het dek van de boot te zitten en te kijken in het heldere water en naar de prachtige tooneelen, en ge bewondert den kapitein, die tusschen dat warnet van kanalen den weg weet.

Wij troffen het bijzonder met ons gezelschap. Een paar Noorsche jonge dames, met wie we ons in het Engelsch konden onderhouden, waren goed op de hoogte van de sagen van hun vaderland, en de Frithjofssaga is me nog nooit zoo goed verteld als op de plaats waar die helden leefden, door een dochter der Vikingen.

Aan het noordelijk einde van de Sognefjord ligt Skjolden, dat zoowel het eindpunt van onze bootvaart als het uitgangspunt van onze voettoer was. Nauw lag de boot stil of we stonden, met de ransels op den rug, den langen bergstok in de hand, gereed om de wandeling door het Fortundal te beginnen.

't Was een stralende morgen en pas vier uur, doch helder dag; immers in de zomermaanden wordt het in het Jotunheim niet goed donker; al moge het 's nachts tegen twee uur schemeren, om twaalf uur is het er even licht als in Holland tegen acht uur, alleen oneindig fantastischer.

Dat is ons op onze tochten meer dan eens tepas gekomen, want nu konden we 's avonds laat de vanden nog vinden; als men die kwijt raakt is het best mogelijk dat men nooit meer uit dat wilde onbegane bergland tevoorschijn komt. Acht dagen vóór onze aankomst in Skjolden, zoo werd ons verteld, was een toerist tegen de waarschuwing der gidsen alleen het gebergte ingegaan en sinds had men niets meer van hem vernomen.

Van Skjolden voerde onze weg eerst naar Fortun door een mooi dal, langs de goed onderhouden skydsstraat, waaraan op afstanden van 15 à 20 K.M. de skydsstations liggen, die tevens voor hotels dienst doen.

De meest gewone manier van reizen in Noorwegen (waar maar enkele spoorwegen zijn) langs die groote landwegen is per skyds of per stolkjaerre, kleine tweewielige rijtuigjes voor één of twee personen.

In de skydsstations wordt van paarden verwisseld, als men tenminste niet het rijtuig met bespanning voor de heele route huurde.

Bij Fortun ging onze weg steil de bergen in. Hier aan den ingang van het Jotunheim, dicht bij den grooten verkeersweg door het Fortundal, herinnerde de natuur werkelijk sterk aan de Zwitsersche Alpen. Dezelfde schilderachtige huisjes lagen gebouwd tegen de hooge groene bergen. Het Bergsdal is nog tamelijk vruchtbaar. Schuimend en brui-

DE SOGNEFJORD.

send stort de Ovabergselv zich in het dal. Het uitzicht over het Fortundal diep onder ons in de schaduw der hoge bergen was prachtig. Het landschap was nog vroolijk en liefelijk.

Dicht bij Turtegrö deed de lage weg langs den wilden stroom tusschen de hoge groene bergen ons denken aan den Gotthardpas, bij welken deze weg echter achterstaat zoowel in schoonheid als in kunst van aanleg.

Vóór ons vormde een gletscherbeek een schoonen waterval en even verder trok nog grootere val van de Ovabergselv, de Dokkafos, (elv = stroom, fos = waterval) de aandacht.

Na een wandeling, nu eens klimmend dan dalend, van vier uur, bereikten we Turtegrö.

Turtegrö bestaat uit twee zoogenaamde hotels, groote boerenherbergen, het eene van Ivar Øiene, het andere van Ole Berge, beiden bekende gidsen in het gebied der Horunger, dat van hier uit door stoere bergklimmers, als Slingsby en Hall, die de meeste toppen het eerst bestegen, bezocht wordt.

Een knecht van Øiene zou ons met een paard, waarop de weinige handbagage geladen werd, naar Røjshjem brengen.

Na een eenvoudig goed middagmaal, dat men in Noorwegen werkelijk op den middag gebruikt, begon de eigenlijke tocht.

Dadelijk begint het pad vrij steil te stijgen, tot op een der hoogste punten een steenachtig voetpad rechtsaf slaat naar den Oskarshoug. Het schoone uitzicht loont de geringe moeite der beklimming. Een steen herinnert aan een bezoek van prins Oscar. Voor ons lagen de Horunger, de Riings-, Dyrhougs- en Skagastølstinder (tind = bergtop); achter ons staken de witte ruggen van de Jostedalsbrae, den ontzaglijken gletscher, den grootsten van Europa, scherp tegen de blauwe lucht af.

Het is merkwaardig dat een geregeld afwisselende vergrooing en inkrimping bij de gletschers is waargenomen.

Zoo zijn in de laatste vijftig jaren alle gletschers in

Zwitserland en Noorwegen kleiner geworden, maar wijst de toestand, die vooral bij den Rhône-gletscher nauwkeurig wordt waargenomen, op een op handen zijnde uitbreiding.

Deze verandering van de gletschers moet onderscheiden van het gewone smelten der gletschers in het dal, waar ze tot op hun laagste punt zijn afgezakt.

„Een gletscher toch is niets anders dan een groote ijsrivier, die meest in de firn-velden ontspringt en door de dalen van het gebergte langzaam naar beneden stroomt”. (*)

Het firn is de droge glinsterende sneeuw die in het hooggebergte valt. De vlakten en bekkens daarmee bedekt, zijn de firn-velden. Door invloed van lucht en water wordt deze firn, onder een laag firn en sneeuw bedolven, tot firnijs, dat op lager hoogte, bij de zoogenaamde

firnlijn overgaat in gletscherijs, waaruit de gletscher ontstaat.

Maar we keeren na dit uitstapje op het gebied der natuurkundige aardrijkskunde tot den Oskarshoug terug.

Even verder wezen de varden in een scherp hoek naar links. We waren op het Sognefjeld, de naargeestige eenzame hoogvlakte, het rotsig plateau met zijn groote sneeuwvelden, die smeltend onder de zonnehitte aan talloze beken het aanzijn geven of groote meren doen ontstaan. Alom verheffen zich min of meer hooge, vrijwel gelijkvormige toppen. Geen boom groeit er, slechts kort dor struikgewas. Tusschen en op de rotsblokken groeit veel mos, het voedsel der rendieren, wier sporen we meer dan eens in de sneeuw vonden; tusschen dat mos ook wel bloemen.

Niets geeft zoo'n indruk van verlatenheid en onherbergzaamheid, er is niets liefelijks aan, alles is trotsch, kaal, dreigend! Een enkele vogel scheert krijshend over het hooge meer, waarin de sneeuwvlakten van de steile bergen afdalen.

Sombere wolken hullen de hoogere sneeuwtoppen in een doorzichtig waas.

De sneeuwvelden waren op sommige plaatsen nogal week, dan zakten we er tot de knieën in, maar dieper niet, want alweer stuitten we op den harden rotsgrond.

Waar de Herrevand in het meer uitstroomt, verbindt waarlijk een houten brug, de Herrevasbrui (= brug) beide oevers; even hooger is tegen de berghelling een kleine lage vluchthut gebouwd. Aan den oever van het meer gebruikten we ons middagen, besproeid met het sneeuwwater uit het meer; een lekker frisch drinken.

Ofschoon 't tegen acht uur liep, stond de zon nog hoog aan den hemel.

Een doodsche stilte heerscht, slechts verbroken

(*) Dr. H. Blink, „Oaze aarde.” Een goedgeslaagd opname van een gletscher vindt ge in Excelsior 7 Juni 1900.

door het gekabbel van het water, dat vloeide over den rotsigen bodem. Geen levend wezen te zien zoo ver het oog reikt.

De sombere Fanaraak, een der grootste kolossen, doet zijn gletschers tot op het fjeld afdalen. Rechts is de Jostedalsbrae weer zichtbaar.

Een wandeling van een uur of acht over het fjeld geeft niet veel afwisseling, maar verveelt nooit. Nu is het springen over rotsen, dan weer waden door de sneeuw en voortdurend uitkijken naar de varden. Wat de heerlijke schoonheid aan het landschap geeft, is de onbewerkte woestheid, waar geen menschenhand heeft aangeraakt.

Verlaat niet de eene varde voor ge de volgende ziet! Op de eerste varde stond vroeger een inschrift, dat bij slecht weer wel in acht mag genomen:

„Vaer rask som en Løve og skynd dig som en
[Hind!
Sec Veiret det griner I Fanaraak Tind!“ (*)

Het hoogste punt van het Sognefjeld, ongeveer 1500 M., geeft een ruim uitzicht op de Smørstabbrae en de Smørstabtinder.

De Smørstabbrae is een der schoonste gletschers van Noorwegen. Een ontzettende ijsmassa, die langzaam in het dal afdaald, van boven steeds aangroeiend door hevige sneeuwbuien, van onder steeds smeltend en overgaande in een wild stroomende rivier, de Baevra, welke oever we nu volgden.

De weg werd er nu we in het dal kwamen niet beter op. Voortdurend gingen we door kleine beken, door moerassige weiden, over rotsblokken en gruis.

Links en rechts stortten kleine watervallen van de hooge bergwanden.

Een der grootste zijtakken van de Baevra is de Domma, die kort vóór haar vereeniging met den hoofdstroom, door een woest rotsig hol, onder den beganen grond doorvloeit. Een half uur verder is Baevertunsaeter, twee houten hutten met een paar kamers, door lage schotten gescheiden, achter deze „woonhuizen“ de veestallen, maar dat is al.

De slaapgelegenheid beschaamde niet de verwachting die we er van hadden, toen we de hut van verre zagen. In een kort houten ledikant, dat voor de geheele lengte van mijn toch niet buitengewoon lange beenen geen plaats bood, was een hoop stroo gelegd, dat, gedekt door een deken, diende als matras, het overige beddegoed bestond uit een klein kussen en nog een paar dekens.

In het heele Jotunheim heb ik geen laken aangetroffen en ook aan gordijnen doet men daar haast niet, wat minder aangenaam is, omdat het, zooals ik reeds zeide, 'snachts niet donker wordt.

Het heeft me echter nooit belet na mijn bergtoeren heerlijk te slapen.

In die hutten was in het geheel op kleme menschen gerekend, nooit waren de deuren hoog genoeg en ik heb een harde les gehad, voor ik wist dat ik bukken moest als ik een kamer in wilde.

De kost is daar goed.

Het Smørbrød kon wat minder zuur, maar de melk is best en erg goedkoop. Overal kregen we Edammer kaas en Bergsche ansjovis, aardbeien- en

(*) „Wees snel als een leeuw en rep u als een ree. Zie het onweder dat op de Fanaraaktinde dreigt.“

frambozenjam in overvloed. Het warme eten was ook goed klaargemaakt, maar de groenten schijnen er zeer schaarsch, terwijl de zoogenaamde myseost, een Noorsche kaas, voor Hollandsche tongen ongenietbaar is.

Baedeker heeft een klein woordenboek uitgegeven van het Duitsch in het Noorsch, met een paar van de meest gebruikelijke „Redewendingen.“

Daar laat hij dan ook vragen: „Wie behagt Ihnen der Mysekäse?“ en met het antwoord dat hij er op geeft, heeft hij ons vaak uit den nood geholpen, als die kaas ons voorgezet werd: „Nei tak. Den er for s'd.“ „Neen dank u, zij is te zoet,“ en dat is zij ook.

Onder de ongenietelijkheden zou ik ook nog het Fladbrød willen rekenen, dat u overal wordt gepresenteerd en het meest overeenkomst heeft met een praehistorischen pannekoek.

Beter smaakt de Skryller en niet te vergeten de prachtige Lax (= zalm) en de rret (= forel).

Het eten is er dus goed en bovendien goedkoop. Wij waren de eenige gasten in de grootste hut; onze gids, Anders Knudsen, voor wien we ons al tamelijk goed in het Noorsch verstaanbaar konden maken, vond in de kleinere nachtverblijf.

(Wordt vervolgd.)

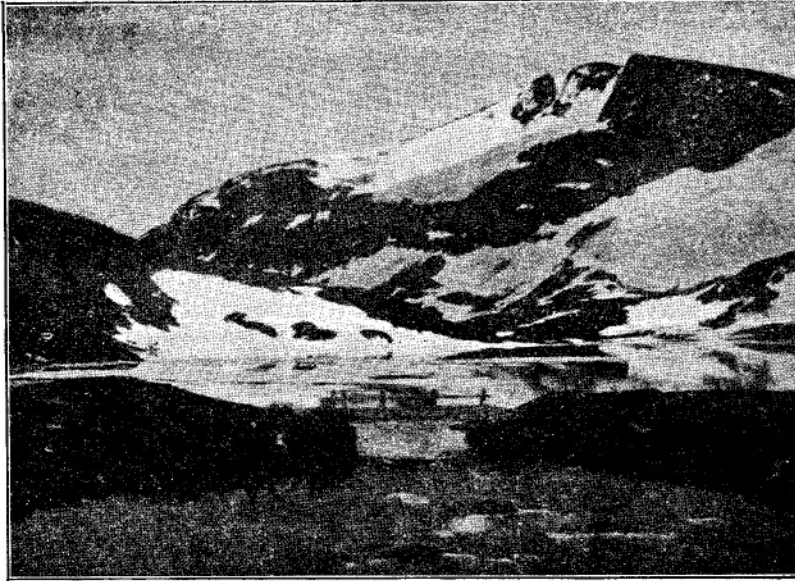
EEN MENSCHENVRIEND.

Op ongeveer twee uren afstand van de stad Bedford, ligt het vriendelijk dorp Cardington. Het is een stille aangename rustplaats, met schoon geboomte, schaduwachtige wegen, reine en lieve boerenhuisjes en eene eerwaardige gothische kerk, zoo als men ze in Engeland niet zelden aantreft.

Wanneer men op den weg naar Bedford het oog rechts wendt, ziet men tegenover de kerk een eenvoudige oud heerenhuis, met eenige nieuw aangebrachte herstellingen, die evenwel niet verhinderen dat de oorspronkelijke woning onveranderd blijft. De kamers zijn klein en laag; door eene achterdeur echter komt men in een schoonen tuin, met breede grasperken en beschaduwde lanen. In een der groene grasperken staat een klein gedenkteeken, met het volgende opschrift:

„Deze tuin werd aangelegd, het tuinhuis gebouwd en de boomen, die schaduw en sieraad geven, geplant in het jaar 1762 door John Howard, den menschenvriend, die vele jaren in dezen stillen hoek leefde, voordat zijn uitstekende eigenschappen op het arbeidsveld geroepen werden, en hij deze plaats verliet om de weldoener van het menschelijk geslacht te worden.“

John Howard werd hoogstwaarschijnlijk te Clapton in het jaar 1726 geboren. Men weet echter nauwkeurig, dat hij spoedig naar Cardington gebracht, en aldaar na den dood zijner moeder opgevoed is, in hetzelfde huis dat hij later tot zijn woning maakte en zeer veranderde en verbeterde. Hier was alzoo de plek zijner kindsheid. Hier werden a lereerst de kiemen ontwikkeld van een leven, dat later zulke rijke vruchten droeg. Het oog Gods rustte op den jongeling en zijn hand leidde hem tot het werk, dat hij zou volbrengen. Hij bezocht de school te Hertford en later te Londen. Zijn vader, die hoewel

DE FANARAAK EN DE HERREVASBRUI.

een man van vermogen, zijn zoon vroegtijdig aan een arbeidzaam leven wilde gewennen, deed hem bij een handelaar in specerijen in de leer. Doch Howard volbracht zijn leertijd niet, want toen zijn vader stierf, wilde hij zelf het beheer over zijn vermogen hebben en zijn voogden hadden daar niets tegen.

Thans reeds begon hij aan zijn bijzondere belangen zijn stipte opmerkzaamheid te wijden, en deze bleef hem zijn geheele leven lang bij. Thans reeds gaf hij bewijzen van zijn goedaardig karakter, dat somtijds zich in vroolijken luim openbaarde.

Nadat hij een reis naar het vasteland gemaakt had, woonde hij gedurende eenigen tijd in Stoke Newington. Daar huwde hij met zijn eerste vrouw, een weduwe die veel ouder was dan hij. Niettegenstaande de ongelijkheid van jaren, leefden zij echter zeer gelukkig, totdat hij haar na verloop van twee of drie jaren door den dood verloor. Hij besloot nu opnieuw een reis naar het vasteland te doen, en vestigde het oog op Lissabon, als eene plaats, waarvan hij hopen kon het ongeluk harer bewoners eenigszins te lenigen, omdat die stad juist in dien tijd door een verschrikkelijke aardbeving was bezocht geworden. Dit plan kwam voort uit denzelfden geest, die hem toenmaals tot zoovele moeilijke ondernemingen in den dienst der weldadigheid aandreef; doch het werd verijdeld, juist toen het zou uitgevoerd worden. Het schip, waarop Howard zich bevond, werd door de Franschen genomen, en hij werd met de overige passagiers naar Brest gebracht en in de gevangenis geworpen.

Daar leerde hij bij eigen ondervinding het lijden van een gevangene kennen, en in zijn cel werd de eerste grond gelegd van het liefdewerk, dat later zoovelen gevangenen verlichting toebreacht. Het gat, waarin hij lag, was een zeer ellendige kuil, en al het andere was eveneens. Hij moest op stroo slapen, dat men op den steenen vloer gestrooid had, en hij en zijn medegevangenen bekwamen tot hun maaltijd

een schapenbout, die men hun net als aan een tijger in het hok toewierp, zonder dat zij daarbij een mes of vork bekwamen, zoodat zij het vleesch met hun handen en tanden er moesten aftrekken. Van Brest werd hij naar Morlaix gebracht, en van daar naar Carpaix, alwaar hij overvloedig ondervond, op welk een barbaarsche wijze de Engelsche gevangenen in Frankrijk behandeld werden, zoodat vele honderden daarbij omkwamen. Op een enkelen dag werden er zes en dertig in een kuil te Dinan begraven.

Later werden zij iets beter behandeld; hij kreeg verlof in de stad te wonen, en later zelfs om naar Engeland te gaan, ten einde over zijn loslating te onderhandelen. Daarbij eischte men alleen de eenvoudige belofte van hem dat hij zou terugkomen, wanneer de onderhandelingen mislukten. Hij beschouwde zich

daarom dan ook nog niet als vrij, en nam de gelukwenschingen zijner vrienden nog niet aan, totdat eindelijk de regeering voor hem in de bres sprong en een Franschen gevangene voor hem uitwisselde.

Hierna vestigde hij zijn woonplaats te Cardington, waar hij zich met den landbouw en de studie bezig hield, en zich door zijn wetenschappelijke kennis de onderscheiding verwierf, van door de koninklijke akademie als medelid te worden aangenomen. De sterrekunde, de geneeskunde en de weerkunde waren zijne lievelingsstudien. Men verhaalt, dat hij achter in zijn tuin een thermometer had geplaatst, en dat hij, wanneer het koud weder was, gewoonlijk te twee ure opstond, om met een lantaarn den stand des thermometers waar te nemen, en de graden nauwkeurig op te teekenen.

In Cardington huwde hij voor de tweede maal met Henriette Leeds, die met zijn weldadigheidsplannen zeer ingenomen was, en tot de uitvoering daarvan gaarne een offer bracht. Eens b. v., in den winter, toen zij voorgenomen hadden een reisje naar Londen te doen, sloeg zij voor dit tochtje op te geven en het daarvoor bestemde geld te besteden aan het bouwen van een huisje voor een daglooner en zijn gezin, waarin Howard van harte gaarne bewilligde. Zij werkten te zamen aan de verandering en verfraaiing van hun woning, bouwden nieuwe vertrekken, plantten boomen, legden lanen, bloembedden en grasperken aan. Vooral waren zij ijverig bezig aan de verbetering van den toestand van het dorp, waarvan zij het heerenhuis bewoonden. De slechte woningen van de dorpelingen werden in geschikte huizen herschapen, vervallen hutten geheel omvergehaald en daarvoor luchtige en welgebouwde woningen opgetrokken, ieder met een eigen stukje gronds. Ook scholen, die toenmaals niet zoo menigvuldig waren als thans, werden opgericht. Daarbij werd ook de persoonlijke invloed niet verzuimd; zij bezochten hun arme burens, plaatsten zich bij hen in hun huisjes, vernamen naar hun aangelegen-

heden en stonden hen bij in die kleine zaken, welke dikwijls voor een vader of een moeder zulk een groote waarde hebben.

Zulk een landelijk leven met zijn onschuldige genoegens en gezond werk kan er waarlijk paradijsachtig uitzien. Maar het gelukkige echtpaar wist wel, dat hun nog iets ontbrak, om de menschen waarlijk gelukkig te maken. Zij zelf waren ootmoedig, geloovig en vroom, verwachende de barmhartigheid Gods ten eeuwigen leven door Jezus Christus, en hun liefdewerk niet beschouwende als iets verdienstelijks, maar slechts als een offer der dankbaarheid jegens Hem, van wien zij alles hadden. Deze gezindheid, die ons door het Woord Gods wordt voorgeschreven, trachtten zij dan ook bij de dorpbewoners op te wekken.

Op nieuw moest Howard de smart der scheiding ondervinden; zijn geliefde vrouw stierf in zijn armen nadat zij hem een zoon geschonken had. Hij kon haar niet vergeten en besloot wederom een reis te ondernemen. Hij bezocht het zuiden van Frankrijk en Genève en vandaar de schoone streken van Italië. Maar hij was van een werkzamen aard en trachtte daarom zijn krachten te wijden aan het welzijn zijner medemenschen en aan de eere Gods. De omstandigheden gaven spoedig aan zijn weldadigheid een nieuwe wending. Zijne echtgenoot was gestorven in het jaar 1765. In het jaar 1773 werd hij tot oppersherif van Bedfordshire benoemd. Dit maakte hem nader bekend met den toestand der gevangeniszen te Hedford, en was de eerste voorbereiding tot zijnen lateren kruistocht tegen de misbruiken, die destijds in het gevangeniswezen van Europa heerschten. Hij zegt daarvan zelf het volgende:

„Wat mij tot een werkzame deelneming in 't lot der gevangenen dreef, was het feit, dat ik er eenige vond, bij welke het gericht der gezworenen het *niet schuldig* uitgesproken had, andere bij welke de jury geen behoorlijke bewijzen hunner schuld vinden kon, en weder andere, wier beschuldigers niet voor de rechtbank kwamen opdagen. Toch werden zij allen, nadat zij maanden achtereenvolgens gevangen gezeten hadden, naar de gevangenis teruggesleept en opgesloten, totdat zij den gevangenisbewaarder vele fooien in de handen gestopt hadden. Dit schandelijk gevangen houden van onschuldige, of ten minste niet overtuigde personen, was slechts één voorbeeld van eene menigte maatregelen, die een onderzoek of verandering eischten.” Toen Howard deze misbruiken begon te onderzoeken, stuitte hij spoedig op andere, die niet minder zijn tusshenkomst vorderden. „Ik bezocht,” zoo schrijft hij verder, „vele naburige graafschappen, en ontdekte weldra, dat aldaar dezelfde ongerechtigheid heerschte. Bezocht ik de gevangeniszen, dan ontdekte ik daar zulke ellendige toestanden, dat het mij elken dag meer op het hart woog, om daarin te voorzien. Ik bezocht daarom de meeste gevangeniszen in de graafschappen van Engeland, ten einde door veelvuldig en nauwkeurig onderzoek een volledige kennis van de uitgestrektheid van het kwaad te bekomen.”

Op deze reis trof Howard gevangeniszen aan, die in zeer bouwvalligen staat waren, andere, die vochtig waren en gebrek aan lucht en water hadden, gevangeniszen onder den grond die bij regenachtig weder onderliepen, gasthuizen, die

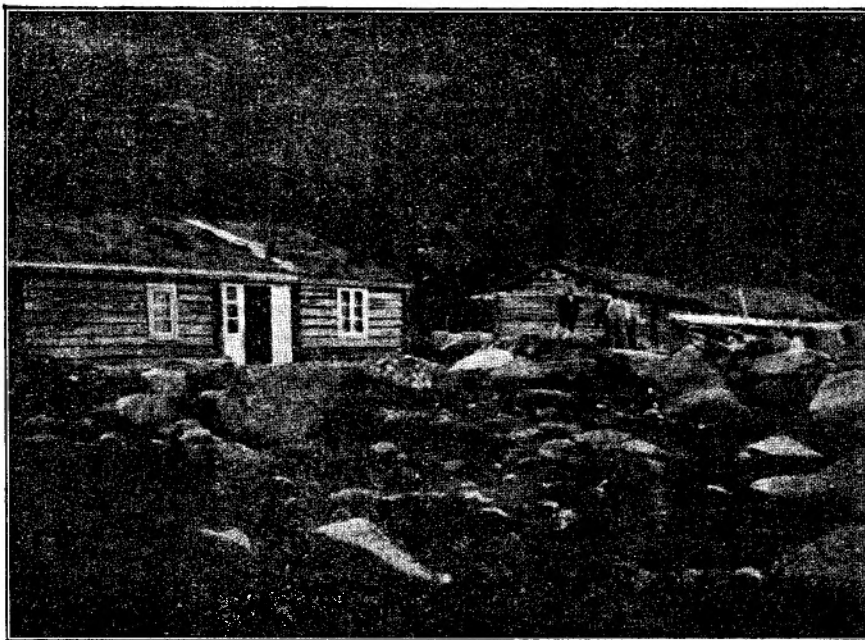
geene ruimte genoeg hadden tot de opname en verpleging der zieken; gevangenen, die zwaar ziek waren en wien het aan verpleging ontbrak, zware ketenen, die de gevangenen de leden uit het lid rukten, folterwerktuigen, die aan eene gevangenis der inquisitie deden denken. Hij bevond dat schuldenaren, die onmachtig waren om te betalen, als groote misdadigers behandeld werden; terwijl anderen de bijzondere gunst genoten van alleen met één been aan den muur der gevangenis geketend, breiwerk, en beurzen te mogen verkoopen. Hij zamelde zorgvuldig dergelijke feiten op en maakte ze bekerd, ten einde de deelneming van het publiek op te wekken en door een wetgeving daarin te doen voorzien.

De uitslag van zijn onderzoek werd in het jaar 1773 voor het parlement gebracht, en een voorstel gedaan tot afschaffing van de fooien aan gevangenisbewaarders en tot bepaling van vaste bezoldigingen. Het voorstel werd wel is waar verschoven, ten einde daarin eenige wijzigingen te brengen, maar Howard had toch door het verhaal der zaken een onuitwisbaren indruk te weeg gebracht. Hij werd zelfs in het parlement geroepen, ten einde den dank des volks voor zijne bemoeiingen te ontvangen.

Er wordt verhaald, dat een lid van het parlement bij deze gelegenheid zou gevraagd hebben, op wiens kosten onze menschevriend deze reizen deed. Een vraag, die Howard weigerde te beantwoorden.

Howard bepaalde zijn onderzoekingen en bemoeiingen niet alleen tot Groot-Britannië en Ierland. „Deze man,” zeide de groote redenaar Burke, in eene aanspraak tot de kiezersvergadering te Bristol in 1780, „deze man heeft geheel Europa bezocht, niet om kostbare paleizen of prachtige tempels te beschouwen, of de overblijfselen van oude grootheid nauwkeurig op te nemen, niet om eene teekening van de merkwaardigheden der nieuwe kunst te maken, niet om gedenkenningen te verzamelen of handschriften te vergelijken, maar om de duistere kerkerholen binnen te treden, in de besmettelijke lucht der hospitalen zich te begraven, de verblijven van kommer en ellende te bezichtigen, de uitgestrektheid der ellende, der onderdrukking en verachting af te meten, de vergetenen in herinnering te brengen, de verwaarloosden zich aan te trekken, de verlatenen te bezoeken, den treurigen toestand van alle menschen in alle landen te vergelijken. Zijn plan is oorspronkelijk, vol verheven zin en vol menschenliefde.” Het was eene ontdekkingsreis, een omzeilen der wereld uit barmhartigheid. Reeds worden de weldadige gevolgen zijner pogingen in alle landen minder of meer ondervonden; ik hoop dat hij zijn loon in de vervulling van al zijn wenschen vinden zal. Hij heeft dezen tak der menschevriendheid zoo volledig beoefend, dat men, naar ik hoop, na hem weinig gelegenheid zal hebben, zich in dezen arbeid eenige verdienste te verwerven.”

In het jaar 1774 stelde hij zich kandidaat voor de keuze van een parlamentslid voor de stad Bedford, met het doel om in het openbaar voor zijn stellingen te arbeiden. De strijd was hevig, en Howard moest het onderspit delven. Zijne werkzaamheden als lid van het parlement zouden zijnen arbeid als hervormer der gevangeniszen belemmerd hebben, en de voorzienigheid Gods, die hem voor een hoogere roeping scheen uitverkoren te hebben,

DE BAEVERTUNSAETER.

verijdelde deze zaak. Thans had hij meer tijd om zijn menschevende werkzaamheden voor te zetten, en van nu af wijdde hij zich aan de verbetering van het gevangenisstelsel in Europa. Hij doorreisde alle landen van Europa, uitgenomen Turkije, onderzocht nauwkeurig de gevangenissen van alle groote steden, legde eenen weg terug af van 42.000 Eng. mijlen, en besteedde op zijne reizen meer dan £ 30.000 (*f* 360.000) tot ondersteuning der krankten en tot loskoop van gevangenen. In het jaar 1785 bezocht hij Klein-Azië, ten einde onderzoekingen aangaande de pest in het werk te stellen. Daarna keerde hij naar huis terug, en ging in het jaar 1789 wederom op een reis, waarvan hij niet terugkeerde.

In deze merkwaardige loopbaan openbaarden zich de bijzondere trekken van het karakter van Howard op schitterende wijze. Niemand heeft ooit de stelling: *Dit eene wil ik ten uitvoer brengen*, standvastiger ten uitvoer gebracht. Hij wandelde volstandig in de voetstappen van zijn hemelschen Meester, die gezegd heeft: Ik moet zijn in de dingen mijns Vaders. Mijne spijs is, dat ik doe den wil desgenen, die mij gezonden heeft en zijn werk volbrengt.

Het was geen gebrek aan smaak, dat Howard op zijn laatste reis door Europa de tempels en paleizen en prachtige schilderwerken deed voorbijzien. In vroegere jaren op zijn eerste reizen had hij ook als kunstkenner de wereld beschouwd. Doch later had hij geleerd zijn eigen genot aan de weldadigheid op te offeren. Hij was tot de oefening van een vaste, zich zelf verloochenende gezindheid gekomen. Dit was tucht van den geest, onderwerping van den wil.

Van zijn vastheid van wil wordt een opmerkelijke trek uit zijn levensgeschiedenis verhaald. Toen hij in Pruisen reisde kwam hij in een zeer enge straat waar twee rijtuigen elkander niet voorbij konden rijden. In zulke gevallen schreef de wet voor, dat de pos-

tillons, wanneer zij zulk een straat insloegen, op den hoorn moesten blazen, ten einde de van de andere zijde aankomenden reizigers een teeken te geven. De postillon van Howard deed dit, doch toen zij een eind vergereeden waren, stuitten zij op een koerier van Frederik den Groote, die verzuimd had het teeken te geven. En toch wilde de koninklijke koerier op zijn recht staan en verlangde van den Engelschen reiziger, dat hij zou omkeeren. Deze echter verklaarde in zijn recht te zijn. Daar stonden zij dus elkander aan te zien, totdat eindelijk de koninklijke beambte voor zijne tegenpartij wijken moest, wiens sterkte eenvoudig in zijn goed recht bestond.

Zoo als zijn beslistheid was, zoo was ook zijne trouw. Daar zijn geweten onbevlekt was, omdat hij zich altijd de tegenwoordigheid Gods voor oogen stelde, kon hij het ook wagen, de wereld onaangename waarheden in het gezicht te zeggen, en ontzag hij zich zelfs niet die voor de ooren van de machtigsten der aarde uit te spreken. Hij had den jongen hertog van York, toenmaals aartsbisschop van Osnabruk, zijn boeken over de gevangenissen overhandigd, en maakte van deze gelegenheid gebruik, hem opmerkzaam te maken, op de buitengewoon barbaarsche folteringen waarmee in zijn gebied gestraft werd. Zijn koninklijke hoogheid beloofde die maatregelen te zullen afschaffen, zoodra hij tot rijperen leeftijd zou gekomen zijn, en de menschevende man was getrouw genoeg, hem op een zachte wijze aan zijn belofte te herinneren, door hem een sierlijk gebonden exemplaar te overhandigen, waarin een zijden lint tusschen de bladen stak, waarop deze ontmoeting was afgebeeld.

Toen Howard zich eens in Weenen bevond, en in zijn geringe woning onbekend wilde blijven, kreeg hij op zekeren dag, een bezoek van den vorst K., die hem berichtte, dat de keizer een onderhoud met hem verlangde te hebben. Eerst bedankte Howard voor die eer, doch toen later de Engelsche gezant er sterk op aandrong, antwoordde hij: „Indien ik door mijn bezoek iets goeds kan tot stand brengen, dan ben ik bereid; want ik wil geen uitnoodiging aannemen, wanneer daarmede niet een goed doel beoogd wordt. Daar ik met de inrichting der keizerlijke gevangenissen en ziekenhuizen niet tevreden ben, moet ik ook, wanneer men mij daarover vraagt, vrijuit kunnen spreken.” Eindelijk gaf hij toe en verscheen in het paleis op het vastgestelde tijdstip, des morgens te negen ure.

De etiquette aan het Oostenrijksche hof vereischte dat men Zijne Majesteit met gebogen knie naderde. Het was bekend, dat Howard zich daaraan niet zou

willen onderwerpen. Daarom werd hem een klein vertrek aangewezen, waar geen stoel of zitplaats gevonden werd, en waar ook spoedig daarop de keizer binnentrad, die evenals Howard gedurende het gansche gesprek, dat twee uren duurde, staan bleef. Van dit bezoek schrijft Howard in zijn dagboek: „Ik had heden de eer gedurende bijna twee uren een gesprek met den keizer te hebben. Zijn vriendelijk en uitlokkend gelaat bemoedigde mij om geheel eenvoudig en openhartig met hem te spreken. Zijn Majesteit zeide:

„In uw land wordt de doodstraf nog uitgeoefend, niet waar?”

„Ja,” antwoordde ik, „maar de dood is verreweg verkieselijk boven de ellende, welke die arme schepselen hebben uit te staan, die in een volslagen duisternis, aan den wand geketend, twee volle jaren onafgebroken in den kerker moeten zitten, terwijl zij door niemand, zelfs niet eens door een geestelijke bezocht worden. Zulk een straf is te zwaar om door de menschelijke natuur gedragen te worden; daarom heeft ook menigeen daardoor het verstand verloren.”

Zoo schilderde ik den vorst getrouwelijk de gruwelen af, die onder zijn bestuur gepleegd werden. Het gesprek kwam daarna op de arbeiderswoningen. Ik zeide dat daaraan zulk eene groote behoefte bestond.

„Waar,” zoo vroegde Zijne Majesteit, „hebt gij betere inrichtingen van dien aard gezien?”

„Er was eene betere te Gent,” antwoordde ik, „maar thans is zij het niet meer. (In deze betere inrichting te Gent had de keizer door zijne onverstandige bemoeiing onlangs zelf veranderingen gebracht, die den aard der inrichting gansch niet verbeterd hadden.)

Bij dit gezegde werd de keizer toornig; evenwel was hij grootmoedig genoeg om den volgenden dag tot den Engelschen gezant te zeggen: „Howard heeft geen plichtplegingen gemaakt, maar daarom is hij mij des te beter bevallen.”

Een dergelijk gesprek had Howard eenigen tijd tevoren met eenen Duitschen heer in tegenwoordigheid van denzelfden Engelschen gezant. Deze heer beweerde, dat de eer van het eerst de martelingen in zijn staten afgeschaft te hebben, Zijn Keizerlijke Majesteit toekwam.

„Vergeef mij,” antwoordde Howard, „Zijn Keizerlijke Majesteit heeft slechts éene soort van marteling afgeschaft, en daarentegen eene nog veel afschuwelijker ingevoerd. De arme schepsels worden in de walgelijkste groeven geworpen, die zoo akelig zijn als de zwarte holen te Calcutta, en waaruit zij dan eerst worden verlost, wanneer zij bekennen, wat hun ten laste gelegd wordt.”

„Stil,” zeide de gezant, „wees voorzichtig; uw uitdrukkingen zouden den keizer kunnen overgebracht worden.”

„Wat?” hernam Howard, „zou ik door eenigen koning of keizer mijn tong laten dwingen de waarheid niet te spreken. Ik herhaal nog eens wat ik gezegd heb, en ben voor de waarheid aansprakelijk.”

Tijdens het bezoek in Weenen, toen hij een gesprek met den keizer had, ontving hij op zekeren dag een bezoek van een graaf en zijn echtgenoot, die nieuwsgierig waren om den man te zien, van

wien zooveel gesproken werd. Toen de graaf zijn oordeel vroegde over den toestand der gevangenis- en in eene zekere provincie, in welke hij tot gouverneur benoemd was, antwoordde Howard:

„Het is de slechtste in geheel Duitschland, namelijk wat de gevangenis voor het vrouwelijk geslacht betreft, en ik beveel het mevrouw uw echtgenoot aan, ze persoonlijk te bezoeken. Dat zal het beste middel zijn de misbruiken in die inrichtingen aan den dag te brengen en te beperken.”

„Ik?” zeide de dame op een hoogmoedigen toon, „ik in eene gevangenis gaan?” en daarop verliet zij onmiddellijk het vertrek.

Terwijl zij de trappen afgang, zeide Howard:

„Bedenk wel mevrouw, dat gij ook slechts een sterfelijk schepsel zijt, en weldra, evenals de ellendigste vrouwelijke gevangene in den kerker, slechts een klein plaatsje der aarde moet bewonen, waaruit gij evenals alle anderen genomen zijt.”

(Slot volgt).

IETS OVER DE NIEUWE LETTERKUNDE.

„MELA” door Tr. HOGERZEIL.

Als ik tegenwoordig, — ik meen onder tegenwoordig het huidige tijdvak der nationale letterkunde, — een boek of tijdschrift heb ingezien, dan voel ik mij bijna zeker acht van de tien malen physisch onwel.

Of het komt, omdat ik van kindsbeen af, een tegenzin had in oesters en alles wat tot het weekdierengeslacht behoort, ik weet het niet.

Maar als ik tegenwoordig een boek of tijdschrift na het gelezen te hebben wegleg, heb ik altijd een razende behoefte om eens grof te zijn — de lezer of lezeres vergeve het mij — of om door een of andere geweldige reactie weer op mijn norm te komen.

Je mag nu nemen wat je wilt van wat het huidige geslacht leest en mooi vindt, acht van de tien keeren kom je in een litteraire oester- en mosselenkraam.

Dat kan voor liefhebbers heel gastreus zijn, maar de verfijnde gastronom bedankt toch, om altijd door, alleen van dergelijke weke kwallerigheid te moeten leven.

Wij zijn kinderen van de negentiende eeuw, de verlichte eeuw, de sporteeuw. Je zoudt zoo oppervlakkig denken dat het tegenwoordige geslacht er een is, waar het Spartaansche een kindje bij was.

Ik zeg: dat zou je zoo denken, en heusch ook mogen denken, met recht. Wij fietsen — de wegen zijn er onveilig van — wij zwemmen, wij harden ons — wij loopen op naakte voeten, d. w. z. in onze schoenen, wij tennissen, wij roeien, in één woord, wij doen allen in meer of mindere mate aan sport.

Wij hebben Kneipp methodes, er is een Repelaer, waar wij gehard kunnen worden, wij dragen normaal ondergoed, wij hebben overal in openbare gebouwen zoowel als in particuliere huizen allerlei toepassing van de laatste hygiënische begrippen en beginselen; onze jeugd heeft schoolbaden, leerplicht, al wat

je maar wilt en toch — en toch . . . . . neem de tegenwoordige literatuur en je vraagt: „Is dat het huidige geslacht?“ Die menschen, die weeke, doorschijnende, teringachtige wezens, met „hun heilbeweeg van pure menschen“, mannen die sensueel en fysiek overprikkeld zijn, vrouwen „met vingers als blanke tulpladen, die passief, roerloos-stil, vragend rondzien“, die menschen, is dat het tegenwoordige geslacht?

Wij worden zoo langzamerhand gemétamorphoseerd.

Het is mode geworden, alles mooi te vinden wat van de zoogenaamde „nieuwe letterkundige school“ uitkomt. Als je de tegenwoordige menschen in hun gewone doen neemt, zijn het doodgewone koffiehuis-menschen. Zij drinken hun bittertje, zijn in hun gesprekken erg gewoon en laagvloersch, ze rooken pijpen of sigaren, zijn gewone vleesch- en bloed-menschen.

Maar begin nu met zoo'n gewoon mensch eens over de tegenwoordige literatuur.

Dan vinden ze Couperus subliem, Jeanne Reyneke van Stuwe, en Verweij en „Kloos „de onsterfelijke „Kloos!“ en van Deyssel alléén waard om te noemen.

Dat zou je van een mensch die naar rook en bitter ruikt niet denken. Couperus is wat anders. In zijn: „Lijnen van geleidelijkheid“ raakt er het sentimenteele, metaphysische af en gaat zijn affiniteitsziel grof worden.

Ik vind dat een heel zuiver reactionair verschijnsel.

Couperus laat daar zijn hooge gevoelsmenschen „verdomd“ voor; en na zeggen, en erg schunnig doen.

Als ik al Couperusboeken achter mekaar moest lezen, zou ik het misschien ook zeggen van louter ziekelijke overprikkeling.

Laat staan ze dan te moeten schrijven!

Maar daar heb je nu die onsterfelijke Kloos. De „God van Jeanne Reyneke van Stuwe's ziel“, en al die andere teere, hoogsublieme affiniteitszielen: Je zoudt denken in je pure onnoozelheid, dat al hun bewonderaars en dwepers ook zoo „teer hun sfeer zouden oversfeeren“.

Als ze dat niet doen, dan zijn ze alle doodgewone menschen met een schijntje mooi gevoel in zich, en als ze het doen, dan zijn ze menschen, die met „slanke lijven geluidloos verglijden“, en dat zijn op zijn minst gezegd, menschen waar je liever niet zaken mee doet. „Ze zijn te onsolide“, zou je zoo denken.

Nu wat ik zeggen wilde, er is weer zoo'n mooi boek uitgekomen. De Hollandsche Revue vindt het erg mooi. Dat boek heet „Mela“, door Tr. Hogerzeil.

Dat boek met een Eussumschen of Hilversumschen villaanaam is een gastronomisch genot voor literarische oesters- of mosselenliefhebbers.

Ik wil mijn lezers en lezeressen eens iets er uit laten hooren. Netscher zegt: „Je moet het lezen met halfdichte oogen.“ Dat is de tegenwoordige methode van lezen, halfdichte oogen en half leege hersens.

„Glimlachend zag ze om zich heen en hoorde haar kleine gesprekjes die ze ronddeelde, gracieuselijk, een beetje neerbuigend als lieve geschenkjes. Haar bezoeksters hielden ze nieuwsgierig vast en ontleedden ze woord voor woord, wilden daaruit opbouwen haar karakter (*sic.*) en zij liet zich rustig bekijken en schonk met heel fijne beweginkjes haar thee, voorzichtig, zonder het scherpe gerinkel van

kopjes, alles heel stil, geluidloos als onder water, waar de dingen stom, in een droom bevangen, zich bewegen. . . .

„Zij wist niet heel goed, wie daar waren, al die anderen, zij voelde alleen zichzelf als een mooi innig wereldje. Zij sprak, zij acteerde een beetje voor zich en die anderen waren toeschouwers die mochten staan aan de poorten van haar rijk — maar zij wisten niet zijne verborgen schatten. . . .”

Nu dit:

„Heel stil en gracieus bewogen haar handen; haar vingers als blanke tulpenbladen, smalden lang in 't zilver uit, waar het kaarslicht ver weg instroomde in vlammen als lichtende lijnen, die bij 't zilvergebruiken samenvloeiend alles wonderlijk, blauw-wit beglansden, als 't vloer-doen-schitteren van een fakkel, die in rijke toovergrot in maanlicht-stralige edelgesteenten weerfonkelt.”

Lees nu zoo'n zin eens weer over. Hoe kan iemand met normaal denk- en voelvermogen zoo iets onzuivers saamflansen.

En neem nu welk boek dat tegenwoordig verschijnt op, en ge ziet welk een invloed dit ultra-impressionistische, naturalistische en sensitivisme heeft op onze literatuur. Tot op de Christelijke literatuur toe.

Allen willen analyseeren. De ziel van den mensch los van zijn natuur. Die sublieme ziel wordt ontleed. De ziel huwt een andere ziel (onverschillig of men lichamelijk aan een ander individu gehuwd zij). De éene ziel zoekt boven de werkelijkheid uit de andere affiniteitsziel te naderen.

De zielen worden ontleed en verfiind. Een kultus dus. De lichamen worden dóórzichtbare omhulsels dezer verfiinde zielen. Als zulke menschen spreken aan een diner, noemt Hogerzeil dat: „Ze waren als een muziekstukje vol hooge trillers, die los naast elkaar, zich even uitdartelen en dan zonder echtschemering plotseling wegvlieden.”

En 't mooiste van deze geheele kultus en analyse der zielen is, dat ze bij al deze verfiinde hoog-metaphysische wezens, tot niets anders dan tot een wanhopig hypochondrisme en pessimisme voeren.

Die zielen wandelen aan „koele meren des doods“, ze voelen steeds al — smart der wereld en zingen „liederen van smarte.”

Hun kamers waarin zij leven, zijn sreen en vol mooi geluid, maar geluid van weemoed en smarte.

Als men al deze boeken en tijdschriften leest, dan wordt het iemand benauwd en eng om 't hart. Is dat het Hollandsche volk, die weeke, sensualistische individuen?

Wat voor weerstand zal zulk een geslacht hebben, als eens een gevaar zulk een volk mocht bedreigen.

Die ijlachtige wezens zijn dat Hollandsche vrouwen, van datzelfde ras als de Afrikaansche vrouwen die met het geweer in de hand, den arm ontbloot, den ruwen dwingeland terug doen deinzen.

Is dat geslacht, wat ons geteekend wordt in onze huidige boeken, ons Hollandsch volk?

Voor al wij die ons Christenen willen noemen, laat ons toch breken met de tegenwoordige conventie — mode wou ik zeggen — mooi te vinden, al dat onware, onjuist gevoelde, ziekelijk overprikkelde, ongezonde wat de nieuwe school ons biedt.

Laat ons vóór alles wederom *waar* zijn.

Het leven is niet mooi, subliem, sereen, het is hard, vervloekt om de zonde, dood.

En geen nieuwe literatuur kan met alle verfijning, met alle hooge affiniteit en haar „opvoering tot God”, ook maar één van die „hooge menschen” voldoen.

Zij is een débacle met al haar verwachting van het „nieuwe boek der blijde menschheid.”

„O God, geef ons *natuur* en *waarheid* weer!”

J. A. W. Jr.

ANTWOORDEN OP PRIJSVRAGEN.

De behandeling van de prijsvragen, die in den vorigen jaargang gedaan zijn, heeft door allerlei ander werk, dat den voorrang moest hebben, wel wat heel lang op zich doen wachten.

Thans kunnen we den uitslag van de beoordeeling der antwoorden mededeelen.

Van de reeks A zijn beantwoord:

No. 1 en 3 door L. H. M. te R., de eerste *redelijk*, de laatste *goed*;

No. 1 en 3 door J. M. M. te R., beide *goed*;

No. 1, 2, 3 door J. A. K. A.Jz. te K. alle drie *goed*;

No. 1 en 3 door T. J. te O. N., beide *goed*;

No. 2 en 3 door J. Z. te D., beide *goed*.

Verder werden ze nog beantwoord door W. H. H. te A. en R. M. te Z., die echter meer werk van hun antwoorden moeten maken om in aanmerking te kunnen komen.

Van de reeks B zijn beantwoord:

No. 1, 2, 3, door W. H. H. te A., maar alle veel te kort en te oppervlakkig. Deze inzender had al zijn krachten aan reeks A moeten wijden, dan had het werk dat voor hem berekend was, beter kunnen worden.

No. 1 door P. K. Az. te K., *goed*.

No. 1, 2, 3, door J. M. te L., alle *goed*.

No. 1 en 2 door J. v. d. W. te N., beide *goed*.

L. H. M., te R. ontvangt dus 1 Ex. van *De Liefde, Drie jongens die terecht kwamen*.

J. M. M., te R. 1 Ex. van *Van der Post, Piet Uys*.

J. A. K. A.Jz. te K. 1 Ex. van *Hoogenbirk, Een heel gewone geschiedenis*.

T. J. te O. N. 1 Ex. van *Van der Post, Piet Uys*.

J. Z. te D. 1 Ex. van *Van der Post, Piet Uys*.

P. K. Az. te K. 1 Ex. van *De Hartog, Plukselblaodjes*.

J. M. te L. 1 Ex. van *Looman, Gids voor den Bijbellezer*.

J. v. d. W. te N. *Looman, Geschiedenis der Israëlieten*.

De toegewezen boeken zijn reeds verzonden.

Binnen kort hopen we twee reeksen nieuwe prijsvragen uit te schrijven.

UIT HET LEVEN.

De duivel weet dat hij kan wachten. — Een Christenslaaf behoorde aan een ongeloovigen meester. Eens waren beiden op de eendenjacht. De meester vroeg spottend: „Hoe komt het toch, ouwe jongen, dat de duivel mij nooit verzoekt en u altijd plaagt. Waarom zou hij een Christen meer plagen dan een ongeloovige?”

Eer de slaaf klaar was met zijn antwoord, kreeg zijn meester een vlucht vogels onder schot. Hij vuurde en eenige vielen dood en aangeschoten neer. „Vlug, haal de vogels op! Eerst die aangeschoten zijn, de dooden kunt ge het laatst oprapen.”

De slaaf deed zooals hem gezegd was, maar had toen ook zijn antwoord klaar.

„Zie meester!, mij dunkt, zoo is het ook met den duivel. Hij ziet mij aan voor een arme gewonde ziel, waarvan hij zich eerst meester tracht te maken, een zooals u — kan wachten, die behoort hem al.”

Daar was een heel stuk theologie in de redeneering van den ouden man.

Als een mensch uit God geboren is, lijkt het of de duivel hem van alle kanten overvalt, en als zijne bekeering niet echt is, kan hij niet staande blijven.

Een zeker man, die lezingen hield over de geheel-onthouding, was voorheen een arme dronkaard. Kort na zijn bekeering werd hij uitgenoodigd om in zijn geboortestad te komen spreken. Toen hij op de spreekplaats kwam, bleek het, dat men alcohol gesprenkeld had over den vloer in de hoop, dat de reuk daarvan hem in verzoeking zou brengen, om weer te drinken.

(*Moody, Levende beelden*).

Niet te groot voor Caesar. — Caesar gaf hij zekere gelegenheid een geschenk van zeer groote waarde. De man die het ontving zeide, dat het te kostbaar was. De ander antwoordde, dat het niet te groot voor Caesar was, om te geven.

Onze God is een groot Koning en hij wil ons gaarne kostbare gaven geven; laat ons Hem dan ook groote dingen vragen.

(*Moody, Levende beelden*).

De ladder in den droom. — Iemand droomde eens dat hij een ladder maakte van de aarde naar den hemel. Telkens als hij wat goeds deed ging de ladder een paar voet omhoog. Als hij een zeer goede daad deed, ging zijn ladder hooger, en als hij groote sommen gelds aan de armen gaf, dan ging zij nog meer omhoog. Langzamerhand ging zij zoo hoog, dat ze haast niet meer zichtbaar was, en bij het voortgaan der jaren zou zij, meende hij, wel tot den hemel reiken. Toen hij stierf, dacht hij van zijn ladder in den hemel te stappen, maar hij hoorde een stem hem tegenklinken: „Wie van elders inklimt, is een dief en een moordenaar”. Met ladder en al viel hij neer en ontwaakte.

Hij zag, dat wilde hij behouden worden, hij een ander pad moest gaan dan dat der goede werken, en hij koos den weg, welke is Jezus Christus.

(*Moody, Levende beelden*).

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

DE GELIJKENISSEN ONZES HEEREN.

XIX.

DE TWEE ZONEN.

De laatste week van Jezus' omwandeling op aarde was aangebroken. Reeds had hij zijn intocht in Jeruzalem volbracht. Aan den avond van dien dag was hij in Bethanië gaan vernachten. Den volgenden dag naar de hoofdstad terugkeerende, had hij, hongerende en zich door den onvruchtbaren vijgeboom belogen ziende, dezen vervloekt. Gedurende dien dag was de boom verdord. Toen Jezus met zijne discipelen 's avonds naar Bethanië terugkeerde, was de aandacht niet op den vijgeboom gevallen. Maar den volgenden morgen op weg van het dorp naar de stad, hadden de jongeren den boom dor en dood aan den weg zien staan. Daaruit ontspon zich het gesprek dat Mattheus (XXI) en Markus (XI) ons opgeteekend hebben. Maar dat niet alleen; het feit had ook de aandacht getrokken van de farizeën en schriftgeleerden. En dezen, zulk een daad voor den druppel houdende die den emmer deed overloopen, kwamen dadelijk nadat Jezus den voet in den tempel gezet had, tot hem met de vraag: „Door wat macht doet gij deze dingen en wie heeft u die macht gegeven?”

De vraag, uit een onheilig beginsel voortkomende, werd door Jezus slechts met een wedervraag beantwoord. Indien zij zijne vraag behoorlijk (en naar de getuigenis van hun geweten) konden en wilden beantwoorden, zou hij hun ook — indien nog noodig —

voldoende inlichting geven. „De doop van Johannes, vanwaar was die, uit den hemel of uit de menschen?”

Slechts in twee gevallen konden zij een eerlijk antwoord op die vraag geven: ten eerste indien ze van hun huichelarij afstand wilden doen, en ten tweede, indien ze, tegenstanders van den Heiland blijvende, zijn wonder aan den vijgeboom niet begrepen hadden. Maar van het eerste waren ze verder dan ooit verwijderd, en wat het tweede betreft: hun vraag aan den Heere had maar al te duidelijk getoond dat ze de symbolische beteekenis van zijn wonder uitnemend goed verstaan hadden. Die vijgeboom was de afschaduwing van hun eigen bestaan; zijn lot de voorspiegeling van het vonnis, dat hun wachtte. Een huichelaar was die vijgeboom, door het dragen van bladeren recht gevend op de verwachting van rijpe vruchten, maar zonder een enkele vijg daar staande. Huichelaars waren zij, den mond vol godsvrucht en goddelijke wetten, doch zonder éen enkele daad die uit een goed beginsel voortspoot. Evenals den vijgeboom wachtte hun de vervloeking.

En — lafaards die ze bovendien waren — ze antwoordden: „Wij weten het niet!” Want: „Indien we zeggen: Uit den hemel! zoo zal hij ons zeggen: Waarom hebt ge hem dan niet geloofd? En indien we zeggen: Uit de menschen, zoo vreezen wij de schare, want zij houden allen Johannes voor een profeet.” Een profeet, die gezegd had dat de bijl alreede aan den wortel der boomen lag om af te houwen en uit te roeien allen boom die geen vrucht droeg.

En daarop volgt het antwoord van Jezus: „Zoo zeg ik u ook niet door wat macht ik dit doe.

Maar wat dunkt u? Een mensch had twee zonen, ne gaande tot den eerste zeide hij: Zoon, ga henen, werk heden in mijnen wijngaard.

Doch hij antwoordde en zeide: Ik wil niet; en daarna berouw hebbende ging hij henen.

En gaande tot den tweede, zeide desgelijks; en deze antwoordde en zeide: Ik ga, heer! en hij ging niet.

Wie van deze twee heeft den wil des vaders gedaan?”

Zij wisten natuurlijk even goed door welke goddelijke macht Jezus zijne wonderen verrichtte en tot teekenen stelde, als ze wisten vanwaar Johannes de roeping had om door woorden te verkondigen wat Jezus door daden afbeeldde. En daarom kregen ze van Jezus geen uitlegging, maar een gelijkenis waarop zij zelf het antwoord moesten geven.

„Twee zonen had een zeker mensch.” Door de benaming „zonen” werd hun reeds genoegzaam aangeduid dat er niet van heidenen, maar van Israëlieten sprake was. Doch juist de inkleeding van de gelijkenis maakte hen in de war. De eene zoon was eerst onwillig om het gebod zijns vaders op te volgen, maar kreeg naderhand berouw en ging in den wijngaard werken. De andere scheen dadelijk bereid en sprak dat ook uit, maar hij ging niet en voerde niets uit. Wie had nu eigenlijk den wil des vaders gedaan? Daar kon op die vraag slechts één antwoord zijn, en de meest eigengerechtigte moest er glad inloopen.

Zoo'n tollenaar en hoer gelijken precies, naar men zeggen zou, op den tweeden zoon. Ze zijn in het verbond ingelijfd. Aan onderricht heeft het hun niet ontbroken. Hoeveel honderden farizeën en schriftgeleerden heeft God in zijn nederbuigende goedheid hun niet gegeven, die dag en nacht niets anders doen dan hen leeren hoe zij God moeten dienen en daardoor zichzelf bevoordeelen. Alleen Jeruzalem heeft tot dat doel vierhonderd synagogen. Onophoudelijk geven die vrome mannen het voorbeeld van goede werken. Ze deelen geen penning uit zonder door trompetgeschal het domme volk samen te roepen opdat dit zou zien, zou kunnen tasten als 't ware, hoe men leven moet. En waar zijn de vruchten? Met een bloedend hart moeten de vrome voorgangers het uitroepen na al de moeite van hun welbesteed leven: „Deze schare, die de wet niet weet, is vervloekt!” De tollenaar blijft tollenaar en de hoer blijft hoer; vijgeboomen zonder vruchten.

De zeer rechtzinnige dienaars van God daarentegen erkennen gaarne dat er een oogenblik in hun leven is geweest, waarin ze met niet zoo groote nauwgezetheid den wil des Vaders volbrachten als thans. 't Waren hun leerjaren; toen zag God misschien meer bladeren dan naar evenredigheid vruchten. Maar kom nu eens! Haast enkel rijpe vijgen! Heeft iemand zulke lange gedenkedels? Is er iemand zoover in het „kleerengeloof”? Brengen alle tollenaars samen zooveel geld in de schatkist des tempels als één hunner alleen? Weet een der hoeren ('t is belachelijk om te vragen) zooals zij, hoofd voor hoofd de middelste letter van de boeken der profeten? Hebben ze ooit één hapje in den mond gestoken met ongewasschen handen? Krijgt God niet van elke tien vijgen een? Indien al niet de vijgen aan

hen als vijgeboomen precies gelijk met de bladeren gegroeid zijn, ze halen nu uur na uur de schade dubbel en dwars in. God mag wel (natuurlijk met den grootsten eerbied gesproken) blij zijn met zooveel zoo volmaakte knechten (Jezus sprak van „zonen”, maar die uitdrukking van den ketterschen rabbi is oneerbiedig).

Vol vertrouwen antwoordden zij: „De eerste, die eerst weigerde maar daarna werkte, heeft den wil des vaders gedaan!” Wat kan deze Jezus, die anders altijd over *geloof* spreekt en nu zelf van *doen* rept, anders zeggen dan: „Dat zijt gij!”

Maar Jezus antwoordende zeide: Voorwaar, ik zeg u, dat de tollenaars en de hoeren u voorgaan in het koninkrijk Gods. Want Johannes is tot u gekomen in den weg der gerechtigheid en gij hebt hem niet geloofd; maar de tollenaars en de hoeren hebben hem geloofd. Doch gij, z lks ziende, hebt daarna geen berouw gehad om hem te gelooven.”

Niet zoo maar toevallig, doch wél doordacht, had de Heere Jezus de vraag over Johannes opgeworpen. Johannes had als wegbereider van Jezus, tot allen die tot hem kwamen, van *doen* gesproken; hij was in „den weg der gerechtigheid” gekomen. Hij had *vruchten* aan de boomen geëischt. De tollenaars en de hoeren hadden „gedaan” en daarop was bij hen de vrucht des *geloofs* gevolgd. Want het is voor een vijgeboom niet genoeg dat hij *niet vervloekt* wordt; hij heeft *zegen* noodig. Bij een redelijken vijgeboom volgt die zegen indien hij „van goeden wille” is. Ook zelfs het „doen” dat Johannes eischte, kon niet plaatsvinden indien Johannes niet „geloofd” werd.

Johannes had zeer spoedig de farizeën en schriftgeleerden afgestooten met de woorden: „Gij adderengebroidsels, wie heeft u aangewezen den toekomenden toorn te ontvlieden?” Hen, die zichzelf zondaren gevoelden en waarlijk behoefte hadden aan den doop der bekeering, had hij aangenomen en tot Jezus geleid. Maar ook op dat gezicht hadden de eersten „geen berouw gehad om hem te gelooven”. Hun onbekeerlijkheid was gebleven en toegenomen.

Hoe stond het dus met hen? In den grond der zaak waren zij een derde zoon, die zeide: „Ik wil niet” en daarbij volhardde. Maar door hun aanvankelijke komst tot Johannes hadden zij gezegd: „Ik ga, heere!” en ze waren niet gegaan. Evenals de onvruchtbare vijgeboom door het dragen van bladeren gezegd had: „Ik breng vruchten voort!” maar hij deed het niet.

Die ooren had om te hooren, kon deze gelijkenis duidelijk genoeg verstaan. Evenwel werd ze onmiddellijk gevolgd door een andere, welke veel scherper in hun consciëntien insneed en hen tot woede bracht.

W.

OP DE EILANDEN.

EEN FAMILIEGESCHIEDENIS.

DOOR

A. J. HOOGENBIRK.

XV.

HEIDENDOM.

Het ongeval, dat niet weinig opspraak verwekte, was oorzaak dat Wagendonk, al was het tegen zijn

zin, besluiten moest een poos ter plaatse te blijven. Wel behoorden werken als hier verricht moesten worden, niet rechtstreeks tot zijn gebied, doch het ging niet aan na zulk een misrekening zich er buiten te houden, al stond de leiding ook onder anderen. Evert, die zijn heer naar Batavia had verzeld, werd ook weer geroepen, en beiden betrokken de vroegere woning.

Zoowel tot veiligheid als om meer van land en volk, zoo mogelijk, te weten te komen, had de officier op zijn verzoek vergunning verkregen om zich op zijn tochten te doen verzellen door den Alfoer, wiens kloekheid kort geleden veler leven had gered. De man was deswege bevorderd en wetende dat hij dit aan Wagtendonk's tusschenkomst had te danken, betoonde hij zich voor dezen zoo dienstvaardig mogelijk. De officier zijnerzijds gevoelde zich tot den man getrokken, niet alleen om diens moed en heldid, maar ook om de kracht zijner overtuiging, die hij steeds onverholen uitsprak.

Een ernstig onderzoek naar de oorzaken van het gebeurde maakte duidelijk, dat het aan niemand rechtstreeks was te wijten. Er had een grondverschuiving plaats gevonden in den bodem, die blijkbaar door het water ten deele ondermijnd was. Dit had men, zelfs bij voorafgaand onderzoek, kwalijk kunnen ontdekken. Met allen spoed werd echter begonnen aan het herstel der ontzaglijk groote schade, vooral ook wyl men het volk wilde toonen, dat zelfs onheilen als deze geen beletsel waren om voor hen iets goeds tot stand te brengen.

Vroeg in den morgen van een dag, die beloofde zeer heet te worden, ging de officier op weg om, vóór de warmte te groot werd, een en ander af te doen. Hij nam tegen tien uur in den ochtend den terugweg aan, en koos daartoe een pad door waringa's beschaduwde, en wyl 't een omweg was naar het dorp, weinig gebruikt. Een kind weegs gevorderd, zag hij iets op den grond liggen, dat zijn aandacht trok. Hij bukte zich en aanschouwde . . . het lijk van een kind, nagenoeg zes of zeven jaar oud. Zeker had het hier nog niet lang gelegen, doch wat den officier met verbazing en afschuw vervulde was, dat blijkbaar het hoofd met een mes of zwaard van het lichaam gescheiden, en nergens meer te zien was. Onwillekeurig deed hij met afgrijzen een stap achteruit. Een oogenblik kwam de gedachte bij hem op, het verminkte lijkje met bladeren en takken te bedekken, en dan te trachten het geziene te vergeten. Hij wist, dat hij zich bevond in een streek waar het heidendom nog volkomen heerschte, en ook hoeveel bijgeloof en wreedheid er meê gepaard gaan. Doch hij begreep ook dat hij, als dienaar der regeering, een geval als dit niet voor zich mocht houden. Er kon een misdaad zijn gepleegd. Hij liet dus het lijk liggen, ging huiswaarts en zond dadelijk om den Alfoer, wien hij 't geval vertelde.

Toen hij uitgesproken had stond de Alfoer op en sprak:

„Ik moet zelf eens gaan zien. Ik ben dadelijk terug.”

Wagtendonk bleef de terugkomst van den man afwachten.

„Nu?”, vroeg hij, „wat denkt ge er van? Is hier aan moord te denken?”

„Zeker,” was 't antwoord, „dat wil zeggen, naar uw begrip, mijnheer. Maar de lieden hier oordeelen er anders over.”

„'t Is toch nogal duidelijk. Wie een kind om hals brengt, begaat een moord,” zei Wagtendonk kortaf.

„Jawel, maar toch is 't hier een van bijzondere soort. U hebt misschien niet opgemerkt, dat het vermoorde kind niet uit deze hooge streken kan zijn. De kleur doet mij denken aan 't volk uit de lage landen, al kan ik dat mis hebben.”

„Zou het dan een wraakoefening zijn?”

„O neen, dat niet, heel wat anders.”

Wagtendonk zag den Alfoer nieuwsgierig aan, en deze ging voort:

„Ik geloof dat ik het u kan uitleggen, ook omdat ik telkens met het volk spreek. Het ongeluk dat hier pas gebeurd is hebben ze niet vergeten. Ze begrijpen heel goed, dat al het werk in hun belang is, en dat ze er hun voordeel van zullen hebben.”

„Zoo slim zijn ze dan toch, gelukkig.”

„Jawel, maar toch weer dom ook. U moet weten dat ze hier gelooven dat zoo'n groot bouwwerk nooit sterk is en niet blijft staan, of er moeten een paar kinderhoofden in de fundering liggen.”

„Kinderhoofden!” riep Wagtendonk verbaasd, „zijn ze gek! Waar is dat goed voor?”

„Dat weet ik niet, maar 't is zoo. Bij hun hutten doen ze het niet, maar wel als er een tempel of een brug of zoo iets gebouwd wordt. 't Is op meer plaatsen een vast geloof dat het nooit goed wordt, als die kinderhoofden niet eerst den grond ingaan.”

„Zeker een offer aan de goden of zoo iets,” sprak Wagtendonk, „maar 't zal hier niet gebeuren.”

„U begrijpt,” zei de ander, zonder acht te geven op het antwoord, „dat de lieden in hun geloof zijn versterkt door dat scheuren en zinken van den muur. Er zijn menschen bij gedood, en ik hoorde al dezen en genen zeggen: dat komt er nu van. Ik kan het mis hebben, maar ik geloof vast dat al die inlanders hier zoo denken. Ze hebben de gelegenheid afgewacht, om een kind te dooden dat niet van hun stam is.”

„En zoo iets komt meer voor, zeg je?”

„Zeker, mijnheer. Er diende vroeger bij ons een Afrikaansch soldaat, die mij verteld heeft dat het in zijn land altijd zoo toeging, al bouwde men maar een gewoon huis. Hier doen ze het alleen bij groote werken.”

„En ze zien daar geen kwaad in?”

„Neen, mijnheer; ik geloof dat ze het juist goed en noodig vinden. Maar het zijn ook heidenen, en die gelooven aan zulke dwaasheden. Christen-inlanders doen het niet.”

De officier zweeg. Voor 't eerst wellicht kwam de gedachte bij hem op, dat het Christendom toch ergens goed voor is. In de maatschappij althans was het beter dat de menschen Christenen waren dan heidenen.

De Alfoer vertrok om met behulp van Evert het lijkje in het bosch te begraven. Wagtendonk maakte intusschen een acte op van het gebeurde, liet die door beiden teekenen, en zond het stuk naar de bevoegde macht. Verder liet hij een onderzoek instellen, zoover dat namelijk mogelijk was. Later ontving hij daartoe ook de lastgeving. Doch 't liep op niets uit. De bevolking, voor zoover men enkelen uit haar te spreken kreeg, wist van niets. Niemand had van een vreemd kind iets gezien of gehoord en uit het dorp werd er ook geen enkel vermist.

Wagtendonk gaf 't eindelijk op, vooral toen ook een paar officieren hem meedeelden, dat zoo iets in sommige streken niet onbekend was, dat ook daar wel kinderen aldus zoek raakten, maar zelden of nooit uitkwam wie de moordenaar was. Meestal beschouwde men zulke gruwelen als gewettigd en noodig voor het algemeen welzijn, en wilde niemand zich leenen om den bedrijver aan te brengen van een feit, dat men volstrekt geen kwaad achtte.

Zooals we reeds zeiden had het gebeurde op Wagtendonk indruk gemaakt. Zoowel de zaak zelf als de gevolgtrekkingen die hij er uit maakte droegen daartoe bij. 't Kwam natuurlijk niet bij hem op aan het bijgeloof der bevolking voet te geven; veeleer besloot hij er op aan te dringen, dat dergelijke gruweldaden streng werden te keer gegaan. Doch hij wist zeer goed dat, al bleek het laatste ook mogelijk, daarmee toch het kwaad zelf niet bedwongen, en nog minder de oorzaak er van weggenomen was.

Men kon, hij wist het bij ervaring, een dronken soldaat wel provoost geven, doch de kans was groot dat hij zich straks toch weer bedrinken zou. Of liet hij dat al uit vrees, de dranklust was er toch niet door uitgeroeid. Zoo stond het ook hier.

Intusschen was, als gezegd, het werk opnieuw aangevangen. Men nam daarbij thans alle mogelijke zorgen en slaagde aanvankelijk voorspoedig. Toch was het duidelijk te bemerken, dat de inlanders er weinig heil in zagen. Er was afgekondigd dat met alle strengheid zou worden opgetreden, indien weder een moord als de jongste mocht plaats vinden. Blijkbaar dachten de bewoners in den omtrek het hunne van die bepaling. Er gebeurde niets meer, dat aanleiding geven kon tot optreden tegen weerspannigen, maar ook was merkbaar dat de inlanders thans in het werk, dat voor hen heette ondernomen te zijn, geen heil meer zagen. Kwamen ze eerst telkens met groepjes om te zien hoe men vorderde, thans niet meer.

„'t Ziet er slecht uit!” sprak Wagtendonk op een avond tot zijn bediende, met wien hij langzamerhand meer vertrouwd was geworden, „we doen ons best het volk te winnen, en ik vrees, dat we er niet mee vorderen.”

„Ik geloof 't ook, mijnheer,” zei Evert eenvoudig. „Ze zien liever onze helen dan ons gezicht. Maar ziet u, die menschen weten niet beter; 't zijn blinde heidenen, zeg ik maar.”

„Ja, maar hoe krijg je ze anders? Dat is de groote vraag.”

„Wel, mijnheer,” hernam Evert, „ik denk daarover net als onze dominee op de catechisatie ons eens zei. Ik kan het niet zoo net navertellen, maar 't kwam hierop neer. Hij had het over den tekst, weet u: „De godzaligheid is tot alle dingen nut, hebbende de belofte des tegenwoordigen en des toekomstigen levens.” Toen zei de dominee: „Als de menschen zeggen dat ons geloof geen nut doet, dan moet je hen maar eens wijzen op wat men in de wereld ziet. Geen mensch zal voor zijn genoegen onder de wilden gaan wonen, en alle dingen in de maatschappij zijn hier tienmaal beter dan bij de Turken en heidenen. Hoe komt dat onderscheid, zei onze dominee. Wel doordat wij Christenen zijn. Want overal in de Christenlanden — al loopt het er soms ook raar — is het toch veel beter dan bij

de andere volken. En daarbij nog, onze eigen voorouders waren heidenen, en ze aanbaden stomme beelden, en vochten en moordden en offerden menschen. Dat wij nu anders zijn, dat is door het Christendom. Want toen dat kwam hielden al die gruwelen toch maar op.”

Evert sprak zelden zoo lang achtereen. Blijkbaar gevoelde hij wat hij zei, en had de dominee in hem een goeden leerling gehad.

„Ik zal je nog wel een beetje helpen,” zei Wagtendonk. „Zoover ik oordeelen kan, zijn de beginselen van het Christendom volstrekt niet verkeerd, of liever beter dan de meeste andere. Maar of 't er ooit toe komen zal, dat de Oost Christelijk wordt, zie je, daar twijfel ik aan.”

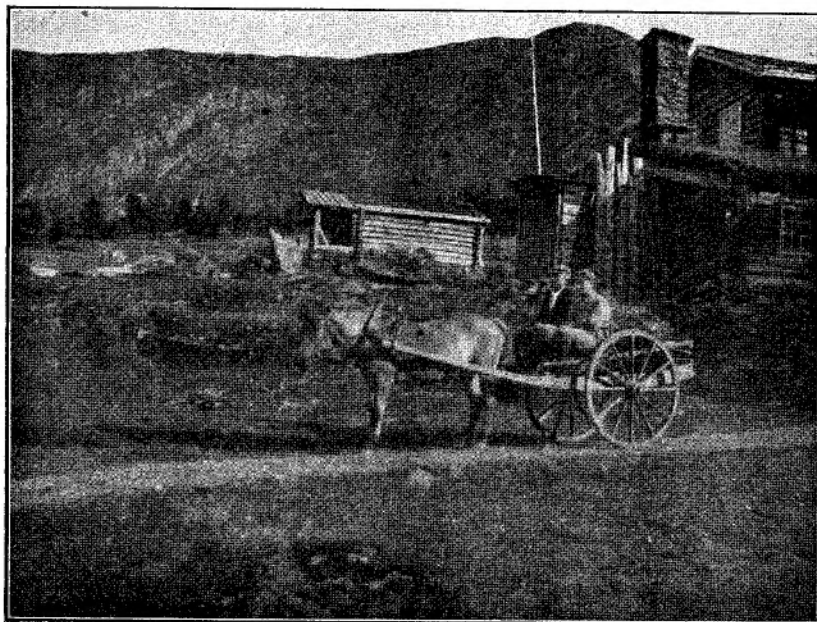
„De Christenen hier geven geen best voorbeeld,” zei Evert, „althans de zoogenaamde.”

Daar viel weinig tegen te zeggen. Misschien ook voelde Wagtendonk, dat het op hemzelf min of meer paste.

Hoe eenvoudig de knecht ook gesproken had, 't nam niet weg dat zijn meester er over begon na te denken. Hij kon het niet tegenspreken, dat het Christendom het gelaat des aardrijks op menige plek had veranderd, dat zoo iets afschuwelijks als hij hier had aanschouwd in een Christenland niet mogelijk zou zijn geweest. Het Christendom moest dus iets anders en iets beters zijn, althans het echte. Maar hij, Wagtendonk zelf, was geen Christen, zijn vrienden evenmin en toch — ook zij waren beschaafd maakten zich aan geen grove ongerechtigheden schuldig. Men kon dus ook een goed mensch wezen zonder Christen te zijn. Evenwel — hoe waren ze zoover gekomen? 't Viel toch ook weer niet te ontkennen, dat er een groot onderscheid bestond tusschen een ruwen, woesten, bijgeloovigen, menschenofferenden wilde en een welopgevoed beschaafd Nederlander. En toch is de laatste nazaat des eersten. Wat heeft dan die verandering teweeggebracht? Ja, Evert's dominee had het niet zoo mis! Hij, Wagtendonk, zou ter wereld niet weten, hoe 't aan te leggen om uit het ruwe, domme volkje hier beschaafde menschen te maken, 't zij dan Christenen of niet.

En weer rezen er allerlei vragen en raadselen op, die hem hinderden, en pijnigden soms. Want hij was niet een dier flauwe, ondiepe naturen, die van niets meer afkeer hebben dan van denken en doordenken, die van niets zoozeer schrikken als van wat hen roept tot vorschen, tot onderzoek, tot zelf-onderzoek.

Terwijl dergelijke overleggingen het hart des officiers vervulden, ontving hij een pak brieven, welker inhoud zeer verschillende gevoelens bij hem wekte. Zijn vrouw schreef hem, hoe zij elken dag hoopte hem weder te Batavia te zien, en 't was duidelijk, al zei Bertha 't niet ronduit, hoe het haar tienmaal liever zou zijn met hem daar in de binnenlanden te wezen, dan alleen achter te blijven, al had zij dan ook geens dings gebrek. Voorts waren er brieven van vrienden, dienstbrieven, tijdingen uit Nederland, goed en kwaad, vreugd en droefenis dooreen, gelijk in heel het leven is. Eindelijk was er ook een briefje, dat in uiterlijk en adres de teekenen droeg afkomstig te zijn van iemand die min gewoon was schriften te verzenden en de pen te voeren. Hij opende het: 't kwam van Hanna. Zij had de vrijheid genomen, mijnheer eens te schrijven. Hoe het

DE STOLKJAERRE VAN DE ELVESAETER.

mevrouw en den kleine ging zou mijnheer wel weten. Maar zij, Hanna, wilde hem toch eens melden, dat mevrouw zoo „bedrukt” en „niets plezierig” was. Alleen in haar zontje had zij nog schik, maar overigens was het „narigheid”. Mijnheer moet zelf maar komen en 't allerbeste was, dat zij al te zamen maar weer teruggingen naar het vaderland. Mijnheer moest het niet kwalijk nemen.

Wagtendonk was zoo wijs dit laatste ook niet te doen. Wat den brief overigens betreft, heel gaarne had hij gedaan wat de schrijfster wenschte, als het maar mogelijk was geweest. Doch vooreerst ging het niet. De brief echter wendde onwillekeurig zijn gedachten tot de schrijfster, die in de bemoeienissen van den laatsten tijd zeker weinig voor zijn aandacht gestaan had.

„'t Is een trouwe ziel,” zoo sprak hij bij zichzelf, „Bertha kon geen beter bij zich hebben. Ik ben haar toch welbeschouwd 't behoud van mijn leven verschuldigd. Ja, van hoeveel kleine omstandigheden hangen we af. Zou 't waar zijn, dat er een God is, die het alles leidt en regelt?”

Hij kon het zichzelf niet duidelijk maken. Hij had het nooit geloofd en zag 't ook nog niet in. De Mahomedanen mochten gelooven aan een wil van Allah, waar geen verzet legen mogelijk was, de Grieken aan een noodlot, dat niet viel af te bidden, wat was het anders dan de leer die ook de Christenen predikten, van Gods beschikking? Hij hield het liever met den ouden joodschen wijsgeer die zei: tijd en toeval wedervaart allen. Dat stond ook in den Bijbel en zoo was feitelijk de waarheid.

Er is een verschillend gebruik van de Schrift. Men kan er veel meê wijzen, dat niet waar is. Doch alleen wanneer men de eigen onwaarachtige voorstellingen en denkbeelden vooropstelt, vasthoudt en dan staven wil door uit hun verband genomen, en aan eigen gedachten aangepaste „bewijzen”. De letter doodt — de Geest maakt levend, en

slechts wie den Geest heeft kan het Woord, d. i. de getuigenis des Geestes recht verstaan, en *in haar geheel*.
(Wordt vervolgd).

EEN VOETREIS DOOR HET JOTUNHEIM (NOORWEGEN).

II.

door S. J. E.

Met photo's van den schrijver.

II. VAN BAEVERTUNSAETER NAAR RØJSHJEM.

Toen we den volgenden morgen niet al te vroeg de Baevertunsacter (Saeter = Sennhütte = herdershut op de bergen) uitkwamen, stond Knudsen al met zijn paard te wachten. Wij konden dus dadelijk onzen tocht hervatten langs het vrij goede voetpad dat door het Baeverdal langs den oever van den Baever-

kjaern voert.

Het pad loopt door laag struikgewas, dat tegen de berghelling groeit; aan den anderen oever van den ondiepen stroom verheffen zich ook hooge groene bergen van een paar duizend voet.

Het dal heeft lang niet dat woeste karakter van het Sognefjeld, maar het is toch even weinig bewoond, de schuimende stroom met de groene oevers geeft het landschap zachter voorkomen.

Al spoedig echter staken we de rivier over en begon het klimmen weêr, het pad werd steeds slechter, hoe hooger we kwamen en de dubbele schoenzolen, met spijkers beslagen, bewezen goede diensten.

Na een klim van ruim een uur kregen we de Bakkebergsaeter in zicht, een paar lage herdershutten achter een groote omheining, waarbinnen het vee graasde, koeien en schapen, evenals het vee in Zwitserland met bellen om de halzen.

Het uitzicht was mooi genoeg om onder genot van melk te blijven rusten. We waren bij de Baeverkjaernhals (= pas) en overzagen het Boven-Lejrdal, dat besloten ligt tusschen hooge sneeuwbergen en prachtige gletschers, die verblindend wit in de warme zonnestralen schitterden.

Achter ons hadden we het Høidalvand, waar de Baevra als een woeste waterval afstort.

Is de Baeverkjaernhals overgetrokken dan begint het bergpad steil te dalen. Er komt weer wat boomgroei voor, lager in het dal, langs de steenachtige oevers der Lejra.

De weg wordt beter, een paar kleine beekjes konden we zonder moeite doorwaden of van rotsblok op rotsblok springend oversteken.

Achter ons stak de kolossale Loftet zijn kruin in de wolken, langs zijn breeden rug dalen groote gletschers. Hier in het dal is het vriendelijker. Tegen de groene hellingen liggen een paar saeters, klein en onaanzienlijk als hun soortgenooten.

Zoo ging het voort door drassige grasvelden en

over harde rotsen, tot we tegen twee uur in den middag de Elvesaeter bereikten.

Deze gebouwen steken gunstig bij de andere clubhuten af. De Elvesaeter is een groote boerderij tusschen van goed verzorgd bouwland.

Ook het binnenhuis ziet er welvarend uit. Het heeft veel van een jachthuis, met de geveren en messen en ander jachtgereedschap tegen de wanden, met de rendiergeweiden, opgezette wilde eenden, uilen en andere vogels.

Sinds kort is deze saeter ook een uitgangspunt voor de bestijging van den Galdhøpig en daar ze in een prachtige woeste omgeving ligt, en van Røjslhem uit met een stolkjaerre te bereiken is, wordt ze, niet uitsluitend door voetreizigers en jagers, betrekkelijk druk bezocht.

Ja, van de Elvesaeter naar Røjslhem is een rijweg, maar 't is er een van de meest primitieve soort. De rit dien we dien middag maakten zal me tenminste lang heugen. Knudsen had onder een der hutten, die hoog boven den grond op een paar paleu rustte, een stolkjaerre gevonden, zijn paard er voor gespannen en verzocht ons nu voorin plaats te nemen.

Die stolkjaerre was misschien als zij wat beter gevoerd was, heel geschikt voor handkar, maar nu we met ons drieën daarin naar Røjslhem moesten rijden was de beschikbare ruimte wel wat klein.

We zaten op het voorste bankje met opgetrokken knieën en hielden ons stevig aan de leuning vast. Knudsen ging achter ons staan en toen ging het er van door, nu steil naar boven dan even steil weer naar beneden in woeste vaart, dat zand en stenen ons om de ooren vlogen. Want die kleine paardjes kunnen loopen, en die Noorsche bergbewoners zijn uitstekende koetsiers.

Zoo'n weg is al van oudsher met groote zaak-kennis bij een rutschbahn vergeleken, — alleen ontbreken hier de rails, wat het schudden niet minder maakt.

In drukker bezochte streken heeft de ouderwet-sche stolkjaerre plaats gemaakt voor de meer modern gebouwde, en ook zijn de groote nieuwe skydsstraten minder *bakket* (heuvelig).

De streek waar we doorkwamen vergoedde echter het gemis aan een goed gevoerd voertuig. Het is een vruchtbaar dal, links ziet ge den witten top van den hoogsten berg in Noorwegen, den Galdhøpig.

Dicht bij het aardige kerkje van het Baeverdal (we zijn aan de noordgrens van het Jotunheim) is de Galderne, een engte, waar de weg voor een deel in de rotsen is uitgehouwen.

Na een rit van een uur kwamen we met stof overdekt en geweldig door mekaër geschud in het gehucht Røjslhem, waar we overnachten zouden, om den volgenden dag van daar uit de bestijging van den Galdhøpig te beginnen.

III. BESTIJGING VAN DEN GALDHØPIG.

We waren niet de eenige gasten van Ole Halvorsen Røjslhem. Even na ons kwamen twee stolkjaerren aan met twee jonggetrouwde paren, een Zweedsch ingenieur en een Deensch theoloog met hun echtgenooten. Ze kwamen per spoor van Christiania tot Otta, van daar per rijtuig langs den grooten

verkeersweg naar de Geirangerfjord, tot ze den zijweg naar Røjslhem insloegen. In een clubhut is de kennismaking gauw aangeknoopt, maar lang duurde ons gesprek, in het Duitsch gevoerd, niet, want den volgenden morgen wilden we allen vroeg naar de Juvva'shut, en we maakten den tocht gezamenlijk, daar we anders toch bij de Juvva'shut op elkaër hadden moeten wachten om den Galdhøpig op te gaan.

Nu, we gingen vroeg op pad en dat was maar goed ook, want het was warm weer en de dames hadden het onder het klimmen erg te kwaad, zoodat we niet hard opschoten en het al midden op den dag was voor we de Raubergsstule bereikten, in welke saeter na al de kleine „rusten”, een groote rust gehouden werd.

Wij hadden pas een afstand van twee uur gaans afgelegd en we moesten nog drie uur klimmen voor we bij de Juvva'shut waren.

Na de herderin al haar voorraad koeien- en geitenmelk afgekocht te hebben, werd tot den algemeenen opmarsch besloten. Het ging nu langs een zigzag-pad steil naar boven door laag struikgewas. Het eerste kwartier ging het best, allen waren volmoed, tot we, helaas, een grasvlakte bereikten, die voor de dames te verleidelijk bleek, althans we moesten weer rusten.

De dames hadden met dankbaarheid haar lichte parasols geruild tegen onze Alpenstokken, maar de practische resultaten onzer edelmoedigheid zijn niet groot geweest.

Zoo kwamen we ten slotte in zeer verspreide orde op de kale, met steenen bedekte Galdhøi, die, schoon 1600 meter hoog, geen ander uitzicht biedt dan ruwe steenige hoogvlakten en die oostelijk stuit op den Glitterind.

Groote sneeuwvelden bedekten den kalen top en hoe vermoeid onze reisgenooten ook waren, geen sneeuwveld werd verlaten vóór er een tijdje met sneeuwballen gegooid was; dat was natuurlijk erg afmattend en toen we dan ook na veel gezucht, gepuf en gejammer, inzonderheid in het Zweedsch, de Juvvashytte bereikten, verklaarden de bewoners van Helsingborg plechtig geen meter hooger te gaan.

Ze lieten dat dwaze geklim aan anderen over, ze konden zich zoo'n uitzicht van af den Galdhøpig best voorstellen, of je een paar honderd meter hooger of lager was, dat bleef gelijk; kortom ze waren dien morgen wijzer geworden! Ik moet eerlijk zeggen, ik was er na de bewijzen van hun klimvermogen niet rouwig om. Ik kan me mijn Zweedsche vrienden beter voorstellen zooals ze zijn afgebeeld op de photo die ze ons onlangs zonden, kalm in een luien stoel zittend in den tuin achter hun villa, dan met een bergstok op een gletscher. Voor corpulente menschen is het Jotunheim niet geschapen.

Maar eere aan de Deensche dames! Dit jonge Deensche „domineeske” liet zich door geen rede-neering van haar stuk brengen, ze was nu 1900 M. hoog en die 700 M. zouden haar niet afschrikken. Ze is dan ook meegegaan en ze heeft zich kranks gehouden.

Na een stevig middagmaal en een lange rust om een fiksche vuur, want het was koud op deze hoogte, kwam Knud Vole, de eigenaar van de Juvvashytte, ons zeggen dat het nu tijd werd om op te breken.

Knud Vole is een bekend man in Noorwegen.

BESTIJGING VAN DEN GALTHØPIG.

Hij is forsich gebouwd, met een paar heldere, moedige oogen in zijn prettigen, ruwen kop.

Een gezellig prater is hij ook, jammer dat hij alleen maar Noorsch spreekt.

Ik nam een photo van de hut, met Vole en de meisjes die er bedienen op den voorgrond;¹⁾ ook kwam Knudsen er bij staan, onze gids en bagagedrager, die nu naar Turtegrö terug kon gaan, na het volle loon van een gids te hebben ontvangen omdat hij „voxen mand” (volwassen man) was.

Natuurlijk beloofden we hun een kiekje te zenden. Een „O, tusend tak, mange tak” (hartelijk, hartelijk dank!) was met een flinken handdruk onze belooning.

Vriendelijk en welwillend zijn alle gidsen, tenminste als gij ook vriendelijk zijt en u niet verbeeldt dat de verhouding van u tot gids evenredig is aan die van heer tot knecht.

Ze voelen zich, wat ze ook zijn, vrije mannen, die u, natuurlijk tegen belooning, de schoonheden van hun land wel willen toonen, maar dan ook recht hebben te verlangen dat ge hun raadgevingen stipt opvolgt.

Aan het einde van den tocht hebt ge een criterium of ze tevreden over u zijn: immers als alles in orde is geweest en de fooi, hun „Drikkepenge”, niet tegenvalt, geven ze u de hand. Mag ik zonder trots even opmerken dat we van al onze gidsen een hand hebben gehad?

Knud Vole dan kwam ons waarschuwen dat we ons gereed moesten maken. Alpenstokken en Eisäxte waren in de hut voorhanden.

Vole nam het lange touw op den rug, een andere gids droeg een grooten zak, waarin brandhout en ons phototoestel.

Eerst gingen we over een slecht pad, dat een beetje minder oneffen is dan het steenige plateau,

waarover het voert, tot we aan de sneeuwvelden kwamen, die de glooiingen van het Ymesfjeld, waarvan de Noorsche bergen-vorst een verheffing is, bedekken.

Eerst nu was de kolos geheel te zien. Zwart steekt de naakte rotswand uit den witten gletscher omhoog. Rechts en links sneeuw en rots en boven ons een grauwe lucht, waaruit langzamerhand fijne sneeuwvlokken begonnen neer te dalen, want ofschoon we „Pigveir” hadden (d. w. z. weder dat de bestijging toelaat) kon het weer toch wel mooier.

Hoe woest en cenzaam en daardoor hoe schoon was het!

Geen bewoond dal, geen groen punt! Slechts kale rotsen, die in hoogte met den hoogsten wedijverend, niet zoo hoog de kruin opsteken.

In grillige lijnen steekt de top van den Galthøpig scherp af tegen de grauwe lucht. Hij ziet er dreigend genoeg uit, maar toch is de bestijging niet zoo moeilijk.

Ongeveer anderhalf uur van de Juvvashytte hielden we stil.

De gletscherwandeling begon. Knud Vole bond het lange touw om zijn middel, dan volgde de Deense dame, dan haar echtgenoot, vervolgens de schrijver, toen mijn reisgenoot, terwijl de tweede gids de rij sloot.

Nu den gletscherbril opgezet, het touw strak gehouden en beetgepakt met de linkerhand, den Alpenstok of Eisäxt in de rechter, en voorwaarts het ijs op.

De bovenste sneeuwlaag was nogal hard, de sneeuw knarste onder onze zware bergschoenen, nooit zakten we er diep in weg. Spieten waren er maar weinig en die weinige konden we zonder moeite overspringen, terwijl Knud Vole gereed stond ons op te vangen en bij mogelijken missprong aan het touw weer op te halen. Het „Seil” is bij gletscher-toeren onmisbaar en meer en meer komt de techniek in Zwitserland gevolgd bij bergbeklimmingen, ook in Noorwegen in zwaag.

Wij brachten het er zonder ongelukken af en hadden in een goed uur den gletscher overgestoken, toen we stonden voor een met losse stenen overdeken rotskant. We klommen, vaak op handen en voeten, tegen de rotsblokken op, die door de sneeuw tamelijk glibberig geworden waren. 't Spreekt vanzelf dat de twee gidsen bijzondere zorg voor onze tochtgenoot droegen.

Op het hoogste punt van dezen rotskam fotografieerde mijn broer ons gezelschap. De leegte wijst zijn plaats in de rij aan.

Op dit rotsachtig gedeelte volgde een steil oplopend sneeuwveld. Weer zakten de voeten weg in de dikke sneeuwlaag en soms trok het touw strak aan, als een onzer van den rechten weg week; maar de kleine hut, op het hoogste punt van den berg door Vole gebouwd, bezat groote aantrekkingskracht en spoorde ons aan ook het laatste rotsige en besneeuwde eind met volharding af te leggen,

¹⁾ Wordt in het volgend nummer opgenomen

Na drie uur klimmen vonden we een schuilplaats in de vluchthut.

't Ziet er daar typisch uit. De vier wanden en het dak zijn geheel en al volgespeld met de naamkaartjes der bergbestijgers. Een paar vreemdelingenboeken, die op tafel liggen, bevatten menige ver-zuchting over slecht weer en koude, maar ook meer dan één ontboezeming van poëtisch aangelegde naturen.

Ik herinner me één, die zeker tourist noodig vond overal op en in te sehrijven:

„Wer zählt die Völker, nennt die Namen,
Die jemals hier zusammen kamen?“ *)

't Is waar, er zijn menschen van verscheidene nationaliteiten in die hut geweest, maar de Holland-sche namen zijn nog wel te tellen.

Vole beweerde dat er verleden jaar maar twee geweest waren en dat wij de eersten waren van 1900.

In den hoek van de hut, die licht krijgt door een klein venster, staat een soort tafel, waarop een paar Champagne- en Portflesschen, benevens eenige koffie-kopjes en een oude verroeste ketel.

Langs de wanden staan rondom houten banken. Terwijl wij bezig waren alles eens op te nemen, had Knud Vole in het stoffelijk overschot van een klein fornuis een houtvuur aangelegd, dat al aardig warmte begon te geven.

De gids ging nu naar buiten en kwam terug met twee kopjes vol sneeuw. De sneeuw wierp hij in den ketel, dien hij al „opgezet“ had.

Van lieverlede begon het in den ketel te borrelen, het sneeuwwater ging koken. Toen stond Vole weer op, nam uit een zakje wat gemalen koffie en wierp die in het water, dat al gauw een lichtbruine tint aannam.

De koffie werd geschonken in gebroken kopjes, klontjes suiker gingen uit den touristenzak van onzen gids in de kopjes over en we dronken een warm kop koffie. Heusch, 't wàs lekker!

Onze schoenen en slobkousen werden al tamelijk droog; in de hut was het goed, maar buiten vroor het, en 't sneeuwde nog steeds.

Zoo was dus het uitzicht niet zoo onbeperkt en grootsch als het had kunnen zijn. Bij helder weer kan men 200 K.M. ver zien. Dan ontrolt het ge-heele Jotunheim zich voor uw blikken. In de verte ziet ge de Jostedalsbrae en ten noorden daarvan de bergen langs de Nordfjord, in het westen is een stuk van de Sognefjord zichtbaar, maar de groote cirkel, waarvan ge het middelpunt zijt, toont u niet dan ijs, rots, sneeuw, lucht.

Grootsch en indrukwekkend is de aanblik van die w.este bergen, somber hingen de sneeuwwolken over de rotsen, over de gletschers.

Ik stond voor de hut. Ik voelde me eenzaam in die trotsche omgeving. Daar stond ik, op het hoogste punt van het groote Scandinavië, het sagenrijke land van de middernachtzon, het land der fjorden.

Aan mijn voeten, laag in het dal, moesten de steden liggen met hun bont gewemel van kooplui,

*) „Wie telt de volken, noemt de namen,
Die hier reeds tezamen kwamen?“

Een slechte vertaling, ik weet het

die hun schepen zenden naar alle deelen der wereld. Hoog stond ik boven het land der eenvoudige herders en visschers, het lange spaarzaam bevolkte rijk, dat met zijre democratische begrippen zich vreemd voelt geketend aan het aristocratische Zweden.

Toen voelde ik me één oogenblik vrij en zelfstandig meer dan ergens, en ik had, indien mogelijk, willen blijven, trotsch boven dat al, temidden dier reuzen der schepping.

Maar ik moest weer naar omlaag over de eeuwige sneeuw, welks helderwit ik bezoeidde door de aan-raking van mijn schoenen. Doch niet lang ben ik afgedaald of een nieuwe laag wischt ook die sporen weer uit en de Galdhøpig zou zich weer meester voelen — als niet de kleine houten hut de herin-nering aan menschenmacht levendig hield.

Knud Vole legde een groot rotsblok tegen de deur van de hut, bond ons weer aan zijn lang touw en ging voorop de sneeuw weer in.

Het dalen was, althans over de sneeuwvelden, makkelijker dan het klimmen. Soms ging het sullend of met groote sprongen naar beneden. De steile rotsige einden echter, leverden nu meer moeilijkheden dan straks, daar werd het „langzaam maar zeker“ toegepast; doch dit verlies aan tijd werd ruimschoots vergoed d or de snelheid waarmee de laatste gletscher werd overgestoken.

Juist kwamen we weer bij de varde aan de Styg-gebrae, toen de zon door de wolken brak en ons liet vermoeden hoe mooi het daarboven moest zijn als de lucht blauw is en de zon haar stralen over de bergen werpt.

We werden weer losgebonden en langs denzelfden weg bereikten wij, niet oververmoeid, de Juvvashytte.

Hier bleven we 's nachts.

Het bed met matras was als in de Baeventunsæter, maar het dek was nog een graad eenvoudiger.

Het bestond uit een schapenvacht met de wol naar binnen, aan drie kanten dichtgenaaid; daar kropen we in, hopende dat het goed gezuiverd was, maar bij de ondervinding onzer reukorganen wetende, dat men bij mogelijke zuivering den geur er niet uit had kunnen krijgen.

't Was in alle geval heerlijk warm en toen we den volgenden morgen de sneeuwvlokken tegen de kleine glazen zagen dwarrelen, kostte het ons moeite uit ons warme dek te kruipen.

(Wordt vervolgd).

Christelijk Letterkundig Verbond.

Den 4den Januari 1901 hield deze Vereeniging haar eerste algemeene vergadering te Utrecht, onder voorzitting van den heer A. J. Hoogenbirk.

Twee commissiën werden ingesteld, waarvan de eene zich ten doel stelt de bevordering van de wetenschappe-lijke ontwikkeling van jonge letterkundigen en de tweede onder den naam van Raadgevende Commissie zich zal bezighouden met het geven van raad omtrent letter-kundige stukken, enz

In de Paaschweek zal waarschijnlijk een tweede vergadering gehouden worden.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

DE GELIJKENISSEN ONZES HEEREN.

XX.

De verhuurde wijngaard.

Dadelijk op de gelijkenis van „de twee zonen” liet de Heere Jezus in zijn gesprek naar aanleiding van het wonder aan den onvruchtbaren vijgeboom geschied, de gelijkenis van den verhuurden wijngaard volgen.

„Hoort een andere gelijkenis. Er was een heer des huizes, die een wijngaard plantte, en zette een tuin daarom, en groef eenen wijnpersbak daarin, en bouwde een toren, en verhuurde dien den landlieden, en reisde buitenslands. Toen nu de tijd der vruchten genaakte, zond hij zijne dienstknechten tot de landlieden om zijne vruchten te ontvangen. En de landlieden nemende zijne dienstknechten, hebben den eenen geslagen, en den anderen gedood, en den derden gesteenigd. Wederom zond hij andere dienstknechten, meer dan de eerste; en zij deden hun desgelijks. En ten laatste zond hij tot hen zijn zoon, zeggende: Zij zullen mijn zoon ontzien. Maar de landlieden, den zoon ziende, zeiden onder elkander: Deze is de erfgenaam; komt, laat ons hem doden en zijne erfenis aan ons behouden. En hem nemende, wierpen zij hem uit buiten den wijngaard, en doodden hem.”

Er was een aanzienlijk man, die een groot landgoed had, behalve de plaats die hijzelf bewoonde. Hij plantte daar een wijngaard, bouwde een tuin,

een omtuining, een muur, daaromheen; hij groef er een wijnpersbak in, zoodat men de vrucht zelf kon behandelen en zooveel mogelijk winstgevend maken; bouwde in het midden een toren, een wachttoren vanwaar uit men het oog over de geheele oppervlakte kon laten gaan; verhuurde, verpachtte, dat geheel aan landlieden, aan eenige wijnboeren, die voor gezamenlijke rekening zaken dreven en pacht betaalden naar gelang van den beteren of minder goeden uitslag van elken oogst; en reisde buitenslands; liet hun de geheele zaak in handen; tevreden wanneer op den bepaalden tijd elk jaar zijn dienstknecht de pachtsom betaald kreeg.

Jehovah, de Heer van hemel en aarde, beschouwt de geheele aarde als een zijner landgoederen. In het midden van dat landgoed, temidden van deze menschenwereld, heeft hij een wijngaard van edele druiven geplant; zijn volk Israel van alle andere volken afgezonderd en bevoorrecht door zijne openbaring, welke dat volk in zooverre veredelde, dat het boven alle andere volken vruchten der bekeering kon voortbrengen. Die wijngaard is (Jesaia V) geplant op een vetten heuvel; niet in dorre en schrale aarde, maar in een grond, als 't ware gemest door het woord van Mozes en de profeten, een bodem, verzadigd van de heerlijkste beloften voor tijd en eeuwigheid. De omheining van de wet, die het volk buiten aanraking hield met de overige natiën, scheidde den wijngaard van de overige deelen des landgoeds. De bodem werd van steenen gezuiverd; van de gruwelen der heidenen was in Israel geen sprake, behoefde althans geen sprake te zijn. De toren van

schriftverklaring, van waarschuwing, vermaning en opbouw uit den mond van profeten en psalmisten werd in het midden van den wijngaard opgericht. En de eigenaar verreide.

Daar genaakte de tijd van vruchten, de oogsttijd. De verpachter zond om zijn aandeel in de opbrengst. Hij zond „zijne dienstknechten,” zegt Mattheus. Dat is volgens Markus en Lukas zoo te verstaan, dat niet verscheidene dienstknechten tegelijk kwamen; waartoe zou dat bij goedgezinde pachters dienen? maar dat verscheidene pogingen achtereenvolgend werden gesteld om de landlieden tot het begrip en de uitvoering van hun verplichtingen te brengen. Den eenen verwondden zij en zonden hem ledig weg; den volgende steenigden zij en lieten hem voor dood liggen; lateren werden door hen vermoord. „Jeruzalem, Jeruzalem, gij die de profeten doodt en steenigt die tot u gezonden zijn!” Telkens zond de heer van het landgoed een dienstknecht, „meer” (niet meer in getal, maar meer in aanzien, meer in volmacht) dan de vorige. Voortdurend duidelijker weerklonk de profetie, gedurig strenger werd het woord der vermaning; eindelijk was het laatste woord van het Oude Testament: „Ziet, Ik zend ulieden den profeet Elia eer dat die groote en vreeselijke dag des Heeren komt. En hij zal het hart der vaderen tot de kinderen wederbrengen en het hart der kinderen tot hunne vaderen; *opdat ik niet kome en de aarde met den ban sla.*”

De profeet Elia was gekomen en... „zij hadden met hem gedaan al wat ze gewild hadden.” Johannes de Dooper was door Herodes vermoord; maar hoe was hij in handen van Herodes gekomen? 't Hier aangehaalde woord van den Heere Jezus toont ons boven allen twijfel dat de aan hem gepleegde moord niet minder de consciëntie der farizeën als het geweten van den godloozen viervorst bevekt had. Deze „Elia” was de laatste „dienstknecht”, dien de eigenaar van den wijngaard uitzond. Hij had nog één zoon, een eenigen, dien hij liefhad. Als uiterste middel om de landlieden tot reden te brengen zond hij dien zoon, overleggende: „Wat zal ik doen? Ik zal mijn geliefden zoon zenden, mogelijk, dezen ziende, zullen zij hem ontzien.” Misschien brengt hij, terugkomende, de pachtsom mede; maar in elk geval zullen ze zich toch niet aan hem vergrijpen!

De landlieden zien den zoon komen en herkennen hem onmiddellijk. Dat was dan ook *de* zonde van de farizeën; dat ze wisten wie Jezus was en het niet wilden weten. Dat is *de* zonde van ieder die Jezus verwerpt. Jezus niet aannemen kan uit onwetendheid geschieden; Jezus verwerpen gaat willens en wetens. Het ongeloof is geen negatief ding; 't is geen eenvoudige ontkenning van het geloof. 't Is iets zeer positiefs; 't is niet willen gelooven. Slechts twee oorzaken zijn er voor dat ongeloof: eigenrechtigheid en hoogmoed. Het kruis van Christus is den Joden een ergernis (zij zijn zoo slecht niet dat er een ander in hun plaats moet sterven) en den Grieken een dwaasheid (zij zijn zoo onedel niet dat ze een gehangen middelaar noodig hebben). Komen die eigengerechtigheid en hoogmoed tot rijpheid, dan volgt de zonde tegen den Heiligen Geest; dan *kan* de mensch, die eerst niet terug wilde, zich niet meer bekeeren. De mensch, die Jezus verwerpt, scheurt zich los van God en schroeit de wonde, die daardoor in zijn geweten ontstaat, met een brand-

ijzer toe. Nu is hij weer „genezen”; nu staat hij geheel op zichzelf, hij is een duivel geworden. Het: „Gij zult als God zijn” wordt satanisch aan hem volkomen vervuld, en hij *wil* dat. De landlieden, den zoon ziende, overlegden onder elkander: „Deze is de erfgenaam; komt, laat ons hem dooden, *opdat de erfenis onze worde*”.

Dat was naar oud Oostersch gebruik. De man die zonder erfgenaam overleed, liet zijne bezitting aan zijn vrouwdsten of oudsten lijfeigene achter. Zoo: toen Jehovah aan Abraham verscheen en tot hem zeide: „Vrees niet, Abraham, ik ben u een schild, uw loon zeer groot;” antwoordde Abraham: „Heere, Heere, wat zult gij mij geven, daar ik zonder kinderen heenga? En de bezorger van mijn huis is deze Damaskener Eliëzer.” Maar het woord des Heeren geschiedde tot hem: „Deze zal uw erfgenaam niet zijn.” Indien de landlieden dus gedurig de knechten des eigenaars dooden, winnen ze niets dan uitstel; de machtige landheer heeft afgezanten genoeg. Maar vermoorden zij den zoon, dan is de strijd beslecht en wel in hun voordeel: dan kan hij geen rechten meer laten gelden; dan zijn zij zijne erfgenamen.

En zoo zou het ook geweest zijn zonder opstanding van Christus Jezus. Zijn leven zou verspild geweest zijn; de dood van Jezus zou onherroepelijk scheiding gemaakt hebben tusschen den Schepper en zijn schepsel.

„En hem nemende, wierpen zij hem uit buiten den wijngaard en doodden hem.”

Geen wonder dat de farizeën berstten van nijd toen zoo ten aanhoore van al het volk de raadscelen hunner harten werden blootgelegd en ondubbelzinnig werd medegedeeld wat drie dagen later geschiedden zou.

„Wanneer dan de heer des wijngaards komen zal, wat zal hij dien landlieden doen?”

Vlug waren sommigen — waarschijnlijk uit het volk — met het antwoord gereed: „Hij zal den kwaden een kwaden dood aandoen, en den wijngaard aan andere landlieden verhuren, die hem de vruchten op hare tijder zullen geven.” De Heere Jezus bevestigde die zeer logische gevolgtrekking, door te zeggen: „Hij *zal* komen en de landlieden verdooven en den wijngaard aan anderen geven.”

De farizeën, die dat hoorden, konden zich niet inhouden, verraadden zichzelf en riepen, doch zonder tegenargument: „Dat zij verre!”

Oppervlakkig zou men denken dat dit trekje uit het verhaal onjuist is. Toch kan het niet anders geweest zijn; 't is de onwil om in Jezus te gelooven op de daad betrapt. Een wettige reden voor het ongeloof bestaat niet. Want ge zoekt tevergeefs bij den vader der leugenen naar waarheid, en even tevergeefs bij den zelfbewusten ongeloovige naar logica.

Jezus, hen rondom aanziende, met opzet het heilig oog, waarvoor ze wegkrompen, op de farizeën vestigende, lichtte hun toe dat het omstaande volk de waarheid gesproken had. Hij lichtte dat toe uit Psalm CXVIII. „Hebt gij nooit gelezen in de Schriften: De steen, dien de bouwlieden verworpen hebben, deze is geworden tot een hoofd des hoeks; van den Heere is dit geschied en het is wonderlijk in onze oogen?”

Daarom zeg ik ulieden dat het koninkrijk God

van u zal weggenomen worden en aan een volk gegeven, dat zijne vruchten voortbrengt.

En wie op dezen steen valt die zal verpletterd worden, en op wien hij valt dien zal hij vermorzelen."

De psalm waaruit de Heere Jezus deze zeer bekende profetie aanhaalt, wijst blijkbaar op den tijd, waarin het farizeïsme, dat oorspronkelijk goed bedoeld was, zijne misvorming onderging, die haar toppunt zou bereiken in de gebeurtenissen, welke nog in die week binnen Jeruzalem zouden plaatsgrijpen.

Israel, uit de handen en banden zijner vijanden verlost, was teruggekeerd naar zijn land. De nieuwe tempelbouw was begonnen. De Geest Gods gaf daarbij een ongenoemden gewijden zanger een lied in het hart en op de lippen, waarin Jehovah dank werd gebracht voor zijn overvloedige, onverdiende genade. Midden in den jubelzang komt de onbegrepen, schijnbaar onbegrijpelijke klacht over het verwerpen door de bouwlieden van den voornaamsten steen, die tot den tempelbouw noodig was, en het in eeuwige eere herstellen van dien steen door den oppersten Bouwmeester. Zooals over een vriendelijk, zonnig landschap plotseling een zwarte wolk samen trekt, die een oogenblik later als een hoos door de landouwe vaart, zoo jaagt deze zonderbare voorzegging van woesten opstand en van handhaving van het goddelijk recht door het lied des danks en werpt er haar slagschaduw op.

Hadden zij — de bouwlieden — dit nooit gelezen? Maar zij zongen immers op elken Paaschavond dezen psalm ter eere huns Gods? Zij gevoelden dat deze profetie op hen toepasselijk was; dat zij haar zouden vervullen. En de satanische macht, die hen bezielde, dreef hen voort om zoo mogelijk onmiddellijk tot de vervulling over te gaan. Het zou geschieden; die steen zou verworpen worden. Stelt u een tempel in aanbouw voor. Boven, op de plaats waar de sierlijke sluitsteen moet gelegd worden, zitten de bouwlieden om dien steen in ontvangst te nemen en te leggen. De steen wordt opgeschen en komt ter bestemder hoogte. De bouwlieden bezien hem, keuren hem af en werpen hem in hun blinde woede naar beneden. Die handeling gaat boven hun krachten; de steen, nederstortende, sleurt door zijn zwaarte de bouwlieden zelf mede, valt op het volk dat beneden staat en vermorzelt het. Maar zij vallen op den steen en worden verpletterd. De val van den steen is de ondergang van allen, zowel van de bouwlieden als van het volk. Is daarmee alles afgelopen? Geenszins! De bouwheer zelf neemt nu den steen en plaatst hem op de rechte plek. De bouw des tempels wordt niet door deze gebeurtenis gestoord; alleen voor de vermorzelde tempelgangere en de verpletterde bouwlieden komen anderen in plaats.

Om tot de gelijkenis terug te keeren: het koninkrijk Gods, de wijngaard, wordt den moordenaren ontnomen en aan een volk gegeven, dat den landheer getrouw en op tijd de pacht in den vorm van het bestemde deel der vruchten betaalt. Jeruzalems „vromen" wordt hun huis woest gelaten; Jeruzalems tollenaars en hoeren worden begenadigd en zullen God dienen in den tempel waaraan God den verworpen steen in eere herstelt. En dan komt de tijd, waarvan de profetie spreekt, door Jezus twee dagen vroeger aangehaald: „Mijn huis zal een bedehuis genoemd worden *voor alle volken.*"

Dat de crisis naderde kon ieder als 't ware met de handen tasten. Wanneer we den Heere Jezus zulke antwoorden hooren geven op de schijnbaar eenvoudige-theologische vraag: „Was de doop van Johannes van goddelijke instelling of niet?" dan verstaan we eenigszins zijn woord: „Niemand neemt het leven van mij; ik leg het zelf af; ik heb macht het af te leggen en weder tot mij te nemen." De Heere Jezus dreef zijn vijanden, door hen te ontmaskeren en zonder genade hun booze harten het binnenste buiten gekeerd aan het door hen vertrapte volk te laten zien, tot de wandaad die ze moesten plegen omdat ze haar niet wilden laten.

W.

OP DE EILANDEN.

EEN FAMILIEGESCHIEDENIS.

DOOR

A. J. HOOGENBIRK.

XVI.

ZIJWAARTS EN TERECHT.

De werkzaamheden liepen ten einde, althans voor zoover zij het toezicht van Wagtendonk behoeften, en hij maakte reeds toebereidselen om naar vrouw en kind terug te keeren en te Batavia vooreerst te blijven, toen onverwacht een geheele wending in zijn plannen gebracht werd.

Vergezeld van een drietal inlandsche bedienden ging hij tegen den avond — 't was dien dag smoorheet geweest — op weg om zich vóór hij vertrok te overtuigen dat, voor zoover het zijn deel betrof, een der laatste werken naar behooren was verricht. De weg was zeer kort, doch ze moesten door een tamelijk dicht bosch. 't Was er heerlijk schoon en Wagtendonk kon voor een oogenblik aan niets anders denken dan aan de statelijke heerlijkheid en de verheven pracht van het keerkringswoud. Langzaam ging men voort. Nu en dan fladderde een bontgekleurde vogel door het geboomte of sprong een aap van den eenen tak op den anderen. Schelle kreten weerklonken van tijd tot tijd, doch hielden dan weer plotseling op.

Eensklaps stonden de bedienden stil.

„Wat beteekent dat?" vroeg hun meester, met verwondering bespeurend hoe zij achterbleven. „We gaan straks rusten, maar niet hier in 't bosch!"

Er volgde geen antwoord, doch de inlanders verzetten ook geen voet.

Tamelijk ontstemd wendde Wagtendonk zich tot Kada, den bediende van wien we vroeger spraken, en vroeg hem wat den lieden scheelde.

„Mijnheer," was 't antwoord, „we hebben den tjoelik gehoord."

„Den tjoelik? Wie is dat?"

„Dat is een vogel, mijnheer, die ongeluk voorspelt. We moeten vanavond niet verder. 't Loopt zeker niet goed af."

„Och kom, dwaasheid immers!"

Maar 't haatte niet. Hij had evengoed kunnen beproeven den gindschen berg te verzetten, als de mannen te doen vooruitgaan. Tjoeliks en Javanen

verwenschend keerde Wagtendonk terug. Alleen verder te gaan had hij wel gewild, maar zou een waagstuk zijn geweest, in een land waar de nacht zoo snel op den dag volgt en een reiziger alleen, vooral in een streek als waarin men zich hier bevond, allerlei gevaar liep.

Tehuis gekomen luchtte de officier zijn toorn in juist niet heelijke bewoordingen tegen de bedienden. Ze hoorden het zwiingend en schijnbaar geduldig aan. Doch toen de volgende morgen aanbrak en Evert thee kwam brengen, deed hij de mededeeling dat een der bedienden, Sadri geheeten, nergens te vinden was. Wagtendonk sloeg er niet veel acht op, en maakte zich gereed om zijn plan van gisteravond te volvoeren. Dit mislukte echter wijl er juist dienstbrieven kwamen, die hem tot den middag bezig hielden. Toen nu Sadri nog nergens was ontdekt, herinnerde zijn meester zich hoe de bediende hem den vorigen avond met verbeterde woede had aangezien. De gedachte lag voor de hand, dat de man, zich gekrenkt gevoelend, was weggelopen. Sadri was altijd min handelbaar geweest. Doch juist daarom trok ook niemand zich 't verlies zeer aan, en werd er niet meer over gesproken.

Twee dagen later ging Wagtendonk weer op weg om het bovenvermeld onderzoek in te stellen. Ditmaal had hij den Alfoer meegenomen, die — meende hij — als Christen wel niet zoo bijgeloovig wezen zou als de bedienden. Uit voorzichtigheid echter ging de officier nu 's morgens. Dan toch roept de tjoelik niet, of geldt zijn geroep wellicht niet voor onheilspellend.

De Alfoer liep, uit gewoonte en ontzag, een weinig vooruit als om den weg te verkennen, toen Wagtendonk onverwachts iets voorbij zich hoorde snorren. Op 't zelfde oogenblik kaatste een lange pijl tegen een boom, bleef even hangen, en viel toen op den grond. De officier bleef een oogenblik staan. 't Geval bevreesde hem; hij kon echter niet ontdekken van wien of vanwaar de pijl kwam.

„Waarschijnlijk jaagt iemand op vogels,” sprak hij bij zichzelf; „ze mochten echter wel wat beter uitkijken, want zoo'n ding zou een mensch kunnen treffen en gevaarlijk ook.”

Hij vervolgde zijn weg tot hij kwam aan de plek waar hij te onderzoeken had, hoe een duiker en andere waterwerken waren gebouwd. Terwijl hij alleen en opmerkzaam voortwandelde, hoorde hij vlak bij zich eenig gedruisch. Hij keek om en dicht achter hem vertoonde zich de donkere gestalte van een bergbewoner, die een zwaar, inlandsch geweer op hem aanlegde.

Wagtendonk uitte een luide kreet, terwijl hij haastig zijn pistool greep, dat echter nog niet geladen was. Doch op 't zelfde oogenblik snelde de Alfoer toe, door de stem van zijn meester opmerkzaam gemaakt dat er gevaar dreigde. Zoodra de Javaan den welgewapenden inlander zag, wendde hij zich om en was in een oogenblik tusschen het dicht geboomte verdwenen.

„Die kerel voerde zeker niet veel goeds in zijn schild,” sprak Wagtendonk, en hij vertelde nu meteen hoe hem zoo straks een pijl voorbijgesnord was.

De Alfoer luisterde opmerkzaam en sprak toen: „U moet hier een vijand hebben. Is er ook 't een of ander gebeurd?”

Eensklaps dacht Wagtendonk aan den verdwenen Sadri, en deelde den Alfoer meê wat er voor was gevallen.

„Dan is het duidelijk,” sprak de ander. „Ik ken het volk hier zoo tamelijk en kan u gerust verzekeren, dat die Sadri 't op uw leven zal toeleggen. Wij hadden indertijd een panggeran — inlandsch hoofd of groote — in onze buurt. Hij had een jongen die zijn siri-does droeg, waar hij betel uit gebruikte. (Siri of betel is een blad, dat scherp smaakt, een soort heester. Met kalkbrij besmeerd wordt het in de Oost gekauwd door de Maleiers, gelijk soms bij ons de tabak).

„Eens riep hij,” zoo ging de Alfoer voort, „den jongen, maar deze hoorde het niet dadelijk. Toen tikte de panggeran hem op den schouder en zei: „Ben je doof, dat je niet hoort als ik roep?” Even daarna sluipt de jongen weg, komt weerom en geeft den panggeran een stoot met een dolk in den buik. Toen de politie hem gepakt had en ze hem vroegen waarom hij 't had gedaan, zei hij ronduit: „Om de belediging van den panggeran te wreken.” „Lieve jongens,” zei Wagtendonk, „wie weet wat mij hier dan nog wacht.”

„Ik raad u althans, mijnheer, op uw hoede te wezen. De Sadri is nu uw vijand, en zal of zelf op uw leven loeren of het anderen laten doen. U weet niet half hoe listig en wraakgierig ze hier zijn. Maar 't zijn ook heidenen.”

„Zouden Christenen dan zooveel beter wezen?”

De Alfoer zag den officier verbaasd aan. Deze voelde al wat die blik zei en schaamde zich eigenlijk. Waarom vertrouwde hij zich aan dezen man toe, meer dan aan zes inlandsche bedienden?

Geen aangename gedachten waren het, die Wagtendonk vervulden toen hij huiswaarts keerde. 't Was hem nog duidelijker dan tevoren, dat zijn verblijf hier nog maar van korten duur wezen moest. Dat speet hem nu wel niet, doch de omstandigheden die er den stoot toe hadden gegeven hinderden hem zeer. Wel kon hij 't gevaar dat hem dreigde ontgaan, maar wie weet wat hem elders wachten zou. Met een gedruken geest, hoezeer hij overigens ook naar zijn gezin verlangde, nam hij de reis huiswaarts aan.

Twee dagen was Wagtendonk vergezeld van Evert en anderen op reis geweest, toen hij, op een morgen ontwakend, zich gekweld voelde door geweldige hoofdpijn. Hij beproefde op te staan, doch 't was hem onmogelijk. Al evenmin bleek het hem doenlijk de reis voort te zetten.

Wat nu te doen? Goede raad was hier duur. Bij den posthouder te blijven, die tevens een soort van herberg hield, ging wel, maar was, voor een Europeaan althans, lang niet begeerlijk. Daarbij werd de officier in den loop van den dag blijkbaar erger, en kon het noodig zijn een geneesheer te hulp te roepen. Die echter was hier ver te zoeken, zoo men althans geen gebruik wou maken van een inlandschen dokter, waar Wagtendonk om goede redenen zeer veel tegen had.

Terwijl Evert, nadenkende over wat te doen stond, voor het huis heen en weer liep, zag hij een inlandschen knaap aankomen, die, het huis bereikt hebbende, zich tot hem wendde en vroeg of er ook brieven waren. Blijkbaar zag de jongen hem voor den posthouder aan.

„Brieven!” vroeg Evert, die 't niet begreep, „voor wie?”

„Voor mijnheer,” was 't onnoozele antwoord.

Gelukkig verscheen op dat oogenblik de posthouder. Hij haalde een pakje en reikte het den knaap over, die meteen weer vertrok.

„Waar gaat die jongen heen?” vroeg Evert den posthouder.

„Hij woont een paar uur ver 't land in.”

„Wonen daar dan ook nog blanken?”

„Dat is te zeggen, er woont er één met zijn vrouw. De man is daar nu een paar jaar en wil er de heidenen tot Christenen maken. Maar hij kon zijn tijd beter besteden, dunkt me; wat zegt u?”

„Dat geef ik niet toe,” antwoordde Evert, „'t is een voorrecht als iemand een Christen mag wezen.”

Blijkbaar had de ander zulk een antwoord niet verwacht. De „Christenen” op Java hebben meestal andere en eigenaardige begrippen van het Christendom. Misschien ook wel dat de man, een zoogenaamde Sinjo of halfbloed, moeilijk zonder haat kon denken aan zijn Europeeschen vader, die de moeder zijner kinderen en die kinderen zelf aan hun lot had overgelaten. Een Indische zede, waartoe de aanleiding nog pas — hoe is 't mogelijk! — in 't openbaar door „Christenen” in Indië werd verdedigd.

Evert begreep, dat de man, die „zijn tijd beter kon besteden”, een prediker des Evangelies, een zendeling moest zijn. Hij voelde zijn nieuwsgierigheid zeer geprikkeld. Maar tegelijk kwam een gedachte bij hem op: Als zijn heer daar eens heen kon gaan en wellicht bij die man een poosje blijven. Dat was in elk geval verkieslijker dan hier te zijn.

Kort beraden zocht Evert zijn meester op, die gelukkig ten volle bij zijn kennis was, doch zich doodelijk afgemat voelde, en onmachtig scheen een lid te verroeren.

Wat de knecht voorstelde bleek de heer te loven. Reeds den volgende dag werd de reis naar het binnenland aanvaard, nadat op een gezonden boodschap was geantwoord, dat bezoekers welkom zouden zijn. De twee Europeanen die meereisden besloten echter de reis naar Batavia voort te zetten, en namen op zich mevrouw Wagtendonk te berichten, dat haar echtgenoot nog was opgehouden, doch spoedig hoopte te volgen.

Met twee inlandsche bedienden en door Evert verzeld vertrok Wagtendonk naar zijn hem nog nagenoeg onbekende bestemming. 't Bleek al spoedig dat „een paar uur” op Java evenmin als in Nederland nauw is te nemen. Daarbij reisde men langzaam ter wille van den zieke, en zoo waren er zes of zeven uur noodig alvorens het doel bereikt was.

Een vriendelijk, net huis, dat bekoorlijk tusschen prachtig geboomte verscholen lag, en door een heining was omgeven, duidde dit aan. Een breede laan, tamelijk lang, leidde naar 't gebouw. Toen 't gezelschap naderde ging de deur open, en kwam een man tevoorschijn, in luchtige, lichtkleurige kleeding. Naar de berichten door Evert gegeven had Wagtendonk zich voorgesteld iemand te zullen aantreffen, die min of meer den „geestelijke” geleck. Dit echter viel tegen of meê. De onbekende bleek, naderbij gekomen, iemand van een jaar of veertig, een knap man, met manieren die deden vermoeden dat hij iemand van stand zijn moest. Zijn kloeke houding, zijn baard en knevel en de blik zijner oogen deden veeleer aan

een krijgsman dan aan een „bedienaar van den godsdienst” denken. Zijn geheele voorkomen was wat men in het fraaie, nieuwe Nederlandsch „net”, of nog fraaier „gedistingeerd” noemt. In alle geval vond Wagtendonk, voor zoover hij in zijn zieken toestand er over oordeelen kon, dat de man er meer wereldsch dan geestelijk uitzag.

De heer des huizes — want dat was hij — heette zijn bezoekers vriendelijk welkom, ook de inlanders, bood hulp bij het uitstappen en bracht den officier met Everts hulp naar de voorgalerij, waar een gemakkelijke „luie stoel” gereed stond. Zwaar vermoeid vlijde Wagtendonk zich neer, en was het volgende oogenblik in diepen slaap.

Terwijl Evert met de bedienden het reisgoed binnenbrachten verscheen een dame. Zij was klein van gestalte, bleek, en had zeer donker haar en oogen, zoodat Evert die altijd zijn eigen gedachten had zich afvroeg of de lucht hier ook op 't haar werkte, daar 't bij al de inlanders ook zwart zag. Dit nu te onderzoeken ging echter kwalijk, te meer wijl de dame, zich tot Evert wendende, over heel andere dingen begon. Zij vroeg naar zijn heer, naar diens omstandigheden, en gaf Evert, die zich beijverde haar in te lichten, de geruststellende verzekering dat zij blijven konden zoolang 't noodig was.

De vriendelijkheid der huisvrouw, gepaard met diepen ernst, maakte op Evert een bijzonderen indruk, doch benam hem den moed om vele vragen te uiten, die bij hem opkwamen. Echter verstoutte hij zich te zeggen:

„'t Kon wel eens lang duren, mevrouw. Maar gelukkig we zijn in des Heeren hand.”

Zij zag hem verbaasd aan. Zoo had ook de posthouder gedaan, doch met een gansch anderen blik dan zij.

„Ik ben blij, dat ge dat weet en gelooft,” sprak zij; „het helpt ons veel dragen, en blijmoedig.”

„Zou hier een dokter zijn te krijgen, mevrouw?”

„Vlak bij,” antwoordde ze glimlachend. „Kijk, hij staat juist achter u.”

Evert zag om en bespeurde zijn gastheer, die, hem de hand reikend, vroeg:

„Heb je soms mijn hulp noodig, vriend? Ik zal je geen rekening sturen, dat beloof ik je. Want die zijn hier nogal hoog.”

„Neen mijnheer,” antwoordde Evert lachend, „maar 't kon voor mijn heer noodig wezen. Die is er niet best aan toe.”

„Dat weet ik nog niet, en zullen we moeten zien. Voor 't oogenblik doet hij 't beste wat hij doen kan, rusten. Ga nu zelf ook eens zitten en vertel me eens uw wedervaren, althans zooveel dat ik weet wie mijn gasten zijn, want dat is mij dusver nog onbekend.”

Evert bezat al de voorzichtigheid van een kleinen dorpeling, vermeerd met die van een welgeoefenden huisknecht. Doch de vriendelijke oogen van den man die tegen hem over zat, en wiens hooggewelfd voorhoofd aan heel 't gelaat iets opens en edels gaf, deden hem alle behoedzaamheid vergeten. Hij vertelde zooveel zijn hoorder maar weten wilde en meer zelfs. Gelukkig was zijn vertrouwen niet misplaatst. Meermalen echter, als Evert in bijzonderheden trad, wist de gastheer het gesprek een wending te geven, tot hij 't afbrak door te zeggen:

„Nu moet ik weer eens naar mijnheer gaan zien.”

De man die hier, uren ver van eenige nederzetting van Europeanen, zijn tenten had opgeslagen, had een veelbewogen leven achter zich.

Zijn jeugd had hij, afstammeling uit een aanzienlijk geslacht, met zijn vader die legatie-raad was, doorgebracht in verschillende hoofdsteden van Europa. Hij had te Weenen in de rechten gestudeerd en daarna louter uit liefhebberij in de geneeskunde. Na volbrachte studie en na een tamelijk vroolijk leven nu hier dan daar, had hij zich naar Indië begeven, niet in een of andere betrekking, maar weer louter voor zijn genoegen. Aan geld ontbrak het hem niet, vooral na den dood zijner ouders. Hij bereisde heel Oost-Indië en was van plan naar Nederland terug te keeren, waar hij nog weinig had vertoefd, toen hij te Sincapore kennis maakte met een Engelschen zendeling, die naar China ging. Hij besloot dezen te vergezellen, niet uit belangstelling in 't zendingswerk, maar alleen om ook eens iets van China te zien. Doch des Heeren wegen en de gedachten der menschen blijken dikwijls zeer te verschillen.

De zendeling werd gedurende de zeereis ziek, en toen men te Hongkong aan wal ging was zijn toestand hoogst ernstig. Toch klaagde hij niet. Met stille berusting gaf hij zich over aan Gods wil. Zijn reisgenoot wilde niet van hem scheiden, en zorgde ook dat het den zieke aan niets ontbrak. Doch het baatte niet; de jonge man werd al zwakker en zijn einde naderde. Maar het deed hem niet schrikken. Blijmoedig ging hij den dood tegen, en toen zijn vriend, dien dat onbegrijpelijk voorkwam, hem vroeg of hij niet nog wenschte te leven, hij nog zoo jong en pas op weg naar zijn bestemming, was het antwoord: „Den Heer heb ik mijn hart, maar ook mijn leven geschonken. Ik berust in wat Hem behaagt. Is hier mijn werk voor Hem niet noodig, zoo weet ik dat het toch zal geschieden, en dat is de hoofdzaak. Ik ga tot Hem en weet zeker, dat ook daarginds mijn leven niet ledig zal zijn, maar ik Hem zal dienen, zonder zonde, volmaakt, eeuwig!”

Kort daarop ontsliep de jonge zendeling in volen vrede. Aan zijn sterfbed stonden behalve eenige Engelsche broeders ook de Nederlander, die hem verzorgd had, maar die van wat de zieke sprak, o zoo weinig begreep. De laatste zei hem hartelijk dank en voegde er bij: „We hebben elkander liefgekrepen. Heb ook mijn Heiland lief, dan scheiden we maar voor een tijd. Vaarwel; maar — tot weerziens.”

Die laatste woorden hadden, gelijk al wat hij van den zieke had gehoord en gezien, den jonkman diep getroffen. Welk een raadsel was hem die man, jong als hij, met het leven voor zich, nog kortst gezond en krachtig, en die toch, in zijn plan gestuit, ontijdig gesloopt, blij en vredig den dood zag komen, ja in den dood het begin van een nieuwen, beteren dag begroette.

Tot verder reizen, op het Chineesche vasteland, was hem alle lust vergaan. Hij keerde terug naar Indië en leefde geruimen tijd in groote afzondering te Batavia. Toen werd hij zelf ziek, en vriendelijk opgenomen in het eenig gezin, waarmede hij omgang had, dat van een weduwe, wier kinderen hij, louter weer „uit liefhebberij”, zooals hij 't noemde, tijdens een aanstekelijke ziekte had behandeld en mogen genezen. Eigenlijk was zijn hulp, wegens zijn titel

van Dr., bij vergissing ingeroepen, door de lieden bij wie hij woonde, doch met veel dank werd hem de dienst vergolden. Nu zelf ziek vond hij trouwe verzorging. Toen hij eindelijk hersteld was, had hij tevens innige genegenheid opgevat voor de oudste dochter des huizes en haar ten huwelijk gevraagd. Daarna was hij een poos te Batavia blijven wonen, waar hem twee kinderen werden geboren.

Toen echter maakte de gezondheid zijner vrouw het noodig naar een hooge streek te gaan, en verlieten zij de stad om er in lang niet weer te keeren.

(Wordt vervolgd.)

EEN VOETREIS DOOR HET JOTUNHEIM (NOORWEGEN),

III.

door S. J. E.

Met photo's van den schrijver.

IV. NAAR GJENDEBOD.

In de grootste kamer van de Juvva'shytte brandde een heerlijk vuur, en een warm ontbijt werd spoedig door een jonge Noorsche opgediend.

Even later kwam Vole binnen. Hij wist dat we naar Spiterstulen wilden. Nu hadden we die hut alleen wel kunnen vinden, ofschoon er nog een gletscher moest overgestoken, maar het miste zoo zwaar, dat Vole beweerde dat zijn leiding onmisbaar was, en het bleek ons later dat hij juist gezien had.

Gehuld in onze capes gingen wij in flinken pas op weg. Het vroom nog een graad of vier, en we hadden het tamelijk koud in onze flanellen kleeding.

Eerst ging het weer van rotsblok op rotsblok, tot we bij de varde waren die den weg over den gletscher wijst.

Door den dichten mist was de varde aan den overkant niet te zien, zoodat we zonder de leiding van onzen stevigen vriend allicht een verkeerde richting hadden ingeslagen.

Knud Vole rekende blijkbaar op bezoek van uit Spiterstulen.

Hij had een vijftal latten, waarop een dwarshoutje met het opschrift „Til Juvva'shytte” (naar de Juvva'shut) meegenomen, die hij nu met niet korte tuschenruimten op een rij in de sneeuw van den gletscher stak.

Aan den anderen kant liep het pad steil af. 't Was een zigzag lijn van steenen, waarin ge bezwaarlijk een weg zoudt herkennen. De mist hing hier nog even dicht en de gids vond het niet raadzaam ons al aan ons lot over te laten. Hij ging met ons meê tot we de rivier in de diepte hoorden bruisen. Aan dien stroom, de Visa, lag Spiterstulen.

Ten overvloede bracht Vole ons pad nog in ruwe schets, waarna hij met een handdruk afscheid nam en alras in de wolken verdween. Wij zetten den tocht alleen voort en kwamen ten slotte tusschen de wolken uit, die ons echter achtervolgden in een dichten motregen.

't Werd er dus al niet beter op, maar éen voordeel hadden we, we konden Spiterstulen zien liggen

aan den anderen oever van de Visa. In het dal gekomen moesten we een kwartier ver stroomopwaarts, blijkbaar door de winterbedding, tot een houten brug, en toen langs den anderen oever door moerassig land even ver terug naar Spiterstulen, de hoogste saeter in het Visdal, op 1200 M. hoogte prachtig gelegen onder den Skauthø.

De houten hut verschilt noch innerlijk noch uiterlijk veel van de Baevertunsaeter. We gebruikten er een tweede ontbijt met de logeergasten, een tweetal Duitschers, een paar Noren en twee Engelschen, dus van alles wat; lazen in het vreemdelingenboek, het reeds besproken, toepasselijk gedicht „Wer zählt die Völker . . .” enz., en schreven ook onze namen bij, met een paar ontboezemingen over den Boerenkrijg.

In Ole Eriksen vonden wij den gids die ons, op aanraden van de Noren die gisteren dien weg aflegden en alleen gaan niet verstandig achtten om de groote hoeveelheid versch gevallen sneeuw, zou brengen naar Gjendebod.

Eriksen is een van de weinigen die Engelsch spreken, dus spraken we Engelsch met hem. Toen we hem al ras vertelden dat we gelukkig Hollanders waren, maakte hij de opmerking: „Than I suppose you dont like the English” *).

We zeiden hem dat hij een goed inzicht in de zaken had, waarop hij openhartig verklaarde dat hij als echte Noor ook danig het land aan de Engelschen had en een vriend was van de Boeren, voor wie, ook volgens hem, de toekomst in Zuid-Afrika was.

Hij is de eenige Noor niet dien ik over den oorlog heb gesproken en ik verzeker u, ze waren allemaal goed, d. w. z. volbloed pro-Boer.

Zoo reisden we van Bergen naar Rotterdam terug met een der bekendste Noorsche schilders, ik mag zijn naam wel noemen, de heer J. Grimelund. Deze heer was vol enthousiasme voor de Boeren. Als we 's avonds op het dek zaten en onder allerlei andere liederen ook het Transvaalsche en het Vrijstaatsche volkslied zongen, geaccompagneerd door citerspel van den kapitein der „Ingerid”, dan konden we op zijn warm applaus rekenen en werkelijk ten slotte kon hij de volksliederen meëzingen.

Is trouwens ook uit de opmerkingen der Noorsche bladen na de briefwisseling van den heer C. K. Elout met Ibsen, wel gebleken dat de groote schrijver in zijn beschouwing over den oorlog „niet sprak naar het harte des volks”.

Maar dit in het voorbijgaan; we waren nog in het drassig grasland aan den rechteroever der Visa, dat steeds onbegaanbaarder werd door den motregen, die in fijne straaltjes uit de laag hangende wolken neersijpelde. Zooveel mogelijk trachtten we over de kleine rotsblokken te gaan, die alom verspreid lagen, maar telkens moesten we toch den weeken bodem in, zoodat we al drijfmatte voeten hadden voor we aan de Heilstuguaa (aa = stroom) kwamen, de ont-dooide sneeuw van de Heilstugubrae (brae = gletscher). Het doorwaden van die gletscherbeek geschiedde derhalve in alle lijdzaamheid.

Op een afstand van ongeveer twee uur gaans van Spiterstulen mondt het Uladal in het Visdal, de

Uladals-mynnet. Het uitzicht in die twee onherbergzame dalen is indrukwekkend. Wilde sneeuwbergen sluiten het dal nauw in. Onder ons stortte de bergstroom zich in talrijke watervallen brullend over de rotsen, aan alle kanten gevoed door kleinere beken, aflassend van de hooge sneeuwvelden, witte stralen langs den grauwen bergwand.

De toppen der kale bergen bleven onzichtbaar tusschen de donkere wolken, die zich nu over ons in sneeuwbuien ontlastten.

We waren gaan zitten. Daar heeft de gids zich verklapt. Hij dacht zeker dat wij hem niet volgen konden toen hij op een weemoedig wijsje met een heldere stem zong van een „smuke pige” (een aardig meisje), een versje, waarvan het refrein telkens was: „Jeg elsker Dig” (Ik heb je lief).

„Hé, Mr. Eriksen,” zeiden we, „is het zoo laat?” Nu begon hij lachend:

„Ja vi elsker dette landet
Søm det stiger frem.
Fyred veir bidt over vandet
Med de tusend hjem.
Elsker, elsker, det og tanker
Paa vor vaar og mor,
Og den Saga-nat søm scenker
Drømme paa vor jord.” *)

Wij zongen toen voor hem het aloude

„Wilhelmus van Nassouwe”,

na welke vaderlandslievende betooging we onzen weg vervolgden.

Door vetting gruis, geweekt in sneeuwwater, wezen de varden, de trouwe wegwijzers in het Jotunheim, den weg langs de twee noordelijkste Uladalsmeren.

Een meer op 1600 M. hoogte. Waar de sneeuw nog niet geheel gesmolten was zag het water lichtblauw. Door de sneeuwvelden langs den oever was het moeilijk loopen. Voortdurend zakten we weg in de zachte massa, om dan met een schok, misschien een halven meter lager, te land te komen op een rotsblok, en als we dan met doornatte schoenen uit de brei tevoorschijn kwamen, bleef de sneeuw plakken tusschen het spijkerbeslag en glibberden we over de gladde rotsen, ons op de been houdend door te steunen op den Alpenstok, dien we met de punt vastzetten tusschen de steenen. Op deze manier bereikten we na een uur of vier gesprongen te hebben de pashoogte, de Uladalsband (1800 M.).

De blik werd hier iets ruimer, nu de 2400 M. hooge Heilstuguhø het uitzicht niet meer belemmerde.

De grootste sneeuwvelden hadden we achter den rug, vóór ons lag het dal, waarin de varden, tusschen de rotsen verloren, nauw te onderscheiden waren. Links verhief zich de geweldige Semmel-tind (= Rendierberg).

Onder een overhangend rotsblok vonden we een geschikt plekje om het middageten, dat we van Spiterstulen hadden meëgenomen, te gebruiken. Ons

*) Dan vermoed ik dat ge niet veel met de Engelschen op hebt.

*) Het Noorsche Volkslied vrij vertaald: „Ja, wij beminnen dit land, zooals het steil uit de zee opstijgt, met de duizenden huisjes langs de kusten. Het land onzer ouders en wij droomen van de fjorden van de tijden der sagen”.

drinken raapten we in den vorm van sneeuw van den grond op.

't Was een eenzame woeste plaats waar we zaten, en het onstuimige weer maakte de omgeving allesbehalve vriendelijker. De lucht bleef even grauw, de sneeuw viel maar gestadig door, de wind loeide tusschen de ruwe bergen en joeg dwarrelende sneeuw- wolken op.

Wij waren tenminste eenigszins beschut. Toen we weer opstonden om de reis voort te zetten, zagen we van tegenovergestelde richting drie jonge mannen aankomen. Het bleken twee Noren te zijn, onder leiding van Vole Jr.

Knud Vole had al vermoed dat zijn zoon in de buurt van Gjendebod was en bij gebreke van betere postverbinding mij een brief voor hem meegegeven, waarmee ik den dankbaren mensch daar midden in het hooggebergte verblijden mocht.

De pashoogte was bereikt, dus begon spoedig het dalen, de weg bleef even slecht en woest als 's ochtends, alleen wat minder sneeuwvelden en het sneeuwde gelukkig niet meer.

Meestal ging het over wild op mekaër geworpen rotsblokken, die bij een misstap wankelden en, alvorens weg te rollen, ons net nog even tijd lieten op een ander te springen.

Zoo'n tocht is natuurlijk vermoeiend, maar het verwonderde ons steeds zoo groote afstanden als we in de bergen konden afleggen.

Voor dezen tocht bijvoorbeeld, van de Juvva'shytte naar Gjendebod, rekt Baedeker 10—12 uur, en toch was dit onze langste wandeling niet.

De prachtige vergezichten op die avontuurlijke voettoeren en de heerlijke berglucht maken dat ge haast geen vermoeienis voelt. Ik geloof zelfs, dat menschen die niet veel aan sport doen, met een behoorlijke tijverdeeling een heel eind te voet kunnen afleggen.

Nog een viertal meren, de zuidelijke Uladalsmeren, met even onherbergzame oevers als de noordelijke, gaven eenige afwisseling in het donkergrijze landschap.

Waar de verticale richting van het pad in de horizontale overging, bespeurden we iets als een rijweg, tot zoover kan men dan ook van Gjendebod komende, te paard gaan, wat een rit van 4½ uur is; het spreekt wel vanzelf dat de meeste ruiters verkiezen stapvoets te rijden. Langs een groot meer, steeds aangevuld door sneeuwvallen en gletscherbeken, ging het pad door een ware woestenis, begrensd door de Uladalstinder, langs de woeste Hellerfos.

De grond is bezaaid met steenblokken, van bergstortingen afkomstig of door de beken, die aan den Semmelhulgletscher ontspringen, meegesleurd dalwaarts.

Eindelijk stonden we voor de Semmelaa. Volgens Baedeker was de overtocht van dezen stroom bij regenachtig weer voor voetgangers „ünangenehm". We hebben er dan ook van geprofiteerd. Nadat we deze moeilijkheid echter te boven waren gekomen en den overtocht door een kiekje vereeuwigd hadden, werd de weg werkelijk dragelijk, wel te verstaan dragelijk in de beteekenis die men daaraan in het Jotunheim hecht. Maar bij zoo'n grootsche omgeving let men minder op den weg en zoo dachten ook wij, omringd door reuzen als de Memurutunge en de Gjendetunge, met het uitzicht op de Sletmarkpig en de Svartdalspig, er geen oogenblik

aan te klagen over de rotsblokken, die ons nu een tot omlooopen, dan weer tot overklommen dwongen.

In het dal waren weer sporen van plantengroei; het dal wordt ruimer, de bergstroom, de Storaa-dalselv, breeder — dáar golft het groene Gjendemeer, nauw omsloten door steile hoogten, die op de meeste plaatsen haast loodrecht in het meer afdalen. Dien avond troffen we het met het weer, in zoover de Gjendeskaven (= nevel) het meer niet dekte; maar de noordenwind, die zich, merkwaardig genoeg om even te vertellen, dikwijls op het midden van het meer verdeelt en dan tegelijk naar het oosten en het westen waait, en ook nu het water opjoeg, was koud en we waren blij in de eet- en zitkamer van de clubhut Gjendebod een hoopflikkerend vuur te vinden.

Een groote hoop hout lag naast den open vuurhaard, we schoven de rieten leunstoelen bij en maakten het ons met een jong Schotsch echtpaar recht gemakkelijk.

Als een paar Britten en een paar Hollanders op hun gemak bij mekaër zitten, is niets natuurlijker dan dat ze met hun gesprek eerst om den Zuid-Afrikaanschen oorlog draaien als een mug om de kaars en er ten slotte invliegen. Zoo ging het ook ons.

Eerst kwamen de gewone praatjes over de Hollanders met de lange pijpen, gepaard met uitingen van verbazing over het feit dat wij, ofschoon Hollanders, niet rookten; toen kwamen we op de Nederlandsche vrouwen, die zoo zindelijk zijn dat ze hun huizen en de straat wasschen; vervolgens belandden we bij onze jonge koningin.

Onze Schotten hoopten dat de regeering van Hare Majesteit even glansrijk mocht zijn als die van „the most gracious Queen".

Mijn reisgenoot wendde die wenschen voor dergelijke regeeringsdaden heel handig af met den wensch dat het huwelijk van koningin Wilhelmina even gelukkig mocht worden als dat van de Britsche Majesteit geweest was.

We kwamen al op gevaarlijk terrein en daar hadt je de vraag: „De Hollanders hebben, geloof ik, niet zooveel met den Prins van Wales op als wij met uw koningin, wel?" Nu was ik geen Hollander geweest als ik niet van ganscher harte had geantwoord: „No I dislike him very much" *). Zoo, nu was de kogel door de kerk. Waarom hadden wij het land aan hun kroonprins? Nu we toch zoover waren antwoordden we: „In den laatsten tijd is hij dubbel gehaat om den oorlog."

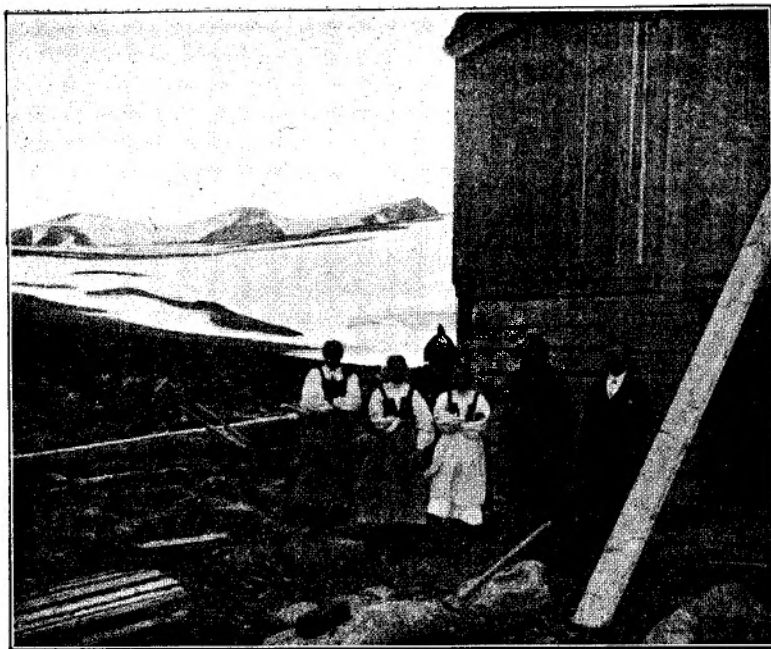
Uit dat éene woord „oorlog" ontspon zich een warme discussie. Onze Schotsche vriend was volbloed Jingo, en mevrouw niet minder; maar ik ben er van overtuigd, geheel te goeder trouw; ze leefden in de vaste verbeelding dat Engeland vreeselijk miskend werd door het vasteland. Als Justitia zich ooit aan Mars paren kan, dan was dat verbond nu door Albion gesloten.

Trouwens de opvattingen, oordeelvellingen en beschouwingen van deze onvervalschte Britten zouden beschadelijk zijn als ze niet zoo diep treurig waren.

't Is me nog steeds een raadsel hoe iemand, die den Jamesonraid streng veroordeelde, die allesbehalve een aanhanger was van Chamberlain cum suis, die zich vrij goed op de hoogte hield, ook den open

*) Neen, ik mag hem volstrekt niet.

DE JUVVA'SHYTTE.

brief van den heer Charles Boissevain aan den hertog van Devonshire zoowel als „War against war” van William Stead gelezen had, zoo verblind kon zijn en zoo trouw alles gelooven wat de Times of andere schendbladen hem voorlieden.

Ons gesprek heeft tot diep in den nacht geduurd (we zijn door den lichten nacht erg bedrogen); maar we zijn nog niet van elkaër af, we hebben van weerszijden den moed niet opgegeven elkaër eens te zullen overtuigen en een briefwisseling tusschen Amsterdam en Edinburgh is het gevolg van de discussie in de clubhut.

EEN BRIEF UIT ZUID-AFRIKA.

Terwijl ik bezig was ons gesprek in de hut te vertellen, bracht de post ons een brief uit Edinburgh. „Natuurlijk van onzen Schot”, dachten wij. Misgeraden. Het was een schrijven van onzen vriend J. C. Pretorius, een van de drie studenten die, zooals bekend is, bij het uitbreken van den oorlog naar hun vaderland, den Oranje Vrijstaat, terugkeerden om tegen den erfvijand, den Rooinek, te strijden. Het bleek nu dat eenige brieven vroeger door hem verzonden niet terechtgekomen waren en nu was hij op het goede idee gekomen, een Engelschen brief naar Edinburgh te zenden aan een vriend daar, met verzoek den brief op te zenden naar Holland. En werkelijk is deze brief aan de Argusblikken der censoren ontsnapt. Ik vond den brief te merkwaardig om u niet een vertaald uittreksel te geven. Hij luidt, na korte inleiding, aldus: „Alles zal eens aan het licht komen en de geschiedenis zal spreken van al de barbaarschheden en wreedheden, waarvan je in Holland allicht niet veel hoort. Ook wij hebben veel fouten begaan, en ook die zullen later aan het licht komen. Verraders zijn vrijgelaten, ze hadden doodgeschoten moeten

worden, en de krijgsgevangenen zijn beter behandeld dan onze menschen. Maar hiervan genoeg!

Ik wou dat je eens even kondt zien hoe de toestand hier is. Je kent me genoeg om te weten dat ik je de waarheid vertellen zal en ik geloof niet dat ik je ooit een onware voorstelling van de dingen heb gegeven of overdreven heb. (Hierin heeft hij gelijk.)

Maar ik zou onmogelijk kunnen verhalen wat ik al gehoord en gezien heb in de laatste maanden. Je kan je niet voorstellen welke wreedheden, onmenselijkheden en gemeenheden hier iederen dag gepleegd worden.

Hier zou je kunnen zien wat het leven is. De huizen worden met dynamiet verwoest, maar dat is uitzondering. De algemeene regel is dat de huizen verbrand worden en de inwoners zonder voedsel of kleding het veld ingestuurd. Hulpeloze vrouwen en kinderen worden gevangen genomen en als misdadigers behandeld.

Honger, vermoeienis, koude, hitte, regen en wind hebben ze te verdragen. Zij worden bewaakt als roovers en moordenaars, en dan zeggen de nieuwsbladen: „Ze hebben bescherming gevraagd”. Niemand zal zoo'n bescherming begeeren. Maar dit kan dien wreedaards nog niet voldoen. Den 12en November zijn niet ver van ons dorp (Bethlehem in den O. V. S.) een vrouw en haar dochter vermoord. Er was niemand om hen te helpen, slechts vrouwen en kinderen waren in het ongelukkige huis. Een achttienponder werd op het huis gericht en de vierde bom raakte de woning en vermoordde moeder en dochter. Toen de meisjes het huis uitholden om elders beschutting te vinden, werd nog een bom op hen afgevuurd, maar gelukkig zonder resultaat.

Toen werd het kanon op een ander huis gericht, waarin een moeder met haar kinderen verblijf hield, de oudste was dertien jaar. De tweede of derde bom raakte het huis en verwondde twee kinderen. De arme moeder vluchtte met de gewonde kinderen in de armen, maar vóór ze een schuilplaats had gevonden, werd nog twee keer op haar gevuld.

Wat is je oordeel over zoo'n behandeling, over zulke menselijkheid, over zulke bescherming?

De huizen worden verwoest, de arme inwoners blijven achter, blootgesteld aan koude, honger en aan meer, wat ik je niet behoef te noemen (denk aan Derdepoort). De dorpen worden eerst geplunderd en dan in de asch gelegd.

Den 26en October was er een schermutseling op onze plaats, ongeveer een mijl van ons huis. Toen het vuren begon, werden verscheidene kanonnen, waaronder een lyddiet van vijf inch caliber, op het huis gericht.

De negende lyddietbom trof het huis en vernielde het voor een goed deel. De vrouwen vluchtten, onderwijl ontplofte een bom en verwondde een van de Kaffermeiden. Tegen den avond was onze ammunitie op en moesten we terugtrekken.

Toen kwamen de Engelsche troepen natuurlijk in ons huis, alles werd verbrand, alle beesten werden afgemaakt. De menschen mochten niets meenemen, maar werden door de paardenruiters naar het kamp gedreven, vier mijlen verder. Den heelen dag hadden zij niets te eten gehad. Ze waren volkomen uitgeput. Tegen negen uur 's avonds bereikten zij het kamp, toen begon het hevig te regenen en allen, zonder beschutting, werden doornat. 's Nachts moesten hun kleeren maar aan hun lichaam drogen. Den volgende morgen werden ze onderzocht en al hun geld hun afgestolen.

Ze werden naar Harrysmith gebracht, waar ze blijven mochten, als ze zelf voor huisvesting en voedsel konden zorgen, n. b. zonder een cent op zak. Toen werden ze naar Natal vervoerd.

Dat is de bescherming, waarom de Boerenvrouw heet te vragen. Dit alles zou ons moeten ontmoedigen, maar integendeel, het geeft ons nieuwen moed om tot het laatste vol te houden, en dat laatste zal onze onafhankelijkheid en vrijheid zijn. Geloof toch niets van al die Engelsche berichten. Ze zijn gelogen. Ik doe er een eed op dat het waar is wat ik je schreef. Als honderden en duizenden één man niet te pakken kunnen krijgen, wordt zijn vrouw aan alle mogelijke wreedheden en gemeenheden blootgesteld, opdat ze toch haar man zal noodzaken zich over te geven.

Wij hebben de beschrijving van Macaulay gelezen van den moord van Padua en de wreedheden in het afschuwelijke Black Hole; maar heusch, zelfs zijn welsprekendheid zou ons lijden niet kunnen schetsen. Ziekelijke mannen en vrouwen moesten loopen, loopen tot ze dood neervielen. Op leeftijd wordt niet gelet. Mijn beste vriend, dat is de waarheid, die ik je bezweren wil. Ja, alles wat in dezen brief staat.

Onze gevangenen zullen zelf vertellen wat ze te lijden hebben. Onthoud dit, denk er eens aan dat er onder ons landgenooten zijn die ons verraden; let eens op wat de Kaffers gedaan hebben en nog doen. Wij hebben *alles* verloren, we zijn veracht en mishandeld.

O, kun je dan niets voor ons doen, kun je niet iets doen om het moorden, het mishandelen van vrouwen en kinderen en gevangenen te doen ophouden? Is de Europeesche beschaving hooger dan de onze of staat ze lager? Ik heb andere begrippen van Christendom, van beschaving, andere dan de beschaving van theaters, bals enz., van zedelijk en lichamelijk verderf. Zou ware beschaving niet hulpeloze vrouwen redden, zou die het zwaard niet trekken en die wreedheden straffen? Ik blijf nog hopen."

Zoo'n brief van een van je beste vrienden doet pijn. Als je dan weet hoe de grijze president hier door de vorsten behandeld, ontvangen of niet ontvangen wordt, dan, ja dan twijfel je ook aan de Europeesche beschaving, althans aan de Christelijke beschaving van hen, die aan de spits der volkeren staan, aan de beschaving van kleinzoons, neven en nichten van die eene vrouw, die als hoofd van dat „Christelijk” Engeland de verantwoordelijkheid voor zijn daden draagt.

De mortuis nil nisi bene. Requiescat in pace!

Nu zal dan de zoon regeeren, van wien zeker niemand verwacht, dat hij trachten zal ongedaan te maken de misdaden, waartoe zijn moeder werd

gedwongen, die zijn moeder op haar hoogen leeftijd niet de kracht had tegen te gaan. Englands goddeloosheid heeft het toppunt nog niet bereikt.

Ik wil aan den brief niets meer toevoegen. 't Hoeft ook niet, maar ik stuur een afschrift naar Edinburgh terug.

V. VERDWAALD.

Nooit had ik gedacht dat de rampzalige worstelstrijd in Zuid-Afrika, waarin verscheidenen van mijn vrienden, zoo Zuid-Afrikaansche als Hollandsche, nog meevechten (en waaraan ik, na vermelding van den brief moet ik me verontschuldigen, buiten mijn schuld niet deelneem), indirect oorzaak zou worden dat we met ons tweeën in Noorwegen verdwaalden. En toch is 't gebeurd. De opoffering van onze nachtrust in de verdediging van het recht maakte dat wij den volgende morgen te tien in plaats van te zes uur wakker werden.

Op het oogenblik waarop het Gjendemeer al uit het gezicht behoorde te wezen, stapten we uit onze slaapkamer direct in de buitenlucht, om in de andere hut, met de Schotten, die zich ook verslapen hadden, het ontbijt te gebruiken.

We wilden alle vier gauw op pad, vermeden dus zorgvuldig woorden, die ons weer op het oorlogsveld gebracht zouden hebben en scheidden in vrede; maar ons „vaarwel” had beter „tot weerziens” kunnen luiden.

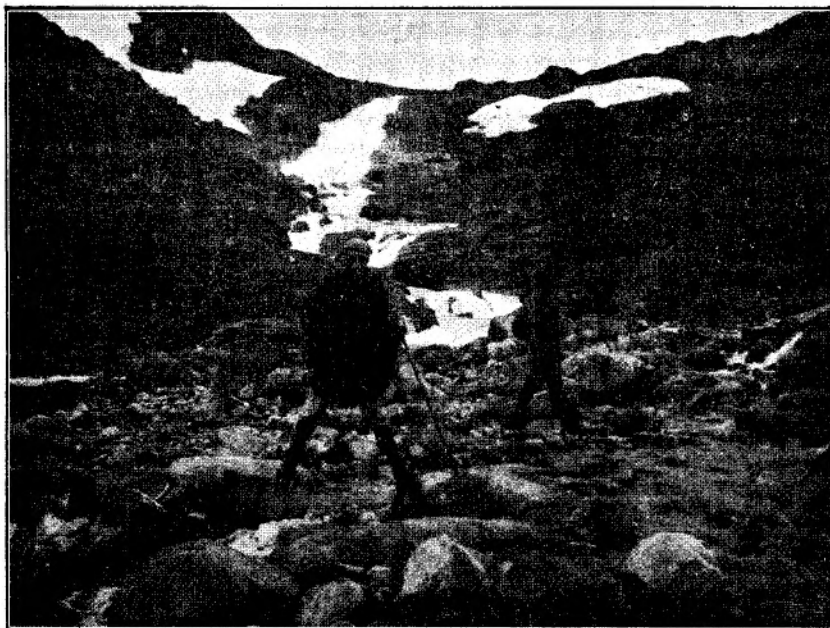
Waarschijnlijk hadden wij ons den vorigen avond te veel opgewonden, of wellicht waren wij dien morgen nog niet goed uitgeslapen, of misschien waren we te haastig en vergaten we dat hoe meer haast men maakt, hoe minder spoed er vaak is — ik weet het niet, maar aan een of meer van deze drie oorzaken wijten we het dat deze Zaterdag een ongeluksdag werd.

Een ongeluk komt nooit alleen, en als er eenmaal iets verkeerd moet loopen dan komen er allerlei bijomstandigheden den boel nog hopeloozer in de war sturen. Wij zouden naar Eidsbugaren, een afstand van vijf uur gaans. We gingen even over tienden weg en vonden het onnoodig proviand meê te nemen. Dit is de eerste dwaasheid, waarin wij niet meer hadden mogen vervallen. Dan beschreef de reisgids de route in omgekeerde richting. Dat is de eerste omstandigheid waaraan we niets veranderen konden.

Vervolgens was de rivier die het Vesle-Aadal doorstroomt van uit Gjendebod niet te zien. De tweede. Wij moesten langs den oever van dien stroom en toen ons pad zich in tweeën splitste, namen wij het slechtste van de twee, daar mijn reisgenoot, door ondervinding geleerd, meende dat zoo'n *goed* pad wel een uitgedroogde beek zou zijn, en liepen langs den oever van de Storaadalselv (= stroom) dien we voor de Vesle-Aa aanzagen.

Toen echter dat pad in het niet opging of liever zich in dicht struikgewas verloor, klommen we op een groot rotsblok om te zien of er ergens in de buurt een varde was te bespeuren. Dit onderzoek wierp geen vruchten af hoegenaamd.

't Was dus zeker het wijste denzelfden weg terug te gaan en het met 't andere pad eens te probeeren. Onder de bedrijven was het al twaalf uur geworden en we begrepen dat we wat aan moesten stappen.

OVER DE SEMMELAA.

De weg bracht ons al vrij spoedig aan den stroom, dien wij hadden te volgen, tot we aan de varden kwamen die naar het plateau tusschen de Gjeith() en den Rundtom, voeren.

Waar de varden verschenen, hield het pad op. Dat waren we echter al gewend en het verbaasde ons dus niet, toen we voor een met steenen bezaaide hoogvlakte stonden, met hier en daar een witte plek, een sneeuwveld.

De varden waren nogal dicht bij elkaër opgericht en het zoeken bood weinig moeilijkheid, vooral daar op de lijn, die het plateau langs de lucht trok, een lange puntige steen de richting verder wees. Maar die steen heeft het gedaan. Hoe konden wij weten dat op deze varde drie andere volgen in verschillende richting. We waren al blij toen we er één zagen en gingen er dadelijk op af, al lag die dan niet vlak zuid-westelijk. De eerste stap naar die varde was de intrede in den doolhof.

We moesten langs den westelijken oever van een klein meer, dat wisten we; maar in die buurt zijn verscheidene kleine meren die allemaal een westelijken oever hebben (een vage aanduiding!) en het was dus ook niet vreemd dat ook wij een klein meer passeerden, welk feit ons in onze overtuiging dat we goed gingen, zoo mogelijk nog versterkte. Ziet ge nu wel dat alles tegen ons samenspande?

Nu eens ging het door de sneeuw, dan weer over rotsen.

Het was een prachtig landschap.

Hooge sneeuwbergen met schitterende gletschers sloten aan alle kanten het hoogplateau in. 't Was verbazend eenzaam en doodstil. Soms kwamen we langs een meer, waarin de sneeuw langs niet steile hellingen afzakte; de afscheiding tusschen water en sneeuw was vaak zoo onduidelijk dat we moesten oppassen de witte velden hoog genoeg over te steken. Gewoonlijk wezen de varden den gemakkelijksten over-

gang, zoo ook over een breeden steenhoop, dien we op handen en voeten overklommen, zeker tien minuten ver.

We hadden ferm doorgestapt en nog niet gerust, en begonnen trek te krijgen in het middageten dat we in Eidsbugaren tegen vier uur dachten te zullen genieten.

Ik keek eens op mijn klok hoever we naar berekening nog te gaan hadden, en zie tot mijn verbazing den grooten wijzer op twaalf en den kleinen op zes. Dat was vreemd, want we waren al acht uur op pad en zagen van Eidsbugaren schijn noch schaduw.

Nog hadden we hoop wel goed uit te zullen komen, maar integendeel, het bergland werd steeds onherbergzamer en eindelijk staan we voor een breed meer, waarop groote sneeuwhoopen drijven, en dat de ruimte tusschen twee hooge rotsen volkomen vult. Van recht door gaan

is geen sprake en bovendien zijn de varden verdwenen.

De eenige sporen van leven zijn de hoefvormige indruksele van rendierpooten in de sneeuw. Rechts van ons verheft zich een niet al te hooge bergrug. Misschien geeft die uitzicht op Eidsbugaren of wellicht op een andere herdershut.

Wij besluiten op den top te klimmen. Op het punt waar we uit de richting gaan, maken we zelf onze varden, in den vorm van poortjes, dus makkelijk te herkennen. Op den top werden we al niet wijzer, niets was te zien dan groote plateaux, breede sneeuwvelden, hooge bergtoppen, met witte kruinen, spitse grijze rotsen. Anders niets, zelfs geen vogel, ook geen plant.

We gaan even zitten en betreuren onze domheid, om zonder proviand de bergen in te gaan.

„'t Ziet er „ünheimisch“ uit, Unterkünft ünd Verpflegung können mit derjenigen in den abgelegenen Teilen der österreichischen Alpen verglichen werden“*), zegt mijn reisgenoot met galgenhumor in Baedekerstijl.

„Ja, ik geloof we moesten maar zien dat we weer in Gjendebod kwamen,“ is mijn antwoord. Aldus werd besloten, en toen hebben we geloopt, want niets drijft meer dan een leege maag.

Geleid door onze varden, die we natuurlijk weer omwierpen, en door onze voetstappen over de sneeuwvelden, bereikten wij de plaats waar wij de andere vardenreeks verlaten hadden. Wij hebben nog geruimen tijd gezocht en 't is me nog steeds een verborgenheid waar het vervolg op die vardenrij gebleven is en waarvoor ze opgericht is, als ze je midden tusschen de bergen in den steek laat en je blind vertrouwen aldus beschaamt.

*) Huisvesting en voeding gelijken op die in de meest afgelegen deelen der Oostenrijksche Alpen.

't Was tien uur. We hadden beiden nogal honger, maar zagen niets dat eetbaar was, toen 't mij plotseling in de gedachten schoot, dat we, om onze Hollandsche vrienden later op Fladbrød te onthalen, zoo'n stukje „leeren lap” (die minne bijnaam is niet van mij) bij ons hadden in den ransel. Nu, 't moge zoo leelijk smaken als het wil, ik heb zelden zoo goed gegeten als dien avond in het gebergte.

Nu we de varden weer hadden, was er geen haast bij het werk geweest, als we behoorlijk proviand bij ons hadden gehad en als het niet was gaan misten.

Mist kan altijd gevaarlijk worden, maar in het Jotunheim, waar ge op genade of ongenade aan de varden zijt overgeleverd, die soms honderd meter van mekaër staan en zelfs bij klaarlichten dag vaak moeilijk te herkennen zijn, is mistig weer dubbel erg.

We hebben gehold van de eene varde naar de andere. Als we de volgende niet ontdekten liep de een vooruit, de ander bleef bij de varde en ging eerst verder als de volgende varde gevonden was.

Zoo kwamen we weer in het Vesle-Aadal en we waren wat blij toen we Gjendebod weer zagen liggen, waar we een kwartier later met verbazing werden ontvangen.

Terwijl we wat aten, zetten de strijdlustige Boerenvijanden alweer leunstoelen bij het vuur, maar we waren zoo moe dat ze ons zonder eenig gevaar zelfs voor „Chamberlain” hadden kunnen uitschelden.

Ook raadde mijn maag me aan spoedig de eenzaamheid op te zoeken, aan welke roepstem ik gevolg heb gegeven. 't Werd tijd ook, in vertrouwen gezegd. We zijn toen gauw naar onze oude slaapkamer geslopen, die, andere gasten verwachtende, goed op orde was.

Waar die menschen dien nacht gebleven zijn weet ik evenmin als ik weet waar wij dien dag gezeten hebben.

(Wordt vervolgd).

IS DAT KERSTFEEST?

Wij hebben nog niet lang geleden Kerstfeest gevierd. We hebben met blijdschap en verheuging des harten herdacht, dat Christus is geboren, God geopenbaard in het vleesch, de Verzoener onzer zonden en van die der gansche wereld.

Maar ook het ongeloof viert Kerstfeest, of liever, het brengt de Kerstdagen min of meer feestelijk door. Velen ook, schoon ze van den Christus, gelijk Hij is, niet weten willen, en die niet door Hem, maar door eigen ontwikkeling tot God willen komen, begeeren toch nog zekeren „godsdiens des harten”, en hebben ook het Christusfeest op hun wijs gevierd. Wat dit zeggen wil leert men o. a. uit hetgeen daarbij ten gehooore wordt gebracht.

Er verschenen tegen Kerstfeest „vier Kerstliedjes”; de naam reeds is beteekenend. Die liedjes in 't karakter der middeleeuwsche zijn zoo vol onjuistheden als de schilderijen uit de vijftiende eeuw, die Bijbelsche tafereelen weergeven. Maar daarover vallen we minder. 't Is vooral de geest der moderne „Kerstliedjes”, die den Christen hindert.

In no. II bv. wordt verteld, hoe er in den nacht

„drie engelen” „bij sterrenschijn” het kind Jezus gingen bezoeken :

Ze gluurden stil door 't vensterglas,
Waar of het Kindje Jezus was :
Daar in het kribje sliep het zoo zacht,
Moeder Maria hield trouw de wacht.

Ze smeekten : „Open toch de deur,
En stel ons Englen niet te leur ;
O, laat ons zien toch het Godd'lijke kind,
Dat ook ons harte zoo innig mint”.

Ze knielden neer, en fakkellicht
Straalde op des Kindekes gezicht ;
Drong er licht soms al te veel door,
Engel-lief spreidde er een' vleugel voor.

De tweede heeft een ster vol pracht
Voor 't Godd'lijk Kindje meegebracht,
Dat er steeds glans en licht vooral
Rondom het Jezus-kind wezen zal.

De derde met een stem zoo zoet
Zong 't Kindeke een vromen groet,
Tot bij een lieflijken, hemelschen lach
Op 't Kindje Jezus' gezichtje zag.

Dat vrome lied uit Engelmond
Klonk nu de heele wereld rond :
„Eere zij God — vrede op aard
Is meer dan wereldsche schatten waard !”

Men ziet de oude Roomsche voorstellingen ; het zoo anti-schriftuurlijke, dwaze en flauwe dat daarin heerscht, vindt men hier volkomen terug. Maar in de middeleeuwen met hun bedorven Christendom, den naëven zin der zeer onwetende „Kerstengeloovigen”, dien de Bijbel onthouden werd, was zoo iets begrijpelijk. De kerk, zelf in bijgeloof en menschen dienst verzonken, leerde niet beter en — de lieden *geloofden* althans wat er gefabeld werd. Doch voor het modernisme onzes tijds zijn al deze voorstellingen even goed dwaas en onwaarachtig als voor ons. Men spreekt er van en laat er de kinderen van zingen, omdat — ja omdat men toch iets moet hebben. Den *Christus der Schriften* heeft men verworpen. Heel geen Christus, dat is niet religieus. Dus maar de Christus der legende, der verbeelding, der dichterlijke verbeelding.

No. IV spreekt van den kerstboom — ; dat oudheidensch overblijfsel doet natuurlijk schitterend dienst.

En nu nog, na zooveel jaren,
Op Kerstfeest vieren wij
Den jaardag van dat Kindje,
En zijn nog altijd blij ;
Want Jezus was voor allen
Zoo braaf en lief en goed,
Dat men miljoenen jaren
Zijn komst wel zeggen moet.

De Kerstboom met zijn kaarsjes
Vertelt van licht en glans,
Herinnert ons aan d'Englen
En aan hun stralenkrans.
En al de goede gaven,
Die wij ontvangen nu,
O, dierbaar Christuskindje,
Herinneren aan U !

„..... SOMS EEN MEER, WAARIN DE SNEEUW VAN DE BERGHELLING
AFZAKTE.....”

O, lieve, goede Jezus,
Wij zingen U ter eer,
Al zijt Ge nu daarboven
Ook bij ons Lieven Heer;
Wij willen van U leeren
Om braaf en goed te zijn.
Wij willen U ook prijzen,
Al zijn we nog maar klein.

Wat met „Jezus' komst" hier wordt bedoeld is even moeilijk te zeggen als wat in een ander vers met „het heilige kind" en met den „Zoon van God den Heer" bedoeld wordt. Maar we weten nu eenmaal dat het modernisme graag goochelt met woorden en uitdrukkingen aan den Bijbel en het Christendom ontleend. Ze kunnen immers toch beteekenen wat men er maar bij denken wil!

We zijn volstrekt niet blind voor het mooie, dat uit letterkundig oogpunt ook in deze liedjes is te vinden. Ze mogen soms kinderachtig schijnen, maar het is allesbehalve kinderwerk dergelijke te verwaardigen. Doch als Kerstliederen — „Kerstliedjes" is al een heel zonderlinge titel — zijn ze mislukt of liever stuitelijk door valsche voorstelling en onwaarachtigheid van opvatting. Wie niet gelooft in God geopenbaard in het vleesch, moet geen Kerstliederen maken of zingen.

A. J. H.

„ALS DE DÉSILLUSIE KOMT...!"

EENE VERDEDIGING

DOOR

J. A. WORMSER JR.

V (slot).

Voor mij liggen heb ik verschillende nos. van „The Natal Witness" en „The Bloemfontein Post" van

de data 5—12 November. Die alle door te lezen is mij vrijwel onmogelijk, doch ik heb ze doorgezien en één ding treft mij telkenmale opnieuw, n.m.: de unfaire wijze waarop de Engelsche berichtgevers berichten mededeelen, of onwaarheden voor feiten vertellen.

In 't no. van 12 Nov. van „The Bloemfontein Post" komt b.v. 't volgend kabelnieuws voor: „Boeren op Ceylon, Door Kruger bedrogen. London Dinsdag (speciaal). De krijgsgevangenen op Ceylon spreken hunne verwondering uit over de goede behandeling die zij genieten, en erkennen, dat zij geheel en al misleid werden aangaande de Engelschen. Ze zijn zeer verbitterd over de wijze, waarop de heer Kruger hen bedrogen heeft. Zij krijgen goeden kost en hebben veel vermaak."

Dit „en hebben veel vermaak" is waarlijk zeer vermakelijk.

Daaronder volgt: „London Dinsdag (speciaal). Professor Molengraaf, gedurende vele jaren staatsgeoloog te Pretoria, is te Amsterdam teruggekeerd. Hij zegt dat de voortdurende van Boeren tegenstand een onverstandige onderneming is, en hij prijst de krijgslust van Lord Roberts en de dapperheid van het Britsche leger in hooge termen."

Commentaar bij dergelijke berichten is waarlijk overbodig.

De leugeners in Engeland en zijn koloniën gaat steeds door met het zenden van onware berichten om een mogelijk ontwaken te voorkomen. De „Review of Reviews" van Januari dezes jaars heeft een zeer ware opmerking. „Niets zal John Bull in zijn gevaarlijken droom ontzuichten, dan de scherpe prikkel van tegenspoed en de zuiverende invloed van rampen. Doch het gevaar ligt hier: dat het ontwaken *te laat* komt en dat wij bemerken, dat wij gelijk de dwaze maagden geen olie in de lampen hebben, en de dag van genade *voorbij* is. Terwijl de dwaze maagd slaapt, is haar eenige kans om nog bijtijds gewekt te worden, de ijskoude straal van een douche of de ratelende donderslag. Geen van beide is aangenaam, maar beide zijn duizendmaal te verkiezen boven den rustigen slaap, die eindigt als de deur gesloten is."

Dit nu is de toestand waarin Engeland verkeert.

Een slaap, of liever een bedwelming.

De rook, die van de smeulende en nu laaiende hoeven in Afrika opgaat, heeft de mannen in London bedwelmd, zoo zij er al niet in stikken.

Spoedig zal de tijd komen, dat geen Engelschman, die weten en hooren en zien wil al wat er geschiedt in Zuid-Afrika, onder het voorwendsel van: „vrijheid voor alle blanken en beschaving en christendom voor de zwarten" voorwendfels of vonden meer hebben zal.

Die niet zijn hart toesluit en zijn ooren stopt, kan in Engeland weten, dat er in naam van „right and justice" onrecht en geweld wordt gepleegd.

Laat hem lezen wat Stead schrijft in zijn meerge-noemd tijdschrift, en laat van den kansel voorgelezen worden, wat in het N^o van Januari geantwoord

wordt op de uitnoodiging van „The Free Church Federation” om de nieuwe eeuw in te wijden met eene opwekking tot godsdienstige herleving. „The Free Church Federation” grondt haar oproeping en vernaming, die zij aan een ieder richt, op de autoriteit van de Heilige Schrift.

„Welnu,” zegt Stead: „In Jesaja is het antwoord te vinden:

„Als gijlieden uwe handen uitbreidt, verberg Ik mijne oogen voor u; ook wanneer gij het gebed vermenigvuldigt, hoor Ik niet; want uwe handen zijn vol bloed. Wascht u en reinigt u, doet de boosheid uwer handelingen van voor mijne oogen weg; laat af van kwaad te doen.

Leert goed te doen, zoekt het recht, helpt den verdrukte, doet den wees recht, handelt de twistzaak der weduwe.

Uwe vorsten zijn afvalligen en metgezellen der dieven; een ieder van hen heeft de geschenken lief en zij jagen de vergeldingen na.”

„Sedert de dagen van Jesaja zijn wij veel *vooruitgegaan*. Want nu, inplaats van op te houden van kwaad te doen, en zorg te dragen voor weduwen en weezen, bezoedelen wij als volk iederen dag onze handen met het bloed van onze broeders de Boeren, en maken met de hulpmiddelen van onze beschaving dagelijks meer weduwen en weezen. En dat met de hulp en de instemming van vele leiders van de „Free Church”.

O! dat in Engeland de oogen open gingen bijtijds!

Als het leger, dat nu in Zuid-Afrika vecht, terugkeerde, hoe zou het Engelsche volk bekeerd worden.

Maar de soldaten die gedwongen worden te branden en te plunderen, mogen niet eenmaal schrijven naar hun huis!

Maar komt er een brief door, hij ademt denzelfden geest als de brief van een herderszoon, die in het regiment der Seaforth-Highlanders dient, en die als volgt schreef:

„Wij trekken nu van Kroonstad naar Bloemfontein, en zijn ongeveer halfweg. Het wordt erg heet, daar de zomer wederom komt, doch de nachten zijn nog koud. Dezen winter hadden wij een zwaren ruwen tijd. Wij hadden dek noch deken, en toen wij over de grenzen van Basoetoland kwamen, waren de heuvels wit en de wind stolde ons het bloed in de aderen. Wij verbranden de meeste boerderijen die wij voorbijtrekken. Als wij bij een boerderij komen, en de man is niet op zijn plaats om zich te verantwoorden, krijgen de bewoners een half uur tijd om hun goed te redden, en daarna wordt het huis in brand gestoken. Het is een *vuil, laag werk* en ik *haat* het. Het is al ruw genoeg om tegen mannen te moeten vechten, maar als het betreft het verbranden van hoeven boven de hoofden van vrouwen en kleine kinderen, maakt het mij *ziek* en *walg* ik van deze geheele geschiedenis.

Denk u in, dat een vreemd leger in B . . . komt, dat vader niet thuis is, en dat moeder en H . . . , gedwongen werden al hun goed op het veld te dragen, en de brand in ons oud lief huis werd gestoken, dan weet gij wat oorlog is.

Het Hollandsche volk heeft zijn haardsteden lief zelfs meer dan wij. Ik wensch van harte, dat alles voorbij ware.”

En Stead voegt er aan toe: „The British soldiers are *dog-sick* of the war.” (De Engelsche soldaten walgen (zijn zat) van den oorlog).

En onderwijl zendt Engeland steeds nieuwe troepen naar Zuid-Afrika, en iederen dag groeit de schuld aan, en zwelt de stroom van bloed, en wordt de lijst van gruwelen vermeerderd.

En wat blijkt nu?

Dat het Engelsche leger niettegenstaande de voortdurende versterkingen steeds zwakker wordt, terwijl het leger der Boeren, dat geen noemenswaardige versterkingen kan krijgen, versterkt en geordender wordt met den dag.

De ordeloze troepen van voorheen zijn geregelde gedisciplineerde troepen geworden.

Van de 40000 man zijn slechts 10 à 15000 man overgebleven, maar welk een leger is er uit ontstaan!

En nu zitten de Engelschen met 267000 in de steden en langs de spoorlijnen en kunnen dezen 10 à 15000 niet beletten van Heksrivier tot aan Lijdenburg toe het land in handen te houden, bezetting na bezetting te overrompelen en te ontwapenen, de spoorlijnen te vernielen en convooien te vermeesteren.

Zal vóór het te laat is in Engeland het volksgevoelen wakker worden, en aan Zuid-Afrika recht worden gedaan?

Zoo niet, dan zal de dag van de *opstanding* der Republieken ook de dag van den *dood* van Engeland zijn. Maar een dood waaruit geen opstanding volgen zal.

J. A. W. Jr.

EEN MENSCHENVRIEND.

II.

Howard was buitengewoon onbevreesd. Eens toen hij naar Venetië voer, werd het schip, waarop hij zich bevond, door een Algerijnschen kaper aangetast. De Venetianen verweerden zich dapper tegen de onmenschenlijke zeerovers, die het schip buit wilden maken en de menschen, die zich daarop bevonden, in slavernij ketenen. Howard, ofschoon gansch onervaren in een dergelijken strijd, sloot zich toch, toen hij het gevaar gewaar werd, aan de zijde der verdedigers; met koele onverschrokkenheid richtte en loste hij de kanonnen met zulk een gunstig gevolg, dat de vijand daardoor verdreven werd. Hij wist niet in welk groot gevaar hij verkeerde. Want na het gevecht verklaarde de bevelhebber van het schip, dat hij vast besloten had, liever het schip in de lucht te laten springen dan zich voor altijd in slavernij geketend te zien.

Een loopbaan als die van Howard kon niet zonder gevaren volbracht worden. Hij trotseerde ze alle, en hoewel hij zich nooit moedwillig in het gevaar begaf, was hij toch ook niet de man, die, waar een gewichtig doel te bereiken was, zich liet afschrikken omdat er een leeuw op de straat was. Met het doel om de geheimen dier gevangenis na te vorschen, waagde hij zich eens achter de muren van de welbekende Parijzer Bastille. Hij plaatste zich voor de deur, trok aan de schel, trad koel-

bloedig binnen, de schildwachten voorbij, door een rij van oppassers, kwam aan de ophaalbrug, ging in het binnenhof en keerde eerst terug toen hij niet verder kon. Hij had besloten van hetgeen hij in „de vreeselijkste gevangenis” van Europa zou zien, het best mogelijke gebruik te maken, en schreef een vlugschrift, dat hij in druk verspreidde, en waarin hij den toestand van een gevangene in dien kerker afschilderde. Een vermetele stap, dien de regeering van Frankrijk nooit vergat, en hem ook nooit vergaf.

Bij een andere gelegenheid bracht zijn onverschrokkenheid in hetzelfde land hem in een bijzonder gevaar. Zijn menschlievende bemoeiingen hadden hem in Frankrijk tot een voorwerp van wantrouwen gemaakt. Hij dorst zich niet in het openbaar over de grenzen wagen zonder zijn vrijheid op het spel te zetten; ja hij was feitelijk uitgebannen. Maar hij wilde toch gaarne het Lazareth, (de Quarantaine-inrichting) te Marseille nauwkeurig beschouwen, en daar dit op geen andere wijze ging, zoo vermomde hij zich. In een donkeren nacht kwam hij te Parijs, ging in een afgelegen logement en begaf zich ter ruste, nadat hij eerst voor den volgenden morgen een plaats naar Lyon besteld had. Een paar uren nadat hij ingeslapen was ontwaakte hij door het kloppen aan de deur zijner kamer. Een politiedenaar trad binnen.

„Zijt gij Howard?” vroegde deze.

„Ja,” antwoordde hij, „en wat wilt gij dan?”

De beambte vroegde verder, of hij niet in de diligence gereisd had met een man, die een zwarte pruik droeg, en toen Howard hierop insgelijks bevestigend had geantwoord, verwijderde de ander zich.

Thans wist hij, dat hij geen tijd te verliezen had; hij nam spoedig zijn reiskoffer, en vertrok dadelijk naar Marseille. Daar bezocht hij een vriend, die hem reeds tegenkwam met de woorden: „Ach, mijn waarde heer Howard, ik heb vroeger hartelijk verlangd u te ontmoeten, maar ditmaal niet. Verlaat Frankrijk zoo spoedig mogelijk. Ik weet, dat men in alle richtingen naar u zoekt.” Doch Howard wilde niet vertrekken zonder zijn doel bereikt te hebben. Het gelukte hem werkelijk in het Lazareth te komen; hij verschaftte zich plannen en teekeningen van de plaats, ontwierp een nauwkeurige schildering van de inrichtingen, en ontkwam nog gelukkig naar Nizza.¹⁾ Van daar schreef hij aan een vriend: „Ik begeef mij deze week naar Genua, en vandaar naar Livorno, waar in de laatste jaren een Lazareth gebouwd is geworden. Ik weet dat gij deze mijn nieuwe poging niet als een onbezommene en dwaze beoordeelt, doch ik verzeker u, dat er standvastige beslistheid vereischt wordt, wanneer ik er niet in zal wankelen.”

Gevangenschap en lijdenstoestanden, waarvoor ieder ander reiziger terugbeeft, werden door Howard opgezocht. Werkelijk hield hij zich vrijwillig een veertigtal dagen op in een quarantaine-inrichting te Venetië, ten einde hij eigen ondervinding den toestand van die inrichting te leeren kennen. Terstond na zijn aankomst te Venetië, na een langdurige en gevaarlijke zeereis van twee maanden, vergezelde hij den officier van gezondheid, die de inspectie deed, ten einde te kunnen zien hoe de berichten ingewonnen, de brieven afgeleverd werden en hoe het onder-

zoek geschiedde. Den volgenden morgen werd hij door een ambtsbediende naar het nieuwe Lazareth gebracht.

Men plaatste hem met zijn reisgoederen in een gondel, die met een touw aan een andere boot bevestigd was, welke door zes roeiers bestuurd werd. Toen deze de landingsplaats bereikte, stuurden zij de boot aan wal, waar hij door den man, die zijn bewaker zijn zou, ontvangen en naar zijn quarantainewoning vervoerd werd. Dit was een zeer morsig vertrek, vol ongedierte, zonder tafel, stoel en bed, in dat Lazareth, hetwelk hoofdzakelijk moest dienen tot verpleging der Turken, matrozen en soldaten van de door de pest aangetaste schepen. Den ganschen eersten dag en een gedeelte van den tweeden, was een daartoe aangesteld persoon bezig zijn kamer te reinigen. Doch deze reiniging was niet voldoende om de verpestende lucht te verdrijven, noch de voortdurende hoofdpijn weg te nemen, waarvan hij getuigde dat hij die bij het bezoeken van andere quarantaine-inrichtingen en eenige Turksche hospitalen altijd ondervonden had. Na verloop van weinige dagen echter zond zijn oppasser een gunstiger bericht omtrent zijn gezondheid. Hij werd toen dadelijk, op voorstel van den Engelschen consul, naar het oude Lazareth gebracht, waar hij een meer geschikte woning hoopte te vinden, dewijl hij het bestuur dier inrichting een aanbevelingsbrief van den Venetiaanschen gezant te Konstantinopel kon overhandigen.

Doch in deze verwachting werd hij teleurgesteld. Het hem aangewezen vertrek was niet minder onaangenaam en slecht dan het vorige. Daar hij in de benedenkamer, waar hij sliep, bijna altijd door water omringd was, maakte hij een groot vuur, ten einde een droge plaats te bekomen en spreidde aldaar zijn bed. Na verloop van zes dagen keurde het bestuur het raadzaam, hem een eeuigszins betere woning aan te wijzen. Zij bestond uit vier vertrekken, doch alle zonder huisraad, zeer morsig en zoo ongezond als de ziekenkamers der slechtste hospitalen. De wanden zijner kamer, hoogstwaarschijnlijk in geen vijftig jaren gereinigd, waren met ongezonde, zoo niet met aanstekende stoffen bedekt. Hij liet ze daarom herhaaldelijk met warm water afwasschen, in de hoop daardoor den ongezonden reuk te verdrijven. Doch alles tevergeefs; hij begon zijn eelust te verliezen, en besloot daaruit dat hij in gevaar was de verterende hospitaalkoorts te krijgen. Ten einde zich tegen deze aansteking te beveiligen, wilde hij zijne kamer laten witten, doch stuitte daarbij op sterke vooroordelen. Deze werden echter door de hulp van den Engelschen consul overwonnen of liever bestreden, want deze verschaftte hem eene kwast en een weinig kalk. Hij haalde zijn oppasser over om hem te helpen de kalk aan te mengen en de wanden daarmede te bestrijken. Weldra werd zijn kamer daardoor zoo aangenaam en frisch, dat hij nog dienzelfden namiddag aldaar thee drinken en des nachts gerust slapen kon. Den volgenden dag waren de wanden droog en spoedig bekwam hij ook weder eelust.

Nog vóór echter de veertig dagen quarantaine ten einde waren, leed Howard aan een afgaande koorts, die hem buitengewoon verzwakte. Doch niets kon hem in zijn moedig besluit doen wankelen. Dit blijkt uit de volgende zinsnede uit een brief, dien hij aan

¹⁾ Toen een Italiaansche stad.

zijn ouden en getrouwen dienaar John Pole schreef:
„Zoodra mijn inkerkering ten einde is, hoop ik een lange reis te ondernemen langs slechte wegen en door de sneeuw. Doch door Gods genade blijft mijn geest rustig en mijn besluit vast. Ik vertrouw op de voorzichtigheid Gods, en in het geloof dat ik den weg van mijn plicht bewandel, bezoek ik de ongezondste cellen en vrees ik geen kwaad wanneer ik daarmede bezig ben.”

Howard werd gewoonlijk eenvoudig een voorbeeld van werkdadige menslievendheid genoemd; maar die zijn geschiedenis kent weet, dat hij ook een man is geweest die veel te lijden had. Om niet te spreken van de moeilijkheden, die aan lange reizen in koude onherbergzame streken verbonden zijn, had hij vooral vele huiselijke rampen, die zijn ziel veel bekommerning veroorzaakten. Zijn lichaamslijden in de aanvallen van ziekte was zeer groot en veroorzaakte hem menigen inwendigen strijd, die echter in zegepraal en vrede eindigde. Eens trof hem een zwaar ongeluk te Amsterdam, toen hij van zijn paard en op een hoop steenen geworpen werd. Op zijn ziekbed nederliggende, ver van zijn vaderland, temidden van vreemde menschen, schreef hij in zijn dagboek:

„O God, laat deze smartelijke beproeving mij tot zogen zijn. Toon mij de onzekerheid van 's menschen leven met al zijne goederen en voordeelen; toon mij dat al mijn bekwaamheid uit U is. Onder smart en pijn den ganschen nacht wordt mij het leven zelfs tot een last. Help Gij, o Heer, want menschenhulp is ijdelheid! Maar ik vertrouw op U, laat mij niet beschaamd worden. Elke toevlucht buiten Christus is bedriegelijk. Stel u op die rots, mijn ziel.”

„In den afgelopen nacht is de koorts minder geweest en waren mijn pijnen ook iets minder. Ik dank u, mijn God! Ik kon twee uren achtereen slapen, terwijl ik vroeger gedurende zestien dagen en nachten geen vier uren geslapen heb. Gij zijt rechtvaardig in al uw wegen en heilig in al uw doen. Heilig deze beproeving aan mijn hart en toon mij aan, waarom Gij mij alzo terneder werpt. Breng mij uit den smeltkroes als zilver dat zevenmaal gelouterd is. Ach, dat ik toch niemand tot last moge zijn, maar dat ik moge leven tot eere Gods en door genade mijn Christelijke belijdenis ten sieraad verstrekke. Schenk mij een verstandigen ijver en een ootmoedige hoop op uw barmhartigheid door Christus.”

(Wordt vervolgd).

PRIJSVRAGEN.

De goede uitslag van den vorigen wedstrijd deed ons weer nieuwe opgaven uitschrijven. We vrouwen dat ook nu de deelneming groot zal zijn.

A. Onze eerste afdeeling vragen, enz. is bestemd voor lezers *boven de 16 jaar*. Willen jongere er aan deelnemen, dat staat hun vrij.

We geven ditmaal twee onderwerpen:

1. In den Esopet, een verzameling fabelen uit de 13e eeuw, leest men de fabel van

De Kraai en de Vos.

Op *i. boem* sat *tere stont*
.I. roec, ende hadde in sinen mont
.I. Case. Dit sach Reinaert,
Ende sprac aldus ten *roeke waert*:
„Dine vederen sijn soe scone,
Du mochts boven allen voglen crone
Draghen, *hadstu claren sanc*.”
— „Bi Gode, ja ic!” seidi: „Goddanc!”
Doen *toendi* aldaer syn luut,
Hi gapede ende die case viel uut:
Den case greep die vos Reinaert,
Ende liep te *sinen holen waert*.
Dus sijnre vele te *scherne* ghedreven
Bi *prise*, die si *hem* horen gheven.

Nu wordt gevraagd:

Ten eerste. Dit versje in proza over te zetten.

Ten tweede. De cursieve uitdrukkingen te verklaren en zoo mogelijk en noodig er bij te geven de gronden der verklaring.

2. Geef een *beknopte*, zakelijke beschrijving van den jongsten Zuid-Afrikaanschen oorlog tot op den tijd waarin ge uw schets maakt.

B. Onze tweede afdeeling is voor jongere lezers. Op de nu volgende vragen mogen *geen* oudere lezers dan van 16 jaar inzenden. De onderwerpen geven aan:

1. Een beknopte beschrijving van hetgeen ons bekend is van den profeet Jeremia benevens aanduiding van den inhoud zijner voorspellingen.
2. Welke viervoetige wilde dieren telt Nederland en geef eenige bijzonderheden omtrent elk.
3. Welke groote uitvindingen zijn er in de laatstverloopen eeuw gedaan en welke zijn de gevolgen daarvan?

Inzending van antwoorden *voor 1 April a.s.*, vergezeld van gesloten briefjes waarin naam, woonplaats, ouderdom en vermelding waar men is ingeteekend. *Op* het omslag zette men dezelfde spreuk, het teeken enz. dat ook onder ingezonden antwoorden staat.

Voor goede beantwoording worden de volgende prijzen uitgelooft.

Serie **A.**

Voor één goed antwoord: 1 Ex. van H. J. KOENEN, *Christelijke Liederen*; uitgegeven onder toezicht van J. P. Hasebroek. Met portret in staalgravure.

Voor twee goede antwoorden: 1 Ex. van J. P. HASEBROEK, *Een dichteralbum van voor honderd jaren*. Met 12 portretten en 12 facsimilés. In stempelband.

Serie **B.**

Voor één goed antwoord: 1 Ex. van H. KARSEN, *De waarzegster en haar kinderen of Van duisternis tot licht*. Een verhaal met twee platen in kleurendruk.

Voor twee goede antwoorden: 1 Ex. van J. P. G. WESTHOFF, *Magister Philippus Melancton*. Met portret.

Voor drie goede antwoorden: 1 Ex. van J. DE LIEFDE, *De scherpschutter van St. Martin*. Een verhaal uit den tijd der Waldenzen. Met vier platen. In stempelband.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

DE GELIJKENISSEN ONZES HEEREN.

XXI.

De gast zonder bruiloftskleed.

De farizeën stonden op het punt Jezus te verlaten nadat zij met van woede berstende harten de gelijkenis van den verhuurden wijngaard hadden aangehoord, om samen raad te nemen hoe zij hem in zijne rede zouden verstrikken, toen de Heere Jezus, den mond opnieuw openende, nog een gelijkenis uitsprak, die dezelfde zaak van een andere zijde zou toelichten. Ze bleven dus nog even om te hooren wat hij nu te zeggen had. Hetgeen ze hoorden sterkte hen des te meer in hun voornemen om er nu een einde aan te maken.

Jezus antwoordende sprak: „Het koninkrijk der hemelen is gelijk een zeker koning, die zijnen zoon eene bruiloft bereid had en zond zijne dienstknechten uit om de genooden ter bruiloft te roepen; en zij wilden niet komen.

Wederom zond hij andere dienstknechten uit, zeggende: Zegt den genooden: Ziet, ik heb mijn middagmaal bereid, mijn ossen en de gemeste beesten zijn geslacht, en alle dingen zijn gereed; komt tot de bruiloft.

Maar zij, zulks niet achtende, zijn heengegaan, deze tot zijnen akker, gene tot zijne koopmanschap.

En de anderen grepen zijne dienstknechten, deden hun smaadheid aan en doodden hen.

Als nu de koning dat hoorde, werd hij toornig,

en zijne krijgsheren zendende, heeft die doodslagers vernield en hunne stad in brand gestoken.

Toen zeide hij tot zijne dienstknechten: De bruiloft is wel bereid, doch de genooden waren het niet waardig.

Daarom gaat op de uitgangen der wegen, en zoo velen als gij er zult vinden, roept ze tot de bruiloft.

En die dienstknechten, uitgaande op de wegen, vergaderden allen die zij vonden, beiden kwaden en goeden; en de bruiloft werd vervuld met aanzittende gasten.

En als de koning ingegaan was om de aanzittende gasten te overzien, zag hij aldaar eenen mensch, niet gekleed zijnde met een bruiloftskleed.

En hij zeide tot hem: Vriend, hoe zijt gij hier ingekomen, geen bruiloftskleed aan hebbende? En hij verstomde.

Toen zeide de koning tot de dienaars: Bindt zijne handen en voeten, neemt hem weg, en werpt hem uit in de buitenste duisternis: daar zal zijn weening en knersing der tanden.

Want velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren.”

Eenige maanden vroeger had de Heere Jezus de kern van deze gelijkenis reeds gebruikt en uitgewerkt, aan den maaltijd ten huize van een der farizeërs, waarvan Lukas (XIV: 1—24) ons verhaalt. Toen echter in veel zachter vorm; toen zonder het gedeelte waarin van den gast zonder bruiloftskleed sprake is. Toen was de boosheid zijner vijanden nog niet zoo hoog geklommen; nog niet zoo zelfbewust.

„Een zeker mensch bereidde een avondmaal,” zoo

luidde de aanhef bij de eerste gelegenheid. „Het koninkrijk der hemelen is gelijk een zeker koning, die zijn zoon een bruiloft bereid had,” zoo heette het nu. Ja, de bruiloft was gereed; de volheid des tijds was gekomen, de Messias was verschenen. Wilde Israel tot de bruiloft komen? De noodiging was lang tevoren geschied, thans gingen de dienstknechten rond om de genoodigden te halen en naar de feestzaal te geleiden. Kortweg staat er: „Ze wilden niet komen.” Wederom zond hij andere dienstknechten om vriendelijk op hun komst aan te dringen; maar zij, zulks niet achtende, gingen heen, deze tot zijn akker, gene tot zijn koopmanschap. Van eenige „verontschuldiging” gelijk in de vorige gelijkenis is hier geen sprake. Ze gedragen zich niet eens meer beleefd en zoeken niet naar uitvluchten die ten minste een schijn van recht hebben. Ja zelfs gaan sommigen der genooden in hun waanzin zoo ver van de dienstknechten des konings te grijpen, te mishandelen en te dooden.

De „zekere mensch” in de eerste gelijkenis laat zich den smaad aandoen en vergenoegt zich er mede dat hij de armen en kreupelen uit de stad en de voorsteden de plaatsen der genoodigden laat innemen. De „koning” niet alzo. Toornig wordende, zendt hij zijn krijgsheren, laat de doodslagers terechtstellen en hun stad in brand steken. En tegelijkertijd zendt hij zijne dienstknechten in de straten en steegen der stad om allen die ze vinden konden, „kwaden en goeden”, in te brengen tot de bruiloft.

Hier is dus tusschengevoegd de teekening van de gestrenge straf die het versnaden van de bruiloft na zich slepen zal. Alles toont aan dat de verharding des harten bij de farizeën in die laatste maanden ontzettend snellen voortgang gemaakt heeft; dat de ontkenning nadert.

Tot zoover loopen de beide gelijknissen, behoudens de aangewezen verschillen in de onderdeelen, parallel. Maar hier wordt een nieuwe trek aan de gelijkenis toegevoegd, een trek van zoo groot belang dat wellicht daar het evenwicht ligt. Wat nu volgt is blijkbaar meer voor het gewone volk bestemd, dat niet tot de farizeërs kon gerekend worden, maar er zich eigenlijk in verblijdde en aan vergastte dat dezen zoo gedurig op hun plaats gezet en ontmaskerd werden. Niet alleen steil rechtzinnigen en benauwend „vrome” menschen zijn farizeërs; och neen, eigengerechtigheid wordt onder allerlei gedaanten en ook bij groote slordigheid in den levenswandel aangetroffen. Er zijn er die niet komen willen en daarom „vernield” worden, maar er zijn er ook die zoo'n feest wel als een pretje willen bijwonen en zonder eenig ontzag naar binnen slenteren en gaan aanliggen; die den koning als een kameraad behandelen, en die eindelijk aan handen en voeten gebonden en in de buitenste duisternis geworpen worden. Het gedrag van die beiden is zeer verschillend, maar het einde van hun gedrag komt voor beiden op 't zelfde neer. De een acht zich veel te voornaam om te komen; de ander vindt dat hij zoo wel in zijn werpkasje kan meedoen. Beiden worden door den gastheer buitengesloten.

De bruiloftsmaal is vol; geen plaats aan de tafel bleef onbezet. Daar komt de koning om de aanzittenden te overzien. Ieder behoort een bruiloftskleed aan te hebben. In onze westersche toestanden zou

dat een onredelijke eisch zijn tegenover arme menschen, die men zoo op stel en sprong van de straat liet binnenbrengen. In het Oosten niet alzo. Ieder der gasten wordt door de huisslaven ontschoeid, zijn voeten worden gewasschen, men zalft hem met welriekende olie, kleedt hem in een gewaad dat de gastheer daarvoor bestemd heeft, en omkranst hem met bloemen. Zóo is hij een gast den koninklijken gastheer waardig en kan als een van diens hovelingen, een zijner kinderen, aanliggen.

De koning, de gasten overziende, vond een man niet gekleed met het bruiloftskleed. „Vriend,” zoo sprak hij tot hem, „hoe zijt gij hier ingekomen, geen bruiloftskleed hebbende?” „Hier ingekomen.” Dat hij zooals hij ging en stond, aan de poort kwam, spreekt vanzelf. Maar hij kon zoo de poort niet door. Hij moest dus langs een anderen weg ingekomen zijn; niet langs den wettigen weg. Wij komen allen, zonder onderscheid, tot God, bekleed en in onreine kleederen; we zouden niet anders kunnen komen. Maar aan de bruiloft kan niemand komen zonder bekleed te zijn met het kleed der gerechtigheid van Christus Jezus, dat de Koning voor ons allen bij den ingang heeft gereedliggen. Die dat niet wil is onwaardig om mede aan te zitten, die komt om te eten en te drinken, zooals een hond en een zwijn ook zouden komen; maar niet om de sluiting van een huwelijk mede te vieren, zooals een vriend doet. Die veracht den bruidegom, miskent de bruid, onteert de bruiloft en hunkert alleen naar de bruiloftsspijken.

De aanzittende „verstomde”. Hij wist eenvoudig geen enkel woord ter verontschuldiging te zeggen.

Hem werd kort recht gedaan: de bruiloft zal aangevangen en kan niet wachten. Waarop zou men ook wachten? Op het tegen wil en dank aankleeden van een onreine en onwillige? Een bruiloft is geen galgemaal en een bruiloftsmaal geen gevangenis. „Bindt zijne handen en voeten, neemt hem weg en werpt hem uit in de buitenste duisternis, daar zal weening zijn en knersing der tanden.” De Koning is door de ene soort van eigengerechtigheid niet minder doodlijk beleedigd dan door de andere.

„Want,” zoo eindigt de Heere Jezus de gelijkenis, „velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren.”

De roeping komt tot velen, ja tot allen. Maar waaraan weet men dat men uitverkoren is? Bruiloftskleederen liggen gereed voor alle geroepenen. Dat hij uitverkoren is weet een geroepene, die komt, alleen daaraan dat hij zich voor de bruiloft laat kleeden. Hij kan dat nalaten ook. Maar daarvan is nooit den gastheer de schuld te geven. Het kleed ligt gereed; de dienaren wachten den geroepene, maar deze sluipst binnen en wil niet anders dan in zijn vuile pak aanzitten. Hoe zou die man uitverkoren kunnen zijn?

En nu wisten de farizeërs ook alles wat ze weten moesten. *Kerkelijk* was deze Jezus reeds veroordeeld en maakte hij zijn vonnis met elk woord dat hij sprak, vaster. Men moest alleen nog slechts *politiek* hem vangen; hij moest nu eens iets zeggen tegen de Romeinsche hoogheid. Dat zou zijn veroordeeling door Pilatus gemakkelijk maken. Ze gaan samen raad houden; het volgende vraagstuk zal Jezus voorgelegd worden door hun discipelen in gemeen overleg met hun doodvijanden, de herodianen. Niet dat hun hart met die herodianen niet

wil samenwerken, maar hun personen zijn er veel te heilig voor. Ze zullen Jezus nu eens vragen hoe hij denkt over het betalen van belasting aan de Romeinen. Dan zou hij zich zeker vastpraten!

't Zou hun niet gelukken. Maar ook zou zelfs geen gelijkenis meer tot hen gesproken worden. In deze gelijkenis was alles gezegd, zoowel tot het volk dat Jezus straks lichtzinnig zou verwerpen, als tot de „blinde leidlieden der blinden”, die dat volk tot zijn eeuwig verderf leidden. Zij hadden voor goed Jezus verworpen; in deze gelijkenis had hij hen van zich gestooten.

De gelijkenissen, die nu nog ter bespreking overblijven, zijn alle uitsluitend tot Jezus' discipelen gericht.

W.

OP DE EILANDEN.

EEN FAMILIEGESCHIEDENIS.

DOOR

A. J. HOOGENBIRK.

XVII.

LIJF EN ZIEL.

In den tijd dien het gezin in de bergstreken doorbracht vond Van Alphen — zoo zullen we hem om redenen noemen — overvloedig gelegenheid met de inlanders in aanraking te komen.

Wat hem daarbij trof was o. a. hun, schoon vaak geprezen toch wél beschouwd dikwijls ellendige toestand. Ziekten en ongevallen kwamen ook hier zoo goed als elders voor. Doch bijna nimmer was alsdan een geneesheer te krijgen. Hij vond er blinden, die ongetwijfeld indertijd best genezen hadden kunnen worden; lijders aan koorts en andere ziekten, die bij gepaste behandeling konden herstellen. Uitmuntend kwam hem nu zijn vroeger verworven kennis van de geneeskunde te pas. In 't eerst bepaalde hij zich tot het geven van goeden raad aan dezen of genen. Doch 't duurde niet lang of hij begon te bespeuren, dat zijn raad baat gaf niet alleen, maar ook den menschen aanleiding schonk hem op te zoeken. Dat ging wel zeer schuchter, doch des te meer werd Van Alphen getroffen door de groote lichamelijke ellende dezer lieden, die bij niemand hulp hadden gevonden. Hij trok zich hun lot aan, gaf geneesmiddelen en weldra kwamen van heinde en ver menschen tot hem om geholpen te worden, en was hij alom bekend als de „Hollandsche dokter”.

De Heere God heeft vele middelen en wegen in zijn hand om een ziel tot Hem te brengen. Ook staat er geschreven dat de zegnende ziel zal vet gemaakt worden. 't Eén als 't ander werd aan Van Alphen vervuld.

In zijn ouderlijk huis had de goede gewoonte geheerscht dagelijks — al geschiedde het vaak uit sleur — een hoofdstuk uit den Bijbel te lezen. Op zijn reizen had de jonge man zich daaraan echter niet gehouden, tot hij met den zendeling in aanraking kwam, die veel in de Schriften las. Toen dan ook Van Alphen zijn eigen huishouden opzette,

had hij de vaderlijke gewoonte weer gevolgd en trouw elken morgen een hoofdstuk gelezen.

Op zekeren dag las hij Matth. IX.

„En in het schip gegaan zijnde, voer Hij over en kwam in Zijne stad. En ziet, zij brachten tot Hem eenen geraakte, op een bed liggende.

En Jezus hun geloof ziende, zeide tot den geraakte: Zoon! wees welgemoed, uwe zonden zijn u vergeven.

En ziet, sommigen der schriftgeleerden zeiden in zichzelf: Deze lastert God.

En Jezus, ziende hunne gedachten, zeide: Waarom overdenkt gij kwaad in uwe harten?

Want wat is lichter, te zeggen: De zonden zijn u vergeven? of te zeggen: Sta op en wandel?

Doch opdat gij moogt weten, dat de Zoon des menschen macht heeft op de aarde, de zonden te vergeven (toen zeide Hij tot den geraakte): Sta op, neem uw bed op, en ga heen naar uw huis.

En hij opgestaan zijnde, ging heen naar zijn huis.

De scharen nu, dat ziende, hebben zich verwonderd, en God verheerlijkt, die zoodanige macht den menschen gegeven had.”

Hij las verder heel het hoofdstuk van de genezing van Jaïrus' dochttertje en van de blinden en nog velerlei. Toen sloot hij het boek en bleef terwijl de anderen opstonden nog een poos in diepe gedachten zitten. Eén ding had hem zeer bijzonder getroffen. Weer als meermalen had hij opgemerkt, hoe Christus bij de genezing des lichaams ook die der ziel bedoelde, hoe die beide telkens saamgingen. Healing van het lichaam, healing van de ziel schonk de Heiland, de Heelende.

Deze gedachte liet hem niet los, bracht hem tot ernstige overweging in verband met zijn steeds omvangrijker taak, die hem als toevallig was opgelegd. Het kwam hem steeds helderder voor den geest hoe hij iets miste, juist datgene wat Christus blijkbaar het hoogst had gesteld, namelijk den welstand der ziel. Dien te geven, er ook maar de midelen toe aan te wijzen, dat ging, hij gevoelde het, boven zijn macht. Dat nu bedroefde hem minder, maar wel dat hij zichzelf moest bekennen ook voor zich dien welstand te missen. Hij vergeleek zich met den jongen man, dien hij had zien sterven, en 't werd hem nu nog duidelijker dan tevoren: ik mis iets dat hij bezat. Die was benijdbaar, al beklagt hem de wereld. Hem te gelijken zou heerlijk zijn. En weer herinnerde hij zich de laatste woorden des stervenden.

Wie diep gevoelt en eerlijk erkent, dat hij niet is wat hij zijn, niet heeft wat hij bezitten moet, die heeft de eerste schrede gezet op den weg, die er toe leidt het te wezen en te verkrijgen. Dat ervoer ook Van Alphen. De innerlijke ledigheid zijner ziel, het gevoel van onvoldaanheid, armoede en moedeloosheid soms, dreef hem uit tot den God, wiens Woord hij elken morgen las. Hij kwam niet tevergeefs tot Dien, die allen tot Zich noodt welke vermoed en belast zijn. Ook hij vond rust en vrede in het bloed der verzoening, vrijspraak van schuld, en daardoor den vrede dien de wereld kan geven noch rooven. En om 't kort te zeggen, niet lang daarna kon Van Alphen met onuitsprekelijken dank aan God zich verzekerd houden, dat het woord door zijn stervenden vriend tot afscheid gesproken eens heerlijk zou worden vervuld. Eenmaal tot den Heer

bekeerd, kon hij niet zwijgen van de groote, heerlijke verandering, die bij hem had plaatsgegrepen. Hij moest het zijn vrouw mededeelen. Doch hoe verbaasd en blij verrast was hij, toen zij, hem vriendelijk-ernstig in de oogen ziende, antwoordde:

„Dan heeft de Heer mijn gebed, al maanden lang, verhoord.”

Hij had het niet bespeurd, hoe des Heeren Geest reeds lang gewerkt had in de ziel zijner vrouw, die, kind uit een gezin waar de vreeze Gods niet onbekend was, in haar ziekte de toevlucht tot den grooten Geneesmeester had genomen. Des te meer verblijdde hem wat hij thans hoorde. En beiden konden, de handen ineenlegend en dankend, spreken: „De Heer heeft groote dingen aan ons gedaan, dies zijn wij verblijd.”

Al spoedig kreeg nu ook het liefdewerk onder de inlanders een ander karakter. Wel bleef Van Alphen zijn zorg aan de blinden en kreupelen en zieken wijden, maar hij kon niet nalaten die heidenen tevens te wijzen op hun blindheid naar de ziel, hun geestelijke krankheden, en tegelijk op Hem die gekomen is om te heelen gebrokenen van hart en die alle krankheid der ziel geneest. Niet altijd, lang niet altijd vond hij een genegen oor, of liever een oor dat luisterde. Hij gevoelde menigmaal dat zijn woord, ja, geduldig werd aangehoord, wijl men zijn diensten hoogschatte, maar dat 't niet door-drong. Doch ook gebeurde het menigmaal dat deze of gene, na goeden raad of hulp voor zijn lichaamslijden te hebben gevonden, ook oor en hart bleek te hebben als hem gesproken werd van nog wat beters, van een fontein geopend tegen alle ongerechtigheid, van het bloed der verzoening dat behoudt.

In de enkele jaren, die Van Alphen daar ter plaatse doorbracht, werden hem twee dingen duidelijk: Vooreerst dat de beste weg om tot het hart van den heiden te komen is, hem niet alleen geestelijk maar ook lichamelijk te helpen. De beste zendeling is die welke Christus ook daarin navolgt, dat hij het lijden dat de zonde draagt, tegelijk met de zonde zelf tracht weg te nemen. Ook echter bleek hem, dat de indruk van veel goede woorden weer verloren ging, als de inlander in zijn heidensche omgeving terugkwam. Iets blijvends tot stand te brengen, dat den inlander instaat steide geheel met zijn vroeger leven te breken, kon, meende hij, alleen geschieden of althans het best, door hem buiten zijn vroegere omgeving te plaatsen. Een kolonie van inlandsche Christenen te vormen, dat was, geloofde Van Alphen, de beste weg.

Zoo stonden de zaken, toen tot zijn groote vreugde een zendeling zich kwam vestigen in de streek waar hij woonde. Deze op zijn beurt was niet weinig verrast den akker als het ware reeds toebereid te vinden, en wilde niets liever dan dat Van Alphen bleef. Doch deze had reeds lang gewenscht vooral in 't belang zijner kinderen zich metterwoon te vestigen op een plek niet zoo ver als deze gelegen van een plaats door Europeanen bewoond, waar kerken, winkels enz. waren. Hij achtte nu den tijd daartoe gekomen, en vertrok weldra naar zijn nieuwe woonplaats.

Daar aangekomen zette hij voort wat hij elders was begonnen. 't Ontbrak ook hier niet aan lieden die zijn diensten begeerden, en de dankbaarheid die althans sommigen hem betoonden, vergoedde eenigs-

zins de opofferingen aan zulk een leven verbonden. Daar het hem allerminst aan de noodige middelen ontbrak, kon hij alles naar behooren inrichten, en zoo was 't hem doenlijk vrij ver in het binnenland een leven te leiden, dat rustig en bedrijvig tegelijk was. Voor zijn kinderen had hij een onderwijzeres genomen; tot bedienden had hij meest inlanders.

De bevolking in deze streken was op een punt minder toegankelijk dan in zijn vroegere woonplaats. Men was hier voor 't meerendeel Mahomedaansch, althans in naam; er liep ook veel gemengd volk onder door. Een priester was er echter niet, evenmin een moskee en eigenlijk scheen zich niemand om het volkje, dat zeer arm was, te bekommeren. Blijkbaar echter heerschte er zeker wantrouwen tegen de blanken in 't algemeen. Hoeveel goeds Van Alphen ook deed, men scheen hem niet recht te vertrouwen, niet te begrijpen wat hem eigenlijk bewoog zich zoo zonder enig voordeel ten bate van anderen op te offeren. Trouwens, het meerendeel der Christenen in Indië heeft maar al te vaak door zijn gedrag aanleiding gegeven tot die bevreemding.

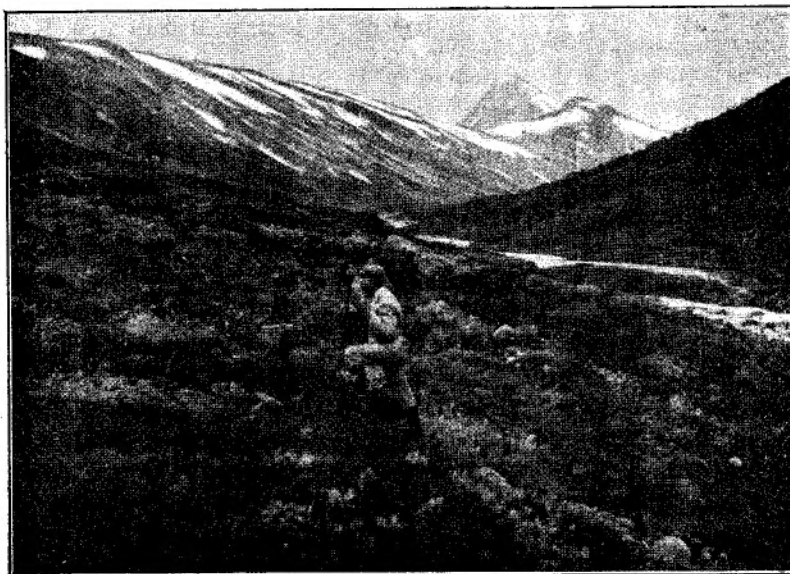
't Was Van Alphen met 's Heeren hulp gelukt ten slotte enkele luisterende ooren en geopende harten te vinden, als hij sprak over Hem die zich gegeven heeft tot een verzoening der zonden, zoowel voor blanken als zwarten, in wiens koninkrijk zullen aanzitten die van het Oosten als die van het Westen. Naar zijn liefkoosd plan had onze zendeling-dokter de lieden, die zich tot het Christendom wilden voegen, bijeenvergaderd en hen in een kleine nederzetting vereenigd. Wel was niet van allen te zeggen dat zij reeds Christus toonden te belijden, maar toch waren er onder hen wier bekeering van de dwaling tot de waarheid niet viel te betwijfelen. In alle geval was hier een kleine gemeente gevormd, de grondslag gelegd eener kleine Christelijke maatschappij. Zoolang hij geen hulp vond, leidde Van Alphen alles zelf, wat trouwens niet zoo moeilijk was, daar de lieden der nederzetting hem als een vriend liefhadden.

De eerste dagen die Wagtendonk in het gezin van zijn vriendelijken gastheer doorbracht, waren rustige in dubbelen zin. Trouwens rust was allereerst wat hij behoefde. Het nu eens sterk afwisselend dan weer hoogst eentonig leven, dat hij in den laatsten tijd had moeten leiden, zoo geheel anders dan vroeger in het vaderland, had sterk op zijn gestel gewerkt. Daarbij deed zich de invloed van oosterhitte en van andere leefwijzen, waarmede hij te weinig had gerekend, sterk gevoelen. Hij gevoelde zich mat en dof en liet zich van de eene kamer in de andere dragen, of op een rustbed leggen, zonder te vragen waarom of waartoe. Evert, die dat niet alzo gewoon was, werd er ongerust onder en vroeg aan den heer des huizes wat hij er van dacht.

Deze echter stelde hem gerust door te verzekeren, dat met Gods hulp wel alles op orde zou komen. „Mijn vrouw,” voegde hij er glimlachend bij, „is een uitstekende verpleegster.”

Dit bleek waar. Nooit kon Wagtendonk de goede zorgen vergeten, hier zoo belangloos en liefderijk aan hem besteed.

(Wordt vervolgd).

Bij GJENDEBOD.

EEN VOETREIS DOOR HET JOTUNHEIM (NOORWEGEN).

IV.

door S. J. E.

Met photo's van den schrijver.

VI. Naar Vasenden aan het Tjinmeer.

Die dwaaltocht had, als ieder ongeluk, zijn eigenaardige gevolgen. Vooreerst moesten we den volgende dag vroeg op, hoe vermoeid we den vorigen nacht ook naar bed gegaan waren, want ons reisplan zat zoo in mekaer dat één dag te laat in Vasenden een week later in Rotterdam beteekende. Zoo hadden we dan ook in plaats van een kalme wandeling naar Eidsbugaren, een geforceerden marsch naar Vasenden; de afstand van Gjendebod naar het einde van het Tjinmeer toch wordt altijd in twee dagen afgelegd; en ten slotte bleef voor de bestijging van den Skinegg nu geen tijd over.

Gelukkig hebben wij het er dien Zondag beter afgebracht. Het begin van den weg kenden we nu wel en de bewoners van de touristenhut Gjendebod hadden ons zooveel mogelijk het vervolg uitgeduid. Ze hadden evenals de meeste menschen de gewoonte een keer of tien hetzelfde te zeggen en ze vertelden ons zoo dikwijls dat we op het hoogplateau maar „al precies rechtuit” in zuid-westelijke richting moesten, dat het op onwil had geleken om nu nog ter rechter- of ter linkerhand af te wijken en een varde meer te gelooven dan de zon of het kompas. Toen we dan ook bij die verraderlijke varde kwamen, vonden wij na lang zoeken nog twee andere. De middelste van de drie lag ongeveer in een rechte lijn met die „verraderlijke” en haar voorgangster, dus liepen we op de middelste af en nu ging het goed ook.

Al gauw kwamen we langs den westeroever van een klein meer, dat kwam dus uit. De kolossale gletscher van den Sletmarkpig was ook weer zichtbaar, waar hij in het Vesle Aadal afzakt.

Tamelijk steil daalden we het bij uitstek onvruchtbare plateau af, tot we weer omhoog moesten tegen den Oxdalshø op, een berg van 1700 meter.

Maar de beklimming zou niet met droge voeten begonnen worden, want hoe geschikt hooge leeren slobkousen ook zijn, ze sluiten de beenen toch niet hermetisch af.

Een breede beek, die in haar loop steeds watervallen vormde en donderend over de rotsen in het meer uitstroomde, sneed ons den pas af.

Dicht bij de monding staat een lange stok. Ik vermoed dat de gidsen dien daar plaatsten als een

stiltzweigende uitnoodiging daar den overtocht springend of wadend te beproeven. Ons was het daar en te breed en te diep en te woest. We gingen wat hooger op en probeerden elkaer helpend van het eene rotsblok op het andere te komen. Na op vier of vijf plaatsen den overtocht telkens met denzelfden ongunstigen uitslag beproefd te hebben, plasten we tegelijk het water in, de diepe plaatsen vermijgend.

Tot over de knieën doornat kwamen we veilig aan den anderen oever. Op den Oxdalshø hoopten we een mooi panorama te zien, we dachten Eidsbugaren en de meren dichter bij dan ze waren.

Nog een half uur hadden we te loopen. Hoe meer we het eindoel naderden, hoe mooier de varden werden. Je kon zien dat de steenen met zorg gekozen waren, de teekens waren overduidelijk, mooie witte pyramides of gladde kogels; het was wellicht beter als ze bij de eindpunten wat minder sierlijk en in het midden van den weg wat talrijker en duidelijker waren; want daar hebben we met zoeken toch nog verscheidene minuten verloren.

Nog een bergrug moet overgetrokken, daar ligt de lang verbeide clubhut. Het uitzicht vanaf dezen berg was heel mooi. Klein als speelgoed lagen de hutten van Eidsbugaren aan het Bygdinmeer, de landweg kronkelde als een witte lijn naar Tyinsholm aan het lange Tjinmeer. Rondom de bergruggen met sneeuw bedekt. Achter Eidsbugaren de Skinegg, dien we helaas niet bestijgen zouden, onze weg was vandaag steeds de naaste.

Tegen de berghelling gezeten, gebruikten we ons middagmaal, dat we, nu het eigenlijk niet noodig geweest was, natuurlijk meegenomen hadden.

Naar Eidsbugaren konden we ons in de richting niet meer vergissen, maar toch hadden we wijzer gedaan met zoo recht toe recht aan af te klimmen. De helling was steil en dicht begroeid met korte harde struiken, die ons in het gaan bijzonder bemoeilijkten. Tusschenbeide wisselden de struiken af met lang gras, dat in zeer moerassigen bodem groeide. terwijl een beek, die zich haastte het Bygdin-

meer te bereiken, den moeilijkheden de kroon opzette.

Maar we kwamen er toch, en in Eidsbugaren konden we ons na dat uurtje klimmen volledig restaureeren aan een tweede middagmaal.

Eidsbugaren, bestaande uit een tweetal houten huizen, ligt in de schaduw van den Skinegg, die, na niet moeilijke bestijging, vanaf zijn top een schoon uitzicht geeft over het Jotunheim.

Om zijn voet slingert een mooie rijweg naar Tyinsholm. Het was vreemd na zoo lange ontbering van goede wegen, weer over een goed onderhouden Mac-Adamweg te gaan.

De weg verbindt het Tyin- met het Bygdinmeer.

Tyinsholm aan het Tyin is een klein hotel, daar kan men booten huren voor de vaart over het meer.

Het meer is 14 K.M. lang, ongeveer 2 K.M. breed en op vele plaatsen 100 M. diep.

Het ligt op een hoogte van 1100 M. Alleen in de zomermaanden wonen de Foekarle in hun onaanzienlijke hutten aan de oevers en weiden daar het vee.

's Winters is alles, gelijk geheel het Jotunheim, onder de sneeuw begraven. De oevers zijn zeer moerassig; vlak langs het meer, soms door het water overspoeld, liggen talloze kleine en groote rotsblokken alom verspreid — dáar is 't loopen 't makkelijkst, ofschoon na den rijweg tot Tyinsholm dubbel bezwaarlijk.

We hebben dien avond het meer in zijn geheele lengte langs gewandeld. Aan de overzijde verheffen zich de bergen uit het meer, dat ze voeden door de sneeuwvelden, die afzakken in het water het tooneel nog woester maken; aan deze zijde zijn eerst de drassige weiden, waarin ge diep genoeg kunt wegzakken (ik weet het bij ondervinding), en dan ook hooge, groene bergen.

't Was een sombere koele avond. De lucht was licht bewolkt en spiegelde grauw in het woeelige water.

De wind zweepte de kleine golven tot over de rotsblokken aan den oever, over ons pad.

Na een goed half uur loopen, bereikten we Tyindehous, een toeristenhut, van waar uit ook meermalen de Skinegg bestegen wordt.

De bewoners hadden dit jaar niet druk bezoek.

De waard, Gudbrand Skattebo Andersen had voor die stilte zijn eigen verklaring. „We hebben anders nogal veel Engelschen,” zei hij ons, „maar dit jaar komen er maar weinig. 't Is geen wonder, want voorzoover ze niet in Zuid-Afrika op het slagveld liggen, zitten ze in Parijs op de tentoonstelling.”

Deze hut ligt een uur of drie gaans van Vasenden.

't Is een zware tocht.

Steeds moesten we den oever volgen en over de steenen gaan.

Op onze kaart konden we natuurlijk den vorm en de lengte van de bochten in het meer nazien, maar toch was een eind afsteken niet geraden. De moerassige bodem verijdelde al dergelijke plannen en joeg ons, zoo gauw we in dat drassig land voort konden, naar den oever terug.

De enige levende schepsels die we nog ontmoet hadden na de laatste hutbewoners waren koeien geweest, die in groote kudden daar graasden.

Daar komt heel onverwachts een kleine roeiboort uit een inham schieten. De man geeft ons een teeken te wachten tot hij landen kan.

Met een paar forsche slagen roeit hij naar den oever, springt uit de boot, trekt die op de steenen, en komt op ons af.

„God Aften”¹⁾, zegt hij vriendelijk.

„Hvad vil De have?”²⁾ is ons antwoord in zeer geaccentueerd Noorsch.

De man vraagt iets; maar het gaat zoo vlug dat we mekaër eens aankijken en „Jeg forstaar Dem ikke. Taler De Tydsk?”³⁾ vraag ik.

„Nei, men jeg taler lidt Engelsk”⁴⁾, is zijn antwoord.

Dus maar weer Engelsch gesproken, daar kunt ge u in Noorwegen meestal meê redden. „Wat verlangt u dan van ons?” vragen we hem nog eens.

„Ik zag u loopen, en het is nog een heel eind vóór u in Vasenden bent, en nu dacht ik u zoudt wel mee zijn,” zegt de man heel vriendelijk.

We danken hem voor zijn belangstelling en verzekeren hem dat zijn vrees ongegrond is.

„Maar 't is nog wel drie uur loopen en de weg wordt niet beter dan hier, en dat is toch heusch niet schitterend,” houdt onze vriend vol.

„Dat is volkomen waar, maar toch nog geen reden om van nacht hier te blijven,” is ons antwoord.

„Neen, natuurlijk, maar waarom hebt u geen roeiboort genomen in Tyinsholm?” vraagt de roeier.

„A ha, daar komt de aap uit de mouw,” zegt mijn reisgenoot lachend.

De man kijkt zeer verbaasd. „Maar u is geen Engelschman,” zegt hij.

„Neen, wat zou dat?” vraagt mijn broer.

„Wat spreekt mijnheer voor een taal?” is zijn wedervraag.

„Dat was nu heel gewoon Hollandsch,” is het antwoord.

„O, u is Hollander!” Neen dan wist hij 't wel, dan kwamen we uit Afrika.

De man verwarde de Hollanders al met hun „stamverwanten”.

We gingen op dit punt niet verder door, maar vroegen nu op den man af, waarom hij zijn vrouw in het bootje in den steek liet en met ons stond te praten.

„Ik wil u een eind wegbrengen met mijn boot,” zegt hij.

„O, u is heel vriendelijk, maar we kunnen het best loopen,” aldus weigeren we zijn aanbod.

„Neen, heusch, 't is te ver om heelemaal te loopen,” dringt hij aan.

„Nu, en wat zou het ons dan kosten als je ons eens wegebracht?” vraagt mijn reisgenoot, om niet zoo hotweg te weigeren.

„Wat 't kosten zou? Dat zou natuurlijk niets kosten! Ik woon hier in de buurt en ik zag u daar zoo loopen en ik dacht, dat wordt van avond te ver voor die twee, ik ga ze een eind met de boot brengen. — 't Zou natuurlijk niets kosten,” volgt nog eens een beetje verontwaardigd.

Kunt ge u zoo'n vriendelijkheid voorstellen? Wij waren 't zoo niet gewend en heusch we begrepen er niets van, maar we konden toch geen gebruik

¹⁾ Goeden avond.

²⁾ Wat wenscht u?

³⁾ Ik versta u niet. Spreekt u geen Duitsch?

⁴⁾ Neen, maar ik spreek een beetje Engelsch

maken van zijn vriendelijk aanbod, waarvoor we den besten man hartelijk dankten.

Ik zal u nog een staaltje geven van de belangeloze welwillendheid dier bergbewoners.

We waren in het Fortundal en hadden aan een boer den weg gevraagd, maar blijkbaar den man niet goed begrepen. We waren tenminste al een flink eind op streek en hadden een zijpad in dubbele beteekenis links laten liggen, toen we plotseling een luid geroep hoorden. We zien om. In vliegende vaart nadert een kleine kariol (licht tweewielig wagentje), waarop een man staat die heftig met den arm zwaait en ons beduidt terug te keeren. Al gauw herkennen we onzen wegwijzer. We gaan hem tegemoet en nu blijkt dat we het zijpad links hadden moeten inslaan. De man had gezien dat we verkeerd liepen, was in zijn wagentje gesprongen en ons nagereden om ons terecht te brengen.

Geloof nu niet dat het zoo'n man om een „Driekepenge” te doen was. Hij zou belcedigd geweest zijn als we hem er een hadden aangeboden.

We hebben ook wel onaangename ervaringen opgedaan. Zoo staat de herbergier en „opperstalmeester” van het hotel en skydstation Nystuen, de heer Knut Nystuen, bij ons in een slecht blaadje. Nadat genoemde heer door allerlei kunstmiddelen had getracht ons reisplan te wijzigen, gaf hij ons een totaal afgewerkt paard voor de stolkjaerre, zoodat we na een vermoeienden dag, na uren lang gezocht naar rendieren (waarover straks), den weg naar Maristuen voor het grootste deel nog te voet hebben moeten afleggen. Bij aankomst te Maristuen hadden we toen nog een echt „standje” met onzen koetsier, die met het leege rijtuigje vooruitgereden was en in Maristuen de andere koetsiers bij mekaer had gehaald en alvast een soort scheidsgericht had ingesteld.

Na een bepaald schitterend pleidooi, dat niet de minste uitwerking had, hebben we onze gerechte zaak den portier van hotel Maristuen in handen gegeven. Den volgenden morgen hoorden we dat de koetsier laat in den avond, toen wij al lang den slaap der vermoeiden sliepen, was uitgerukt met de twee kronen die wij hem geven wilden inplaats van de vijf die hij eischte en waarop hij recht had gehad, als wij de 17 K.M. die Nystuen van Maristuen scheiden in zijn stolkjaerre hadden afgelegd.

Toen we dus rijden wilden, konden we niet en nu we varen konden, verkozen we te loopen. Zoo gaat het nu eenmaal.

De weg langs het Tyinmeer bleef vrijwel zichzelf gelijk, tot we bij een bocht de twee flinke hotels van Vasenden zagen liggen, waar het meer wordt afgesloten door de bergruggen.

In het kleinste huis, het Jotunstøl-hotel, vonden we een mooie kamer, met gordijnen voor de ramen en, o weelde! lakens op het bed.

(Wordt vervolgd).

OP DE GRENS.

Ontgoochling — ziedaar de erfnis, die deze eeuw,

De hoogverlichte,

Der komende vermaakt, die rijpend ten gerichte

De volkren binnegaan; die van wat 't Eertijds

[stichtte

Den ondergang wil zien, bij 't helsch geschreuw:
Weg met den Christus! Weg met 't in Zijn Naam

[verdichte! —

Aardsch was deze eeuw uit de aard, den hemel gaf

[zij prijs.

Wat bleef haar van 't gedroomde Paradijs?

De slang, de slang alleen, in twijfel en niet-weten,

In haat, in kille zelfzucht, Godvergeten,

Tot zelfvergoding slechts en — zelfmoord wijs.

Merk de teekenen der tijden!

Zie! De *dies irae* ¹⁾ komt,

Hoor! hoe, ver, de donder gromt.

't Zwerk vergrauwet van wederzijden . . .

Want des Heeren dag spoedt aan.

Snellijk breekt Zijn Woord zich baan;

't Onkruid rijpt, alzoo het graan;

Woester woelt de zee der volken . . .

„Hij zal komen op de wolken”,

Spelt het al. — Hebt gij 't verstaan?

Uit het duister tot het duister: — waarheid — toch

[de hoogste niet!

Nog schijnt 't licht uit Bethlems kribbe — juich, al

[wie, geloovend, *ziet*.

Wachter, is de morgen nog ver?

En de wachter antwoordt: Des Konings ster,

De ster, van den Zoon des menschen het teeken,

Zie 'k schitterend den nacht der toekomst breken!

Hallelujah,

Hij komt, Hallelujah!

(*Jongelingsbode*.)

A. J. HOOGENBIRK.

(In de laatste week der 19e eeuw.)

WAAROM KOOPEN DE MENSCHEN GEEN BOEKEN?

Nu, dat's eens een vraag, waar 'k om lachen moet:

Wie maar even de oogen open doet,

En ziet dan onder de luidjes rond,

Die vat ook de reden tot in den grond.

Eerst heb je de liën dan, die lezen zich zat

Aan morgen- en middag- en avondblad.

De weekbladen wandlen van huis tot huis:

Zou krijgt elk wat hij wil weten thuis.

Wat doen zulke lui met boeken nog!

Het nieuwste van 't nieuwste weten zij toch!

Dan zijn er, die daags drie, ja vier uren lang

Rondslentren en drentlen in veld of gedrang;

Zc zitten twee uren te kijken voor 't raam,

En werken er vier dan, in daad of in naam.

Nu volgt tot loon van zooveel vlijt

Zes-urige rust in de societeit —

Zoo zijn er. — Ik bid je, waar vindt zoo'n wezen

Den tijd om ook nog een boek te lezen!

Voorts heb je er, bij wie 't om den tijd wel kon,

Maar — mevrouw had juist nu graag een zijden japon,

De dochter een nicuwe piano; mijnheer

Een nieuw merk sigaren of wijn en zoo meer.

't Behoeft wel geen mensch aan 't verstand gebracht:

Aan een boek wordt door geen van drieën gedacht.

¹⁾ Dag des toorns.

Nog zijn er de heeren critici
 En redacteuren: hoe staat het met *die*?
 Ja, die — waarom zouden die boeken koopen?
 Ze komen hun kosteloos toegelopen.
 En wat de schrijvers zelf betreft,
 Bij hen geeft het ook niets, gelijk je beseft!
 Wie zelf bij dozijnen boeken schrijven,
 Die zorgen van 't lezen ver te blijven.

Doch zoo 'k al de redenen op zou sommen,
 Mijn tong zou verslijtend ten slot verstommen.
 Want hoe ge bekijkt ook het menschedom,
 Alom vindt ge 't antwoord op uw „Waarom?“

Naar Edwin Bormann. A. J. H.

UIT HET LEVEN.

De Heer komt!

Dat zijn de woorden, die de Apostel heeft gesproken, met deze zullen de geloovigen elkander troosten. De Heer komt om zijn Rijk in te nemen, om zijn verlost en te verheerlijken, om zijn vijand en allen tegenstand teniet te doen. Alle teleurstelling, mislukking, achteruitgang, zwakheid en ellende in het leven des geloovigen, in de gemeente des Heeren, in den arbeid voor Gods koninkrijk zijn dan ten einde. Dat is troost, die voor moedeloosheid zal bewaren en met hoop zal vervullen; maar ook ter waarschuwing zal strekken om getrouw te zijn en niet slap te worden; om gehoorzaam te zijn en te volgen, ook waar de leiding des Heeren onverstaanbaar en donker is; om geen verkeerde wegen in te slaan of middelen te gebruiken, die het heilig oog van Hem, die komt, niet zal verschoonen. Opdat wij bij zijn komst onberispelijk bevonden mogen worden.

Hij komt. Dat zal kracht geven om te wachten, om voort te gaan, om te dragen. Bij zijn komst zal de overwinning bchaald worden in den strijd die zoo lang vóór zijn komst begonnen is, opdat de eer en de heerlijkheid Hem toegebracht worden, die vóór zijn komst, gedurende den strijd, toch de kracht zijns volks was. Dan zal het „waarom“ opgelost worden in het „daarom“, als het lied aangeheven wordt over „de wegen des Heeren“, die Hij gewandeld heeft met zijn kind, met zijn Kerk, met zijn Rijk.

* * *Een vergissing.*

Een oude Boer, die nog nooit de Schotsche Hooglanders gezien had, zag een regiment van hen naderen. Zijn kameraden richtten dadelijk hun geweren op hen, doch onze Boer riep vol verontwaardiging uit: „Née kèrls, is jullie dan nie mensehe nie. Hoe kan jullie nou op vogelstruis skiet nè?“ Hij had in zijn eenvoudigheid Englands roemrijkste bataljons voor een troep struizen gehouden!

Critiek.

Wat heet critiek? — Wel, eerlijk schiften
 Van goed en kwaad;
 Met lof en blaam naar 't past en gaat.
 Wat is critiek vaak? Letterziften,
 Met oog en blind voor 't goede, ziend voor 't kwaad.

BOEKBEOORDEELING.

Paulus en Filippi, door *Dr. P. A. E. Sillevis Smitt* te Rotterdam. (*Höveker* en *Wormser*, Amsterdam-Pretoria).

Men vindt hier een twintigtal leerredenen, uitgegeven op verzoek van vrienden, in hoofdzaak behandelend den brief aan de Filippensen. De eerste vier betreffen de wordingsgeschiedenis der gemeente te Filippi.

Stijl en inhoud dezer leerredenen geven ons alle reden dezen bundel aan te bevelen, ook zelfs in een tijd, „die geen preeken meer leest“. Dat ze in vacante kerken kunnen dienen gelooven wij, doch ook dat ze in menig huis en hart grooten zegen kunnen verspreiden. 't Is minder een boek om achtereen uit te lezen, dan wel om telkens te worden ter hand genomen. Dat het begeerd wordt bleek zoo pas en moge ook den uitgevers blijken, die 't eenvoudig, net en duidelijk in 't licht deden verschijnen.

De bruine Prins en zijne vrienden. Een verhaal uit de eerste jaren der Oost-Indische Compagnie, door *J. C. Homoet*. Met 8 platen. Nijkerk. *G. F. Callenbach*.

Met waardeering maken we melding van dit nieuwe boek. De heer *Homoet* gaf in de laatste jaren meer op dit gebied, en zal met dit werk bijzonder de aandacht trekken. 't Herinnerde ons aan de aantrekkelijke boeken uit onze jeugd. 't Is historisch, uit de eerste tijden der O.-I. Compagnie, een nog weinig betreden veld! — en is een boek, dat we in de handen van alle jongelieden wenschen. Misschien zou iets meer Oostersche gloed niet geschaad hebben. Maar de bruine Prins — zijn omgeving en lotgevallen, *Dr. Danckaerts*, *Jan Pietersz. Koen* — 't al trekt aan; ook de fraaie platen. Schrijver en uitgever alle eer van.

Uit de dagen van het Réveil, door *W. van Oosterwijk Bruyn*.

Dit boek (*Daamen*, Rotterdam) bevat de schoone, zoozeer en terecht geprezen opstellen over de mannen van het Réveil, waardoor de schrijver *Ons Tijdschrift* juren achtereen sierde. Ze zijn thans tot een kloeken, fraaien bundel van 400 blz. vereenigd, die onze aanbeveling niet behoeft, doch velen ter lezing bevelen zij. 't Werk trekt nu reeds in de pers zeer de aandacht. Den hooggeachten schrijver onzen dank, die predikte door woord en daad.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. H. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

AAN HARE MAJESTEIT
KONINGIN WILHELMINA.

Naar het Fransch van Jean Rameau.

Vorstin van twintig jaar, de trots der Nederlanden,
Die zonder scepter heerscht en zonder veldslag wint,
Geboorte maakte U tot vorstin dier lage landen,
Uw goedheid schenkt op heel het aardrijk U 't bewind.

Gij hebt één koninkrijk, Euroop ligt aan uw voeten,
Waar ook een harte slaat, hebt Ge U een rijk gesticht,
En elk die klaagt en weent zal U, vorstin, begroeten
Gebiedster van zijn hart waarvoor zijn weemoed zwicht.

Gij onder al wie heerscht zijt de een'ge stoute,
[grootsche,
Die in Uw majesteit zich neigde tot de smart,
Gelijk een klimopplant zich kronkelt om den doodschen,
Vervallen eikeboom, die de eeuwen heeft getart.

In 't afgelcefd Euroop, waar 't eng'lenheir zich,
[klagend,
Beschaamd het voorhoofd dekt, voor die verdwaas-
[de bent,

Stort Gij weer nieuw geloof, en dat geloof ons dragend
Verheft ons tot den God, die 't heilig recht erkent.

O Koningin, heb dank, Uw glimlach kan verkwikken;
De leeuw staat brieschend op, dien gij de manen streeft.
Gij zijt de reine macht die 't onrecht op doet schrikken
En van Uw grootheid aan ons kleinen mededeelt.

Verheven vrouw, door U voelt zich de mensch herleven,
Verheldert zijn gelaat, zijn borst van weelde zwelt;
't Geloof in poëzie wordt ons opnieuw gegeven,
Als 't vogelken in 't bosch de zoete lente spelt.

Blijf onze Koningin, zie onder Uw regeeren,
Door 's dichters hand uw pad met bloemen overstrooid,
Het volk dat vrij wil zijn en zich niet laat verheeren
Vlechte U een krans van roem waarmee Ge Uw
[slapen tooit.

Voor hun gespierden zang de droef'nis kwijne en
[vliede,
Dat liefde en vreë tezaam U leiden, bloeme teër,
De Oranjezon U lache en U bescherming biede
En als Uw standaard, hoog, Uw kleuren mainteneer.

H. W.

DE GELIJKENISSEN ONZES HEEREN.

XXII.

De honderd schapen.

De gelijkenis van de honderd schapen, waarvan een afdwaalt in de woestijn, is tweemaal door den Heere Jezus gebruikt, en wel met zeer verschillende bedoeling. Eens (Lukas XV) tegenover de farizeën en schriftgeleerden, om hun aan te kondigen dat de Zoon des menschen geen rechtvaardigen, maar zondaren zoekt en redt. En eens om zijne discipelen te leeren dat *zij* al wat in hun vermogen is, moeten doen om het verlorene, dat de Zoon des menschen kwam zaligmaken, te zoeken en terecht te brengen, omdat dit het doel van hun Meester is. Daar is dus hemelsbreed verschil in de toepassing; een verschil dat bij de bespreking van deze gelijkenis niet dikwijls tot zijn recht komt.

De discipelen wandelden met Jezus in Galilea. Daar kwamen ze op zekeren dag tot hem met de vraag: „Wie is toch de meeste in het koninkrijk der hemelen?” Tot antwoord riep Jezus een kindeken tot zich, stelde dat in het midden en zeide: „Voorwaar zeg ik u, indien gij u niet verandert en wordt gelijk de kinderzens, zoo zult gij in het koninkrijk der hemelen geenszins ingaan. Zoo wie dan zichzelf zal vernederen gelijk dit kindeken, deze is de meeste in het koninkrijk der hemelen.”

De vraag was: wie de voornaamste is in het koninkrijk der hemelen, en het antwoord deelt mede wie er in 't geheel niet inkomt! De meeste daar is hij die zichzelf vernedert gelijk dit kindeken. Niet zoo maar de nederigste, maar hij die zich zoo vernedert dat hij een kindeken gelijk is. Waarin is het kindeken nederig? Daarin dat het alle zelfvertrouwen mist en zich geheel en al toevertrouwt aan den volwassene, dien het kindeken door zijn instinct geleid als vertrouwenswaardig gevoelt.

Dertien mannen wandelen in gesprek; op korten afstand spelen eenige kinderen. Daar staan de mannen een oogenblik stil en een uit hen roept een der kinderen. Dadelijk komt dat weerlooze schaap aanhuppelen, laat zich door dien eenen man bij de hand grijpen en in den kring plaatsen. Er zijn ook mannen die, wanneer ze een kindeken tot zich roepen, het hard zien wegloopen. Maar het kindeken — dat dichter bij den hemel is dan de volwassene — komt dadelijk als de Man Jezus het roept; zijn heilige zachtmoedige ernst werkt op het kindeken als een magneet op het ijzer.

Gelijk dit kindeken zich aan Jezus toevertrouwt, zonder in de verte te vermoeden waarom hij het tot zich riep, zonder daarnaar te vragen, zoo wil de almachtige God dat wij ons aan hem, den Koning, toevertrouwen en ons met een onbeperkt geloof in zijne handen stellen. Die het verst gevorderd is in deze heilige kunst, die is de grootste in het koninkrijk der hemelen.

Allerlei volgt daaruit voor ons overig gedrag. In de eerste plaats dat niemand uit de hoogte mag neerzien op zulk een kindeken in geestelijken zin, want die den eenvoudigsten, die zich het meest van God afhankelijk gevoelt, ontvangt in Jezus naam, dat is omdat hij zulk een eenvoudig vast geloovige is, die ontvangt Jezus zelf. Daar staat tegenover dat

wie zulk een kindeken ergert, aanleiding tot zondigen geeft, zich een wee over den hals haalt zoo erg dat een smadelijk wegwerpen met een molensteen om den hals in de diepte der zee daarboven verkieslijk is. Zelfs: zie toe dat ge niet een van deze kleinen veracht! Hun engelen, die hen geleiden en beschermen, hebben altijd vrijen toegang tot den troon des Vaders; zij klagen elke verongelijking, hun aangedaan, bij hem aan.

Is dat zoo vreemd? Die er iets vreemds in vindt, weet nog niets hoegenaamd van het doel, waarmede de Zoon des menschen op aarde is gekomen. De Zoon des menschen is gekomen om te zoeken en zalig te maken dat verloren was. Die kinderzens waren niet altijd kinderzens. Ze waren eens afgedoolden, wat meer is: wederspannigen, opstandelingen, kinderen des toorns. Maar ze zijn opgezocht en gevonden, en ze hebben zich laten vinden. Naar den regel dat hij wien veel vergeven is, veel liefheeft, zijn ook de verst afgedoolden, de stijfst hardnekkigen, de eenvoudigste kinderzens geworden.

En indien nu de Vader in den hemel het liefste dat hij heeft niet ontziet, maar zijn eeniggeboren Zoon geeft om die verlorenen te gaan zoeken; indien die Zoon om hen zalig te maken het offer niet te groot acht dat hij zijn ziel tot een rantsoen voor hen geeft, hoe moet dan tegenover die kinderzens het gedrag zijn van hen, die zelf uit zoo grooten nood en dood door dezelfde liefde verlost zijn.

Zij moeten evenals de goede Herder zelf: uitgaan op de bergen en in de woestijnen zoodra ze weten dat een uit de honderd schapen afgedwaald is; geen moeite of gevaar ontziet om het te vinden; en meer dan over de negen en negentig niet afgedwaalde schapen zich over het éene teruggebrachte verblijden. Want die kinderzens zijn met volmaakt, ook zij zijn als rechte schapen koppig en krijgen nu en dan een onbedwingbaren lust in vrij rondzwerven. Maar de Vader in den hemel wil niet dat een uit hen verloren ga. Met trouw vermaan, met liefderijken raad, met strenge bestraffing desnoods moet het afgedwaalde schaap nagegaan worden. Bestrafing eerst onder vier oogen. Daar is groote loon bij welslagen: „indien hij u hoort zoo hebt ge uw broeder gewonnen.” Ge zijt een herder geweest, die een afgedwaald schaap op de schouders mocht terugbrengen.

't Kan ook zijn dat hij niet hoort. Dan moet strenger opgetreden worden. Dan moet de bestraffing plaatsvinden ten overstaan van twee of drie broederen in den geloove. Helpt ook dat niet dan moet de gemeente in de zaak gemoeid worden; evenals soms alle herders uit den omtrek zich verzamelen om één lam te redden uit den muil van den bloed-dorstigen wolf. Ja, het ergste kan voorvallen; alle liefdepogingen van de geheele gemeente kunnen afstuiten op de koppigheid van het afgedoalde schaap; op de verharding des harten van den in zonde gevallen broeder. Dan „zij hij u als een heiden en tollenaar.”

Wil dat zeggen, wat men er soms van maakt: laat hem dan maar aan zijn lot over, als iemand die toch voor eeuwig verloren is? Maar sprak niet Jezus zelf van „schapen die van dezen stal niet zijn en die hij ook moest toebrengen”? Was hij het niet juist wien verweten werd: „Hij eet met tollenaars en zondaren”? Iemand die der gemeente moet

zijn als een heiden en een tollenaar moet afgesneden worden van de gemeente, en daarna moet het liefdewerk van voren af aan beginnen evenals bij degenen die nog nooit toegebracht waren.

En toch kan het nog erger worden. 't Kan voorkomen dat er geen redden meer aan is; dat de afgedwaalde in geen geval meer terugkeeren wil. Dan „bindt” de gemeente op aarde hem, en dan zal hij ook „in den hemel gebonden zijn”. Dan zal God zijn amen uitspreken over het banvonniss, dat op aarde den afvallige bond. Evenals God in den hemel met zijn genade ontbindt wie door de gemeente op aarde ontbonden en tot vrijheid gebracht wordt. Want dat banvonniss wordt niet in eigen hoogheid uitgesproken, evenmin als het naar willekeur opgeheven wordt. Zulk een vonniss heeft geen kracht, maar is een bespottung van den Allerhoogsten. Dat banvonniss is „gebedsverhooring.” In den naam van den Heere Jezus moeten de geloovigen daartoe samenstemmen en het van den Vader in de hemelen begeeren. Dan zal het kracht bekomen, want in zulk een samenkomst is Jezus zelf in het midden.

Voortreffelijk onderwijs, dat zoowel alle hooge hardheid buitensluit als het alle laffe liefde verwerpt. Werd het door de twaalven gevat? De vraag van Petrus, die onmiddellijk volgde toen de Heere Jezus ophield te spreken, toonde het tegendeel. Zijn woord was — ten minste gedeeltelijk — misverstaan. Aan dat misverstand danken we de gelijkenis van de tien duizend talenten.

W.

OP DE EILANDEN.

EEN FAMILIEGESCHIEDENIS.

DOOR

A. J. HOOGENBIRK.

VIII.

TOT OMMEKEER.

Ruim een week bracht Wagtendonk onder het dak van zijn vriendelijken gastheer door, eer hij zich instaat gevoelde weder eenige beweging te nemen. Toen hij dat voor 't eerst deed wenschte Van Alphen hem geluk met de woorden: „Nu zijn we het ergste te boven.”

Dat bleek waar te zijn. Even snel als hij was ingestort nam de officier thans in beterschap toe. Reeds acht dagen later stelde hij zich voor op reis te gaan en vrouw en kind op te zoeken.

Doch zijn gastheer ried hem dat beslist af. „U bedriegt u,” zoo sprak hij. „Als u mijn raad volgt, laat u het gezin hier komen en blijft minstens nog een maand. Anders stort u bijna zeker weer in.”

Wagtendonk, hoe ongaarne hij ook van iemand te veel vergde, dorst zich toch niet tegen dien raad verzetten. Hij stelde de zaak aan Bertha voor, die hem vaak schreef, en reeds na enkele dagen zag hij tot zijn groote vreugde, vrouw en kind, volkomen welvarend, weder. Hij drukte beiden aan zijn hart; een in lang niet gekend gevoel van vreugd en geluk doortrilde hem, toen hij zijn jongen aanschouwde, moeders beeld, hem vroolijk toelachend en de hand-

jes naar hem uitstekend. Alle geleden leed was voor 't oogenblik vergeten. Bertha merkte glimlachend op, dat „junior” in dit opzicht blijkbaar nog meer uitwerkte dan mevrouw.

„Dat zeg ik nog niet,” was 't antwoord, „maar misschien is op 't oogenblik mijn belangstelling voor „junior” een klein beetje grooter, omdat ik hem nog niet zoo lang ken als zijn mama!”

Mama had volkomen vrede met die uitlegging, en toen papa zijn eersteling op zijn knie zette en den jongen er liet op en neer dansen, dat hij kraaide van plezier, kon Bertha niet nalaten te zeggen dat het wel ongewoon was voor geleerde menschen zoo te spelen met de jeugd, maar dat zij het toch heel lief vond.

Hoe veel, hoe heel veel viel er te vertellen, hoe veel in elkanders gezelschap te genieten! En Wagtendonk voelde in zijn hart weder dat gevoel van dank, 't welk zich uiten wil, ook al weet het nog niet aan en tot wien.

't Was in een gesprek met Bertha dat hij dit voor 't eerst uitsprak en eenigszins ontvlechterend werkte haar antwoord:

„Wel, wie zou niet dankbaar wezen! Wat zijn we niet lang van elkaer geweest. O, ik heb zoo dikwijls angst uitgestaan als ik aan je dacht. Ik had het niet lang uitgehouden. 't Is, als je zegt, ten volle een dankzegging waard.”

„Ja zeker, lieve; men zegt dat zoo dikwijls, maar aan wien die dankzegging?”

Bertha keek hem glimlachend met ongeveinsde bevreesing aan. En plotseling gevoelde Wagtendonk hoe er tusschen zijn gedachtengang en dien zijner vrouw in den laatsten tijd een verschil ontstaan was.

Er volgde een oogenblik stilte. Toen zei Wagtendonk langzaam:

„Zie, Bertha, ik geloof dat we ons geluk dat we thans genieten nog aan wat anders danken dan louter aan de omstandigheden. Dat is eigenlijk onzin. Wie maken die anders dan de menschen?”

„Ja juist,” sprak Bertha min vriendelijk, „ik geloof dat we dien goeden menschen hier veel verplicht zijn, en . . .”

„Maar wie heeft hen dan zoo gemaakt?”

„Lieve man, kan ik dat weten?”

„Ik zal je zeggen wat ik denk,” was 't antwoord.

„Ik geloof dat gelijk de menschen achter de omstandigheden, zoo ook achter de menschen God staat; dat begin ik meer en meer te begrijpen. En ik zie ook, dat de menschen die aan zulk een God gelooven anders zijn dan de overige.”

„Maar,” sprak Bertha, „we gelooven immers allemaal dat er een God is. Ik begrijp heusch niet waar je heen wilt.”

„Gelooven!” riep haar echtgenoot, nadruk leggend op het woord. „Laat ons liever zeggen: We hebben er niet tegen, net zoomin als dat er een keizer is in Japan. Zie rond onder onze kennissen en vraag dan: Als er nu eens geen God was, zouden ze dan anders doen dan nu?”

't Was blijkbaar een geheel nieuwe beschouwing voor Bertha, en zij wist dan ook niet dan te vragen:

„Maar de menschen die dan wel gelooven, zooals je 't noemt, zijn die dan beter?”

„Zie eens hier rond! Wat beweegt dien man met vrouw en kinderen hier in deze eenzaamheid te wonen, temidden van inlanders, zonder beschaafden

omgang, zijn leven opofferend voor anderen? 't Brengt hem niets op, de blanken noemen hem een zot. Hij kon een makkelijk leven hebben. Wat drijft den man? Wat anders dan zijn geloof in God, de vrede en het geluk die hij daarin vindt, en de begeerte om anderen daarin te doen deelen? Hij doet wat hij doet werkelijk om Gods wil.

„Maar er zijn toch wel meer philantropen,” her-nam Bertha.

„Zeker; maar hoe meer ik de zaken goed bezie, hoe meer ik moet erkennen, dat van wat het Christendom doet geen honderdste wordt gedaan door menschen als wij, en dat wij, wat we dan nog doen, eigenlijk van de geloovigen geleerd hebben. De oude heidenen waren heel ontwikkeld, maar hard en wreed daarbij. Eén christengemeente, een wezenlijke, doet meer goed, betoont meer liefde, dan al de Grieken en Romeinen samen aan barbaren en vrienden hebben bewezen. Daar is in dat geloof in God een kracht, die wij missen — dat valt niet te loochenen.”

Bertha brak het gesprek af door naar den kleine te gaan zien. Ze moest erkennen, dat haar man anders was dan vroeger, en ook dat haar dit juist niet bepaald aangenaam was. Haar leven te Batavia had er toe bijgedragen om het weinige godsdienst dat zij nog bezat nog te verkleinen, en haar man kwam haar nu zelfs eenigszins vreemd voor.

Deze laatste merkte dat zeer goed op, doch het nam den indruk niet weg, welken zijn verzorger, diens vrouw en beider gedrag op hem maakten. Het bracht hem tot diep nadenken en eindelijk zoover, dat hij zich eens uitsprak tot zijn gastheer, in erbidige bewondering van diens arbeid en begeerig de bron zijner kracht te kennen.

Tot nog toe hadden Van Alphen noch zijn vrouw over wat naar geestelijke dingen zweemde een woord rechtstreeks tot hun gast gericht. Hun huislijk leven, de inrichting van het gezin, hun handel en wandel, hun omgang met de inlanders, alles getuigde welks Geestes kinderen zij waren, hoe zij in Christus hun heil, hun kracht, hun leven hadden. Zij predikten zonder woorden en hun gast had die prediking verstaan en werd er door tot spreken gedrongen.

„Mijn waarde heer,” zei Van Alphen glimlachend, toen zijn gast hem een lange rede gehouden had over al de menschenliefde en zelfopoffering, waarvan hij hier dagelijks getuige was, „denk aan het vers, dat we dezen morgen zongen :

„Alle roem is uitgesloten”;

en wilt ge weten wat er mij en mijn vrouw toe gebracht heeft alzoo te doen, dan is mijn enig antwoord: „De liefde van Christus dringt ons”. Dit zeggen we van verre den grooten zendeling na, die, gelijk ge weet, zichzelf geheel opofferde voor de zaak van zijn Heiland.

Meer sprak Van Alphen niet, doch zijn zeer eenvoudige woord maakte een zeer diepen indruk. Dat Wagtendonk zooveel kennis bezat omtrent Paulus als zijn gastheer in hem veronderstelde, is niet zeker. Doch hij besloot al aanstonds te onderzoeken naar 't geen hem gezegd was. Hij nam den Bijbel, maar zocht tevergeefs een tijdlang naar de hem genoemde woorden. Eindelijk besloot hij, wat nog nooit was voorgekomen, Everts hulp in te roepen, die, gelijk hij wist bij ervaring, een goed geheugen

bezat voor alles waarin hij belang stelde. Evert bleek dan ook al aanstonds te weten, dat het bedoelde staan moest in den brief aan de Corinthen. En weldra had zijn heer het hoofdstuk gevonden: II Cor. 5:14 en verder, waar hij las:

„Want de liefde van Christus dringt ons: Als die dit oordeelen, dat, indien één voor allen gestorven is, zij dan allen gestorven zijn. En Hij is voor allen gestorven, opdat degenen, die leven, niet meer zichzelf zouden leven, maar dien, die voor hen gestorven en opgewekt is.

„Zoo dan, wij kennen van nu aan niemand naar het vleesch; en indien wij ook Christus naar het vleesch gekend hebben, nochtans kennen wij Hem nu niet meer naar het vleesch.

„Zoo dan, indien iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel: het oude is voorbijgegaan, ziet, het is alles nieuw geworden.

„En al deze dingen zijn uit God, die ons met zichzelf verzoend heeft door Jezus Christus, en ons de bediening der verzoening gegeven heeft.

„Want God was in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende, hunne zonden hun niet toerekenende; en heeft het woord der verzoening in ons gelegd.

„Zoo zijn wij dan gezanten van Christus' wege, alsof God door ons bade: wij bidden van Christus' wege, laat u met God verzoenen.

„Want dien, die geene zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheids Gods in Hem.”

De eerste woorden werden hem uit het voorgaande duidelijk. Doch het verdere was voor hem geheel nieuw. Nooit had hij zoo met aandacht en volle begrip het zich hooren verkondigen, dat de Christus voor allen is, en dus ook op allen recht heeft, zoodat geen kan zeggen: ik heb met u niet van noode. God heeft alzoo maar niet dezen en genen, doch *de wereld* met Zich verzoend, en dat door Christus. Alzoo is dan deze Christus de voor de menschheid tot zonde gemaakte, te harer rechtvaardiging. Staat eenmaal vast dat de wereld schuld heeft en ook, dat de schuld verzoend is, dan, dat gevoelde de lezer zeer goed, is er ook geen roem, deugd of heerlijkheid in eenig ding dat de mensch doet, tenzij hij roeme in den Heer, die de schuld heeft weggenomen door in Christus de wereld met Zich te verzoenen. Maar dan ook is elk mensch schuldenaar aan den Christus, en gehouden Zijn offer aan te nemen, te gelooven. Koel en onverschillig tegenover Christus te staan, erger nog, Hem vijandig te wezen, dat was, gelijk Wagtendonk nu eerst recht gevoelde, even dwaas als te zeggen: 't Is mij één of ik gevoed word of niet. Ja 't is gelijk aan toornig worden omdat de zon schijnt, van wier warmte toch alle leven afhangt.

Doch ook gevoelde de lezer hoe te erkennen Christus noodig te hebben gelijk stond met te erkennen dat men zichzelf niet kan behouden. Wie de vergiffenis aanvaardt, erkent de schuld, en dat doet niemand gemakkelijk. Zoo ging het ook hier. Hoezeer ook overtuigd dat het Christendom voortreffelijker is dan iets ter wereld en een kracht ten goede als geen andere, toch — gelijk zooveel — preeste de officier de vruchten, doch zonder nog den boom te begeeren waaraan ze wassen.

„Hun zonden hun niet toerekenende.” Wat viel

er eigenlijk toe te rekenen? Had Adam zoo groote zonde gedaan, toen hij een appel at, die 't hem verboden was te nuttigen? En zoo ja, kon hij, Wagtendonk, dat dan helpen? Hij zou in Adams geval — gesteld dat het werkelijk zoo geweest was — niet zoo dwaas zijn geweest een heerlijk paradijs, een kostelijk leven, een eeuwige gezondheid en vrede, te verbeuren om een appel! Maar 't was immers alles tegen rede en gezond verstand! Had Schiller, de groote dichter, niet een beteren blik op de zaak, toen hij wat de legende van dien appel meldt niet als zondeval maar als een reuzenschrede der menschheid teekende? Welke schuld kon welbeschouwd op het reeds zoo ongelukkig menschedom rusten?

Zoo redeneerde hij voort, onbewust trachtende te ontkomen aan dien grooten, ernstigen eisch der erkenning van eigen verdorvenheid en schuld en onmacht ter verlossing. Komt er niet elk menschenhart uiteraard tegen op, zoolang God dat hart niet vernieuwd heeft?

't Was zelfs niet onbegrijpelijk dat hoe meer tijd de herstellende nu aan het Bijbelonderzoek gaf, hoe meer moeilijkheden en bezwaren hij vond. Dat een volk droogvoets door de zee was gegaan, dat een ezelin had gesproken, en een profeet dooden levend gemaakt, wie kon het gelooven? Waren het niet al overleveringen, legenden gelijk alle volken die hebben? Wat deed het ook tot iemands geluk toe, of hij dat al of niet geloofde!

De officier was geen man, die de gewoonte had zijn geest aan een ieder uit te laten. Het was een genadige beschikking des Heeren, dat hij hier mocht vertoeven bij iemand, dien hij niet alleen volkomen vertrouwde, maar die ook volkomen instaat was hem te verstaan. Wel is het Evangelie voor allen hetzelfde, maar niet allen die het hooren zijn één, en de wegen waarop men tot de waarheid komt verschillen naar de personen zijn, die er op wandelen. De begrippen en de bezwaren des eenen zijn niet die des anderen; de een zal struikelen door onkunde, de ander door twijfel. Juist daarom is de taak voor hem, die het Evangelie verkondigen moet, zoo moeilijk. Allen behoeven spijs, maar de behoefte wordt niet bij allen op dezelfde wijs vervuld.

De gedachten die Wagtendonk vervulden, waren oorzaak, dat hij soms onwillekeurig ze telkens, 't zij tegenover zijn vrouw, of in 't gezelschap zijner verzorgers, uitsprak. Bertha antwoordde weinig, en gastheer en gastvrouw bepaalden zich wijselijk tot antwoorden, die veelal aan het Woord Gods ontleend, naar zij verwachtten het best zouden doel treffen. Eens toen de officier met Van Alphen alleen was, waagde hij het ronduit tegen dezen te spreken van meer dan één bezwaar, van telkens nieuwe moeilijkheden die bij hem opkwamen, en eindigde hij met te zeggen:

„U zijt een man van stand en ontwikkeling, mijnheer. Hebt u nooit iets dergelijks bij u voelen opkomen? Mij zou dat een nieuw raadsel zijn.”

„Wacht even,” riep Van Alphen, terwijl hij opstond.

Hij verliet de galerij en kwam weldra weer met een boekje. Hij sloeg het open en las een enkele bladzijde voor. Het was Fransch, en bevatte een korte vertelling, omtrent een aantal reizigers, die op een kouden avond in een herberg komen, waar een heerlijk, koesterend vuur brandt. Zij scharen zich er omheen en verkwikken zich aan de warmte.

Doch een hunner blijft van verre staan; hij houdt een lange redeneering over warmte en werking der uitstraling, over verhitting en luchtverbranding enz. Zijn aanmerkingen kunnen heel geleerd zijn, maar — hij zelf blijft koud.

„Dat is toch zeker niet uit den Bijbel,” sprak de toehoorder glimlachend.

„Neen, 't is uit La Gerbe (de Korenschoof), een aardig Zwitsersch boekje. Maar 't bevat het antwoord op uw vraag.

„Ik begrijp u niet best.”

„Doe mij dan een genoegen er eens over te denken. Mijn zieken wachten. U wilt me wel verontschuldigen.”

Van Alphen vertrok. Een oogenblik later stond ook Wagtendonk op en ging stil het huis en den tuin door tot hij aan een houten gebouwtje kwam. Hij plaatste zich aan de achterzijde, waar hij naar binnen kon zien zonder zelf opgemerkt te worden. Daar waren ze bijeen, de niet weinigen welke hier raad en hulp kwamen vragen. Van Alphen sprak nu met den een dan met den ander. De lieden zagen er veelal treurig uit: de een bijna blind, de ander vermagerd en zwak, een derde aangetast door een afzichtelijke huidziekte. De meesten staarden dof voor zich heen, naar lichaam en geest ellendig; sprekende bewijzen voor het geluk van den natuurstaat, waarin Rousseau en andere wijzen 't menschedom zoo gaarne hadden terugverplaatst, mits — zij zelf er maar niet in behoefden te leven!

In een hoek van 't vertrek bevond zich een kleine apotheek, waar mevrouw ijverig bezig was, naar de aanwijzingen van haar echtgenoot, het noodige in orde te brengen. Een inlandsche bediende hielp als het vereischt werd, en Evert, die zijn goede diensten had aangeboden, deed wakker meê. 't Was een levendig, bedrijvig tooneel. Wagtendonk kon hooren, hoe zijn gastheer nu met dezen dan met genen sprak, goeden raad gaf en waarschuwde tegen 't aanwenden van toovermiddelen en andere heidensche dwaasheden. Toen de behandeling der zieken was afgeloopen, las de geneesheer een verhaal uit de Schrift en verklaarde dat, kort, eenvoudig, duidelijk. Hij verkondigde hun Jezus en hij had luisterende hoorders, al was te vreezen, dat menig hart toch nog ver was. Daarna zong mevrouw een Christelijk lied, en toen gingen allen zwijgend heen, terwijl menig aangezicht toch teekende den dank des harten voor het goede hier ontvangen.

(Wordt vervolgd).

HOE ZIJ ER UITZAG.

Al wat leeft wil zich uiten; zoo ook en allereerst de mensch, zoo ook een volk.

Het doet dat op verschillende wijzen, door woord en door daad.

Dat woord, ter bewaring opgeteekend, spiegelt dan af wat in het hart des volks leeft en werkt, wijst geregeld weergegeven aan, hoe zich dat volk ontwikkelde.

De kennis nu van die ontwikkeling, voor zoover zij blijkt uit het woord, heet Letterkunde.

't Is over haar dat we wel elkander willen spreken, liefst zoo duidelijk mogelijk en met afspraak dat wie iets te vragen of op te merken heeft het vrijuit zal zeggen.

Zoolang of wanneer een volk nog geen eigen taal heeft of geen beschaafde, geen schrijftaal, kan men ook niet in bepaalden zin van de letterkunde van dit of dat volk spreken.

België b. v. spreekt meerendeels Vlaamsch en verder Fransch. De Vlaamsche letterkunde nu wordt ingedeeld bij de Nederlandsche. Zwitserland heeft drie talen, Duitsch, Fransch, Italiaansch. Doch de werken van Bungener, een Franschen Zwitser, worden tot de Fransche letteren gerekend. Daarin beslist dus de taal.

Onze heidensche voorouders kenden geen geschreven taal. Vandaar dat ook de geschiedenis der letterkunde zich niet tot in deze tijden uitstrekt. Wel zijn er soms bij wilde volken liederen en sagen, uit mondelinge overlevering, bekend, doch in den regel dienen ze eerst in schrift gebracht alvorens de letterkunde er zich mee bezig houdt.

Wanneer we nu over de Nederlandsche letteren gaan spreken, dan is 't goed eerst eens te vragen, over welke tijden vóór de onze die zich uitstrekken, in hoeverre we in 't algemeen er belang bij hebben.

Nu weet ieder, dat de talen van Europa niet als bij koninklijk besluit zoo eens op een dag zijn saamgesteld. Men kan niet zeggen: primo Januari van het jaar zooveel werd de Nederlandsche taal, na vooraf te zijn vervaardigd, in gebruik genomen. Veeleer is waar dat tal van stammen, duizend en meer jaren geleden, nagenoeg één taal spraken. Daaruit ontwikkelden zich later verschillende.

Zoo zijn b. v. het Engelsch, Nederlandsch, Duitsch, Deensch, Noorsch, alle loten van den *Germaanschen* taalstam. Hoe euder de boom werd, hoe verder zich de takken uitbreidden, hoe grooter tusschen hen de afstand werd. De volken tusschen Elbe en Noordzee hadden ten deele oorspronkelijk één taal. Nog in de zeventiende eeuw geleek onze taal veel meer op het Hoogduitsch dan nu.

Wil men het zoo ver mogelijk uitstrekken, dan reiken de oud-Nederlandsche letteren tot den tijd van Karel den Groote (800) en eenige eeuwen daarna. Wat uit dien tijd bestaat, b. v. het „Hildebrandslied” en het „lied der Nevelingen,” der Bourgondiërs, zijn eigenlijk Frankisch-Duitsche liederen. Men kan niet zeggen dat zij bepaald Nederlandsch zijn.

Maar hoe zag dan die oudste taal er uit?

't Beste antwoord geeft een proefje b. v. uit het „Lodewijkslied”:

Tho ni uwas iz buro lango,
Fand her thia Nortmannon.
Gode lob! sageta,
Her siht, thes her géreda.
Ther Kunig reit kuono,
Sang lioth frano,
Joh, alle saman sungun:
Kyrieleison!
Sang uwas gesungun:
UUig uwas begonnen,
Bluot skein in uangan
Spilodunder Vrankon,
Thar rath thégeno gelih
Nich ein so, so Hluduig.

Dit beduidt:

Toen 't niet zeer lange was geleden,
Vond hij de Noormannen.

God lof! zeide hij,
Hij zag, wat hij begeerde.
De koning reed koen.
Hij zong een vroom lied,
Ja, allen samen zongen:
Kyrie eleison! (1)
De zang was gezongen:
De strijd was begonnen.
't Bloed scheen (*gloeide*) op de wangen
Der spelende (*strijdende*) Franken.
Daar vocht geen der degens (*helden*)
Niet een, zoo als Lodewijk.

(1) Een bekend kerklied.

Hierin zijn woorden als *lango, fand, Gode, lob, Kunig, reit, sang, saman, sungun* enz. duidelijk voor ons herkenbaar. Voor wie Duitsch en Engelsch verstaat is heel 't vers niet moeilijk, vooral wanneer men bedenkt dat *u* ook dienst doet voor *v*, en *uu* voor *w*.

We zullen ons echter bij de alleroudste letteren niet lang ophouden, want hoe mooi ook, ze zijn voor de meeste menschen te moeilijk. Ons doel is vooral op het practische, huidige leven gericht.

Op de oude volgden de Midden-Nederlandsche letteren van 't midden der twaalfde eeuw tot ongeveer 1500. Uit dien tijd zijn de ridderromans en ridder-sagen, de „Willem van Oranje”, „de vier Heemskinderen” enz. Veelal waren ze uit het Fransch vertaald. Een der mooiste boeken uit dien tijd is „Reinaert de Vos”, ook nu nog welbekend.

Schrijvers uit dien tijd zijn Jacob van Maerlant, koster, wonende bij Den Briel, zijn tijdgenooten als Melis Stoke, die een vriend was van Floris V en een Rijkroniek schreef, e. a.

Om te toonen, hoe de taal er toen uitzag omstreeks 1300 volgt hier het begin der Rijkroniek.

Om dat ic niet en wille
Dat myn sin 1) yet 2) ligge stille
En verderve met ledicheden,
Willie 3) u alhier ter steden 4)
Segghen wie de graven waren,
De 5) Hollant in haren iaren
Hadden onder haer beduane; 6)
En hoe verre dat haer ganc 7)
Met rechte in Vrieslant,
Also als icket beschreven vant 8)
In den cloester teeghemonde; 9)
In latine, in vraier orconde, 10)
Sonder fauele 11), sonder heghen
En sonder iemant te bedrieghen.

1) verstand. 2) iets. (*pleonastisch*). 3) wil ik. 4) ter plaatse. 5) die. 6) gezag, macht. 7) ging. 8) vond. 9) klooster te *Egmond*. 10) oirkonde. 11) fabelen.

Men ziet de taal is reeds veel meer dan in het vorig vers aan de onze gelijk; het is *Nederlandsch*. Eigenlijk is onze taal in al de volgende eeuwen niet bijster veel veranderd. Wel *spell* men nu anders en schrijft „willie” en „teeghemonde” nu elk in twee woorden, maar dat zegt niets.

Nu springen we weer een eeuw over, en geven het fraaie lied uit de 14e eeuw :

„Het daghet in den oosten,
„het licht schynt overal;
„hoe weinig weet de liefste
„waer dat ic henen sal.

„Warent al mijn vrinden
„dat myn vyanden syn —
„ic voerde u uit den lande,
„myn troest, myn minnekyn!”

— „Waer wout ghy my dan voeren, —
„stout ridder wel ghemoet?” —
„Al onder de linde groene,
„myn troest, myn waerde groet!”

„Ic ligge in myn liefs armen
„met grooter eerwaerdicheit;
„Ic ligge in myn liefs armen,
„stout ridder wel ghemoet.””

— „Licht ghy in uw liefs armen?
„bylo! dat is niet waer:
„gaet onder de linde groene,
„verslaghen so leit hy daer.”

De joncfrou nam haer mantel,
en sy ghinc enen ganc
tot onder de linde groene,
daer sy hem verslaghen vant.

— „Oh lichdy hier verslaghen,
„versmoort al in uw bloet —
„dat heeft gedaen uw roemen
„en uwen hoghen moet!

„Och lichdy hier verslaghen,
„die my te troesten plach!
„wat hebby my naghelaten
„so menich droeven dagh!”

De jonckfrou keerde haer omme
en sy ghinc enen ganc
al voor haer vaders poerte,
die syder ghesloten vant.

„En is hier niemant inne,
„noch heer of edelman,
„die my nu desen doden
„ter aerden helpen can?”

Die heren swegen stille,
sy gaven gheen gheluit,
die joncfrou keerde haer omme
sy ghinc al wenende uit.

Met haren ghelen 1) haren
vreef sy hem af het bloet;
met haer snewitte handen
sloot sy syn ooghen toe.

Met synen blanken sweerde
dat syder dat grafje groef;
met haren blanken armen,
dat sy hem ter aarden droech.

Met haren blanken handen
dat syder dat belleken clone.
raet hare heldere kele
dat sy de vigilie 2) sone.

— „Nu wil ic my begheven
„in een klein kloosterkyn,
„ende draghen de zwarte wijlen 3)
„ter eeren de liefste mijn!” —

1) blonde. 2) lijklied. 3) sluier (van *voile* — *falie*).

Hiermee zal zelfs een ongeletterd mensch weinig moeite hebben. Evenmin met het volgende. 't Is van Anna Bijns en uit het jaar 1520, dus op 't eind van het bovengenoemde tijdperk.

Siet ghi sonne en mane claer van ghesichte,
Ende sterren dichte aen den hemel staan,
Ten 1) sijn maar stralen van den eeuwigen lichte
Dus wilt u ghesigte in 't hoogste slaen :

Peyst 2) om 't licht, daer dese haer licht af ontfaen 3),
Wiens godlycke kracht schijnt in der sonnestraelen,
Die alle groeisel doet uit er eerden gaen,
En met bloemkens becleet berghen en daelen,
Soo dat gheen schilder en sou konnen ghemaelen
Soo schoonen coleuren oft soo menigerhande :

Dus redelycke menschen, hoort mijn verhalen,
Soeck in de creature (wilt gij niet dwalen),
Den Schepper, met uwen redelycken verstande,
Want siet ghy yet schoons te water, te lande,
't Mag by de schoonheyt des Scheppers luttel drepn; 4)
Dus seght of denckt uytter liefsten brande,
Och, hoe schoon moet hy syn die 't al heeft geschepen !

1) Het. 2) Denkt. 3) van ontvangen. 4) passen, halen.

Hierbij laten we het voor ditmaal, om een volgenden keer op te merken hoe de taal er later uitzag, welk beeld zij gaf.

WAARMEE TE BEGINNEN.

Het zal menigeen misschien vreemd voorkomen, als we zeggen van plan te zijn over de Nederlandsche taal te gaan spreken. Die kent immers elk lezer!

Zeker elk die Excelsior kan lezen, kent de Nederlandsche taal.

Maar kennen en kennen is twee.

Ieder Amsterdammer kent het paleis op den Dam. Maar als nu gevraagd werd het in zijn onderdeelen te beschrijven, het schoone en het min sierlijke aan te duiden, het plan er van te geven, zelf eens iets dergelijks te maken, dan zouden verreweg de meesten moeten verklaren: zoover gaat onze kennis niet.

Nu is dat bij een paleis ook niet noodig. We kunnen dit „werelds achtste wonder” bewonderen, en daarmede is alles afgedaan.

Doch met de taal is het anders. Het is niet voldoende dat ge haar in 't algemeen ziet en begrijpt, ge moet ook voor zooveel mogelijk een duidelijke voorstelling er van hebben, weten hoe zij in elkaër zit, er mee kunnen werken.

Want ge hebt de taal elk oogenblik noodig, en veel, heel veel in uw leven hangt af — zoo gij geen uitgestorven eiland bewoont — van uw kennis der taal. Dit geldt voor het openbaar zoowel als voor het bijzonder leven.

Neem, om een voorbeeld te geven, teksten uit de Schrift als deze:

„Niemand kan zeggen Jezus de Heer (den Heer) te zijn dan door den Heiligen Geest.”

„De landman als hij arbeidt moet alzo eerst de vruchten genieten.”

„Wie is 't die verdoemt? Christus is het die gestorven is,” enz.

Ziedaar van die bekende Bijbelplaatsen die zeer licht en vaak misverstaan worden uit gebrek aan *duidelijk voorstelling*, waartoe voor den onkundige trouwens alle aanleiding is.

Telkens kan men opmerken, hoe menschen die een brief of zoo iets schrijven voor de vraag staan of zij op 't eind van een werkwoord „d of dt of een enkele t” moeten schrijven; een vraag die al dadelijk bewijst dat men niet weet hoe de taal gevormd is.

Eindelijk ontvangt schrijver dezes herhaaldelijk stukken waaruit blijkt, — en waar soms eenvoudig onder staat — dat de schrijvers „niet op de hoogte zijn van de taal”. Toch moeten wij er meê *werken*, en worden er door sommigen naar beoordeeld. Wanneer het b. v. *den* en wanneer *de* moet wezen is velen blijkbaar een verborgenheid.

Laat ons 't eerlijk erkennen, op 't punt der taal is ons volk niet alleen slordig, maar ook traag van begrip. Het kan wel, maar heeft geen lust zich moeite te geven.

Ja, maar 't is ook zoo moeilijk onze taal zuiver te schrijven!

Dat is ten deele waar. Onze taal is moeilijker dan menig andere. Dat ligt aan haar grooten rijkdom, haar vrijheid en taaië levenskracht. Ook echter ligt het aan de verkeerde wijze waarop zij wordt onderwezen, aan den noodeloozen omhaal die er gemaakt wordt bij al wat „taal” heet, en — als gezegd — aan de gemakzucht der Nederlanders.

Over onze taal te spreken is dus allesbehalve monnikenwerk doen. Veelmeer kan men zeggen, dat het practisch even nuttig als noodig is. We zullen daarbij ook vooral op het nuttige en noodige letten, en weten bij ervaring dat menigeen daaraan iets hebben kan. Wat te veel is, valt toch vanzelf bezijden.

Onze taal bestaat — dat weet ieder — uit duizenden bij duizenden woorden. Nu meenen velen, dat, als men maar al die woorden kent en tevens weet te schrijven, men ook onze taal in den grond verstaat. Toch is dit, gelijk we zien zullen, een groote *dwaling*.

Wie wezenlijk de taal wil kennen heeft vóór alle dingen noodig — al wordt dit meestal vergeten — dat hij in den grooteren of kleineren schat van woorden die hij zijn eigendom noemt, eenige *orde* brengt, zoodat hij hem kan *overzien* en aan elk deel zijn *behoorlijke plaats kan geven*. Zonder orde en regel is ook hier niets uit te voeren.

We hebben dus noodig een goede *Indeeling*, en die is gelukkig heel eenvoudig.

We zien om ons heen allerlei: menschen, zaken enz. Deze alle hebben *namen*.

1. Er zijn dus allereerst *Naamwoorden*, b. v. man, boom, paard.

Verder merken we op, dat er door menschen en allerlei krachten zekere *werkingen* geschieden.

2. De woorden die dit aanduiden zijn *Werkwoorden*, b. v. loopen, komen, gaan.

Voorts kunnen de *dingen* of de *werkingen* zekere *hoedanigheden* hebben, bepaald of algemeen genomen worden, b. v. hout kan *stevig* zijn, werken *ijverig* geschieden.

3. Er zijn dus ook *Bepalende woorden*, die zeggen hoe het is of geschiedt.

Eindelijk zijn er woorden die dienen om te zeggen hoe het een met het ander in *betrekking staat*, b. v. hij is arm, *maar* tevreden. Ik loop *op* straat.

4. We hebben dus ook *Betrekkingwoorden*.

We gelooven dat dit duidelijk is. Passen we het echter eens toe b. v. op de woorden:

„Zingt vroolijk, heft de stem naar boven, Rechtvaardigen, verheft den Heer.”

Dan blijkt dat *naamwoorden* zijn: *stem, rechtvaardigen, Heer*.

Werkwoorden: *zingt, verheft*.

Bepalende woorden: *vroolijk, de, boven, den*.

Betrekkingwoord is: *naar*.

Hierop bouwen we straks voort.

EEN VOETREIS DOOR HET JOTUNHEIM (NOORWEGEN).

V.

door S. J. E.

Met photo's van den schrijver.

VII. Rendieren.

Te zes uur in den morgen reed een keurige stolkjaerre voor, die ons brengen zou naar het reeds genoemde Nystuen aan de Valdresstraat.

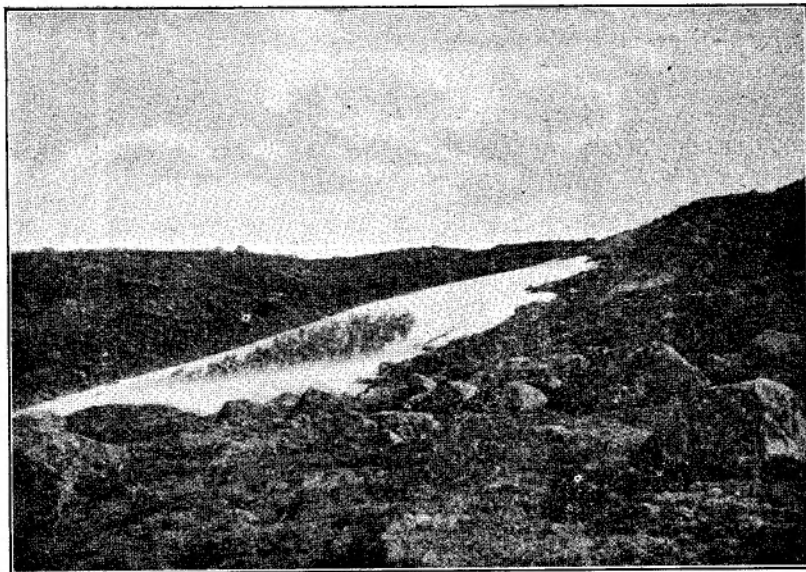
Het weer was prachtig, maar 't was op dat open hooge wagentje bitter koud. Langs een besten rijweg, die loopt door een mooi dal, soms tusschen vrij steile hellingen links en hooge bergen rechts, gaat het in snelle vaart nu naar boven dan naar beneden, langs aardige huisjes verscholen in het groen, klaterende watervallen en snel vlietende beken, — tot plotseling het paard vanzelf inhoudt en aan den kant van den weg den dorst lescht met het water dat een holle boom opvangt. Zonder te veel van ons geduld te vergen zette het paard, toen het zulks goeddacht, verkwikt en een beetje uitgerust, 't weer op een loopen, tot een volgende drinkbak het verleidde.

Maar daarna gaf het vlugge beest dan ook zoo ondubbelzinnige bewijzen van zijn goeden wil, dat het in zijn haast op een gegeven oogenblik struikelde en gevallen zou zijn, als niet de koetsier behendig met een fikschen ruk zijn paard op de been had weten te houden.

Binnen het uur waren we bij Nystuen, waar de zijweg zich vereenigt met den grooten landweg door het Valdres.

Ge moet u van die skydsstations langs die land-

EEN KUDDE RENDIEREN.

wegen geen groote voorstellingen maken. Gewoonlijk staan op de plaats waar ge, op den naam afgaande, een dorpje verwachten zoudt, niet veel meer dan een hotel, een stal en nog eenige woonhuizen. Zoo zult ge ook te Nystuen niet anders vinden dan hotel Nystuen, tevens skydsstation en woning van den heer Nystuen, en den stal benevens twee of drie schuren.

Vroeger was Nystuen een Fjeldstue, „hut in de bergen”, ter opname van reizigers.

De eerste Fjeldstuer werden a in het jaar 1120 door koning Eystein gebouwd.

Het ligt aan het Utrovand (= meer), aan den voet van den steilen Stugunøse, op het dorre Fillefeld.

Ons plan was dadelijk verder te reizen en gedeeltelijk te voet, gedeeltelijk in stolkjaerre den schoonen weg naar LaerdalsØren — waaraan ook bij Borgund de ceuwenoude Stavekirker, een der weinige uit den tijd van den houtbouw bewaarde kerken — af te leggen. Maar we bleven dien dag te Nystuen en wel op raad van den hôtelier.

Op het fjeld ten zuiden van Nystuen weidden groote kudden rendieren, en den vorigen avond had men ze van uit het hotel op de bergruggen gezien; er was dus een kans dat ook wij, op goed geluk af het gebergte ingaande, ze tegenkwamen.

Het was 's morgens zeven uur, toen we voorzien met een goeden voorraad proviand en gewapend met de camera, even voorbij het hotel van den weg weken en links een smal voetpad insloegen, dat eerst door groene weiden en kreupelhout voerde en al spoedig begon te stijgen.

Op den heuvel zouden we twee sneeuwbergen zien, een waarvan de 1800 M. hooge Suletind was; als we in rechte lijn daarop afgingen konden we ook bij het terugkeeren, dien berg steeds recht achter ons houdend, niet verdwalen, want in die wildernis waren geen varden; we hadden dan ook geen pad noodig om rendieren te zoeken.

Op den top van den eersten heuvel zagen we in de verte, achter verscheidene andere lagere bergruggen, den sneeuwtop tegen de blauwe lucht afsteken.

We hadden nog niet ver geloopt toen we op vrij grooten afstand een grijsbruine massa bemerkten, die zich langzaam voortbewoog — de rendieren!

Wij waren nog niet voorzichtig genoeg, want niet zoo gauw waren we in zicht of de heele kudde stooft den berg af vóór we nog de enkele exemplaren goed hadden kunnen onderscheiden. Niet ontmoedigd, maar eer nog gesterkt in ons vast besluit de vlugge schuwe beesten dicht voor de lens te krijgen, namen wij den bergstok weer op, en gingen voort door een groot sneeuwveld in rechte lijn naar den Suletind.

Het was werkelijk een woest land, waar we doortrokken. Kleine meren waren nog voor een groot gedeelte met een ijslaag bedekt. De sneeuw, die over de groote rotsen lag, smolt maar langzaam onder de steeds warmer wordende zomestralen.

Op minder onvruchtbare plekken groeide het mos, het rendiervoedsel.

Aan alle kanten werd de hoogvlakte ingesloten door kale rotsen.

Telkens kwam ons weer een heuvel in den weg. Liepen wij er omheen, dan zakten we in de modder; gingen wij over den top, dan moesten we door de sneeuw; het draaide dan, als naar gewoonte, op natte voeten uit.

Zoo ging het voort, een paar uur lang, tot we niet ver van het doel van onzen tocht van af een tamelijk hoogen heuvel het meer zagen dat den voet van den sneeuwberg bespoelt.

Aan den linkeroever zou een hut liggen, volgens den eigenaar van hôtél Nystuen. We hebben noch een hut noch eenig ander spoor van menschenarbeid kunnen vinden. Achter het meer lag de hooge berg, links daarvan een andere sneeuwtop en achter ons het naakte plateau.

Ons voortdurend rictend op den Suletind begonnen we den terugtocht. 't Was zeker moeilijk te weten of we goed gingen. Een fjeld is zoo eentonig, de verschillende toppen gelijken zooveel op mekaër, dat ge feitelijk geen herkenningsteeken hebt en geen middel om u in die woestenij te oriënteren dan de zon of het kompas. We kwamen goed uit, al was het dan ook een kwartier noordelijker dan ons uitgangspunt.

Toen we Nystuen in de verte zagen, besloten wij het er eens van te nemen en wij gingen liggen in hoog gras, met het uitzicht op de rotsen en de sneeuwvelden en aan den anderen kant op het Utrovand met Nystuen in de diepte.

We zullen een uur gelegen hebben, doodstil achterover in de warme zon, toen een zacht getrippel als van tientallen hoeven op harden rotsgrond ons deed opzien.

Scherp kijkend in de richting waaruit het geluid kwam, zagen we een groote kudde van zeker een paar honderd rendieren, kleine en groote, over de rotsen springen.

Ze zijn niet makkelijk te onderscheiden, daar ze haast de kleur van de rots hebben. De voorgangers bereikten een sneeuwveld, langzaam volgde de heele kudde, scherp afstekend tegen de witte sneeuw, waar ze van lieverlede tot rust kwamen en gingen liggen op het frissche veld.

Sommige wierpen met de lange schoone horens de sneeuw op of stootten elkaër met de breed vertakte geweien, maar de meeste lagen lui weggezakt in de sneeuw. Een van de grootste liep om de kudde heen, keek in alle richtingen, spitte bij het minste verdacht geluid de ooren en gunde zich geen oogeblik rust. Jammer dat wij de „Gamme” (hut van de Lappen) niet hadden kunnen vinden, anders hadden we de herders van de groote kudden die op dit fjeld weiden ook gezien.

Zuidelijker dan het fjeld bij Nystuen komen de Lappen niet.

Meer noordelijk kan men die eigenaardige menschen in hun zeden en gewoonten beter leeren kennen.

De stam, die vroeger geheel Noorwegen bewoonde, telt nu niet meer dan 18,000 leden.

's Zomers wonen ze in tenten, 's winters in ronde hutten; hun „darfe goattek”, met een opening van boven waardoor het licht naar binnen en de rook naar buiten gaat. Altijd brandt het vuur, waarboven een ketel hangt. Hun vuurhaard, waar omheen de familie 's nachts slaapt, heet „aran”, daar achter is de eereplaats, de „boasso”.

Hun bezittingen zijn de rendieren, die ze weiden. De beesten worden slechts tweemaal per week gemolken. De melk is een der hoofdvoedingsmiddelen.

Scheffer schrijft in zijn „Lapponica”: „Hun melk is zeer voedzaam, en dik alsof er eieren in geklutst waren.” De kaas wordt voor het grootste gedeelte voor den winter bewaard.

Na eerst, in de haast die we maakten om de kudde te fotografeeren, den ring, waarmeê de filmrol moet omgedraaid, gebroken en zoo goed mogelijk hersteld te hebben, slaagden we er in een opname te doen.

Maar wij wilden ze van dichterbij hebben. Ik nam het toestel gereed en wel op en begon een sluiptocht achter de rotsen. De rendieren konden mij niet zien, maar ik hen evenmin, zoodat ik moest afgaan op de teekens, die mijn reisgenoot mij van uit zijn observatiepost gaf.

Eindelijk meende ik dicht genoeg genaderd te zijn; ik kwam van achter het rotsblok tevoorschijn. Dáar lag de kudde, geen kwaad vermoedend, vredig in de sneeuw. Er waren mooie forsche exemplaren onder, met sterke groote horens, maar ook veel wijfjes en jongen. Zij zagen me niet.

Plotseling geef ik een luiden gil. Als door een electrischen schok getroffen stuift de groote kudde op en rent als een wervelwind wild door mekaër den berg op. Op hetzelfde oogenblik tikt de momensluiter.

Niet lang duurt de dolle vlucht. Reeds keeren de grootere om, den kop gebogen, nauwlettend rondziend welk gevaar hen dreigt. De wijfjes en de jongen blijven in de achterhoede.

Rendieren zijn schuw, maar welk dier is niet min of meer gevaarlijk als het zijn jong bedreigt acht?

Ik zag van verdere vervolging af en stelde me met dat kiekje tevreden.

Langzaam en voorzichtig volgden de rendieren me nog een eind, maar al gauw keerden ze alle om en verdwenen tusschen de bergen.

Laat in den middag kwamen we in Nystuen terug. 't Was onze laatste tocht door zulk woest land geweest.

Van nu af ging het langs breede rijwegen naar het Naerodal, waar we weer in de „beschaafde wereld” terug waren. De tijd drong; als ge in weinige weken nog iets meer van Noorwegen wilt zien, moogt ge niet langer dan een week het Jotunheim doorkruisen.

Komt ge echter ooit in het Scandinavisch schier-eiland, bepaal u dan niet als de trouwe volgelingen van Cook en Lissone en ook als zooveel anderen tot een bezoek aan de Hardanger- of de Sognefjord of tot een vaart naar de Noordkaap of een rit van Christiania naar Bergen, maar verlaat de gewone toeristenroutes, en geniet in de eenzaamheid van het Jotunheim de natuur in haar woeste grootscheheid; waarlijk daar zult ge u een ander mensch voelen, want het Jotunheim is, gelijk een mijner Noorsche medereizigers op de „Olaf Kyrre”¹⁾ niet onaardig en betekenisvol verzekerde:

„In den uitgebreidsten zin des woords bacteriënvrij!”

EEN MENSCHENVRIEND.

III.

Toen hij zich eens te Rijssel bevond, bezocht hij ook den St. Pieterstoren, een oud gebouw met kleine donkere kerkerholen, vijftien voeten onder den grond en volkomen geschikt om ziekten te veroorzaken. Daar werd hij door de koorts aangetast, die onder de smokkelaars en stroopers in deze gevangenis heerschte. Hij zegt daarvan in zijn dagboek: „Ik heb overvloedige reden tot dankbaarheid jegens de Voorzienigheid Gods, dat Hij mij hersteld heeft van de koorts, door welke ik bij mijn laatste bezoek in de gevangenis aangetast werd. O God, geef dat deze bezoeeking heilzaam voor mij moge zijn; geef dat ik daardoor meer bewust worde van mijn geheele afhankelijkheid. Maak mij ernstiger, ootmoediger, waakzamer, meer afgetrokken van de wereld en beter bereid om haar te verlaten. Dat ik een leven leide van geloof in dien grooten Verlosser, dien ik niet gezien en nochtans lief heb en dien ik tot het einde van mijn leven wensch te dienen.”

Howard was geen man van een opgewonden karakter. Hij bracht zijn plannen ten uitvoer met veel practische wijsheid. Maatregelen van voorzichtigheid, waardoor hij beschermd kon worden, verzuimde hij geenszins, in zooverre zij namelijk het groote doel zijns levens niet in den weg stonden. Op zijn buitenlandsche reizen maakte hij ook gebruik van zijn kennis in de geneeskunst, zoowel om onmiddellijk iets goeds te bewerken, als om zijn weldadige oogmerken in het algemeen te bevorderen, en zich bij hen die hij bezocht vertrouwen te verwerwen. Te Konstantinopel bewees zijne kennis in de medicijnen wezenlijke diensten. De meest geliefde

¹⁾ Met de Ingerid de passagiersbooten, die de firma D. Burger en Zoon in de vaart heeft van Rotterdam op Stavanger en Bergen.

dochter van een voornamen Turk, die bij de Ottomanische Porte een hoog ambt bekleedde, was door een ziekte aangetast, waarvoor de geneesheeren van het hof geen raad wisten, en die haar vader bittere smart en zware bekommering veroorzaakte. Howard werd verzocht de lijderes te bezoeken en haar iets tot verlichting voor te schrijven. Hij deed dit met blijdschap en met het meest gezegende gevolg. De vreugde des vaders was onuitsprekelijk. Zijne dankbaarheid peinsde over een rijke belooning. Weldra zond hij den Engelschen geneesheer een beurs met 2000 sechinen. Deze echter zond haar even spoedig terug met de beleefde aanmerking, dat hij nooit voor zijn diensten geld aannam, waardoor de oude Turk in de grootste verlegenheid geraakte. Howard echter, die den ouden man niet voor het hoofd wilde stooten, gaf te kennen, dat hij volgaarne eene mand druiven uit zijn tuin wilde aannemen.

Natuurlijk werd die vrucht hem dadelijk gezonden en zoolang hij in de stad vertoefde, ontbrak het hem nooit aan een voorraad der uitgezochteste druiven. Dit vooral, benevens de omstandigheid dat hij zonder nadeelige gevolgen de pestzieken bezocht, schonk aan het eenvoudig karakter van den vreemdeling in die streken een schijn van geheimzinnigheid.

De gewichtige ondernemingen van Howard waren wereldkundig en hij werd overal geëerd. Hij leefde veel in het openbaar, en het zou te vreezen geweest zijn, dat zijn groote en in het oog loopende daden hem kleinere gelegenheden om goed te doen deden voorbijzien. Doch de menscheivendheid van Howard was van zulk een beslist aard, en kwam zoo geheel uit zijn hart voort, dat zij zich in alles openbaarde. Daarom vindt men in zijne levensgeschiedenis ook schoone voorbeelden van welwillende gezindheid bij kleine gelegenheden.

Eens ontmoette hij in een gevangenis een Hollandschen matroos, die zijn medegevangenen als ziekenoppasser diende, en die hem verklaarde, dat wanneer zijn arme kameraden verzorgd waren, hij zelf geen behoeften meer gevoelde. Eene zaak echter zou hem recht blijde maken: hij zou zoo gaarne zijn lievelingsgenot nog eens smaken, namelijk een kopje thee. Een week later ontving een heer in de stad, waar de gevangenis was, een pak suiker en thee, benevens een theeketel voor den goedhartigen zeeman.

Aan boord van de pakketboot van Holyhead ontmoette hij eens een dienstmeisje, dat geen bed had. Dadelijk gaf hij zijn eigen bed over en bracht den nacht op den grond van de kajuit door. Zijn knecht verhaalt: „Ik heb hem dikwijls het logement zien binnenkomen zoo opgeruimd en verblijd, alsof er wonder wat geschied ware, en dan zeide hij tot mij: „Ik heb een arme vrouw gelukkig gemaakt. Ik heb haar zwerfenden man en haar kinderen naar huis gezonden.”

Den jonggehuwden op zijn landgoederen zond hij gewoonlijk gepaste geschenken, en wanneer hij buitenslands was, schreef hij lange brieven vol welwillende beschikkingen ten gunste van zijn boeren. Den ouden dorpslieden zond hij dan tevens iets van de voortbrengselen der plaats die hij bezocht, zooals bijvoorbeeld: een boot krenten van het eiland Zante. De goede man schijnt dus ook in kleinigheden vervuld te zijn geweest van hartelijke liefde. Wanneer wij

ook al niet zijn voetstappen kunnen volgen in het bezoeken van gevangenen en in zijn gewichtige menscheivende verrichtingen, toch is voor ons allen mogelijk, op de eenzame paden van verborgen weldadigheid op menig aangezicht een dankbaren lach tevoorschijn te brengen.

De zoon van zijn ouden knecht John Prole leefde later te Bedford, en verhaalde met genoeg hoe Howard gewoon was in de behoeften van zijn dienstdoden en pachters te voorzien, hun zorgen te verlichten en hun leven te veraangemen; hoe hij vóór zijn laatste vertrek van Cardington zulk een teeder afscheid van hem nam; hoe hij met den ouden Josua Crackford, den tuinman, in den tain de ronde deed en in de hut van John Prole ging, om zijn vrouw geschenken tot een aandenken te geven, namelijk het miniatuurportret van haar meesteres en zijn eigen theekan, die hij op reis altijd medenam, en die nog in de familie bewaard wordt; hoe hij haar den volgenden morgen een guinje schonk en hoe hij bij zijn aankomst te Londen zijn dienaar terugzond met de woorden: „Wanneer gij tehuis komt zijn deze beide paarden voor u.”

Howard was een buitengewoon nederig man. Hij zocht nooit den omgang met aanzienlijke menschen. De schitterendste dingen dezer wereld hadden in zijn oogen niets aantrekkelijks, ja hij had zelfs een tegenzin in al wat hoog en voornaam was. Tijdens hij zich te Livorno ophield, ontving hij van den groothertog van Toskane een uitnoodiging, doch hij sloeg haar beleefdelyk af. Toen hij te Petersburg was en van keizerin Catharina verlof bekam aan het hof te verschijnen, gaf hij den keizerlijken gezant te kennen, dat hij een zending had in de gevangenen en niet in de paleizen der monarchen.

De eerbewijzen, waarmede hij overladen werd, beschouwde hij als een last, en niets trof hem smartelijker dan toen hij vernam dat zijn vrienden een voorstel gedaan hadden om een gedenkteeken voor hem op te richten. Hij zegt daarvan in een zijner brieven: „Als een eenvoudig man met zekere eigenschappen, wenschte ik mij in de verborgenheid en in de stilte terug te trekken. Ik kan inderdaad de gedachte niet verdragen van alzo openbaar gemaakt te worden. Ik heb dadelijk geschreven dat men dit plan moest laten varen, en hoop dat daaraan ook gevolg zal worden gegeven. Mijn beste vrienden moeten het afraden. Het slaat al mijn plannen in duigen en brengt ze in verwarring. Mijn verheffing is mijn ongeluk, mijn val.” Midden in zijn werkzaamheid, terwijl zoo menige bekwame tong zijn roem verkondigde, zeide de nederige man tot een vriend: „Ach, mijn beste daad die ik verricht, is zulk een mengeling van dwaasheid en zonde, dat voor elk weldenkend gemoed alle lof als ijdelheid en aanmatiging openbaar moet worden.”

Al zijn daden hadden een echt Christelijken grondslag. Hij kwam niet op het laatst van zijn leven, als iemand, die de wereld volop genoten heeft, tot Christelijke overtuiging. Hij was het kind van vrome ouders. Zijn vader had zorgvuldig over zijn geestelijke ontwikkeling gewaakt. Hij zelf had reeds in zijn vroegste jeugd de liefelijkheid van den dienst des Heeren gesmaakt. De eerste krachten zijner jeugd had hij gewijd aan de eer en verheerlijking van zijn Schepper. Dit werd voor hem een middel van bescherming tegen de verleidingen, waaraan een

jong vermogend mensch bij zijn intreden in de wereld blootstaat. Toen hij volgens de gewone uitdrukking zijn eigen meester werd, had hij reeds diep in het hart den indruk, dat hij geenszins zichzelf toebehoorde. Toen hij ontslagen werd van de verplichtingen jegens zijne voorgeden, was hij zich levendig bewust van zijne verplichting jegens God. Reeds de eerste gedeelten van zijn dagboek ademen een geest van onderworpenheid jegens God, en deze is in de volgende gedeelten van zijn werkzaam leven niet af, maar veeleer toegenomen Zijn Christelijke gezindheid openbaarde zich in al zijn neigingen, en voerde in al zijn handelingen heerschappij. Hij bracht in beoefening de uitspraak der Schrift: „Zoekt eerst het koninkrijk Gods en zijne gerechtigheid.”

Wanneer men de geschiedenis van Howard leest, ziet men dan ook spoedig, dat het Christendom door hem als de hoogste wet, als het einddoel en het grootste geluk des levens beschouwd werd. Zijn godsdienst bestond niet in ijdele plechtigheden, noch was farizeesch, maar volkomen evangelisch. Het was de dienst Gods als die in Oud en Nieuw Testament geleerd wordt, zooals hij zich in het leven der apostelen openbaart, zooals hij door den Heiligen Geest gewerkt wordt. Dit blijkt uit de volgende aanhaling uit zijn dagboek, die hij geschreven heeft op een Zondagavond te 's-Gravenhage:

„O wonder der verlossende liefde! Ik heb hoop om door de reddende barmhartigheid Gods, door de volkomen gerechtigheid der zoenofferande van Christus een gedenkteeken van de rijke genade des Heeren te worden. O, mijn ziel, roep het luide: Genade, genade! Vrije, soevereine, rijke en grenzeloze genade! Niet ik, niet ik, een schepsel dat de hel waardig is; maar waar de zonde meerder is, daar is de genade nog overvloediger. Ik heb de verwachting — en welk een blijde boodschap ligt er niet in deze verwachting! — dat niets instaat is mijn ziel te scheiden van de liefde, die daar is in Christus Jezus. Ach mijne ziel, laat u toch niet innemen door de tijdelijke zaken, denk niet allereerst aan hetgeen het uwe is! Zie voorwaarts op de heerlijkheid, die geopenbaard zal worden aan hen, die getrouw zijn tot den dood. Mijne ziel, wandel steeds met God, wees getrouw, houd vast, houd aan! En dan — ach, welke woorden zijn instaat dat te schilderen!”

Dat was het karakter van Howard, en zoo was ook zijn einde. Hij stierf tijdens hij bezig was in een werk van barmhartigheid; hij viel als een slachtoffer van zijn menschievende pogingen. In het jaar 1786 deed hij van Engeland door Rusland een reis naar het Oosten, ten einde de geaardheid der pestziekte nauwkeurig te onderzoeken en te trachten daarvoor geneesmiddelen op te sporen. De kracht van zijn geloof tijdens deze gevaarlijke onderneming openbaarde zich in zijn welbekende woorden: „In Kaïro ben ik niet verder van den hemel dan te Londen.”

Toen hij te Cherson in Rusland kwam, werd hij, om zijne beroemdheid als geneeskundige, verzocht een zieke jonge dame in behandeling te nemen. Daarbij moest hij vele mijlen ver bij regenachtig weder op een karpaard rijden, en deze omstandigheid, gevoegd bij den besmettelijken aard van de ziekte der lijderes, veroorzaakte hem een koorts, en baande hem den weg tot het graf.

Toen de dood naderde, ging hij dien met een

volkomen bedaardheid tegemoet. Admiraal Priestman, die zijn landgenoot zeer beminde en hoogachtte, bewees hem alle mogelijke diensten en trachtte zijn gedachten van den aanstaanden dood af te wenden. „Priestman,” zeide Howard, „gij noemt dit een troosteloze gedachte, en gij tracht mij die gedachte aan den dood te verdrijven; maar ik denk er geheel anders over. De dood heeft niets verschrikkelijks voor mij; integendeel ik tred hem blijmoedig, zoo niet verheugd tegemoet, en wees daarvan verzekerd, de gedachte daaraan is mij aangenamer dan elke andere.” Hij deelde daarop zijn vriend mede, dat er geene hoop meer bestond en dat hij reeds veel te zwak was om dezen aanval te kunnen overleven. „Ik kan,” zoo schrijft hij, „mijn leefregel niet nog strenger maken en daarom moet ik sterven. Alleen zulke sterke knevels als gij, Priestman, kunnen zulk een koorts doorstaan.”

De oude zeeman weende en zweeg. Howard echter ging voort zijn begrafenis te regelen, geheel in overeenstemming met de nederigheid van zijn karakter. Hij had daartoe een plek in het dorp Dauphiny uitgekozen. „Daar,” zeide hij, „moet gij mij begraven: plaats een zonnwijzer op mijn graf en tracht mij daarna te vergeten.” Den 20sten Januari 1790 ontvlood zijn ziel de schouwplaats van zijn arbeid en zijn lijden, om de rust te vinden en het loon te ontvangen, dat de Heer der gemeente uit genade beloofd heeft aan allen die op Hem vertrouwen, zijn wil doen en zijn wegen liefhebben.

„DE CHINEESCHE KWESTIE” VAN HENRI BOREL.

Den 16en November l.l. vierde het Java-Comité zijn jaarfeest. De heer Dr. J. R. Callenbach, thans predikant bij de Hervormde Gemeente te Rotterdam, was uitgenoodigd des namiddags een referaat te leveren. Daartoe bereid koos hij het onderwerp waarvan we den titel hierboven uitschreven. Kalm, bezadigd, boeiend leverde hij een studie over de miskening waaraan de Christenzendingen in Christenlanden blootstaan. Als een der laatste bewijzen voor de treurige waarheid van die stelling besprak hij het artikel dat Henri Borel eenige maanden geleden in „De Gids” geleverd had over „De Chineesche kwestie”. In dat artikel wordt de schuld van de tegenwoordige troebelen in China, nagenoeg zonder schijn van bewijs, maar met des te meer woorden, niet geweten aan de onchristelijke vorsten van Europa, maar aan de zendingen, die er over 't algemeen niets meê te maken hebben en er alleen de gevolgen zeer onaangenaam van ondervonden hebben.

Callenbach is niet maar zoo de eerste de beste die in 't hoofd krijgt om ook eens meê te praten over de zending en dan heel zalvend een uur met gemeenplaatsen vult. Hij maakt studie van de zaak. Niet alleen van de geschiedenis der zending, doch ook van de „godsdiensten” der heidenen. Wat hij er over zegt is waard gehoord te worden en leerzaam, ook voor iemand die er meer dan niets van weet. In 't voorjaar van 1900 vaardigden de gezamenlijke Nederlandsche zendinggenootschappen hem af naar de wereldconferentie te New-York.

Callenbach staat in zijn wijze van polemieken voeren ver boven Borel. Hij valt zijn tegenstander niet aan met personaliteiten, gelijk Borel de zendelingen in „De Gids” deed, maar verplaatst zich in diens gedachtengang en toont aan dat en waarom naar zijne meening de ondergrond van diens levensbeschouwing hem tot zoo partijdige uitspraken moest brengen. Maar geen woord van wat hij zegt is onparlementair of onwellevend.

Toen Dr. Callenbach eindigde met spreken kwam tot hem het verzoek om zijn referaat in druk te geven. Een der aanwezige bestuurders van het Java-Comité merkte echter op dat het stuk van Henri Borel in „De Gids” verschenen was gelijktijdig met Couperus: „De stille kracht”. Volgens hem was dat laatstgenoemde stuk zóo, dat eerbare mannen en vrouwen (om van Christenen en Christinnen niet eens te reppen) wel eens ernstig mochten overwegen of „De Gids” — vroeger het deftige, hoogst beschaafde, hoog-letterkundige tijdschrift, *het* Nederlandsche tijdschrift — nog wel open en bloot op hun leestafel mocht liggen. Of ze nog langer zulke litteratuur door hun intekening mochten steunen. Of ze hun dochters, nog niet met het vuilste vuil der zonde besmet, mochten blootstellen aan de werking van dat vergif. Toch kon het nog zijn dat „De Gids” eerlijk was; dat zijn redactie objectief kon oordeelen en dat ze ook plaats gaf aan de gevoelens van andersdenkenden. Men moest — volgens hem — de proef op de som nemen of de bespottelijke, oud-liberale hoogmoed, waardoor de ongelovigen in ons goede landje hun geloovige medeburgers als een soort schepsels van minder rang en lager peil van ontwikkeling beschouwen, ook nog heel conservatief huise in de would-be radicale „Gids”. Eied daarom — zoo luidde zijn advies — uw referaat aan de Redactie van „De Gids” aan. Wil zij (of beter gezegd: durft zij) het stuk niet opnemen, maak dat dan flink publiek en geef daardoor zooveel in u is het sein aan alle Christenen in Nederland om niet langer zoo dwaas te zijn van met hun goede geld een tijdschrift te steunen, dat hen platweg ignoreert. 't Is toch te dwaas van ons om zelf de ammunitie te betalen die op onszelfen verschoten wordt! Wij Christenen geneeren ons nog veel te veel. Vraag aan welken ongelovigen ge wilt: „Heb je Callenbach's referaat gelezen?” en hoofd voor hoofd zullen ze u vragen: „Wat is dat? Wie is Callenbach?” Maar laat met tien Christenen gesproken worden door ongelovigen over Borel of Couperus (want die vragen niet, die onderstellen dat natuurlijk geen beschaafd mensch zonder „De Gids” gelukkig leven kan), dan zullen acht van de tien trachten te verberzen dat ze die stukken nog niet kennen, alsof dat een schande ware! Negeeren zij u omdat ge nog idioot genoeg zijt om den Bijbel te gelooven, laat hen dan ook links liggen en wees uzelf!

Zoo gezegd zoo gedaan. Dr. Callenbach hooft zijn stuk der Redactie van „De Gids” aan. Aan wie 't niet weten zij hier meegedeeld dat „De Gids” maandelijks ongeveer 240 bladzijden druks heeft en dat het referaat van Dr. Callenbach 20 bladzijden beslaat, die in „De Gids” tot 16 zouden inkrimpen. Verder dat in België de goede eerlijke wet bestaat dat een blad, 't welk een aanval tegen iemand

heeft opgenomen, verplicht is den aangevallenen evenveel ruimte ter verdediging te geven als de aanval besloeg. Callenbach is wel niet aangevallen, maar hij trad in 't krijt voor menschen, die afwezig en dus buiten staat van verdediging zijn; des te hooger reden om hem aan 't woord te laten voor *'t zelfde publiek, ten aanhoore van 't welk Borel die afwezigen afkeurend besprak.*

Dat zou gentlemanlike geweest zijn.

Maar niets van dat alles.

Dr. Callenbach ontving van de Redactie van „De Gids” het volgende schrijven:

„Amsterdam, 1 Januari 1901.

WelEdel Zeer Geleerde Heer!

Hoewel de redactie er in beginsel geen bezwaar in zou zien, indien de quaestie der zending in China in „De Gids” ook eens beschouwd werd van een ander standpunt dan dat door den heer Borel in zijn artikel ingenomen, moet zij bezwaar maken aan uw opstel een plaats in te ruimen, daar dit haar en te veel doorlopend polemisch is, (de heer Borel zou natuurlijk willen repliceren enz.) en te veel den vorm heeft van een toespraak. Het handschrift gaat hierbij terug.

Met alle achting

Uw. dw. dn.

J. N. VAN HALL.”

Van het eerste argument gaat de logica boven ons verstand; „de heer Borel zou natuurlijk willen repliceren enz.” Indien de heer Borel wilde repliceren zou de tijd aangebroken zijn om verdere stukken desverkiezend te weigeren; naar goede ridderlijke zede niet vroeger. Dat „enz.” is vermakelijk! Welke andere onheilen ziet de redactie van „De Gids” nog verder boven haar vredelievend hoofd zweven?

En van het tweede argument gaat de hoogmoed ons te hoog. Callenbach heeft genoeg taalkennis, stijl en goeden wil om, op één wenk van de redactie zijn stuk, wat den vorm betreft een lichte wijziging te doen ondergaan.

Dr. Callenbach zal zich herinneren dat de spreker in de vergadering van 't Java-Comité, die hem raadde zijn referaat aan „De Gids” te zenden, de verwachting uitsprak dat hij uit de hoogte zou worden afgewezen. De Christenen zijn de pariahs in onze verlichte maatschappij en de ontwikkelde lezers van „De Gids”, het „denkend deel der natie”, behoeven niet te weten hoe zij over eenige zaak denken. In geen enkel beschaafd land — niet in België, niet in Duitschland, niet in Frankrijk, niet in Noord-Amerika — ontmoet men die dwaze zelfgenoegzaamheid bij hen die anders denken dan de geloovigen. Wij nemen van allerlei notitie, maar de „verlichte” heeren lezen niets dan zichzelf en elkander. De meerderheid van hen is ook in werkelijkheid te onontwikkeld en te veel ontbloot van alle waarachtige overtuiging om een andere opinie te kunnen vatten of den schok ervan te kunnen doorstaan.

Laat ons nu ons voordeel doen met het antwoord dat de redactie van „De Gids” aan Dr. Callenbach gaf. Indien ge tot iemand spreekt en hij keert u den rug toe, dan doet ge hetzelfde als er nog eenig eergevoel in u is. Welnu, laat ons niet langer kennis nemen

van een tijdschrift dat geen woord van ons wil hooren. Indien eens alle Christenen in Nederland, die nu nog met hun intekening zulke tijdschriften steunden, den zeer eenvoudigen moed hadden om hun abonnementen op te zeggen en te gelooven dat ze er geen haar minder beschaafd om zijn al lezen ze „De Gids” niet, zou zulk een tijdschrift financieel een gevoeliger tik krijgen dan het zich nu wel verbeeldt. En waarom ter wereld zouden we ons daarvoor schamen?

Wat nu het referaat van Dr. Callenbach zelf aangaat: we raden iederen onpartijdigen aan: Koop en lees het! Dan zult ge spoedig zien dat Callenbach wel weet waar hij over schrijft, en wellicht zult ge dan ook er achter komen waarom zijn woord aan de lezers van „De Gids” niet onder de oogen gebracht mocht worden.

Dan zult ge als toegift in de „Bijlage” nog verrast worden door de mededeeling dat het dagblad „De Telegraaf” niet hooger staat dan „De Gids”; of wil men liever dat „De Gids” gelijk staat met „De Telegraaf”. De heer Borel viel Dr. Callenbach aan in „De Telegraaf” naar aanleiding van een, altijd zeer gebrekkig, courantenverslag van zijn referaat. De heer Borel gaat daarop af en door alsof zulk een verslag een authentiek stuk ware. Hij vraagt niet: „Dr. C., hebt ge dat en dat gezegd?” maar schrijft eenvoudig: „Verder zegt de dominee...”

Dr. Callenbach zond een antwoord in. Een eerlijke redactie zou dat natuurlijk opgenomen hebben. „De Telegraaf” weigerde!

Onthoudt het goed, onontwikkelde, onbeschaafde Christenen: „zoo zijn onze manieren!”

Onwillekeurig denkt men hierbij aan „de natie die aan de spits der beschaving staat” en de „onbeschaafde Boeren”.

Die laatsten zijn uw geestverwanten, Christenen in Nederland. Gij zijt in uw land niet beter dan zij in het hunne!

W.

ELIA

OP CARMEL EN IN DE WOESTIJN.

„Ga, dienaar, waarneem d' oceaen ¹⁾
 „Van 't strak azuur aan gindsche zee
 „En breng mij goede tijding mee
 „En doe mijn hart in vreugde slaan,
 „Verruk mij, zeg, een wolke stijgt, ²⁾
 „Waar lucht op vocht tot rusten neigt!”

Dus spreekt de groote Godsprofeet
 Elia, en zijn ooge staart
 In 't verre blauwen, waar de aard ³⁾
 Zich huwt in kleur aan 't etherkleed.
 Hij hijgt in wreeden zonnebrand
 Als 't woest amechtig ommeland.

Carmel draagt Isrels grootsten zoon, ⁴⁾
 Die onder 's afvals pestvloedbaren,
 Die onder hoofsche moordenaren ⁵⁾
 Alleen strijd(t) tegen Godes-hoon, ⁶⁾
 Alleen, alleen voor 's Heilgen eer
 Braveert het woën van volk en heer.

Ontzag vult bij zijn aanblik 't hart!
 Een bovenaardschen adel spreid(t)
 Op 't schoon gelaat vol majesteit
 Zich heerlijk uit; zijn baard zoo zwart
 In vroeger tijd, vergrijsd door 't leed —
 Als 't hoofdhaar — golft op 't grauwe kleed.

Hij wacht vervulling van Gods woord:
 „De regen zal de woestenij
 „Straks keeren in een lustvallei;
 „Belijdenis heb Ik gehoord!
 „'t Verteederd volk zal vro(o)lijk cten,
 „Nooit zal Ik Israël vergeten.” ⁷⁾

De jongen keerde zesmaal weër,
 En weder ijlt hij naar het strand,
 Als hij in zonnegloed verbrand.
 Hij staart — hij vliegt tot zijnen heer:
 „Een kleine wolk zweeft op uit zee
 „En brengt Gods rijken zegen mee.”

De wolk aan 's hemels verren trans
 Verdrijft de wolk van 't eel gelaat
 En 't hart, dat nu zoo zalig slaat.
 Hoe straalt 't verheven aanzicht thans!
 Terwijl de zon haar straal intrekt, ⁸⁾
 Daar gansch een zee reeds 't luchtruim dekt. ⁹⁾

Het waait en regent vruchtbaarheid. ¹⁰⁾
 „Kom, Achab, af naar Jizreël,”
 Zoo luid(t) thans Elia's bevel. ¹¹⁾
 De vorst, verbergend alle(n) nijd,
 Rijdt(t) af, Eljá, de vorst der Deugd, ¹²⁾
 Loopt vóór in heilsverwinningsvreugd. ¹³⁾

o Achab, groot in godsverraad,
 Hoe klein zijt gij voor Isebel!
 Laagharte, wacht gij haar bevel
 Tot koeling van uw dollen haat!
 Hoe woed(t) zij tegen 's Zeegnaars knecht, ¹⁴⁾
 Waar d' oordeelsschauw nog op haar ligt!

„Vervloeken mij nu alle goën,
 „'t Mismaakt gebroed vervull' aan mij, ¹⁵⁾
 „Wat 'k u bespaar! Voldoen zult gij
 „Voor priestrendood, uw God ten hoon:
 „Eer morgen 't licht op 't hoogste straalt
 „Zijt ge in baäls diepste krocht gedaald!” ¹⁶⁾

o Woestheidsvoorbeeld, stuivend heet,
 U komt de eer die Israël ¹⁷⁾
 Verworpen heeft als Isebel:
 Gij brengt de rust aan Gods profeet.
 Woestijn, die zoo vol dorheid waart,
 Thans zijt gij 't vruchtbaarst land der aard!

Elia rust op uw gebied,
 Gods engel eert u met zijn voet,
 Die Eljá's kracht herleven doet. ¹⁸⁾
 De heete luchtstof trilt een lied
 Ter eere Gods, waar Isrel zwijgt,
 Ja, vloekvol nog voor baäl zich neigt. ¹⁹⁾

Elia! spijs en reis waar eens
 Uw volk den Heer belofte deed
 En trouw zwoer met een heilige (heilgen) eed;
 Verneem daar na veel droef geweest:
 „Ja, Israël verliet zijn God,
 „Maar zalig is het overschot!

„Ik ben de Heer, Ik schiep 't heelal,
 „Ik houd het wereldheir in stand,
 „Ik heb de volken in Mijn hand,
 „Ik leef, wat in verwoesting vall!
 „Ik heb uw zware klacht gehoord:
 „Ik ben alleen;”²⁰⁾ verneem *Mijn* woord:

„Eer iemand Mij er toe bewoog
 „Zwoer Ik aan Abraham Mijn eed,
 „Ben Ik dan mensch, die trouw vergeet? —
 „Nog zeventuizend ziet Mijn oog,
 „Een overblijfsel, dat Mij vreest
 „En nooit den waaggod eer beweest!”

Profeet, vervul getrouw uw taak,
 Verlaat het dorre, zoek het volk,
 Blijf vast van hart des hemels tolk:
 God is getrouw, wat Hem verzaak.
 Straks, na een weinig nog geduld
 Hebt gij uw heerlijk werk vervuld.

Dan vaart gij op voor 's Heeren troon.
 De grootste, vreeselijkste smart,
 Die scheen te zwaar voor 't sterkste hart,
 Belacht gij door het zalig loon.
 Daar juicht ge in 't eindloos heerlijk lot
 Met zeventuizend: „Lof zij God!”

De inzender van dit gedicht heeft de Redactie uitgenoodigd het te plaatsen en in het blad te critiseeren. In vroegere jaargangen vindt men verscheidene voorbeelden van deze handelwijze, en we meenen te mogen zeggen dat deze dichter goed deed door haar in eere te herstellen.

¹⁾ „Ga, dienaar, *waarneem* d'oceaan”.

„Waarneem” is geen woord. „Neem den oceaan waar”, moest hier staan. Dan zou het *woord* gered zijn. Doch de dienaar moest juist niet den oceaan maar de lucht waarnemen.

²⁾ Waarom een „wolke” en niet, 'tgeen hier veel juister zou zijn: een „wolkje”?

³⁾ „Waar *de aard*” is een fout, waardoor de regel een lettergreep te weinig krijgt. Veel beter is

„Waar zich de aard
 In kleur huwt aan het etherkleed”.

⁴⁾ „Carmel”. Waarom niet:

„De Carmel draagt 's lands grootsten zoon”.

⁵⁾ Plotseling en ongemotiveerd verandert de dichter hier zijn gekozen versbouw; en hier alleen. Dat is een fout.

⁶⁾ „Godes-hoon” is geen woord. Als God gehoord wordt is dat geen Godes-hoon!

⁷⁾ Ook deze verandering van versbouw is ongeoorloofd.

⁸⁾ Wie dezen regel goed leest, zegt:

Terwijl de zon haar straal intrekt,

en laat dus geregeld den klemtoon verkeerd vallen.

⁹⁾ Deze regel is mooi en poëtisch.

¹⁰⁾ En deze niet minder.

¹¹⁾ „Zoo *luïdt* thans *E-li a's bevel*.”

De profeet heette niet *Elia*.

¹²⁾ „Eljá” kan alleen gezet worden door een dichter die met dezen regel vastzit.

¹³⁾ „Heilsverwinningsvreugd”. Zoo moet men geen woorden maken. Dan is Elia's loop geweest een „heilsverwinningsvreugdloop”.

¹⁴⁾ „'s Zeegnaars knecht” is leelijk gezegd. Er kon veel beter en eenvoudiger slaan: „'s Heeren knecht”.

¹⁵⁾ Welk „mismaakt gebroed”?

¹⁶⁾ Deze regel deugt niet.

„Zijt *ge in baäls*. Baäl is nu eenmaal een woord van *twee* lettergrepen.

¹⁷⁾ Deze regel heeft een lettergreep te weinig. Waarom?

¹⁸⁾ Zie aanteekening ¹²⁾.

¹⁹⁾ „Ik ben alleen” ¹⁶⁾.

²⁰⁾ „Ik ben alleen” is geen gelukkige uitdrukking om „Ik ben de eenige” te vervangen!

Er is veel goeds in dit gedicht, maar de dichter beweegt zich nog niet gemakkelijk in gebonden stijl.

DE GULZIGSTE.

Eens zaten Mohamed en Ali aan den disch,
 Zoo huislijk als bij oom en erfneef denkbaar is.

Zij aten, waar in 't Oost en grijze en kind naar grijpt:
 De zoete dadelvrucht, pas aan den boom gerijpt.

Braaf smulde Mohamed, doch Ali, altijd wijs,
 At maar stil peinzend voort, en zat in 't Paradijs.

Wat toch, denkt Mohamed, mijn neefje nu weer schort?
 Wacht... 'k Zal hem... En meteen op Ali's bord

Werpt hij heel handig van *zijn* dadels schil bij schil.—
 Vriend Ali zit maar voort te peinzen, kauwend stil.

„O Ali,” klonk op eens de stemme des profeten,
 „Hoe durft een Muzelman alzo onmatig eten?”

Hoe kondt ge zulk een vracht van dadels binnenslaan?
 De schillen wijzen 't uit, uw maag wordt overlaân!”

Neef keek op 't ledig bord van oom en sprak:

„Hem noem 'k een vraat,
 Die met zijn dadels ook de schil naar binnen slaat.”

En Ali ging weer peinzen, half verzaad.

A. J. H.

UIT HET LEVEN.

Dure wijn.

De stedelijke wijnkooper te Bremen is de beroemdste in geheel Duitschland. In zijn kelder werden in 1625, 6 groote vaten Rijnwijn (Johannesberger) geborgen en nog 6 zulke vaten (Hochheimer). In een ander gedeelte van den kelder liggen nog 12 groote vaten, die de namen der Apostelen dragen! De Johannesberger- en Hochheimer wijnen tezamen vermengd worden Rozenwijn genoemd, naar het zinnebeeld de roos, dat men buiten op den kelder heeft. Wanneer men nu eenige flesschen rozenwijn aftapt, worden de vaten weer met Apostelwijn aangevuld. Een enkele flesch rozenwijn kost thans een kolossale som. Een vat van 1000 flesschen kostte in 1624 1200 francs en thans geldt de flesch, intrest op intrest en kelderhuur van 240 jaren, tezamen genomen, een verbazende som gelds. De Rozen- en de Apostelwijn mag aan niemand dan aan de ingezetenen van Bremen verkocht worden. Burgemeesters hebben het recht een paar flesschen te mogen aftappen om die vorsten aan te bieden. Bij ernstige ziekten en op vertoon van certificaten van den geneesheer kan een burger een flesch krijgen tegen betaling van 20 fr. of bijna f 10, arme inwoners krijgen na eenige formaliteiten een flesch ten geschenke. Den Judaswijn houdt men voor den besten.

Grijze haren.

Zeker voogd vermaande op strengen toon zijn pupil om niet langer den slechten weg te bewandelen, en voegde er driftig bij:

„Het gerucht van uw slecht gedrag zal uws vaders grijze haren nog met smart ten grave doen dalen!”

„Vergeef mij,” antwoordde de pupil, „mijn vader draagt een pruik!”

Huwelijk tusschen neef en nicht.

In een vergadering van geneeskundigen, te Washington gehouden, heeft Dr. Bemiss van Kentucky een zeer belangrijk verslag uitgebracht, nopens de nadeelige gevolgen, uit huwelijken tusschen vollen neef en nicht voortvloeiende. Van 787 dier huwelijken, zeide hij, telde men 256 uit welke blinden, doofstommen, idioten, enz. geboren zijn. De graafschappen van het Centrum in Ohio, hadden in 1850 een bevolking van 1,528.328 zielen, waarop 583 zulke huwelijken waren gesloten. 332 van deze zijn of kinderloos gebleven, of met gezonde kinderen gezegend; terwijl uit 151 huwelijken een ziekelijk geslacht is voortgebracht. De heeren Roëll en Morel, beiden geneeskundigen, stemmen de genoemde waarheid toe, en geven in hun geschriften allerbelangrijkste wenken omtrent de nadeelen voor de volgende geslachten, naar ziel en lichaam, die uit zoodanige huwelijken voortvloeien.

Licht en gezondheid.

Dupuytren, geneesheer te Parijs, maakt in een zijner werken gewag van een Fransche dame, die aan een kwaal leed, welke de kunde en ondervinding van de uitstekendste geneesheeren op de proef stelde. Zij bewoonde in een der voornaamste straten van Parijs een donker vertrek, waar het zonlicht nimmer doordrong. Na een zorgvuldig onderzoek bleek het, dat de oorzaak van haar kwaal moest worden toegeschreven aan het gemis van licht. Zij werd naar een beter verlicht vertrek vervoerd en dit had den gunstigsten invloed op hare genezing. De groote scheikundige der vorige eeuw Lavoisier schatte den invloed van het licht op de gezondheid nog hooger dan den invloed van versche lucht. Zonlicht heeft meer genezende kracht dan eenige artseneij.

Levensduur.

Dr. Edward Jarvis te Boston, president van de Statistiek-vereeniging, heeft een tabel opgemaakt, den middelbaren leeftijd aantoonende van lieden van verschillende beroepen. Hij zegt daarin dat landbouwers den middelbaren leeftijd bereiken van 64 jaren; geestelijken 55 jaren; advocaten 55 jaren; geneesheeren 54 jaren; kuipers 57 jaren; geletterden 53; smeden 52; timmerlieden 50; kooplieden en renteniers 48; werklieden buitenshuis 48; metselaars en leerlooiers 48; werklieden in winkels 47; kooplieden en klerken 47; zeelieden 46; daglooners 45; voerlieden 44; schoenmakers 43; werktuigkundigen 42; schilders 42 en kleedermakers 41 jaren.

Lang leven.

De beroemde geneesheer Dr. Von dem Fischweiler, te Maagdenburg in den ouderdom van 109 jaren overleden, heeft een merkwaardig testament nagelaten, behelzende de leer om lang te leven. Daarin zegt hij, dat het groot geheim om oud te worden daarin bestaat, om zoo dikwijls mogelijk en vooral in den slaap, waterpas te liggen in de richting van de as der aarde, met het hoofd naar de Noordpool gericht. De invloed van den magnetischen stroom moet invloed uitoefenen. De toepassing dier leer is zeer eenvoudig; men behoeft zijn bed of ledikant maar de aangewezen richting te geven, door middel van een kompas. 's Mans eigen lang leven schijnt deze leer wel eenigszins te bevestigen.

BAAS BOVEN BAAS.

Jan: Ik draag, schoon zooveel in dit leven mij grieve,
Getroost over alles den „mantel der liefde”.

Piet: Die heeft soms bij mij de gedachte verwekt
Of hij niet „een menigte zonden” bedekt.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HOVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

DE GELIJKENISSEN ONZES HEEREN.

XXIII.

De tien duizend talenten.

„Heere!” zoo vroeg Petrus zoodra Jezus zijn antwoord op de vraag „Wie de meeste in het koninkrijk der hemelen was” geëindigd had: „hoe menigmaal zal mijn broeder tegen mij zondigen en ik hem vergeven? Tot zevenmaal?”

Petrus gevoelde dat *aan hem* gezegd was het afgedwaalde schaap op de bergen na te gaan tot dat hij het gevonden had. Hij had gehoord dat ook daaraan echter een einde kan komen. En hij had alles wat hem geleerd was toegepast op een broeder, die tegen *hem* zondigde. Maar daarvan had Jezus in 't geheel niet gesproken. Hij had niet gezegd: „indien een schaap *van u* afdwaalt;” en niet: „het moet niet *uw* wil zijn dat er een verloren gaat;” maar: „indien er een afdwaalt is het de wil *des Vaders* niet dat het verloren ga. En de Vader roept *u* om daartegen te zorgen en te waken.

Indien nu zijn broeder tegen Petrus zondigt, hoe dikwijls moet hij hem dan vergiffenis schenken? Zevenmaal? Zeven is het getal der volheid; dus altijd maar door? Jezus had reeds gezegd: „Indien uw broeder tegen u zondigt, zoo bestraf hem; en indien het hem leed is, zoo vergeef het hem; en indien hij zevenmaal *daags* tegen u zondigt en indien hij zevenmaal *daags* tot u wederkeert, zeggende: Het is mij leed, zoo zult gij het hem vergeven.”

De vraag van Petrus houdt niet onduidelijk de gedachte in: Eens komt er toch een eind aan! Maar het antwoord van Jezus luidt: „Ik zeg u, niet tot zevenmaal, maar tot zeventigmaal zevenmaal.” Want wat zijn zeventigmaal zevenmaal zonden op één dag tegen u vergelijken bij de ontelbare menigte zonden, die gij zelf op één dag tegen uw hemelschen Vader bedrijft! Er was geen sprake van zonden tegen u, maar van zonden tegen God. Daarom dient de volgende gelijkenis om de aandacht van onszelven als beleedigde partij volkomen af te trekken ten einde ze geheel op onze beleedigers te vestigen.

„Daarom wordt het koninkrijk der hemelen vergeleken bij een zeker koning, die rekening met zijne dienstknechten houden wilde.

Als hij nu begon te rekenen, werd tot hem gebracht een die hem schuldig was tien duizend talenten.

En als hij niet had om te betalen, beval zijn heer dat men hem zou verkoopen, en zijne vrouw en kinderen, en al wat hij had, en dat de schuld zou betaald worden.

De dienstknecht dan, nedervallende, aanbad hem, zeggende: Heere, wees lankmoedig over mij, en ik zal u alles betalen.

En de heer van dezen dienstknecht, met barmhartigheid innerlijk bewogen zijnde, heeft hem ontslagen en de schuld hem kwijtgescholden.

Maar die dienstknecht, uitgaande, heeft gevonden eenen zijner mededienstknechten, die hem honderd penningen schuldig was, en hem aanvallende, greep hem bij de keel, zeggende: Betaal mij wat gij schuldig zijt.

Zijn mededienstknecht dan, nedervallende aan zijne voeten, bad hem, zeggende: Wees lankmoedig over mij, en ik zal u alles betalen.

Doch hij wilde niet, maar ging heen en wierp hem in de gevangenis, totdat hij de schuld zou betaald hebben.

Als nu zijne mededienstknechten zagen hetgeen geschied was, zijn zij zeer bedroefd geworden en komende verklaarden zij hunnen heer al wat er geschied was.

Toen heeft hem zijn heer tot zich geroepen, en zeide tot hem: Gij booze dienstknecht, al die schuld heb ik u kwijtgescholden, dewijl gij mij gebeden hebt; behoort gij ook niet u over uwen mededienstknecht te ontfermen, gelijk ik ook mij over u ontfermd heb?

En zijn heer, vertoornd zijnde, leverde hem den pijners over, totdat hij zou betaald hebben al wat hij hem schuldig was.

Alzoo zal ook mijn hemelsche Vader u doen, indien gij niet van harte vergeeft een iegelijk zijnen broeder zijne misdaden."

Het koninkrijk der hemelen is gelijk aan een zeker koning, die meerdere landvoogden en stadhouders had aangesteld en op zekeren dag hen riep om rekening en verantwoording af te leggen van het in zijn naam gevoerde beheer over de geldmiddelen van het aan hen toebetrouwde gedeelte van zijn koninkrijk.

Een hunner, geen kans ziende om zich te verantwoorden, verschool zich, maar werd tot hem gebracht. Deze was tien duizend talenten schuldig, een som van verscheidene millioenen guldens in ons geld. 't Was hem onmogelijk te betalen, en daarom werd naar oostersche zede door zijn heer bevel gegeven hem en zijn gezin als slaven te verkoopen, evenals al zijn bezittingen verbeurd verklaard werden, en uit de opbrengst de schuld te betalen, dat wil zeggen zooveel mogelijk, want tot dekking van het tekort kwam men door den verkoop in de verste verte niet.

Men ziet hieruit dat de opvatting der Schrift van de verantwoordelijkheid des menschen hemelsbreed verschilt van die, welke onder duizenden zoogenaamde Christenen in zwang is. Velen meenen: „Geheel kunnen we toch geen van allen aan Gods eisch van heiligheid voldoen, en daarom zal God wel alles door de vingers zien. Aan het onmogelijke is niemand gehouden." De Schrift zegt echter: „Wat betaald kan worden, moet betaald worden. En wordt de schuld nooit geheel afgedaan, dan blijft ze eeuwig drukken." En de menschen mogen dat van God niet vriendelijk vinden; 't is over 't algemeen hun eigen logica tegenover elkander wel.

De dienstknecht, de voorname hoveling, viel neder aan de voeten van den koning, zeggende: „Heer, wees lankmoedig over mij en ik zal u alles betalen."

Daar kon natuurlijk niets van komen; het bedrag ging ver boven zijn bereik. Maar er sprak uit dit woord toch schuldgevoel. Zoo zelfs dat de koning, met innerlijke ontferming bewogen, zijn schuldenaar ontsloeg, hem zijne vrijheid hergaf, en hem meer dan overvloedig beweldadigde. Hij moest voortaan niet zijn leven in schijnvrijheid doorbrengen, altijd zuchtende en tobbede onder de oude schuld, die met den besten wil nooit noemenswaard kon verminderd worden. Neen, de schuld werd hem kwijtgescholden.

Want evenmin als God half werk doet in het vorderen van de betaling, evenmin doet hij half werk in het kwijtschelden van de schuld.

Ook dat gaat lijnrecht tegen de denkbeelden van de meeste menschen in. Ze meenen dat God onredelijk is wanneer hij zijn rechten handhaaft; maar ze zijn veel te hoogmoedig om in 't geheel niet te betalen. Hoe kan God vergen dat ze zoo rijk zijn om alles te voldoen? Maar aan den anderen kant, hoe kan God hen zoo beleedigen van te denken dat ze heelemaal niets bezitten. Van nature willen wij allen hetzelfde wat alle gefailleerde menschen verlangen: een accoord aanbieden van een paar percent en daarvoor kwitantie krijgen voor 't volle bedrag.

De dienstknecht gaat heen. Dankbaar? Stellig en zeker niet! Veel liever had hij den koning aan zich verplicht door gedeeltelijke afdoening van de schuld dan zich verplicht te gevoelen door volkomen kwijtschelding. 't Was een meevaller en hij zou zijn tijd goed besteden door te zorgen dat hij niet weer in zulke onaangename omstandigheden kwam. Daar liep hem een zijner mededienstknechten tegen 't lijf, een man die hem honderd penningen (nauwelijks vijf en twintig gulden) schuldig was. Tegenover hem stond die mededienstknecht in dezelfde verhouding als hij tegenover den koning; want het doet er niet toe hoe groot de schuld is, 't is slechts de vraag of de schuld grooter is dan de middelen om haar te voldoen. Maar voor een man, die zooveel nog millioenen schuldig was en dien dit bedrag kwijtgescholden werd, is een schuldvordering van vijf en twintig gulden een niet noemenswaard bagatel.

In dien toestand zijn we allen zonder uitzondering. Wat *wij* elkander schuldig zijn is een eeuwig drukkende last, want we hebben geen van allen genoeg om het te voldoen. Maar wat we van elkaer te vorderen hebben is zoo goed als niets verzeleken bij hetgeen God van ons te vorderen heeft.

Onmiddellijk greep de dienstknecht zijn schuldenaar aan, hij greep hem *bij de keel* en schreeuwde: „Betaal mij wat gij schuldig zijt!" Hij kreeg precies hetzelfde antwoord, dat hij een half uur vroeger gegeven had: „Wees lankmoedig over mij en ik zal u alles betalen!"

Doch hij wilde niet! Dadelijk maakte hij werk van de zaak, want hij was een man die op zijn zaken goede orde hield! Hij ging heen en wierp hem in de gevangenis totdat hij de schuld zou betaald hebben. Verkoopen kon hij hem niet, want de man zou veel meer opbrengen dan de geheele schuld groot was, en men kan geen halven slaaf verkoopen. 't Was dus niets dan een lage wraakneming, want door zijn schuldenaar gevangen te zetten benam hij hem de laatste kans om het geld bij elkaer te krijgen. Hij zette hem dus levenslang gevangen, zonder uitzicht van ooit een penning te krijgen.

Deze nuttelooze wreedheid was meer dan de ambtgenooten van beide „dienstknechten" konden verkroppen. Ze werden zeer bedroefd; zij hadden hun rekening en verantwoording kunnen overleggen en met aandoening gezien hoe weergaloos genadig de koning den ontrouwen landvoogd behandeld had. Des te meer grieft de hen dus zijn later gedrag. Zij gingen en verklaarden hun heer al wat er geschied was.

Daar is wettige aanklacht bij den Koning der koningen; aanklacht die geduchte verhooring vindt.

Zonde moet geboet, schuld moet betaald worden. Wie de aangeboden verzoening in Christus verwerpt, moet zelf voldoen. Er is een geschreeuw van ellendigen en verongelijken tot den Allerhoogste, waarvan hij nauwkeurig nota neemt. Er is een „flesch” waarin God al de tranen van zijn kinderen vergadert. En lang moge de wraak zich laten wachten, komen doet ze zeker.

Het moet ons dus niet verwonderen dat zijn heer, vertoornd zijnde, den dienstknecht tot zich riep en hem toevoegde: „Gij booze dienstknecht, al die schuld heb ik u kwijtgescholden, dewijl gij mij gebeden hebt; behoortet gij ook niet u over uwen mededienstknecht te ontfermen, gelijk ik mij over u ontfermd heb?” Aan de pijners werd hij overgeleverd totdat hij zou betaald hebben al wat hij hem schuldig was.

Laat ons nu nauwkeurig achtslaan op de woorden der gelijkenis. Het vorige vonnis wordt niet herroepen, dat zou onrechtvaardig geweest zijn. Den dienstknecht is de schuld kwijtgescholden; hij, zijn vrouw en kinderen en al wat hij heeft zullen niet verkocht worden om een kwijtgescholden schuld zooveel mogelijk te voldoen. Die vrijspraak blijft. Maar een andere, een veel zwaardere, een zedelijke schuld heeft de man kort daarna gemaakt; een schuld die niet kwijtgescholden kan worden; een schuld die alleen kan vernietigd worden door verandering des harten van den schuldenaar zóo dat hij volkomen genoegdoening aan *zijn* schuldenaar geeft.

De dienstknecht wordt gestraft om die nieuwe zonde; hij wordt gestraft op dezelfde wijze als hij straffe, in de gevangenis gezet totdat hij zal betaald hebben, dat is voor hem ook levenslang. Hij wordt in één woord met gelijke munt betaald.

Dat is *recht!* Wij menschen bazelen van rechten die verjaren, liegen van rechten die alleen slechts zedelijk zijn (en daarom niet behoeven nageleefd te worden); praten over rechten die op zichzelf en niet met elkaer in verband staan en al zulke valscheden meer. Wij brengen die op schrift en in druk boekdeelen vol en maken onszelven dan wijs dat ze daarom Gods hooge goedkeuring wegdragen. Wij hebben ook onze wetten die vaststellen op welke wijze men dat „recht” naar willekeur kan veranderen, zoodat iemand morgen gestraft zal worden voor ’t geen hij vandaag nog verplicht zou zijn te doen. Van „schulden” weten we heel precies hoe oud ze moeten zijn om „te verjaren”, dat wil zeggen: dat iemand die er niets mee te maken heeft, een wet maakt die ze kwijtscheldt, of dat de schuldenaar zelf zegt: nu is ze te oud geworden; ik behoef niet meer te voldoen. Wij stellen vast dat iemand schulden kan maken zonder er voor een cent aansprakelijk voor te zijn; hij maakt ze dan eenvoudig maar voor een vereeniging die hij opricht en niet door de menschelijke wetten laat erkennen. Die dan eerlijk genoeg is en den man vertrouwt, loopt er in en wordt, volkomen naar recht (!) niet betaald.

De koning in de gelijkenis weet van al die ellendige uitvluchten niets; hij slaat geen dik boek op met duizend artikelen, waarvan geen enkel door twee rechtsgeleerden op dezelfde wijze uitgelegd wordt; hij rekent met het *waarachtige* recht en met het geweten. Allicht vindt men negentig op de honderd menschen die dat ten strengste afkeuren en meenen

dat op die manier de geheele maatschappij het onderste boven raakt; dat het in één woord gezegd *socialistisch* is om zoo te doen.

„Alzoo zal ook mijn hemelsche Vader u doen indien gij niet van harte vergeeft een iegelijk zijnen broeder zijne misdaden.”

Dat slot is zóo duidelijk dat elke uitlogging of bespreking het onduidelijk maakt.

W.

OP DE EILANDEN.

EEN FAMILIEGESCHIEDENIS.

DOOR

A. J. HOOGENBIRK.

XIX.

VELERLEI OMMEKEER.

Bekeeringsgeschiedenissen worden thans niet meer zooveel geschreven als vroeger; ons geslacht leest ze niet. Oudtijds was dit anders. Wij zelf herinneren ons nog met genoegen de bekering van Detmar, in brieven, te hebben gelezen; Salomon Deutz is bij velen ook nu nog niet onbekend. Toch dient wel opgemerkt, dat vooral op dat gebied veel is geleverd, ’t welk met een gezond Christendom niet bestaat, veel ook dat beter in ’t binnenste der ziel ware bewaard gebleven. ’t Is opmerkelijk, hoe kort in de Schrift de bekeeringsgeschiedenissen zijn. Van het gezocht „dierbare” en „innige”, dat sommige uit den lateren tijd aankleeft, kent onze Bijbel niets.

Niet moeilijk en wel belangrijk zou ’t zijn hier meer uitvoerig te beschrijven, hoe Wagtendonk allengs uit de duisternis tot het licht, uit de macht des ongeloofs tot den blijden dag der zaligheid kwam. We zullen dat echter hier niet doen, wijl onze ruimte ’t niet toelaat. Genoeg zij het te zeggen, dat de weken die hij in de woning van zijn nieuwen vriend doorbracht, zijn lichaam maar vooral en allermeeest zijn ziel van nut en tot zegen waren.

Het ongeloof waarin Wagtendonk was opgegroeid, had reeds diepe wortelen ook in zijn hart geschoten. ’t Ging hem als zoo menigeen, die zich niet voorstellen kan dat de Bijbel iets anders is dan een boek vol legenden, met zedelessen er tusschendoor, of het Christendom iets hoogers dan een der vele vormen, de beste wellicht, van Godsvereering, zelfs iets waar een ontwikkeld man met een glimlach de schouders bij ophaalt. Doch ook ervoer hij, gelijk zoo menigeen, dat wie het Woord Gods tot zijn hart laat spreken, er toe komen zal te zeggen: Dat is de waarheid, de eenvoudige, hoogst ernstige. Alles in dit leven is een raadsel, misstand, ellende, voor wie nadenkt, totdat hij den sleutel neemt, dien God hem biedt, om het vanwaar en waartoe te ontsluiten. En meer, wie in dit Woord en God en zichzelf ziet, zal ten slotte met Augustinus, die ook eerst van de dwaling zijns wegs bekeerd was, moeten uitroepen: „Gij hebt ons tot U geschapen, o God, en ons hart is onrustig in ons, tot het rust vindt in U.”

Dat was ook de ervaring van den officier. Hij had na lang redeneeren over het vuur en de

warmte, zelf er bij plaats genomen, om er de verkwikking en de uitstraling van te *ervaren*. Zoo was hij niet zonder grooten moeilijken strijd gekomen tot dat geloof, 't welk niet alleen de wereld buiten ons, maar ook die in ons overwint. De wijsheid die van boven is had in hem de eigen wijsheid overwonen, tederder geworpen. Hij had leeren zien, hoe terecht de Schrift den mensch voor God verdoemelijk stelt, maar ook ondervonden hoe daar is een rechtvaardiging, welker vrucht is vrede bij God, door onzen Heere Jezus Christus.

Hadden zijn gastheer en diens vrouw met blijdschap opgemerkt wat verandering bij Wagtendonk plaats greep, die er trouwens niet geheel van kon zwijgen, bij Bertha was de indruk anders. Zij bespeurde zeer goed, dat haar man niet meer dezelfde was als vroeger, dat zijn gesprekken een anderen geest verrieden en zijn belangstelling nu afgewend was van, of getrokken tot allerlei, waaromtrent het eertijds niet alzoo was geweest. Voor vrouw en kind was hij, zoo mogelijk, nog hartelijker dan vroeger.

Toch was Bertha niet tevreden. Blijkbaar vreesde zij, dat haar man den weg opging van Van Alphen. En hoezeer zij den laatste en diens vrouw bewonderde, toch lachte haar 't denkbeeld volstrekt niet toe te worden zooals zij.

Hoe 't kwam is onbekend, maar zeker is dat het gerucht dat Wagtendonk vroom was geworden, weldra naar Batavia overwoei. 't Verwekte daar geen geringen spot, en tal van stekelige opmerkingen, te meer wijl menigeen den jongen man zijn rang en hooge plaats benijdde.

Voor 't oogenblik had Wagtendonk zelf daar wel minder hinder van, wijl hij wegens zijn ziekte van allen dienst was ontheven. Maar menigeen koesterde in stilte de hoop, dat de ongedachte ommekeer bij den officier ook wel eens een keer in zijn „carrière” kon bewerken. De vent doet twee dwaasheden voor één, was 't algemeen gevoelen. Trouwens bij den natuurlijken mensch is alles dwaasheid wat uit den Geest Gods is.

Doch de geruchten liepen verder dan Batavia en bereikten ook Nederland. Dat bleek Bertha, toen zij een brief ontving van haar vader.

Onder meer schreef papa namelijk, dat indien hij wel onderricht was er zekere wijziging had plaats gehad in de denkbeelden van zijn schoonzoon, en deze thans overhelde tot ouderwetsche, streng orthodoxe begrippen. Mocht het zoo zijn, alzoo schreef papa verder, dan zal dat, hoop ik, van voorbijgaanden aard wezen. Doch godsdienst is een zaak des harten en het geloof is iets waarvoor ik altijd eerbied heb gekoesterd, ook bij andersdenkenden. Elke godsdienst, die leidt tot deugd en plichtsbeachtning, strekt tot verheerlijking van het weldoend Opperwezen en heeft deswege aanspraak op onze achting en eerbied. Verder mogen wij daarin niet dringen, te meer daar de beschouwingen zoozeer uiteenloopen. Veeleer is beter den gulden middenweg te bewandelen. Ik hoop ook, dat mijn schoonzoon, uw echtgenoot, zoo zijn ziekte mocht hebben meegewerkt om hem ernstig te stemmen, niet zal vervallen in die steile, overdreven opvattingen, welke noch Gode waardig noch den mensch nuttig en passend zijn. Ik ben, zooals ge weet, zelf een voorstander van godsdienst en deugd, en heb gestreefd

naar braafheid en behartiging van wat goed en edel is. Zoo mocht ik — schoon evenmin volmaakt als alle anderen — de achting en genegenheid van vele weldenkenden verwerven, en naar ik hoop ook den zegen des hemels. Ik heb ervaring, en als ge uw man zoo leiden kunt dat hij dien weg volgt, zal het, vlei ik mij, hem niet berouwen.

Hoe welgemeend die raad ook was, en hoe gaarne Bertha tot de uitvoering er van had meegewerkt, toch was het goed dat geen van beiden doel trof. Er is een wijsheid dezer wereld, die in schoonschijnende woorden, toch juist door die woorden openbaar wordt, als niet ontsproten uit een wedergeboren hart.

Hoe goed 't papa ook meende, hij was een blinde leidsman, en de nu ziende gevoelde dan ook bij al wat zijn vrouw mocht aanvoeren, dat hij onmogelijk daarmee kon instemmen. Wie de zon heeft, kan niet gaan nederzitten bij kaarslicht. Wat den brief zelf betreft, en menig dergelijken, zoo meende Bertha wijselijk, dat het voor haar man beter was die niet te zien. Hij herstelde thans geheel, vond zijn grootste genoegten in vrouw en kind en voorloopig althans kon zijn vroomheid niet verhoeden, dat hij als echtgenoot en vader beide het hart zijner vrouw meer en meer won.

Niet lang daarna vertrokken de gasten weder naar Batavia. Het afscheid was hartelijk in zeer bijzondere mate, gelijk het dat zijn kan tusschen hen die niet alleen in aardschen maar ook in hoogerem zin vrienden zijn. Daarbij voegde zich nog een gevoel van innigen dank bij de gasten voor zoo veel goeds, voor den grooten, ja onbetaalbaren dienst hun bewezen, en dat door iemand die daarbij niet het minste persoonlijk belang had. Bertha moest erkennen, dat althans deze Christenen hun naam eer aandeden, en peinsde op een middel om althans eenigszins haar dankbaarheid te toonen, daar de heer Van Alphen beslist alle vergoeding weigerde. Wat den officier betreft hij had voor nog iets meer te danken dan voor stoffelijke hulp en lichaamsverzorging. Want hier op deze verborgen plek was hem de verborgenheid der godzaligheid geopenbaard geworden, had hij geleerd uit de practijk te besluiten tot de deugdelijkheid der theorie, zooals hij eens later zei; had hij het geloof door de liefde werkende gezien, en 't omhelsd.

De eerste dagen na zijn aankomst te Batavia waren inderdaad zeer drukke. Allerlei omstandigheden ramen den tijd en de aandacht van den officier in beslag. Daarna kwamen de bezoeken. Men was zeer beleefd, voelde zich verheugd hem weer te zien, wenschte hem geluk, maar 't ontging Wagtendonks scherpen blik niet, dat er iets bij zijn bekenden was veranderd. Ze schenen te wachten of er ook iets vreemds in hem zou vallen te ontdekken; zoo gul en open als vroeger waren ze niet meer. Hij begreep het eerst niet, tot eindelijk een uitdrukking door een hooggeplaatst ambtenaar gebezigd hem licht gaf.

Deze heer namelijk liet zich in den loop van een gesprek de betuiging ontvallen, dat hij hoopte, nu mijnheer weer hersteld was, en de moeilijke, sombere dagen voorbij waren, dat ook de oude vroolijkheid mocht wederkeeren. Zoo menigen Zondag hadden ze een prettig partijtje gehad. Mijnheer moest zich maar weer eens laten nooden of zelf gasten vragen, enz.

Wagtendonk zei daar niet veel op. Hij begreep dat

men een aanloopje bedacht tot iets naders. Hij begreep ook hoe hij beschouwd werd, en dat hij zou hebben partij te kiezen.

Een paar weken na zijn terugkeer werd Wagtendonk tot zijn juist niet aangename verrassing gelast, zich onverwijld gereed te maken weer te gaan naar de streek waar vroeger gedeeltelijk onder zijn opzicht de werken waren uitgevoerd, waarvan vroeger is gesproken. Tijdens zijn ziekte was daaraan de laatste hand gelegd, en nu moest alles geïnspecteerd worden.

Hoe weinig lust Wagtendonk er ook toe gevoelde, hij maakte zich gereed, zei vrouw en kind vaarwei en vertrok. Evert ging meê; vooral sinds de groote verandering die bij den officier had plaats gegrepen, was hem 't gezelschap van zijn knecht lief. De vreeze Gods werkt hetzelfde uit bij een Romeinschen centurio als Cornelius, nu 2000 jaar geleden, als bij een hoofdofficier van het Indische leger in de negentiende eeuw.

Zonder ongeval kwamen heer en knecht ter plaatse luummer bestemming. Wagtendonk vervoegde zich aanstonds bij den bevelhebber op den naasten militair post, ten einde van hem een geleide te bekomen. Doch het onverwachte antwoord luidde zeer bedenkelijk: „Ik moet u beslist op 't oogenblik de reis afraden, mijnheer. Ik heb juist bericht afgezonden. Er is hier een geweldige gisting onder de bevolking. Al wat wij voor hen gedaan hebben heeft niets gebaat. De priesters trachten hen op te stoken. Twee dagen geleden kregen we de bewijzen in handen. Ik raad u hier te blijven tot nader orders komen. Ge zoudt daarginds nergens veilig wezen, en ik kan letterlijk geen man missen.”

Al wist nu Wagtendonk met zijn tijd voor 't oogenblik wel raad, toch kwam 't gehoorde al bijster ongelegen. Doch hij schikte zich in zijn lot, en stelde het al in des Heeren hand. 't Zou weldra blijken hoe goed dat was.

Den tweeden nacht na zijn aankomst ontwaakte hij tegen drie uur door het blazen van alarm. Snel sprong hij op, kleedde zich, greep zijn wapens en spoedde zich naar den bevelhebber. Hij vond reeds alle man in 't geweer.

Wat hij vernam was hoogst ontrustend. De schildwacht had, een uur geleden, verdachte bewegingen in den omtrek bespeurd en vreemde geluiden gehoord. Een paar wakkere mannen waren op verkenning uitgegaan en teruggekeerd met het bericht, dat een dichte bende vijanden scheen te naderen, welke zij met groote moeite nog waren ontkomen. Dadelijk werden de kanonnen in gereedheid gebracht, nachtposten uitgezet en ieder bevolen zich zoo stil mogelijk te houden. Ook Evert ontving een geweer. Zijn heer kon niet nalaten hem te vragen of hij er meê vertrouwd was. Doch 't antwoord luidde: „Ik heb zoo vaak op kraaien en musschen geschoten, dat ik 't ook wel tegen een vijand durf wagen.”

Waar echter was de vijand? Van welken kant naderde hij? Spoedig zou men 't weten. De stilte van den nacht werd eensklaps verbroken door het knetteren en 't vuren uit geweren, zooals de inlanders die gebruikten. Enkele kogels sloegen tegen de wallen der sterkte; andere vlogen er over heen, doch zonder schade te doen. Toen volgde een stille, doch kort daarop verhief zich een geweldig geschreeuw, of liever een gehuil als van wild gedierte. De bezetting gevoelde, dat het nu ernst werd. Van allen kant

zette de vijand op. Nog één oogenblik — en de kogels der soldaten vlogen naar alle zijden, terwijl het zware geschutvuur gericht werd naar den kant vanwaar een aanval 't meest te duchten scheen.

Weer ging er geschreeuw op, doch ditmaal gemengd met gegil en rauwe kreten, die bewezen, dat al was maar op goed geluk geschoten, toch meer dan één kogel doel had getroffen. De aanvallers rukten echter voort. Toen kon men duidelijk een bende onderscheiden, die 't waagde het open vlak rondom te vesting te betreden. Tegelijk echter klonk de stem van den bevelhebber, en een paar minuten later sloegen de kanonkogels met geweld in den dichten, zwarten drom. Bij 't licht van den helderen oosterschen hemel zag Evert met ontzetting voor 't eerst wat oorlog beteekent. Hij zag den troep gillend en krijschend uiteenstuiven, menschen wankelen en vallen, straks vertrappt door die vluchtten. Hij zag de kanonnen opnieuw laden en hoorde de kogels neerslaan. 't Was een ontzettend tooneel; onophoudelijk knetterde het geweervuur. Daar tusschen door klonken de bevelen, dan weer de kreten van gewonden en stervenden. Zoo ging 't voort, bijna een uur lang. Toen hield het schieten van buiten af op; weldra werd het ook in 't fort gestaakt en appèl gehouden.

't Bleek dat niemand werd vermist, en er ook geen dooden waren gevallen. De wapenen der inlanders waren blijkbaar niet tegen het Europeesch geschut bestand geweest. Toch waren tien man ernstig en vier licht gewond; een bedenkelijke omstandigheid, wijl de bezetting niet talrijk was. „k Mag lijden dat ze een goede les ontvangen hebben,” sprak de bevelhebber; „komen ze morgen weer, dan staan we er kwaad bij. We moeten versterking hebben; anders kon de overmacht het ons doen.”

(Wordt vervolgd).

HOE ZIJ ER UITZAG.

II.

We komen nu tot den bloeitijd onzer letteren, onze gouden eeuw ook op dit gebied, den tijd van Hooft en Vondel en zooveel anderen, 1500—1700.

In zulk een tijd wisselt de taal natuurlijk ook van gedaante. Uit de eerste jaren is het Wilhelmus, genoegzaam bekend. Hier volgen een paar Quicken 1) uit de Brabbellingh van Roemer Visscher. (geb. 1547.)

Hans is een abel 2) en fraey *gesel*,
Doet uyt de *g*, soo siet ghij 't wel.

Een Noorder boer was in de May getrocken uyt
Na Parys, om de Fransche spraek te leeren,
Daer gaf men hem te eten sla en groen kruyt,
's Middaeghs en 's avonds, meer dan syn begeeren:
Soo dacht hij, ick wil weder 't huyswaerts keeren,
Want daer men in den somer eet gras, par ma foy, 3)
Daer moet men in den winter oock eten hoi.

1) Grappen. 2) Knap. 3) Op mijn trouw.

Dit is Nederlandsch uit de 2e helft der 16e eeuw
Wat later komt Hooft met zijn Nederlandsche Historiën. Zie hier iets uit het 7e boek.

„Dus eer- en godtvergeetelijken sprong met Naarden
de Spanjaart om, veellicht zich inbeeldende, der

werelt te kunnen diets maaken, dat de stadt onder verding overgegaan was, omdat z' er geen schriftelijk blijk af had. Maar, gelyk zy den vijandt, alzo heeft Hollant, zonder brief oft zeeghel te zien, dier burgherye by haar enkele woordt geloofd, en het daarvoor gehouden, dat zy trouweloozelyck bedrooghen en bijgebracht was. Derveoghe dat deeze schrik, waanende een' algemeene versleegenheit te baaren, recht anders uitviel, en, zoo in geestelijken als weirlijken [wereldlijken], d' allerhoogste stijfzinnigheit tot teeghenstant, wracht [te weeg bracht], gemerkt beyde, Roomschen en Onroomschen, oover een zelve kam geschooren, niet meer veylighheits in 't daadigen [zich overgeven] dan in 't weerbieden, vonden.

Hoe Vondel schreef blijkt uit eenige regels van zijn Gysbreght van Aemstel; het betreft den

Spaarnewouder Reus, Klaas van Kyten,

.....
 Hy stack met hals en hoofd, gelijk een steile toren
 En spitse, boven 't volck en alle hoofden uyt,
 En scheen een Olyfant, die omsnoft met sijn snuyt.
 Sijn spietse was een mast in sijne grove vingeren.
 Ick sagh hem man op man gelijk konijnen slingeren
 Wel driemaal om sijn hoofd, gevat by 't eene been,
 En kneuzen dan den kop op stoepen of op steen.
 Hij kan met sijnen pols 1) een burgwal over springen,
 Hij proeft op grendelen de deughd der staele klingen.
 En hout met eenen slagh door yser en door stael,
 En proeft syn beckeneel op poorten van metael.
 Hij scheen van Polyfeem 2), het krijgsvolk scheen zijn
 [kudde.
 De toren van 't stadhuys beweegde zich en schudde,
 Zoo dick 3) hy op een' post, of op den gevel stiet.
 Hij vreesde Herkles knods nocht Samsons vuisten
 [niet.

1) stok. 2) een reus bij Homerus, in diens *Odyssea*.
 3) menigwerf.

We naderen nu de achttiende eeuw. Het Nederlandsch begint al meer 't onze te gelijken. Getuige een vers van J. Luyken (1642—1712).

Als 't kindje maer zyn stem verhief
 Met „Moederlief!” dat zy het hoorde,
 Zoo roept de echo: „Kindje lief!”
 Gelyk de weerklank op de woorden.
 O ouden! hef uw stem tot God!
 Zoo deelt gy ook in 't kinderlot.

O welkom, schoone dageraad!
 Die uit uw gulden kamer gaet
 Met glans van heldre stralen;
 'k Ontsluit mijn venster voor uw licht,
 Om met een vrolyk aengezicht
 U minlyk in te halen.
 Gy wacht niet dat ik opendoe,
 Maar dringt ten eerste mildlyk toe,
 Ja, eer ik kom te ontsluiten,
 En nog in 't nare duister zy,
 Zoo staet en wacht gy al nae my
 Voor toegesloten ruiten. —
 Zoo ook de Meester, die u riep

En tot een licht der wereld schiep,
 Die groote Zon der zonnen,
 Schijnt met een glans van eeuwig goed
 Voor 't venster van het toe gemoed:
 Met opdoen waar 't gewonnen! —

Men bemerkt uit deze voorbeelden, hoe allengs de taal haar tegenwoordigen vorm aanneemt.

Men houde daarbij 't volgende in het oog.

1. Er bestond oudtijds *geen* vaste spelling. Verschillende schrijvers volgden een bepaalde, die echter alleen voor hen gold. Zoo b.v. Hooft en de vertalers van den Statenbijbel. Vondel echter schrijft weer heel anders. Zijn eigen naam spelt hij verschillend en 't is vaak onmogelijk uit te maken, hoe iemand die vóór drie eeuwen leefde, eigenlijk heeft geheeten.

2. Ook in de achttiende eeuw is in de spelling geen eenparigheid. De een schrijft veel zuiverder dan de ander. Zelfs komt het voor dat men, om bepaalde redenen, de spelling van een ander volgt. De taal werpt veel ouds en onnuts af, maar een vast plan is er niet. Er worden echter reeds spraakkunsten geschreven, (gelijk trouwens ook vroeger).

3. Een vast stelsel van verbuiging of van vervoeging bestaat niet. Men schrijft „den” of „de” soms heel willekeurig; met de uitgangen wordt vreemd omgesprongen. Men neemt het met de taal heel makkelijk op, net als de meeste Nederlanders nog doen.

Dit blijkt: de taal is iets levends, groeiends, wisselends. Zij verandert steeds. Daarom is het verkeerd zich angstvallig aan het oude vast te klemmen en de woorden te blijven schrijven zooals ze vroeger werden gesproken. We moeten ten dezen met den tijd meegaan. Het is zoo naar 's Heeren bestel met vele dingen. Slechts in het verkeerde is meegaan slecht.

De Engelsche dichter Pope, die vóór een eeuw leefde, zegt heel aardig:

In words like fashio the same rule will hold:
 Alike fantastic whether too new or old.
 Be not the first by whom the new are tried,
 Nor yet the last to lay the old aside.

D. i.:

In taal en mode dezen regel houd:
 Te nieuw is even zonderling als te oud.
 Wees niet de eerste die tot 't nieuwe gaat,
 Maar ook de laatste niet die 't oude liggen laat.

Nu zal de lezer wel zeggen: een moet toch de eerste en een de laatste zijn. Maar toch is Pope's raad allesbehalve dom.

ALS WELEER.

Wie onderzoekt vindt telkens het woord van Salomo bewaarheid: Er is niets nieuws onder de zon.

Er zijn tal van dingen, die in onzen tijd worden besproken, waarvan men denkt dat ze vroeger niet voorkwamen, doch die bij onderzoek blijken wel degelijk bestaan te hebben. Kwam b. v. niet nog on-

langs uit, dat werkstakingen reeds duizenden jaren geleden voorkwamen in Egypte?

Men weet hoe er in den laatsten tijd tegen allerlei gebreken, die niet bepaald ongesteldheden kunnen heeten, middelen worden gezocht, zoo b. v. tegen zwaarlijvigheid. Wil men weten of dat vroeger zoo was, men leze hoe onze vaderen er over spraken:

„*Welke het best en gezondst is, mager of vet te zyn.*

In dien ik zoude moeten kiezen vet of mager te zyn, zo wilde ik voor my de magerheid nemen, te weten, zodanige, die de mensch gezond zynde natuurlijk aanhangt. Dat magere menschen gezonder en langer leven, ook bekwaamer zyn om iets te verrigten, als vette, leerd ons het volgende.

Voor eerst werd de natuurlyke hitte door de groote vettigheid en overvloed des bloeds onderdrukt en genoegzaam tot niet gebracht, gelyk een lamp van al te veel oly.

Ten tweede zyn de vette menschen door den overvloed der vogtigheden veel meer swaarder en gevaarlyker krankheden onderworpen als de magere. Een vet lichchaam is niet anders, als een ballast voor de ziel, gelyk als de Vogels, wanneer haar stenen aan de voeten zyn gebonden, niet magtig zyn om hoog te vliegen, alzo kan het begrip van de mensch niet vergroot worden, wanneer het door een dikke balg onderdrukt word. *Basilius* schryft van *Plato*, dat hy dik en vet geweest is, en gaarne van die zwaarte ontlast willende wezen, hem te *Athenen*, een plaats verkoor, *Academia* genaamd, die van een ongezonde lugt, en onbekwame gelegenheid was, willende liever een moeyelyk leven voeren als vet zyn. Als *Crates* van *Theben* zag, dat een van zyn leerlingen door eten en drinken te vet wierd, riep hy: O gy ellendig menschenkind, houd dog op van U zelve een gevangenis te bouwen; willende hier mede betoonen, dat de ziel het beste deel des menschen is, die in het lichchaam als gevangen legt, want hoe grooter en vetter het lichchaam is, hoe meer de ziel bezwaard word.

Ik kan niet nalaten hier een merkelyk voorbeeld van een vetten buik te vertoon.

Atheneus verhaald van *Dionysius*, Zoon van *Clearchus*, dat hy door dagelykze wellust in vettigheid zo zeer heeft toegenomen, dat hy naauwlyks konde adem halen, waarom hy altyd voor een haastige dood bevreest was. Om dit gevaar voor te komen hebben de Genees-meesters hem veel lange, dunne en scherpe naalden laten maken, en hem daar mede altyd in den buik geprikt. In een diepen slaap gevallen zynde, en de naalde niet verder komende als in het vette zyns buiks, wierd hy daar niets van gewaar, maar in het vleesch komende ontwaakte hy aanstonds. Zittende was zyn lichchaam altijd met een kasjen omslooten, alleen zyn hoofd daar uit kykende, heeft evenwel eindelyk zyn leven met een ellendige dood beslooten.

„*Een dikke en sware buik is een groote ballast.*”

Hoe de menschen zoo dik kwamen, dat tot de laatste opmerking oorzaak wordt gegeven, staat er vlak achter:

„*Van groote eters.*

Onder de groote sterke eters mag *Milo* van *Crotona* met regt wel d'eerste plaats vergunnen, want

men schryft van hem (gelyk ook te vooren is vermeld) dat hy op een maal 20 pond brood, en zo veel vleesch heeft opgegeten. Toen de Grieksche spelen, *Olympia* genoemd, gehouden wierden, heeft den zelve *Milo* een vierjarige stier of os op zyn schouders gedragen 125 treden ver zonders eens adem te halen, daar na met zyn eene vuist dood geslagen, en alleen verteerd.

Een van des Keizers *Artolanus* Hovelingen is *Milo* niet ongelyk geweest, want die at ook op eenmaal een groot wild swyn, 100 huis-brooden, een hamel, en een Verken, daar-en-boven liet hy hem nog twee emmer vol wyn door een tregter in zyn keel gieten. *Aristodamus* at gemeenlyk zo veel als *negen hongerige Boeren*.

Deze zyn alle niet in het eten, maar in het drinken, van een *Zuipert* overtroffen, daar *Plinius* dit volgende van schryft: in *Aegypten* worden de eyeren niet van hoenders uitgebreed, maar men heeft daar toe bezondere ovens, daar men omtrent 1000 eyers te gelyk in leid, en dan daar onder stookt magtige hitte, tot dat zy daar door ten laatsten uitkomen. Aldaar was een grooten *Zuipert*, die hem een tregter liet in den keel zetten, en daar door zo lang wyn zoop, tot dat er een broeisels kuikens voortgebracht was.

„*Zodanige menschen zyn alle redelykheid tegen, en veel erger dan het redenlooze Vee, terwijl dezelve niet meer gebruiken, als om te leven noodig is.*”

Voor de geloofwaardigheid dezer berichten in te staan is moeilijk. Men nam 't daarmee minder nauw. Doch ook in dit opzicht is onze eeuw de vorige gelyk. Wie er aan twijfelt leze slechts zekere advertentiën. We behoeven er geen voorbeelden van te geven. Elk dagblad levert die in zijn laatste kolommen.

LEESTAFEL.

„*Gods kinderen van Ur*” door *J. H. Feringa*, met illustratiën van *Chr. Koppenol*.

Er zyn niet veel Bijbellezers die duidelyk voor oogen hebben hoe zich allerlei, waarvan ze lezen, toegedragen heeft. De minder ontwikkelde — en zij niet alleen — zyn sedert onheugelyke jaren stelselmatig en voortdurend in de war gebracht door voorstellingen op schilderijen en platen die uitstekend zyn om te laten zien hoe 't *niet* was. Eerst begon de Roomsche kerk met stralenkransen om de hoofden der „heiligen” te leggen, en vooral de figuur van den Heere Jezus zoo af te beelden, dat niemand er den heiligen Zoon des menschen, ons en dus ook zyn volks- en tijdgenooten *in alles* gelyk geworden, uit herkennen kan. Een jonge man met vrouwenhaar en blootshoofds! Daarna heeft de oud-Hollandsche schilderschool in ons land er zeer veel toe bijgedragen om een legio van verkeerde voorstellingen in de begrippen vast te stellen. Er werd in 't minst niet gerekend met de zeden en gewoonten, met gelaatstypen van de volken of met de natuurlyke gesteldheid van bodem, klimaat enz. van de landen die men wenschte af te beelden.

Toen de teekenaar die het werk van *Renan* illustreerde, een bescheiden poging waagde om de werkelijkheid tot haar recht te doen komen en zijne platen werden overgenomen in den Bijbel die door *Dr. G. J. Vos Az.* is uitgegeven, werd menig blyk van afkeu-

ring openbaar gemaakt. Men meende dat de persoon van onzen Heiland geprofaneerd werd door hem voor te stellen zooals hij toch werkelijk het land doorgegaan is; in *nationale* kleederdracht! Van Protestantsche zijde werd het denkbeeld verdedigd dat men hem en de bijbelheiligen *moest* idealiseeren; dat men den eerbied uit de harten der menigte rukte door de tooneelen zoo af te beelden als ze werkelijk moeten gebeurd zijn.

In de „stichtelijke lectuur” werd gewoonlijk ook niet in 't minste rekening gehouden met den feitelijken toestand. Zeer oppervlakkig en onjuist werd (en wordt) gewoonlijk even aangeroerd wat men slechts de omlijsting van het gebeurde achtte te zijn en verder alle aandacht gewijd aan de geestelijke beteekenis, die in het behandelde feit ligt of er ingelegd wordt.

Zoodoende heeft men bijna allen Christenen geleerd zich alles wat de Heilige Schrift verhaalt verkeerd voor te stellen. Men meent dat Abraham uit een onbekend land vertrok met een goede partij runderen en schapen en een aantal knechts en boerenmeiden, om in een land rond te zwerven dat maar heel zuinig bewoond werd door half-barbaren, en waar hij op zijn tochten nu en dan aan een soort armzalige stad kwam, die veel weg had van de tegenwoordige Kafferdorpen in Afrika (waarvan men ook slechts half weet hoe ze zijn). Men stelt zich voor dat Jozef in de gevangenis in Egypte letterlijk in een kuil geworpen is en daar dagelijks uit werd opgehaald om twee mannen, een bottelier en een broodbakker, te bedienen, die het een beetje beter mochten hebben omdat ze „preventief” gevangen zaten; dat hij daarna op bevel van den koning gauw geschoren werd door een barbier zooals wij ze kennen en toen goed gekamd, maar met gladde wangen bij den koning kwam, want men stelt zich voor dat van wasschen en scheren voor een „slaf” in dien „kuil” weinig sprake was. Leest men dat Mordechai nadat hij op bevel van Ahasveros door Haman in triomf rondgeleid was „terugkeerde tot de poort des konings”, dan denkt men dat hij weer den ganschen dag in de „gang” bij de voordeur ging zitten. Menigeen die leest hoe Mefiboseth bij den koning David aan 't hof kwam, vindt daarin een voorbeeld van „weezenverpleging in het gezin” en weet er in 't geheel geen weg mee als hij ziet dat Ziba, de knecht van Mefiboseth, twintig zonen en twintig knechten had. „Hoe kan een knecht nu twintig knechten hebben?” Daniël en zijn drie vrienden zijn in de oogen van de meesten vier jongens van goede familie, die bij de gratie van Nebucadnezar met zijn klieken gevoed werden, omdat ze „gespijst werden met stukken van de spijs des konings”.

Zoo heerschen er honderden wanbegrippen of bestaat er in 't geheel geen begrip omtrent Oostersche toestanden.

Het boek, waarvan we hierboven den titel afschreven, is een uitnemende, wèl geslaagde poging om daaraan een einde te maken. Er zit in dit boek een schat van studie, die onder bereik van den gewoon-ontwikkelden bijbellezer gebracht wordt. 't Is geen „populair-wetenschappelijk” boek in den zin dien men gewoonlijk aan die uitdrukking hecht; geen geknoei waardoor zoomin de wetenschap als de populariteit tot haar recht komt. 't Is geen „historische roman”, waarin de geheele historie gebruikt en verdonkere-maand wordt. Het schetst sommige tafereelen zoo als ze zich hoogstwaarschijnlijk, ja bijna zeker, hebben toegedragen. Het plaatst de hoofdpersonen wezenlijk in de lijst van hun tijd. Het teekent het Israëlietische volksleven. Over honderd Bijbelplaatsen gaat door de lezing van dit boek verrassend en heerlijk licht op.

Acht hoofdstukken bevat dit boek.

I. „Het land dat Ik u wijzen zal.” Hoe was het in Kanaän gesteld; wie woonden daar; hoe hoog stond daar de beschaving; welke beschaving heerschte er, toen Abraham dat land doorkruiste? Wie daarop een volledig antwoord wil hebben, leze dit hoofdstuk.

II. „De stad van den Vredevorst”, schetst Jerusalem ten tijde van Abraham en Melchizédek en gedurende enkele honderden jaren daarna.

III. „De gunsteling van Apepa”. Een trouw verhaal van de verhooging van Jozef, zooals die zich werkelijk heeft toegedragen.

IV. „Hebreërs in Egypte”. Een photographie van den toestand der Israëlieten in Egypte sedert de komst van Jakob tot den uittocht onder Mozes.

V. „De poort van Hebron”. De poort der Oostersche stad is beurs, markt, bureau van arbeid, gerechtshof. We brengen in gezelschap van den zeer gezelligen auteur een dag in die poort door en leeren daar meer van het publieke leven van Oud-Israel dan uit honderd andere boeken die dat onderwerp aanroeren.

VI. „De dienstbaarheid in Israel.” Een volledig overzicht in boeiende schetsen van Israëls huiselijk leven: veelwijverij, harem, slavernij, sabbatsjaar, jubeljaar, enz. enz.

VII. „In dagen van strijd”, doet u de haren te berge rijzen van de gruwelen die de oude oorlogen met zich brachten en ge dankt God voor de verbazende verzachting die — ondanks het onnoemelijk lijden dat nog de „beschaafde” oorlogen met zich brengen — reeds de oppervlakkige doordringing van het Christendom gebracht heeft.

VIII. „Het nieuwe Jerusalem” geeft een blik in Jerusalem onder de regeering van de koningen uit Davids stamhuis.

Meer dan 50 afbeeldingen waaraan de grootste zorg besteed is; afbeeldingen voor een goed deel in de musea te London, Parijs en Leiden naar de oorspronkelijke voorwerpen gemaakt — versieren het boek en verduidelijken den tekst.

Wie zijn Bijbel wil verstaan, moet dit boek ter hand nemen. 't Is geschreven naar het model van „Ons voorgeslacht”, waarin Feringa's leermeester Hofdijk het leven van onze voorvaderen zoo uitnemend geschilderd heeft.

Moge de goede ontvangst, die het boek ten deel valt, den schrijver aanleiding geven om — ook op het voetspoor van Hofdijk — deze reeks schetsen en tafereelen uit te breiden; en andere deelen van dit boek te doen volgen.

Het werk kost *f* 4.75 (in stempelband *f* 5.50). Maar men kan er zeer goedkoop aan komen. De Vereeniging ter bevordering van Christelijke Lectuur heeft het uitgegeven. Voor slechts *f* 5.— wordt men jaarlijks lid. Daarvoor ontvangt men ruim *f* 5.— aan nieuwe boeken en kan bovendien *gratis* voor *f* 5.— uit het fonds der Vereeniging zich boeken aanschaffen. Den leden der Vereeniging kost dit boek dus slechts ruim *f* 2.— van den gewonen prijs.

„De dominee en zijn gemeente” door Ian Maclaren, vertaald door W. van Nes. Rotterdam J. M. Bredée. Een uitnemend boek om de menschen Darbist te maken, ofschoon volstrekt niet met dat doel geschreven.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser,

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

HET GRAF DES HEEREN.

„Ik geloof in Jezus Christus, Gods eengeboren Zoon, die ... gestorven is en *begraven*, ten derden dage weder opgestaan van de dooden.”

Zoo belijdt sedert eeuwen en eeuwen de Christelijke gemeente aan alle plaatsen der aarde, waar God zijne kerk heeft vergaderd. Ze zegt niet „hij is gestorven en weder levend geworden”; maar: hij is gestorven, *begraven en opgestaan*.

De begrafenis van Jezus Christus behoorde bij zijn offer ter verzoening van de afgefallen menscheid.

De vorm van zijn dood was *terechtstelling* als misdadiger door de overheid. Hij werd aan het kruis gehangen tusschen hemel en aarde als een man, die beide onwaardig was.

De aarde had hem uitgeworpen en de hemel liet hem niet binnen.

Zoo moest aller menschen dood zijn, indien hij dat niet in onze plaats ondergaan had. En alleen daarom is niet aller sterven zoo smadelijk.

Maar allen worden begraven. Hetzij dat men den ontslapene de laatste eer bewijst, hetzij dat hem eene „ezelsbegrafenis” wordt gegeven, aan allen wordt het vonnis vervuld: „Stof zijt ge en tot stof zult ge wederkeeren.” De mensch, die niet meer op de aarde kan rondwandelen als boven haar verheven, wordt weder door haar opgenomen en met haar vereenzelvigd. En ook onze dierbaarste betrekkingen geven we na hun verscheiden aan den schoot der aarde terug; het zou onmogelijk zijn hen in

ons midden te houden; we zouden het zelfs niet *willen*.

Geest, ziel en lichaam worden door het sterven uiteengereten. Zonder Gods openbaring weet niemand der menschen waar de beide eerste blijven, en het laatste wordt zoover mogelijk verwijderd.

Zoo *verdwijnt* de mensch, die voor een eeuwig leven geschapen is.

Dieper vernedering dan het begraven worden is niet denkbaar. Alleen doordien het alle levenden eenmaal treft en doordien het niet anders kan, is voor ons besef het schandelijke, de prikkel weggenomen of verstompt.

We hebben den dood opgesierd, weggeborgen onder fraaie kleederen, prachtige bloemruikers, kleurige lichten. Men ziet de lijkst niet meer door de kransen. Het graf wordt mooi gemaakt en menigeen heeft dood een prachtiger huis dan hij ooit bij zijn leven bewoond heeft.

Dat is alles struisvogelpolitiek; wij zijn *bang* voor den dood en willen hem zelfs niet bij anderen zien. Op zijn best willen wij er aan gewinnen en ons wijsmaken dat het zoo erg niet is.

Een *deftige* begrafenis is geheel iets anders. Doch de eer van een deftige begrafenis mag nooit anders bewezen worden dan op die wijze dat de ernst van de zaak blijft, dat *de dood* gezien wordt. Die eer mag niet anders dan waardig en waarachtig *rouwbetoon* zijn.

Zoo staat het ook met de begrafenis onzes Heilands.

God had hem overgegeven tot een raatsoen. Ook van Gods zijde onderging hij de straf des doods.

Niet alleen de aardsche rechter had hem veroordeeld, ook de hemelsche. Als onze plaatsbekleeder had Jezus den dood *verdiend*. Omdat de overtreding zijns volks door hem gedragen werd, was de plage op hem en werd dus ook *zijn graf* bij de godloozen gesteld.

Een misdadiger boet voor zijn zonden met zijn leven en het komt niemand in de gedachten hem daarna een eervolle begrafenis te geven. Het lag dus in den aard der zaak dat hij, die *alle* misdaden op zich genomen had, ook in zijn graf bij de godloozen zou zijn.

Het graf op zichzelf is voor niemand anders dan voor godloozen. Voor Gods ongeschonden beelddrager kan het evenmin bestemd zijn als voor God zelf. Maar er zijn ook onder de godloozen soms uitgietingen van ongerechtigheid, waarvan met oprecht gemeenden afschuw het gros der menschen zich afwendt. Zij die zich daaraan overgeven en door den arm van den wereldlijken rechter bereikt worden en zoo hun straf ondergaan, krijgen hun graf bij de godloozen gesteld. Ons gevoel zegt dat daarin tot op zekere hoogte billijkheid insteekt. En toch verschuilt ook geen geringe mate van farizeïsme zich daarin. Er spreekt een: „Wijk van mij, want ik ben heiliger dan gij!” uit. De mensche-lijke gerechtigheid is niet alleen onvolkomen, maar partijdig. Ze achtervolgt soms den moordenaar uit de geringe volksklasse, die één bloedschuld op zijn geweten heeft, en hangt hem op of onthoofd hem... terwijl een andere moordenaar, aan wiens handen het bloed van duizenden bij duizenden kleeft, die in koninklijk purper gekleed, door geheele volken ver-eerd, straffeloos zich vrij beweegt, hem gratie verleent!

De gewetenlooze Pilatus, een moordenaar niet grooter of erger dan duizenden machthebbenden voor en na hem, had het doodvonnis over Jezus geveld. Naar Gods bestel moest dat — maar uit geheel anderen hoofde — voltrokken worden. 't Gevolg van dat doodvonnis moest zijn dat het ont-zielde lichaam des Heilands op de strafplaats zoo goed en zoo kwaad het ging onder de aarde weg-gestopt werd. Maar hier trad Gods gerechtigheid tusschenbeiden. De doodstraf is van goddelijke instelling; de gevolgen van die straf in een eerlooze begrafenis bestaande zijn niet anders dan een onheilige mensche-lijke wraakneming. „Oog voor oog, tand voor tand, leven voor leven.” Maar zijn het oog, de tand, het leven geofferd, dan is de schuld geboet; de moordenaar zou, indien het mogelijk ware dat hij voortleefde, vrij zijn van alle straf. De straf voor alle zonden, die onze Heere op zich genomen had, was geleden toen hij den geest gaf. En daarom ofschoon *men* zijn graf bij de goddeloozen gesteld had, is hij bij de rijken in zijn dood geweest; want hij had geen onrecht gedaan en in zijn mond was geen bedrog geweest.

Niet slechts was hij bij de rijken in zijn dood, maar hij werd door die rijken gelegd „in een nieuw graf, waarin nog nooit iemand gelegd was geweest.” In geen enkel opzicht kwam hij met de ontbinding en haar onreinheid in aanraking. Zijn lichaam niet bij lijken! Het graf is onrein; niet in zichzelf, maar door hem of haar die er in gelegd wordt. In dat graf vermenkt zich stof met stof. Maar ook hier-tegen waakte Gods almachtige voorzienigheid. Het nieuwe graf, waarin het lichaam des Heeren gelegd

werd, was in een steenrots uitgehouwen. Dat lichaam kwam met de aarde niet in aanraking. Gods heilige zou geen verderving zien. Even daarom bleef geen tijd voor behoorlijke balseming. Wel werd een mengsel van mirrhe en aloë, omtrent honderd ponden gewichts, aangedragen en bij het heilig lichaam in het zuivere fijne lijnwaad gebonden, maar dat was slechts een voorloopige handeling, meer een eerbewijs dan een maatregel ter voorkoming van bederf. Laat tegen den Sabbath, Vrijdagsavonds even vóór zes ure, gingen de vrouwen nog heen om de specerijen voor de eigenlijke bederfwerende balseming te koopen; op den Sabbath rustten zij naar het gebod, en aan den morgen van den derden dag, nog vóór het begon te lichten, begaven ze zich met de specerijen naar het graf en . . . kwamen te laat om ze te kunnen gebruiken. Is dat een bijzaak? Of is het van evenveel betekenis als het feit dat aan hem geen been gebroken werd?

En toch, niettegenstaande dat alles, is het graf onzes Heilands zulk een ontzettende vernedering, zulk een diepte des doods voor hem, dat alleen de oppervlakkigheid kan spreken van de „rust des graf.” Wel verre van dat hij daar zou rusten, was de van God ingestelde rustdag voor goed en onherstelbaar bedorven en onbruikbaar gemaakt door het feit dat de Heer des levens den rustdag doorbracht in de omhelzing des doods. De laatste wezenlijke Sabbath was gevierd den Zaterdag vóór des Heeren sterven. De Sabbath was een caricatuur geworden. De heilige, die het leven in zichzelf heeft, was op den dag, dien God gegeven had ter herinnering aan zijne rust van zijne werken, *dood*; lag, een vloek geworden, in de aarde. En die werkeloosheid, die machteloosheid, die dood zou een *rust* zijn? Maar is niet Gods rust door zijn Zoon zelf aldus verklaard: „Mijn Vader *werkt* tot nu toe en ik werk ook”? Was in dat graf van Jezus Christus met hem niet de geheele menschheid begraven? En hoe zou ze dan rusten?

Wij zijn, toen we vijanden waren, zegt Paulus, met God *verzoend* door den *dood* zijns Zoons. Gods gerechtigheid had niets meer van ons te eischen, want de schuld was betaald. Maar wat hielp ons dat? We moesten veel meer verzoend zijnde, *behouden* worden door zijn *leven*. Zonder zijne opstanding zouden we eeuwig *verzoend dood* zijn geweest. Stelt u iemand voor in de laatste periode van de tering. Daar komt een geneesheer die een onfeilbaar middel tegen tering weet en met goed gevolg aanwendt. De doodzieke herstelt, maar komt niet meer op krachten. Van de tering hersteld sterft hij aan uitputting. Die man was geen teringlijder meer; maar toch is hij dood. Ziedaar het beeld van den zondaar, verzoend door den dood des Heeren, maar niet bezielde door de kracht zijner opstanding.

Of denkt u iemand die zijn zaken moet opgeven, omdat hij niet alleen al zijn bezittingen verloor, maar bovendien gebukt gaat onder schulden, die hij onmogelijk betalen kan. Daar komt hij in aanraking met een schatrijk man die al zijn schulden betaalt; maar hem geen cent meer geeft. Nu kan hij, doch zonder schulden, van honger sterven. Dat zou de menschheid zijn, verzoend door den dood des Heeren, maar niet door zijn opstanding verrijkt met nieuw levenskapitaal.

Verzoend zijn is niet genoeg, we moeten ook *behouden* worden. En dat kon niet anders dan door de alleruiterste vernedering, door het *graf* heen. „Wie de vaten van een sterken wil rooven”, zoo leerde de Heere Jezus zijne discipelen, „moet in diens huis indringen, den sterken binden en zelf de vaten van binnen naar buiten dragen. 't Is niet genoeg dat hij den sterken neerschiet, hij moet zoover gaan dat hij binnenshuis de hand aan de vaten slaat, ze optilt en naar buiten draagt.

Jezus kwam niet alleen Satan verslaan, maar hij kwam hem weer afnemen wat hij van God ontstolen had. In het graf der zonde en des doods lag de menschheid; dat vat ter eere Gods. Dat graf is de binnenkamer van Satans paleis. Daar moest Jezus binnendringen; den dood overwinnen, dien sterken binden, en met het bevrijdde vat in de armen triomfantelijk naar buiten treden. Dat heeft hij gedaan door in het graf te dalen en op te staan.

Het Paascheest is niet het feest des *levens*, maar het feest der *opstanding*. Om te leven is het niet noodig dood te zijn geweest, maar niemand kan opstaan, dan hij die zit of ligt. Laat ons den naam van onzen Christelijken feestdag niet prijsgeven, want elke waarachtige naam is de uitdrukking van het *wezen* der zaak. Opstanding is dat geest, ziel en lichaam, die gewelddadig gescheiden waren, weder één harmonie worden, doordien de geest en de ziel opnieuw zich vereenigen met het lichaam en dat uit het graf doen uitgaan. Opstanding is dat God zijn hooge, almachtige goedkeuring op het volbrachte werk der verzoening geeft en al de gevolgen daarvan laat intreden. Opstanding is weder vereenigd worden met God, de Bron des levens, en weder uit hem bestaan in onverderfelijkheid.

Raakt de Christen, raakt de Gemeente haar geloof in de *opstanding* van Christus kwijt, dan verliest ze al haar schatten. Dan is ze als de slavine, die reeds vrijgekocht was, die bezig was het land der dienstbaarheid te ontvluchten, maar, in een oogenblik van stilstand door haar vroegeren meester ingehaald, aangegrepen en teruggesleurd wordt om voortaan levenslang onder de zwcep te krimpen. Dan is ze als de vrouw van Loth, reeds op weg naar Zoar, die nog even naar Sodom omziet, en door den zwavel overgoten, in een zoutpilaar verandert. Vergetende hetgeen achter is, den dood waaraan ge ontkwaamt, het graf waaruit ge verlost werdt, *strekt u uit* naar hetgeen vóór is. *Strekt u uit* als de hardlooper, het geheele lichaam vooruitgebogen en de handen het verst vooruitgestrekt. Dáar in 't verschiet, o *opgestane*, in Christus verzeene, is de eindpaal! *Grijpt het eeuwige leven!*

W.

DE GELIJKENISSEN ONZES HEEREN.

XXIV.

De arbeiders in den wijngaard.

Een rijke jongeling kwam tot Jezus met de vraag: „Goede meester, wat zal ik goeds *doen* opdat ik het eeuwige leven hebbe?” 't Antwoord was eenvoudig: „Wilt ge in het leven ingaan, onderhoud de geboden.” Dat is de weg; 't is wel niet de eenige

weg; 't is zelfs niet de weg waar langs eenig zondaar kan ingaan, maar 't is de oorspronkelijke weg. Hem, die *al* de geboden Gods *volkomen* houdt, zal, ja kan God het eeuwige leven niet weigeren.

„Welke geboden?” vroeg de jongeling die reeds den grond onder zijn voeten voelde wegzinken. En Jezus noemt hem alleen de geboden van de tweede tafel, die betrekking hebben op onze verhouding tot onzen naaste. „Indien iemand zijn broeder niet liefheeft dien hij gezien heeft, hoe zal hij God liefhebben dien hij niet gezien heeft?”

„Al deze dingen heb ik onderhouden van mijne jeugd af.” Dan is, zou men zoo zeggen de zaak in orde. Maar zijn geweten zegt het den vrager wel anders. En daarom moet hij tegen wil en dank er, zeer onlogisch bijvoegen: „Wat ontbrekt mij nog?”

Hem ontbrak de praktijk. Hij kon toonen dat het waar was wat hij beweerde, door precies te doen als Jezus. Die had zelf niets: geen plek waar hij het hoofd kon neerleggen. Wilde de jongeling door *doen* zalig worden, dan moest hij ook alles wat hij had weggeven aan zijn naasten die niets hadden, en Jezus volgen.

Die pijn trof. Bedroefd ging de jongeling weg, want hij had vele goederen en, zooals uit het vervolg blijkt, hij stelde op die goederen zijn vertrouwen. Een rijke (dat is iemand die zijn rijkdom in zijn bezittingen vindt) gaat zeer bezwaarlijk in het koninkrijk Gods in. Zeer bezwaarlijk? Neen, het is kortweg *onmogelijk*. 'Ten minste onmogelijk bij de menschen; niet bij God. Maar als *God* het doen moet, dan doen *wij* het ook niet, en dan laten wij het ons slechts doen.

Eerst werden de discipelen, die hiervan getuigen waren, „zeer verslagen” over den loop van dit gesprek. Maar eindelijk greep Petrus eenigen moed; hij dacht even na en kwam tot de slotsom, die hij ook uitsprak: „Zie wij *hebben* alles verlaten en *zijn* u gevolgd; wat zal ons dan geworden?”

Veel zal hun geworden. Zij die Jezus gevolgd zijn in zijne vernedering, zullen in de wedergeboorte (de wedergeboorte aller dingen) als de Zoon des menschen zit op den troon zijner heerlijkheid, met hem zitten op twaalf tronen oordeelende de twaalf geslachten Israëls. Maar... ieder die Jezus volgt, zal in zijne mate hetzelfde geworden. Niemand verlaat iets hoe ook genaamd, om zijuentwil, of hij ontvangt honderdvoud weder en beërft het eeuwige leven. En daarom, ofschoon Petrus die koninklijke belofte ten deel valt, volgt er onmiddellijk de ontzettende waarschuwing op: „Maar vele eersten zullen de laatsten zijn, en vele laatsten de eersten.”

Is het Petrus, of iemand wien ook, te doen om „hetgeen hem zal geworden,” en niet om Jezus zelf, dan staat hij eigenlijk nog op hetzelfde standpunt als de rijke jongeling, en weg is de troon! „Want het koninkrijk der hemelen is gelijk een heer des huizes, die met den morgenstond uitging om arbeiders te huren in zijnen wijngaard.

En als hij met de arbeiders ééns geworden was voor eenen penning 's daags, zond hij ze henen in zijnen wijngaard.

En uitgegaan zijnde omtrent de derde ure, zag hij anderen ledig staande op de markt; en hij zeide tot hen: Gaat gij ook henen in den wijngaard, en zoo wat recht is zal ik u geven. En zij gingen.

Wederom uitgegaan zijnde omtrent de zesde en

negende ure, deed hij desgelijks. En uitgegaan zijnde omtrent de elfde ure, vond hij anderen ledig staande, en zeide tot hen: Wat staat gij hier den geheelen dag ledig? Zij zeiden tot hem: Omdat ons niemand gehuurd heeft. Hij zeide tot hen: Gaat ook gij henen in den wijngaard, en zoo wat recht is zult gij ontvangen.

Als het nu avond geworden was, zeide de heer des wijngaards tot zijnen rentmeester: Roep de arbeiders, en geef hun het loon, beginnende van de laatsten tot de eersten.

En als zij kwamen die ter elfder ure gehuurd waren, ontvingen zij ieder eenen penning. En de eersten komende meenden dat zij meer ontvangen zouden; en zijzelve ontvingen óók elk eenen penning. En dien ontvangen hebbende murmureerden zij tegen den heer des huizes, zeggende: Deze laatsten hebben *maar* één uur gearbeid, en gij hebt ze ons gelijk gemaakt, die den last des daags en de hitte gedragen hebben.

Doch hij antwoordende zeide tot eenen van hen: Vriend, ik doe u geen onrecht: zijt gij niet met mij ééns geworden voor eenen penning? Neem het uwe en ga henen; ik wil dezen laatsten ook geven gelijk als u. Of is het mij niet geoorloofd te doen met het mijne wat ik wil? Of is uw oog boos omdat ik goed ben? Alzóó zullen de laatsten de eersten zijn en de eersten de laatsten: want velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren."

Een heer des huizes, de bezitter van een landgoed, gaat op zekeren morgen uit om arbeiders te zoeken, want de tijd is daar dat de wijnoogst moet weggehaald. Op de markt vindt hij een zeker aantal, reeds des morgens tegen zes ure. Met tusschenpoozen van behoorlijken schafttijd duurt de werktijd twaalf uren. Met deze arbeiders sluit hij contract; zij zullen den geheelen dag in den wijngaard werken en daarvoor het *loon* ontvangen, dat een arbeider in het oosten gewoon was, een penning daags. Dezen zijn „de eersten”; de menschen die vragen: wat moet ik *doen* om een penning te krijgen; die overleggen: wat zal mij *geworden*?"

In 't midden wordt gelaten of de heer des huizes bij het aanbreken van den morgenstond een voldoende aantal arbeiders gevonden heeft. Waarschijnlijk is dat hij geen behoefte aan meer werkkrachten had, maar de menschen, die werkeloos waren, helpen mede. Hij gaat uit omtrent de derde, de zesde en de negende ure (te negen, twaalf en drie uren) en vindt telkens arbeiders die geen werk gevonden hebben. Met hen komt hij niet overeen; er wordt geen contract gesloten. „Zoo wat recht is zal ik u geven." Wat ze ontvangen zullen, hangt niet af van den duur van den arbeidsdag, maar van den arbeid die verricht is. „En zij gingen." Het onderscheid tusschen de eersten en de volgenden is dat de eerste gingen op *contract*, en de anderen op *belofte*.

Eindelijk te elfder ure ('s middags om vijf uur) gaat de heer des huizes nog eens naar de markt. Nu heeft hij toch zeker geen arbeidskrachten meer noodig; wie nu nog bij hem in dienst treedt zal nauwelijks begonnen zijn met werken, of de tijd van rusten is daar. Hij vindt nog anderen en vraagt: „Hoe staat gij hier den geheelen dag ledig?" 't Treurige antwoord luidt: „Omdat ons niemand gehuurd heeft." „Welnu," herneemt de heer des huizes, „gaat ook gij heen naar mijn wijngaard en zoo wat recht is zult gij ontvangen."

Menigeen zou denken: „Dat is ook niet de moeite waard om er zoo'n eind voor te loopen; we verdienen een twaalfde gedeelte van een penning op zijn hoogst!" Die 's middags om vijf uur nog aan 't werk ging kon op zijn vingers uittellen dat hij zoo goed als niets verdienen zou, en dat alleen zijn *vertrouwen* in de edelmoedigheid van den heer des huizes op de proef werd gesteld.

Nauwelijks waren de laatsten binnen, of de avond viel. De eigenaar des wijngaards beveelt zijn rentmeester de arbeiders te roepen, hun het loon uit te betalen en daarbij te beginnen bij den laatst aangestelden en te eindigen met de eerstgekomenen.

Zij, die bijna niet meer dan een half uur gewerkt hadden, ontvingen ieder het loon van een twaalf-urigen arbeidsdag: een penning. Dat was zeer duidelijk een *genadeloon*, een belooning voor het *ge-loof* dat ze gesteld hadden in het woord en in het karakter van den heer des huizes. Evenzoo ging het met hen die ter negender, ter zesder en ter derder ure gehuurd waren. Allen kregen meer dan een *contract* hun zou hebben opgeleverd.

Eindelijk kwamen de eersten, die van zes ure des morgens gewerkt hadden. Heel natuurlijk, maar toch zeer ten onrechte verwachtten zij meer dan het dagloon te zullen ontvangen. Maar zij waren het met den werkgever *eens geworden* om voor een penning te werken. „Eens geworden" duidt aan dat ze het goed nagerekend hadden, dat er woorden over gevallen waren en dat ze den werkgever niet op zijn woord vertrouwd hadden dat hij geven zou „wat recht was." 't Was dus zeer onrecht van hen dat ze meer verwachtten dan het contract inhield. Ze waren te trotsch geweest om *dankbaar* de gelegenheid tot werken aan te grijpen; ze behoorden nu te trotsch te zijn om een genadegift aan te nemen.

Wel, ze murmureeren niet daarover dat zij niet meer dan een penning ontvangen, maar daarover dat de anderen niet minder krijgen. Ze zeggen: „Deze laatsten hebben één uur gearbeid, en gij hebt *hen met ons* (niet: ons met hen) gelijk gesteld. Hen met ons, die den last en de hitte des daags verdragen hebben." Een flinke werkman verdraagt gaarne last en hitte, en vindt ledig staan eerst recht onverdragelijk. Maar zij zouden als ze kiezen mochten, liever voor een penning een dag ledig staan dan een dag hard werken.

„Vriend," is het antwoord tot een hunner; „ik doe u geen onrecht." Er is groot onderscheid of ons gedaan wordt *wat recht is*, of dat ons *geen onrecht* gedaan wordt. Er is wettelijk en zedelijk recht. Het zedelijk recht is voor een man van eer veel sterker bindend dan het wettelijk recht. Zedelijk recht was den overigen arbeiders beloofd; het werd hen gedaan. Tegenover de eerstgekomenen zou het onrecht geweest zijn indien ze met minder dan een penning afgescheept waren. Ze hadden niet meer dan wettelijk recht gevraagd en konden dan ook niet meer verwachten. Zij hadden gewerkt om een penning te verdienen, de anderen uit dankbaarheid omdat ze werken mochten.

„Ik doe u geen onrecht. Zijt ge dan niet met mij eens geworden voor een penning?" Weder ontmoeten we hier de uitdrukking „*met mij eens geworden*." „Neem het uwe en ga heen." „Ga heen," dat is in de gelijkenis een bedenkelijk woord. Wie met God over zijn loon *eens wordt*; krijgt het pre-

cies uitbetaald en . . . *kan heergaan*. Eigenlijk verlangen we het overeengekomen loon (eer bij de menschen, een hooge plaats in de kerk enz.) en willen dan in het Vaderhuis *blijven*. Maar die twee dingen gaan niet samen.

„Ik wil dezen laatsten ook *geven* (niet betalen) gelijk als u. Of is het mij niet geoorloofd te doen met het mijne wat ik wil? De penning, dien hij den murmureerenden uitbetaalde, was de zijne niet meer. Zoodra ik een knecht aanneem voor een gulden, *geef* ik hem aan het einde van den dag niet *mijn* gulden, maar ik *betaal* hem *zijn* gulden. Maar dien laatsten arbeiders *geeft* de heer des huizes van het *zijne*, want ze hebben geen contract gemaakt.

„Of is uw oog boos omdat ik goed ben?” Ja, daar zat het eigenlijk. Een werkgever die *goed* was, verlangden zij niet. We verlangen van nature geen van allen genade; daar zijn we veel te hoogmoedig voor. We verlangen recht, maar naar *onzen* maortstaf. We wenschen dat God geen van onze tekortkomingen of overtredingen meerekent, dat hij ons voor volmaakt aanziet en ons dan naar recht behandelt. We willen een contract sluiten dat wij zoo nu en dan buigen of breken mogen, en dat hij stipt moet naleven. En dat God zoo „goed” is anderen, die zulk een eisch niet stellen zoo te behandelen, maakt ons oog „boos”.

Zoo worden de laatsten de eersten en de eersten de laatsten, want, zegt de Heere Jezus „velen zijn geroepen maar weinigen uitverkoren.”

Duizenden bij duizenden werken in den wijngaard en niemand zonder dat hij geroepen is, want de wijngaard is geen publiek park; men kan er niet in, zonder aangesteld en toegelaten te worden. Doch een levenslangen arbeid in den wijngaard is in 't geheel geen bewijs dat men uitverkoren is. Wie geroepen is en wie uitverkoren, blijkt niet tijdens den arbeid. Dat blijkt 's avonds bij het ontslag uit den dienst. Die dan *betaald* wordt is een geroepene, meer niet, die dan *genadeloon ontvangt* is een uitverkorene. Wil iemand voor zichzelf weten of hij uitverkoren is, laat hem dan opletten op de uitgangen van zijn hart. Geeft hij den arbeid om niet, gelijk hij het zelf om niet ontvangen heeft, dan rekent hij op *genadeloon* omdat het hem beloofd is. En dan heeft hij daarin den troost der eeuwige uitverkiezing.

Indien die waarschuwing zelfs voor een Petrus noodig was, wien een der twaalf tronen was toegezegd, dan zal ze voor ons allen wel allerminst overbodig zijn.

W.

NAAR HET GOUDLAND VAN ALASKA.

I.

Alaska, de hoogste streek van het Noord Amerikaans vasteland is een ontzaglijk groot gebied. Het breidt zich uit over een millioen vierkante kilometer, en is dus rijkelijk tweemaal zoo groot als b.v. Duitschland. Vroeger behoorde het aan het Russische rijk, maar 't werd in 1867 voor zeven millioen dollar door de Vereenigde Staten gekocht. Wel groeit er geen koren, maar andere schatten zijn er te vinden; visschen en walrussen in de wateren,

dieren met kostbare pelzen in de bosschen, op de vlakten goede houtsoorten, en in den grond kostbare zaken, als steenkolen, koper en vooral veel goud. Het laatste is eerst vóór weinige jaren ontdekt. En als een loopend vuurtje ging dit bericht door de wereld. Velen, hongerig naar deze schatten, gingen er heen.

Maar zoo gemakkelijk vallen zij niemand in handen. Verschrikkelijke gevaren en vermoeienissen wachten den vermetelen goudzoeker, en het stille koude land daar boven aan de Beringzee is reeds een groot kerkhof geworden, waar velen voor het laatst ingeslapen zijn.

Ook een jong Duitscher, een Stuttgarter van geboorte, nu 30 jaar oud, heeft den tocht gewaagd. Als bekwaam ketelsmid is hij twaalf jaar geleden over Hamburg naar Californië getrokken. Daar heeft de goudkoorts hem aangegrepen, en met velen is hij noordwaarts gegaan; veel ellende heeft hij doorgemaakt, maar Gods hulp heeft hem zichtbaar geleid en hem weder uit den nood geholpen. Hij heeft zijnen ouders dezen tijd beschreven en zij hebben mij den brief afgestaan tot nut der lezers. De jonge man leeft tegenwoordig op een boerderij in Californië, maar is nog niet geheel hersteld van de vermoeienissen. Wat hij schrijft is merkwaardig op zichzelf, maar ook door eenvoud juistheid, waarheid. Ziehier den brief over het „onbekende land.”

Lieve ouders, broers en zusters!

Hier wil ik u mijn reis naar het goudland van Alaska beschrijven, juist zooals ik haar doorgemaakt heb. Van spoor- en straatwegen was natuurlijk niets te bekennen en zoo konden slechts die wegen gebruikt worden, welke de natuur ons verschaftte. In September 1897 reisde ik per stoomboot van Santa Monica af, en bereikte na eenige dagen San Francisco. Hier had ik twee dagen oponthoud, welke ik mij ten nutte maakte om de stad te bezien. Van hieruit ging ik naar de laatste groote havenstad Seattle, waar ik mij eene uitrusting aanschafte, welke uit duizend pond levensmiddelen en ook uit kleeren, tenten, sleden, gereedschap om booten te maken, zeildoek, en vele andere benodigdheden bestond. Dit alles had mij een aardigen duit gekost, waarvoor men in Duitschland zich wel een klein huisje koopen kon. Wij waren met meer dan honderd personen op het schip, voor het meerendeel jonge krachtige mannen, die allen hun geluk beproeven wilden, maar in plaats daarvan straks het leven verloren of verminkt werden.

Na een zesdaagsche kalme reis tusschen ontelbare eilanden door, kwamen wij te Dyea aan; een klein Indianendorp in Alaska. Daar hier natuurlijk geen aanlegplaats was, moesten wij en onze bagage met de reddingsboot aan wal gezet worden, wat natuurlijk veel tijd in beslag nam.

Aan den oever stond de geheele bevolking, mannen, vrouwen en kinderen en hun viervoetige dieren, de honden; alle tezamen ongeveer tweehonderd koppen, dat wil zeggen slechts vijftig menschelijke, de andere waren hondkoppen. Van deze lieve dieren zal ik u later meer mededeelen, want zij hebben ons dadelijk alle eer aangedaan door ons spekulatie te veel opmerkzaamheid te schenken, zoodat wij verplicht waren dag en nacht de wacht te hou-

den. Nadat alles goed aan wal gebracht was, ving het schip weder de terugreis aan; daarmede verdween het laatste teeken der beschaving, en wij moesten nu zelf zien, hoe verder te komen.

Wij hadden ons in kleine groepen verdeeld en onze uitrusting van het strand zak voor zak zoo dicht mogelijk bij het bosch gebracht. Ik sloot mij bij twee aan, die ook uit Californië kwamen. Het weder was in dezen tijd zeer stormachtig en dadelijk in den eersten nacht werd onze tent die wij voorloopig opgeslagen hadden, door den wind omver gerukt en daar het stikdonker was, konden wij haar ook niet meer opzetten.

Als peluw hadden wij dennenaalden, daarop spreiden wij onze slaapzak uit. De mijne was van schapenvellen gemaakt met de wol naar binnen, van boven werd hij over het hoofd geslagen en toegeknoopt. Het weder werd met den dag slechter, ook door de vreeselijke sneeuwstormen; daarbij kwam dat de bergstroomen nog niet goed toegevroren waren, zoodat wij van verder trekken moesten afzien en wachten tot het kouder werd.

Om een warm plekje te hebben, bouwden wij ons een huis uit boomstammen, dat in een week gereed was. Alles werd gemakkelijk ingericht; tafels en stoelen maakten wij uit jonge denneboompjes en ons proviand diende ons tot zolder en vloer. Alles zou goed gegaan zijn, als maar de derde man, die zoo gevoelig voor de koude was, niet zoo sterk gestookt had. Op een middag deed hij het weer, vulde de kachel met hout en ging heen. Dadelijk daarop vatte het dak vuur; ik was in de nabijheid met houtsplijten bezig, maar toen ik bij het huis kwam kon ik niets anders redden dan het beddegoed, al het andere verbrandde. In het kleine Indianendorpje hadden zich intusschen vele blanken neergezet en herbergen en kosthuizen geopend, en daar kon ik mijn hout dat ik uit verveling gekloofd had tot goeden prijs verkoopen. In enkele weken had ik weer zooveel dat ik mij een tweede uitrusting kon koopen. Het gebeurde dikwijls dat ik tot vijftien dollar per dag verdiende. Was ik maar bij dit werk gebleven! Goud zoeken is een ondankbaar ambacht. De gevaren, vermoenenissen, ontberingen en beletsels zijn vreeslijk. Op de duizend is er misschien één, die het geluk heeft goud te vinden.

In December 1897 begon ik mijn leeftocht naar het hoogste punt van den „Chilkoot” te brengen. Deze berg is drieduizend voet hoog. Boven op den top heeft men bijna elken dag verschrikkelijke sneeuwstormen. Velen, die van de goudvelden terugkeerden, verloren hier het leven, en zeer dikwijls gebeurde het dat honden met hun baas, die dood op de slede lag, onder aan den berg aankwamen. Ook is door de koude een gevaarlijke en pijnlijke ziekte uitgebroken. De zieke krijgt hevige hoofdpijn, terwijl de spieren van zijn nek zich samentrekken en zijne tanden zich op elkaar klemmen, en na twee of drie dagen volgt de dood.

In Februari was het zoo koud dat wij veertien dagen in onze tent moesten blijven en het buiten nauwelijks zoo lang konden uithouden tot wij het hout, dat voor het vuur noodig was, verzameld hadden. Op een morgen had de sneeuw zich zoo voor onze tent opgehoogd, dat wij, om een uitgang te vinden, er een tunnel door moesten graven. Elken dag gebeurden er ongelukken. Het

noodlottigste geschiedde den 30ten Maart 1898, toen, door een grooten sneeuwval, honderd vijftig goudzoekers in de sneeuw hun graf vonden. Dat ik niet tot de omgekomenen behoorde, dank ik aan de omstandigheid dat ik twee dagen en een nacht van tevoren in een sneeuwstorm was verdwaald geraakt, en toen ik mijn tent weder gevonden had, een paar dagen uitrusten moest om weer op mijn verhaal te komen.

De sneeuwval vond des middags om twaalf uur plaats. Menschen, honden, paarden, sleden en zakken met voedingsmiddelen werden voortgeslept en diep begraven. Toen de ramp geëindigd was, namen allen die werken konden een schop ter hand en begonnen naar de omgekomenen te graven. De eerste zes konden weder bijgebracht worden, doch daar steeds nieuwe lawinen kwamen aanrollen, moest het reddingswerk spoedig gestaakt worden. Een heele week lang hebben wij in de sneeuw gegraven, maar konden slechts vijf en zestig dooden vinden. Onder aan den berg werd een groote tent opgeslagen, waarin de dooden op rijen gelegd werden. Als men den naam kon te weten komen werd hij op een stuk papier geschreven, en tusschen de vingers van den dodde gestoken. Het begraven vorderde slechts langzaam, want de grond was zoo hard bevroren, dat men dikwijls een houtvuur aanleggen moest om de aarde te doen ontdooien.

Zooals overal, was ook hier veel slecht gespuis, dat niets meegebracht had en zijn uitrusting stelen wilde. Ook mij werd honderd pond meel ontstolen. Men dreigde met ophangen, maar dat hielp niet veel. Eindelijk werden twee betrap, die alles wat zij bezaten, gestolen hadden. Politie was er riet, daar moesten wij zelf voor spelen. Door geladen revolvers in bedwang gehouden, werden zij beneden aan den berg gebracht. Daar werd een volksvergadering gehouden, en het vonnis luidde: openbare geeseling op het naakte lichaam, den volgenden middag om twaalf uur. Eén der dieven wilde ontvluchten, maar geen uitweg vindend, schoot hij zich met zijn eigen wapen dood. De andere werd gevangen gezet en door twee mannen bewaakt. Den volgenden dag om twaalf uur, werd hij onder een boom geplaatst, en moest zich trots de koude naakt uitkleeden. Daarna werden zijn handen aan den boom gebonden, het vonnis werd der vergadering nogeens voorgelezen, en toen begon de geeseling die ik niet meer vergeten zal.

Aan de eene zijde stond een man met een spaansch riet, aan de andere zijde een dokter. Dadelijk bij den eersten slag sprong de huid een vingerbreed open en bij de zevende striem was de geheele rug met bloed bedekt. De dokter liet ophouden en voelde den pols van den getuchtigde. Daarna ontving hij nog vijf slagen, en toen hield men op; de man was bijna zinneloos van pijn en kermde verschrikkelijk, dat men hem maar liever moest ophangen. Gedurende de geeseling riepen velen „flink er op slaan” terwijl anderen riepen om uit te scheiden. Velen wilden dat men hem nog een teeken met een gloeiend ijzer op het voorhoofd branden zou, doch dit liet de dokter niet toe. Het touw waarmede men hem gebonden had, was diep in de polsgewrichten gedrongen. Denzelfden dag werd hij weggejaagd met de bedreiging dat hetzelfde herhaald zou worden, als hij zich weer zien liet.

Een mijner beide reisgezellen werd ziek en ving de terugreis aan, terwijl wij tweeën verder trokken.

Begin April hadden wij al ons reisgoed op den berg en het zwaarste werk was gedaan. Wij laadden onze pakken nu op drie sleden, zetten die in de goede richting en lieten ze aan de andere zijde van den berg naar beneden loopen, ver weg over het bevroren meer. Een tocht van tien uren door een woeste bergkloof bracht ons naar het Lindermanmeer. Hier sloegen wij onze tent voor eenige dagen op; aan een der sleden bevestigden wij, toen wij opbraken, een kleine mast, hieschen een zeil en gebruikten den wind om onzen last voort te bewegen. Ik zat voor op de slede en bestuurde haar met een langen stok. Zoo legden wij een grooten afstand af, en konden daarbij nog varen. Nadat wij het drie uur lange Lindermanmeer achter ons hadden, ging het door eene nauwe, woeste kloof naar het Benettmeer, dat tien uur lang en drie uur breed is. Ook hier konden wij het zeil met voordeel gebruiken. Mijn zeil was vijftien voet hoog en als de wind ons meê was, vlogen wij met groote snelheid voort.

Aan het benedeneind van het meer vonden wij goed timmerhout en begonnen een boot te bouwen. Toen wij de planken gezaagd hadden, werd mijn reisgezel zwaar ziek. Ik heb hem verpleegd zoo goed ik kon. Hij werd echter iederen dag erger, en daarom gaf ik den naasten militairen post bericht. Hij werd over het ijs teruggevoerd, maar stierf twee dagen later. Zijne uitrusting werd verkocht om de begrafeniskosten te dekken. Nu was ik geheel alleen. Planken had ik genoeg en zoo begon ik mijn sloopje te bouwen, wat mij de eerste dagen veel te denken gaf. Na drie weken was het klaar, wel niet zeer mooi, maar goed en sterk gebouwd. De naden had ik met werk gestopt en daarover pek gegoten. Ook had ik een kleinen mast met een zeil gemaakt en riemen, die in geval van nood ook als tentpalen dienst konden doen. Terwijl ik mijn boot bouwde was ik ooggetuige van het verdrinken van een geheel troep, honden en sleden inbegrepen, die door het ijs zaktten waarbij de levenden omkwamen.

Den tweeden Juni begon het ijs te breken en weldra kwam het meer open. Mijn tent nam ik uit elkaer, laadde alles in de boot en stak van wal. Na eenige uren van oefening ging alles goed, en daar ik zeer dikwijls van den wind kon gebruik maken, kwam ik snel vooruit. Wanneer er geen wind was, moest ik naar de riemen grijpen.

Van het Benettmeer kwam ik in het Takischmeer, dat vijf uur lang en een uur breed is. Hier was een militaire post en een Canadeesch douanenstation. Nadat de beambten mijne pakken doorzocht hadden werd het nummer 13120 op mijn boot geschilderd; mijn naam, landaard en Stuttgart werden in een groot boek opgeteekend, om in geval van ongeluk inlichtingen te kunnen geven. De barakken van het garnizoen waren in een vierkant gebouwd, met een groot veld in het midden, waarop meer dan vijftig Eskimohonden lagen, waar men over heen moest stappen, wilde men het veld oversteken. Op een bank zaten drie jonge Indianen aan handen en voeten geboeid; zij waren ter dood veroordeeld, daar zij van af den oever op twee, den stroom afvarende, goudzoekers geschoten hadden. Een dezer was dadelijk dood, de andere ging met een schotwond in de borst terug om van het geval melding te

maken. Toen de soldaten kwamen, was de boot met den doode verdwenen, maar in de onmiddellijke nabijheid werd de geheele lading in eene Indianenhut gevonden, en de drie moordenaars gevat. De boot hadden zij met het lijk in de rivier doen zinken. Toen men hun hut nauwkeurig onderzocht, kwam aan den dag, dat zij meer dan een twaalfstal goudzoekers op deze wijze hadden omgebracht.

Daar ik geheel al'een was moest ik zeer op mijn hoede zijn; want sinds de Indianen zoovele blanken zagen waren zij op ons verbitterd geworden, en zeiden dat wij te veel wild schoten en visschen vingen, zoodat zij in gevaar verkeerden van te verhongereren. Juist om dezen tijd was het zeer warm. Overal bloeiden bloemen, ook werd het niet meer zoo donker en kon men, als men wilde, verder varen, maar de last van insekten was ondragelijk. Na tien dagen was ik door alle meren heengevaren en bevond ik mij op de Yukonrivier.

Drie dagen later bereikte ik de White horse watervallen. Hier was weder een soldatenpost en werd mijn naam nogeens opgeschreven. Hier was het gevaarlijkste punt van den Yukon. Twee kilometer boven de stroomversnelling hield ik op, liep langs de rivier verder en nam den waterval op, voordat ik het met mijn boot waagde. Het water schoot met verbazende snelheid door een kloof heen. Aan beide zijden waren de rotsige oevers tweehonderd voet hoog, de toegang tot de kloof was zeer nauw, zoodat het in zijn loop gestuite water met dubbele kracht een uitweg zocht. Meer dan vijftig vaartuigen waren hier reeds verbrijzeld, en vele reizigers verloren daarbij het leven.

Een geheelen dag heb ik de golven met een angstig hart aangezien; daar mij echter niets anders overbleef moest ik besluiten deze gevaarlijke plek te passeeren. Den volgenden morgen stond ik vroeg op, ontbeet een weinig, stak toen van wal, roeide naar het midden en liet mij langzaam naar de kloof toe drijven. Toen ik de kloof binnenvoer begon mijn vaartuig te schokken, en op hetzelfde oogenblik werd het roer door den sterken stroom uit mijn hand gerukt. Vóór ik iets anders grijpen kon, stiet mijn boot met groote kracht tegen den rotswand, zoodat ik door den sterken schok bijna in het water geslingerd werd. Mijn boot draaide eenige malen in een cirkel rond en werd toen zonder verder ongeval door de kloof gestuwd. Ik was zeer blij toen ik heelhuids aan de andere zijde kwam.

(Wordt vervolgd).

HOE ZIJ ER UITZAG.

III.

De achttiende eeuw was voor het grootste deel niet rijk aan goede schrijvers en dichters. Ook met taal en spelling kwamen ze niet tot vastigheid.

Uit het midden der eeuw kiezen we als schets van het beeld dat de taal toen vertoonde, iets uit Hoogvliets.

Abraham de Aartsvader.

„Mijn Vader, (sprak de zoon) welaan: ik ben bereidt Om uwen wil te doen, tot Godtgehoorzaamheid. Welaan, mijn vader, laat de liefde u niet verschrikken.

Spaar vrij uw tranen, 'k zal in weinige oogenblikken
Op starren treden, van dit sterflijk deel ontlast.

Kom, bindt myn voeten; kom, bindt bei myn han-

[den vast,

Opdat geen ydle schrik het offer doe mislukken:

Maar neen, laat my u eerst in bei myne armen

[drukken.

Vaar wel, myn vader, zeg myn moeder ook vaar wel.

Zeg, dat ik willigh sterve, op 't goddelijk bevel,

En bidd' dat ze allen rou, om Gods wil, ook laat

[varen.

Vaar wel, myn vader, Godt wil u in 't leven sparen!

Ik ga, dus jong, u voor, naar dien volmaakten staat,

En zal, wanneer gij sterft, in hagelwit gewaat,

Met Grootvaar Terah, nagevolgt van d'Engledrommen,

Met palmen in de hant, u daar verwelkomen,

En leiden, daar u Godt, by 't heiltriumpfgeschal,

De kroon der vroomheit op den schedel drukken zal.

Vaar wel, vaar wel, Godt wil u andre zonen geven!

Geen jonge rank kan om den olmboom vaster kleven,

Dan Izaks armen om den hals van Abraham."

Meer uit dezen tijd (zie 't vorig no.) geven we hier

niet. De nieuwe naderde, de 19de eeuw, die voor het

eerst aan de taal een vasten, bepaalden vorm zou

geven. Eerst echter moest er nog veel gebeuren.

Ook op taalgebied ontstond uit verwarring orde.

Tot de 19^e eeuw toe was er in het uiterlijk onzer

taal geen eenvormigheid. Men verhaalt, dat toen twee

bekende Bijbelverklaarders op 't eind der 18de eeuw

hun taak begonnen, zij, om niet te laten merken, wat

van elk humer was, de spelling eens derden aannam-

en. Ieder der twee heeren had dus zijn eigen spel-

ling en de derde schreef weer anders b.v. *briev*,

grav, enz. Geen twee boeken van verschillende schrij-

vers uit dien tijd, hebben eenerlei spelling.

Een bekend man uit dien tijd was Prof. van Ham-

melsveld. Zie hier iets uit zijn Bijbelvertaling, die

bewijst hoe toen een geleerde schreef.

„Doch zekere slange, die lozer was dan al het veld-

gedierte, welk JEHOVA God gemaakt had, sprak de

vrouw dus aan: Ei lieve! zou God verboden heb-

ben, dat gij niet zoudt eten van alle bomen van

dezen Hof? 2. Hier op gaf de vrouw aan deze slang

ten antwoord: „Wij mogen eten van alle boom-

„vruchten van dezen hof; 3. doch van de vrucht

„van dien boom, die daar midden in den hof staat,

„heeft God geboden, dat wij er niet van eten, noch

„dien aanraken moeten, opdat wij niet sterven.”

4. De slang hernam tot de vrouw: Gijlieden zult

zeker niet sterven! 5. Integendeel God weet het,

dat, wanneer gij er van eet, uwe oogen open zullen

gaan, en gij God gelijk wezen, en goed en kwaad

kennen zult. 6. Als nu de vrouw zag, dat deze

boom goed was tot spijsze, en een lust voor de

oogen, ja dat deze boom bekoorlijk was, dewijl hij

verstand kon geven, zoo nam zij van zijne vrucht,

en at; ook gaf zij er van aan haren man, die er

ook van at.

7. En nu gingen de oogen van deze twee open,

zoodat zij ontwaar werden, dat zij naakt waren,

waarom zij vijgebladen te samen vlochten, en er zich

schorten van maakten. 3. En nu hoorden zij de

[donder]-stem van JEHOVA God, door den Hof gaande,

als de avondwind waaide, weshalven Adam en zijne

vrouw zich voor het [bliksemend] aangezicht van

JEHOVA God verborgen in het dichtste van het ge-
boomte in den hof."

Dit is Nederlandsch uit het begin der negentiende
eeuw en behoort tot het beste in zijn soort.

Thans echter kwam de tijd, dat een vaste spelling
aan de onzekerheid een eind zou maken. 't Waren
de hoogleeraren Siegenbeek en Weiland, die op zich
namen bepaalde regels voor de spelling te geven, en
zoo te komen tot eenparigheid ten dezen in heel het
land.

Dat zij velerlei onbeslist lieten, fouten begingen,
kortom geen volmaakt werk leverden is zeker, Zij
beschikten ook niet over de hulpmiddelen die ons
ten dienste staan. Toch mogen alle schooljongens
uit onzen tijd nog, gelijk alle volwassenen (wel
te weten zoover zij onze taal gebruiken) hun
dankbaar zijn voor wat zij deden. 't Was een
weldaad voor hun tijd en voor later. Wel had
Bilderdijk er veel op te zeggen — en vaak met
reden — doch reeds het feit dat we nu een gelijke,
al was 't soms onjuiste spelling kregen, was te
loven. De taal, de letteren, het onderwijs voeren er
wel bij. Op staatsgezag werd deze nieuwe spelling in
de scholen voorgeschreven en ingevoerd, gelijk ook
voor alle openbare stukken. Daarmee was de toe-
komst der nieuwe spelling verzekerd. Allengs werden
ook de Bijbels en psalmboeken naar deze vervormd,
gelijk men in vele exemplaren nog kan lezen.

Tot een voorbeeld dezer spelling geven we eenige
regels uit Meijers „Claeszens Heldendood”.

„Hebt ge ooit, van *Haarlems* duin, bij zomer-
[avondstond,

De zeevlam 't kleed van mist zien spreiden langs

[den grond

En wentlen, over 't land, in witte nevelgolven,

Totdat elk voorwerp, in een zee van dauw bedolven,

Al flaauw en flaauber werd, en wegzonk voor het

[oog,

Alsof een graauw gordijn landouw en kim betoog?

Zoo rolde langzaam, over 't blaauw gelaat der kolken,

Die digte sulferdamp in nevelige wolven,

Omhullend, met zijn mist de wederzijdsche vloot.

't Was als een donderlucht, die neêrlag op het water,

Waar binnen, hol van toon, des onweêrs dof geklater,

Weërgalmd, en wie het vuur uit donkre zijden

[schoot.

De wind vloog heen, en ging langs andre kusten

[waren;

Elk schip lag stuurloos op de sidderende baren;

Geen oog zag, door den mist, wie d' ijzren hagel zond

Die de eiken ribben brak; de dood ging tastend rond;

Naar adem hijgde elks borst, en dreigde in rook

[te stikken;

Het toeval bleef alleen de onzeckre baan beschikken

Der wilde kogelvlugt, die doelloos, wijd en zijd,

Gierde over 't kampveld in den blinden worstelstrijd."

Over het latere, het huidige tijdperk spreken we

afzonderlijk.

WAARMEE TE BEGINNEN.

II.

Veranderlijk en Onveranderlijk.

We zagen den vorigen keer, dat onze taal bestaat uit *vierderlei* woorden. Waarom het zoo goed is die wél te onderscheiden, daarvan zal nu reeds iets blijken.

Wie een brief of eenig ander stuk moet schrijven dient te weten, dat is duidelijk, *hoe* hij het woord dat hij gebruikt te schrijven heeft, hoe het er uitziet. Hij moét weten dat *lezen* één *e* en *leeren* er twee heeft; dat *rozen* met een enkele en *boomen* met een dubbele *o* wordt geschreven; dat *ligt* heel iets anders is dan *licht*; dat *wij* loopen in de *wei* enz. enz.

Maar al kan hij nu al die woorden zuiver spellen, waar hij zoo noodig een woordenboek bij gebruiken mag, *dan is hij er nog volstrekt niet.*

Ieder die wat gelezen heeft, weet dat hij nu eens vindt *de* en dan weer *den man*; dat er den eenen keer staat *had*, den anderen *hadt*; nu eens is het *onze goede*, dan weer *onzen goeden*, nu *hun*, dan *hen*.

Wat blijkt hieruit? Dat er woorden zijn die *veranderen*; en te weten *wanneer* en *hoe* zij veranderen dat is juist de kunst.

Dat *lezen* één *e* en *leeren* er twee krijgt behoort tot de spelling en is geheugenzaak.

Dat *de* *den* worden kan behoort tot de vervorming en is een zaak van het oordeel.

Nemen we nu de vier soorten van woorden, de vorige maal genoemd, dan dient opgemerkt dat *veranderen*:

1. de naamwoorden.
2. die van werking.
3. de bepalende.

Alleen de betrekkingwoorden veranderen niet.

Om nu duidelijk te zijn en aan te sluiten bij wat de meeste lezers op school geleerd hebben, leggen we dit nader uit.

a. De naamwoorden worden gewoonlijk onderscheiden in *zelfstandige naamwoorden* en *voornaamwoorden*.

b. De woorden van werking zijn *werkwoorden* en *deelwoorden*.

c. De bepalende zijn *lidwoorden*, *bijvoegelijke naamwoorden*, *bijwoorden* en *tehoorwoorden*.

d. De betrekkingwoorden zijn *voorzetsels* en *voegwoorden* (afzonderlijk staan de *tusschenwerpsels*).

Of die verdeling nu goed, onverbeterlijk is? We betwijfelen het zeer. Ze is trouwens niet oorspronkelijk voor onze taal gemaakt, maar voor het Latijn, natuurlijk met de noodige wijzigingen, wijl het Latijn b.v. geen lidwoord heeft. Moest ze nog gemaakt worden, we zouden bescheidenlijk zekere wijzigingen voorstellen. Doch nu we haar eenmaal hebben en 't onderwijs er op is ingericht, houden we haar liever aan dan verwarring te stichten, gelijk al te veel op taalgebied geschiedt, doordat ieder zijn eigen benamingen gebruikt. De nu gebruikelijke verdeling is beter dan heel geene, heeft veel goeds en overigens — baat het niet, het schaadt niet.

De lezer zal reeds bemerkt hebben, dat verreweg de meeste woordsoorten *veranderlijk* zijn, en maar drie geheel onveranderlijk. De meeste hebben verschillende vormen, en die vormen maken de taal

wel rijk, maar niet gemakkelijk voor den beoefenaar. Ze zijn zelfs velen een waar kruis, en volleerd er in zijn de meeste leden van het Nederlandsche volk zeker niet.

Intusschen, 't is toch juist geen heksenwerk, allerminst voor den geboren Nederlander om er in thuis te raken. Heel onze „vormleer” is nog maar een peulschillelje vergeleken b.v. bij die der Duitschers en Franschen, en vooral der Latijnen en Grieken. Dit is een der redenen waarom de talen der volken zoo moeilijk zijn te leeren.

De Deutsche naamwoorden b.v. hebben zoo ontzaglijk veel veranderingen, dat een vreemdeling er maar zelden geheel vertrouwd mee wordt. Een Nederlandsch werkwoord heeft $\pm$ 10 vormen, een Fransch 40 à 50. Wij hebben hoogstens 3 naamvallen voor een woord, het Latijn 8 of meer. En al de vormen van een Grieksch werkwoord saam zijn in der waarheid „een kluijfe voor een mensch zonder memorie.”

Onder de nieuwe talen heeft geen zoo weinig vormveranderingen als het Engelsch. Geen taal is dan ook — spijt de lastige uitspraak — gemakkelijker aan te leeren. Natuurlijk; weet ge eenmaal een woord, dan is dat in alle gevallen goed. Van *de* en *den*, *goede* en *goeden* weet het Engelsch niets af. Een werkwoord heeft feitelijk slechts 5 vormen (eigenlijk 7 maar twee komen zelden of nooit te pas).

Rijkdom van vormen is dus een der oorzaken, die het kennen en schrijven eener taal moeilijk maken. Daartegenover staat dat die rijkdom de duidelijkheid zeer bevordert. Onze taal staat wat de vormen betreft tusschen 't Engelsch en Duitsch. 't Eerste is armer, 't laatste rijker dan wij.

Doch wat bovenal voor onze taal geldt dat is, en hierin spiegelt zich het oude volkskarakter af, haar *vrijheid*.

Immers al is onze taal betrekkelijk rijk aan vormen, ze worden voor een deel zeer weinig gebruikt; verscheidene komen alleen in een bepaalden stijl voor en ook dan nog lang niet altijd. In andere gevallen hen te gebruiken zou zelfs ver van fraai staan, en soms zeer vervelend worden. Ook hier is de theorie heel anders dan de praktijk. De stelselzucht, die in Godsdienst, staatkunde en meer, zoo veel kwaad sticht, heeft ook in de taal veel bedorven of onnoodig moeilijk gemaakt. 't Zijn meestal half-geleerden die veel met dergelijke theorieën op hebben. Men kan b.v. in goed Nederlandsch volstaan met te schrijven *hun*, *mijn*, *zijn* zonder meer, als het bijvoegelijke naamwoorden zijn. Nu zijn er echter menschen geweest en zijn er nog die bepaald in zekere naamvallen voluit *hunnen*, *mijnen*, *haren* enz. schrijven. Onberispelijk goed en toch — toch roept geen mindere dan Bilderdijk hun toe:

Mij dunkt dat *mijnen*, *zijnnen*, *hunnen*
Is zeker maar een weddenschap;
Of zou ik mij bedriegen kunnen?
Men zegt het immers voor de grap?
Want wie zou de arme voornaamwoorden
Toch met dat klatergoud omboorden,
Te schitterend voor hun knechtslivrei
Dat goedjen, kan men 't niet ontberen,
Voegt best in schaduw van zijn heeren;
Maar nooit past hun zoo'n luid geschrei.

We zullen dan ook in wat volgt, wel *alle* veranderingen vermelden, maar er uitdrukkelijk bijvoegen met welke men *volstaan* kan. Eerst het noodige, dan de weelde. Wie van de laatste gediend is, welnu 't staat hem vrij.

DE BURGEMEESTER GAAT WEG.

„In 's hemelsnaam douw toch toch niet zoo mense! O! O! Pas toch wat op. Niet zoo douwe!! Niet zoo douwe!!”

't Was een klein dik kereltje, met een bolronde hoofdje en dikke wangetjes, waarlangs een vlasbaardje. Hij had 't geweldig te kwaad, 't zweet gudste hem langs zijn gelaat, en 't was toch een koude Maartsche avond.

„Wat doe je in de kou?” vraagt een dien men zou rangschikken onder het slag „opgeschoten kwajongens.”

„In de kou mag je wel segge,” roept een burgervrouw, een wollen kap achter op de slordige haren, de ruwe werkhanden gesteund op den rug van een forschen werkman, om „der borst vrij te houwe” zooals ze meermalen den omstanders verklaart; „Sóo koud hei je 't niet hé dikke?”

De meneer steunt: „O ik ga der meeheen.”

't Sel soo'n vaart niet loope”, meent een spichtig naaistertje en schrill lacht ze: „Waarom laat je je door je vrouw zoo vetmesten? Och schei toch uit, blijf van me af,” zegt ze dan snauwend tegen een kantoorheertje, dat met z'n deukhoedje op één oor, zijn viertal snorhaartjes hoog opgekamd en zijn achterhoofd haast verzinkend in een goore staande boord, niet ophoudt met pogingen om kennismaking aan te knopen.

„Ze houdt zich preutsch,” zegt de pennenheld tot een niet minder sierlijk uitgedoscht deelgenoot in zijn liefdesavonturen.

Maar de dikke meneer jammert maar door: „Laat me der dan toch uit, mense ik hou 't niet langer” en een daad bij zijn woorden voegend, begint hij zachtjes achteruit te duwen tegen den opgeschoten kwajongen aan.

„Wel ja, je mot nog drunge gaon ook. Wou je me door de huise heen hebbe. Je blijft staon hoor je.”

„Meneer ken met mijn wel ruile,” roept gemaakt vriendelijk een magere slagersjongen.

„O!” komt het benauwd onder uit de menigte; „asjeblijft, staat u ruimer?”

„Dat juist niet, maar jij heb plaots voor twee en asse we dan ruile, krijg ik de ruimte!”

Een schaterend gelach beloont de aardigheid.

Uit de verte dreunt de muziek aan, 't is een populaire Sousah-marsch, het volk host, dringt en schreeuwt mee.

Fantastisch schittert het licht van tientallen flambouwen, het zet den overkant van de gracht in helrooden glans.

In regelmatigigen gang schokken de vlammen op en neer met den soldatenpas der fakkeldragers. De helmen van begeleidende politieagenten glimmen, aardig in talrijke kleuren zwaaien daartusschen de lampions aan de stokken der studenten die een serenade zullen brengen aan den aftredenden burger-

vader. Het groote heerenhuis is helder verlicht, de gordijnen open geschoven, de ramen wijd op.

Achter het raam vertoont zich de hoekige figuur van den burgemeester, zijn interessante kop is goed zichtbaar, zijn gelaat iets minder streng dan anders.

De studenten scharen zich achter hun vaandels, daarom de fakkeldragers, de muziek speelt het „Ió vivat”, luidt galmt het oud studentenlied.

„Ken u 't sien?” vraagt de burgervrouw, die met haar breede figuur den dikke alle uitzicht beneemt. „O was ik er maar niet tusschen gegaan, ik ga plat,” is het klagend antwoord.

„Nou der is ook niks an te sien,” meent de naaister. „Dat sure gesicht, wat hei je der an te kijke, ik sien Henderik liever, dat is tenminste 'n lekkere jonge kerel!”

„Nou ja,” een kruier mengt zich in het gesprek: „suur kijke doet ie, maar 't was toch 'n beste hoor je, soo een krijg je er niet gauw terug versta je? Ik heb er liever een met 'n suur gesicht, die wat uitvoert dan soo'n eeuwige lachebek, die de heele kluit...”

„Ik seg” valt het naaistertje hem in de reden en maakt zoo zijn laatste minder parlementaire woord onverstaanbaar, „ik seg dat 'n mensch ook wel eres 'n vriendelijk gesicht sien wil, en suur kijke *doet* ie!”

„Nou ook? je heb scherpe ooge,” merkt de kantoorheer geestig op.

Maar zijn aardigheid wordt genegeerd.

„Waarom gaat ie feitelijk weg?” vraagt een vrouwtje dat veilig op een hooge stoep staat. Haar smalle schouders zijn verborgen onder een veelkleurigen palmdoek, haar hoofd is gedekt door een kapotje.

„Gunst weet je dat niet? Je leeft mee hoor,” antwoordt de burgervrouw, die de polletiek volgt.

„Ie heit ommers mot met den hertog gehad.”

„Hoe kom je dáarbij?” bromt de werkman.

„'t Heit in de Telegraaf gestaon,” is snibbig 't antwoord.

„As de Telegraaf 't seit, sel 't wel waar wese,” gelooft de palmdoek.

„Ja ie heit tege de hertog geseid as dat ie maar niet te veel drukkje op z'n lijf hebbe most, want datte we 'n vrij vollek benne,” verklaart de politieke.

„Daar het de dikke ook ondervinding van, vooral van avond hé? Hij ken net percies doen wat ie wil,” plaagt de slager.

De dikke had juist besloten zijn einde geduldig af te wachten, maar nu wreed opgeschrikt begint hij weer te klagen en hij wordt heusch boos:

„Jullie kenne stikke, laat me der uit,” roept hij kwaadaardig opdringend.

„Hé hé. Kijk, 't lijkt Sjcemberlain wel,” giggelt de naaister.

„'t Het meer van Sjoon Bul,” lacht een tweede.

De meneer wordt bang voor die anti-dikke betooging. „Scheien ze nog niet uit?” vraagt hij timide, nu de muziek het „Gaudeamus igitur” schettert.

„Ken je denke, 't begint pas, we motte nog een paar moppies hebbe, hoor!” antwoordt de burgervrouw. „Dacht je datte se om jou der al mee uitscheën?”

„Morrege staat er in de krant dat de burgemeester heeft kou gevat,” de kantoorklerk is weer geestig.

„Ja en dat er 'n dikke in 't gedrang het geseten,” geeft de kwajongen ten beste.

„Waarom sarre jullie die man toch soo. Hij doet je ommers niks”, aldus neemt de kruier het voor den

meneer op. „Het u 't benauwd meneer, en wou uwé er 'tusschen uit?“ vraagt hij lijmerig medelijdend.

„O zoo graag 'twordt heusch te erg,“ steunt de dikke. „Nou wacht dan nog maar een hallef uurtje, dan ganc we allemaol!“ De stroohalm waaraan de dikke zich vastgreep, knakt af.

Het gelach overstemt de muziek.

„Hup Cato!“ blazen de muzikanten. Het volk deint op en neer, stoot en duwt en zingt den deun mee. Daartusschen klinkt een benauwd:

„O! o! ik ga dood!“

„Ben je bedit en dat!“ krijscht plotseling een vrouwstem; „ken je niet op dat kind lette? Ga weg of ik sel je der toch een verkoope dat je morrege nog naar je verstand zoekt!“

De dikke is opgeduwd, gedrongen en te land gekomen tegen een klein bleek ventje dat zich in de bescherming van een stevige moeder verheugt.

„Mensch!“ hijgt de ongelukkige, „kan ik 't helpen? ik word toch ook... o wee! schei toch uit. Ik ga dóód!“

't Gedrang wordt wezenlijk even benauwend.

Maar de stoet aan den overkant trekt af. De menigte komt langzaam in beweging, duwt op; de dikke krijgt een paar valsche stompjes in 't gespannen buikje, hij weet niet van wie, het kan hem niets schelen, al zijn denken concentreert zich in ééne vreugde „de verlossing daagt“, al zijn willen bepaalt zich op dit ééne punt „dage zij spoedig.“

't Wordt al ruimer.

„Regs houwe,“ roept er een.

„Geen volleksversameling,“ roept een ander.

„Doorloopè!“ gilt een derde.

Tusschen al dat gejoel en geschreeuw voeren ze nog gewichtige gesprekken.

„Wic selle we nou krijge?“ vraagt een bakker zoo in het algemeen aan de naaste bureu.

„Z'n zoon natuurlijk hè?“ antwoordt een stem.

„Wat sel je daaran liege, der mot er één gekóze worde“. 't Was 't laatste woord, dat ik van de politieke burgervrouw vernam.

„Moe“ hoor ik 'n schel kinderstemmetje en 't bleeke ventje spreekt: „Moe is ie nou geen burregemeester meer?“

„Nee kind!“

„Dan seldie wat anders motte soeke, hè Moe?“

„Ja dat seldie wel, maar ie het anders cente genoeg hoor!“... .

S. J. E.

M A T I G H E I D.¹⁾

Hebt ge, o mensch, eens Cresus' rijkdom,
Alexanders wereldmacht, —
Slechts gelukkig zijt ge daarmee,
Hebt ge ook zelfbedwingenskracht!

Wie zichzelf niet kan bedwingen,
Is een overwonnen stad,
Welker muren zijn gevallen,
Waar zij roem en kracht door had.

Elken vijand ligt gij open,
Elke booze buit uw buit,
En de booze aller boozen²⁾
Werkt uw alverdering uit.

Wie zichzelf bedwingt is matig,
Wie dien zegen van zich stiet
Valt voorzeker in verwoesting,
Gaart een schat van zielsverdriet.³⁾

Ziet den dronkaard, ziet den speler,
Ziet vrij elk, die matigheid
Als een last heeft weggeworpen:
Dood en duivel toegewijd!

Moe van 't leven, bang voor 't leven,
Bang voor Dood in 't eigen uur.
o, Onmatigheid — geloof het! —
Is zoo onuitspreeklijk duur!

Edle matigheid is leven.
Zonder u, o, matigheid!
Is de vreugd een vuile pestbron,
Die haar walmend gif verspreid(t).

Zonder u, moest d'engel vallen,
Zonder u, viel 't menschdom meê,⁴⁾
Wordt al 't schepsel weggeslingerd
In een meer van eindloos wee.

Zonder u, zijn menschen zwijnen,⁵⁾
Duivels, vol van gif en nijd!
o, De Heer door Zijne almacht⁶⁾
Leere ons edle matigheid!⁷⁾

DE GEVALLEN VORST.⁸⁾

o God! hoe treurig is 't bestaan
van den gevallen Vorst,
die moede 't leven torscht,
dien Gij met Uwen toorn wilt slaan!⁹⁾

Hij komt met smart de wereld in,
hij vindt een zee verdriet;
't genot vervult hem niet
en 't eind is droevig als 't begin.

Een kreet van pijn ontspringt de keel.
Dat is de eerste groet,¹⁰⁾
en 't weinig volgend zoet
is wee-vermengd, te groot en veel.¹¹⁾

Nú krimpt het gansch gebouw van pijn,¹²⁾
dan blijft verwachting uit
of word een heil gestuit,
dat reeds was eigendom in schijn.

Weer anders, is 't geliefde pand
in doodelijk gevaar.
Men ziet alreeds de baar.
Hoe 't bange hart in vreeze brandt!

Daar is dan 't leven weggetreurd.
Thans rust? Neen, zie, de dood,
hij wenkt tot d'ergsten nood;
daar worden oog en hart gescheurd.

o God! hoe treurig is 't bestaan
van den gevallen Vorst,
die moede 't leven torscht,
dien Gij met Uwen toorn wilt slaan!

Treur, mensch, niet om d'ellendenvloed,
die over 't hoofd u stort,
waar ge in bedolven word (t),
die dagelijks u sterven doet;

zoek d'oorzaak van uw schrikkelijk leed.
Spruit jammer uit het slijk,
daalt ze uit het wolkenrijk,
of is uw Schepper schrikkelijk wreed?

Wat neemt ge in roekeloozen mond!
De Heer plaagt niet van hart,
zendt niet uit wreedheid smart,
die Zijnen Zoon voor zondaars zond.

Treur ieder om uw zondenkwaad,
dat u in smarten drukt,
in eeuwig wee u rukt,
en zoek, hoe gij de zonden laat.

Dan rijst uw heil door Jezus' bloed.
Berouw is Gode vreugd:
Hij schenkt u Jezus' Deugd,
wat eeuwig heil u bloeien doet.¹³⁾

Hij leed voor 't slechte tolnaarsrot!¹⁴⁾
Die enkel zonden had,
Werd in het geestlijk bad
van 't heilig bloed zoo rein voor God.

Dan is Zijn lieflijk Aangezicht
uw eeuwig zalig deel.
Hebb' thans de zondaar veel,
U Christus' bruiloft aangericht!

o, Zag de zondaar 't groote Goed,
dat hij te dwaas veracht, —
hij werd tot God gebracht,
Hij smeekte om Jezus' zuivrend bloed.

Welzalig, die door d'almacht Gods
gedwongen word(t) te feest,¹⁵⁾
door 's Heeren Heiligen Geest,
hij looft in eeuwigheid den (de) Rots.¹⁶⁾

1) De hier volgende gedichten zijn beide van dezelfde hand, die in het vorig nummer „Elia” liet opnemen. Ook van deze werd onze beoordeeling verlangd.

2) In dezen regel is een lettergreep te weinig. In sommige andere talen hindert het niet als men op een lettergreep die met „stomme e” eindigt een laat volgen die met een klinker begint. In onze taal is 't een *fout*, want de beide lettergrepen vloeien ineen.

3) Eigenlijk gaart men eerst een schat van zielsverdriet en valt daarna in verwoesting. De dichter had de volgorde niet moeten omkeeren.

4) Hier wordt wel wat te veel bewezen, en dus niets. Men zou zoo denken dat de engelen, die hun beginsel niet bewaard hebben, zich aan sterken drank tebuiten gingen en zoo vielen. Ze vielen in 't geheel niet door onmatigheid. Men kan matig zijn in drank,

in spijs, in kleeding, in woorden enz., maar niet in hoogmoed. En de hoogmoed bracht hen ten val.

5) Dat is nu juist niet zeer poëtisch gezegd!

6) Zie aanteekening 2.

7) Hier is eigenlijk maar een slot aan 't vers gemaakt. De Heere leert ons matigheid door zijn genade, door den invloed van zijn Geest, maar nu juist niet door zijn *almacht*.

8) 't Is ons niet mogen gelukken tot *zekerheid* te komen wie onder dezen titel bedoeld wordt. Bij den eersten oogopslag zou men denken dat dit gedicht Satan behandelde, maar uit het vervolg blijkt dat deze meening onjuist is. Is er dan, zoo rijst nu de gedachte, sprake van een ongelukkigen vorst onder de menschen? Bij verdere lezing moet men dat ook sterk betwijfelen. Dan blijft niet anders over dan te denken dat de gevallen mensch bedoeld wordt.

Dat zal wel zoo zijn. Doch dán zijn er groote bezwaren tegen den titel. Voorerst blijkt uit niets dat de beschreven persoon eerst een onderkoning was. Nog minder dat hij het ook in vele opzichten in zijn val is. En ook niet dat hij als onderkoning hersteld wordt.

En ten tweede is de naam *vorst* verkeerd. De vorst is de voorste, de eerste. Er is in de Schrift sprake van den „Vorst van het heil der Heeren”, van „Vorst Messias”, den „Vorst des levens”, den „Vorst der vorsten” en menigmaal van menschen die „vorsten” genoemd worden, maar in geheel anderen zin. Christus Jezus is „vorst” in zijn hoedanigheid van *Middelaar*. De menschen zijn vorsten over elkander *sedert den val*. Doch in den staat der rechtheid was de mensch *onderkoning*, niet vorst.

Met eenige wijziging in de coupletten 1 en 7 had de dichter op dit punt veel nauwkeuriger kunnen zijn.

9) „*Wilt slaan*”. Dat is niet juist. Gods gerechtigheid *moest* toornen over den zondeval.

10) Zie aanteekening 2.

11) „Wee-*vermengd* is misschien een germanisme, maar zeker geen Nederlandsch woord.

12) Dit beeld is onzuiver; een *gebouw* krimpt niet van pijn.

13) Dat is goed, maar kan zeer licht misverstaan worden. Deugd is duurzaamheid, soliditeit. Zoo is het oud-Hollandsche woord nog in recht gebruik als men spreekt van „deugdzaam linnen” en dergelijke. Maar door het achttiende-eeuwsche rationalisme heeft „deugd” in geestelijken zin de beteekenis van eigengerechtigheid gekregen.

14) Van een *tollenaarsrot* heeft Jezus nooit gesproken. Integendeel: tollenaars staan bij hem niet ongunstig tegenover farizeën.

15) Ook hier past: de *almacht* Gods dwingt niet. „Wij *bidden* u van Christus wege, alsof *God door ons bade*: laat u met God verzoenen.”

16) Er is dit geheele gedicht geen aanleiding om van Christus als „de Rots” te spreken. Dus had het beeld niet gebruikt moeten worden ter wille van het rijmwoord.

In 't volgend nummer hopen we weer een paar stukken van denzelfden dichter te geven.

TWEE NOORSCH E STEDEN.

„Is het nu werkelijk waar dat 't in Bergen haast altijd regent?"

„Meneer, 't wascht em 't water van de zee niet af, dat 't er drie honderd dagen in het jaar regent en dat 't er op de andere vijf en zestig nattigheid is!"

We stonden op het dek van de Olaf Kyrre.

't Was kort na het middageten, dus tegen half drie. De meeste passagiers lagen te rusten in de kajuit, enkele dames betaalden juist hun tol aan Neptunus. De zee was tamelijk rumoerig. Sinds den ochtend hadden we de niet hooge rotsige kust van Noorwegen in zicht en we mochten ons vleien na voorspoedige vaart, tegen den avond weer voet aan wal te kunnen zetten. Nu maakten wij voor het laatst nog een praatje met den forschen ouden stoker. In Rotterdam hadden wij al dadelijk de kemismaking aangeknoopt en telkens als hij eens even op het dek kwam, putten wij uit de rijke bron van zijn Noorsche ervaringen.

„Ja", zoo ging hij voort, „ik heb vroeger ook op de fjordboot gevaren, die van Bergen vertrekt, en nu ik op de Olaf Kyrre vaar, ben ik zoo ongeveer vijf dagen in de drie weken in Bergen, dus ik zal er toch wel een beetje over kunnen oordeelen, maar, zoo waar, droog weer kennen ze er haast niet. — Hé meneer wat ga je doen, hou je gemak, blijf maar staan" — een flinke golfslag drong me met groote snelheid van plaats te veranderen — „ja voor dat we in Stavanger zijn, moeten we nog een beetje door de branding, — maar wat ik zeggen wou, ik heb maar heel zelden goed weer gehad in Bergen. Nee 't is typisch, maar 't is de eerlijke waarheid hoor, toen met dat zangersfeest, toen hadden we een weer, dat heel Bergen er verstomd van stond." Als onze vriend over dat zangersfeest begon dan kwam hij op z'n stokpaardje, het zangersfeest in Bergen en zijn reis met Leopold, koning der Belgen, waren zijn geliefkoosde onderwerpen, en wij konden ons gereedmaken om voor de zooveelste maal hetzelfde te hooren.

„Och meneer, daar hadt je bij moeten zijn. Heel Bergen was uitgelopen. Ze hadden een feest gehad ziet u, en de Hollandsche zangers waren met onze boot meegekomen en nu zouden ze met ons weer mee terug ook. Nou en toen stonden ze allemaal op de brug en op het dek, ze stonden net waar ze wouën, en de heele kade stond ook zwart van de menschen en toen we toen wegvoeren, nee 't was machtig mooi, zooals ze toen dat afscheidslied zongen. En 'n geestdrift op den wal, ongelooflijk.

En als je nu denkt dat ik beneden was, dan heb je 't mis hoor, nee om den drommel niet, ik stond op het dek en ik kon warempel mijn tranen niet inhouden. Ik stond te huilen als een kind. Zoo'n machtige indruk ziet u. Nou en toen komt de kapitein en hij zegt „wat doe jij hier, waarom blijf je niet aan je werk?" en nou toen zeg ik, „nee kapitein, mijn werk uitloopen dat doe ik niet, zie je, maar, voor we de haven goed en wel uit zijn, krijg je mij niet naar beneden. 't Is me hier te machtig." Hé dat is toen mooi geweest, daar hadt je bij moeten zijn."

En de goede man had werkelijk weer tranen in de oogten.

„Was dat diezelfde gelegenheid, toen de koning

van België . . . ? vroeg mijn broer ondeugend, terwijl hij zijn best deed zijn evenwicht te bewaren.

„Nee, heb ik u dat nog nooit verteld, dat was 'n andere keer, toen hadden we den koning van België aan boord. En nu moet je niet denken, dat hij uit de hoogte tegen het volk was. Volstrekt niet hoor. Op 'n goeien morgen komt hij naar me toe. „Dag Majesteit" zeg ik. „Goeie morgen," zegt hij „ik kan ook Vlaomsch klappen" en toen hield hij in zijn Vlaamsch, dat machtig veel op 't Hollandsch lijkt, een praatje met me. net als 'n gewoon mensch, maar wat ik nu zeggen wou, toen met dat zangersfeest, toen heb ik in Bergen de zon zien schijnen, en nu moet ik weer eens beneden gaan kijken!" en meteen daalde hij de steile ijzeren ladder af.

„'t Is toch 'n prettige — alle menschen, wat stoot dat schip — hier, laat ik ook gaan zitten, — 't is toch een leuke kerel die stoker hè?" mijn reisgenoot greep een krukje en ging naast me op het dek zitten. We keken naar de kust, die als een lange grijze heuvelreeks uit de golven oprees.

Hier en daar lag een kustwachtershuisje, op de kale heuvels was nu en dan een klein visschersdorp zichtbaar. De golven spatten met hun witte koppen hoog op tegen de kustlijn en braken dan brullend terug.

„Kijk daar is een vuurtoren, zeker van Stavanger" „Ja bepaald wel, en dáár, zie je dat bootje, hij houdt op ons schip aan."

Een klein zeilschuitje worstelde met de zee, 't werd hoog op en neer gegooid, maar eindelijk bereikte 't onze stoomboot, de touwladder werd uitgegooid, en vlug als een kat klemde de loods aan boord.

Nu rondden wij de kust, de zee werd na een woesten aanval aanmerkelijk kalmer; we kwamen tusschen de kusteilandjes, rechts was de oever bebouwd, eerst kleine huisjes, eindelijk groote pakhuizen en 't duurde niet lang of we voeren rustig de haven, Vaagen, binnen, die diep in de stad insnijdt.

Alle passagiers — voor het meerendeel Noren, van de Parijsche tentoonstelling terugkeerend — waren boven gekomen, en ook verscheen een Hollandsche dame, die we na ons vertrek uit den Nieuwen Waterweg niet meer gezien hadden.

„O! ik heb 't zoo te kwaad gehad," vertelde ze me zuchtend. „Is u niet zieziek geweest?"

„Nee daar heb ik gelukkig geen last van, maar ik weet van hooren zeggen, dat 't vreeslijk zijn moet!" was mijn antwoord.

„U kunt u er geen voorstelling van maken. Al mijn leden doen me nog pijn. Ik heb al dien tijd van een paar drooge beschuiten geleefd. Ik ben maar in mijn kooi gebleven. Slapen kon ik haast niet, soms sloop ik tegen den ochtend in, maar wat ze dan juist op het dek, vlak boven mijn hoofd uithaalden, weet ik niet.

't Was net of er geëxerceerd werd, nu dan was ik natuurlijk direct klaar wakker, 't begon één ochtend al tegen vijf uur!"

„Afschuwelijk!" zei ik, maar wat voelde ik mij schuldig. Hadden mijn reisgenoot en ik niet iederen ochtend vroeg een wandeling over het dek gemaakt, om te genieten van den zonsopgang over zee, en van den heerlijke frisschen morgenwind. O! 't is 'sochtends vroeg op zee zoo verrukkelijk; als de zon boven den horizont verschijnt, als ge niets ziet dan een vlekkeloos blauwe lucht en de even gerimpelde

uitgestrekte watervlakte. Met recht niets dan zee en lucht.

Maar we wisten niet dat onze wandeling het lijden eener zeezieke verzwaarde — en ons ransel had geen plaats voor pantoffels, we liepen steeds op onze zware met spijkers beslagen berglaarzen! . . .

Ondertusschen waren de douanebeambten verschenen, onze bagage werd onderzocht, wij hadden niets op te geven, daar we nagenoeg niets bij ons hadden en gingen spoedig aan land, in gezelschap van een „Banksekretoer” uit Bergen en de eenzame reizigster, die ons geleide welwillend aanvaardde.

Onze boot zou tegen twaalf uur 's nachts weer vertrekken, 't was nu vijf uur, dus we hadden een mooien tijd om de stad eens te gaan bekijken.

Stavanger is een eigenaardig plaatsje, een der oudste steden van Noorwegen, 't dagteekent uit den achtsten eeuw, maar 't is zoo vaak door brand geteisterd, dat van de oude houten huizen niet zoo heel veel meer over zijn.

De nauwe bijzonder slecht geplaveide straten loopen schuin op. Door de hoofdstraat, de Kirkegade, bereikten we *de* bezienswaardigheid der stad, de aloude Domkerk, die waarlijk het bezien waard is.

De eer der stichting van den tweeden Dom van Noorwegen komt toe aan bisschop Reinald, die hem in den elfden eeuw deed verrijzen en wijdde aan den heiligen Swithun. Vooral de beeldhouwwerken boven den ingang, de koppen van oud-noorsche vorsten, trokken de aandacht van den bouwkundige van ons gezelschap.

De kerk ligt midden in een aardig plantsoen dat het uitzicht geeft op de lager gelegen gedeelten van de stad en dus ook op de vischmarkt aan het Bredevand (= meer). Daar was 't nog een drukte van belang.

Visch is dan ook het voornaamste uitvoerartikel.

Stavanger met zijn 26.000 inwoners, heeft een vloot van niet minder dan 400 schepen, waaronder 60 stoombooten met een bemanning van 4400 man, alleen voor de vischvangst. De havens zijn dan ook voor zoo'n kleine stad, zeer groot.

Door de Lokkeveien en de Bjergstedveien (vei = weg) bereikten we in een half uur, het schoone stadspark Bjergsted, van waar men de geheele stad overziet en bovendien heerlijk uitzicht heeft op de schilderachtige omgeving, de Stavangerfjord, waaraan Stavanger gebouwd is.

Nog tijdig genoeg voor het avondeten waren we aan boord terug en na onzen inwendigen mensch versterkt te hebben, niet rouwig dat we weer eens ongeschud onzen maaltijd gebruiken mochten, schoven wij weer op het dek de krukjes bij en docerden den Noren Hollandsch, die ons op hun beurt de eerste beginselen van het Noorsch vaster inprenten.

't Was een prachtige heldere nacht. De stoomboot gleed kalm langs de kust, tusschen de kleine rotsige eilandjes door. 't Was ons nog vreemd dat 't maar niet donker werd en geen onzer dacht er aan naar kooi te gaan, maar eindelijk moest 't er toch van komen.

Toen we den volgenden morgen door de kleine ronde glazen van onze hut naar buiten keken, was Bergen in zicht, Bergen het eindpunt van de zeereis, waar onze fjordreis beginnen zou.

Na een tweede visitatie en een hartelijk afscheid

van onze reisgenooten en niet het minst van den grijzen stoker gingen we de brug over en zetten den voet aan wal.

Bergen lag nog op dezen vroegen ochtend in Zondagsrust. 't Was heel stil in de smalle Strandgade, maar als we gemeend hadden weer in een klein onaanzienlijk plaatsje te zijn, zouden we gauw bekeerd zijn geworden toen we aan het einde van de Strandgade gekomen, stonden voor de zeer breede Torvet-Almenning, en het geschel van de electriche tram had ons anders geleerd.

Is de Strandgade de straat waar de groote handelskantoren hun zetel hebben opgeslagen, in de Torvet-Almenning en de Torvet vindt ge winkels die voor geen midden-europeesche behoeven onder te doen; ook zijn daar de groote touristenbureaux van Cook, Bennet en van den Noorschen specialiteit Beyer; de Koopmansbeurs vond daar haar plaats, de groote banken zijn daar gevestigd.

Midden in de breede straat, die meer het voorkomen van een langgerekt plein heeft, staan standbeelden van Christie, den president van het eerste Noorsche Storting, en van Ludwig Holberg, den Noorschen dichter.

Een bezoek aan de drie musca tot den dag van ons vertrek uitstellend, wilden we op dezen zonnigen Zondag meer van de omstreken genieten. Werkelijk 't was goed weer, wel was de lucht niet volkomen vrij van wolken, maar de zon scheen vriendelijk en wij kwamen reeds tot het besluit, dat onze stoker Bergen, dat inderdaad bekend is om zijn vochtig klimaat, toch wat al te donker had afgeschilderd. Maar zóó eigenwijs waren we niet, dat we onze regenjassen met ons ransel op de fjordboot, die 's avonds vertrok, afgaven. Wij hielden ons op alle natte gebeurlijkheden voorbereid en namen de capes mee.

Na de baan van de electriche tram gevolgd te hebben, tot het eindpunt, sloegen we rechtsaf, het tamelijk steile pad in dat naar de Fjeldvei voert. De bewoners van Bergen zijn gewend aan klimpartijen. Bergen ligt op heuvelachtig terrein de meeste straten loopen zeer schuin op, dikwijls zijn naast den rijweg, langs de huizen trappen voor de voetgangers.

Terwijl we langzaam naar boven klommen, werd de lucht donker, de zon ging schuil achter zwarte wolken, die de Westenwind uit de zee tegen de bergen achter de havenstad, aanjoeg, de wolken verdichtten en het begon zacht te druppen, de druppels werden straaltjes, die steeds dikker werden en steeds dichter neerdaalden, en — — — het stortregende. Bergen lag met zijn breede havens in nevelachtig waas. De schuine straten glommen. De wijde watervlakte werd één met den vochtigen damp daarboven.

De witte houten huisjes, die in de nauwe straten dicht tegen elkaar drongen, werden donkergrijs. Van de spitse kerktorens droop het nat, de groote stoomschepen lagen niet alléén met de *breede kielen* in het water. Alles droop, en was drijfnat, en zoo ook wij.

't Was geen regenen meer, 't was als een afplassen uit groote vergaarbakken. Tegen zoo'n zondvloed is niets bestand, zelfs geen waterdichte jas.

Daar staat een klein huisje, wij vluchten er heen, neen wij drijven er naar toe. De bewoners hebben 't huis verlaten, 't staat eenzaam en gesloten, 't zal in eenzaamheid verdrinken. Onder een balkon

vinden we eenige beschutting, maar lang duurt het niet, de planken beginnen door te druipen en wat ze in dat half uur vergaderden, loozen ze op onze onschuldige hoofden. Overhaast rennen we weg, naar boven is ons doel, naar Fløyen, waar op 251 meter hoogte een goed restaurant ligt. Doornat komen wij er aan, en als we de kamer binnenplassen, bedaarft de bui. Een mooie tuin omgeeft het huis. „Niettegenstaande de noordelijke ligging (60°24' noorderbreedte en 5°17'48' ooster lengte van Greenwich) vindt men hier haast alle Duitsche boomen en een rijke flora,” zegt Baedeker. „Deze buitengewoon gunstige omstandigheden dankt Bergen aan zijn vochtig mild klimaat. Voorts is een gevolg van het zeeklimaat de groote neerslag waardoor Bergen bekend (berucht?) is, namelijk 184 c.M.” (d.w.z. dat het regenwater, bleef het een jaarlang onverdampt staan, in Bergen een hoogte van 184 c.M. bereiken zou!)

Tegen den middag daalden we in een regenbui af — maar met goed weer gingen we 's avonds aan boord van de Alden, die ons bracht naar het doel onzer reis, het Jotunheim, maar daarvan behoeft ik u niets meer te vertellen.

S. J. E.

VRAGENBUS.

Hoe voor jonge kinderen de Bijbelsche geschiedenis te behandelen en welke verhalen zijn de meest passende?

W.

Ieder, die als Zondagsschoolonderwijzer of onderwijzeres, bewaarschoolhouderes of anderszins Bijbelsche geschiedenis aan kinderen van een jaar of zes heeft te vertellen, weet bij ervaring hoe moeilijk het is deze geschiedenissen zóo weer te geven, dat het kleine kinderverstand er nut van heeft.

De groote kunst is om met onze woorden en gedachten af te dalen, en in alles kinderlijk te zijn. Wie dat niet kan, mag misschien een uitstekend redenaar zijn, maar is voor kinderen niet op zijn plaats.

In de allereerste plaats zorge men dus beelden en woorden te kiezen uit der kinderen gedachtenkring, die, den leeftijd in aanmerking nemende, nog uiterst klein is. Dat maakt juist de moeilijkheid uit. Men bezigt zoo licht woorden en vertelt zoo vaak van zaken, die buiten den kleinen kring liggen van hun bevatingsvermogen.

Voorts zorge men er geen kinderpreek van te maken. Velen, vooral onderwijzers, maar ook onderwijzeressen vervallen, helaas, in den preektoon. Helaas! want niets schaadt zoczeer als dit. Geen kind dat er van meedraagt. 't Zijn klanken voor hun kinderooren, anders niet. Vooral dan, wanneer de gebruikelijke toepassing ook niet achterwege blijft, is het voor de kleinen een ware marteling en, goed beschouwd voor den onderwijzer ook, tenzij het ons enkel om onszelf niet om de kinderen te doen is.

Voor kinderen van jeugdigen leeftijd dient men vertellender- en vragenderwijs te werk te gaan. Nemen wij daarbij in acht dat de zinnen die wij zeggen, de vragen die wij doen juist en kort gesteld zijn, daarbij steeds in 't oog houdende, dat wij niet voor de klas staan om onze wijsheid te luchten, maar den kleinen in allen eenvoud de eerste beginselen der Heilige

Schriften bekend te maken. Vragen als: Hoe heette Jozefs vader? — Wat deden Jozefs broeders? — Wat droomde de schenker? — Wat de bakker? — Wat Farao? — Wat zei Jozef daarvan? enz., zijn zeer goed, doch een onderwijzer die eens aan kinderen als wij bedoelen, vroeg of ze de namen van Jozefs broeders ook konden opnoemen, wist blijkbaar niet, dat dit een gansch nuttelooze vraag voor deze kinderen was. Nog erger was het met een ander, die zich alle moeite getroostte om de kleinen den naam te leeren uitspreken, dien Farao aan Jozef gaf bij zijn verhooging. Dat alles en nog veel meer komt later. De jeugdigen dienen met melk gevoed. Alles wat zwaar is, moeilijk leert en diep gaat moet zorgvuldig gemedend.

Dat wij voor de kleinen uitsluitend geschiedenis behandelen, zal bij eenig nadenken niemand bevreemden.

Uit de Profetieën, Psalmen, Spreuken, Hooglied of de Openbaring voor kinderen te gaan spreken zal wel niemand in 't hoofd komen. De geschiedenissen of verhalen des Bijbels zijn echter ook bij lange na niet alle geschikt. Wel doet men, indien men den rooster der onderwerpen zóo samenstelt, dat bij de kleinste klassen de eenvoudigste en meest verstaanbare geschiedenissen worden genomen; de middelste klas kan den rooster dan zien aangevuld en in de hoogste klas neemt men hem zoo volledig mogelijk. Van de Scheping. — Kaïn en Abel. — Noach. — De Zondvloed. — Abrahams roeping. — Loth in Sodom. — Izaäks offerande. — Ezau en Jacob. — Jozef's lotgevallen enz. uit het O. T. of: 't e Bruiloft te Kana, De Opwekking van den jongeling te Naïn, de Genezing van blinden, stommen, melaatschen, de Opwekking van Lazarus, het Lijden, sterven, opstaan en de hemelvaart van onzen Heer, de gelijkenissen van de booze landlieden, de talenten, den rijken man en den armen Lazarus enz. uit het N. T.; deze en meer onderwerpen kunnen in eenvoud behandeld als de eerste lessen der Bijbelsche geschiedenis aan de jongste kinderen verteld worden.

Dat het daarbij voorkomt dat beelden en zaken aan den landbouw, het visschersleven enz. ontleend, het best zullen begrepen worden en derhalve 't gemakkelijkst te vertellen zijn aan die kinderen die dagelijks de verrichtingen van een of ander bedrijf zien, ligt voor de hand. Voor andere kleinen achten wij goede platen een uitstekend hulpmiddel.

BOEKBEOORDEELING.

Van het *Handboek ter Bijbelverklaring* door T. M. Looman, herzien door A. J. Hoogenbirk, is thans afl. 12, deel II verschenen. Uitgever de heer D. Bolle, Rotterdam. We achten het niet noodig veel tot aanbeveling te zeggen van een werk dat bij zijn eerste uitgaaf reeds zoo velen ten nut was. Voor Christelijke onderwijzers, Zondagsschoolonderwijzers, Jongelingsverenigingen enz. is het een uitnemend boek. De nieuwe uitgave is fraai en uiterst goedkoop.

UIT HET LEVEN.

Nog eens de Raadskelder te Bremen.

De Raadskelder te Bremen heeft bij de uitstekende en verbaasend dure wijnen nog een paar eigenaardigheden. De eerste, die hem van alle andere mij bekende Raadskelders in Duitschland onderscheidt,

is dat men er geen ander drinken dan wijn krijgen kan. In alle overige wordt zeker veel meer bier dan wijn gedronken. De tweede eigenaardigheid is dat niemand 's avonds na 10 ure er toegelaten wordt. Wie er eenmaal in is kan zoo lang blijven als hij verkiest. De beheerders van den kelder wenschen echter te voorkomen dat iemand hem dronken zou verlaten. En volgens hen kan dat alleen gebeuren indien men vooraf anderen alcoholischen drank in cenige hoeveelheid van beteekenis gebruikt heeft. De zuivere wijn van dezen Raadskelder op zichzelf maakt, volgens hen, niemand dronken.

Bremen was gedurende eeuwen vrije stad; dus een republiek in 't klein. Had dus geen ridderorden of iets dergelijks om mannen van meer dan gewone verdiensten te vereeren. Ze had — en heeft — evenwel een zeer eigenaardig middel daarvoor uitgevonden. Wie de stad buitengewoon aan zich verplicht krijgt levenslang het recht van vrij gebruik uit den voorraad wijnen in den Raadskelder. Hij kan zich geregeld zijn keuze thuis laten bezorgen; hij kan ook met gezelschap zich in den Raadskelder laten bedienen.

Een mijner vrienden in Bremen had dat voorrecht. 't Is een zeldzaamheid, want reeds sedert meer dan vijf eeuwen bestaat deze gewoonte en mijn vriend was pas de zes en veertigste bevoorrechte, naar hij mij mededeelde. Ik vertel wat mij gezegd is, maar moet eerlijk bekennen dat het cijfer mij wel wat heel laag voorkomt.

'k Gebruikte het middagmaal bij mijn vriend en behoef niet te zeggen dat de wijnen die ons daar geschonken werden goed genoeg waren om de gasten aan een koninklijke tafel jaloersch te maken. Eenige uren daarna begaven we ons naar den Raadskelder en proefden daar nog een paar van de uitgezochtste merken. Men kan op die wijze spoedig in een paar uurtjes voor een goede honderd gulden verteren zonder een te groot'e hoeveelheid wijn te drinken. Ik heb het gedaan en — lever daardoor het beste bewijs dat we 't beiden voor niets kregen!

W.

De grootste camera van de wereld.

De Chicago and Alton Railroad Co. te Chicago heeft zeker wel de grootste camera, die bestaat. Dat photographietoestel is net de lading van een goederenwagen.

Een twintigtal mannen zijn noodig om een opname er mee te doen. Op de Parijsche tentoonstelling werd er een kiekje van vertoond van 8 voet lang en $4\frac{1}{2}$ voet breed, dat een passagierstrein voorsteide.

Het toestel werd vervaardigd naar de teekening van een Amerikaansch photograaf, met den bouw was men twee en een halve maand bezig. Het is gemaakt van kerseboomenhout.

De balg is van sterk rubber, overkleed met zwart canvas. Veertig gallons cement, en vijfhonderd voet dennenhout van $\frac{1}{4}$ duim dikte werden aan die balg alleen verbruikt.

De balg is verdeeld in vier afdeelingen, die ieder rusten op een raam dat over kleine wiel'tjes loopt, over een ijzeren spoor.

Als de balg is uitgeschoven, is hij 20 voet lang.

Natuurlijk was het slijpen van de lenzen wel het moeilijkst. Het zijn de grootste die ooit vervaardigd

werden. De eene, voor belichting op korten afstand is $5\frac{1}{2}$ voet in doorsnêc, de andere voor verderen afstand is 10 voet.

De platen zijn zeer kostbaar, daar de vervaardiging veel zorg vereischt. De plaathouder is van hout, omsloten door een ijzeren raam.

Iedere plaat weegt 100 pond. De vinder is natuurlijk in overeenstemming met de grootte van het geheel, en loopt over kleine rails, waarnaast een verdeeling in cM. Bij het stellen van de camera, zijn drie mannen noodig om de camera uit te schuiven.

Voor het vervoeren is een speciale goederenwagen gebouwd. Is de trein op de plaats der bestemming aangekomen, dan wordt de camera afgecladen en op de stellage geplaatst. De photograaf klimt op een ladder bij den vinder en geeft zijn aanwijzingen aan de mannen die de camera stellen moeten. Daarna gaat een der mannen in de camera om de plaathouder goed in te zetten.

Dan wordt het gordijn van de plaat geschoven, de zware kap van de lens genomen en de belichting begint. Bij helder zonlicht moet de plaat $2\frac{1}{2}$ minuut belicht worden, dat is zeer lang omdat de lens zoo buitengewoon groot is.

De ontwikkeling der platen moet door drie bewaame fotografen verricht worden, de eigenaars hebben voor de ontwikkeling en het afdrucken een laboratorium laten zetten.

Hoe iemand op het denkbeeld kwam zoo'n monstercamera te vervaardigen?

De Chicago and Alton Railroad Co. wilde op de Parijsche tentoonstelling een afbeelding vertoonen van een nieuw gebouwde spoortrein. Geen camera in Chicago was groot genoeg om de wagens naar behooren „af te nemen”, vandaar dat de photograaf der compagnie volmacht kreeg naar eigen goedvinden een speciale camera te maken. Zoo werden de Amerikaansche wonderen met één vermeerderd.

Sergeant Grady van het 13de regiment een oudgediende uit den Spaansch-Amerikaanschen oorlog, die onlangs te Buffalo in den staat New-York overleed heeft de eer genoten de eerste te zijn, die per automobiel naar zijn laatste rustplaats werd gevoerd.

De lijkstatie bestond uitsluitend uit motorwagens. Het was geen ongepaste aardigheid, doch droeve noodzakelijkheid. Er was een algemeene werkstaking onder de koetsiers in Buffalo, zoodat men geen paarden of rijtuigen krijgen, en zoo namen de militaire autoriteiten hun toevlucht tot het nieuwste vervoermiddel.

Dat in Thibet veel mechanisch gebeden wordt is bekend, maar dat de vreemdelingen mechanisch vervloekt worden, zal niet iedereen weten.

Zoo'n vervloekingswerktuig bezat het Thibetaansche leger dat in 1888 tegen de Engelschen vechten moest. Op een paal hadden de Thibetanen een plank gezet, die met den wind meedraaide. Op de beide zijden van de plank stonden gebeden tot Rabula en andere demonen om hun vijanden te vernietigen, benevens allerlei vervloekingen aan het adres van de gehaatte Engelschen.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

DE GELIJKENISSEN ONZES HEEREN.

XXV.

*De wakende dienstknecht en de „omutte”
dienstknecht.*

In twee kleine, kernige gelijkenissen heeft de Heere Jezus op onderscheidene tijdstippen zijnen discipelen kostbare lessen gegeven omtrent het gedrag dat hun betaamt tegenover God als hun soeverein.

De eerste vinden we in een gesprek dat hij met zijn jongeren hield en waarin veel wat ook in de bekende Bergrede was gezegd, meer bepaald op hen toegepast werd, en wel in Lukas XII. Van het „kleine kuddeken”, waaromtrent het de wil en het welbehagen des Vaders is, hun het koninkrijk te geven, wordt als voorwaarde hinnerzijds geëischt, dat ze geheel los zijn van de aarde om daardoor in den hemel een schat van eeuwige goederen op te leggen: want waar iemands schat is, daar is zijn hart, daar is zijn eigenlijk tehuis.

En dus: „laat uwe lenden omgord zijn, en de kaarsen brandende; en zijt gij den menschen gelijk, die op hunnen heer wachten, wanneer hij wederkomen zal van de bruiloft, opdat als hij komt en klopt, zij hem terstond mogen opendoen.

Zalig zijn die dienstknechten, welke de heer als hij komt zal wakende vinden. Voorwaar ik zeg u, dat hij zich zal omgorden, en zal hen doen aanzitten, en bijkomende zal hij hen dienen.

En zoo hij komt in de tweede nachtwake, en

komt in de derde wake, en vindt ze alzoo, zalig zijn die dienstknechten.

Maar weet dit, dat indien de heer des huizes geweten had in welke ure de dief zou komen hij zou gewaakt hebben en zou zijn huis niet hebben laten doorgraven.

Gij dan, zijt ook bereid, want in welke ure gij het niet meent zal de Zoon des menschen komen.”

De geheele toestand op aarde is voorloopig en voorbijgaand. Wie op het tegenwoordige rekent en daarin zijn schat heeft, zal met dat tegenwoordige eenmaal tot het verledene behooren. Alleen die zich uitstrekt naar het toekomstige heeft eens een eeuwig heden.

't Zal niet lang meer duren of het tegenwoordige is voorbijgegaan en het eeuwige heden aangebroken. 't Is reeds laat in den avond op de wereldklok, maar het kan wel diep in den nacht worden eer de heer des huizes van de bruiloft thuiskomt.

Wat past in zulke omstandigheden den dienstknechten, wien bevolen is hun heer op te wachten? Niets anders dan wakende blijven en wachten. Wie het zich gemakkelijk maakt door den gordel te ontbinden en de kaarsen uit te blazen, neemt de houding aan alsof al zijn werk reeds afgelopen ware en begeeft zich ter ruste. Die handelt alsof hij zijn eigen heer ware. De lenden moeten dus omgord blijven, want men heeft dienst; de kaarsen brandende, want de nacht is voor dat gezin nog niet aangebroken; de dienstknechten wakende, want de heer zal straks komen en kloppen. Zoodra hij klopt moet hem opgedaan worden.

In dien toestand hebben zijne discipelen hun Heer en Heiland te verwachten, die straks komen zal en de haastig voorbijgaande dagtaak, de bedeeïng van dezen dag, door zijn wederkomst zal doen eindigen. Wie hij zóo vindt, dien geeft de Vader het koninkrijk. Want de dienstknecht, die wakende gevonden wordt, is zalig. Juist door laat te komen stelt de heer des huizes zijn dienstknechten op de proef. De eerste nachtwake (van 6—9 uur) is te vroeg; 't wordt op zijn minst de tweede nachtwake (van 9—12 ure); ja waarschijnlijk pas de derde (tusschen 12—3 ure). Hoe later het wordt des te zaliger voor de wakkere dienstknechten. Boven alle denkbeeld worden zij beloofd. Hun heer inplaats van zich te ruste te begeben, richt een feestmaal aan, keert de rollen om, laat hen aanzitten, gordt zich de lenden en bedient hen.

Bedient de Vader de geloovigen die op zijn koninkrijk wachten, niet door hun het koninkrijk te geven? De grond voor onze waakzaamheid moet zijn trouw aan den wederkomenden Heer. Maar ook ons welbegrepen, ons heilig eigenbelang brengt waakzaamheid mede. De Zoon des menschen komt voor zijn geloovigen als een heer des huizes, doch voor de overigen als een dief in den nacht. De heer des huizes, die slaapt als de dief komt, is de ongehoovige, die deze aarde als *zijn* huis beschouwt en dus *hier* zijn schat verzamelt. Die slaapt rustig in want hij meent veilig thuis te zijn. Daar sluipt de dief naderbij, graaft onder de fondamenteën door een gat, kruipt er door en neemt den geheelen schat mee. Door 't gedruisch opgeschrikt ontwaakt de gewaande heer des huizes en bevindt dat hij straatarm is geworden! De Zoon des menschen wederkomende, zal een einde maken aan den geheelen „schat” van de tegenwoordige bedeeïng.

Die zichzelf een knecht weet te zijn, verwacht wakende de komst van zijn heer en wordt koninklijk beloofd. Wie zichzelf een heer des huizes droomt te zijn, slaapt in, wordt verrast door de komst van den dief en verliest alles wat hij heeft!

We kunnen echter ook „waken” en den tijd niet werken doorbrengen op verkeerde wijze. We kunnen verlangen naar iets op een manier en in een vorm, waarin het ons niet toekomt. Iets daarvan was bij de discipelen te vinden toen zij op zekeren dag zonder bijzondere aanleiding den Heere Jezus vroegen: „Vermeerder ons het geloof!” Schijnbaar niet alleen een zeer onschuldige, maar zelfs een hoogst prijzenswaardige vraag. Wat kan men beter begeeren dan geloof?

Welk geloof? Het geloof dat den godlooze rechtvaardigt? Het geloof van den tollenaar die bidt: „o God, wees mij zondaar genadig?” Of het geloof waardoor men wonderen kan doen? Die behooren een te zijn in dien zin dat het tweede uit het eerste voortkomt. Maar ze zijn dikwijls twee, zóo dat men het tweede kan hebben, zonder iets van het eerste te bezitten.

Doch bovendien: het geloof wordt niet op die wijze „vermeerderd” als de discipelen dat bedoelden. God giet ons niet vol met geloof zooals men een emmer vult door dien onder een waterkraan te houden. God geeft het geloof als een *zaadje*, dat in de aarde valt. Ons hart moet een wel toebereide akker zijn, waarin een mosterzaadje van geloof valt,

een heel klein, onaanzienlijk zaadje, maar een zaadje dat leeft. Geeft iemand honderd dagen achtereen elken dag een mosterzaadje in een papertje gewikkeld. En geef een ander een mosterzaadje in vruchtbare aarde. Dan bezit de eerste na honderd dagen honderd zaadjes, die duizend jaren 't zelfde blijven, en de laatste heeft na dat tijdsverloop een moeskruid dat honderdvoudig vrucht draagt, en na twee honderd dagen honderd moeskruiden die elk honderdvoudige vrucht voortbrengen.

„Een geloof als een mosterzaad” is niet een dingetje zoo *klein* als een zaadje, maar zoo *klein en zoo levend* als dat zaadje. Een geloof zoo klein als een mosterzaadje is beter dan een geloof zoo groot als een keisteen, die beide in vruchtbare aarde liggen.

Ieder die wel eens in bergstreken gereisd heeft, kan er zich over verwonderen, dat in rotsen schijnbaar zoo kaal als de schaal van een schildpad hoempjes groeien die deze rotsen deden spijten zoodat er groote stukken naar beneden rolden. In een zeer klein spleetje was een bijna onzichtbaar zaadje gevallen, dat daar stierf, ontkiende, opwierf, een grashalm, een struik, een boom werd en gaandeweg het zeer kleine spleetje tot een groote en diepe breuk maakte. Zoo kan een geloof als een mosterzaad een moerbeziënboom ontwortelen en in de zee planten, als het slechts leeft en niet op den rotsigen bodem van ons verstand maar in de goede aarde van ons hart valt.

Bedoelden de discipelen dat geloof? Dat hadden ze reeds: 't hing van hen af of het zou groeien en eindelijk bergen verzetten. Doch bedoelden ze dat andere geloof, waardoor ze niet alleen iemand van de koorts konden genezen, maar zelfs duivelen uitwerpen en dooden opwekken konden, wat zou dat hun voor winste geven? Met dat geloof, zonder het andere, waren ze slechts slaven, geen kinderen.

Hoe gaat het met slaven („dienstknechten”)? Indien een dienstknecht den geheelen dag bezig is geweest met ploegen of beesten hoeden, en eindelijk van den akker in huis komt, zal de meester dan tot hem zeggen: „Kom bij en zit met mij aan den avonddissch?” Of zal hij — wel verre van hem nu te ontslaan — hem gelasten: „Bereid voor mij het avondmaal; maak u gereed om mij te bedienen, en eet en drink nadat ik verzadigd ben.”? En als hij eindelijk al zijn plichten vervuld heeft, zegt de meester dan ook maar een enkel woord van dank? „Ik meen: neen!” voegt de Heere Jezus er nadrukkelijk aan toe. „Alzo ook gij, wanneer gij zult gedaan hebben al wat u bevolen is, zoo zegt: „Wij zijn onnutte dienstknechten, want wij hebben slechts gedaan wat wij schuldig waren te doen.”

Iemand, die een dergelijk geloof verlangt te bezitten en voor zich vermeerderd te zien, als de discipelen blijkbaar bedoelden, is slechts een slaaf. Al het geloof dat God hem zou geven, zou hij moeten besteden met de gewenschte uitkomst. Een slaaf behoort geheel aan zijn meester en heeft geen kracht en geen oogenblik tot zijn eigen beschikking. Hij is „onnut” in dien zin dat hij niets uit eigen beweging zijn meester kan doen ten goede komen. „Onnut” heette de slaaf die voor het gemeene huiswerk werd gebruikt; slaven van hooger ontwikkeling werden meermalen verhuurd voor beter arbeid en brachten dus hun heeren geldelijk gewin aan. In dien zin „onnut” is hij, die allerlei gaven en

krachten wenscht te bezitten en niet naar de hoogste gave, die der profetie, jaagt. In vergelijking met het waarachtig, zaligmakend geloof staat dat geloof, 't welk de discipelen bedoelden, laag.

Het geloof, dat een vast en waarachtig vertrouwen is, waardoor we ons zonder voorbehoud door Jezus Christus als onzen Zaligmaker, aan God overgeven is een *kinderlijk* geloof. Daardoor staan we tot den Almachtige niet in betrekking als een dienst-knecht tot zijn heer, maar als een kind tot zijn vader. Ook het kind behoort niet zichzelf; heeft niets voor zichzelf, maar alles wat het is en heeft behoort zijn vader. Daartegenover staat echter dat de vader niet tot het kind zegt: „Ik kan alles van u eischen, eet en drink als ik gedaan heb;” doch: „Kind, al het mijne is het uwe.” Dat geloof werkt niet de gehoorzaamheid der dienstbaarheid, maar die der liefde. Dat geloof wordt niet gegeven als een werktuig, waardoor de slaaf zijn arbeid kan verrichten, maar als een zaadje dat het s'avenhart scheurt, en eeuwige levenskracht ontwikkelt door te ontkiemen en tot een boom op te groeien. En gaat met dat geloof het andere gepaard, dan is dat laatste van geheel ander karakter dan in het vroeger genoemde geval. Dan is het een charisma des Heiligen Geestes, een gave waardoor het kind des te beter, des te meer zijn vader uit liefde kan dienen.

W.

OP DE EILANDEN.

EEN FAMILIEGESCHIEDENIS.

DOOR

A. J. HOOGENBIRK.

XX.

IX STRIJD.

Er bestaat een Duitsch versje 't welk luidt:

Wer ausbeisst vielmals siegt
Doch wer bloss wieder beisst, gewiss oft unterliegt.

D. w. z. wie aanvalt heeft tien kansen om te winnen, tegen wie zich enkel weert maar één.

Van deze leer scheen ook de bevelhebber der bezetting, die in den nacht een aanval doorstaan had. Den volgenden morgen overwoog hij met Wagtendonk en andere officieren wat te doen stond. De meesten waren er voor in allerhaast om versterking te zenden en inmiddels maatregelen ter beveiliging te nemen. Doch de bevelhebber oordeelde anders. Hij wees er op, hoe de inlanders, nu ontmoedigd door hun nederlaag, thans moesten zien hoe weinig men hen vreesde. Dan was de kracht van het verzet voorgoed gebroken. Versterking kwam eerst binnen eenige dagen. In dien tijd kon zich de vijand versterken enz. enz. Slotsom was dat zijn zienswijze die der meerderheid werd, en men besloot een zoo sterk mogelijke troep uit te zenden, om ten eerste den omtrek te verkennen en ten tweede den vijand, mocht hij ergens versterkingen hebben aangelegd, daaruit te verdrijven.

Voor de keus geplaatst om in het fort te blijven, of meê uit te trekken, koos Wagtendonk om vele

redenen het laatste. Evert, van wien gebleken was, dat hij 't geweer zeer goed wist te gebruiken, ging mede. Weldra vertrok men, na alle voorzorgen te hebben genomen, met afspraak zoo mogelijk tegen den avond terug te zullen keeren.

Zonder eenig ongeval bereikte men het dorp of liever de groep woningen, die aan den zoom van het woud lag. 't Was er stil, verdacht stil. Geen enkele man vertoonde zich, slechts een paar vrouwen en eenige kinderen. De laatste liepen, bij de nadering der soldaten, schreeuwend weg.

De troep zette den tocht voort tot het middag werd, zonder ergens den vijand of eenige versterking bespeurd te hebben. Blijkbaar waren de inlanders, na de warme ontvangst den vorigen nacht, in de bergen teruggetrokken. Men nam een weinig rust, die allen hoog noodig achtten. Ook Wagtendonk beproefde te slapen, doch 't gelukte hem niet. Hij stond weer op, drentelde wat heen en weer, en haalde eindelijk een brief van Bertha uit zijn zak, om al wandelend te lezen. Geheel in 't geen hij las verdiept, dwaalde hij ongemerkt al verder van den troep af, tot hij eindelijk op zijn horloge ziende met schrik bemerkte, dat de tijd tot opbreken bestemd, heel nabij was. Hij wilde met haast terugkeeren, maar op 't zelfde oogenblik ontwaarde hij met schrik vijf of zes donkerkleurige gestalten, die op hem afkwamen.

Zijn pistool te grijpen was het werk van een oogenblik. Doch het schot miste. Hun sabels en piken zwaaiend wierpen de inlanders zich op hem. Wagtendonk trok zijn degen. De eerste die 't waagde hem te na te komen ontving een wond in den arm en deinsde af. Maar op 't zelfde oogenblik kreeg de officier een lanssteek van achteren in het been. Hij viel, en meteen wierpen de aanvallers zich op hem, en zouden hem vermoord hebben, zoo niet plotseling een lunnar met luider stem iets had geroepen, dat Wagtendonk wel niet verstond, maar waarop de anderen hun wapens lieten zakken.

De Javanen omringden nu hun gevangene, lieten hem even tijd zijn wond, die hevig bloedde, te verbinden, en beduiden hem dat hij met hen verder moest. Wagtendonk antwoordde kortaf in 't Maleisch dat hij niet loopen kon, en even kort was toen 't antwoord: „Dan zullen we u dragen.” Voort ging het nu met haast, terwijl de dragers elkaar afwisselden, tot men, na een tocht van een uur of drie, een dorp bereikte waar 't volk hen met vreugdegeschreeuw ontving. Wie dit gold en wat het beteekende was duidelijk.

Allerlei gedachten gingen Wagtendonk door 't hoofd, gedachten over vrouw en kind en over zichzelf. Waarom had men hem 't leven gespaard? Welk doel kon men er mee hebben? Hij vroeg het zich af, maar vond geen antwoord. Men legde hem neer op een houten rustbank die in een afgodstempel was geplaatst, welke echter niet veel meer was dan een houten hut, tamelijk bouwvallig en vuil. Water en eenig voedsel werd bij hem neergezet en voor de zeer wrakke deur een wacht geplaatst. Men wist echter dat de gevangene toch niet ontloupen kon.

't Eerst wat de officier deed was naar zijn wond te zien, die hem veel pijn deed; hij verbond haar zoo goed mogelijk opnieuw, met stukken linnen van zijn kleedij afgescheurd en in 't water bevochtigd.

Toen voelde hij een geweldige matheid over zich komen. Hij sloot de oogen en beval zichzelf en de zijnen in een vurig gebed Gode aan. Daarna sloep hij in.

Toen hij ontwaakte was het stikdonker. Hij gevoelde zich zwak, blijkbaar lag hij in een brandende keorts en zijn wond stak als een doorn. Weer bevochtigde hij zijn been; verkoelde zich het hoofd dat gloeide en bonsde, en viel toen weer in slaap.

't Was reeds lang licht toen hij wakker werd, doordat de deur openging. Een man trad binnen die versch water en rijst bracht. Hij zette zich neer bij den gewonde en vroeg in 't Maleisch hoe 't hem ging. De toon waarop de man sprak was niet onvriendelijk en Wagtendonk deelde hem mee, dat hij zeer ziek was en veel pijn leed, terwijl hij op zijn been wees.

De man maakte zonder een woord te spreken het windsel los, bezag de wond en verliet de hut. Weldra keerde hij terug met een zak, waaruit hij eenige bladeren nam, die hij bevochtigde en op de wond legde. De officier liet het stil begaan, doch den man goed aanziende herkende hij in hem denzelfde, die gisteren zijn makkers in hun woede had tegengehouden.

„Zeg mij nu eens,” sprak Wagtendonk, waarom ge mij dezen dienst bewijst, en gisteren — want ik begreep het wel — niet toeliet dat ze mij doodden?”

De ander zweeg een oogenblik en zei toen:

„Ge zijt vroeger ook hier geweest en ge zijt een beter heer dan al de anderen. Het zou niet goed geweest zijn u te doodden, want ge zijt goed geweest voor ons.”

Wagtendonk kon het zich, eerlijk gezegd, niet herinneren. Toch was het zoo gelijk later bleek. Zijn edele, vaak grootmoedige wijze van doen, zijn gewoonte om ook jegens den inlander steeds welwillend te zijn, had hem de harten van velen gewonnen, zonder dat hij 't vermoedde. Hij plukte er nu de vrucht van. Wel veronderstelde hij, dat ook nog een andere drangreden in het spel kon zijn, maar hij was zoo wijs daarover te zwijgen.

Dat de ontsteltonis groot was, toen men bij het weder opbreken van den troep Wagtendonk miste, laat zich begrijpen. Aanstonds werd de ontrek doorzocht, doch zonder eenig goed gevolg. Evert was wanhopig, en wilde met alle geweld in den ontrek blijven zoeken. Doch dat ging niet. En zoo keerde men tegen den avond terug zonder iets bijzonders gezien of uitgericht te hebben, maar toch reeds met verlies van een officier.

De jobstijding bekoelde wel een weinig de voortvarendheid van den bevelhebber op het fort. De vraag was, wat nu te doen. 't Was thans meer dan ooit noodig door te tasten, doch ook — men had blijkbaar met een waakzamen vijand te doen — niets te ondernemen vóór men zooveel doenlijk van de uitkomst zeker was. Gelukkig daagde de aangevraagde versterking spoedig op. Er werd krijgsraad gehouden, waarin de commandant 't een en ander min aangenaams te hooren kreeg. Men besloot onmiddellijk uit te rukken en allereerst te beproeven Wagtendonk, zoo hij nog leefde, te bevrijden.

Een onzichtbare vijand is zoowel in letterlijken als in figuurlijken zin moeilijk te bestrijden.

Dat ondervond ook de krijgsmacht die nu, welbewapend ook met veldgeschut, uittrok. Heel de streek, tamelijk dun bevolkt, scheen geheel uitgestorven

De enkele woningen die men aantrof waren verlaten. Blijkbaar was de bevolking, bevreesd geworden, teruggetrokken. De bevelhebber besloot toen voort te dringen tot de ver in 't binnenland gelegen hoofd- of marktplaats, in de hoop daar beter tot zijn doel te geraken. Wel lag dit niet in het oorspronkelijk plan, maar men was nu eenmaal niet uitgerukt, louter tot een militairen marsch, die daarbij weinig zou gebaat hebben.

Na nog twee, zeer vermoeiende, dagen werd het vlek bereikt. Op verkenning uitgezonden inlandsche soldaten berichtten, dat het volk was. 't Was duidelijk dat alles zich hierheen had begeven. Van opgeworpen versterkingen of van gewapenden viel echter niets te ontdekken. Nu werd krijgsraad gehouden en, zeer wijselijk, besloten het dorp niet te vernielen, hoewel men er de macht toe had en ook 't oorlogsrecht na den overval bij nacht 't zou gewettigd hebben, doch voorloopig door groot machtvtoon schrik aan te jagen, om te zien wat volgen zou.

De troepen rukten met vol muziek en slaande trom op het dorp aan. Al de heuvels in den ontrek werden bezet, tenten gespannen, en de stukken in batterij gebracht, zoodanig dat zelfs de domste er uit begrijpen moest dat de bedoeling was het dorp plat te schieten. Onophoudelijk werden signalen gegeven, nu en dan een kanon afgevuurd, terwijl telkens ruiters van post tot post draafden. Een sterke troep ging naar het dorp en eischte levensmiddelen, die dadelijk en zonder enig verzet werden gebracht. Daarbij had men alle gelegenheid op te merken, hoe heel de bevolking in de grootste onrust verkeerde en ook hoe er allerlei vluchtelingen hier vertoefden. Slechts enkele personen trof men aan die wapenen droegen: deze werden hun kort en goed afgenomen.

Tegen den avond vernam de bevelhebber, die met anderen in de tent zat, hoe een soldaat van een der wachtposten bericht bracht, dat ettelijke personen, denkelijk opperhoofden uit het gebergte, in het dorp waren gekomen. Men had hen ongehinderd, schijnbaar onopgemerkt, laten doorgaan, volgens ontvangen bevelen. Vermoedelijk werd er nu raad gehouden.

De bevelhebber schonk den soldaat een rijksdaalder en sprak, zich de handen wrijvend, tot de officieren: „'t Kan niet beter mijnheeren. Er moet nu een beslissing volgen. Intusschen zal ik scherpe orders geven, op te letten, dat niemand het dorp verlaat. Morgen weten we dan wel meer.

Dien nacht bleef een groot deel der troepen onder de wapenen. Er werd streng wacht gehouden. Doch er viel niets bijzonders voor. Tegen den morgen echter zag men uit het dorp eenige mannen het kamp naderden. Twee zaten te paard. Zij meldden zich bij de wacht aan, en verzochten den bevelhebber te mogen spreken. Dit werd toegestaan. Weldra verschenen, terwijl de anderen op een afstand werden gehouden, in de tent twee inlandsche opperhoofden. Met vele beleefdheden en zoo onderdanig mogelijk naderden zij den overste, die zitten bleef, en hen met strengen blik aanzag. Ze kwamen hem met naam der bevolking vergiffenis vragen voor 't gebeurde, en hem smeeken het dorp te sparen. De bedoeling der Compagnie was, zeiden ze, verkeerd begrepen. Doch nu zou alles anders worden. Men

kon van de rustigheid en de trouw der bevolking zeker zijn.

De bevelhebber hoorde alles aan zonder een woord te zeggen.

Toen liet hij de hoofden onder sterke bewaking naar een tent brengen, om te wachten op zijn antwoord. Opzettelijk bleef dit zeer, zeer lang uit. Ten slotte luidde het, dat hij zich tot niets kon verbinden en handelen zou naar hem goed en recht dacht. Blijkbaar viel dit bescheid niet mee, gelijk trouwens bedoeld was. Eindelijk sprak een der twee:

„We zijn in uw macht. Gij kunt doen naar uw welgevallen. Maar als ge onze stem niet hoort, kan het zeer gevaarlijk worden voor den officier, die in onze handen gevallen is.”

„Wel mogelijk,” was het barsche antwoord: wie gaf u het recht hem aan te vallen? Maar we zullen niet te veel eischen. Ik neem uw onderwerping aan op twee voorwaarden: Gij levert uw wapens uit, en zorgt dat onze officier morgen weer levend hier is. Geschiedt dit niet, dan zijn de gevolgen voor uw rekening.”

De hoofden konden vertrekken. Toen zij buiten gehoor waren, sprak de bevelhebber tot Evert, die in spanning buiten de tent gewacht had:

„Wees nu maar gerust, jongen. We weten nu waar je meester is, en dat hij weerom komt. De kerels zullen vooreerst niets meer uithalen. Ze zien wel dat het ernst zou worden. Ik heb er den schrik in gejaagd.”

Den volgenden dag rukte de geheele krijgsmacht, voor zoover niet tot bepaalde diensten noodig, met muziek en ontplooiden vanden het dorp binnen. Op de marktplaats werd stil gehouden en voruden de soldaten een wijden kring. De bevelhebber trad vooruit, en daarop kwamen het dorpshef en ettelijke anderen nederig hun onderwerping aanbieden. Toen dit was atgelopen, hield het legerhef een korte, krachtige toespraak, waarin hij voor allen verstaanbaar mededeelde, dat ditmaal de plaats nog zou gespaard worden, doch bij een herhaling van het verzet strenge straf zou volgen. Men had, zei hij, het goede voor de streek en het volk gedaan, en daarom was het gebeurde dubbel strafwaardig. Daarom zou dan ook nu een fort gebouwd worden, dat echter, zoo men zich rustig hield, in geen deele met vijandige bedoelingen werd opgericht. 't Eenige dat hij nu eischte was het afgeven der wapenen en uitlevering van den gevangen officier, en dit al ten spoedigste.

De eerste eisch werd weldra vervuld. Spoedig daarna lag het plein vol oude geweren, schilden, sabels, pieken enz. Wel wisten de Nederlandsche officieren zeer goed, dat er wapenen moesten zijn achtergehouden, en dat wat gebracht werd niet veel zaaks was, doch op 't oogenblik kon men toch tevreden zijn met de openlijke onderwerping. Werd later een onderzoek noodig, dan kon dit nog geschieden.

(Wordt vervolgd).

DE PELGRIM. 1)

Zie hem, zie hem daar, dien grijsaard,
stromplend wandelt hij daarheen:
door den tijd veel krachts ontnomen,
stut een hout zijn wankle schreên. 2)

d' Onderdom houd(t) 't lijf gebogen,
niet alzoó zijn blijden geest,
daar men vreugd en vasten vrede
op het edle (edel) aanzicht leest.

Ach, zie toch, zie daar die knapen!
Levenslustig en vol kwaad
wagen zij het om t' ontrukken
's Ouden steun op 's boosten raad! 3)

o! De arme oude struikelt, 4)
bijna valt hij. Vult zich niet
gansch uw ziel met medelijden
als gij hem zoo martlen ziet?

Ouders! stuit gij niet uw kindren,
helpt gij niet, die daar met moeit'
over d' aarde henenstrompelt,
wit van ranken oubesnoeid? 5)

Neen, ach zie, die wreedaards helpen
lumme wolven in het kwaad, 6)
steenigen, die daar goedaardig,
vredelevend hengaat.

Wat, wat kan hen zoo vervullen
Met een zoo verwoeden haat? — 7)
Deze heulen — dat zijn heidens. 8)
d' oude — christen met der daad.

o Wat moet het einde worden?
Onder joelen, woest gegil,
woedet de storm al wilder, wilder,
beter smijt met wat hij wil.

Ja, d' orkane van vervolging, 9)
reeds zoolang door hem verwacht,
door een „toeval” losgebersten,
piet hem onder hare kracht.

En de grijsaard, keert hij omme,
vloekt hij 't helgeleerd gebroed? 10)
Neen, die volger van den Christus
is zachtvaardig van gemoed.

„Heere”, bid(t) hij, „wil mij helpen,
„geef genâ om door te staan:
„neig hun' harten Uwaarts henen
„als ge een beek doet op haar baan.”

Ja, zoo bid(t) hij voor zijn' heulen,
heffend 't oog tot God den Heer;
maar dit maakt hen juist te woester.
o! Daar valt de arme neer! 11)

Overstelpend word(t) de stortvlaag
nu van steenen, vuil en slijk,
en aldra is daar een terpje
opgegooid, daarin een lijk. 12)

Want de Pelgrim op dees aarde,
van wien 't kwaad was Liefde Gods, 13)
heeft van lijden opgehouden
onder 's martlens golfgeklots:
maar de ziel is bij haar Maker,
om voor eeuwig zonder pijn,
zonder moeiten, ziekten, zonden,
vreugdevol bij God te zijn.

EEN GOED LAND.

Een berg heeft mij verbaasd.
Leent, heemlen, uwe maten,
Die zijner breedte komen 't naast!
Hoe vloog mijn snellen (snelle) blik
Langs hobbelen (hobbelen) helling op!
Zocht lange, lange, lange
Vergeefs den hoogen top.
Ziet gij die wolkjes drijven,
Hoog in 't oneindig luchtgewelf? —
Bring door, mijn blik, met bliksemvlucht.
Doorijl de ijle donkre lucht —
Daar is des reuzen kop!

De glinsterende sneeuw
Lag daar van eeuw tot eeuw.
Zij glijd(t) langs vlakten ongemeten
Tot waar het zonkroost haar gaat eten.¹⁴⁾
Daar is 't begin van 't lustig land,
Door duizend volken dicht beplant,¹⁵⁾
Waar bosschen, vruchtbare landouwen,
Verrukkend sierlijk, hooglij houwen,¹⁶⁾
In losse wisseling bestrooid
Met weiden, overrijk getooid,
Waar 't snelle oog der vlugge linden
Vergeefs poogt grenzen aan te vinden:
Waar duizend vette kudden grazen
Bij 't zoete, koele zefirblazen:
Waar talloos tal van parelstromen
Zich kronkelen om en langs de boomen,
Zieh slingren in de blijde wei,
Doordartlen vette korenklei.
Daar lacht de herder alle dag,
De hoer plooit in een blijden lach,
En ieder, groot en klein, den mond¹⁷⁾
Van morgenlicht tot avondstond;
Daar klinken liefelijke reën¹⁸⁾
Bij d'aangename werkzaamheên;
Daar overvloed
Van alle zoet
En altoos overblij gemoed
Van iedereen!¹⁹⁾

Hier is der onschuld woning,
Hier is de liefde wet en koning²⁰⁾.
Geen andre wet²¹⁾
Is hier gezet.
Komt! vliegen wij daarheen
En werpen alle boosheid heen.
Wij gaan in 't blijde landschap treên!
Ons strijden afgestreden,
Ons lijden afgeleden,
Vervuld van alle vreden
In 't land, dat vreugde heet, . . .

o Morgenstond, wat zijt gij wreed!
Die d' aangenamen droom verdrijft
En 't arme hart in werkelijkheid verstijft.
De zon, vijandig op mijn lied,
Blaakt: Zulk een land beschijn ik niet.²²⁾

¹⁾ Nog twee gedichten van dezelfde hand, die in de beide vorige nummers van „Excelsior” inzond, vinden hier plaats; op verzoek van den dichter; met critiek.

²⁾ Deze beide regels zijn taalkundig niet goed. In den eersten regel moeten we kunnen zien aan wien of aan wat veel krachts ontnomen is, en de tweede zegt ons eigenlijk dat *het hout* die kracht verloor.

³⁾ Deze regel is gewrongen. Bovendien is „boosten” een heel vreemde naam voor „den booze”, den Satan. „Niemand is *goed* dan God”; en in dien zin is er ook niemand *boos* dan Satan, zoodat er van geen „booste” sprake kan zijn. Maar een kwajongensstreek, ook een onedele kwajongensstreek behoeft men nog niet rechtstreeks aan de raadgeving van Satan toe te schrijven. Op die wijze blijft er zelfs geen gradueel verschil tusschen het verraad van Judas en den moedwil tegen een ouden heer gepleegd.

⁴⁾ Deze regel heeft een *o* te veel en niet minder dan drie lettergrepen te weinig.

⁵⁾ Met deze „ranken” wordt waarschijnlijk zijn grijze haar bedoeld. Maar waarom „onbesnoeid”? 't Gaat ons toch niet aan en doet er ook in 't gedicht niets toe, of de man al dan niet pas zijn haar had laten knippen.

⁶⁾ Wreeddaards hebben evenmin „welpen” als zachtmoedige menschen. Leeuwen krijgen welpen. Maar het onverklaarbaar gedrag van deze ouders en hun kinderen is in 't geheel niet leeuwachtig.

⁷⁾ Dat tweemaal „zoo” had vermeden moeten worden.

⁸⁾ Heidens (Zigeuners) of heidenen?

⁹⁾ „Orkane” is een leelijk woord, die slepende verbuiging dient alleen om den indruk te verzwakken.

¹⁰⁾ De benaming „helgeleerd gebroed” is niet in den geest van den pelgrim. „Adderengebroadels” waren de farizeën die wisten wat ze deden. Doch heidenen en hun kinderen worden wel door den vorst der duisternis overheard en gebruikt, maar zijn geen „helgeleerd gebroed”. En „helgeleerd” is daarbij geen Nederlandsch woord.

¹¹⁾ Die *o* kon gemist worden. De arme pelgrim, wien zijn stok ontruk is, die reeds al woester en woester gesteend werd; die verplet is door de kracht van een orkaan van vervolging, blijk toch nog kras ter been te zijn. Hij valt wel wat heel laat!

¹²⁾ Die beide laatste regels zijn allerminst poëtisch! Om een „terpje” op te werpen zou men op zijn minst een cirkel van 100 meter in doorsnede ongeveer 4 voet hoog moeten volgooien met aarde, want een terp is de ophooging met kleiaarde, waarop een boerenhofstede gebouwd werd; vandaar den naam *dorp*. „Opgegooid” is een woord dat een dichter vermijdt. En „daarin een lijk” is een mededeeling van het hoogst droevig en tragisch voorval, die doet denken aan het grafschrift:

„Hier ligt Poot,
Hij is dood.”

¹³⁾ Deze regel is dubbelzinnig. De dichter bedoelt dat zijn eenige misdaad was dat hij trachtte als navolger Gods liefde te bewijzen.

Dit gedicht is zeker het minste van de vijf, welke de maker ons ter beoordeeling zond. De vlucht gaat niet hoog! En wat pijnlijk aandoet is dat er geen woordje van medelijden met de arme, verblinde,

door Satan misbruikte moordenaars in voorkomt. Die ongelukkigen wisten toch niet beter en waren er, wél gezien, veel erger aan toe dan de vermoorde pelgrim.

¹⁴⁾ „Zonkroost” is, om er maar niet veel van te zeggen, een vreemde naam voor zonnestrallen; hard en koud, en daarom prozaïsch. Ook *eten* de zonnestrallen de sneeuw niet!

¹⁵⁾ *duizend* volken?

¹⁶⁾ *houwen*. Zoo mag men niet met de woorden omspringen. Men zou bijna gaan denken aan een vleeschhouwerij.

¹⁷⁾ Hier staat eigenlijk dat de boer niet alleen zijn mond, maar ieder, groot en klein, in een blijden lach plooit.

¹⁸⁾ Reën (reeën) zijn beesten, die niet klinken. Waarom de dichter deze font maakte, vat ik niet. Hij had toch even gemakkelijk en zonder taalfouten kunnen zelden:

„Daar klinken liefelijke reden
Bij aangename werkzaamheden.”

¹⁹⁾ Tot zoover zit er werkelijk poëzie in dit stukje. 't Is het beste van de vijf. Het slot is van veel minder gehalte.

²⁰⁾ De liefde kan nooit koning zijn, want ze is vrouwelijk.

²¹⁾ Dat tweemaal *wet*, vlak na elkaar, maakt het niet mooier. De regeltjes: „Geen andre wet
Is hier gezet”

konden geheel wegvallen zonder gemist te worden.

²²⁾ 't Is jammer dat de morgenstond en de zon hier zoo onrechtvaardig beschuldigd worden. Als de dichter, pas uit zijn droomen ontwaakt, nog in den winternacht door een sneeuwstorm moest om een dokter te halen of een zware vracht over een beïjzelden weg te dragen, zou er tenminste tegenstelling zijn. Maar een heldere zomerochtend laat veeleer zulk een prettigen droom nog even nagevoelen, inplaats van hem wreed te verstoren.

NAAR HET GOUDLAND VAN ALASKA.

II.

De boot moest ik ontladen en de naden die door de stoot weer opengegaan waren, opnieuw met pek besmeren. De kloof is twee kilometer lang, maar de vaart van het begin tot het eind had slechts eenige minuten geduurd. Het was zeer gevaarlijk, maar ik ben er toch heelluids afgekomen.

Toen ik zonder ongelukken door de kloof gekomen was, besloot ik me eens een feestdag te maken, en kookte wat rijst met gedroogde vruchten. Dat was in die streken eene lekkernij, want gewoonlijk at ik slechts spek en boonen, dat weliswaar een voedzame spijs is, maar als men het twee jaar lang driemaal per dag eet, wordt men er wel een weinig tegen. Hier vond ik ook een nieuwen reisgezel, een Schot met wien ik vier weken samen reisde. Wij hadden een goede reis.

Bij „fort Selkirk” aan de monding van de Pelly maakten wij halt, want hier begonnen de goudvelden. Aan de monding van de rivier stond een

klein Indianendorp, en met groote nieuwsgierigheid bekeken de bewoners onze bagage. Het meest moesten wij weer op de honden passen, want deze hadden spoedig ons spek geroken. Ik sloot mij hier bij een groep van vijftien mannen aan. Wij bouwden om voor de honden en andere beesten beveiligd te zijn, een lutje op hooge palen waar wij onze voedingsvoorraad opborgen. Een moest achter blijven als wacht. De beste en lichtste boot werd met de noodige proviand en gereedschappen beladen, en den volgenden morgen begonnen wij de reis stroomafwaarts, vol hoop dat wij eenmaal rijk beladen terugkeeren zouden. Inplaats daarvan vonden wij niets dan bittere ervaringen en ontgoochelingen. Iedere dag bracht ons groote gevaren en hindernissen. Daarbij kwam nog de verschrikkelijke muggenplaag. De insecten kwamen bij millioenen onbarmhartig op ons af en maakten ons bijna krankzinnig. Dikwijls moesten wij om deze plaag, ophouden met werken, en een vuur aanleggen om ze door den rook te verdrijven.

Aan een lang touw trokken wij onze boot stroomopwaarts: op vele plaatsen waar de oever een loodrechten rotswand vormde, gebruikten wij onze handen als het eenigszins ging. Dikwijls moesten wij over de rivier heen, om den anderen oever te gebruiken: gewoonlijk moesten wij driemaal heen en weer, daar niet allen tegelijk in de boot konden. Dat nam veel tijd in beslag. Maar voor ons was geen hindernis te groot: alles werd overwonnen. Wij konden weliswaar slechts tien of vijftien kilometers per dag afleggen en tegen den avond was iedereen doodmoê. Dan moesten wij eerst nog een vuur aanleggen, dat erg rookte, tegen de insecten; want iemand die deze streek niet zelf bezocht heeft kan zich geen denkbeeld maken hoe men door hen gemarteld en gekweld wordt. De inlanders noemen deze muggen „koningen der insecten” en met recht. Want zij zijn instaat, beren en ander groot wild te doden. Hoofdzakelijk zijn het de beren die door zulk een lot getroffen worden. Een oude Indiaan vertelde ons in het Engelsch, dat de beer door de insecten in de oogen gestoken wordt. Deze beginnen te etteren, het dier wordt blind en moet verhongeren.

In tien dagen konden wij slechts zestig kilometer afleggen. In een klein zijriviertje gekomen, trokken wij onze boot op het land, ieder nam vijf en zeventig pond op zijn rug; het andere lieten wij in de boot, en maakten er een dak overheen. Met onzen last drongen wij nog twintig kilometer verder de bergen in: wij moesten nog vele bergstroomen doorwaden waarvan het water ijskoud was. Daar waar boomen aan den oever stonden lieten wij een over de beek vallen, en gebruikten hem als brug. Ieder van ons had patronen en een revolver of geweer, om zich tegen de wilde dieren te beschermen en om, als de gelegenheid zich aanbood, versch vleesch te bemachtigen. Dennenaakden dienden ons tot legerstede. De grond is overal met dik mos bedekt maar het is te nat om op te slapen.

Moe, gehavend en door de muggen verschrikkelijk gestoken, gingen wij slapen; ieder moest op zijn beurt de wacht houden. Op eene plaats waar alle teekenen aanwezig waren dat daar goud aanwezig was, sloegen wij ons kamp op en begonnen dadelijk te werken. Het goud in Alaska is niet zo ge-

makkelijk te krijgen, ook al is het in ruime mate voorhanden. Het ligt diep onder den grond vlak bij, of pal boven den rotsbodem. Daarbij komt dat de grond het geheele jaar door hard bevroren is. Want de dikke moslaag die in de dalen den grond bedekt, laat geen zonnestraal door, daarom kan de aarde niet ontdooien, en het water blijft als het niet wegloopen kan, tusschen het mos staan. Dikwijls stoot men op de rotsen als men twaalf voet diep graaft. Als men het mos verwijderd heeft, legt men een houtvuur aan, en na eenige uren wordt de ontdooide aarde uitgehouwen, die slechts drie of vier centimeter dik ontdooit. Dat gaat zeer langzaam. Om een schacht van twintig voet diepte te graven, heeft men een geheele maand noodig.

Ik heb later schachten gezien die tweehonderd voet diep waren en de aarde was nog steeds bevroren. Zoodra een gat meer dan twintig voet diep is, brandt er geen vuur meer, en moet de grond met heet gemaakte steenen ontdooit worden.

Wij arbeidden onder de voorwaarde dat wanneer iemand iets vond, het gelijkmatig verdeeld zou worden. Hoe dieper wij groeven des te makkelijker ging het ontdooien.

Brandhout was voldoende aanwezig: het was echter meestal klein verschrompeld hout, dat op het mos groeide en met de hand gemakkelijk uitgetrokken kon worden. Op de heuvels was de bodem vrij van mos en met groote boomen en boschbeziestruiken begroeid. De eerste tien voet was als zwarte hardbevroren modder, die met verrot mos, bladeren, boomstammen, beenderen en geweien vermengd is. In Dawson heb ik twee groote Mammothslagtanden gezien, die door de goudzoekers uitgegraven waren. Dit bewijst dat Alaska vroeger een warm land was.

In 't geheel hadden wij zes gaten op verschillende plekken. Aan elken kuil werkten twee man. Op drie voet diepte stootte ik op een dikke ijsschot, die door het vuur smolt waardoor veel water in de schacht kwam, zoodat dikwijls het vuur er bijna door gebluscht werd.

Toen ik twaalf voet diep gegraven had, belimmerde ik de schacht met jonge boomstammen. De openingen achter de boomen werden met aarde gevuld. Zoo drong de hitte niet meer tot de ijslaag door, en kon ik doorwerken zonder verder last van het water te hebben. Na de modder kwamen groote steenen, dan grove kiezelsteenen, dan vier voet zwart zand en daaronder leem. Op een diepte van drie en twintig voet stieten wij op een rotsbodem, maar van goad was geen spoor te ontdekken. Zoo zag het er in elke groeve uit en groote ontgoocheling werd ons loon. Ons voedsel raakte ook op, en zoo keerden wij weder naar onze boot terug. Hier probeerden wij het nog eenmaal, doch werden door de Indianen verdreven en moesten over de bergen de vlucht nemen. Zij kwamen van beide zijden op ons toe. Een van ons, een zekere Dalton, werd in de arm en de borst gewond, maar is weder genezen. Zes dagen hebben wij zoo door de bergen gedwaald, en leefden wij meestal van visschen en wilde bessen. Wij moesten door vele vochtige dalen trekken, waarbij wij verschrikkelijk door de insecten gekweld werden.

Geheel uitgeput kwamen wij bij ons palen hutje met proviand aan. Onze groeven waren vol water geloopen, en nieuwe wilden wij niet meer maken. De meesten van ons waren ook van de goudkoorts

genezen, en eenigen dachten ernstig na over de beste manier om weer uit dit land te komen. Maar dat ging niet zoo gemakkelijk. Ik pakte weer alles in mijn boot en ging met twee Amerikaansche Duitschers naar Dawson.

Hier bouwden wij een winterverblijf en toen gingen wij weer met frisschen moed aan het goudzoeken. Van mijn boot maakte ik de kamervloer en de deur. Bij het bessenplukken heb ik ook een beer gezien, die echter rechtsomkeert maakte toen hij mij zag. Ik had wel een pistool bij mij, maar wilde dat slechts ingeval van nood gebruiken, want het schieten van een beer loopt meestal slecht af. Onze nieuwe kuil stond dicht bij onze hut, en toen wij twaalf voet diep waren, hebben wij ook goud gevonden, maar zelfs niet genoeg om al onze moeite betaald te krijgen. Op een middag juist toen ik in de groeve wilde gaan, gleed ik uit en viel achterover vijftien voet omlaag, waarbij ik mij een breuk viel. Van dien dag af was ik ziek, en ben niet eer beter geworden voor dertien maanden later ik Californië met zijn schoon klimaat weer bereikte.

Mijne makkers trokken mij op en brachten mij te bed. Ik had altijd pijn in den rug en moest meestal te bed blijven.

Van dag tot dag werd ik erger en daarbij voegde zich nog een ernstige ziekte, waaraan reeds honderden gestorven zijn. Zij ontstaat door slecht eten en gebrek aan groente. Mijn voeten waren opgezwollen en geheel zwart, mijn gehemelte bloedde voortdurend en mijne tanden werden zoo los, dat ik bijna niet eten kon. Iederen dag drook ik thee uit demetakken getrokken. Mijne makkers kochten drie pond rauwe aardappelen voor mij, en om versch vleesch te krijgen doodden mijne vrienden een hond die ik alleen opgegeten heb, en dat heeft mij tamelijk wel van die ziekte genezen. Maar mijn rug werd niet beter.

(Slot volgt).

UIT HET LEVEN.

Uit Amerika.

In zeker oord waar halve centen gangbaar waren, woonde een godsdienstig man. Te zijner plaatse kon hij niet ter kerk gaan, omdat er de waarheid niet verkondigd werd, daarom maakte hij gedurig een reisje naar een andere plaats, waar hij gelegenheid had een rechtzinnig predikant te hooren. Hij was een bemiddeld man: maar, wat vasthoudend: zuinig zouden de menschen zeggen: gierig zegt de Bijbel. Het volk, dat voor hem werkte, wist dat maar al te goed. Zij pleegden te zeggen: De baas kan goed over den Bijbel praten, maar dat hij voor zijne medemenschen niets over heeft, is toch niet mooi. Men zou zeggen, die man moest dan toch nog al wat missen kunnen voor de armen en voor den arbeid van de gemeente waar hij van tijd tot tijd de godsdienstoefeningen bijwoonde. Wat dunkt u? Het is gebeurd, dat hij, door zijn halve centen heen zijnde, een paar centen ging wisselen, om wat te hebben voor de zakjes — ik meen drie in elken dienst — die rond kwamen.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

TUSSCHEN DE FEESTEN.

De Paaschklokken hebben geluid!
Uw doode werd grafwaarts gedragen? .....
Voorbij zijn de dagen van klagen,
Hun zilver heeft 't treurlied gestuit.

De Paaschklokken hebben geluid!
Mijn ziel was van rouw haast bezweken;
Maar, 't is bij Gods teeken gebleken:
Verloren heeft satan zijn buit.

De Paaschklokken hebben geluid!
In 't graf zijn de doeken gevonden,
Nu houdt ons geen zonde gebonden,
De Zondenverwinnaar trad uit.

De Paaschklokken hebben geluid!
Gods Geest heeft de grafvlucht verdreven,
Den Christ'nen nieuw leven gegeven,
Volheerlijke psalmen hun luit.

De Paaschklokken hebben geluid!
De Heer maakt hen priester en koning;
Hij gaat naar zijn woning ter kroning,
't Geen hun, hem te volgen, beduidt.

S. J. M. — v. d. P.

„OPGENOMEN DAAR ZIJ HET ZAGEN.”

Geen wezen of voorwerp op aarde kan zich in de lucht verheffen, tenzij het lichter is dan de hoeveelheid lucht die het verplaatst, of tenzij het in staat is om te vliegen.

Dat is algemeen bekend en er wordt zelfs geen schoolkind van zeven of acht jaren gevonden, dat deze eenvoudige waarheid niet gelooft.

Toch zijn er millioenen bij millioenen beschaafden — en zijn er ontelbaren geweest sedert negentien eeuwen — die het even vast geloofden als al de anderen en daarbij éene uitzondering maakten.

Zij maakten en maken die uitzondering op gezag van elf mannen, die verzekerd hebben dat zij, en misschien op zijn hoogst nog ruim honderd personen, het eens gezien hebben.

En het sterkst is dat van die millioenen bij millioenen betrekkelijk slechts weinigen tot de belijdenis zijn gekomen dat ze voor een deel vroeger zich slechts ingebeeld hebben dat ze het geloofden, maar sedert een zeker keerpunt in hun leven het in hun hart en hun innigste overtuiging gevoeld en onderhouden hebben dat het waarheid is. Terwijl een ander deel van die betrekkelijk weinigen erkenden en nog op den huidigen dag erkennen dat ze het vroeger niet geloofden — zelfs niet wisten dat er sprake van was — maar het beslist wisten sedert er een geheele vernieuwing van hun innerlijken mensch had plaatsgegrepen.

Zij gelooven dus iets dat volkomen in strijd is met een der eerste en eenvoudigste „natuurwetten”

terwijl ze omtrent alle andere „natuurwetten” geheel eenstemmig blijven denken met alle andere menschen, die aan deze uitzondering geen geloof slaan.

Men kan dus niet beweren dat al deze miljoenen alleen op dit punt de een na den ander plotseling krankzinnig zijn geworden. En dat wordt ook niet beweerd. Dat zou ook al te dwaas zijn. Want al zijn er onder die „geloovigen” ontelbare eenvoudige en ongeleerde menschen, er blijven genoeg over zoo scherpzinnig en geleerd als de meest ontwikkelde ongelooovigen voor zichzelf maar kunnen wenschen; die toch met de domsten hunner geestverwanten stijf en strak deze eene uitzondering blijven maken.

Vreemd genoeg regelt zich nog de geheele beschaaftde maatschappij naar dat geloof. De groote meerderheid hecht er niet de minste waarde aan, en toch wordt een dag in het jaar voor allen officieel afgezonderd ter herdenking van deze „onwaarheid.” Dien dag staat alle arbeid stil, gerechtshoven zijn gesloten, de vervaltijd van wissels op dien dag verspringt vier en twintig uren, en ofschoon zeker 70 pCt. het voor onzin houdt; allen vieren Hemelvaartsdag.

En — zooals reeds gezegd is — het toppunt van vreemdsoortigheid is wel, dat zij die er aan gelooven door hun hart en geweten daartoe gedrongen worden en dat dit geloof merkbaren invloed op hun zedelijke wandel heeft. Zoodra de thermometer beneden 32° F. daalt, verstijft het water en wordt ijs; dat zie ik, doch 't heeft met mijn zedelijke overtuiging niets te maken. Wanneer de lente begint, ontkiemen de zaadjes in den door de zon gekoesterden bodem en tooien de boomen zich met jong malsch groen, doch dat heeft geen invloed op mijn geweten. Daarentegen: het geloof dat eens eenige mannen de waarheid spraken toen zij verhaalden dat Jezus van Nazareth voor hun oogen ten hemel opgenomen is, maakt de harten los van de aarde, doet het ernstig verlangen ontstaan om den wandel in de hemelen te hebben, ja verandert kannibalen in vrienden hunner vijanden.

Dit alleen moest de „ongelooovigen” tot de erkenning brengen dat zij wel niet bezitten wat de geloovigen ontvingen, doch dat we in elk geval hier niet met een sprookje, maar met een *feit* te doen hebben.

Een feit van wereldhistorische, van eeuwig betekenende. Een mensch als wij, een onzer, stierf als wij eens zullen sterven, werd begraven; maar werd opgewekt uit den dood en werd, geheel mensch, geest, ziel en lichaam, van de aarde, door den dampkring heen, opgenomen in den aether. Een wolk daalde onder hem terwijl hij steeg en verborg hem voor de oogen der verbaasde toeschouwers.

Waarom — van twee menschen aan elkander gelijk in opvoeding, scherpzinnigheid, gezond verstand, ontwikkeling — gelooft de een dit niet en de ander het wel?

Omdat dit feit niet op zichzelf staat. Omdat die beide menschen diametraal van elkaar verschillen in levens-, wereld- en Godsbeschouwing.

De eene meent dat op onze aarde alles natuurlijk en normaal is, dat alles van onderen af aanvangt en dus begint met laag en gebrekkig te zijn; dat alles langzamerhand ontwikkelt en dat steeds uit het lagere iets hoogers voortkomt tot eindelijk, na mil-

lioen eeuwen, alles volmaakt zal zijn. Zoo is volgens hem de groote wet. Die wet noemt hij „Eeuwige stof”, of „Moeder natuur,” of „Opperwezen,” of „Levende Geest,” of „God”; dat mag ieder zich naar zijn beste weten of denken voorstellen zooals hij wil. Dat doet er ook niet toe, mits men slechts erkent dat er nooit sprake is van achteruitgang, maar steeds van ontwikkeling, en dat alle ontwikkeling begrensd blijft tusschen de „natuurwetten” die wij kennen en misschien nog voor een deel moeten uitvinden. Die natuurwetten zijn eeuwig en onveranderlijk. Daarvoor zijn — naar men meent — bewijzen in overvloed. Nu reeds kan men op de tweede af zeggen hoe laat vandaag over een jaar de zon hier zal opgaan. Men weet nu reeds precies hoe dan en dan een maanverduistering zal toegaan. En heeft derhalve geen onzer ooit gezien dat een mensch zonder luchtballon of vliegmachine in de wolken werd opgenomen, dat is 't ook nooit gebeurd.

De ander erkent in de eerste plaats, dat hij uit zichzelf niets hoegenaamd weet; en dat zijn waarnemingsvermogen hem de leelijkste parten kan spelen. Hij erkent dat alles op aarde van het geringste tot het grootste voor hem een geheim is. Zal hij iets weten dan moet hem dat geopenbaard, opengelegd zijn. En dan moet bovendien zijn verstand opengeemaakt worden om dat geopenbaarde te ontvangen en te begrijpen. Aangaande God — als er een God is — erkent hij dat geen enkel schepsel iets hoegenaamd weten kan indien het dezen God behaagt zich verborgen te houden, evenmin als de grootste geleerde nog iets weten kan aangaande een ster, die nog niet in het veld van eenigen telescoop viel en die zich nog niet „openbaarde” door storing in de berekeningen van andere sterren, die wel ontdekt zijn. Wat de eerste vertelt omtrent zijn voorstelling van een God, mist allen redelijke grond; het steunt op niets. Zooveel menschen zooveel voorstellingen van God, ieder maakt er slechts iets van naar zijn beste gedachten. Werkelijk, heeft geen God zich geopenbaard dan is uit wat we zien nog het meest aannemelijke dat er twee opperwezens zijn, elkanders doodvijanden; de een wil het zóo en tracht het zóo te maken en de ander doet zijn uiterste best om de plannen van zijn tegenstander te vernietigen, terwijl wij, ongelukkige aardbewoners, de slachtoffers zijn van dezen strijd. De eene wil de aarde bevolken met schoone menschen, en de andere wil de aarde vullen met afzichtelijke lijken. Oogenschijnlijk kan een kind zien dat de laatste de sterkste is.

Dat er een God bestaat is zeker, zelfs de vloeker erkent dat door te vloeken, ja de Godloochenaar stemt het zijns ondanks toe door het te loochenen. Een mensch kan zich niet iets denken wat in 't geheel niet bestaat. Hij kon zich wel allerlei wangedrochten denken die niet bestaan, maar die zijn niet anders dan misvormde schepselen of samenvoegingen van dingen die niet bij elkaar behooren. Men kan zich leeuwen met stierenspooten denken en vogels met paardenkoppen; maar er bestaan leeuwen en stieren, vogels en paarden. Doch waar is de man die één diervorm bedenken kan, welke niet bestaat. Ons begrip is beperkt tot bacteriën, insecten, reptielen, vogels, visschen en viervoetige dieren. Ook zijn er veel dingen waarvan we weten dat ze bestaan en die we ons toch niet eens denken kunnen. Om slechts één te noemen: de grens van

het heelal. Wat ligt er achter de *grens* van het *heelal*. *Niets*? Dat kunnen we ons niet indenken. *Eeuwige ruimte*? Dan heeft het heelal geen grenzen. Maar dat kunnen we ons evenmin indenken. Indien we het beproeven worden we krankzinnig. We weten er eenvoudig geen tittel of jota van, want het is ons niet geopenbaard. Nog een ding: de *eeuwigheid*. Voortduren zonder ophouden kunnen we ons indenken, want we bestaan eenmaal. De eeuwigheid die voor ons ligt, is niet ten eenenmale onbegrijpelijk. Maar de rechte eeuwigheid zonder aanvang is voor ons een absoluut geheim. Ook hij die tracht dat eenigszins te vatten, wordt krankzinnig. Dus van de beide eerste „natuurwelten”, het grenzenlooze en het begrensde, begrijpen we *niets*. Wij weten niets uit onszelven.

God heeft ons geopenbaard dat hij *bestaat* en *eenig* is; dat hij alles heeft geschapen en dat hij het *goed* gemaakt heeft; maar dat de mensch, dien hij goed gemaakt had, is *gevallen*. Wie dat geïoofd ziet plotseling in den stikdonkeren nacht, die hem omgeeft, een heldere zon aan den hemel rijzen, die alles verlicht. De gevallen mensch kan uit zichzelf niet opstaan, God moet hem oprichten. Daar treedt het „wonder” in. God *grijpt in*, niet in den normalen toestand, maar in den abnormalen. Van nature zien wij alleen de abnormalen toestand en zijn zelf abnormal. Nu houden we ook al wat verkeerd is voor goed en het wezenlijk goede voor onmogelijk. Wie struikelt en valt, ziet omlaag, ziet den grond en ligt door zijn eigen schaduw in 't donker.

Zoo zijn wij, is de menschheid *gevallen*; ze kan niet omhoog zien en houdt daarom het licht van Gods openbaring voor onbestaanbaar. Ze ziet de duisternis en haat het licht. Ze ziet menschen wegwijnen en begraven worden; ieder weet dat het laatste onvermijdelijk eens ook zijn lot wordt; ieder schrikt er tegen aan, ieder nadert dat afzichtelijke graf met elke seconde van zijn levensduur; en ten slotte behelpt ieder zich met de ellendige, rampzalige uitvlucht dat het ook zoo behoort; dat hij daartoe geschapen is.

Dat men de blijde boodschap van opstanding en hemelvaart niet dankbaar en jubelend aanneemt, is wel een der beste bewijzen voor de ellende waarin de zonde ons gestort heeft. 't Komt meermalen voor dat verwaarloosde en vervuilde bedelaars de reddende hand, die naar hen uitgestoken wordt, ruw maar beslist afstooten. Ze *willen* zich niet laten reinigen; ze willen niet zindelijk, ordelijk en onbezorgd in een goed gesticht leven. Niet zelden zijn zij die betere dagen gekend hebben en eens rijk waren maar hun bezitting verkwisten, de diepst gezonkenen. Zoo zijn wij allen van geboorte; wij achten den dood natuurlijk en de opstanding onzin; het graf normaal en de hemelvaart een sprookje. Totdat God ons aangrijpt, wederbaart, opwekt uit ons geestelijk graf, reinigt, de oogen opent en er zijn licht in giet. Totdat hij den hoogmoed breekt, die ons beweegt liever in den drek der zonde rond te wentelen dan ons er uit te laten redden. Want het eenige dat ons in den weg staat om Gods blijde boodschap aan te nemen, is onze *hoogmoed*. Wordt die gebroken dan gevoelen we schuld, behoefte aan redding. Dan zijn de Evangelieverhalen balsem voor onze doodelijk gewonde harten, manna voor onze uitgeteerde zielen. Dan gelooven we in

de hemelvaart onzer Heilands, ook al zijn we professoren in de sterrenkunde, die wel weten dat de „hemel der hemelen” niet vlak boven onze hoofden is, of natuurkundigen die zelf kunnen uitrekenen waarom die hemelvaart onmogelijk is.

W.

OP DE EILANDEN.

EEN FAMILIEGESCHIEDENIS.

DOOR

A. J. HOOGENBIRK.

XVIII.

TWEEËRLEI BEHOUD.

't Liep tegen den avond, en nog altijd was aan de tweede voorwaarde niet voldaan, de gevangen officier niet uitgeleverd.

De bevelhebber der troepen liet nu het dorps-hoofd komen, en vertelde hem in korte woorden dat hij te kiezen of te deelen had. Hield men Wagtendonk gevangen, na bovendien zijn uitlevering zelf als 't ware aangeboden te hebben, dan zou er voor deze woordbreuk zoo gestraft worden, dat een ieder de lust tot verder verzet zou vergaan.

De Javaan haalde de schouders op, en betuigde dat hij zelf de zaak niet begreep. Er was onmiddellijk een bode uitgezonden om te zeggen, dat de officier onder geleide naar het dorp moest gebracht worden, en meer te doen was onmogelijk. Nu zou men een tweeden bode zenden. Eer deze echter kon vertrekken zag men in de verte een ruiter naderen. Hij bleek een brief te brengen van Wagtendonk zelf. Deze schreef dat men hem met alle geweld had willen vervoeren, blijkbaar uit vrees voor de gedreigde verwoesting van huizen en velden, doch dat hij zelf zich met alle geweld tegen deze reis verzet had. Ik ben, zoo schreef hij, door pijn, koorts en uitputting zoo zwak, dat het mij op het oogenblik onmogelijk zou zijn mij te laten vervoeren. Over een paar dagen zal het, hoop ik, met Gods hulp gaan. Want mijn wond betert, doch verzorging en huisvesting zijn hier ellendig slecht.

Dat de brief door Wagtendonk zelf geschreven was viel niet te betwijfelen. Meer dan een, en bovenal Evert, herkende duidelijk zijn handschrift. De vraag was echter of hij vrijwillig dan wel onder zekeren drang zoo had geschreven. Doch het Javaansche opperhoofd merkte terecht aan, dat bijna zeker niemand daar in 't gebergte de kunst van lezen verstond en wel allerminst van het Nederlandsch. 't Was in elk geval noodig den gewonde zooveel mogelijk hulp te bieden, met geneesmiddelen enz. Wie echter zou dat gaan doen? De dokter kon niet gemist worden, en daarbij was het de vraag of het aanging manschappen te wagen — men kon er niet veel missen — in het nagenoeg onbekende gebergte. Op de trouw der bevolking viel, dat wist men, niet veel verder te rekenen, dan met geweer en kanonkogels was te schieten.

Nog overwogen de officieren even hoe te handelen, toen een hunner een briefje werd gebracht. Hij opende het. 't Was van Evert, dien hij wel kende

en die hem kort en goed berichtte, dat hij zijn heer was gaan opzoeken, vergezeld van diens eenigen inlandschen bediende. Geneesmiddelen had Evert, zei hij, naar zijn beste weten meegenomen en voorts allerlei dat noodig kon zijn. Men moest nu maar rekenen, dat hij met zijn heer over een paar dagen terugkwam.

„Een trouwe kerel!” riep de officier, en allen stemden daarmee in. Men besloot, nu de zaak zoo stond, geen verdere pogingen te doen, temeer daar een tweede bode inmiddels kwam, die om zoo te zeggen het „officieele bericht” bracht, dat de officier zou worden uitgeleverd, zoodra hij genoegzaam hersteld was. Men besloot echter voor alle zekerheid rondom de plaats gelegerd te blijven, niemand er uit te laten gaan en den inlandschen hoofden aan te zeggen dat zij verantwoordelijk bleven voor Wagtenonks veiligen terugkeer.

Vóór de laatste verliepen nog vijf dagen. Evert had zijn meester zeer zwak en slecht verzorgd gevonden. Gelukkig kon hij hem alle noodige hulp bieden en God zegende de aangewende middelen zoo, dat reeds den volgenden dag de beterschap merkbaar was. Maar meer nog wellicht dan de kruiden en windselen werkten daartoe mee de liefde en de opoffering, die de knecht voor zijn heer betoond had en bleef betoonen. De officier althans was er tot in de ziel door getroffen, ten volle beseffend welk een waagstuk de tocht, vooral voor een man als Evert, was geweest. Heer en dienaar gevoelden zich als opnieuw aan elkaar verbonden, en dat in denzelfden Heiland, wiens licht thans in beider harten scheen, wiens liefde hen beiden had verlost uit grooter nood dan ooit de oorlog kon verwekken.

Wé hebben eens gehoord van een scheerder, die een klant had wiens levensgedrag zoodanig was, dat, volgens des scheerders meening een ernstig, waarschuwend woord hem goed zou doen. Toen nu op zekeren dag de klant, behoorlijk ingezeept, zat te wachten terwijl het mes nog even werd aangezet, sprak de scheerder die dit verrichtte, eensklaps met ernstige stem:

„Mijnheer, zijt u bereid om te sterven?”

Met een kreet van ontsteltenis sprong de wachtende op, en rende, zoo ingezeept als hij was, de deur uit, als zat hem de dood op de hielen. De barbier begreep er niets van. Doch de klant kwam nooit weerom om het antwoord op de vraag te geven.

Deze scheerder behoort tot een talrijk geslacht van menschen, die de beste bedoelingen hebben maar zeer onhandig te werk gaan bij de uitvoering.

Ook Evert had daar iets van. Zoodra zijn heer het onheil getroffen had door den vijand gevangen te worden genomen, had zijn trouwe knecht, diep bedroefd, een langen brief aan Hanna geschreven, om zijn vrouw te vertellen wat er gebeurd was. Hij was zoo wijs geweest aan haar te vragen vooral nog niets aan mevrouw te zeggen. 't Een was even begrijpelijk als het ander — en toch was het zeker verstandiger geweest niet aanstonds te schrijven en zoo te zorgen, dat wat beter niet geweten was, 't ook niet worden kon.

Toen Hanna den brief ontving — dat was heel spoedig, wijl juist de bode vertrok — ontstelde zij geweldig. Mijnheer gevangen, pas na zijn ziekte; de troepen op marsch tegen den vijand. Wie weet wat er reeds meer gebeurd was, en hoe zou 't

met den gevangene afloopen? 't Greep alles Hanna zoo aan, dat zij in tranen uitbarstte. Ongelukkig kwam juist op dat oogenblik mevrouw binnen. Hanna haastte zich den brief te verbergen, doch mevrouw merkte wel wat Hanna bij zich stak, en nog beter hoe haar het weenen nader stond dan het lachen. Bertha begreep dat er iets bijzonders moest gebeurd zijn, en ook dat de brief oorzaak was van Hanna's tranen. Ze vroeg wat er aan schortte.

Op deze vraag volgde geen antwoord. Eerst na bescheiden aandringen vertelde Hanna dat de brief dien zij had ontvangen haar bitter bedroefd had gemaakt, maar dat ze er liever niet over sprak. Mevrouw echter was daar niet mee tevreden en drong er, 't zij dan uit medelijden of uit nieuwsgierigheid, sterk op aan te weten wat er toch gebeurd was. 't Is wel sterker geesten dan die van een eenvoudige vrouw als Hanna overkomen in zulke gevallen juist den versten stap te doen, als men met een kleineren volstaan kan. Geperst om te spreken, nu eens ontwijkend, dan weer toegevend, wist Hanna ten slotte niet meer of ze al iets verteld had of niet, terwijl ze intusschen bij zichzelf overwoog of het wel wijs was Everts verzoek op te volgen. Moest mevrouw 't eigenlijk niet weten? Ten slotte nam zij kort beraden den brief en zei:

„Leest u 't maar zelf, mevrouw. Dan weet u alles. Ik weet niet wat ik doen moet.”

Mevrouw nam haastig den brief en las, snel en met zekere gejaagdheid, de regels die in het groote schrift van Evert vier bladzijden vulden. Geen woord, geen zucht ontsnapte Berthas' lippen, maar Hanna zag hoe haar meesteres bleek werd en trilde en moeite deed zich goed te houden en den brief uit te lezen, die ze ten slotte zwijgend teruggaf. Toen ging Bertha de kamer uit, en Hanna zag haar in de eerste uren niet meer.

Maar den volgenden dag wist Hanna zeer goed hoe haar mevrouw dien nacht niet had geslapen, maar gestadig haar kamer op en neer geloopen had, terwijl haar schaduw zich afteekende op het gordijn. Vroeg reed mevrouw uit en kwam eerst in den middag terug. Hanna begreep het niet en wist niet dat Bertha alle moeite gedaan had om een gelegenheid te vinden naar het tooneel van den strijd daarginds te vertrekken. Dat was natuurlijk onmogelijk gebleken of althans niet toegestaan. Even zwijgend als ze gegaan was keerde zij terug en begaf zich naar haar zoontje, dat aan Hanna's zorgen was toevertrouwd geweest. Vreemd! het knaapje een lief en levendig kind, stak niet als anders zijn armpjes naar Maatje uit, scheen haar zelfs niet hooren; blijkbaar sliep hij vast.

Bertha boog zich over hem heen, en kuste hem. Het trof haar dat het mondje brandend heet was en het gezichtje gloeide. Zij zag het jongske een oogenblik aan, met oogen vol tranen, kuste hem en vroeg toen:

„Heeft hij al lang zoo gelegen?”

„O ja, mevrouw, heel lang al een uur of wat.”

Bertha schelde. Een bediende verscheen.

„Laat dadelijk den dokter komen,” sprak zij, „en als hij niet thuis is, roep een ander.”

Een half uur later meldden zich twee geneesheeren tegelijk aan. Bertha ging met hen naar het knaapje, dat nog altijd zwaar sliep.

De dokters zagen het zwijgend een poos aan, en wisselden een paar woorden in 't Latijn. Toen zei de een:

„Mevrouw, we moeten u zeggen dat het een ernstig geval is, al is het ons nog onmogelijk den aard der ziekte te constateeren. We stellen ons beiden ter uwer beschikking, wijl 't een geval geldt, dat weinig voorkomt. We zullen iets voorschrijven en komen morgen samen terug. Laat het kindje intusschen slapen.

„Is 't gevaarlijk?” vroeg de moeder, trillend over heel haar lichaam.

„Dat is niet uit te maken, mevrouw. Het *kan* nog beteren.” Intusschen Bertha wist genoeg. Ze liet de heeren de kamer uit en ijde toen naar haar slaapvertrek. Daar wierp zij zich op de canapé en barstte uit in luid snikken, hevig, hartstochtelijk, bijna woest, als een wanhopige. Al de krachten in haar fiere trotsche ziel kwamen in verzet, in opstand tegen de Macht, die over haar kwam, die haar geluk roofde, haar plannen in den weg trad, hare hoop verijdelde. Haar man, pas hersteld, door wilden gevangen genomen. Zou zij hem ooit weerzien? En al keerde hij terug, zou hij zijn kind nog vinden? Als er een God was, gelijk haar man zoo vast geloofde, als Hij alle dingen bestuurde, hoe onbarmhartig, hoe wreed moest Hij dan zijn, een onschuldig wezen, een zorgvuldige moeder zoo te doen lijden!

We weten hoe het Gods kinderen kan overkomen, dat als bij David „zijn golven en baren hun benaauwde ziel vervaren”; hoe Job zelfs de ure zijner geboorte vervloekte, hoe Jeremia in de bitterheid zijner ellende van God getuigt: Hij heeft mijne wegen toegemuurd met uitgehouwen steenen, Hij heeft mijn paden verkeerd. Hij is mij een loerende beer, een leeuw in verborgen plaatsen. Hij heeft mijne wegen afgewend, en Hij heeft mij in stukken gebroken; Hij heeft mij woest gemaakt. Hij heeft zijn boog gespannen, en Hij heeft mij den pijl als ten doel gesteld. Hij heeft mij met bitterheden verzadigd, Hij heeft mij met alssem dronken gemaakt.

Maar we zien bij David hoe hij straks uitbreekt in een loflied, hoe Job over zijn woorden straks beschaamd is, en hoe Jeremia een oogenblik later verklaart: Het zijn de goedertierenheden des Heeren, dat wij niet vernield zijn, dat zijne barmhartigheden geen einde hebben. Zij zijn allen morgen nieuw, uwe trouw is groot. De Heer is mijn deel, zegt mijn ziel, daarom zal ik op Hem hopen. De Heer is goed dengenen, die Hem verwachten, der ziele, die Hem zoekt. Het is goed, dat men hope, en stille zij op het heil des Heeren. Want de Heer zal niet verstooten in eeuwigheid; maar als Hij bedroefd heeft, zoo zal Hij zich ontfennen, naar de grootheid zijner goedertierenheden. Want Hij plaagt of bedroeft der menschen kinderen niet van harte.

Want de kinderen Gods weten dat God onmogelijk kan willen wat niet waarachtig goed voor hen is. Zij zijn in Christus, in den wijnstok, bestemd om vrucht te dragen en in Gods hof te prijken tot in eeuwigheid.

Zij weten dat snoeien en reiniging noodig zijn en daarom, al gaat het tegen hun gevoel in en al wordt hun menigen kreet ontperst, soms een rauwen zelfs, toch is er straks weder een lied der berusting, der hope, des lofs.

„God zal alle tranen van hun oogen afwisschen, en de dood zal niet meer zijn; noch rouw, noch

gekrijt, noch moeite zal meer zijn,” — als „de eerste dingen zijn weggegaan.”

Deze woorden zijn waarachtig en getrouw. Dat weten wij.

Maar wie geen God heeft, en dus geen toekomst, verstaat dat niet. Die strijdt den ouden strijd, den tragischen tegen het noodlot en verwenscht het, en vervloekt dien God, wiens hand hij onwillekeurig gevoelt, van wiens aanzijn de sprake zijner ziel getuigt. Dat is het verzet van den gevallen, in satanischen trots zich heffenden mensch. Dat is de droefheid der wereld, die den dood werkt.

(Wordt vervolgd).

HOE ZIJ ER UITZAG.

IV.

De jongste groote verandering in het uiterlijk en voorkomen onzer taal kwam tot stand nu een kleine veertig jaar geleden. De zoogenaamde „nieuwe spelling” toen ingevoerd was het werk der hoogleeraren De Vries en Te Winkel. Zij bedoelden vooral voor veel dat nog onzeker was, vaste regels te geven, fouten te verbeteren, voorts wetenschappelijke gronden aan te wijzen, de spelling meer met de beschaafde uitspraak over een te brengen, enz. Ten deele is dat ook gelukt. De voornaamste veranderingen waren de vervanging van *g* door *ch* vóór de *t*, de afschaffing van den klank *auu*, van de *g* in *geh*; verder velerlei wijzigingen in de spelling van enkele en dubbele klinkers *e* en *o*, *ee* en *oo* enz.

Hoewel niet op staatsgezag ingevoerd is deze spelling allens de officieele geworden, vooral wijl zij bij het onderwijs werd gevolgd, op examens geëischt enz. Tegenwoordig is zij nagenoeg algemeen. De spelling *jagt*, *blauw*, *ligchaam*, *vrolijk* enz. komt zelden meer voor, al staat er ook volstrekt geen boete op die schrijfwijz.

Dat deze nieuwe spelling verbetering bracht valt niet te loochenen. Toch is zij ver van volmaakt. Er is nog allerlei onzekerheid, daarbij is het getal regels groot en soms zeer lastig, en eindelijk zijn de gronden waarop de spelling steunt, wel meer wetenschappelijk dan bij de oude, maar voor een gewoon mensch — en dat is een schoolkind toch ook — onbereikbaar.

Om uit te leggen, hoe, de woorden moeten gespeld worden, om daar in thuis te raken en te beslissen, moet men ettelijke nieuwe talen kennen, voorts de oude, en bovendien liefst nog Middel-Nederlandsch, Angel-Saksisch, Gothisch en nog veel meer. Het groote publiek gaat dan ook maar liever op zijn geheugen af. Doch ieder weet hoe het daarmee gaat. 't Is een kruis, zei de buurvrouw, die haar zoontje maar niet wist uit te leggen waarom *komen* één *o* heeft, en *boomen* twee.

Hoe nu onze taal naar de nieuwste spelling er uitziet, daarvan zullen we maar geen voorbeeld geven. Ieder ziet het dagelijks.

Maar wél willen we nog op iets anders wijzen.

Een der regels waarop de spelling van De Vries en Te Winkel gebouwd is heet: beeld de beschaafde uitspraak af.

a, Nu zijn er echter in den laatsten tijd menschen

die zeggen: Goed, maar dan moeten we de woorden ook anders schrijven dan nu. Want de *ch* in *mensch* en *visch* spreekt niemand uit. We zullen dus *mens*, *vis* schrijven. Ook de *ij* in *heertlijk*, *leelijk*, hoort men niet. We schrijven dus *heertlik*, *leelik*. Want zoodoende komen we althans veel dichter bij de uitspraak.

b. Verder vonden bedoelde lieden het een onnoodigen last zich te kwellen aan de vraag: een of twee *o's* of *e's*. Men *hoort* dat onderscheid toch niet. Dus schrijven ze steeds maar één *o* of *e*, als het voor de uitspraak geen verschil maakt.

c. Zelfs gaan die zoo spraken nog verder. Zij zeggen: het verschil dat de schrijftaal maakt, door nu eens *de* man, dan weer *den* man te zelden hoort men in de spreektaal nooit; evenzoo *goeden* voor *goede*. Dus schaffen zij ook al die uitgangen af, en schrijven geheel op 't gehoor af.

Men lette er wel op, dat wat onder *a* en *b* genoemd is de spelling betreft, d. w. z. de vraag: hoe moet men een woord *steeds* schrijven? Doch het onder *c* bedoelde geldt niet de spelling, maar het *al of niet veranderen* der woorden, dat is de vormleer der taal. Men kan *a* en *b* goed vinden, en toch van *c* niet willen weten.

Voor al Dr. Kolléwijn ten onzent ijvert voor de nieuwe schrijfwijze, wier voorstanders een vereeniging hebben opgericht. Veel navolging vindt ze dusver niet; wat vooral ligt aan het vreemde voor het oog, van stukken in deze spelling geschreven. Toch wordt zij genoeg gebruikt om ook van haar gewag te maken. Het voor en tegen bespreken we hier niet, en het oordeel ten dezer hangt geheel af van het standpunt dat iemand inneemt ten opzichte onzer taal en van de taal in 't algemeen.

Gemakkelijker dan de gewone is de vereenvoudigde spelling zeker, maar ook schaadt zij aan de duidelijkheid. Men spaart wel inkt uit aan sommige letters, maar moet soms ook meer woorden gebruiken.

Tot een voorbeeld dier spelling geven we hier een stuk pas geschreven door een harer voorstanders, ter verdediging tegen een bestrijder. 't Geeft tevens eenige bijzonderheden. 't Is gericht aan de

„Geachte Redaksie!”

Indien de zaak staat als door U aangegeven, n.l. of het overgeleverde vasthouden, al liet de taal 't los, of de beschaafde spreektaal in beeld weergeven, dan geloof ik, dat het pleit voor de „Vereenvoudigde” spelling, die 't laatste wil, spoedig gewonnen is.

Wil men 't eerste, dan zal men te beslissen hebben, of men de taal van de statenbijbel, die van Jakob van Maerlandt of van nog vroeger eeuwen wil toepassen. Er is dan geen enkele reden, om op die weg-achterwaarts te blijven staan.

Maar dan komt al spoedig het argument: „Maar dat wordt een kwestie, niet van spelling, maar van uitspraak”. Juist, maar dat is 't nu ook. Wie zegt (om noch eens m'n vorig voorbeeld te gebruiken): „Ik zie die forse man dagelijks” (dat is toch de beschaafde spreektaal, niet waar?) moet niet schrijven: „Ik zie dien *forschen* man *dagelijks*,” want dan geeft hij beelden van klanken, die hij niet zegt.

Wie nu tot het andere wil overgaan, t, w. het spellen volgens de beschaafde spreektaal, kan zeggen: Ik houd me aan De Vries en Te Winkel; dat is 'n wetenschappelijke spelling, en niet verouderd.

Dit laatste is echter wel 't geval, met dien ver-

stande (ik schrijf hier: dien, omdat ik 't zeggen zou) dat veel wat vastgesteld werd door D. V. & T. W. toen reeds verouderd was. Ook is hun spelling niet zó wetenschappelijk als men wel denkt. Nu eens voegden zij zich naar de uitspraak zonder zich om de afleiding te bekommeren (b.v. verrassen, van rasch, antwoord i. pl. v. antwoord enz.), dan weer naar afleiding tegen de uitspraak in (b.v. *tuschen*, *hijzonder*, enz.). Voor een en ander zie men Kolléwijn's Opstellen over spelling en verbuiging. (Amsterdam, Becht 1899).

De heer . . . vindt blijkbaar de Taalafslijting erg jammer, en wil die daarom tegenhouden. 'k Vrees, dat 't hem niet gelukken zal. De taal van Jacob van Maerlandt toch is door taalafslijting het huidige Nederlands geworden. En na verloop van tijd zal door dezelfde oorzaak onze taal wel weer heel anders worden. Daar valt niets tegen te doen.

Dit heeft echter niets te maken met versieringen die de heer . . . bemint, gelijk als ik. Maar vindt men de versieringen in de *spelling*, of in de woordkeus, zinsbouw, e. d.? Ik meen 't laatste.

Volkomen ben ik 't eens met 't woord van de heer . . . : „Waar de groote hoop er zich niet druk over zal maken, laten de ontwikkelden zorgen dat de taal een levend lichaam zij, dat slijtende z'n ('t gezonde beginsel van de vereenvoudigde spelling komt ook in de heer . . . uit — een slaaf van de D. V. & T. W.-spelling zou „zijn” schrijven) schoonheid en vorm behoudt door gezond voedsel. ja, niet-tegenstaande die slijting toeneemt in groei. De tijd is nog niet aangebroken, dat onze taal een verouderd lichaam geworden is.”

't Zij me vergund, hier noch bij op te merken, dat bij die groei van ons Nederlands de spelling van grote beteekenis is.

In België hebben de Vlamingen (Pol de Mont, Marcellus Emands c. s.) met blijdschap de vereenvoudigde spelling aangenomen. Een letterkundig tijdschrift, „De vlaamsche School” verschijnt in V. S. onder redaksie van eerstgenoemde. Zal de Fransgezinde bevolking Nederlands gaan lezen, dan moeten geen overtollige spelregelen en verbuigingen de weg versperren.

Welke opgang de V. S. in Zuid-Afrika maakte, is bekend. Het vernaamste blad, De Volksstem, nam 'm aan. Algemeen was men van oordeel (de oorlog dwingt me „was” te schrijven, helaas!) dat alleen de V. S. op den duur in staat zou blijken, het Nederlands vol te doen houden tegen 't Engels, dat zo gemakkelijk te leren is.

En voor onze eigen Oost geldt 't zelfde. Hoe veel is niet geschreven over het wenselijke, om vooral de inlandse hoofden Nederlands te doen kennen, en Nederland's beschaving en Nederland's geschiedenis. Maar dan geen moeilijkheden hen in de weg gezet, door hen allerlei regels en uitzonderingen te leren, die in werkelijkheid niet bestaan!

Zo zeker als de V. S. 'n toekomst heeft, zo zeker staat ook de toekomst van onze moedertaal buiten Nederland er in nauw verband mee. Wie nog 'n enkele bezwaren heeft, stappe er over heen, om door toepassing of aanbeveling van de vereenvoudigde spelling, de uitbreiding van onze schone moedertaal onder Belgen, Afrikaners en Javanen te bevorderen.

NAAR HET GOUDLAND VAN ALASKA.

III. (Stot).

Wij waren nu in December; het was verschrikkelijk koud en wij hadden slechts drie uur per dag licht. Mijn twee makkers moesten steeds als zij uitgingen hun gezicht met een masker bedekken; anders bevroor het. Kerstmis vierden wij met boonen en spek. Anders hadden wij niets. Met Nieuwjaarsdag ging een van ons heen, diep het gebergte in, waar hij in een rijke goudgroeve werk kreeg. De andere was getrouwd en wachtte slechts op beter weer, om over het ijs de terugreis naar de beschaafde wereld te aanvaarden. Na Nieuwjaar werd ik opeens beter en met begin Februari was ik zoover dat ik tenminste mijn eigen werk doen kon. Als het weer niet te koud was, maakte ik kleine wandelingen. Den 5^{den} Februari ging ook mijn andere makker heen; met tranen in de oogen namen wij afscheid. Zijn lot was niets beter dan het mijne; hij moest 600 mijlen over het ijs afleggen en ik moest geheel alleen in de wildernis blijven. Of hij het er goed afgebracht heeft, ben ik niet te weten gekomen.

Nu begon voor mij een tijd, die ik niet licht vergeten zal. Dawson was te ver weg, vier weken reis om mij heen was geen levend wezen te zien, en om deze vertwijfelende eenzaamheid te breken herhaalde ik hardop gedichten, die ik nog uit mijn schooltijd kende. Buiten was het bitter koud. Ik moest den meesten tijd in mijn donker huis doorbrengen. Mijn kleine kachel was in dien tijd mijn eenige en beste vriend. Ik heb altijd aan u gedacht maar kon het niet over mijn hart krijgen u dit mede te deelen. Op een raiddag haalde ik op mijn slede hout. Daarbij viel ik in de sneeuw en kreeg zoo een schok dat mijn rugpijn weer van nieuws af aan begon. Ik ging weer op bed liggen en toen ik den volgenden morgen opstaan wilde, kromp ik ineen; op handen en voeten kroop ik naar de kachel en maakte vuur aan. Den volgenden dag was ik zoo erg, dat ik niet meer instaat was om op te staan. Op de tafel naast mijn bed lag een bevroren stuk brood en spek, daaraan heb ik uit honger mijn verhemelte stuk gemaakt. Met mijn kleeren aan lag ik in mijn slaapzak waarom nog twee dekens gewikkeld waren, en nog rilde ik.

Hoelang ik zoo gelegen heb, weet ik niet precies; in elk geval vier of vijf dagen. Door een verdwaalden goudzoeker, die zich bij mij wou komen verwarmen, werd ik gevonden, maar ik kon hem geen antwoord meer geven; hij ging naar de stad en gaf het bij de militaire autoriteiten aan. Een paar soldaten kwamen mij op een hondenslee afhalen en brachten mij in het hospitaal.

Hier kreeg ik een weinig thee en was weldra zoo ver, dat ik met den directeur spreken kon. Dat was op 7 Maart 1899, vaders verjaardag. Tien weken lag ik hulpeloos te bed, een logementhoudster verpleegde mij. Zij deed wat zij kon. Elken avond werd mijn rug ingewreven. Dag en nacht gilte ik het uit van pijn en een tijdlang was ik doof en stom. Mijne tanden klemden zich op elkaar en het eten moest mij met een glazen buis ingegeven worden. Het hospitaal was overvol met verongelukte goudzoekers; teenen, vingers en in vele gevallen ook handen, armen en voeten

werden afgezet. Het leek wel of er een groote veldslag plaatsgevonden had.

Den 17^{den} Mei kwam ik voor het eerst uit bed en den 4^{den} Juli werd ik uit het hospitaal ontslagen, maar kon nog geen werk verrichten. Want ik was nog veel te zwak en zonder beter eten zag het er ook niet naar uit, dat ik weer op krachten zou komen. Geld had ik niet. Daar ik een derden winter niet doorleefd zou hebben, besloot ik met twee anderen 1800 mijlen den stroom af naar het eiland St. Michael te varen, dat in de Beringzee ligt. De hospitaalrekening bedroeg 960 dollars; om haar te vereffenen moest ik mijn goudgroeve die ik bezat, verkoopen. Of diep onder den grond goud was weet ik niet. Want mijne makkers hadden toen mij het ongeluk overkwam, het werk ook gestaakt.

Den 20ten Juli voeren wij met een groote roeiboot en levensmiddelen voor vijf en twintig dagen van Dawson af. In dezen tijd van het jaar werd het niet donker, men kon de zon twee en twintig uur zien schijnen. Bloemen bloeiden overal: Aljaska is in den zomer zoo schoon als Californië, natuurlijk de insekten niet meegerekend. Wij kookten en slieten in de boot, alleen als wij hout noodig hadden, gingen wij aan wal. Als ik gezond en sterk geweest was, had ik dikwijls werk in de goudvelden kunnen krijgen, want goud was er genoeg, maar niet ieder heeft het geluk het te vinden. Van de ontdekking af is reeds voor vijftig millioen uitgegraven.

Mijn gereedschap, keukengerci en oude kleeren heb ik voor visch en berenvleesch bij de inlanders geruild. Het was zeer gemakkelijk een aantal Indianenkano's te zien. Zij zijn uit berkenschors gemaakt en zeer gemakkelijk voort te bewegen. Iederen dag kwamen eenige Indianenkano's op ons toevaren. De lieden hielden zich aan onze boot vast, en bekeken met wijdgeopende oogen al wat in ons vaartuig lag. Voor mijn bijl had ik een groot berenvel kunnen krijgen, maar zonder bijl kon ik het ook niet stellen. De kleeding van de Indianen bestaat uit beestenvellen; de vrouwen zijn aan de kin blauw getatouëerd en dragen hun kind in een huid gebonden op den rug.

De Yukon is zeer breed en vertakt zich meermalen in verschillende armen. Eens raakten wij in zulk een zijtak en het kostte ons meer dan twee dagen om weer in den hoofdstroom te komen. Anders ging de reis voorspoedig. Elken dag kregen wij bezoek van Indianen. Wij konden slechts door teekens met hen spreken. Toen wij de helft van de rivier afgevaren waren, veranderde het landschap. Inplaats van bergen en boomen, zagen wij een onafzienbare vlakte voor ons, slechts met gras en mos begroeid. Ook werd de bevolking anders. Inplaats van Indiaansche kwamen wij nu Eskimodorpen voorbij. De Eskimo's zijn zeer kleine, dikke menschen, die heel vriendelijk en goedhartig zijn. Zij zijn des zomers en des winters in vellen gekleed, en leven hoofdzakelijk van visch, olie en traan. Hun hutten zijn van walvischribben gebouwd en de wanden van walrushuiden. Tot kachel dient een ronde steen, in het midden uitgehold, en daarin giet men olie. Uit mos maken zij een pit en deze dient nu als vuur en lamp tegelijk. Ziehier het voorname meubel dat tot eene Eskimowoning behoort.

De Eskimo heeft harpoenen en andere gereedschappen, die alle heel kunstig uit vischgraten gemaakt zijn. Hunne kano's zijn van walrusvellen en van boven overdekt; in het midden is een klein, rond gat met hoogen rand, dat er uitziet als een afgezaagd vat. Als de Eskimo erin zit, is er niets van hem te zien dan borst, armen en hoofd.

Hoe dichter wij bij zee kwamen, des te slechter werd het weer, vele dagen schoten wij niets op. Eens vroegen wij ook, hoe ver het nog tot aan zee was en zeiden slechts dit eene woord „St. Michael”. De Eskimo verstond ons, wees met zijn hand de richting aan, stak zijn vijf vingers in de hoogte en deed daarbij zijne oogen dicht. Hij bedoelde dat wij nog vijfmaal slapen moesten voordat wij daar aankwamen. Wij hadden nog een paar handen vol meel; als dat opgeteerd was, moesten wij ons geheel op de Eskimo's verlaten. Als wij nog een net of een geweer gehad hadden, waren wij genoeg voedsel machtig geworden. Spijkers, roestige vijlen en andere dingen verruilden wij voor visch en wilde eenden, die er in grooten getale leefden. Ook hebben wij eens vischtraan geprobeerd, maar wij moesten het weer overgeven. Van de monding af moesten wij nog zestig mijl over zee varen, waarvan wij de helft s' avonds achter den rug hadden.

In een kleine baai landden wij en tot ons geluk stond vlak bij een Eskimohut. De menschen waren zeer vriendelijk tegen ons en konden een paar woorden Engelsch spreken, wat zij van een zendeling geleerd hadden. Wij aten en sliepen met hen, en den volgenden morgen roeiden wij naar het eiland, waarvan wij de donkere omtrekken zien konden. Ik heb nog elk lid van de Eskimofamilie iets ten geschenke gegeven: den man een zakmes, de vrouw een doek en den jongen een mondharmonica. Voor zoover ik de Eskimos ken, leven zij zeer gelukkig met elkaar. Zij hebben geen geld noodig en bezitten het dan ook niet. De kinderen waren dadelijk beste maatjes met ons en begonnen tegen ons op te klauteren. Eindelijk verlieten wij het strand en roeiden den geheelen dag; door een douanekotter werden wij lang gevolgd en nog vóór donker opgenomen en naar het eiland gebracht. Daar kregen wij goed te eten en mochten in een huis overnachten. Na eenige dagen probeerde ik te werken, en ik had zestig dollar per maand kunnen verdienen. Maar mijn krachten waren nog niet toereikend.

Ik heb toen bij de militairen in de keuken meegelopen en voor de soldaten gewasschen en op die wijze een paar dollar verdiend. Eindelijk, na lang wachten, kon ik met een kotter huiswaarts varen, en bereikte na een tocht van vijftien dagen de stad Seattle.

Op den vierden dag kwamen wij het stoomschip Laurada voorbij, dat op het punt stond te zinken. De reddingbooten van beide schepen werden te water gelaten, de manschap en de passagiers, in 't geheel vijftenzeventig personen werden behouden aan boord gebracht, zelfs een kattengezin en een lammetje, dat aller lieveling was. Het stoomschip had tijdens een storm een lek gekregen, en met pompen kon het indringende water niet meer bedwongen worden.

In 't geheel heb ik op mijn reis tienduizend Engelsche mijlen afgelegd, drieduizend in een roeiboort en ruim zeventuizend op zes verschillende stoomschepen.

Ik moet nu ook nog iets vertellen van de honden,

die voor de inlanders onontbeerlijk zijn. De Eskimohonden lijken wel wolven, zij blaffen niet, maar huilen en zijn geboren dieven. Voor de sleden gespannen zijn zij zeer slim. Zij worden slechts eenmaal per dag (iederem avond) met gedroogde visch gevoerd en hebben bij de groote koude altijd een reuzenhonger, zoodat niets voor hen veilig is. Komt men langs een nederzetting, dan begint een hond te huilen, en dadelijk daarop valt het geheele koor in. 's Nachts is dat een akelig geluid, dat door merg en been dringt. Als een maaltijd in de open lucht klaar gemaakt wordt, staan zij er in een kring omheen, en wijl men zijn oogen niet overal kan hebben, gelukt het hun steeds met iets te verdwijnen; een lepel, waarmede men even in het eten geroerd heeft, of een stuk leer, alles is hun welkom. Slaan helpt niet en doodschietsen zou in zulk een land een groote misdaad zijn, want deze honden zijn de eenige dieren, waarmede men kan omgaan.

Zij zijn van ongelooflijk veel nut. Zij kunnen het verbazend lang uithouden; dikwijls moeten zij dagen lang zonder iets te vreten de slede voortrekken. De Eskimos leiden hun honden met woorden. Iederem avond worden zij uitgespannen en leggen zij zich op ijs en sneeuw te slapen. In het stelen zijn zij zeer knap: dat heb ik zelf meermalen ervaren. Eens wilde ik voor een dag de bergen ingaan, om rijke goudgroeven te zien, en kookte mijn eten dat ik meenemen wilde, den dag daarvoor. Alles deed ik in een blikken kan, deed het deksel er op, en verborg het. Toen ik evenwel den volgenden morgen mijn eten wilde meenemen was de heele kan verdwenen; later vond ik haar op eenigen afstand leeg terug. Een anderen goudzoeker werd zijn laatste stuk spek, dat hij uit voorzorg onder zijn hoofd gelegd had, door een hond, terwijl de man sliep, ontstolen. Een andermaal had ik vijf kleine broodjes gebakken en ze, voordat ik ging slapen, voorzichtig in een kleine kist gepakt en die gesloten. De kist stond vlak bij mijn hoofd, maar toen ik wakker werd, waren er nog maar drie broodjes in. De hond had het deksel op zij geschoven, en het brood er uit gehaald.

Nu wil ik mijn brief sluiten en als ik u na jaren nog cenmaal weerzie, kan ik u nog meer vertellen, dan ik hier neergeschreven heb. Weest intusschen hartelijk gegroet van

Uw zoon en broeder E.

Tot zoover de jonge goudzoeker. Aardsche schatten heeft hij in weerwil van ongelooflijke moeite niet verworven. Zij zouden hem ook niet gelukkig maakt hebben, al had hij ze gevonden. Wij kennen andere kleinoodiën, onvergankelijk van waarde, gemakkelijk te verwerven voor iedereen, en werkelijk gelukkig makend als men hen bezit. Mocht onze briefschrijver in de rijen van die deze zoeken treden. Hen dreigt geen ontgoocheling; maar hier geldt het; „zoekt, en gij zult vinden”.

BIJ DE PLATEN.

Onze platen geven ditmaal kijkjes op Java. We achtten het gewenscht die te geven met het oog op ons verhaal „Op de Eilanden”, ten einde van land en volk ook in prent een beeld te geven. Javaan-

sche typen en Javaansche natuur worden zoo beter gekend. En dit is noodig wil de belangstelling die Java vooral in den lateren tijd bij de Zendingsvrienden wekt blijven bestaan en ons volk zich meer en meer bewust worden en zijn hooge roeping, jegens de vele menschen, die daar nog leven buiten de kennis van den waarachtigen God.

DE INTERNATIONALE UNIE.

De Oorlog in Zuid-Afrika en de Vredes-Conferentie.

Het Bestuur der Internationale Unie heeft het volgende beroep en protest vastgesteld, dat zij ter onderteekening aanbiedt aan alle voorstanders van „Recht” en „Vrede”.

Aan de Mogendheden welke de Haagsche Conventies voor Arbitrage en de wetten en gebruiken van den oorlog onderteekenden.

Wij, ondergeteekenden, met dankbaarheid erkennende de groote waarde der door alle Mogendheden op de Haagsche Conferentie genomen Besluiten, wenschen hiermede krachtig Protest aan te teekenen tegen de wijze, waarop thans in Zuid-Afrika de gemaakte bepalingen door de Engelsche Militaire overheden met voeten getreden worden.

I.

Wij aanvaarden de te 's-Gravenhage vastgestelde bepalingen omtrent de gebruiken en wetten van den Oorlog, omdat daaruit duidelijk in het oog springt het groot verschil tusschen de wijze van oorlogvoeren door beschaafde natiën en die van barbaarsche volken, en al werden de Zuid-Afrikaansche Republieken in letterlijken zin van de Conferentie uitgesloten, toch blijft de moreele verplichting, om niettemin de gemaakte wetten in toepassing te brengen, daardoor onaangetast.

Wij hebben met diep leedwezen kennis genomen van de officieele Proclamaties en instructies, welke door de Engelsche Militaire overheden in Zuid-Afrika zijn uitgevaardigd.

Deze verkondigen een thans gevolgde staatkunde van volslagen verwoesting en verbeurdverklaring, in volkomen strijd met de Artikelen 44—52 der Haagsche Conventie.

TOEKONG DORING OF VLEESCHVERKOOPER.

En daarom, terwijl wij een plechtig Protest aanteekenen tegen dezen terugkeer tot de gebruiken van barbaarsche horden, doen wij een krachtig beroep op de Mogendheden, hen verzoekend ten spoedigste, maar langs vriendschappelijken weg, eenige overwegingen ten beste te geven, waardoor de krijgsbedrijven in Zuid-Afrika teruggebracht zullen worden binnen de grenzen, die zij zelve in den naam der menselijkheid en van het recht daaraan gesteld hebben.

II.

De Mogendheden hebben verklaard te willen: „uitreiden het rechtsgebied en het internationale rechtsgevoel te versterken” door het stichten van een

HOF VAN ARBITRAGE,

toegankelijk voor iedereen (voorrede van de Conventie voor vreedzame regeling van internationale geschillen). Zij hebben

bovendien verklaard, dat „het noodig is door eene internationale overeenkomst de beginselen van recht en gerechtigheid vast te stellen, waarop de zekerheid der Staten en het welzijn der volkeren berust”. Zij hebben ook in artikel I gezegd, dat

zij „overeenkomen om al hunne krachten in te spannen ten einde de vreedzame regeling van geschillen te bevorderen.”

Met het doel om hunne pogingen in deze richting te steunen, protesteeren wij plechtig:

1o. Tegen de vernietiging der Zuid-Afrikaansche Republieken, welke herhaaldelijk de geschillen aan Arbitrage verlangden onderworpen te zien; en

2o. Tegen hare annexatie door Groot-Brittannië, dat door het weigeren van Arbitrage den oorlog onvermijdelijk gemaakt heeft.

En wij geven hen eerbiedig het volgende voorstel in overweging: dat ten spoedigste stappen gedaan worden om de Haagsche Conventies met eene clause aan te vullen, welke bepaalt:

Het beroep op arbitrage, gedaan door een volk vóór den oorlog, vormt een rechtsgrond, waardoor geen enkele aanslag op zijn nationaliteit gewettigd wordt, alvorens in dezen door een Arbitrage-hof uitspraak is gedaan.

HET COMITÉ VAN DE INTERNATIONALE UNIE :

- M. CH. RICHER, de l'Académie de médecine, professeur à la Faculté de médecine de (Paris) (France), *président*;
- MM. JEAN DE BLOCH, conseiller de l'Etat (Russie);
Dr. MONCURE D. CONWAY, L. H. D. Etats-Unis;
CROOK, ancien directeur de l'Echo de Londres (Angleterre);
ELIE DUCOMMUN, secrétaire général honoraire du «Bureau international permanent de la Paix» (Suisse);
HODGSON PRATT, président d'honneur de l'«International arbitration and peace association» (Angleterre).
HENRI LA FONTAINE, sénateur (Belgique);
M. J. LUND, Président du Lagthing (Norvège);
JOHN MILHOLLAND (Etats-Unis);
GASTON MOCH, ancien capitaine d'artillerie, délégué du «Bureau Français de la Paix» (France);
E. THEODORO MONETA, président de l'Union lombarde, ancien directeur du *Secolo* (Italie);
F. MOSCHELES, président de l'«International arbitration and peace association» (Angleterre);
J. NOVICOW, publiciste (Russie);
FRÉDÉRIC PASSY, membre de l'Institut, président de la «Société française pour l'arbitrage entre nations» (France);
Mme MARIA POGONC, présidente de la «Ligue française pour le droit des femmes» (France);
Mlle CLAIRE DE PRATZ, publiciste (France);
Mme SELENKA (Allemagne);
M. W. T. STEAD, directeur de la *Review of reviews* (Angleterre);
Mme la baronne de SUTTNER, présidente de la «Société autrichienne de la paix» (Autriche);
M. L. TRARIEUX, sénateur, ancien ministre (France);
Mme WASZKLEWICZ, présidente de la «Ligue néerlandaise des femmes pour le désarmement international» (Pays-Bas);
M. LUCIEN LE FOYER, vice-président de l'«Association de la Paix par le Droit» (France), *secrétaire*.

NEDERLANDSCH COMITÉ :

- Mevr. de Douairière Waszkiewicz geb. van Schilfgaarde, *Gevoelmachtigde* voor Nederland, 's-Gravenhage.
Jhr. Mr. W. C. A. Alberda van Ekenstein, Kamerheer in b. d. v. H. M. de Kon., Lid 1e Kamer St.-Generaal.
Mr. Fockema Andreae, Hoogleraar aan de Rijks-Universiteit, Leiden.
W. F. Andriessen, Hoofd-Redacteur van „De Telegraaf,” Amsterdam.
E. J. I. C. van Baerle, Lid Gedep. Staten van Utrecht, Gep. Hoofdofficier bij de Veld-Artillerie, Utrecht.
S. W. van Beeck Galkoen, Lid Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht, Utrecht.
N. P. van den Berg, President van de Nederlandsche Bank, Amsterdam.
Dr. H. Wefers Bettinck, Hoogleraar aan de Rijks-Universiteit, Utrecht.
Dr. H. Blink, Hoofd-Redacteur van „Vragen van den Dag,” 's-Gravenhage.
Mr. J. F. Boelens, Vice-President Arrondissements-Rechtbank, 's-Hertogenbosch.

- Charles Boissevain, Hoofd-Redacteur van „Het Handelsblad,” Amsterdam.
Jhr. Mr. J. W. G. Boreel van Hogelanden, Burgemeester, Haarlem.
Dr. Gisbert Brom, Hoofd-Redacteur van „Het Centrum,” Utrecht.
Dr. H. Burger, Privaat-Dozent aan de Gemeentel. Universiteit, Amsterdam.
H. le Coultre, Burgemeester, Bodegraven.
H. Dyserinck, Oud-Minister van Marine, 's-Gravenhage.
Dr. F. van Gheel, Gildemeester, Predikant 's-Gravenhage.
Dr. M. J. de Goeje, Hoogleraar aan de Rijks-Universiteit, Leiden.
G. van Goor, Secretaris v. h. Comité tot Volks-petitionnement, Comissionnair in Effecten, Amsterdam.
E. H. A. Guljé, Burgemeester, Breda.
Dr. G. van Hamel, Hoogleraar aan de Rijks-Universiteit, Groningen.
Jhr. Mr. J. E. Huydecoper van Maarsseveen en Nigtevecht, Lid Gedep. Staten van Utrecht, Utrecht.
P. M. Hugenholtz Jr., Predikant, Amsterdam.
Mr. H. J. Kiewiet de Jonge, Dordrecht.
O. Kamerlingh Onnes, Gemeenteraadslid, Amsterdam.
Jan ten Kate, Kunstschilder, Amsterdam.
H. van Kol, Lid 2e Kamer Staten-Generaal, Princenhage.
Dr. J. A. Korteweg, Hoogleraar aan de Gemeentel. Universiteit, Amsterdam.
Dr. A. Kuyper, Hoogleraar en Lid 2e Kamer Staten-Generaal, Amsterdam.
Dr. E. C. van Leersum, Leider der Russische-Hollandsche Ambulance voor Zuid-Afrika, Amsterdam.
Mr. E. van Lier, Advocaat, Amsterdam.
Mr. J. de Louter, Hoogleraar aan de Rijks-Universiteit, Utrecht.
J. C. van Marken, Industrieel, Delft.
G. A. A. Middelberg, Voorzitter van de Zuid-Afrikaansche Vereeniging, Baarn.
P. M. Netscher, Gep. Luitenant-Generaal, 's-Gravenhage.
P. C. Nolting, Lid van den Gemeenteraad, Amsterdam.
Mr. A. van Naamen van Eemnes, Voorzitter 1e Kamer Staten-Generaal, 's-Gravenhage.
Dr. W. H. Nolens, Lid 2e Kamer Staten-Generaal, Rolduc.
W. Pastoors, Lid 2e Kamer Staten-Generaal, Amsterdam.
Mr. B. H. Pekelharing, Hoogleraar aan de Polytechnische School, Delft.
Mr. S. M. S. de Ranitz, Raadsheer Hooge Raad der Nederlanden, 's-Gravenhage.
B. Reiger, Burgemeester, Utrecht.
I. A. van Royen, Burgemeester, Zwolle.
Jhr. Mr. E. Tjarda van Starckenborgh Stachouwer, Burgemeester, Groningen.
D. H. Schmöll, Oud-Chargé d'Affaires, Voorzitter v. h. Comité tot Volkspetitionnement, Amsterdam.
Jhr. Mr. S. Laman Trip, Onder-Voorzitter v. h. Hoofd-Comité v. h. Nederl. Rode Kruis 's-Gravenhage.
Dr. J. Th. de Visser, Lid 2e Kamer Staten-Generaal, Amsterdam.
Dr. W. van der Vlugt, Hoogleraar aan de Rijks-Universiteit, Leiden.
J. Coninck Westenberg, Lid Provinciale Staten van de provincie Noord-Holland, Amsterdam.

WEG TE KNITANG.

Dr. J. te Winkel, Hoogleraar aan de Gemeentel.
Universiteit, Amsterdam.

Jhr. Dr. B. H. C. H. van der Wijck, Hoogleraar
aan de Rijks-Universiteit enz. enz., Utrecht.

S. H. L. J. de Korte, *Secretaris*, 's-Gravenhage.

DE HONDJESHEEREN.

I.

't Is niet hun officieële naam, die luidt waarschijnlijk de „zonen der notabelen” of de „oppermachtigen op het jachtveld van het dorp X.” De bijnaam Hondjesheeren danken zij aan het taal-makend volk en waarlijk zij dragen dien naam met eere. Ieder lid toch van de dorpsclub houdt er een hond op na, en als ze dan met hun zessen des namiddags uit wandelen gaan, worden ze omringd door honden van alle mogelijke, doch voor het meeren-deel van onmogelijke rassen.

De eigenlijke naam der vereeniging is en wordt nog steeds met zorg geheim gehouden. Niemand dan het zestal weet hem en iedere dorpeling buiten de zes zoekt hem met ijver.

Het doel van de club? — ik weet het niet, niemand dan de zes kent het, indien de club dan al een doel heeft. Maar dat ze onder andere ook bitter drinken als gewone menschen en een kaartje leggen, dat weet ik beslist. Hoe ik tot die wetenschap kwam, meld ik u straks.

De Hondjesheeren leven in haast volkomen afzondering van de buitenwereld. Wat er buiten hun clubje, behalve in hun gewone dagelijksche bezig-

heden, nóg in de wereld omgaat, kan hun al zeer weinig schelen. Op hun dorp, dat drie kwartier van de spoorlijn ligt, zijn ze heer en meester. Wel lachen de boeren hen uit, maar zij doen het in 't geniep. Hun invloed is te groot. De zoon van den dokter, de zoon van den notaris, de zoon van den dominée en de zoons van andere meer of minder groote dorps-autoriteiten, die in gemeente- of in staatsbetrekking arbeiden of luieren, — naar het hun lust — kunnen den dorpsbewoners te veel last veroorzaken, dan dat ze zich orgestraft behoeven te laten honen. Des Zaterdagavond en des Zondagsmiddags na hun middagmaal, te één uur gebruikt, komen ze aan langs den landweg, die voert naar het hôtél en logement van het dorp.

Voor, naast en achter hen hollen keffend en blaffend, en met elkâar spelend hun honden en hondjes.

Gewichtig pratend slappen ze op een klompje voort, den groet der boeren nauw beantwoordend, den spottenden blik in de oogen der boerinnetjes veinzende niet te zien, doende alsof ze het zacht gefluisterde of het iets luider gegiggelde „Hondjesheeren!” niet hooren.

Bij den laatsten zijweg loopen de honden snel vooruit, zij gaan de zijkamer van het hôtél binnen; elke hond neemt zijn vaste plaats in, terwijl een hunner de keuken inloopt en aldus de vrouw des huizes aanmaant de thee te gaan zetten voor de bazen.

't Behoort niet tot de zeldzaamheden dat de honden gezamenlijk den straatweg afkomen om de heeren aan te dienen, die eenige minuten later in hun zondagsche pak langs den landweg naderen.

Opmerking verdient ook het feit, dat, als eenige der heeren met hun hondjes in de week het hôtél langs komen, geen der schrandere viervoeters er aan denken zal het hôtél in te gaan of het zelfs ook maar met een blik te verwaardigen.

Maar des Zondags gaan de bazen achter mekkaar de voordeur door om te verdwijnen in de zijkamer, waar rondom een lange tafel zes stoelen klaar staan. De hôtél-ier heeft gezorgd de jaloeziën te laten vallen, opdat geen nieuwsgierig oog, door de ramen glurend, de geheimen der Hondjesheeren doorgronde. Daar blijven zij eenige uren; soms dreunt hun dof gelach door de breede gang, in de gelagkamer aan den overkant houdt men den adem in, om een woord, een klank op te vangen.

Vergeefs! 't Wordt weer stil als tevoren en tegen zes uur begeven zich de Hondjesheeren in de vastgestelde orde huiswaarts.

Eens heeft de kruidenier, een sterke onverschrokken kerel, een inval in de kamer gewaagd. Achter den hôtelier, die den Hondjesheeren hun dranken bracht, was hij binnengeslopen. Hij had gemeend zich verdekt te kunnen opstellen; maar de Hondjesheeren hadden hem direct in de gaten. Met schade en schande moest hij het veld ruimen. En hij is voor zijn vermetelheid gestraft! Niet alleen trof hem de minachting der notabelen in zijn persoon, neen wat erger was hun ongenade trof hem in zijn zaak en aldus in zijn zak. Zijn vermete aanslag kostte hem een twaalftal klanten: zes heeren en zes honden, die voorheen zijn rijst aten.

Nu bederven zijn grutjes in zijn winkel en in hoeverre vermeerde zijn brutaliteit zijn kennis, bevredigde zijn onbeschaamheid zijn nieuwsgierigheid? Ach hij weet niets; althans haast niets, dan dat de Hondjesheeren bitter en kaarten.

Háást niets. Immers een zóo voortvarend man wilde de hôtelier niet onbekend laten met het feit dat een spel kaarten slechts één middag dienst doet. Na afloop van de bijeenkomst vindt de hôtelier de kaarten in zeer fijne stukjes gescheurd over den vloer verspreid.

Waarom deze verkwisting? Wie zal het zeggen?

Hoort het bij hun ritus, bij een eeredienst der hondjes? Ik weet het niet.

Het geschiedt, meer kan ik u niet meêdeelen.

Een vrij onschuldige secte die der Hondjesheeren, zult ge meenen.

En zeker, als hun buitersporigheden zich bepaalden tot hun geheimzinnigheden, ik gaf u gelijk. Maar er is meer.

De Hondjesheeren hebben twee ondeugden en dat is hun jagen zonder acte en hun jagen buiten den jachtijd . . . . .

„Teunis,” zei de burgemeester in zijn gemakkelijke leunstoel gezeten, tot den uit de provinciestad geïmporteerden veldwachter, die de uniformpet steeds in de handen om en om draaiend, in een allesbehalve militaire houding achter de tafel stond.

„Teunis er gebeuren hier in de gemeente dingen die niet mogen voorkomen.”

„Dat kan wel waar wezen,” is het openhartig antwoord van den rustbewaarder.

De burgemeester ziet den veldwachter aandachtig aan, neemt dan de lange pijp uit den mond en zegt met nadruk: „Ja maar Teunis, voor dingen die voorkomen, en niet voorkomen mogen, ben jij de verantwoordelijke man.”

Teunis doet zijn best deze waarheid in de niet overgroote hersenuimte op te nemen en antwoordt ten slotte, terwijl de pet vlugger draait:

„Zooals U zegt, burgemeester.”

De burgemeester blijft den man ernstig aanzien, en vraagt dan iets vriendelijker: „Je weet zeker op welk geval ik zinspeel?”

Nu is in de laatste samenkomsten tusschen burgemeester en veldwachter slechts van één rustverstoring sprake geweest en Teunis behoeft zich niet lang te bedenken.

„Ik geloof dat ik den burgemeester wel begrijp, maar ik geloof ook te mogen opmerken dat er toch niets aan te doen is,” antwoordt hij op een toon die aan de vastheid zijner overtuiging niet laat twijfelen.

„Zou je dat denken, Teunis?” zegt de burgemeester, die dit ook al lang weet, maar zijn waardigheid niet te grabbel gooien wil:

„Maar dan vergeet je, dat ik als burgemeester hier ben aangesteld om te zorgen dat 's Rijks wetten worden nagekomen en dat jij zooveel als de arm bent, waarmee ik het gezag hoog houden moet.”

De veldwachter is een beetje overbluft en weet niet dadelijk wat te antwoorden.

„Heb je de laatste keer proces-verbaal opgemaakt?” gaat de burgemeester voort.

„Nee!” antwoordt de veldwachter kortaf.

„Zoo en waarom niet?” vraagt zijn meerdere gestreng.

„Dat behoeft U mij toch niet te vragen,” zegt de ander onthutst, maar in het gevoel van zijn goed recht.

De burgemeester antwoordt niet zoo spoedig, hij kijkt naderkend en met een trek van bezorgdheid op het gelaat nu eens naar den veldwachter, dan weer naar de provinciale- en gemeenteverordeningen, die in een net bandje bijeengebracht voor hem op tafel staan.

„Je moet in het oog houden dat je met uw burgemeester spreekt, vriend,” zegt de burgervader met iets plechtigs in zijn stem en handgebaar. De waarheid van des veldwachters opmerking echter niet kunnende ontkennen, voegt hij er bij: „maar je bent een vrijwel ongeschoold man en daarom wil ik meer op den zin der woorden letten dan op den ruwen vorm waarin ge uw antwoord hebt gegoten. Ik vraag je dus nog eens waarom je van de laatste overtreding van de jachtwet geen proces-verbaal hebt opgemaakt.”

Teunis laat zich in een studeervertrek eerder uit het veld slaan dan op den publicken weg, als hij in de uitoefening van zijn ambtsplecht bezig is, hij kijkt dan ook strak voor zich en draait met de pet.

„Hebben ze je soms weer onheusch te woord gestaan?”

Deze welwillende vraag van den burgemeester maakt Teunis' tong los en zij doet hem alle voorzichtigheid uit het oog verliezen en spreken op een toon over de zonen der notabelen die verre van behoorlijk is.

„'t Is een verduiveld werk met die lamme Hondjesheeren,” valt hij ruw uit. „Ik heb ze verleden week nog op heeterdaad betrapt, ik zie het fret voor mijn oogen het hol ingaan, ik zie de konijnen er uitkomen, ik zie, zoo waar als ik hier sta, dat de Hondjesheeren de beesten doodslaan. Ik ga naar ze toe, ik verbied het hun, ik zeg dat ik het zal aangeven, maar wat is het antwoord? Nu bedenkt U het maar, — die brutale kwājongens!”

„Zoo en wat zeiden ze?” vraagt de burgervader in gespannen aandacht, niet lettend op Teunis' onwelgevoegelijke qualificaties.

„Wel 't was natuurlijk het oude praatje. Je moet den burgemeester eens vragen of hij genoeg van de jacht heeft, vroeg de brutaalste, en daarop gingen ze kalm hun gang!” is het antwoord.

„Zei hij dat?” roept de ander verschrikt.

„Ja precies zoo! Ik moest vragen of de burgemeester genoeg van de jacht had?”

De veldwachter kijkt den burgemeester aan, die zenuwachtig met zijn brillenhuisje speelt. 't Was dan ook om zenuwachtig te worden. De heele

KALDOE NJONJA — „BOUILLON MEVROUW.”

omtrek behoorde aan vaders of ooms van de Hondjesheeren of aan die heeren zelf. De burgemeester begreep welk een bedreiging in die vraag school.

Wat baatte hem zijn jachtacte als op de private terreinen mijlen ver rond het dorp, bordjes werden geplaatst met „Verboden toegang”. Dan was het met zijn liefhebberij ook uit, hij kon dan de buks aan den kapstok hangen en de jachtakte in de kachel gooien. Eigen terrein bezat hij niet en als hij jaagde op verboden terrein dan werd hij, al was hij honderdmaal burgemeester bekeurd, zooal niet door zijn gemeente, dan toch door den rijksveldwachter.

„Teunis, je zult begrijpen, dat dergelijke bedreigingen dwaasheid zijn”, aldus nam hij ten slotte op afgemeten toon het woord.

„Ik kan natuurlijk nog wel ergens anders jagen, als ik per se jagen wil, maar ik ben hier ook niet oppermachtig en al behoef ik andere menschen niet naar de oogen te zien hm! — afin, er zijn er nog wel meer die van jagen houden, en die als die Hondjesheeren, zooals jij die menschen belijft te noemen, hun bedreiging uitvoerden, — — maar wat gaat dat jou ook feitelijk aan — Jij hebt je plicht te doen, versta je?”

„Jawel burgemeester, maar als ik ze nu weer eens aan den gang zie?” vraagt de veldwachter.

„Moet je ze dan juist bezig zien? Je doet je plicht, maar je gebruikt je verstand. Ik hoop dat je me begrepen hebt. Hier wil je eens opsteken. Alsje-blijft en nu bonsoir hoor!”

„Dank U wel, ook goeien avond burgemeester, ik zal er aan denken” zegt Teunis en vertrekt.

(Wordt vervolgd).

L E N T E.

Bloeiende velden en lachende drevon,
Groeierende spelden zij lang ons nieuw leven,
Keurig, als jonkvrouw, met bloemen in 't haar,
Kleurig gekleed is nu lente weer daar.

'k Groet u, mijn groene, mijn schoone, mijn blijde,
'k Spoed me om festoene uit uw krone, gewijde ;
'k Hoor 't reeds weergalmen in 't tempelgebouw :
't Koor van de psalmen, ter eer van Gods trouw.

't Zaad liet zich spreiden, op d' akker bereiden,
Laat, na verbeiden, werd wakker de weide,
Regen en zon : zóo ze eind'lijk ontbot,
Wegen vol zegen, tot nut en genot.

Vroolijk u wekkend, als morgen gaat kriecken,
Oolijk vertrekkend op purperen wieken,
Fluit er een zanger ; reeds joelt hij in 't hout :
Guit, slaap niet langer, 't krioelt in het woud.

Deed zich daar hooren een solo in 't koren,
Treed dan naar voren ; neen, vrees niet te storen ;
Kluister uw voet bij het rijpende graan :
Luister. hoe zoet er de kwartel kan slaan.

't Nuchtere zaadje, hoe wies het in weelde,
't Schuchtere blaadje, hoe 't lentewind streefde ;
't Knopjen, eerst flauw, is nu helder gekleurd,
't Dropje van dauw druipt en rozengard geurt.

Hoor, hoe kapellen, 't al gonzend vertellen,
Stoor ze niet, waar ze hun dagtaak zich stellen ;
Buigende neder, den Schepper tot roem,
Zuigende honig uit iedere bloem.

Roode met witte kastanjes, ten hooggen,
Nooden door bloes'mende kruinen onze oogen,
Spreiden hun blankheid en blosjes tentoon,
Beide profetisch en schitterend schoon.

't Zwevende wolkje in het rein hemelsblauwe,
't Levende volkje in de groene landouwe,
't Spart'lende vischje in den helderen vliet,
't Dart'lende veulen, zij juichen : geniet !

Kinders in 't zweven, zij zeggen : geen zorgen !
Kinders, al leven : vrees niet voor den morgen.
't Jubelkoraal van den nachtegaal klinkt,
Nu aan 't azuur slechts één sterreke blinkt.

Kli ken en zingen en ruischen en schat'ren,
Blinken en springen en bruisen en klat'ren,
Groeien en bloeien, zij vloeien tezaam,
Boeien de ziel aan één heiligen Naam.

Heere, mij ook dringt het harte tot danken ;
Eere zij u ! zingt het kunstlooze klanken,
Och, 't schaaft den berg der verheerlijking niet.
Toch laat het u zijn gevallig, mijn lied.

S. J. M. — V. D. P.

WAARMEE TE BEGINNEN.

III.

Ontleedkunde.

Gelijk overal in de schepping bestaat er ook in de taal verschil van rang en stand. Er zijn woorden die de hoofdrol spelen en ook dien dienst doen. Er zijn heeren en knechten. De een heerscht, de ander wordt beheerscht. En meermalen hebben die 't kleinste zijn voor 't oog het meest te vertellen.

De woorden staan maar niet los naast elkaar als de opgezette dieren in 't museum. Neen zij staan in onderlinge betrekking als de leden van een gezin, als de burgers van één volk. Dat komt doordat de taal leeft en groeit en kwijnt en weer opbloeit. In het woord uit zich de ziel desgenen die het spreekt, en die zelf weer is geschapen door *het Woord*, de Logos uit Joh. I.

Als ik lees: „de nieuwe, blijde morgen rijst”, en straks weer: „Hij groet den nieuwen, blijden morgen, dan zijn twee dingen waar

1° dat zooals elk begrijpt, de *morgen* hier hoofdzaak is. het hoofdwoord. *De, nieuwe, blijde* zijn toevoegsels en beteekenen zonder dat „morgen” hier weinig, zeggen ons niets. Zij zijn ondergeschikt aan het woord dat de hoofdrol speelt.

2° dat de verandering van *de* in *den, nieuwe* in *nieuwen, blijde* in *blijden* louter 't gevolg daarvan is dat *morgen* in den tweeden zin een andere plaats bekleedt dan in den eersten. Dit treft te meer, wijl *morgen* zelf toch *niet* verandert.

Dit toepassend komen we er toe te zeggen, dat lidwoorden en bijvoegelijke naamwoorden *zich schicken* naar het zelfstandig naamwoord waar ze bij behooren, net als de schaduw mee gaat met den man die in de zon loopt.

Eenzoo hoort iedereen dadelijk, dat in den zin: *de maan komt* op, dit onmogelijk zou kunnen *wezen komen* op. Het werkwoord richt zich dus naar het woord waarop het betrekking heeft, en wordt daarnaar enkel- of wel meervoud.

Zoo ware voort te gaan. Dat komt later.

Dit is nu duidelijk: Sommige woordsoorten hebben zich te voegen naar andere, naar hen die regeeren, evenals dit in de maatschappij geschiedt. Verandert de heer van plaats of werk dan is dat aan den knecht ook te merken. Duidelijker nog:

De hoofdwoorden bekleeden in den zin zekere plaats, staan tot hem in een bepaalde betrekking. Dien ten gevolgen kunnen, al naar de betrekking is of wordt, zij zelf of ook de woorden die hen vergezellen *van vorm* veranderen. We zeggen *kunnen*. Want al wordt plaats en betrekking anders, dan heeft onze taal lang niet altijd voor elk geval een afzonderlijken vorm; iets wat menschen, kort van memorie, niet behoeft te spijten.

Wie dit alles wel bedacht heeft komt tot deze slotsom:

a. Het is noodig te weten welke die *verschillende betrekkingen* zijn.

b. Men dient te weten welke *veranderingen* dit ten gevolge heeft. Om dat nu te onderzoeken letten we eerst op de *naamwoorden* en wel op de *zelfstandige*. Dat zijn dus b.v. *man, vrouw, kind*, en natuurlijk de woorden die er voor in de plaats kunnen komen, de *voornaamwoorden*: *hij, zij, het* enz. We beginnen met de eerstgenoemde.

(Men kan ook anders beginnen, doch er leiden veel wegen naar Rome, en dien wij inslaan is misschien de makkelijkste; hij is tenminste oud genoeg om goed te wezen).

Elke zin drukt uit, dat iets bestaat of dat iets geschiedt; dat iets er is, of dat het werkt, b.v. De zon is schitterend; de wind loeit. Maar hoe ook, altijd is het bestaan of de werking afhankelijk van hetgeen *is* of *werkt*. Er moet iets wezen dat schittert, dat loeit enz. Dat iets nu heet in de taalkunde het *onderwerp*.

Dat nu moet men trachten in elken zin te vinden.

Hoe dat gaat volgt hier:

Nemen wij het gezang:

Uren, dagen, maanden, jaren
 Vliegen als een schaduw heen.
 Ach, wij vinden, waar wij staren,
 Niets bestendigs hier benèen.
 Op den weg dien wij betreden
 Slaat geen voetstap die beklijft,
 Al het heden wordt verleden
 Schoon 't ons toegerekend blijft.

Om nu tot ons doel te geraken, moeten we dit eens eerst uit elkaar nemen, *ontleden*, zien hoeveel *volzinnen* het bevat.

Dan blijkt dat er zijn er 8 zinnen.

1. Regel 1 en 2.
2. Wij vinden niets bestendigs hier benèen.
3. Waar wij staren.
4. Op den weg staat geen voetstap.
5. Dien wij betreden.
6. Die beklijft.
7. Regel 7.
8. " 8.

Men ziet dat elke afzonderlijke *werking* of elk *zijn* een nieuwen zin geeft, en ook dat deze ontleedkunst gelijk elke andere zekere wijsheid en nadenken vereischt.

Nu vinden we als onderwerpen:

In den 1^{en} zin *de eerste vier woorden*.

"	"	2 ^{en}	"	<i>wij</i> .
"	"	3 ^{en}	"	<i>wij</i> .
"	"	4 ^{en}	"	<i>geen voetstap</i> .
"	"	5 ^{en}	"	<i>wij</i> .
"	"	6 ^{en}	"	<i>die</i> .
"	"	7 ^{en}	"	<i>het heden</i> .
"	"	8 ^{en}	"	<i>'t</i> .

Nu dient opgemerkt, dat al heeft natuurlijk elke zin een onderwerp, dat er toch niet altijd in staat, b.v.:

Zijn machtige arm beschermt de vromen

En redt hun zielen van den dood,

bestaat uit twee zinnen. Regel 1 en regel 2. Van den eersten is „Zijn machtige arm” 't onderwerp, van den tweeden ook, maar daar staat het er niet bij. Wie zijn verstand gebruikt, kan echter 't onderwerp altijd vinden. Zeg ik b.v. tot iemand: *spreek!* dan is dat schijnbaar een zin zonder onderwerp. Maar ieder begrijpt toch, dat de bedoeling is: spreek *gij*. Dit laatste woord is dus het onderwerp.

De ontleedkunst is echter niet alleen op verzen en stukken proza, maar ook op elken *volzin* op zich zelf ook toe te passen. Dat zien wij een volgende maal.

IN UW LICHT.

'k Ben, vriend'lijk Licht, in nevelen verdwaald,
 Ga gij mij voor!
 'k Ben ver van huis, de nacht is lang gedaald,
 O, ga mij voor!
 Ik vraag geen blik in 't onbekend verschiep,
 Zoo slechts mijn oog één schrede voorwaarts ziet.

Voorheen ging niet uw goddelijke glans
 Op weg mij voor.
 Ik ben mijn eigen weg gegaan, doch thans
 Licht gij mij voor.
 Ik volgde 's harten lust en trotschen waan,
 Gij ziet de zonden mijner jeugd niet aan.

Blijf ik in storm en strijd, in nood en dood
 Door u geleid,
 Dan wijkt de nacht voor 't heerlijk morgenrood
 Der eeuwigheid.
 Wat 'k minde, doch verloor, groet me in uw licht
 Met englenglimlach op het aangezicht.

A. R. M.

Vrij gevolgd.

UIT HET LEVEN

De weerwolf.

In een oude kroniek, in het begin der 18e eeuw door een Huizer geschreven, staat het volgende:

„Omtrent den jare 1565 was er een wolf in de wolfskamer. En waar is, hoe dat die wolf met zijn bek aan een paard zijn start zoolang vast houde, tot dat het paard omviel. En toen beet hij het paard zijn hals af. Naderhand doen kwam nog een wolf op een nacht in een huis en beet een pink of twee doot.”

„Nog is waar, zoo 2 oude lieden, Lubbert Jacobz. oud 88 jaar, en Sijmen Pieterz. oud 80 jaar, aan mij verhalen, hoe dat allhier op 't Huizer eind in 't dorp kwam een weerwolf, zijnde een manspersoon. En hoe dat Cornelis Jacobz., een boer, met een veenschoffel denzelve weerwolf na 't lijf gooide, dat maar even mis was. En hoe dat Tijmen Swart, zijnen windhond bij het aalsveen daar achter zette, maar den weerwolf die dede zoo lelik, dat zijn hond weerom keerde. En voerts aan mij verhaalt, hoe die Amersfoorders hem gevangen kregen, en hoe hij aldaar zijn tooverijen had beleden, en ook aldaar had gezegd, dat hij nooit in groter gevaar van zijn leven te verliezen had geweest, als wanneer tot Huizen den boer met een veenschoffel na zijn lijf gooide. En hoe hij eindelijk door uitspraak van zentensie op den Zwartten Amersfoorder Berg tot pulver wierd verbrand.”

Als Simon van Cyrene.

Deze Simon de Cyreniër was een vreemdeling in het Joodsche land, maar hij had er toch lang genoeg gewoond om zijne liefde voer Jezus te doen blijken. Ik geloof, dat hij tot dat soort van menschen behoorde, die nooit iemand in nood of gevaar zien verkeer, of zij gevoelen behoefte om hem te hulp te

komen. „Nu, Simon”, roept men hem toe, „gij zijt altijd zulk een vriend van Jezus geweest, help hem dan nu ook het kruis te dragen. Gij ziet, dat hij er onder bezwijkt!”

En dat deed hij Een schouwspel voor al de jaren des tijds en al de kringen der eeuwigheid: eenkruis met Jezus aan het eene einde er van en Simon aan het andere einde, — wat onwillekeurig de gedachte bij u doet opkomen, o vermoede en belaste ziel! dat niemand ooit een geheel kruis behoeft te dragen. Wat gij te dragen hebt, is slechts een half kruis. Hebt gij met armoede te worstelen: Jezus was óók arm, en hij komt tot u en neemt het andere eind van het kruis op zich. Hebt gij onder verdrukking of vervolging te lijden, Jezus werd óók verdrukt en vervolgd, en hij komt tot u en neemt het andere einde van het kruis op zich. Door welke zorgen of smarten gij ook getroffen wordt, gij hebt een medelijdenden Verlosser.

O, hoe duidelijk en helder staat die waarheid mij voor den geest! Jezus aan het eene ende van het kruis, en de ziel aan het andere einde van het kruis. En als ik Jezus en Simon den heuvel op zie gaan, dan zeg ik, dat wij elkander behooren te helpen onze lasten te dragen. „*Draagt elkanders lasten en vervult alzoo de wet van Christus!*” Als gij iemand ziet lijden onder verdrukking, of ziekte, of onder een handelscrisis, ga dan regelrecht naar hem toe en zeg: „Mijn broeder, ik ben tot u gekomen om u te helpen! Houd gij het eene einde van dit kruis vast, dan zal ik het andere einde van het kruis vasthouden en weldra zal er in 't geheel geen kruis meer ziju!”

TALMAGE.

Orthodoxe jeneverdrinkers.

Men weet dat in Rusland de Orthodoxe — Grieksche — Kerk, de heerschende, de Staatskerk, is. Misschien weten onze lezers ook dat die Kerk versteend is in haar ledige vormen, gebruiken, ceremoniën en inzettingen. Beeldendienst en heiligen-vereering hebben de plaats ingenomen van godsdienst en Christendom.

De „Indépendance Belge” deelde onlangs mede, dat hethoofd der stedelijke politie te Moskou bepaald heeft, dat niemand voortaan met gedekten hoofde in een herberg mag zitten.

En waarom niet? Is dat eerbied voor den achtbaren waard, of voor zijn gewichtige echtgenoot?

Nee, maar in de herbergen in Rusland (ook veelal in de Roomsche landen) vindt men heiligenbeelden. En die mag men niet onteeren. Men mag daar wel jenever drinken, zich zelve en de zijnen verwoesten, maar de beelden onthelligen... dat niet!

Terecht roept de „Indépendance” uit: *Godsdienst en Alkohol samen vermengd!*

Kort.

Schoon maar kort was de leus van den Engelschen predikant Grundy, toen hij op een diöcesanconferentie van de Anglicaansche Staatskerk te Manchester een lezing hield over de „gezelligheid en de huiselijkheid van het kerkgaan”.

Een preek moet volgens hem niet langer dan 17 minuten duren of met alles wat er bij komt, hoogstens 20. De Anglicaansche bisschop Moorhouse, van Manchester, vond dit echter te kras; 30 minuten voor een preek, dat was al zuinig genoeg; hij zelf tracht het steeds daarop te houden.

Wanneer zulk een Engelsche predikant met een Hollandschen in aanraking kwam, zou hij zeker vreemd opzien!

Uit een Chronijk, geschreven in den Jaare 1435:

De hand des Heeren is niet verkort. In 't Jaar onses Heeren, doe men schreef 1435, was de wind omtrent half Februarij veel Oost ofte N. Oost en des nachts was het klaar weder tot zes of zeven uren toe, zéér koud, waarvan op den dag donker grauw weder, het regende noch het dauwde niet tot in maanden Maart, April, noch in Mei.

En op St. Pancrasdag (den 12 Mei) „O. St.“, had het hard ijs gemaakt, dat er een kraai op staan konde, daar wiesch lover, noch gras, noch kooren, noch Pruimenboomen en bloeiende niet, noch Kersen, noch Appelen, noch Peeren, geen Wijngaard was ontlaten.

Ende daar waren Menschen, die geen betrouwen op God hadden en keerden haar land anderwerf om ende zij hadden geene vruchten; anderen zeiden met Job: God gaf, God nam, ende, daar zij een Hoet tarwe af pleegen te hebben, daar hadden zij vier Hoet af in die Zomer. En op St. Jan Baptistendag (den 24 Juni) zaaten de oude wijven met groote koolpotten voor de kerke, het volk konde haar niet verwarmen des daags na St. Peter en Pauwelis (30 Juni) in die octaaf van St. Jan, ende des daags scheen de zonne helder en klaar, ende des 's nachts zoo regende het zoetelik, zoo dat alle vruchten op het veld wiesschen, en men kocht daarna een achtste Tarwe om acht Groot, een achtste rogge om zes Groot, een achtste Gerst om drie Groot, een achtste Haver om tien Duiten: alsmede een achtste Guldelinge om drie Groot, een achtste Schijvers om een braspennig, een achtste Gijs-Janx om zes duiten, en alte ooft daarna een achtste peeren om twee stuivers, exet. een Koehooi om achttien stuivers van het allerbeste: een varken van het allervetst op de markt kwam, om drie Pond Hollands (vijfenvertig stuivers). Een rund dat 120 pond smeers (vet) hadde, kocht men om negen Rijnse Guldens (acht gulden en twee stuivers) en alle beesten na Proportie.

CHRISTELIJK LETTERKUNDIG VERBOND.

Dit hield onlangs zijn vergadering in „Irene” te Utrecht. Voorzitter was de heer A. J. Hoogenbirk. Dr. Gunning opende met gebed. De morgenvergadering was gewijd aan huishoudelijke werkzaamheden. O. a. werd besloten eene commissie te benoemen om een bespreking voor te bereiden van de vraag: in hoeverre valt te rekenen op den steun der Christelijke pers en met welke organen hebben wij allereerst gemeenschap te zoeken? Leden der Commissie werden de HH. Kat (leeraar H. B. S. Zutphen), Ds. Geselschap (predikant te Vaassen) en D. Splinter te Bodegraven.

In de namiddagvergadering werden de beide opge-

geven referaten behandeld, die voor belangstellenden te lezen zullen zijn in een der volgende nummers van „Ons Tijdschrift”, daar zoowel Dr. J. H. Gunning J. Hzn. als mejuffrouw Van der Vlies de gehouden referaten welwillend afstonden.

De bespreking kenmerkte zich door algemeene deelneming eraan van de aanwezigen, door eenheid in de hoofdzaak bij verschil in onderdeelen. Het referaat van Dr. Gunning over „De leer der Evolutie”, deed nitkomen, hoe noodig het is Christenen van verschillende beschouwingen, doch staande op denzelfden grondslag van Gods Woord, bijeen te brengen voor dergelijke besprekingen. De heer De Savornin Lohman drukte zeker aller meening uit, door te zeggen: wij willen de evolutie niet ontkennen. de maatschappelijke toestanden ontwikkelen zich naar vaste gronden, doch het is een fout der evolutionisten, zoo zij meenen, dat de stof zich zelf ontwikkelt: de evolutieleer moet zich niet alleen aansluiten aan den God, die schept, doch ook aan den God, die regeert, en de wetten der ontwikkeling heeft vastgesteld.

Mejuffrouw Van der Vlies sprak daarna over „De Roman in de letterkunde.” Zij had een zeer belangrijk stuk er over geschreven, dat zij der vergadering ten beste gaf. De denkbeelden door haar daarin ontwikkeld zullen nog verder besproken worden, als alle leden het referaat gedrukt hebben kunnen zien. Toch ontspan zich reeds een belangrijke gedachtenwisseling vooral over den hedendaagschen roman, waaraan zeer vele leden deelnamen. Ds. Verhoeff sloot met dankzegging.

Het was een zeer aangename dag. De opkomst was groot te noemen en — aller oordeel was, dat het C. L. V. niet alleen een bewijs had geleverd van zijn levenskracht, maar inderdaad een groote schrede voorwaarts gedaan had. Introductie en Statuten verschaft de heer W. van Nes, Barentzstraat Utrecht, (1^e Secr.).

LEESTAFEL.

De Rijnsche Zending. Tijdschrift uitgegeven door de Vereeniging tot bevordering der belangen van het Rijnsche Zendinggenootschap, te Barmen Onder redactie van J. P. G. Westhoff, *Höveker* en *Wormser*, Amst.

Het bekende Barmensche Zendinggenootschap heeft ook hier te lande een tak, waaruit reeds jaren een gezegende werkzaamheid voortspuit. Bekend is hoe het Rijnsche Genootschap werkt, o. a. in onze Oost, op een wijze die algemeen lof ontvangt en verdient. Voor menig deel van onze Indiën is door Duitschers meer gedaan dan door Nederlanders.

Het tijdschrift *De Rijnsche Zending* is een mooi, degelijk zendingsblad, 'twelk we om den inhoud van harte aanbevelen, temeer wijl 't onze eigen bezittingen betreft. Het geeft uitnemende opstellen en is waard door elken zendingsvriend te worden gelezen. De inhoud van nr 1 van den 32sten jaargang geeft eenig denkbeeld van wat hier geboden wordt. Dit nr bevat: Bij den aanvang des jaars, door Dr. A. Schreiber. Battsche zendingsvereniging, door zendeling Pilgkam. Een zendingsfeest op het zendingsgebied, door zendeling Schütz. Bericht van den zendingspost Sigompoelan, door zendeling Lombeck. Eenige mededeelingen van zendeling Nommensen Sr. Bericht van zendeling Püze over den zendingspost Palipi op Samosir. Het nieuwste bericht van Hoeta Salem. Nias. Brief van zendeling C. Ufer. „Het tekort”. Boekbespreking. Ingekomen giften.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

„DE LAATSTE DAGEN”.

(Pinksterfeest).

De geschiedenis der menscheid op aarde is in twee deelen gesplitst. Het eerste deel begint met de schepping en den val der menschen en eindigt in het graf van Jezus Christus. Het tweede deel vangt aan met zijne opstanding en de vijftig daarop volgende dagen en zal zijn slot vinden in Christus heerlijke wederkomst. Niet naar eigen inzicht, maar op het voorbeeld der Heilige Schrift, noemt men die beide helften de *oude* en de *nieuwe* bedeeeling.

Onmiddellijk na den val begon Gods arbeid ter voorbereiding van de verlossing. De *belofte* Gods was onwankelbaar en getrouw; voor hen die onder deze belofte geboren werden, leefden en ontsliepen, was ze zoo goed als de vervulling zelve. Doch even waar is het dat eene belofte zonder vervulling erger dan niets is. De belofte is als een bankbiljet, het geloof geeft haar waarde, volle waarde. „De Nederlandsche Bank betaalt aan toonder duizend gulden”. Het papiertje waarop deze woorden staan, ondertekend door de daartoe rechthebbende bestuurders van de Bank, wordt door niemand die f 1000.— van u te vorderen heeft, geweigerd indien ge hem dat in plaats van geld geeft. Toch is de man in den letterlijken zin des woords niet *betaald*. Maar zijn vertrouwen in de Bank is zoo onbeperkt en volkomen onwankelbaar dat hij er niet aan denkt om dadelijk de betaling aan het kantoor der Bank te gaan halen. Hij geeft u kwitantie en de Bank

crediet. Hij zou den man uittachen, die moeite deed om hem te bewijzen dat hij in dat papiertje geen *geld* had. En toch weet hij niets van den toestand der Bank: hij *weet* niet of daar wel eens duizend gulden in kas is. Hij *gelooft*.

In datzelfde geloof — niet in de Bank, maar in God, — zijn al de heiligen van de oude bedeeeling ontslapen. God had nog niet zijn Zoon gegeven; hij had nog niet betaald, maar hij had beloofd het te zullen doen. Die betaling zou volgen in de „volheid der tijden”. Dat woord was zoo goed als de daad. Zij legden daarop het hoofd volkomen rustig neder.

Hun geloof was geen ander dan het onze; wij die onder de nieuwe bedeeeling leven. Maar in zeker opzicht is het onze niet anders dan het hunne. Wilt ge een ander beeld uit dezelfde toestanden gegrepen? *Wettig* betaalmiddel zijn gemunte gouden zilverstukken, en *muntbiljetten*. Een muntbiljet is ook slechts een papiertje. Doch daarop belooft niet de Nederlandsche Bank, maar de Staat der Nederlanden dat hij goud of zilver uitbetalen zal. Men mag bankpapier weigeren, maar moet muntbiljetten in betaling aannemen. Ze staan hooger. De Regeering zelve staat er borg voor. Wij gezamenlijk vormen niet het bestuur der Bank dat de bankbiljetten uitgeeft; maar wel het volk dat door zijn regeering muntbiljetten in omloop brengt.

De tijd der oude bedeeeling is als de tijd van het bankpapier; die der nieuwe bedeeeling als de tijd van de muntbiljetten; de eeuwige heerlijkheid die na deze „laatste dagen” te wachten staat is de tijd van het goud. Want ook wij leven op *belofte* en wan-

delen door geloof, niet door aanschouwen. Wat we zijn zullen, zal eerst geopenbaard worden als hij die ons leven is geopenbaard wordt. Hij was beloofd en stond, ondanks de belofte, nog buiten de menscheit. Hij heeft ons vleesch en bloed aangenomen en kwam in de menscheit. Daarmede was de vervulling van de belofte *begonnen*. Hij ging weer heen en werd geplaatst boven de menscheit. Wel nam hij haar in zich mede en plaatste haar in zijn persoon op den troon, maar ook dat is alles nog belofte. De vervulling, de volheid komt eerst bij zijne wederkomst, als wij hem „tegemeet zullen gaan in de lucht en alzoo altijd bij den Heere zijn.”

Zoo is de *nieuwe* bedeeeling de *laatste* dagen. Het oude is voorbijgegaan, want het was oud en verouderd en nabij de verdwijning om zijner onprofijtelijkheids wil. Er is geen profijt, geen voordeel in een belofte als ze niet vervuld wordt. En zoodra ze vervuld wordt, verdwijnt ze. Zoolang het bankpapier onder ons gewone menschen van hand tot hand gaat, blijft het zijn waarde behouden, maar zoodra de Bank voor een biljet f 1000 betaald heeft, slaat ze een gat in 't biljet en maakt het daardoor onbruikbaar, want die belofte is vervuld en de Bank geeft niet tweemaal *dezelfde* belofte.

Het oude is dan voorbijgegaan en alles is nieuw geworden. Maar wij hebben het nieuwe nog niet. We hebben de *cerstelingen* van het nieuwe. Bankpapier is ingelost, doch we kregen er muntpapier voor in de plaats. Dat is wat Paulus noemt: „Die ons ook het *onderpand* zijns Geestes gegeven heeft.”

Jezus Christus door den Vader opgewekt zijnde, waardoor de oude verdeeling wegviel, is door de rechterhand Gods verhoogd, heeft de belofte des Heiligen Geestes ontvangen (dat is: God heeft aan hem de belofte van hem als Middelaar den Heiligen Geest te geven vervuld) en heeft uitgestort wat hij daarin ontvangen heeft. Hij is door zijn „verhooging” van ons weggegaan, maar heeft beloofd: „Ik zal u geen weezen laten; ik kom weder tot u”. En hij heeft het niet bij de belofte gelaten, maar zoodra de belofte van God aan hem vervuld was, heeft hij ons *pand* gegeven: den Heiligen Geest.

Wat is een onderpand?

Het is niet de zaak zelve. Maar 't is ook geen bloote belofte. 't Is een ding dat evenveel waarde heeft als de zaak zelve. De eigenaar zal het dus inlossen.

Zoo heeft Jezus Christus zijn Geest ons tot onderpand gegeven voor de zekerheid dat hij eens zal komen om de geheele belofte volkomen in vervulling te doen treden.

De belofte is dat wij „hem zullen gelijk wezen, want wij zullen hem zien gelijk hij is”. En daarom heeft hij ons geen onderpand gegeven dat buiten ons omgaat; geen onderpand zooals ook de tempeldienst er een was; geen schaduw maar een werkelijkheid. Wat vroeger in steenen tafelen gegrift was, is nu in ons hart en in ons verstand geschreven. Als *Zoon des menschen* kwam de Zoon des Vaders om de belofte in werkelijkheid te doen overgaan. Als Zoon des menschen daalde hij in het graf. Als *tweede Adam* verrees hij, voer hij ten hemel op, zette hij zich aan de rechterhand der Majesteit Gods, ontving hij de belofte des Heiligen Geestes en stortte hij uit „wat ge nu ziet en hoort”. Hij deed het

dus als hoofd van ons geslacht. De „tweede Adam” is de Heer uit de hemelen. Die tweede Adam is niet gelijk de eerste een levende ziel, maar een levendmakende geest. De Heilige Geest, met welken hij gezalfd werd, stroomde dus van uit hem als het hoofd in al zijn leden. Daarin ligt de kracht van het „onderpand des Geestes”. Een afstammeling van Adam heeft door zijne geboorte uit Adam het onderpand dat hij bij zijn opgroeien meer en meer op zijn stamvader zal gaan gelijken, totdat hij, volwassen, diens evenbeeld is. Zoo hebben wij, herboren uit water en Geest, in dien Geest, in die geestelijke geboorte, het onderpand dat we geestelijk opgroeijende, eindelijk geestelijk volwassen, hem zullen gelijk zijn.

Zoolang de erfgenaam een kind is verschilt hij in niets van een dienstknecht; maar zoodra hij volwassen en meerderjarig in de maatschappij optreedt is hij voor de buitenwereld de evenknie van zijn vader, de gelijke van zijn ouderen broeder die reeds vroeger meerderjarig was. Die meerderjarigheid bereiken wij door „de openbaring der kinderen Gods”, door onze zalige opstanding bij „de openbaring”, de wederkomst van Christus Jezus. Daarvan is de Geest het onderpand, want nu is nog wel ons lichaam dood om der zonden wil, maar onze geest *is* reeds leven (niet levend, maar leven) om der gerechtigheid wil.

De gelijkheid bestaat tegenover de buitenwereld. Wat ons, in kwaliteit van zijne discipelen gedaan is, zal Jezus eens rekenen als aan hem gedaan; maar die 't gedaan heeft zal eerst ten laatsten dage zien dat er geen onderscheid bestond.

Doch ofschoon er tegenover derden geen onderscheid bestaat tusschen een vader en zijn volwassen kinderen, onderling wordt de verhouding van meerdere en mindere nooit opgeheven. Dat kan niet; dat wortelt in de geboorte en het geboren worden. De vader blijft het hoofd, al wordt de zoon zoo oud als Methusalach. Evenzoo is het eindoel bereikt wanneer wij voor eeuwig bij den Heere zijn, hem zien gelijk hij is, hem kennen gelijk hij ons gekend heeft, hem gelijk zijn, en hij zelf den scepter overgeeft aan den Vader en zelf „onderworpen” wordt, opdat *God zij alles in allen*.

Er kan dus niets meer volgen tusschen de komst van Christus en zijne wederkomst. In de „*laatste* dagen” heeft God tot ons gesproken door zijnen Zoon. „Kinderkens, het is de *laatste* ure” alles is reeds *nieuw* geworden. De laatste dagen kunnen naar ons bekrompen begrip schier ontelbaar vele zijn; de laatste ure kan eeuwen duren; maar ze zijn de *laatste*. Zoodra zij eindigen volgt niet een nieuwe tusschenperiode, doch de volzalige eeuwigheid.

Die laatste ure begon op den Pinksterdag te Jeruzalem; die was de geboorteure der nieuwe menscheit. Daarin ligt de groote, de eeuwige beteekenis van dien Pinksterdag, van ons Pinksterfeest. De bede om een nieuwe, een groote, een voelbare uitstorting des Heiligen Geestes is even ongerijmd als de bede om een tweede vleeschwording van Jezus zou zijn. Wel is het meestal bedroevend op te merken hoe weinig werking van Gods Geest gezien wordt, maar dat ligt niet daaraan dat God niet genoeg gegeven heeft, maar daaraan dat de gemeente, de nieuwe menscheit, zoo ernstig ziek is. Een krank, een zwerend lichaamsdeel voelt heet van de

koorts, omdat de ziekte het bloed ongeregeld laat stroomen, of ijskoud, omdat de ziekte het bloed den weg afsnijdt. Maar het noodige bloed is er wel. De gemeente heeft allerlei geestelijke ziekten, en daarom kan de Geest niet werken. Helaas, in plaats van haar eigen gezondheid te herstellen door de ziekte uit te drijven, in plaats van haar eigen zaligheid te werken met vreezen en beven, geeft de kranke God de schuld door zeer vroom maar zeer verkeerd hem te bidden om een groote en nieuwe bedeeling van zijnen Geest. Ze kon evengoed bidden: „Laat den Heere Jezus nog eens gekruisigd worden, want die éene kruisiging heeft niet genoeg geholpen. En stort opnieuw uw Geest uit, want wij zijn zoo zondig!”

Richt maar weer op de slappe knieën; versterkt maar de trage handen; maakt rechte paden voor uwe voeten, opdat hetgeen kreupel is niet verdraaid maar veel meer gezezen worde! De handen die nooit werken worden eindelijk geheel onbruikbaar; wie altijd rijdt als hij uit moet kan ten slotte geen tien minuten meer loopen. Die luisard zal ten laatste een ruïne van een mensch zijn, met allerlei storingen en ziekten behaft. Heeft hij eenig recht om te zeggen: Hoe zwaar beproeft God mij! Ach had hij me maar vlugge handen, sterke knieën en goeden bloedsomloop gegeven! Niet minder onrechtvaardig is de klacht, die heel godsdienstig klinkt: „De gemeente is zoo ellendig; och, behaagde het God toch om weer eens zijn Geest te geven!” Niet God houdt zijn Geest terug, maar wij belemmeren dien Geest, hinderen hem, bedroeven hem, ja kunnen hem uitblussen; evenals de luisard er aan sterven zal als hij door voortdurend stilzitten een geregelde bloedsomloop stremt.

„De laatste dagen”. „Nog één verjaardag en dan zijt ge man!” zegt de vader tot den jongeling; „werk flink, oefen u goed, ontwikkel uw verstand, vorm uw lichaam, en straks wordt ge mijn waardige deelgenoot.”

„De laatste ure”. God is niet onrechtvaardig dat hij niet zou letten op „uw arbeid der liefde”; waakt, staat, weest mannelijk, en straks beërft gij het koninkrijk, dat u bereid is van de grondlegging der wereld.”

W.

OP DE EILANDEN.

EEN FAMILIEGESCHIEDENIS.

DOOR

A. J. HOOGENBIRK.

XXI.

EEN OMKEER.

Dagen gingen voorbij. De kleine zieke ontwaakte nu en dan, doch om telkens weer in slaap te vallen, in verdooving naar het veeleer geleeke, zonder er op te letten of moeder hem riep of kuste, ja schijnbaar zonder eenig bewustzijn. En als Bertha den mannen der geneeskunst vroeg wat het was en worden zou, haalden zij de schouders op, daar zij niets konden of niets wilden zeggen dat opheldering of hoop gaf. „Kon hij maar spreken, mevrouw, dan wisten we meer”, was het eenig bescheid.

De moeder sprak ook niet, althans zeer weinig. Maar des te meer leed zij. Er zijn krachtige naturen wier trots is zelfbeheersching, maar die inwendig een worsteling hebben als bij zwakkere schepselen niet voorkomt. Mieux vaut casser que plier — beter breken dan buigen — is de leus van weinigen, al nemen 't velen pralend in den mond. Trouwens 't is een leus die enkelen ten zegen, maar den meesten verderfelijck zou wezen.

Dagen en nachten was Bertha bij den kleinen zieke, nu vreezend, dan hopen, steeds bedroefd en somber, weigerend getroost te worden, zelfs door Hanna, hoezeer zij die ook anders gehoor en vertrouwen schonk. „Spreek mij niet van God, van uw God”, had mevrouw eens gezegd, toen Hanna in alle eenvoudigheid waagde te zeggen, dat leven en adem in des Heeren hand zijn. Zoo bleef voor de trouwe dienstbode niets over dan te zwijgen en — in stilte tot God te roepen, dat hij raad, licht en uitkomst geven mocht.

Een week was voorbijgegaan, elken dag had de moeder gehoopt — vergeefs. Ze ervoer, met Salomo, hoe de uitgestelde hoop het hart krenkt. Weer verliepen er dagen. Het kind bleef ziek, en de dokter zonder wetenschap, ja machteloos. Voor Bertha scheen heel de wereld om haar heen als dood. Wat haar vrienden mochten zeggen — allen trouwens niet veel meer dan goede kennissen uit den laatsten tijd — ze hoorde het niet, het trof haar niet. Haar kindje vervulde al haar gedachten in zooverre die niet waren bij haar man, omtrent wiens lot ze nog altijd geen zekerheid had. Haar hart was bij haar schatten, en ze ervoer, onwetend, hoe ontzettend het is tot hoogste goed alleen datgene te hebben wat vergankelijk is, der ijdelheid onderworpen.

De derde week ging in. De kleine zieke bleef lijdend, at bijna niet en scheen uit te teren. Flauw en mat stonden, als hij niet sliep, de anders zoo heldere oogjes; geen kreet liet hij hooren. De moeder bleef zwijgen, met de kracht der wanhoop die stom is door den looden last van het leed, dat elke uiting onderdrukt. Doch daar binnen woedde de storm, de storm van opstand tegen de Macht die niet werd erkend, de toorn van het onherboren hart, de vertwijfeling van den ongeloovige, die staart in den nacht van het heden en van de toekomst.

't Was Vrijdagmorgen. Na een nacht zonder slaap zat Bertha aan het wiegje van haar kind, elke beweging bespiedend. Haar voorhoofd klopte, de oogen brandden haar in 't hoofd. Een kop bouillon stond nog onaangeroerd voor haar.

Opeens klonken zware voetstappen. De deur werd zonder kloppen met kracht opgedaan, en een oogenblik later. . . . lag Wagtendonk in de armen zijner vrouw. Met een kreet was zij opgesprongen. Een oogenblik later viel zij machteloos neer.

Een half uur lang bood de ziekenkamer een waar toneel van verwarring. Wagtendonk, die gemeend had zijn vrouw te verrassen, begreep volstrekt niet wat er gebeurde. Hij wendde zich aanstonds tot Hanna, die echter zelf in 't eerst zoo ontdaan was, dat het haar bijna ondoenlijk was eenigszins geregeld de noodige inlichting te geven. Ten slotte kreeg Wagtendonk zooveel uit haar als voldoende was voor het oogenblik. Intusschen liepen bedienden af en aan, en wijdde Hanna haar zorgen aan mevrouw. Er was een dokter gebaald die aanstonds gelastte

Bertha in een andere kamer op een rustbank te leggen. Weldra kwam zij weer tot bewustzijn. Was de eerste schok te sterk geweest, thans gevoelde zij zich voor een oogenblik weer gelukkig, nu zij den geliefden man weerzag, van wien zij zoolang niet had geweten of hij leefde of dood was. 't Was een wederzien even ongedacht als heerlijk, dagen en weken van smart vergoedend, in een oogenblik doorleefd, toch onvergetelijk.

„En waar is mijn jongen?” vroeg Wagtendonk eindelijk, toen zijn vrouw met bezorgdheid had gevraagd of hij niet zou gaan rusten. 't Ontging haar niet hoe bleek, vermagerd en zwak hij er uitzag. Bertha antwoordde niet. Als een wolk na een paar minuten zonneschijn, kwam voor haar geest weer de gedachte aan haar doodziek kind.

Hij sloeg den arm om haar heen en ging met haar, die als een blad trilde, naar de kamer waar de kleine lag. Bertha sloot even de oogen toen hij het wiegje naderde. Dat was slechts een oogenblik. Want een kreet die haar als muziek in de ooren klonk, deed haar als uit de verdooving ontwaken. Zij sloeg de oogen op het wiegje. 't Was werkelijk haar jongen die nu met een schreeuw als van blijdschap, de handjes uitstrecte naar zijn vader, dien hij niet kende, maar vriendelijk toelachte. Wagtendonk tilde het kind op, dat de armpjes om hem heen sloeg en zich tegen hem aanleide.

De moeder stond sprakeloos. Hanna zag nu eens den blijden vader dan weer het jongske aan, dat, hoe bleek en vermagerd ook, toch weer vroolijk was als weken geleden.

„Wat is hier toch gebeurd?” riep Wagtendonk eindelijk; „mijn jongen is zeker heel ziek geweest!”

Geweest! Hoe vreemd, hoe liefelijk toch klonk Bertha dat woord. Zij kon niet spreken, maar begon luid te snikken. Haar man leidde haar zachtens de kamer uit.

Onze dichter De Génestet is zeker in velerlei opzicht geen leidsman voor hem die liever gelooft dan twijfelt. Toch heeft hij vele treffend ware dingen gezegd. Daaronder behoort :

Daar zijn er ook, wien niet de nood
Maar zegen bidden leerde.

Althans hier bleek het waarheid.

Het een na het ander was over Bertha gekomen. Eerst de ommekeer bij haar man, in haar oogen een dwaasheid, die een scheiding tusschen hen zou maken en haar jong, vroolijk leven bederven. Toen zijn nieuwe afwezigheid, zijn gevangenschap en de pijnlijke onzekerheid. Tegelijkertijd de raadselachtige ziekte van haar kind, het eindeloos zweven tusschen hoop en vrees, met een donkere toekomst voor zich.

Toch had dit al haar hart niet vernederd of gekeerd tot Hem die sloeg. Zij had niet met Jeremia den mond in het stof gestoken, zeggende: misschien is er verwachting. Want, al had zij ook eens voor de gemeente den Heer beleden, haar hart was Hij vreemd gebleven en in de ongeloovige Indische maatschappij had zij Hem gansch vergeten. De tuchtroede had haar niet verbeterd maar verbitterd, omdat zij hem niet kende, die doorwondt maar wiens handen ook heelen. En in de bitterheid harer ziel, slechts lettend op al haar wee, had zij 't geloof zelfs aan 't bestaan van een God die regeert verloren,

of Hem slechts beschouwd als Een die doet wat Hij wil al zouden zijn schepselen er onder bezwijken.

Doch het zou nu anders worden.

Op één dag, in één oogenblik was alle leed weggevaagd, door onuitsprekelijke blijdschap vervangen. Waar des avonds het gewezen had vernacht, was nu, des morgens, gejuich. Wie had haar man zoo plotseling in haar armen gevoerd; wie, meer nog, het wonder der genezing van haar kind gewerkt. De dokters stonden er verbaasd van, wenschten haar geluk, en verzekerden haar dat al weder bleek „hoeveel de natuur kan doen, en hoe raadselachtig zij werkt”. Maar in Bertha's hart begon onder den overvloed van zegen, de overstelpende blijdschap, iets anders te werken dan de natuur — de genade.

Denzelfden avond lag een vrouw geknield bij het wiegje van haar nu rustig sluimerend kind, en sprak: „O God, die zijt, ik dank U, voor mijn man, voor mijn kind, en voor mij zelf. Ik ben zooveel goeds niet waard!”

Er viel den eerstvolgenden dag veel te verhalen, veel te danken tevens. Wagtendonk, door Evert trouw verzorgd, was, zoodra hij zich genoegzaam hersteld voelde uit de gevangenschap weergekeerd. Dadelijk na zijn komst werd het beleg, om 't zoo te noemen, opgebroken en trokken de troepen af. Vooruit echter was der bevolking nog eens op het hart gedrukt, dat het bij nieuw verzet niet zoo gemakkelijk zou afloopen.

Toen de dokter, onder wiens behandeling de gewonde nu gesteld werd, onderzocht hoe 't methem stond, prees hij de zorg van Evert, maar trok overigens een bedenkelijk gezicht. 't Bleek namelijk dat de toegebrachte steek, al zou de gemaakte wond weder genezen, toch tengevolge zou hebben dat Wagtendonk nooit weer zoo gemakkelijk en zoo vlug als vroeger kon loopen. Dit wilde m. a. w. zeggen, hij zou den dienst voorgoed moeten verlaten. De geneesheer wilde echter niet geheel op eigen oordeel afgaan, en zoo vertrok Wagtendonk naar Batavia, om zich daar opnieuw te laten onderzoeken en geheel herstellen, zoo mogelijk, te vinden. Daar gekomen had hij zijn vrouw willen verrassen. We weten reeds wat volgde.

Met Wagtendonks komst scheen eensklaps alles een keer ten goede te nemen. De kleine zieke begon van dat oogenblik te herstellen, en al bleef een raadsel wat de krankheid mocht geweest zijn, de genezing was volkomen. Hanna's hart sprong op van vreugde, toen zij het jongske weder gezond zag worden. Zij waagde het tot mevrouw te zeggen: „Dat heeft de Heer gedaan; ik geloof dat Hij het gebed verhoord heeft”. Ditmaal sprak mevrouw het niet tegen, maar zei alleen: „Ik geloof nu dat Hij wonderen kan doen.”

Dat zou ook blijken, en nog sterker schoon minder zichtbaar, aan Bertha zelf. De goedheid Gods, nooit recht geprezen, had haar hart overweldigd, gebroken, maar ter heeling. De goedertierenheid van dien God, wiens hand zij zoolang niet had willen zien, buiten wien zij gemeend had 't wel te kunnen stellen, had ten slotte overwonnen, haar ontdekt aan zich zelf, haar doen gevoelen hoe zij schuldig zij was, maar ook hoe er bij God genade is, en vergeving opdat Hij gevreesd wordt. Zoals we weten ontbrak het Bertha niet aan kennis. Thans werd die kennis leven, hoop, troost.

Eenige weken later onderwierp Wagtendonk zich opnieuw aan een geneeskundig onderzoek. De uitkomst bevestigde toen wat de dokter reeds had gezegd. De wond was nu genezen, doch het been stijf, en kans dat dit ooit beteren zou bestond er niet. Kort daarop volgde dan ook het ontslag uit den dienst. In de kringen waarin hij zich bewoog vonden velen het wel „verduiveld jammer” maar was toch het leed niet groot. De wereld zal altijd de kinderen Gods haten, al dekt zij het soms met een vriendelijken schijn, zooals Wagtendonk dien bleek uit de vele betuigingen van innig leedwezen. Hij wist hoe weinige er gemeend waren. Sinds hij „vroom” was geworden kon men zijn gezelschap wel missen.

Wat hem den slag die hem trof eenigszins ja veel verzachtte, was niet alleen de hoogst cervolle wijze waarop hij ontslagen werd, waaar meer nog een zeer waardeerend schrijven dat volgde. Daarin werd hem namelijk met het oog op zijn groote bekwaamheden voorgesteld als raadsman of adviseur in krijgssaken werkzaam te blijven. Hij zou dan echter zich weder in Nederland moeten vestigen.

Noch het een noch het ander was Wagtendonk zoomin als zijne echtgenootte onwelkom. De Indische maatschappij vol ongelooft, luchthartigheid en wereldzin trok geen van beiden thans meer aan, temeer wijl ze er uiteraard nog zoo weinig vrienden hadden. De toestanden waren trouwens destijds anders dan nu. Ook in Indië komt het Christendom steeds meer tot zijn recht en eer.

Zoo zette dan het echtpaar weldra weder koers naar het vaderland, doch niet zonder een hartelijk afscheid te hebben genomen van den man, die 't middel was geweest om Wagtendonk beslist voor den Heer te winnen. Evert en Hanna gingen natuurlijk weder mee, en zooals de eerste zei dachten alle twee: „'t Is heel mooi zoo'n land eens te zien en die zwartjes, maar 't is toch Holland niet.” Nu daar viel niets tegen te zeggen en de ervaring van duizenden bewijst dat zij evenzoo denken. De reis was voorspoedig en na eenige weken bevonden zich allen weer op den vaderlandschen grond, maar in meer dan één opzicht niet geheel denzelfden als weleer.

AVONDBEDE.

Mark. 1 : 32.

Als 't avond was geworden,
Daar legden zij, o Heer,
Hun blinden, kreup'len, kranken,
Voor uwe voeten neer.

Als 't avond is geworden,
Daar leggen wij ook nu
Het leed van ons en de onzen
Ootmoedig neer voor u.

Hier zijn wij krank, gebonden,
Gebogen onder smart,
Of lijdend aan de wonden
En zonden van ons hart.

Gij, die verzocht in krankheid,
Voor onze schulden leedt,
En al de worstelingen
Van 't eenzaam harte weet,

Met innerlijke ontferming
Bewogen als weleer,
Genees door uw genade,
Genees ons allen, Heer!

A. R. M.

WAARMEE TE BEGINNEN.

IV.

Verdere ontleedkunde.

We weten nu wat men in den zin *onderwerp* noemt. Thans gaan we de andere deelen van den zin bezien.

Elke zin drukt uit dat iets *is* of *geschiedt*, anders zou hij niets zeggen, *onzin* zijn. Dat woord nu of die woorden welke uitdrukken *wat* geschiedt, heet of heeten het *gezegde*.

B. v. Zie Gezang 3 vs. 1 het *Te Deum*.

1. Wij *loven* U, o God,
2. Wij *prijzen* uwen naam ;
3. U eeuwig Vader, U
Verheft al 't schepsel saam.
4. *Zingt* scrafs, 5. eng'len *zingt*,
6. *Heft*, machten, *aan* en tronen!
7. Onafgebroken *rijz'*
Uw lied op hooge tonen ;
8. Gij, driemaal heilig *zijt* Ge,
O God der legerscharen,
6. Dat aarde en hemel steeds
Uw grootheid *openbaren*.

Nu zijn de onderstreepte woorden elk in een zin het *gezegde*: Zij zeggen wat het onderwerp van den zin *doet* of *is*.

Nu zal de lezer misschien zeggen, dat „gezegde” een vreemden naam is, want dat men dezen kan toepassen op meer. In den 2en zin b.v. „Wij *prijzen* uwen naam”, kan men zeggen dat wat het onderwerp doet is: „uwen naam prijzen” en dat dan dit alles *gezegde* is.

Maar ten eerste zijn die benamingen in de taalkunde een der vele zonderlingheden of liever verkeerdheden die op dit gebied bestaan, en die daaruit voortkomen dat het heele stelsel naar dat van andere talen is gevormd. Dit te veranderen is vaak beproefd, doch wijl ieder 't op zijn manier doet geeft het een hope-looze verwarring steeds verschillende namen te hebben voor dezelfde zaak.

't Doet er eigenlijk ook niets toe meestal; „als 't kind maar een naam heeft”. Ook kan men den naam *gezegde* wel toepassen op heel den zin, (het onderwerp er afgerekend) maar dan bezorgt men zich later noodeloozen last, gelijk blijken zal, en moet alweer aan 't verdeelen.

Men ziet en begrijpt dat dit *gezegde* steeds een werkwoord moet wezen, wijl het *zijn* of *doen* uitdrukt.

Nu kan een werkwoord tweeërlei voorstellen :

1o. een werking, die op iets *overgaat*;
2o. „ „ „ dat *niet kan* of althans het *niet* doet.

Ik kan b.v. *eten* en die werking toepassen op brood, brood, vleesch, enz.

Ik kan ook *lachen*, maar die werking kan niet op iets overgaan.

Bij eten kan ik zeggen: *wat* ik eet; bij lachen komt nooit te pas: *wat* ik lach.

In zin 1 en 2 van Gezang 3 vinden we, dat het loven overgaat op *U*, het prijzen op *uwen naam*. Dat nu heeten de *voorwerpen*.

In zin 3 is 't voorwerp *U, U*.

In zin 4, 5 en 6 *kon* een voorwerp zijn, maar is het niet en komt het ook niet tepas.

In zin 7 *kan* geen voorwerp zijn.

In zin 8 evenmin.

In zin 9 is *uw grootheid* 't voorwerp.

Nu begrijpt ieder, dat het mogelijk en noodig kan zijn de drie vermelde deelen van den zin nader te bepalen. Is b.v. *Jan* het onderwerp, dan kan ik er bij zetten *den knecht*. Bij *zingen* kan tepas komen *mooi, heerlijk*, enz. Ik kan *wandelen*, evengoed *heden als morgen*. Al zulke woorden nu heeten *bepalingen*. Zoo zijn de woorden *saam, onafgebroken en op hooge tonen* bepalingen. Zij konden desnoods weg blijven, maar verduidelijken den zin, *bepalen* de woorden nader.

Wij krijgen dus, alles saamvattend:

Dat elke volzin bestaat uit *vier* deelen:

1. Onderwerp. 2. Gezegde. 3. Voorwerp. 4. Bepaling.

Ze staan natuurlijk niet altijd in deze volgorde, maar zijn daarom toch wel te vinden.

Nu moet ik hierbij zeggen, dat deze verdeeling bij den een ouderwetsch, bij den ander onwetenschappelijk en bij een derde nog anders mag heeten, maar dat er in de practijk geen betere is of wel ooit ontdekt zal worden. We zouden met heel veel woorden en geleerdheid 't alles anders kunnen uiteenzetten, maar wie van zijn gemak houdt, en er zonder veel moeite toch behoorlijk komen wil, die houde deze verdeeling vast. Ik raad den lezer zeer aan, nu eens op verschillende stukken die hij leest zijn ontledkunst te beproeven. Hij zal dan ervaren dat het nog niet zoo eenvoudig is als het lijkt. Op één punt moet ik daarbij nog wijzen. Wat wij lezen bestaat gemeenlijk niet uit korte zinnen, maar uit geheele *volzinnen*. Nemen wij b.v.:

„Gisteren ging ik, nadat ik mijn zaken gedaan had, wandelen met mijn vriend, dien ik in lang niet had ontmoet. Hij was verblijd de stad, waarin hij zijn jeugd had doorgebracht, weer te zien.

Ziedaar nu een *volzin*, die uit verscheiden *zinnen* bestaat. Nu is het eerste werk, dezen volzin in die zinnen te *ontbinden, ontleden*. Wij krijgen dan:

1. Gisteren ging ik wandelen met een vriend.

2. Nadat ik mijn zaken gedaan had.

3. Dien ik in lang niet had ontmoet.

4. Hij was verblijd de stad weer te zien.

5. Waar hij zijn jeugd had doorgebracht.

Hieruit blijkt, dat een volzin vele zinnen kan bevatten en ook dat de toelichtende zinnen b.v. 2, 3 en 5, soms *afhankelijke* genoemd gelijk de andere *hoofdzinnen*, meestal tusschen komma's staan. Dat ontleden van een volzin in zinnen is meestal moeilijker dan het ontleden van een zin zelf in onderwerp,

gezegde, enz. Het is echter onmisbaar voor wie zuiver wil schrijven en vooral den zin begrijpen. Oefende men er zich meer in, men zou b.v. de Schrift soms beter verstaan, en ook niet zoo vaak twifelen of men wel „naar de regelen” schrijft.

Het ontleden is een werk van het *oordeel*, dat er zeer door wordt gescherpt tevens. Het is voorts de onmisbare voorwaarde tot het zuiver schrijven onzer taal in haar tegenwoordige gestaltens.

VRAGENBUS.

Hoe kan men op zee den weg vinden en weten waar men is? H.

Dat er op zee geen handwijzers staan of naam-bordjes hangen weet ieder, en de leek begrijpt in den regel volstrekt niet, hoe een zeeman op de groote watervlakte, die zoo overal 't zelfde is, den weg vindt, stuurt waarheen hij moet. Iets daarover te zeggen, voor zoover dat hier mogelijk is, kan allicht opheldering geven.

Wat ieder weet is dat twee zaken noodig zijn: *kaarten* en het *kompas*. De kaarten wijzen de ligging van zee en kust aan, de stroomingen, ondiepten enz. kortom al wat noodig is om den weg te zien, gevaar te mijden en de kust te herkennen, bijv. door vuurtorens, bergen enz. De kompasnaald wijst het Noorden aan en dus weet men ook waar bijv. het Oosten en het Zuiden zijn. Wordt nu op de kaart een lijn getrokken van de plaats waar men is naar die waar men wezen wil; ziet men in welke richting die lijn over de kaart loopt — b.v. Z. O. — en dan heeft men slechts met behulp van het kompas zoo te sturen, om de verlangde plaats te bereiken. Er is een streepje op de kompasdoos aangebracht, en wanneer men het schip zoo stuurt, dat dit streepje overeenkomt met den gewenschte koers, dien men lezen kan op het schijfje aan de magneetnaalden bevestigd dan gaat het schip ook in de goede richting.

Maar . . . . er zijn eenige maren!

Onjuist is al aanstonds de meening, dat een kompasnaald naar het Noorden wijst, dat is in de richting van de meridianen, die door de polen gaan. Zij wijst naar jaarlijks veranderende plaatsen nabij de polen, *magnetische* polen. De magnetische noordpool ligt in het noordelijkst vasteland van N.-Amerika. Deze afwijking van het rechtwijzende Noorden, somtijds variatie genoemd, is op elke plaats van de aarde verschillend. Op sommige plaatsen 0, op andere aanmerkelijk. Vlak bij de Noordpool kan de variatie zelfs 180 graden zijn. Toch is dat verschil 't grootste bezwaar niet. Het staat trouwens op elke kaart aangegeven. Erger is dat geen enkel scheepskompas wijst naar het magnetische noorden. Het ijzer op het schip — en tegenwoordig hebben de schepen veel ijzer in hun samenstelling — doet de kompasnaalden belangrijk afwijken. Die afwijking is weer zeer verschillend bij elken koers en vooral op een schip dat snel van plaats verandert en dus op plaatsen komt, waar dat ijzer weer anders door het aardmagnetisme magnetisch wordt gemaakt. Daarom worden vóór de reis de kompassen zorgvuldig „gecompenseerd”. Dat is, men tracht door magnetische stukken ijzer nabij het kompas te plaatsen den invloed van het scheepsijzer weg te nemen. Doch al zijn ook de steeds overblijvende fouten nauwkeurig bepaald, dan nog kan

men na korten tijd niet meer volkomen op de compassen vertrouwen, vooral niet op een lange reis. Immers een fout van slechts 1 gr. van het kompas zou op den langen afstand maken, dat men mijlen van de plaats waar men wezen moet te land kwam.

Waren kompas en kaart de eenige middelen waarmee de zeeman zijn weg op zee vond, het reizen zou veel langzamer gaan en gevaarlijker zijn dan nu. Als men met de »patent log» het aantal afgelegde mijlen heeft opgenomen, kan men na een zekeren afstand zijn »gegiste bestek» maken. De eenvoudigste wijze is op de kaart af te meten het aantal mijlen, dat volgens de log is afgelegd, en deze op de te voren genoemde lijn die den weg van het schip over de zee aanwijst, af te passen. De »gegiste» plaats wordt dan gevonden, waarvan men de lengte en breedte ¹⁾ eenvoudig op de kaart kan afpassen. Beter is het echter met behulp van de zeevaartafelen te berekenen op welke lengte en breedte men is, wanneer men in zekere richting een aantal mijlen van een bekende plaats af heeft afgelegd, daar dan de fouten van het meten en afpassen vermeden worden.

Deze gegiste plaats kan echter onmogelijk de ware plaats van het schip zijn, hoewel 't in het begin weinig schelen zal. Ten eerste is het kompas niet volkomen goed, ten tweede kan de roerganger niet zóó nauwkeurig sturen of het schip gaat een richting een weinig verschillende van de gewenschte. Ten derde is het water ook in beweging. De stroomen, soms vaak geheel onbekend, brengen het schip uit den koers, en bij zwaar weer heeft de golfslag invloed. Ten vierde geeft noch log noch patentlog den juisten afstand, dien het schip doorgestoomd heeft. Op zeilschepen heeft men nog veel meer fouten, zoodat soms de gegiste plaatst na zwaar weer wel eens dagreizen van de ware af is.

Het kompas helpt ons dus tot het bepalen van de *gegiste* plaats, na eerst den stuurman in staat te hebben gesteld vrij nauwkeurig in een bepaalden koers te sturen. Wel kan de zeeman elk oogenblik van dag of nacht bij onbewolkten hemel nauwkeuriger dan het kompas de richting van het noorden bepalen, maar voor het sturen moet hij toch alleen op het kompas vertrouwen.

Doch om nauwkeurig de *ware plaats* of het »verbeterd bestek» te vinden, behoeft men twee werktuigen voor plaatsbepaling.

Dit zijn de *sextant* en de *chronometer* of tijdmetr.

Een sextant is een werktuig waarmee men den hoek kan meten, waaronder men twee voorwerpen of lijnen ziet. Hoe zuidelijker men komt hoe hooger de zon aan den hemel rijst. Er is dus rechtstreeks verband tusschen de zonshoogte en de breedte. Dit verband is sterker dan velen denken. Als men b.v. een graad naar het zuiden reist, zal men de zon ook 1 gr. hooger aan den hemel zien rijzen. Door dus op den middag, wanneer de zon het hoogst is, de zonshoogte te meten, kan men geheel nagaan hoeveel graden, minuten en seconden men noordelijker of zuidelijker is.

Dat dit vrij nauwkeurig is blijkt ons als men bedenkt, dat men zeer gemakkelijk tot op 1 boogminuut nauwkeurig de zonshoogte kan meten, en dat 1 boogminuut overeenkomt met een afstand van $\frac{1}{4}$ geographische mijl of 1 Engelsche zeemijl, d. i. 1800 mijl.

Men vindt dus met behulp van de sextant de juiste *breedte*. Om de *lengte* te bepalen heeft men een

¹⁾ Wij nemen aan dat ieder weet wat men in de aardrijkskunde door lengte en breedte verstaat.

chronometer noodig. Die geeft den juisten tijd, op een bepaalde plaats van den aardbol, b.v. Greenwich, de plaats waarover de eerste meridiaan loopt.

Aan velen is bekend, dat hoe westelijker men komt hoe vroeger op den dag het wordt. De zon die in het Oosten opkomt is voor een plaats op zeker oogenblik nog niet zoo hoog gekomen als voor een meer oostelijk gelegene. De plaatselijke tijd is b.v. op een plaats A, 15 gr. westelijk van een plaats B gelegen, een uur vroeger. Men denke aan »spooortijd» en »plaatstijd».

Nu weet men door den chronometer den tijd op een gegeven oogenblik te Greenwich. Uit de hoogte van de zon die men met de sextant waarneemt, kan men op hetzelfde oogenblik den tijd op de plaats van het schip vinden. Men kan namelijk uit die hoogte met behulp van de zeevaartafelen berekenen over hoeveel uren de zon haar grootste hoogte zal hebben bereikt, d.w.z. over hoeveel uren het middag is. Uit het verschil in tijd is gemakkelijk het verschil in lengte te vinden: zoo vaak de tijd 1 uur verschilt, verschilt de lengte 15 graden.

Zoo eenvoudig wordt het verbeterd bestek gekregen, welke plaats men op de kaart opzoekt, en waarvan men weer berekent of afmeet in welken koers verder gestuurd moet worden. Als het gegist en het verbeterd bestek aanmerkelijk verschillen, dan weet men dat waarschijnlijk een stroom op het schip gewerkt heeft. Nu kan men weer, doordat men de plaats van het schip beter weet, nog eens bij den koers dien het stoomt de fout van het kompas bepalen. Men »peilt» de zon met het kompas, d. w. z. men onderzoekt in welke richting op een gegeven oogenblik men, volgens het kompas, de zon ziet. In tabellen kan men echter opzoeken in welke richting men op dat oogenblik op die plaats de zon behoort te peilen, en het verschil geeft de fout aan van het kompas.

We hebben zoo iets van de zaak medegedeeld. Wie er echter niet meer van weet, doet wel zich tot de vaart in sloten en grachten te bepalen. Want op zee is meer kennis noodig dan we hier konden verspreiden, en daarbij oefening, practijk. Eenig denkbeeld zal de vrager zich nu echter over het onderwerp wel kunnen vormen.

»Is de wedergeboorte middellijk of onmiddellijk?»

Orange City, Iowa.

J. C. S.

UIT HET LEVEN.

Slaap.

Wat is de slaap? Men kan zeggen een betrekkelijke rust; *betrekkelijk*, want algeheel is de rust niet. Het lichaam, afgemat door het werk van den dag, door de inspanning van al de deelen, heeft rust noodig, en die rust wordt door den slaap aangebracht.

Zooals in de meeste andere dingen zijn er ook in den slaap graden. Wij spreken van een lichten slaap, wanneer wij door het minste geritsel wakker gemaakt worden, en van een diepen slaap uit welken wij niet dan met moeite kunnen opgeschud worden. En dan vinden wij verder in sommige dieren een winterslaap, die weken, soms maanden duurt. Zowel de lichtere als de diepere slaap heeft dezelfde kenteekenen. De werkzaamheid van het brein is

beperkt, en veel minder dan in onze wakende oogeblikken. De breincellen rusten voor een groot deel, en het gansche lichaam deelt in deze rust. Het brein is minder bloedrijk gedurende een gezonden slaap dan gedurende den tijd van waken. De ademhaling is langzamer en de pols slaat trager. De maag en ingewanden doen minder werk. Ieder deel van het lichaam gehoorzaamt aan het voorbeeld, aan het bevel van het brein, ontspant zich en geniet een betrekkelijke rust. Altijd echter een betrekkelijke, want, hoewel langzamer, toch klopt het hart, en toch gaat de ademhaling voort, en toch werken de maag en het klierstelsel. Die werkzaamheden houden slechts dan op wanneer de gewone slaap verwisseld wordt met dien dieperen, volstrekten, dien wij met den naam *dood* bestempeld hebben.

Wat eigenlijk de slaap is, daarvan weten wij het rechte nog niet. Een geleerde vertelt ons dat de slaap veroorzaakt wordt door het melkzuur, dat in het lichaam opgegaard wordt wanneer wij wakker zijn en werk doen. Een ander zegt, dat de slaap aangebracht wordt door de vermindering, het opgebruiken van de zuurstof (oxygene) in het lichaam. Allebei deze theorieën gaan mank.

En nu, wat is noodig om een gezonden slaap te genieten? Vooreerst een gezond lichaam, en daarbij een werkzaam lichaam. Een lui lichaam kan het genot van een heerlijken slaap evenmin waardeeren als een paar blinde oogen een heerlijk natuurtooneel. Het brein en het lichaam moeten beide in zekere mate afgemat wezen om rust te kunnen genieten. Verder zeide ik zooeven dat het brein minder bloedrijk is gedurende een gezonden slaap dan gedurende ons werken en waken. Hierin ligt een praktische les opgesloten. Indien men het brein door prikkeling, hetzij door drank die alcohol bevat, hetzij door harde studie *overspant*, wanneer men gaat slapen, dan kan er geen gezonde slaap zijn. Het brein blijft verhit ook in den slaap; de andere lichaamsdeelen volgen het voorbeeld van het brein, en dan komt er een onrustige nacht en droomen, en men staat 's morgens onverkwikt op.

Maar ik zeide ook, dat de maag langzamer werk doet dan in de uren van arbeid. Ook hierin ligt een les voor ons. Als wij met een volle maag gaan slapen, als wij een stevigen, vasten maaltijd vooral van vleeschspijzen genuttigd hebben kort vóór wij gaan slapen, dan kan er geen gezonde slaap volgen. Want die lichaamsdeelen, die zich met de spijsvertering bezighouden, hebben te veel werk om rust te mogen genieten.

Eindelijk, hoe lang behoort men te slapen? Dat hangt af van den ouderdom, de mate van afmatting, het gestel zelf. Een zeer klein kind heeft veel slaap noodig, de jongeling minder, de man of vrouw nog minder, de grijsaard weer meer.

In den regel echter is voor kinderen tusschen de drie en tien jaren, tien uren slaap genoeg. Tusschen de tien en vijftien jaren voldoet negen, tusschen de vijftien en twintig jaren acht uren, en tusschen de twintig en zeventig jaren zes tot zeven uren slaap. Deze cijfers zullen echter hier en daar in zekere gevallen moeten gewijzigd worden. Maar als een krachtig jongeling zegt, dat hij meer dan acht uren slaap op de vier-en-twintig nodig heeft, dan is hij een luijaard.

Er zijn zekere omstandigheden, onder welke het lichaam zeer lang in een slapenden toestand blijven kan. Blanchet, een Fransch geneeskundige, verhaalt een geval van een dame, die, toen zij achttien jaren oud was, veertig dagen achtereen sliep; en toen zij twintig jaren oud was, vijftig dagen aaneen. Toen die dame vier-en-twintig jaren oud was, sliep zij bijna een vol jaar door, gedurende welken tijd men haar kunstmatig voeden moest. Zulken slaap mag men echter niet een gezonden noemen.

En nu: wanneer moet men naar bed gaan? In den regel niet later dan tien ure 's avonds. De eerste uren van den slaap zijn de beste. Een Duitsch geleerde, Köhlschütter, zegt ons dat de slaap al dieper en dieper wordt in het eerste uur nadat wij in slaap vallen, maar dat hij daarna al lichter wordt. Vroeg naar bed en vroeg opstaan zijn twee groote helpers in den strijd, om een lang en gezond leven te erlangen.

STIJLBLOEMEN.

Uit een circulaire verzonden door de eigenaars eener herbouwde „Stoom-, Wasch- en Strijk-inrichting”:

„De nieuwste Engelsche, Fransche en Duitsche machines zijn na eerst vele inrichtingen in Engeland, Duitschland en Frankrijk te hebben bezocht in onze inrichting aangebracht.”

1. Op dit *struikelblok* zijn er al velen *gestrand*.
2. Deze inrichting heeft reeds menige goede vrucht voor de maatschappij *afgeworpen*. (Die is dus verloren.)
3. Toch zijn er enkele *lichtpunten*; zij moeten deze *aangrijpen*.
4. Een Christen dient vrij te zijn van alle engharigheid, en een *breed standpunt* in te nemen.
5. De *zich noemende graaf* bleek ten slotte een sluwe oplichter te wezen.
6. De onzen leden een *beduidend* verlies.
7. De *zelfzaligheid* waar de Schrift van spreekt is geheel iets anders dan wat hier bedoeld wordt.
8. Een kring als deze *eigent zich* bijzonder tot behandeling van zulk een voorstel.

Smakelijk eten.

Uit een stuk in het „Handelsblad”, over de Transvalers in Portugal.

— — — „Om 4 uur krijgen zij een goed middagmaal, dat om 5 uur genuttigd wordt door de officieren. — — — —”

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior” aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

DE GELIJKENISSEN ONZES HEEREN.

XXVI.

De onbescheiden vriend.

Op zekeren tijd toen Jezus was biddende en op-
hield, zeide een zijner discipelen tot hem „Heere,
leer ons bidden (geef ons een formulier) gelijk ook
Johannes zijnen discipelen geleerd heeft.”

Daarop sprak Jezus tot hen: „Wanneer gij bidt,
zoo zegt: Onze Vader die in de hemelen zijt, uw
naam worde geheiligd; uw koninkrijk kome; uw
wil geschiede gelijk in den hemel alzo ook op
de aarde; geef ons elken dag ons dagelijksch brood;
en vergeef ons onze zonden, want ook wij vergeven
aan een iegelijk die ons schuldig is; en leid ons
niet in verzoeking, maar verlos ons van den booze.”

Daarmede hadden ze, des noodig, het begeerde
formulier. Was nu de bedoeling des Heilands dat ze
dit nu maar moesten gebruiken, of ten minste al
hun gebeden daarmede moesten besluiten? Ten einde
te voorkomen dat ze in dit euvel zouden vervallen,
voegde hij er dadelijk eene gelijkenis aan toe. Dat met
dit doel de gelijkenis uitgesproken werd, blijkt dui-
delijk uit den inhoud. Ook verdient het opmerking
dat de Heere Jezus dit gebedsformulier gaf *op verzoek*.

„Wie van u”, zoo voegde de Heere Jezus aan
het formulier toe, „zal een vriend hebben, en zal
te middernacht tot hem gaan en tot hem zeggen:
Vriend, leen mij drie brooden, overmits mijn vriend
van de reis tot mij gekomen is, en ik heb niet wat
ik hem voorzetten kan: en dat die van binnen antwoor-

dende zou zeggen: Doe mij geen moeite aan: de
deur is nu gesloten, en mijne kinderen zijn met mij
in de slaapkamer: ik kan niet opstaan om u te
geven. Ik zeg ulieden, hoewel hij niet zou op-
staan en hem geven omdat hij zijn vriend is, noch-
tans om zijner onbeschaamdheid wille zal hij opstaan
en hem geven zooveel als hij er behoeft.”

Daarin is duidelijk de bedoeling van het „Onze
Vader” weergegeven. Iemand gaat te middernacht,
dat is in het oosten veel meer in het holst van den
nacht dan wij westerlingen — vooral in de steden
— ons voorstellen, tot zijn vriend en klopt hem op.
Als hij eindelijk gehoor erlangt, roept hij zijn vriend
toe: „Vriend, leen mij drie brooden, want onver-
wacht is een mijner vrienden, die op reis is, geko-
men en heeft zijn intrek bij mij genomen, en ik
heb niets om hem voor te zetten.”

In deze woorden ligt de geheele verdere ontwik-
keling van de gelijkenis. De man komt niet en zegt:
„Ik heb vergeten voor brood te zorgen en voel me
nu door honger gekweld; leen me dus even drie
brooden.” Neen, hij vraagt *niet voor zichzelf*.
Hij zelf werd lastig gevallen; even vóór midder-
nacht is hij ze'f opgeklopt door iemand, die onver-
wacht beslag legde op zijn gastvrijheid. Hij heeft
niet geantwoord: „Maak me niet moeilijk want ik
ben reeds in de slaapkamer!” Hij heeft hem open-
gedaan en binnengelaten. En daarna heeft hij hem
niet maar gauw naar bed gestuurd; neen hij heeft
geïnformeerd of de man ook hongerig was. En toen
dat bleek het geval te zijn en hij nie' in de behoefte
van zijn gast zelf kon voorzien, eerst toen trok hij

de stoute schoenen aan en ging zijn vriend lastig vallen.

Dit is het ware gebed. Op zulk een gebed past de belofte: „Bidt en gij zult ontvangen”. Dat is het tegenovergestelde van: „Gij bidt en gij ontvangt niet, omdat gij kwalijk bidt, opdat gij het in uwe wellusten zoudt doorbrengen”. Dit gebed is de algemeene, de korte inhoud van het „Onze Vader”.

„Kunt ge u voorstellen”, vraagt de Heere Jezus, „dat die van binnen, antwoordende, zou zeggen: Doe mij geen moeite aan, de deur is nu gesloten, en mijne kinderen zijn met mij in de slaapkamer, ik kan niet opstaan om u te geven!” Zoo iemand zou een vreemde vriend zijn! Men kan van zoogenaamde vrienden last hebben; van vrienden die duidelijk toonen dat het hun slechts te doen is om de vriendschap voor zichzelf zoo profijtelijk mogelijk te maken. Maar ieder, die het hart op de rechte plaats heeft, helpt zijn vriend in nood. En in Gods oog is er geen grooter nood voor een menschenkind, dan dat dit verplichting van liefde heeft en die niet kan vervullen. Derhalve komt de Heere Jezus tot dit besluit: „Ik zeg u: hoewel hij niet zou opstaan en hem geven omdat hij *zijn vriend* is, nochtans om zijner onbeschaamts wil zal hij opstaan en hem geven zooveel als hij er behoeft.”

Onbeschaamdheid kan tweërlei oorzaak hebben; ze kan voortkomen uit schaamteloosheid, omdat men „weigert schaamrood te worden” ofschoon er alle reden voor bestaat; en ze kan haar oorsprong vinden in groote maar gepaste vrijmoedigheid, omdat de proef waarop men het geduld van een ander stelt, ontspruit uit liefde voor een derden. In den laatstgenoemden zin moet men hier het woord: „onbeschaamdheid” opvatten. Iemand die zelf had kunnen zorgen dat hij niet in nood kwam, zou misbruik maken van de goedheid zijns vriends, indien hij hem te middernacht uit bed klopte om geholpen te worden. Doch iemand die eerst zelf gedaan heeft wat hij kon om een ander van het noodige te voorzien, mag een echten vriend „schaamteloos” in den arm nemen, indien die vriend wel instaat is om het overige te doen, want voor „schaamte” in den gewonen zin des woords is hier geen plaats.

Zoo doet ook onze Vader, die in de hemelen is. Al wat zijn kinderen bidden in Jezus naam geeft hij als verhooring van het gebed. Daarmede is niet gezegd dat God alle vurige gebeden verhoort die eindigen met de toevoeging: „Dit bidden wij u in den naam van Christus Jezus onzen Heer!” En evenmin dat God alle gebeden onverhoord laat waarin de naam van den Heere Jezus niet genoemd wordt. Want wat het eerste betreft kan men zich herinneren de uitspraak onzes Heilands: „Niet een iegelijk die tot mij zegt: Heere, Heere! zal ingaan in het koninkrijk Gods.” En indien steeds „in den naam van Jezus” de slotformule van een Christelijk gebed moet zijn, zoo nooit het „Onze Vader” verhooring vinden.

Bidden in den naam van Jezus is bidden zoals de man in de gelijkenis om brooden bad. Dan bidt men tot den Vader die voor ons, zondaren, het liefste, het heerlijkste dat hij had, zijn eengeboren Zoon, niet gespaard maar tot in den dood des kruises heeft overgegeven. Dan bidt men in den naam van hem; dan beroept men zich op den naam van hem,

die zichzelf vernietigd heeft tot in den vloekdood, toen hij in de gedaante eens menschen gevonden werd daar hij de eeuwighe heerlijkheid, welke hij bij den Vader had, verlaten had. Die Vader en die Zoon hooren, verstaan en verhooren ons wanneer we bidden met de begeerte, den aandrang om, wel op onmetelijken afstand maar toch op dezelfde lijn hun in liefde gelijk te worden. Is dat de stemming onzer harten dan volgt onvoorwaardelijk de belofte: „Bidt en gij zult ontvangen; zoekt en gij zult vinden klopt en u zal opengedaan worden.”

En in dat verband past ook een gebed voor onszelven en mag in het volmaakte gebed de smeeking; „geef ons elken dag ons dagelijksch brood!” plaats vinden. Het zelfzuchtige *mij* wordt *ons*. Het doel is zegen voor anderen, de uitkomst is verhooring voor anderen en voor ons. Want „de zegenende ziel zal zelf vet gemaakt worden”. Jezus Christus heeft „het kruis verdragen en de schande veracht” voor ons, in onze plaats, om onzentwille: maar daarna ook met het oog „op de vreugde die hem voorgesteld was”. En zoo wordt zijnen discipelen gezegd: „Geef en u zal gegeven worden; een goede, neergedrukte en geschudde en overlopende maat zal men in uw schoot geven; want met dezelfde maat waarmede gijlieden meet, zal ulieden weder-gemeten worden.”

De eerste eisch is: „Zoekt eerst het koninkrijk Gods en zijne gerechtigheid”; met de belofte: „En alle dingen zullen u in den schoot geworpen worden.”

Daarna volgt de verplichting tot het gebed voor onzen naasten en voor onszelven voor zooverre daarin het heil van onzen naasten begrepen is.

En ten derde: dat het ons geoorloofd is voor onszelven te bidden, en dat zulk een geloovig gebed verhooring vindt heeft de Heere Jezus in een andere gelijkenis in 't licht gesteld.

W.

OP DE EILANDEN.

EEN FAMILIEGESCHIEDENIS.

DOOR

A. J. HOOGENBIRK.

XXII. (Slot).

NIEUWE ARBEID.

Een half jaar na zijn terugkomst vinden we Wagtendonk weer in een dier kleine, rustige stedekens, waarin ons land rijk is. Hij was er gaan wonen, eensdeels ten bate van zijn nog altijd niet geheel herkrege gezondheid, maar voorts ook om van velerlei moeilijkheid bevrijd te wezen.

Dit laatste zal ieder begrijpen, die weet hoe men in ongeloovige, wereldsche kringen iemand beoordeelt die „vroom wordt”. Wagtendonk en zijn vrouw hadden het, juist niet tot hun genoegen, ervaren. Papa, broers en zusters, kennissen en vrienden allen waren zeer voorkomend geweest en menigeen ongeluicheld blij bij hun terugkeer. Maar al spoedig was er bij de meesten een keer gekomen, en wel toen het jonge echtpaar bleek niet meer als vroeger voor schouwburgbezoek, kaartspel en Zondags-

ontheiliging tijd beschikbaar te hebben en lust nog minder. Nog erger werd het, toen Wagtendonk zich veroorloofde nu en dan, zeer bescheidenlijk, te ge-
tuigen tegen dingen die hij zag gebeuren, die „onschuldig” heetten en toch beslist tegen Gods gebod streden. Vooral echter nam men 't hem kwalijk, als hij het waagde te waarschuwen tegen een leven buiten God. En vreemd! Juist de edelen en braven konden dat het minst verdragen, en hun eenig bescheid was bittere spot.

't Was vooral op Bertha's aanraden, dat Wagtendonk besloot althans voor een poos de groote stad, waar de familie voor het meerendeel woonde, te verlaten, en zich elders te vestigen. Zijn werkzaamheden, die nu minder geregeld waren dan vroeger, lieten dat volkomen toe, en aan middelen ontbrak het hem niet.

Mochten echter ook de buitenlucht en de schoone omstreken weldadig op zijn gestel werken, toch gevoelde Wagtendonk zich niet geheel zooals hij wenschte. Karakters als het zijne kunnen zich onmogelijk tevreden stellen met slechts nu en dan tot handelen te worden geroepen; zij willen „een doel hebben”, daarvoor werken. Zij verlangen, zoo niet onafgebroken arbeid, dan toch gelegenheid en aanleiding tot werken, zoodra ze er lust toe gevoelen. En die lust ontbreekt zelden. Met een lange pijp urenlang voor een venster te zitten turen, een gat in den dag te slapen, dagen doelloos rond te slenteren, den lieven langen dag te luieren — al deze wellusten van een rentenier zijn zulken karakters een gruwel.

Er zijn menschen, die beweren dat er voor wie zich aan een zaak wijden wil, voor den Christen allermeeft, altijd werk genoeg is te vinden. Dat zou zeer waar zijn indien ieder van goeden wil ook voor alle werk geschikt was. Wagtendonk althans ervoer hoe men, vooral op een kleine plaats, maandenlang kan pogen iets goeds te verrichten, en er toch geen gelegenheid toe vindt.

Doch de Heer zou hem arbeid beschikken.

Op zekeren avond zat hij met Bertha en zijn zoonje in den tuin en las een nieuwsblad. Gemeenlijk nam hij uit de kranten alleen dat gedeelte 't welk, naar hij verwachten kon, iets belangrijks voor hem bevatten zou. Thans viel zijn oog op de afdeeling *Verlagen*, een die gewoonlijk niet veel lezers trekt. Hij sloeg er een blik in en las hoe een der grootste vereenigingen voor de Zending in onze Oost in drie jaren tijds drie bestuurders had verloren. Allen hadden bedankt uit tijdgebrek.

Wagtendonk begreep dat deze heeren het zeer druk hadden, maar minder duidelijk was hem waarom zij dan de zaak hadden aanvaard. Hij was trouwens nog tamelijk een vreemdeling in christelijke kringen en werkzaamheden, en wist niet hoe hij gebrek aan werkkrachten, menigeen een of ander werk als 't ware wordt opgedrongen. Den volgenden dag, den predikant van het plaatsje ontmoetend, kwam hij met dezen over 't gelezene in gesprek. Dat schonk eenig licht, en ten slotte wist Wagtendonk dat ook op dit veld de oogst wel groot was, maar de arbeiders weinig. Dat lag echter, althans volgens den leeraar, volstrekt niet altijd aan tijdgebrek, maar veelal ook aan gemis van de vereischte kennis en de noodige gaven. Wie een Zendingvereeniging wil leiden, wie werkelijk

mee wil besturen, zei de predikant, dient op de hoogte te zijn van wat er omgaat hier en ginds, land en volk te kennen, weten wat kan en wat niet, wat menschelijkerwijs is te verwachten, enz. 't Is niet voldoende vroom en ijverig te wezen, ook bekwaamheid behoort er bij.

Wagtendonk begon nu eenigszins te begrijpen, hoe 't komt, dat sommige vereenigingen en kerken zoo sukkelen met hun christelijken arbeid op meer dan een gebied. Hij dacht er echter niet verder over na, tot hij eenige weken later een brief ontving waarin hem werd gevraagd, of hij zich niet beschikbaar wilde stellen als secretaris, en wel bij dezelfde vereeniging wier droevig lot pas zijn aandacht had getrokken. Hij kende haar zeer goed, wist dat zij met ijver werkte, maar begreep ook wie hem candidaat gemaakt had, iets waarop hij wel allerminst had gerekend.

De brief, met ernst en drang geschreven, bracht hem tot langdurige overweging van het voorstel. De werkring was hem geheel vreemd. Hij gevoelde er zich onbekwaam voor en vroeg zich af of hij, pas tot kennis der waarheid gekomen, reeds licht en wijsheid genoeg bezat voor zulk een taak. Hij raadpleegde den man die, gelijk hij vermoed had, hem als een gewenscht persoon had aangewezen, en legde hem zijn bezwaren voor. 't Antwoord luidde eenvoudig: „Ik geloof dat u de rechte man zoudt kunnen zijn. U kent Indië althans beter dan enig ander bestuurder misschien. Geen van allen is er ooit geweest. Uw talenten en werkkraft zijn bekend, en wat betreft den arbeid der vereeniging, wie wil kan zich in enkele maanden daarin werken. 't Is juist de fout geweest, dat men dit niet deed, denkelijk wegens veelheid van andere bezigheden. Doch u hebt den tijd en geschikt over middelen. Waarlijk, ik meen, dat met 's Heeren hulp en bij goeden wil een taak als deze u juist zou passen. U zoudt tevens een zeer natten en heerlijken werkring hebben.”

Veertien dagen later had Wagtendonk de hem geboden taak aanvaard. Het zich „inwerken” bleek al aanstonds niet zoo gemakkelijk, vooral voor iemand die meer man van verstand dan van geheugen is. Daar kwam bij dat de laatste der vele voorgangers van den nieuwen secretaris al maandenlang „emeritus” scheen te zijn geweest. Althans ongeveer niets was tot den laatsten tijd bijgehouden en vooral de briefwisseling was danig in de war. Trouwens, meer dan een, die een of andere roeping tot christelijken arbeid volgt, doet de droeve ervaring op, dat zijn voorgangers het „slordig hebben laten liggen”. „'t Is ook maar liefdewerk” is daarbij de gewone, doch zeer laffe ontschuldiging.

Wagtendonk althans vatte het anders op. Hij voelde dat wat hij in zijn nieuwen werkring heette hij ook moest *zijn*, en hij toonde dat. Was ook zijn taak liefdewerk, hij verstond daardoor arbeid verricht uit liefde tot den Heer, en met drang ontstaan uit de liefde van Christus. Hij wist uit wat grooten nood en dood hij verlost was. Hij had ook bij ervaring, hoe hopeloos, gansch hopeloos het leven des ongeloofts is, en hoe diep ellendig en jammerlijk de toestand buiten het Evangelie. Dit al spoorde hem tot krachtige, trouwe werkzaamheid, en al zeer spoedig bleek de vrucht daarvan in allerlei. Hij begon nu eenigszins te verstaan, hoe ook in zijn

leven de leiding Gods gezien werd, hoe ook hij tot zijn werk was toebereid. Later heeft hij 't nog beter begrepen.

Bij al zijn arbeid was Bertha hem een zeer krachtige steun. Haar beslist karakter bracht dit mede en haar liefde en trouw vergoedde hem veel droefs, dat niet uitbleef, toen de kringen waarin en hij en zijn vrouw zich steeds hadden bewogen, bespeurden dat de „overdreven godsdienstigheid”, zooals men het zeer beleefd noemde, bij het echtpaar niet week, maar veeleer nog toenam. Er ontstond een zeer merkbare en pijnlijke verwijdering, zelfs van den braven, deugdliedenden papa. Men zag elkaar wel nu en dan maar de vroegere innigheid was weg. Het woord des Heeren Jezus blijft waar, dat zijn Woord verdeeldheid brengen zal tot in het huisgezin toe en zonen en dochteren van één huis, magen en bloedverwanten van elkaar vervreemden zal.

Wagtendonk, die op de wijs als bovenvermeld in 'slands dienst bleef en daardoor vaak zeer belangrijke en gewichtige opdrachten ontving, besloot om vele redenen in het plaatsje, dat hij eerst tijdelijk ter woon had genomen, te blijven. Hij kocht er een lief huisje voor Evert en Hanna, die hij tot geen prijs wilde missen en die in zijn dienst moesten blijven. Ze deden het gaarne, dienende met eenvoudigheid des harten, vreezende God. 't Was Hanna's genoegen moeder en de huisgenooten, al waren het van haar maar „halven”, toch heel hartelijk bij zich te ontvangen en hun te toonen hoe de tijd, die veel verslijt het toch den band der liefde niet doet. Dit ervoer ook Stijntje, die gehuwd was, maar aldra velerlei zorgen had. —

Een „familiegeschiedenis” noemden we wat we meedeelden en dezulke hebben gemeenlijk een ander verloop en een ander slot dan een roman, te meer daar we ons tot een stuk geschiedenis beperken moesten. Maar wie in het kleine het groote weet te vinden, dien moge wat we hier verhaalden tot even grooten zegen zijn, als hun die 't ervoeren, en die hun leven door God er voor dankten.

WEERVOORSPELLINGEN.

(Van buitenlui).

't Zonnetje rood,
Binnen drie dagen Oostenwind,
Of regen in de sloot.

Al is de donder nog zoo kloek,
Hij brengt den wind weer in zijn hoek.

Een kring om de maan,
Die kan vergaan,
Een kring om de zon,
Schreit menig vrouw en kind om.

Sneeuw op het land,
De wind aan allen kant.

De donder in het dorre hout,
Dat geeft een voorjaar schraal en koud.

Meeuwen op het land,
Storm achter de hand.

Een liggende maan,
Doet zeelui staan.

Open winters
Zijn menschenverslinders.

Een natte Maart en droge April,
Dan hebben de boeren hun wil.

Als slakken en padden kruipen,
Zal het zeker spoedig gaan druipen.

Wanneer de rook naar de aarde slaat,
Is 't zeker, dat het reeg'nen gaat.

Een maandagsche maan
Kan niet bestaan
Of zij moet door regen of wind vergaan.

DE HONDJESHEEREN.

II.

„Op zij vriendje, je staat me net in den weg!”
„Meneer, ik mag het niet langer toelaten, ik krijg er nog last mee.”

„Kom, verkoop die praatjes aan je koffietafel, en ga nu op zij, ik kan zoo niets zien — komt er bij jou al een Kees?”

„Maar meneer, ik moet proces-verbaal opmaken —”

„Ga gerust je gang hoor, maar doe 't dan een beetje bij mij vandaan, want je staat me in den weg. Te drommel kerel, ruk dan toch uit!” . . . .

Brandend heet scheen de zon op het kale wijde heideveld. De lucht stond strak blauw. Op de hei was het een gegons van insecten, die af en aanvlogen naar de heidebloempjes. De kleine struikjes werden haast verzengd door de hitte. Verderop wees een licht gele streep aan, waar het mulle zandpad de eentonigheid van het heikruid brak. Daarachter lag tegen de heuvelhellingen het dichte lommerrijke bosch.

Maar ook de denneboomen lieten zwaar en loom de takken hangen. Soms deed een zacht koeltje de naalden even ritselen. Een eekhoorn sprong van tak op tak. Tusschen de stammen speelden de zonnestrallen in grillige vormen op het mos.

Geen vogel liet zich hooren.

De stilte van dien warmen namiddag werd slechts verbroken door het haast smeekend gepesteeer van den veldwachter en het eerst onverschillig dan driftig gesnauw der Hondjesheeren.

Zij lagen lui uitgestrekt op de hei.

De kleurige stroohoeden beschermden hen eenigszins tegen de brandende zonnestrallen, de luchtige zomerpakken waren niet licht genoeg.

Maar toch waren ze druk aan het werk. Nog geen minuut geleden had de voorzitter der club het fret losgelaten voor een der gangen, die naar een konijnenleger voerden. Nu was het fret daar diep onder den grond bezig zijn prooi het bloed af te tappen en het zou niet lang duren of de andere konijnen zouden verschrikt de vlucht nemen en naar buiten stuiven, om dan wreedaardig gedood te worden door de Hondjesheeren, die met stokken gewapend voor de uitgangen op wacht lagen.

En nu juist moest die lamme veldwachter hun met zijn geleuter komen lastig vallen.

„Meneer” aldus neemt de dienaar van den heiligen Hermandad, na op zij te zijn gegaan, weer het woord: „Ik moet procesverbaal opmaken!”

De Hondjesheeren schijnen den man, nu hij hun niet meer in den weg staat, niet eens meer op te merken.

Pats! Het eerste slachtoffer valt.

„Kolossaal Jaap, een prachtexemplaar hoor!” roept de secretaris.

„Kerel, kijk ik er hier eens een hebben,” zegt een tweede, handig het stokje hanteerend.

„Dat is op heeterdaad!” jammert de rustbewaarder.

Nog een en nog een konijn valt onder de stokslagen, knipt angstig met de groote konijnenoogen, stuiptrekt en sterft. Het is een aardig troepje wild, dat nu rondom verspreid ligt.

Na nog even gewacht te hebben, staan de Hondjesheeren op. Ze leggen de konijnen bij elkaar en ieder doet zijn deel in zijn weitasch. Nu haalt de veldwachter zijn zakboekje voor den dag.

„De namen weet ik wel,” mompelt hij.

„Wees met die wetenschap gelukkig,” zegt een der jagers, die kalm opstappen, een jongen achterterlatend om op het fret te wachten.

Dat wordt den veldwachter toch te kras.

Hij plaatst zich voor de overtreders van art. 1 van de Wet van 13 Juni 1857, Sb. No. 87, aldus luidend: „Ieder die zijn eigen grond of water of de gronden of wateren van anderen, waarop hij jachtrecht heeft of waarin hij tot visschen gerechtigd is, bejaagt of bevischt, moet voorzien zijn van een daartoe betrekkelijke acte, op de eerste verordering te vertoonen aan de met toezicht op de jacht en visscherij belaste ambtenaren”. Zulk een „met toezicht belast ambtenaar” zijnde, eischt de veldwachter, art. 1 van genoemde wet, hoewel niet naar de letter, maar toch naar den geest kennende, vertooning van de vereischte akte.

„Ben je frisch?” is zeer ontnuchterend het antwoord van den voorzitter.

„Meneer, ik heb 't recht u vertooning van uw jachtacte te vragen!” zegt de ambtenaar met een wanhopige poging om een waardige arm te zijn waarmee het gezag door den burgemeester hoog gehouden wordt.

„Wees wijzer!” luidt het nog onverschilliger.

„Meneer dan jaagt u zonder acte!?” roept de veldwachter, terwijl hij zich verbaasd tracht te toonen over een feit dat hem al jaren bekend is.

„Wat leuter je vandaag toch van jachtactes? Wat wil je toch feitelijk?” zegt een gewoon lid den veldwachter kalmpjes op zij duwend.

„En al hadt u een acte, dan mocht u nu nóg niet fretteeren!” gaat de man voort, zich verzetend tegen het gewoon lid. Hij heeft zich vast voorgenomen nu eens niet de minste te zijn.

„Zoo!?” klinkt het als uit één mond.

Teunis wordt kwaad:

„'t Is ongehoord fretteeren in 't midden van Juli, en dan nog heelemaal geen acte hebben op den koop toe! Maar ik weet de namen van de heeren en ik zal er procesverbaal van opmaken en dat indienen bij . . .”

„Bij den burgemeester?” klinkt het sarrend.

„Zeg hem er dan meteen bij dat ik van middag

nog, een bordje met „Verboden toegang. Art. 461 Wb. v. Strafr.” bestel.”

„En ik ook!” roept een tweetal.

„Idem met een sterretje,” lacht een vierde.

„So I!” zegt de secretaris, die Engelsch kent.

„Op mij kan hij ook rekenen”, besluit het zesde of laatste clublid.

„Ga nu gerust de heele historie aan den burgemeester vertellen en doe mijn compliment,” gaat de voorzitter doodkalm voort: „en houd ons nu niet langer op, want we moeten bitteren.”

„Mijn groeten ook hoor!” roepen de Hondjesheeren in koor, terwijl ze lachend aftrekken.

„En ga dan meteen aan je vrouw vertellen dat je veldwachter afbent”, mompelt de ongelukkige rustbewaarder.

„Nee dank je, laten ze dan voor mijn part de heele buurt afstroopen. Ik kan niet alleen tegen den stroom oproeien. Maar wee hem, dien ik nog eens te pakken krijgen kan!”

. . . . .

„Het is insgelijks verboden zich met die voorwerpen in het veld te bevinden buiten openbare wegen of voetpaden.” aldus het laatste lid van art. 15 van de Wet van 13 Juni 1857 Sb. No. 87 tot regeling der Jagt en Visscherij.

Onder die „voorwerpen” behoort ook de „konijnenstrik”.

Hannes de boer van de groote hoeve „Nooit gedacht” is een der vreedzaamste bewoners van het dorp, dat gebukt ligt onder den ijzeren scepter der geheimzinnige club.

Zijn geheele bestaan kan vrijwel worden saamgevat in het tweetal woorden die het hek zijner hoeve sieren. Met „denken” heeft hij nooit veel opgehad. „Prakkeseeren is veur de prefessers.” pleegt hij met een soort air zijn bureu te verklaren. Hij is er dan ook tot nu toe zonder denken gekomen. Zijn landgoed is een patrimonium, een erve zijner vaderen.

't Is meer een soort instinct dan zijn verstand dat hem geleerd heeft hoe den boel op dezelfde hoogte te houden, maar toch was hij daarin niet geslaagd, als hij niet zoo'n juweel van een vrouw had getrouwd.

De gekken krijgen de kaart en de ongelukkigste mannen zie je vaak met de beste vrouwen schoot gaan.

Ik denk dat 't zoo gebeurt om het evenwicht tusschen de verschillende families te bewaren, want *na* hun huwelijk zijn man en vrouw toch maar één; en zoo is ook het verstand van Hannes met dat van zijn stevige echtgenoot samen, niet minder dan het „echtelijk” verstand van de meeste paren.

Maar Hannes zelf is in-dom, en als hij alleen er op uitgaat — wat zijn vrouw niet vaak toelaat — dan heeft hij zijn eigen verstand maar, wat zoo wat hetzelfde is alsof hij zonder verstand gaat, en dan doet hij altijd een domheid — en Hannes' domheden kosten altijd geld en dat is nog 't ergste!

Op zekeren morgen in de laatste helft van Augustus had Hannes een grootsch idee. Hannes had gedroomd. Hij geloofde aan droomen. In droomen werd je geopenbaard wat je den volgenden dag doen moest en nu Hannes gedroomd had dat zijn oude vader in het naburig Y op zijn uiterste

lag en dat zijn broer, met wien hij het nooit had kunnen vinden, die hem altijd te slim af geweest was, met de centen van den ouden heer schoot ging, achtte Hannes het niet ongeschikt om zijn vader eens te gaan bezoeken. Je wist nooit waar het nog goed voor wezen kon.

Vóór moeder de vrouw nog goed begreep wat er aan de hand was, had Hannes zijn Zondagsche kleeren uit de kist gehaald en begon Hannes zich op te tuigen.

„Maar Hannes, wat doe je noe?” klonk het verwonderd uit de bedstee.

„Ik woi is zien hoe 't met mien olle voàr was”, gaf Hannes bedaard terug, en nu verklaarde hij, in voor zijn doen kerte woorden, wat hij gedroomd had en tot welke gevolgtrekking hij „gelukkig zonder er oaver te prakkeseeren” gekomen was. De boerin, die wist dat geen poging om hem van zijn voornemen af te brengen iets baten zou, berustte gedwee in het onvermijdelijke, verklaarde beslist dat zij er nòch paard nòch knecht voor missen kon en zei ten slotte dat hij, als hij met alle geweld gaan wou, „op zien smakbeenen gaan kon”, terwijl ze er nog bijvoegde: „Hannes loop noe gauw hèn, anders krijg ic weer 'n ongelukke”.

Hannes grinnikte vergenoegd, beweerde: „da ken 'j gerus an mien oaver loaten”, at zijn pap, nam een knoestige stok in de eeltige hand en reisde af.

Zoo dom was hij echter niet of hij had wel begrepen dat zijn wederheft niet zeer met zijn plan was ingenomen, hoe dat mogelijk was begreep hij niet, 't was maar gelukkig dat hij ook *zonder* na te denken, toch nog verstand genoeg had om te droomen en de droomen te gelooven. Of was dat juist omdat hij *niet* nadacht? Nu dat was minder, daar kwelde hij zijn rechtvaardige ziel niet meê, maar hij wilde zijn vrouw eens een genoeg doen. Hij zou eens zorgen gauw terug te zijn; hij zou inplaats van den gemakkelijksten weg den naasten nemen en dus dwars de hei oversteken.

Zoo gedacht zoo gedaan wou ik zeggen, maar dat geldt voor Hannes niet, dus beter: zooals 't bij hem opkwam, zoo deed hij.

Op zijn sjokkerigen gang sloeg hij spoedig rechtsaf en ging zoo de kale heide op, zich richtend naar het spitse kerkorentje, dat hem van verre wees waar het kerkhof lag, waarin zijn vader, gelijk zijn droom hem nog net bijtijds geopenbaard had, na niet vele dagen van zijn arbeid rusten zou.

Nu wil het geval dat tusschen het dorp X waar Hannes woont en het dorp Y waar diens vader, nu ten grave gedaald, resideerde, het drukst bezochte gedeelte ligt van der Hondjesheeren jachtveld. Was het dus wonder dat de veldwachter, die daar zoo menige overtreding constateerde, zijn grootste zorgen wijdde aan dien rampzaligen bodem en dat hij ook op dezen gedenkwaardigen Augustusdag zijn scherpe blikken liet weiden over den verdachten grond?

Wee den niet-hondjesheer die hem heden in de begeerige vingers valt.

Ook menig gewoon strooper echter was den armen man te slim af. 't Was nog geen week geleden dat er 's avonds aan zijn deur werd geklopt. Op zijn ruw „binnen”, -- ruw, want zijn overstelpt gemoed herdacht de vele kwellingen die zijn eerlijke veldwachtersziel pijnigden -- trad een jonge kerel door de deur, de oudste zoon van onzen Hannes, dien hij

kende als een brutalen rakker die nergens voor stond. „Wat kom jij doen?” vraagt de veldwachter verstoord opziende.

„Ik kom oe waarschoewen om da'k niet hebben wil dat ze de boel afjoagen, wie hebt hier van die laandloopers genog”, zegt de onwaardige telg van zoo waardigen vader.

„Zoo?” is het kalme antwoord. De veldwachter ziet den jongen man, dien hij maar niet betrappen kan, aan met een uitdrukking in de oogen van „daar ben je nog al de rechte voor.”

„Ja,” zegt de ander verontwaardigd. „Ik komme net van mien waark in hoese en ik zagge dat er doar net eene ue strik zetten.”

„Is het werkelijk waar?” de belangstelling van den veldwachter wordt gaande.

„Ja en ik zal oe wel op de heugte helpen woar ie wèzen mutten doar ku'j marroeg¹⁾ den streuper wel kriegen,” is het vriendelijk aanbod van den streuper.

De veldwachter bewilligt gaarne in het voorstel en de onbezoldigde rustbewaarder brengt den bezoldigden op de plaats waar hij zelf geen half uur geleden een van zijn vele strikken uitzette.

Na een vriendelijk „Goejen oavend” gaat Hannes' stamhouder, in de heerlijke overtuiging dien nacht eens niet door den veldwachter gestoord te kunnen worden, bij zijn andere strikken op wacht liggen en hij deed een goeden vangst.

Maar Teunis is er achter gekomen en nu koestert hij een onuitbluschbare vijandschap tegen al wat Hannes' familienaam draagt in opgaande, in afdalende, ja ook in zijlinie en toen hij nu Hannes op dit ongewone uur ziet naderen met een stok in de hand en een zak, waarin moeder de vrouw wat voor den ouden vader had gestopt, op den rug, heeft hij moeite kalm het geschikte oogenblik af te wachten.

Voort sukkelt Hannes, hij ziet op noch om, zijn oog staart naar het spitse torentje dat steeds grooter wordt, telkens als hij het rechterbeen neerzet, bonkt de dikke stok op het verschroeide heikruid.

Maar plotseling wordt zijn linkerbeen vastgegrepen, en plof! met luiden gil valt Hannes op den dikken rooden neus.

Eerst ligt hij even versuft, dan het hoofd ophefend en zich steunend op de armen begint hij lui-dekeels: „Gauw! gauw! help mie!” te roepen.

Met een: „Ik zal je helpen gemeene strooper!” springt Teunis uit zijn schuilhoek tevoorschijn.

„Als vader en zoon onder één hoedje spelen, moest de zoon toch precies zeggen waar hij zijn konijnenstrikken zet,” merkt Teunis schaterlachend op, als hij den vader zijns vijands hulpeloos ter aarde ziet liggen.

Met een uitdrukking van de stomste verbazing in de domme waterige oogen ziet de boer den veldwachter aan, en eindelijk zegt hij: „Heden mien tied Teunis ben ic doar, ic komt er in net 'k oe ereupen hebben.”

„Een wonder” zegt Teunis: „als je zoon stom genoeg is om me te zeggen waar jullie je strikken uitzet.”

Hannes kijkt zoo mogelijk nog dommer dan anders. „Ikke strikken uitzette? nee, da doe 'k nooit da kan 'k niet,” mompelt hij.

¹⁾ morgen vroeg.

„Ja hou je dom, maar loop voortaan niet meer in je eigen konijnenstrik. Ha! ha! dat is een goede vangst,” lacht Teunis zich vergenoegd de handen wrijvend.

„Maar haolt er mic is eers uut, want ik zitte met miene poot vaste in de strik!” jammert Hannes die er niets van begrijpt.

„Ja wacht maar even, ik zal je helpen”, en meteen maakt hij den strik los en bevrijdt Hannes, die met een: „dank oe wè, Teunis!” zijn kleren afslaat en zijn weg vervolgen wil.

„Dat kan je denken, eerst zal ik procesverbaal opmaken!” zegt Teunis gestreng, den boer vasthoudend.

Maar Hannes wordt kwaad en zich losrukkend zegt hij: „Procesverbaol krieg ik noe veur oe kenienestrikken. Nee, noe nog mooier, as der eene procesverbaol moet opmaken dan most ik 't wel doen tegen oe!”

En in zichzelf brommend vervolgt de verontwaardigde boer zijn weg, Teunis nog met den dikken knuppel dreigend. „'t Proces-verbaal maak ik tòch op,” roept deze hem na. „Je naam ken ik, Hannes van „Nooit Gedacht!” En dat je je tegen de wet verzet heb, zal je ook lang heugen. Als je ooit gedacht heb, dat heb je nooit gedacht hé?”

De kantonrechter heeft, overwegende dat de overtreding tegen art. 15 van de wet van 13 Juni 1857, „het zich met een konijnenstrik in het veld bevinden” wettelijk en overtuigend was bewezen; en aangezien art. 41 c. van genoemde wet luidende:

„Het dubbel der bij het vorig artikel bedreigde boeten . . . . . wordt opgelegd, wanneer de overtreding is begaan . . . . .”

C. bij feitelijkten wederstand tegen den bevoegde beambte . . . . .” hier van toepassing was: Hannes veroordeeld tot een geldboete van twee gulden.

Een week na het boven verhaalde, kreeg de secretaris der Hondjeshoeren een vriend uit stad op visite. De man had het tot tweede luitenant gebracht en brak, in zijn schitterende uniform in het kleine dorp verschijnend, menig maagdenhart. Echter niet tevreden met de gelijke overwinningen, stelt hij, na een gesprek over de jachtavonturen der clubgenooten, zijn gastheer voor ook hun geluk eens op het jachtveld te beproeven. De secretaris heeft niet het minste bezwaar tegen het voorstel zijns vriends en zoo zien we het tweetal op een mooiën achtermiddag met de buks over den schouder het zandpad langs wandelen, de hei op.

Maar zien *wij* hen, er was er nog een die ze zag, die al dagenlang op de loer lag en die nu de aanstaande overtreders heel stil volgde, zich verschuilend achter de boschjes langs den weg; en die eene is de gesmaadde Teunis, die echter door zijn laatste succes aangemoedigd van ijver brandt.

Vroolijk pratend en zooals op de jacht gebruikelijk is, hevig opsnijdend, vervolgen de jagers hun weg, tot plotseling de officier stilstaat, aanlegt en met zijn moordend lood een konijntje het jeugdig leven ontnemt.

Nog hangt de kruitdamp boven den haan, als Teunis tevoorschijn springt.

„Aha!” roept hij, moeite doende zijn blijdschap te bedwingen.

Maar als versteend blijft hij staan als het luid op bevelenden toon over de ruime heide weerklinkt:

„Zèèè af . . . . 't gewèèr.”

De officier commandeert, de secretaris laat de buks zakken en plaatst het vuurwapen naast den rechtervoet.

„Brutale . . . . .!” roept de veldwachter op den luitenant afgaand, die heel verwonderd omkijkt en alsof hij nu den veldwachter eerst opmerkt, een verbaasd: „Wablicf?” laat hooren.

„Heeft u een speciale akte om in Augustus te mogen jagen?” vraagt de ambtenaar gestreng.

„Wie spreekt er van jagen?” is de weërvraag.

„Presentéér . . . . 't gewèèr,” commandeert hij dan den secretaris, die de handgrepen uit zijn diensttijd nog niet verleerd is.

„Meneer wil u mij antwoord geven?” zegt de veldwachter woedend.

„Zeg eens vriend,” de luitenant keert zich weer tot den veldwachter, „wie geeft jou 't recht mij in de uitoefening van mijn ambtsbezigheden te belemmeren? Zie je niet dat ik de uniform draag van Harer Majesteits leger te lande? Zou jij mij dan, die mijn dagrust opoffer om dezen jongen man de eerste beginselen van de krijgskunst — o ja, zet af . . . . 't gewèèr” commandeert hij onderwijl den secretaris: „op de plááááts . . . . rúst!” om dezen jongen man, zeg ik, de eerste beginselen van de krijgskunst in te prenten, daarin komen storen? Ik zal naar je luisteren, ook gij draagt de uniform van Hare Majesteit, maar weet wel, dat er zware straffen bedreigd worden door het Militaire Strafwetboek tegen dengene of degene als het eene vrouw is, die de vrije oefeningen in den wapenhandel den martialen kop wil indrukken. En weet dat zelfs de uniform van veldwachter u niet voldoende zal beschermen!”

De officier spreekt plechtig met breede armsgelaten en ziet na het einde zijner redevoering den veldwachter ernstig en onderzoekend aan.

„Wel nou nog mooier, ik hoor u toch schieten!” merkt deze op, een beetje uit het veld geslagen.

„Maar waarde vriend”, antwoordt de zoon van Mars medelijdend en neerbuigend: „Wat zou het ons vaderland al baten, indien de zonen des lands kundig waren in de handgrepen, in zet af en presentéér 't gewèèr en ze konden den vijand niet met kruit en lood weren van het land onzer geboorte!”

Met minachtend schouderophalen zegt hij dan tot zijn reëruut: „Maar laat ons voortgaan: „Links uit de flank, verdubbelt de rotten, met dubbele rotten rechts . . . . marsch!” Luid galmt de commandostem.

„En wat is dat dan?” roept plotseling de veldwachter triomphantelijk, als een jachthond met een nog bloedend konijn aan komt loopen.

„Kijk hij zweet, hij is net geschoten. Hoort dat ook bij de oefening? En doet die jachthond ook mee? In Augustus een jachthond in het jachtveld. Twee overtredingen!”

Nog eens keert de officier zich om: „Hoor eens vrindje, je begint me te vervelen. Je moet me goed begrijpen. Wij schieten in rechte lijn, en als je nu wil dat je konijnen niet per ongeluk getroffen worden moet je die beesten maar leeren niet in de richting van mijn doel te loopen. En wil je mij aansprakelijk stellen voor iederen hond die op de hei loopt? Je zou heusch het wijste doen, als je gauw naar huis ging, als je tenminste nog langer veldwachter wilt

blijven. Hier dat konijn kan je voor moeder de vrouw meenemen."

"Neen dank u, ik zal er niet aan meedoen," antwoordt de man woedend.

"Maar gemeene stroopers zijn jullie toch, al ben je officier en een vriend van de Hondjesheeren!" mompelt hij tusschen de tanden en als hij weggaat klinkt het sarrend hem achterna: „àààà . . . . . vùùùù!"

We zaten met een heel clubje in de gelagkamer van het hôtel. 't Was een gure Octoberavond. De heer des huizes had ons allen bediend van hetgeen we wenschten. De een dronk bisschop, een tweede cognacgrog, een derde een pot bier en ik — hoe zedig — een kop chocolade. Nu voegde de gezellige hôtellier zich bij ons en mij werd verzocht het laatste Boeremieuws dat ik uit de stad had meegebracht te vertellen.

Toen de Boeren behandeld waren en naar verdienste bewierookt, kwamen we op de binnenlandsche politiek en zoo eindelijk de hand in eigen boezem stekend, verzeilden we in ons goede dorpje om te belanden op het onderwerp „de Hondjesheeren". Deze zich geen kwaad bewust noch onheil vrezend, waren als naar gewoonte tegen half vijf in de andere kamer verdwenen, en nu te half zeven zaten ze er nog en dreven hun geheime kunsten.

"Aan die geheimzinnigheid moet nu eindelijk een einde komen", viel plotseling de onderwijzer uit, die na veel vruchteloze pogingen om in het geheim genootschap te worden opgenomen, nu onder diens bitterste vijanden geteld werd.

"t Wordt te gek met die kwâjongens!"

"Ja wat zouden ze toch samen uitvoeren?" vroeg een boer, zijn pruim naar de rechterwang verschuivend.

"Net wat ze willen," antwoordde de schoolmeester op den toon van iemand die het wéét.

"Ja net wat ze willen," murmelde een koor van stemmen.

Een paar woorden van mijn gastheer brachten mij de hoogte van de dorpstoestanden en toen liet ook ik mijn stem in het kapittel hooren en sprak met nadruk: „Daar moet een eind aankomen!"

Maar hoe? Dat was de kwestie juist.

Feitelijk waren ze allemaal even bang voor de Hondjesheeren. 't Was een vrees die steunde op het droeve lot van den kruidenier. Maar de schoolmeester had geen verlies van klandizie, in den vorm van van school afgenomen wordende kinderen, te vreezen — de Hondjesheeren waren reeds in jarental geen kinderen meer en nóg niet echtgenooten en vaders. Stout sprak hij: „Ik zal naar binnengaan!"

Bewonderend rezen enkelen uit hun stoel.

„O!" riepen anderen.

„Hij is gek," fluisterde een klein oud boertje.

„Hij durft toch niet," trotseerde een arbeider.

„O meneer doe 't niet. U weet niet wat er nog van komen kan," smeekte de hôtellier, die wel wist wat er van komen kon, nl. een verhuizing van de club naar de boerenherberg.

„En wat zou mij tegenhouden?" zeide de onderwijzer der jeugd, wiens eer nu bij volhouden op het spel stond. Zijn gelaat was vuurrood, de cognac miste zijn uitwerking niet!

„Aan die vervloekte pedante geheimzinnigheid zal een einde komen. Nog heden avond zal ik den sluier oplichten, en dan zullen wij zien wat voor vleesch we hier in onze dorpskuip koesteren!"

De dorpsbewoners zagen den langen schralen man met bewondering, maar niet zonder ontzetting aan. Maar hun nieuwsgierigheid overwon hun vrees.

Hun geroep van: „Vooruit meester! Toe meester! Ze kunnen je niets maken meester!" overstemde luide het waarschuwend smeeken van den hôtellier.

„Ik zal gaan vrienden!" zeide de onderwijzer plechtig en de daad bij het woord voegend, ging hij een beetje onvast op de beenen naar de deur, die hij zorgvuldig achter zich sloot.

Daar staat hij in de gang; geheel alleen, het begint te schemeren. Hij voelt zich den moed ontzinken. Maar van terugkeeren weet hij niet; dat heeft hij van generaal Buller geleerd: „Er is geen terug!" Met angstig kloppend hart vat hij den deurknop van het vertrek der Hondjesheeren. Hij draait den knop om en opent de deur. Een dikke tabakswalm slaat hem tegen. Achter de groene tafel verrijzen de zes jonge menschen, achter hen staan even zoovele hondjes. Vier en twintig vurige oogen zien den indringer vernietigend aan.

„Wee u!" klinkt het dreigend uit zes monden. Een jammerend gehuil stijgt op uit zes hondenkelen, want als je een hond op zijn poot trapt, jankt hij met zijn bek.

De vermete deinst terug.

„O excuseer, ik wist niet . . .!" mompelt hij geheel ontdaan. Vóór hij het weet is de deur dicht geslagen met een smak, de sleutel knarst in het slot en de onderwijzer der jeugd staat weer alleen in de gang.

Langzaam, bleek en zenuwachtig, treedt hij de gelagkamer weer binnen. Allen stormen op hem aan.

„Wat deden ze?" „Zitten de honden ook aan tafel?"

„Wat zeiden ze?" „Wat doen de honden?"

„Hoe werd u ontvangen?" en dergelijke vragen eischen alle tegelijk beantwoording.

„Vraag me niets! niets!" steunt de ongelukkige achterover in den leunstoel vallend.

„t Is te vreeselijk!" . . .

Een der boeren heeft hem met zijn karretje naar huis gebracht.

Ik ontving daar juist een brief dat de toestand in het dorp nog onveranderd is, welk schrijven mij echter de aanleiding werd tot de volgende verklaring:

Nademaal de macht der Hondjesheeren geenszins denkbeeldig is:

Aangezien in dit stuk eenige der dorpsbewoners optreden, schoon anoniem of onder pseudoniem:

Daar mij de gedachte ondragelijk is dat een hunner door mijne schuld eenig kwaad zou treffen:

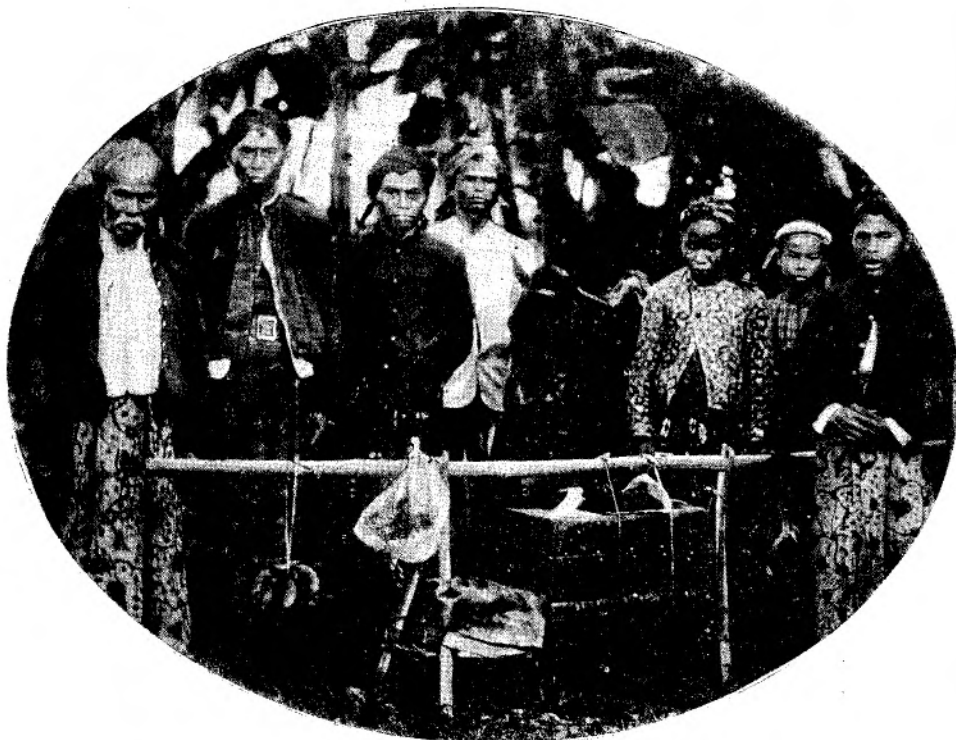
Dewijl de wrake der Hondjesheeren gewis zou neêrkomen op het hoofd van den dorpsbewoner, dien zij verdachten van medeplichtigheid in mijn vermelding van hun dorpsche vergrijpen, in mijn ont-hulling van hun hondjesheerlijke geheimen:

Zoo is het dat ik, alvorens te eindigen, wensch te verklaren en te bevestigen, gelijk ik plechtig verklaar en bevestig bij dezen:

dat geen der bewoners van het dorp mij eenige gegevens of inlichtingen verstrekke, hoe ook genaamd:

dat ik, hetgeen ik neerschreef en bekend maakte, door eigen aanschouwing en ervaring te weten

LASTDRAGERS.

kwam, in hun midden vertoevende; en dat ik dus alléén de volle verantwoordelijkheid draag voor hetgeen door mij den lezer werd kond gedaan, weshalve ik ook genoemde verantwoordelijkheid op mij laad.

Welke verklaring ik onderschrijf met mijn naam
S. J. E.

LASTDRAGERS.

Nu wij ons verhaal „Op de Eilanden” besluiten, geve de bovenstaande plaat een denkbeeld van de wijze waarop in de streken waar de Europeaan te paard de reis doet, zijn goederen worden vervoerd. De koelies of dragers hebben 't zeer practisch ingericht. De pakken hangen aan een stok, die op twee andere stokken rusten kan. Zet men den last neer dan raakt die den grond niet en kan ook gemakkelijk weer opgenomen. Even gemakkelijk lost de een den ander af.

WAARMEE TE BEGINNEN.

V.

We hebben nu onze taal in haar verschillende gestalten, al de eeuwen door, van de vroegste tijden af tot nu toe, leeren kennen. 't Werd ons duidelijk, hoe zij er uitzag en uitziet, wat *vormen* zij had en heeft. Maar wie goed oplette heeft ook meteen gemerkt, hoe de lieden zich *uitdrukten*, welke hun *zeggswijzen* waren, al kon dat in zoo klein bestek natuurlijk slechts op enkele punten blijken. Natuurlijk

spraken de menschen nooit juist zooals zij schreven, maar toch hebben we een algemeen beeld van onze taal gekregen, zoowel wat haar vormen als de wijze van uiting betreft.

We komen nu echter van den vorm op den *inhoud*, op het *wezen* der zaak.

De geest des menschen uit zich in zijn woorden. Zoo doet ook de geest van heel een volk.

Let men nu op wat de geest eens volks voortbrengt, gaat men dit eeuw in eeuw uit na, ziet men den voortgang of wel den teruggang, de veranderingen die plaatsgrijpen, het vervangen van het oude door het nieuwe — dan zal men ten slotte een beeld hebben van heel de geestesontwikke-

ling die doorloopen is. Dit beeld nu is uitgedrukt in de taal, het woord, al wat geschreven is, m. a. w. in de *letteren* of de *letterkunde* van een volk. De letterkunde geeft u weer wat een volk dacht, gevoelde, verwerkte al de eeuwen door, heel zijn geestesleven.

Nu kon iemand meenen, dat om deze letterkunde te kennen het dan ook noodig is alles gelezen te hebben wat van den jare 800 af tot nu toe in het Nederlandsch geschreven is. Gelukkig echter is dit niet noodzakelijk, — Methusalems leven zou er nog te kort voor wezen — ja niet eens nuttig. Ook hier zou te veel schaden.

Wanneer men op een tentoonstelling b. v. een begrip wil geven van wat een land oplevert, op het gebied der nijverheid, dan kiest men natuurlijk uit die voortbrengselen, die behoorlijk afgewerkt, zoo goed mogelijk van inhoud, en van vorm de beste zijn, die 't land oplevert. De schoenmaker zendt niet het eerste mislukte proefstuk van den leerjongen, maar een fijn bewerkt dameslaarsje, de smid zijn kunstigst slot, de kleedermaker zijn netste pak. Ieder begrijpt dan vanzelf, dat waar zooiets vervaardigd wordt het mindere ook wel te maken is.

We hebben dus bij de letterkunde, die den ontwikkelingsgang van een volk op geestesgebied aangeeft, ons lang niet bij alles op te houden, maar alleen bij het *beste*, het *voortreffelijkste*, het *kenmerkende*. Daarin is dan al het mindere begrepen. Een eeuw die b.v. groote schrijvers voortbrengt, telt er vanzelf ook middelmatige enz.

We hebben dus eigenlijk alleen te doen met die stukken, welke door schoonheid, degelijkheid, rijkdom van gedachten, sierlijkheid van stijl, kracht, bondigheid of wat ook uitmunten. Natuurlijk altijd in hun

tijd, soort en strekking. Kort gezegd, de letterkunde neemt van alles het beste en dat weer in zoover alleen als het zich beweegt op het gebied van geest en hart en te toetsen is aan het werkelijk schoone. De letterkunde beweegt zich op het gebied der hoogste *kunst*.

Er valt dus al dadelijk heel wat af, dat begrijpt ieder. En dat is gelukkig, als gezegd. Want was 't zoo niet, de kennis der letteren zou een onmogelijkheid zijn. Al wat tot het alledaagsche behoort, door niets zich onderscheidt, aan de eischen boven gesteld niet voldoet, ligt buiten het gebied der letterkunde. Het kan in zijn soort heel goed, voortreffelijk zijn, maar het rekt hier niet mee.

Zoo vallen voor ons doel weg b.v. de tallooze schotschriften en blauwboekjes uit vroeger dagen, vele bundels liederen, en uit onzen tijd de krantenberichten en beursnoteeringen; ook de louter wetenschappelijke werken voor wetenschappen als wiskunde, werktuigkunde enz. Verder nog tal van gelegenheids-gedichten en wat al niet! Ook veel stichtelijke leesstof.

Ja, zal de lezer zeggen, alles goed en wel, maar hoe weet ik nu, wat van hetgeen overblijft het bruikbare, het beste is?

Dat schijnt moeilijk en toch is 't dit niet zoo bijzonder.

Wat de tijden die achter ons liggen betreft, zoo geldt hier Goethe's woord: „Das Aechte bleibt der Nachwelt unverloren” d. i. Wat werkelijk goed is blijft wel leven.

Er zijn b. v. in vele landen in de 17e eeuw vele boeken geschreven. Maar let nu eens op, hoe weinige van die er nog over zijn, en vooral hoe weinige er nog bekend zijn en gelezen worden. 't Is wel om schrijvers tot nederigheid te stemmen. En uit de 18e eeuw is de oogst voor het nageslacht nog veel schraller. Zoo maakt de tijd het ons makkelijk. Het mindere verdwijnt vanzelf. Wel blijkt soms later, dat men een of ander veronachtzaamd heeft, doch dan wordt de fout hersteld. Over 't geheel kan men zeggen: alleen het beste blijft over; en dat is ook heerlijk.

Wat nu den tijd aangaat, waarin men zelf leeft, zoo is ongetwijfeld het oordeel veel moeilijker, censdeels wijl er zooveel is te overzien, anderdeels wijl men als kind zijns tijds in dien regel zich richt naar den smaak en de zienswijze van dien tijd, al blijken beide later niet te deugen. Tal van schrijvers en vooral dichters uit de 18e eeuw, wier namen thans nauwelijks meer bekend zijn, werden in hun tijd alom geëerd, ja als Apollo's en nog hooger geprezen.

Om nu te ontdekken wat werkelijk letterkundige waarde heeft, beginne men ook weer met al wat louter om mede te deelen, ter kennisgeving wordt aangeboden, terzij te leggen. Dat is zeer veel, al blijft er nog genoeg over: dat overblijvende nu dient onderzocht en ten eerste gevraagd:

Voldoet de vorm aan de eischen die het doel des schrijvers en schoonheid en kunst stellen?

Voorts: *a.* Tracht door het lezen van goede beoordeelingen (critieken) u een denkbeeld te vormen van de eischen aan een letterkundig voortbrengsel te stellen, en beoordeel daarnaar wat verschijnt.

b. Win het oordeel in van hen, die als bevoegden kunnen gelden, die bekend staan als dezulken, die

iets van letterkunde weten. Zij behoeven daarom volstrekt niet zelf schrijvers of dichters te zijn.

c. Tracht te ontdekken of een boek met een bepaald, tijdelijk doel is geschreven. Zoo ja, wees dan voorzichtig in uw oordeel. *Meestal* zijn zulke werken niet de beste.

d. Verwerp alles waarbij louter de regel geldt: de kunst om de kunst, en dat zich om geen zedelijke eischen bekommert. Als de inhoud van een boek strijdt tegen hetgeen de Schrift het hoogste stelt, dan kan het uit letterkundig oogpunt wel schoon zijn, maar bedenk dat een giftbloem ook wel kleurig, en een venijnige slang schitterend schoon zijn kan.

OP STRAAT.

Sasaté of *saté* is de naam, dien men op Java geeft aan stukjes vleesch, die gestoken zijn aan een houten pen. Zij worden bij 't vuur geroost, en gegeten met uien en veel peper. Onze plaat stelt voor een *saté-kok*. Hij heeft twee korven, die hij draagt aan een stok van bamboe. Waar hij de gelegenheid gunstig acht, zet hij zich op een bankje, maakt vuur aan, dat hij met een waaijer brandend houdt, en roostert zoo het vleesch. De klanten en ook de toeschouwers komen dan wel, gelijk onze plaat toont.

KINDERGROETE UIT DEN HEMEL.

Ween niet! 'k Ben niet voor u verloren,
'k Ving 't nieuwe en eeuw'ge leven aan,
Daar ik reeds vroeg werd uitverkoren
Om voor des Heeren troon te staan.
En daar ik van die vreugd geniet,
Ween niet!

Ween niet! Waarom zou 'k langer trekken
Door 't donker dal van zonde en dood?
Niets kan hier 't rein gewaad bevlecken,
Waar 't oog in 't hemelsch morgenrood
Het aangezicht des Heilands ziet,
Ween niet!

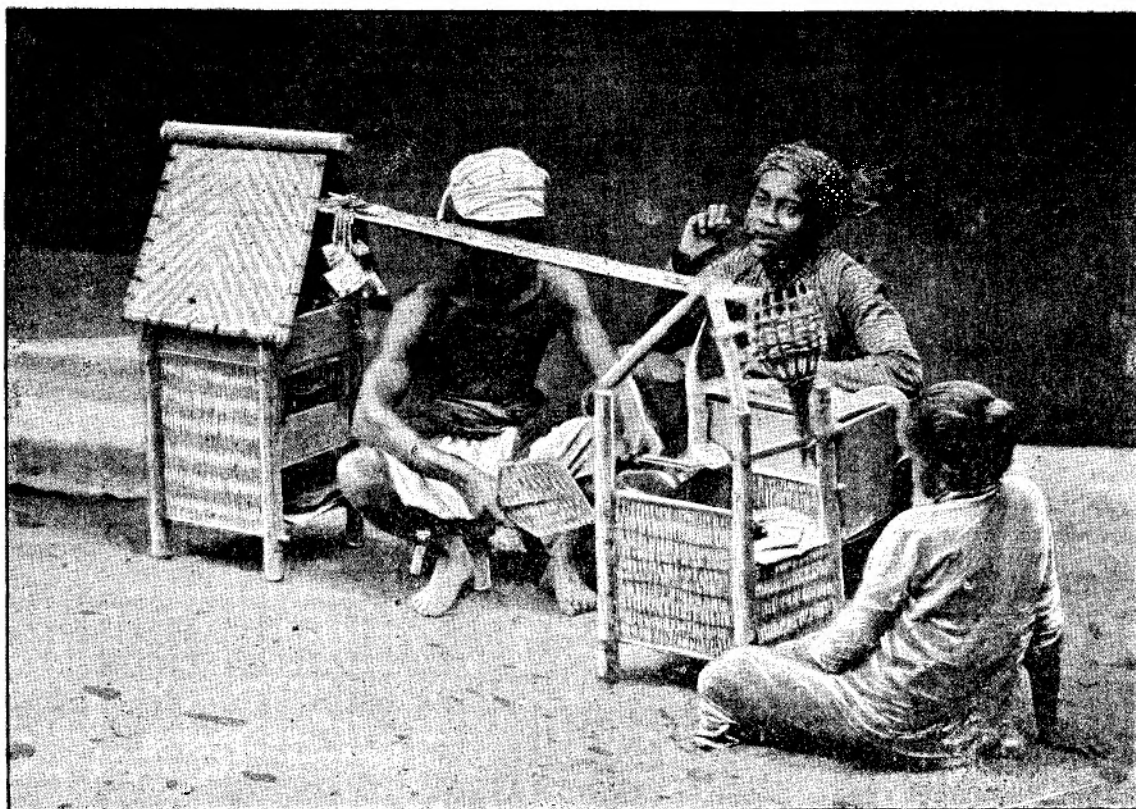
Ween niet! De jaren vliegen henen,
Ras is voor u de tijd vervuld,
Dat gij, door heilig licht omschenen,
Me in de eng'lenrij ontmoeten zult,
Wacht stil vertrouwend op den Heer,
En ween niet meer!

A. R. M.

Van verre gevolgd.

DE MAAND JUNI.

Deze maand, bij ons Zomermaand genoemd, omdat de zomer op den 22ten dag ervan een aanvang neemt, was in het Albaansche of oud Latijnsche jaar, de vierde maand des jaars. Romulus gaf haar denzelfden rang in het zijne, en bepaalde het getal harer dagen op dertig, terwijl zij in den oud Latijnschen kalender er slechts zes en twintig had. Numa nam een dag weg, die Julius Caesar haar terug gaf; en sedert is Juni, met dertig dagen, altijd de zesde maand des jaars gebleven.

OP STRAAT.

Juni werd door de ouden afgebeeld onder de gedaante van een landman met ontbloote armen, houdende in zijn rechterhand een zeis, waarmee hij koren afmaait. Sommige versieren dat beeld met een krans van lijnzaad-bloemen; weder anderen laten hem korenschoven binden, enz. alles op den zomer, die in deze maand een aanvang neemt, zinspelend. Een latere afbeelding van deze maand vertoont een schoone maagd, lustig en vroolijk gekleed, doch zeer ernstig van gelaat, houdend in de eene hand een zeis en in de andere een korenschoof.

In deze maand houdt het ongestadige regenachtige weder van Mei veeltijds nog aan. Tegen den 12^{den} komt er gewoonlijk wel eene verpoozing; doch het veranderlijke weër volgt meestal weder tot tegen St. Jan, (den 20sten) wanneer het bestendig wordt en zoo tot aan het einde voortduurt. Omtrent het midden der maand begint de hitte zich met meer kracht te doen gevoelen, de velden prijken met hun schitterende veelkleurige bloemenpracht, de lucht is doortrokken door den welriekenden geur van het jonge hooi en van de duizenden veelbelovende bloesems, die de vruchtboomen versieren. Allerwegen heerscht de schoonheid en heerlijkheid der natuur.

Juni ontleent, volgens geleerde uitleggers, zijn naam, evenals Mei aan de indeeling van de bewoners van Rome door Romulus in *majores* (ouderen) en *juniores* (jongeren). Ter eere dezer indeeling zijn twee maanden des jaars genoemd.

TWEE LEGENDEN.

DE TREURWILG.

Toen de Heiland was gestorven,
Werd de rots vaneen gescheurd:
Hij die alles had verworven,
Werd door alles diep betreurd.

Ja, de zon werd meê verduisterd,
Toen de grooter wereldzon,
Voor het oog der aarde ontluiserd,
Niet meer heerlijk stralen kon.

Maar het diepst bedroefd van allen,
Stond een boompje, als waar 't bewust,
Dat de Goede was gevallen,
Die bij hem eens had gerust.

't Was een wilg, dat kind der waatren
Ach, hij zag het aan met snert,
Dat de Heilge door zijn haatren
Tot op 't bloed gegeeseld werd.

Ach! hij moest ze zelve geven,
Al die roeden dun en taai. —
Zie zijn takken angstig beven,
Bij der geeslen ommezwaai!

Jezus sterft. — De takken zijgen,
Treurig naar het aardrijk af.
Nooit verhief hij weër zijn twijgen,
Treurwilg bleef hij aan het graf.

DE SPREKENDE, STEENEN.

Schoon blind van ouderdom, voer de eedle Beda
 Om aan 't boetvaardig hart het heilaanbrengend
 Van Gods geliefden Zoon met jongelingsvuur te
 Zelfs, door een knaap geleid, ging hij naar verre
 Om, zoo als Jezus deed, te reizen door het land,
 Met troost voor 't troostloos hart en licht voor
 Eens leidt zijn jonge gids hem naar een dorpje henen,
 Doch komt eerst voor een veld dicht als bezaaid met
 De knaap, die minder boos dan wel lichtzinnig was,
 Zegt schertsend: „Vader! wat veel volks zit hier
 Het schijnt reeds langen tijd stil op uw woord te
 De blinde grijsaard knielt, en heft zijn zielsgedachten
 Tot hem, die alles schiep en alles schraagt,
 En tranen van gevoel ontvallen aan zijn oog.
 Nu staat hij op en spreekt, en hoor, zijn woorden
 Hij wijst den mensch den weg om tot zijn God te
 Hij neemt een bijbeltekst, verklaart dien in het kort,
 Daarna, terwijl zijn hart zich uit- en overstort,
 Vouwt hij tot goed besluit, vermoeid de handen
 En eensslags roepen meer dan duizend stemmen:
 Den knaap ontzong het hart, eerbiedig knielt hij
 Belijdt zijn gekkernij en heeft geen spotlust meer.
 „Mijn zoon!” sprak de oude man, „thans is ook u
 Dat, waar de mensch niet spreekt, de steenen zullen
 Drijf voortaan nooit den spot met Gods aanbiddijk
 Het is den dwaas een zwaard, dat hem de ziel
 Versteent de mensch zijn hart, om stout Gods wraak
 Dan schept dezelfde God uit steenen menschenharten.”

HOE ZIJ ER UITZAG.

V.

Verandering.

Twee dingen zijn thans duidelijk geworden:
 1. Dat er woorden zijn die *veranderen*.
 2. Dat die verandering afhangt van de *plaats*
die zij in den zin vervullen.
 We komen nu tot de *toepassing* en hebben nu
 allereerst te zien waarin die veranderingen dan
 bestaan.
 Vooraf echter zij eens en voor altijd gezegd:
 a. Dat we de dingen vaak anders zullen zeggen,

dan *wetenschappelijk* vereischt wordt. Ons doel is
 eenvoudig *practisch* en *duidelijk* te wezen. b. Dat
 we, niet voor kinderen schrijvende, alles laten rusten
 wat ieder kan geacht worden te weten, b.v. dat
 het meervoud van *kip* met twee *pp's* wordt ge-
 schreven, dat *kachel* wordt *kachels* en niet *kachelen*,
 enz. Misschien spreken we toch later nog over de
 spelling.

De verandering der woorden hangt af van de
 soort waartoe zij behooren. Er is in hoofdzaak
tweeërlei verandering. Die der naamwoorden met de
 toebehoorende heet *verbuiging*; die der werkwoorden
vervoeging. En we zullen die namen maar behouden.

Bij die verbuiging heeft men te letten op *tweeërlei*;
 allereerst op *het geslacht* des woords.

Onze schrijftaal onderscheidt bij de naamwoorden
 drie geslachten. Zoo is *tuin* mannelijk, *deur* vrouwe-
 lijk, *schip* onzijdig.

Feitelijk echter wordt in *de* taal, d.i. de gesprokene,
 het onderscheid tusschen mannelijk en vrouwelijk
 niet in acht genomen. Dat komt vooral wijl het
 lidwoord voor beide 't zelfde is: *de* of *een* man of
 vrouw. De spreektaal maakt ongeveer al wat voor-
 werpsnaam is mannelijk, en zegt van een koe; *hij*
 loopt, van de lamp: *hij* brandt. Daarentegen worden
 namen van stoffen en van wat meer in 't afge-
 trokkene ligt veelal vrouwelijk gebezigd, b.v. van
 uitslag gesproken: *ze* is niet gunstig; van een kring:
zij is klein. Dat alles is taalkundig onjuist, doch
 onze spreektaal is eenmaal zoo en altijd zoo geweest.
 Alleen 't onzijdig geslacht *leeft* in de taal. Niemand
 zegt *de* schip. Feitelijk is de onderscheiding van
 mannelijk en vrouwelijk in de meeste gevallen voor
 de meeste Nederlanders onmogelijk, wijl ze niet te
 hooren is, en de regels er voor onvoldoende en niet
 vast zijn. Vandaar dat zooveel dat onderscheid
 willen afschaffen, te meer wijl het toch hoe langer
 hoe minder tot zijn recht komt. 't Eischt een lange
 gestadige oefening om vast in de geslachten te
 zijn en -- het is voor de practijk tot weinig nut.
 In spraakkunsten en woordenboeken vindt men het
 geslacht aangegeven, en wie nauwlettend *leest* maakt
 het zich ongemerkt eigen.

Ten tweede dient gelet op *het getal*.

Dat is *tweeërlei*: *enkelvoud* en *meervoud*. Uit
 woorden als *boeken*, *cijfers*, *kinderen*, *groenten*
 blijkt, dat onze taal 't meervoud vormt op ver-
 schillende wijzen: Die kent echter elk Nederlander.
 Soms is er een dubbel meervoud b.v. *wortels* en
wortelen. Dan verschilt echter meestal ook de be-
 teekenis.

Eindelijk heeft men te rekenen met *den naamval*.

De naamval is de vorm waarin het woord voor-
 komt. Als ik zeg *de heer*, *der heeren*, *den heere*
 heb ik 't zelfde woord in *drie* vormen of naamvallen.

Een naamwoord heeft in onze taal hoogstens *drie*
 naamvallen, veelal maar twee. Toch onderscheidt
 men *vier* naamvallen, omdat naamval de 3de en
 4de wel eenerlei zijn van vorm, maar niet hetzelfde
 beteekenen, gelijk blijken zal.

Tot een voorbeeld dit:

Mannelijk enkelvoud.	Mannelijk meervoud.
1. <i>de</i> vriend.	1. <i>de</i> vrienden.
2. <i>des</i> vriends.	2. <i>der</i> „
3. <i>den</i> vriend.	3. <i>den</i> „
4. <i>den</i> „	4. <i>de</i> „

Vrouwelijk enkelvoud.   Vrouwelijk meervoud.

1. <i>de</i> vrouw.	1. <i>de</i> vrouwen.
2. <i>der</i> "	2. <i>der</i> "
3. <i>de(r)</i> "	3. <i>den</i> "
4. <i>de</i> "	4. <i>de</i> "

Onzijdig enkelvoud.   Onzijdig meervoud.

1. <i>het</i> boek.	1. <i>de</i> boeken.
2. <i>des</i> boeks.	2. <i>der</i> "
3. <i>het</i> boek.	3. <i>den</i> "
4. <i>het</i> "	4. <i>de</i> "

Hieruit nu blijkt :

1o. Dat de verbuiging verschilt al naar het *geslacht* is.

2o. Dat het lidwoord in 't mannelijk enkelvoud *drie* vormen heeft, en in 't vrouwelijk en onzijdig maar *twee*.

3o. dat het enkelvoudig zelfstandig naamwoord in 't mannelijk en onzijdig *één* verandering ondergaat, in 't vrouwelijk *geen*.

4o. dat in het meervoud alles bij lidwoorden en zelfstandige naamwoorden op dezelfde wijs toegaat.

Men ziet het is zeer eenvoudig en nog wel te vatten. Vraagt men nu waarom we den 3en en den 4en naamval, schoon gelijk, toch onderscheiden dan is 't antwoord, dat bijv. den vriend 3e en den vriend 4e verschillende *beteekenis* heeft. 't Eerste beteekent *aan den vriend*, 't laatste is *voorwerp*.

Nu kan natuurlijk in 't enkelvoud inplaats van *de* ook *een* staan. Dat maakt echter voor de buiging weinig verschil. Een blijft nml. onveranderd doch wordt mannelijk en onzijdig 2e naamval *eens* en vrouwelijk *eener*.

We herhalen nog eens: dit is de makkelijke manier. Er zijn nog wel andere, en ook tal van uitzonderingen en opmerkingen, maar deze kan de lezer best zelf maken en uitvinden. Alleen nog dit: Wai voor *de* geldt, doet het al voor vele woorden die vóór het naamwoord komen bijv. deze, gene, welke, onze, mijn, zijn, hun, haar, ons enz. We behoeven dus daarover niet afzonderlijk te spreken.

Vaak is, gelijk ieder weet, een zelfstandig naamwoord nog vergezeld van één of meer bijvoegelijke naamwoorden bijv. de *goede* vriend, de *arme* vrouw, het *zeilende* schip. Ook deze bijvoegelijke naamwoorden worden verbogen, doch hebben thans ook maar één verandering. Dat gaat naar dezen regel:

Krijgt het lidwoord *s* of *n* dan krijgt het bijvoegelijk naamwoord een *n*. De *goede* man wordt dus *des goeden* mans; de *goede* mannen, den *goeden* mannen enz.

Ten slotte ziet men duidelijk, dat de meening van velen verkeerd is, als ware *den* mannelijk en *de* vrouwelijk, of *de* enkelvoud en *den* meervoud.

Aldus den lezer zoover noodig uit deze dwaling geholpen hebbende, zetten we straks onze taak voort.

IN DEN ZOMER.

Den LXV Psalm.

1 Dy wacht in Sion telkens, Heere,
Een lofsanck van nieus aen :
Ja telkens wort daer, dy ter eere,
Een nieu geloft voldaen.
Want nademael du den gebeden
So geerne biedest d'oor,
Een yegelijk sal vrij toetreden,
Tot dy, Heer, om gehoor.

2 Mijn sonden waren overvloedig,
End vielen my te swaer,
Maer dijn genaed end gunste goedig,
Vergeefts' ons al te gaer.
Wel salig, dien du hebst verkoren,
End naest by dy geset,
Dat hy de wooning mach oorboren ¹⁾
Dijns tempels onbesmet.

3 Wy sullen ons, o Heer, versaden
Met dijnes huyses goet,
End met dijns heyligdoms weldaden
In allen overvloet.
Du salst met schrickelicken wonder
O God, ons trouw ontset,
In dijn gerechticheyt besonder
Verhooren ons gebet.

4 Die bist tot aen de verste Landen
Des eertrijcks, West end Oost,
Ja tot aen d'uyterste zeestranden,
Der menschen hoop end troost.
'Tgebergt hebstu van oude tijden
Gegrondtvest met dijn macht ;
Du bist omringt aen alle sijden,
Met sonderbare cracht.

5 Du stilst het ruysschen der zeebaren,
Van stormen end onweer.
End 'twoeden van der volcker scharen,
Legstu met een woort neer.
Die 'teynd der werelt zijn geseten,
Hoe grof end ongeschickt
Sy dijne wercken overmeten, ²⁾
Noch worden sy verschrickt,

Pauze.

6 Du gevest, Heer, dat all' uytgangen,
So van den morgen vroeg
Als van den avont, zijn bevangen ³⁾
Met vreugd' end goet vernoeg.
Heer, du besoeckst het landt met regen
Alst dorstig is end droog,
End maeckst het rijk door dijnen segen
Van uyt dijn wooning hoog.

¹⁾ Genieten, genot hebben van —.

²⁾ Overzien of nagaan.

³⁾ Omvangen, omringd.

7 Men siet des Heeren beek uytgieten
 Haer water met planteyt,¹⁾
 Mits²⁾ welck du doest het graen opschieten,
 Als du 'lant hebst bereyt.
 Du weykest hare dorre voren,
 End druckst haer kluyten neer:
 Dus segenstu den scheut van 'lkoren,
 Mits²⁾ 'tregenachtig weer.

8 Du kroonst het heel jaer met genaden,
 Op sijnen tijt beset:
 End uyt de locht van dijn voetpaden,
 Druypt niet dan enckel vet.
 Den regen leeckt oock in woestijnen,
 Op hutten uytgestort,
 De heuvels staan vol terw end wijnen,
 Met vreugden opgegot.³⁾

9 Met kudden zijn de groene weyden,
 Als met een kleet bedeckt,
 De dalen, die 'tgeberghte scheyden,
 Met schoon terw' overstreckt.
 Het schijnt op 'tvelt, dat alle dingen
 Van Gods genaed end deugt
 Schier lachen, juychen ende singen
 Haer soete licdt met vreugt.

MARNIX.

VALKENBURG OF VALKENBERG?

Herhaaldelijk heet de schrijfwijze van den naam der stad Valkenberg, voorheen ten onrechte Valkenburg genoemd, tot verwarring met het dorp van dienzelfden naam nabij Leiden aanleiding gegeven. Brieven, en zelfs officieële stukken, werden tot groot ongerief vaak vice-versa verkeerd bezorgd. Thans heeft de Hooge Regeering op een desbetreffend besluit van den Raad, aan deze naamsverwarring een einde gemaakt en zal het stadje van het z. g. Neerlands Zwitserland in het vervolg officieel heeten: „Valkenberg”.

Dit kon des te gereeder geschieden, omdat Valkenberg, zooals uit de latijnsche omschriften der oude zegels van de Heeren blijkt, reeds in den aanvang der XIIIe eeuw, *Falcomons* genoemd werd, terwijl de oudste zegels of contrazegels tot 1254, zelfs met een berg, op welks top een valk zit, versierd zijn. Tot in het begin der XIVe eeuw heeft het laatstgenoemden latijnschen naam, n. l. *Faucmons*, blijven voeren, terwijl in een latijnsch charter uit 1202, berustende in het archief der abdij Houthem-St. Gerlach, Gozurnus als heer van „*Valkenberg*” genoemd wordt. Eigenaardig echter is het dat de oorspronkelijke naam van Valkenberg in den ouden nog bestaanden fransch-waalschen naam der gemeente: nl. *Fauquemont* is bewaard gebleven en dat deze plaats in de volkstaal steeds *Valkenberg* bleef heeten.

Deze naamsverandering houdt tevens verband met eene aanvraag tot verbetering van het stadswapen, dat historisch onjuist blijkt te zijn.

¹⁾ Overvloed.

²⁾ Door middel van.

³⁾ Opwaarts omringd.

DE DOORN IN HET VLEESCH.

Schoon Paulus driemaal biddend vroeg:
 „Ruk uit mijn vleesch den scherpen doren.”
 God, die zich hem had uitverkoren,
 Sprak: „Mijn genade is u genoeg,” —
 De doorn bleef vlijmen als tevoren.

Ge zult wellicht geen Paulus zijn,
 Toch kan ook u een doren steken
 Van felle ziels- of lichaamspijn;
 En mocht ge ook drie, ja meermaal smeeken,
 Tot haast de ziele 't niet meer droeg,
 't Was: „Mijn genade is u genoeg!”

“In zwakheid wordt mijn kracht voibracht,”
 Wel hem dien 't Gods gena wil leeren;
 Ontzinkt zijn vleesch en hart de kracht,
 Zijn rust is in de trouw des Heeren.
 't Geloove haast niet, maar verwacht.

A. J. H.

UIT HET LEVEN.

De haan met het houten been.

Een koetsier te Kent in Engeland had een strijdhaan, dien hij Trompetter noemde. Wijd en zijd was deze haan beroemd, omdat hij in alle gevechten de overwinning behaalde. Op zekeren tijd had de dappere strijder het ongeluk, dat hij, in een rottental, zijn poot brak. Zijn meester, die door groote weddenschappen bij hanengevechten veel geld door hem gewonnen had, was wegens dit ongeval zeer getroffen en besloot, zoo mogelijk, hem het leven te redden. Hij zette hem tot dat einde het gebroken deel met de grootste zorgvuldigheid af, verbond de wonde, en gaf aan het dier de veiligst mogelijke ligplaats. Toen nu de wond volkomen genezen was, vervaardigde hij een kunstmatigen poot met een spoor, en bevestigde dien aan den stomp van den afgezetten. De haan wist zijn houten been wonderwel te gebruiken, paradeerde weder, even moedig als vroeger, onder zijn hennen, en werd opnieuw de schrik van alle naburige hanen.

Een kwaad varken.

Lloyd, verhaalt in zijn: „Field Sports of the North of Europe,” het volgende, hetgeen hem bij Carlstadt gebeurd is:

„Tegen den avond kwamen wij aan een klein gebucht, waar een oude zeug en haar jongen een aanval beproefden tegen een voortreffelijk koppel honden, welke ik toen bij mij had, en die natuurlijkerwijze hun toevlucht achter ons namen. Mijn bediende had een lichte lans in de hand; ik nam hem deze af, en hem gebiedend de honden over een schutting te werpen, tegen welke wij stonden, plaatste ik mij tusschen de honden en hun vervolgers.

Het oude varken naderde niettemin, en alleen een geduchte slag met het achterend mijner lans op haar neus, kon haar éen oogenblik den aanval doen staken. Wel verre echter van door dit onthaal afgeschrikt te zijn, kwam zij thans op mij af, en tot

mijn zelfverdediging was ik genoodzaakt haar met de punt mijner lans een steek toe te brengen. Zij hervatte haar aanval drie malen achtereenvolgens, en ontving telkens een nieuwe wonde in den kop of in den nek. Niet dan na de derde maal ging zij heen, eenigszins verzwakt door het verlies van bloed, dat uit haar wonden stroomde. Ik heb nog nimmer een zoo woest en wild dier gezien. In het gevecht brak ik mijn lans, die niet sterk genoeg was om tegen een dier van die grootte en kracht gebruikt te worden.

Dit is geenszins het eenige voorbeeld van buitengewone wildheid bij varkens. Over geheel Zweden ondervonden wij hetzelfde; nauwelijks hadden zij mijn honden gezien, of zij vielen ze met kracht aan, en het gelukte hun dikwerf sommigen hunner te dooden of te verminken.

Smeerenburg.

In den vroegeren tijd van den walvischvangst, toen deze dieren nog in overvloed rondom de kusten van Spitsbergen gevonden werden, vestigden zich de Hollanders op dat eiland, waar zij zich bezighielden met het bereiden der baleinen en het vervaardigen der olie uit het walvisch-spek. Zoo bloeiend en uitgebreid was de walvischvangst, omtrent dezen tijd (het laatste gedeelte der zeventiende eeuw) door onze voorouders gedreven, dat zij op die eenzame en onvruchtbare kust een dorp stichtten, waarvan al de huizen geheel gebouwd uit het vaderland derwaarts overgebracht werden. Zij noemden het Smeerenburg.

„Hier”, zegt Macculloch, „was de vergaderplaats der Hollandsche walvischvaarders, ruim voorzien van ketels en bakken en al hetgeen tot het bereiden der baleinen en olie noodig was. Maar dit was nog niet alles. De walvischvloot was verzeld van een menigte voorraad-schepen, die hun ladingen te Smeerenburg losten, hetwelk, gedurende den drukken tijd, met wel uitgeruste schepen, goede herbergen enz. voorzien was, zoodat vele der gemakken en genietingen van Amsterdam binnen elf graden van de pool gevonden werden! Batavia en Smeerenburg zijn ter zelfder tijd gesticht, en men heeft lang getwijfeld, of niet laatstgenoemde de belangrijkste der twee nederzettingen was.”

Toen echter eindelijk de walvissen die omstreken geheel verlieten, en niet dan op een afstand van omtrent zeventig uren vandaar gevonden konden worden, werd Smeerenburg verlaten, zoo zelfs, dat men nu niet eens meer nauwkeurig de plaats weet aan te toonen, waar het gestaan heeft.

Leegwaters *Haarlemmermeerboek*, omtrent *Purmerend*.

Ten tijde zijner grootmoeder was er maar één korenmolenaar op 't eiland, dat verscheidene dorpen had en nog heeft, en wel in 't dorp Schermer; 't maalloon van een zak zaad was een oordje, en de luiden haalden eijeren uit 't nest, om 't maalloon te betalen. Er was een algemeene oven op 't westeind van de Rijk, daar men bij beurten in bakte, om 't bakloon te besparen. Een man ging met een mandje met

twee en dertig eijeren en drie kop boter van Graft naar Alkmaar, en verkocht dat voor twee stuivers, 't geen naar der burens zeggen, een goede prijs was. De huislieden van Schermer waren in zijne jeugd nog ruw van zeden, en er waren weinig huizen, die schoorsteenen, of een bekwamen zolder of vloer hadden. De Schermer-eilanders maakten oorspronkelijk eene volkplanting uit van onbekende menschen.

Maar hoor nu nog iets van 't machtig Amsterdam! Hij verhaalt van een tijd, en die kan er zeer wel geweest zijn, dat er niet meer dan één goudsmid in die stad was; ook maar één steenhouwer en één koekebakker; dat de steenhouwer er nog bij moest metselen, en de koekebakker ook roggebrood moest bakken, om den kost te hebben. Van de Schermerhornsche Vrijstermarkt spreken wij niet, en Leegwater zwijgt er ook van. Men heeft er een Pinksterbloem gezien, een versierd meisje, 't geen door vier andere welgekleede meisjes op een burrie gedragen werd; en merkt hier de overeenkomst met het op een schild heffen der oude Friesche veldheeren.

Job en Jop.

„Job, Job,” zoo riep Ds. De Graaf, predikant te Amsterdam, eens uit in een zijner redevoeringen, „Job had veel vrienden in zijn voorspoed. Natuurlijk. En familie had hij toen ook, een groote menigte. Het was verwonderlijk, hoe veel menschen nog bleken familie van hem te wezen, van hem, den voorspoedigen man; iedereen, die maar den naam droeg, dien hij droeg, was familie van dezen grooten heer. Maar toen zijn ongeluk kwam, en hij arm was geworden, toen waren zijn vele vrienden verre, en zijn familie herinnerde zich heel geen familie van hem te wezen. „Neen, neen,” zoo zeiden zij, „ik ben niet geparenteerd; hij heet Job, en ik heet Jop, ik spel mijn naam met een p.”

VRAGENBUS.

Is ook de oorsprong bekend der kaarten, ik bedoel de speelkaarten, waarmee zooveel hun tijd verkwisten?
W.

Het is niet onbegrijpelijk dat deze vraag bij iemand opkomt. Het antwoord is echter niet zoo gemakkelijk te geven.

Sommigen kennen aan Frankrijk de eer der uitvinding toe, die dikwijls zoovele noodlottige gevolgen heeft opgeleverd. Zij beweren dat de kaarten uitgedacht werden omtrent het einde der veertiende eeuw, om de waukelende verstandelijke vermogens van den armen koning Karel VI bezig te houden. Andere schrijvers noemen een oorsprong, die slechts van een paar eeuwen dagteekent. Sommigen weer aarzelen niet te verzekeren dat de Egyptenaren reeds de kaarten kenden, en dat ze bij hen reeds zeven eeuwen vóór Christus geboorte gebruikt werden! Eén schrijver is zelfs nog verder gegaan, hij beweert dat de speelkaarten, die thans slechts een middel van uitspanning en tijdkorting zijn, in den beginne zinnebeeldige teekenen waren. Volgens hem zijn de twaalf beelden de twaalf

teekenen van den dierenriem, de twee kleuren, zwart en rood, beteekenen de twee zonnestilstanden. De vier soorten van kaarten hebben betrekking op de vier jaargetijden, en eindelijk zijn er twee en vijftig kaarten in een volledig spel, evenals er twee en vijftig weken in het jaar zijn. Zoo stemmen de berichten min overeen: Sommigen beweren, dat de kaarten eerst ontrent het einde der veertiende eeuw in Italië verschenen zijn; anderen, in Duitschland in de dertiende eeuw; anderen wederom, dat ze het eerst ontdekt zijn in Spanje, het minst vindingrijke van alle landen.

De Grieksche en Latijnsche schrijvers maken geen melding ervan en onder de vele hazardspelen, waarvan de eerste reglementen der Christelijke kerk gewag maken, vindt men geen enkel woord, dat eenigermate op de speelkaarten van toepassing kan worden gemaakt. Wanneer men de oude kronieken raadpleegt, die anders zulke uitvoerige beschrijvingen van de gewoonten der verschillende tijden geven, vindt men er slechts in die der veertiende eeuw eenige melding van gemaakt.

Zoo veel tenminste is zeker, dat de kaarten in Frankrijk eerst in de regeering van Karel VII de gedaante aannamen, welke zij thans hebben. Toen gaf men aan de verschillende kleuren de namen van *schoppen*, *klaveren*, *ruiten* en *harten*. De heeren of koningen werden David, Alexander, Charlemagne¹⁾ en Caesar genoemd; de vier koninginnen of vrouwen heeten Pallas, Argine, Judith en Rachel; de vier knechten of boeren Hector, Lancelot, Ogier en La Hire.

Geleerden beweerden, dat Charlemagne, de hartenheer, geen ander dan Karel VII was. Pallas, de schoppenvrouw, was Jeane d'Arc, Argine, de klaverenvrouw, was Maria van Anjou, de gemalin van Karel VII; Rachel, de ruitenvrouw, was de vermaarde Agnes Sorel, de minnares des konings; en eindelijk was Judith, Isabelle van Beieren, 's konings moeder. Hector, de ruitenboer, was Hector Golard, kapitein der lijfwacht van Lodewijk XI; Lancelot, de klaverenboer, was de vermaarde ridder du Lac; Ogier, de schoppenboer, was een beroemd ridder, wiens grafsteen men nog te Meaux ziet; en eindelijk was La Hire, de hartenboer, de doorluchtige Etienne de Vignolles.

Zoo er geleerden bestaan hebben, die er zich op hebben toegelegd, voor de kaarten een oorsprong te zoeken, die, als gezegd, met de denkbeelden over sterrekunde in verband staat, er zijn anderen geweest, die daarin staat- en zedekundige zinnebeelden hebben willen zien: Ruiten is de adel; harten de geestelijkheid; klaveren de handelsstand, en schoppen het volk.

Alles is echter nopens dit punt onzeker. Daar het overigens van geen gewicht is, hebben vele oordeelkundige schrijvers geloofd, dat men niets heeft gevonden, omdat er niets in te vinden is, en dat de speelkaarten eenvoudig een uitvinding zijn, welke allengskens volmaakt is door menschen, die niets beters te doen hadden.

De speelkaarten zijn, over de geheele wereld, van zoo algemeen gebruik geworden, dat vele regeeringen een meer of min zware belasting daarop gelegd hebben. Deze belasting, wel verre van de speelzucht te kunnen uitroeien, heeft daarentegen nog tot bedrog en sluikhandel aanleiding gegeven; zoodat men met recht zeggen kan, dat in de speelkaarten alles, gebruik en gevolgen, slecht is.

Meermalen las ik van inktvisschen, die het vermogen bezitten inkt te laten uit zich vloeien en dan zeer gevaarlijk zijn. Bestaan er werkelijk zulke dieren?

P. de J.

Het antwoord moet luiden: zeer zeker. In verscheidene dieren tuinen vindt men opgezette exemplaren.

De inktvisch, waarvan verscheiden soorten bestaan, is een inboorling van al de gematigde en keerkringzeeën. Zijn lichaam is over het algemeen van een ovaalronde onregelmatige gedaante en van zeer weeke zelfstandigheid, en gewoonlijk bedekt met een grove huid, die als leder uitziet. Geheel verschillend van de andere waterbewoners, die zonder ruggegraat zijn, heeft de inktvisch twee groote heldere oogen, bedekt met een harde, doorschijnende zelfstandigheid.

De inktvisch is van voren voorzien met armen, waarmede hij zijn vijand aantast of zijn voedsel naar den bek brengt. Deze armen zijn van zonderling maaksel en leveren voor het dier groote middelen van verdediging op. In zichzelf bezitten zij groote spierkracht, en deze wordt niet weinig vermeerderd door talrijke zuiggaten, die aan de binnenzijde de geheele oppervlakte bedekken en waarmede zij zich aan alle voorwerpen weten vast te hechten. Deze armen schijnen ook nog een eigenaardige kracht van galvanieken aard te bezitten. Want de pijn, welke zij veroorzaken, houdt eerst lang na de verwijdering van het dier op en laat een brandende prikkeling na, evenals die, welke door de aanraking van netelen voortgebracht wordt, die eenige uren voortduurt en door een lastige ontsteking en jeuking gevolgd wordt.

De grootte, tot welke dit dier opgroeit, wordt zeer verschillend opgegeven. Hoezeer door vele schrijvers klaarblijkelijk overdreven wordt, is er echter geen twijfel, dat het een aanmerkelijke grootte bereikt. Men heeft voorbeelden dat een inktvisch, in zijn eigen element aangetast, de overwinning op een sterken kettinghond heeft weten te behalen. Zijn kaken zijn insgelijks zeer sterk, gevormd als de bek van den papegaai, en zeer hard. Boven al deze middelen van verdediging heeft hij ook nog in het lichaam een blaas, die een inktachtig vocht in zich bevat, hetwelk het dier naar willekeur kan laten vloeien, en, door aldus het water zwart te verwen, aan de vervolging zijner vijanden tracht te ontgaan. Dit inktachtig vocht, gedroogd zijnde, wordt eene zeer kostbare verf, die door de schilders gebruikt en naar het dier *Sepia* genoemd wordt. De eieren van het wijfje zijn ovaal en als trossen aan elkander gehecht. Zij zijn van de grootte van hazelnoten, zwart van kleur en bekend onder den naam van *zeedruiven*; men vindt ze vastgehecht aan rotsen, zeegras, en andere zee-voortbrengselen. Het zal nu duidelijk zijn waarop de naam inktvisch berust.

Gewoonlijk ligt de inktvisch met zijn lichaam in het een of ander gat eener rots, terwijl zijn armen in alle richtingen uitgebreid zijn om, uit deze hinderlaag, den voorbijganger onverwachts te vatten. Zijn eetlust is ongemeen groot, en hij valt, als zijn prooi, alle levende dieren aan, welke hij maar eenigszins meent te kunnen verneesteren.

Een soort van inktvisch, de *Sepia Officinalis*, is niet zeldzaam op de Engelsche kust. De graat, die in het lichaam dezer dieren wordt gevonden, wordt dikwijls op de zandbanken aangetroffen, en dient veelal tot het vervaardigen van een voortreffelijk tandpoeder. Deze graat is, met uitzondering der kakebeenen, de eenige harde zelfstandigheid in den inktvisch, die zeker een der vreemdste gedeelten is.

¹⁾ Karel de Groot.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

DE GELIJKENISSEN ONZES HEEREN.

XXVII

De onrechtvaardige rechter.

En hij zeide ook eene gelijkenis tot hen, daartoe strekkende dat men altijd bidden moet en niet vertragen:

„Daar was een zeker rechter in eene stad, die God niet vreesde en geen mensch ontzag.

En daar was een zekere weduwe in die stad, en zij kwam tot hem, zeggende: Doe mij recht tegen mijne wederpartij.

En hij wilde voor een tijd niet; maar daarna zeide hij bij zichzelf: Hoewel ik God niet vrees en geen mensch ontzie, nochtans omdat deze weduwe mij moeilijk valt, zoo zal ik haar recht doen, opdat zij niet eindelijk kome en mij het hoofd breke.”

En de Heere zeide: „Hoort wat de onrechtvaardige rechter zegt. Zal God dan geen recht doen zijnen uitverkorenen die dag en nacht tot hem roepen, hoewel hij lankmoedig is over hen?

Ik zeg u dat hij hun haastelijk recht doen zal. Doch de Zoon des menschen als hij komt, zal hij ook geloof vinden op de aarde?”

Eene gelijkenis daartoe strekkende dat men altijd bidden moet en niet vertragen; dat men moet „bidden zonder ophouden”, „aanhouden in het gebed”, ook en juist dan wanneer de verhooring uitblijft.

In deze gelijkenis is niet de rechter „die God niet vreesde en geen mensch ontzag” het type van God den rechtvaardigen Rechter der gansche aarde. Men

gevoelt dadelijk: dat is onmogelijk. De weduwe is het type van den geloovige, die niet dadelijk gehoor vindt ofschoon hij in zijn geweten overtuigd is van het goed recht zijner zaak of in zijn hart de verzekering der geloofs heeft ontvangen dat zijn gebed verhooring zal vinden.

De weduwe in de gelijkenis houdt niet op den rechter lastig te vallen. Terecht: het ging haar niet aan of deze man rechtvaardig was; of hij God niet vreesde. Zij kwam niet tot den persoon van den rechter, maar tot het recht zelf, vertegenwoordigd door dien man. Zij had hem niet aangesteld, ze kon en mocht hem niet afzetten; zij wist alleen wat zijn plicht en roeping was. Zij wist dat het recht zelf, een oogenblik als persoon gedacht, zoo het kon geen seconde zou aarzelen of toeven om haar recht te doen. De oorzaken, die haar zaak op de lange baan schoven, gingen haar niet aan, waren voor haar niet geldig. Zij bleef dus aanhouden en „brak hem het hoofd”. Eene weduwe was zij, een arme alleengelaten vrouw zonder steun of bescherming. Haar stut en schut was het recht in den persoon van den rechter.

En eindelijk vindt haar gedurig herhaalde bede verhooring. 't Begint den rechter te vervelen. Niet omdat hij gaarne recht doet, maar omdat die vrouw, die hem de handen niet kan stoppen, toch zoo weergaloos brutaal blijft aandringen op rechtspraak, maakt hij zich van de zaak af door haar rechtvaardig te beslissen.

„Hoort wat de onrechtvaardige rechter zegt!” voegt de Heere Jezus daaraan toe. Ziehier de afscha-

duwing, den plaatsvervanger van den rechtvaardigen God op aarde, die een caricatuur van dien God is geworden, die lijnrecht tegen Gods wil en gebod in handelt en toch eindelijk op geheel verkeerde gronden er toe overgaat om Gods plaats naar plicht en roeping te bekleeden. Alleen omdat die volkomen weerlooze vrouw hem er toe dringt en dwingt.

Maar indien dat de kracht en de uitwerking is van het volhouden bij den godloozen rechter, hoe oneindig veel meer moet dan de uitverkorene verzekerd zijn dat de heilige God hem verhooren zal!

„Zal God dan geen recht doen aan zijne uitverkorenen?” Tusschen God en den onrechtvaardigen rechter bestaat alleen deze gelijkenis dat beide de *macht* hebben om recht te doen. God zal zeker recht doen aan zijne *uitverkorenen*. Tegenover ieder zal het recht door God gehandhaafd worden. Maar 't is ook mogelijk recht te handhaven zonder dat de verongelijkte er eenig nut van heeft. Soms is dat zelfs op aarde onvermijdelijk. Indien de rechter een moordenaar met den dood straft, is het recht gehandhaafd, doch de vermoorde krijgt daardoor het leven niet terug. Ook kan aan beide zijden zoo gezondigd zijn dat de handhaving van het recht den verongelijkten geen voordeel aanbrengt. Zoo verhoort God ook niet ieder gebed om recht op dezelfde wijze. Maar aan *zijn uitverkorenen* doet hij recht zóo dat zij het recht genieten.

Waarom? De reden ligt voor de hand: „zij roepen dag en nacht tot hem.” Zij weten dat hun onrecht wordt aangedaan; dat God te heilig van oogen is om het kwaad te aanschouwen; dat hij hen liefheeft; dat hij zich verbonden heeft hun recht te doen; maar ze weten niet — ten minste dikwijls niet, soms wel — waarom hij „lankmoedig is over hen;” waarom hij zooveel geduld betoont en hun rechtsherstel zoo lang uitstelt. In de gevallen, waarin zij dat wel weten en weten willen, zullen ze het onderworpen als rechtvaardige vertraging verdragen, want dan zegt hun geweten hun dat hun eigen overtredingen, hun eigen onrecht deze „lankmoedigheid” tot hun eigen voordeel noodig maakt. Dan krijgen ze juist daardoor inzicht in de vermaning: „Vernedert u onder de krachtige hand Gods opdat hij u verhooge te zijner tijd; werpt al uwe bekommernissen op hem, want hij zorgt voor u.”

Doch het kan ook voorkomen dat zij — niet tegenover hun Schepper, maar tegenover zijn onrechtvaardige schepselen — met vrijmoedigheid tot God kunnen zeggen: „Laat mijn recht van voor uw aangezicht uitgaan, laat uwe oogen de billikheden aanschouwen. Gij hebt mijn hart beproefd, des nachts bezocht; gij hebt mij getoetst; gij vindt niets. Hetgeen ik gedacht heb, overtreedt mijn mond niet”. En dat ze daar toch bij moeten voegen: „Hoe lang, Heere, houdt gij u als doof van mij af?” Dan is die „lankmoedigheid” hun een raadsel; maar een raadsel waar ze eigenlijk niet mede te maken hebben. Gods verborgen wil gaat hun niet aan; zij blijven dus niet stilzitten omdat ze niet dadelijk verhoord worden; zij roepen tot het Persoonlijke Recht, want ze weten dat zijn levensbeginsel is recht te doen zoodra dat mogelijk is.

Dat is ook het onderscheid tusschen hen die niet en hen die wel uitverkoren zijn. De eersten roepen niet, zij geven zoo nu en dan een schreeuw, uiten een wanhoopskreet, morren en vloeken, of zelfs:

nemen afscheid van God die zich niet laat gebruiken als 't noodig is. Maar de anderen roepen „dag en nacht.” Zij weten dat ze gehoord worden, zij gelooven dat ze verhoord zullen worden.

God zal hun recht doen. Neen, dat is veel te zwak uitgedrukt. „Ik zeg u, dat hij hun haastelijk recht doen zal.” Niet onmiddellijk, maar haastelijk zoo spoedig als alle omstandigheden, die zeer ingewikkeld kunnen zijn, het toelaten; zoo spoedig als meest heilzaam voor zijn uitverkorenen is; zoo spoedig als alle zedelijke hinderpalen uit den weg geruimd zijn.

Het „haastelijk” van den eeuwigen, onveranderlijken God kan voor ons, die van gisteren zijn, ontzettend langzaam gaan. In sommige gevallen blijft met den meesten haast de handhaving van het recht eeuwenlang uit; ja het kan vertoeven tot den jongsten dag. 't Is een kenmerk van het uitverkoren zijn als men daaronder niet ongeduldig of ongeloofig wordt. God, die het beloofd heeft, doet het haastelijk; maar zij, die het gelooven, haasten niet. Een der voornaamste redenen waarom God dikwijls „lankmoedig” is in de verhooring van het geroep zijner uitverkorenen, is de versterking, de beproeving van hun geloof. Want dat is eeuwige winste. Hij wien onrecht geschiedt en die niet blijft roepen, mist een van deze twee, hij heeft geen rechtsgevoel of hem ontbreekt vertrouwen in hem, die recht moet doen. Rechtsgevoel hebben we allen gewoonlijk overvloedig, wanneer het op onze eigen rechten aankomt, doch de Zoon des menschen, als hij komt, zal hij ook geloof vinden op de aarde?”

Als de Zoon des menschen wederkomt zal zijne gemeente op aarde niet overal bloeien, maar tot een zeer klein kuddeke gekrompen zijn. En bovendien zal ze voor een groot deel het karakter, van Laodicea vertoonen. Ze zal meegesleept zijn door de gedachte: „Waar blijft de belofte zijner toekomst?” Ze zal zelf vreemd opzien als men de voorzegging dier toekomst een *belofte* noemt. 't Leven op aarde is wel moeilijk, maar we klemmen er ons toch met hand en tand aan vast. Als eindelijk — hoe later hoe liever — de dood komt, bereiden we ons voor op een zalig sterfbed, in de hoop dat onze kinderen, tot in 't verste nageslacht, ook zalige sterfbedden zullen hebben. Maar wie rekent er op de zalige toekomst van Christus Jezus in onverderfelijkheid? En als men dat niet doet waar blijft dan het „roepen dag en nacht?” Waar de hoop op het „haastelijk recht doen?” Waar de verwachting van de wederoprichting aller dingen?” Waar de uitbanning van de zelfzucht in het gebed? Waar de eenswillendheid van den rechtzoekenden met den rechtvaardigen Rechter?

Alle leering, vermaning, vertroosting van al de gelijkenissen, door den Heere Jezus tot zijne discipelen gesproken, vloeien samen, vinden hun slotaccoord in de groote, driedubbele gelijkenis die hij tot hen sprak eenige dagen vóór zijn verscheiden, welke op die wederkomst van den Zoon des menschen rechtstreeks heenwijst, en die dus de geheele rij besluit als haar hoogtepunt. Zoo wordt de reiziger die een berg bestijgt in het huis op den top verwelkomd en tot ruste genood. Het slot van alle gelijkenissen is: „De rechtvaardigen zullen gaan in het eeuwige leven.”

W.

HOE ZIJ ER UITZAG.

VI.

In de plaats.

Zooals wij reeds zeiden kan de naam van een voorwerp vervangen worden door een zoogenaamd *voornaamwoord*.

Zoo kan ik voor: *de man* spreekt, zeggen *hij* spreekt; geldt het een vrouw: *zij* spreekt. Inplaats van: *het land* is mooi, kan ik zeggen: *het* is mooi. Altijd indien duidelijk is, waarover men het heeft.

De voornaamwoorden kunnen komen in de plaats van den naam des *sprekers*, des *aangesprokenen*, of in de plaats van den persoon of zaak *waarover men spreekt*. Al deze persoonlijke voornaamwoorden hebben hun verschillende vormen of naamvallen:

1e persoon.	
Enkelvoud.	Meervoud.
1. ik.	wij.
2. mijns (mijner).	onzer.
3 en 4. mij.	ons.

2e persoon.	
Enkelvoud en Meervoud.	
1. gij.	
2. uwer.	
3 en 4. u.	

3e persoon.			
Enkelvoud.			
Mannelijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.	Meervoud.
1. hij.	zij.	het.	zij.
2. zijner.	harer.	zijns.	hunner,
3 en 4. hem.	haar.	het.	hen (hun).

Zoo is de leer, maar gelijk veelal zijn leer en praktijk twee. Dit leidt ons tot vele opmerkingen:

a. In den eersten persoon enkelvoud en in ettelijke andere personen wordt de *ij* vaak e. Bijv. *me, we, ge*. Dit is zeer goed, doch wie met nadruk spreekt moet den vorm met *ij* gebruiken.

b. De 2e-naamvals vormen der persoonlijke voornaamwoorden komen weinig meer voor; alleen in verheven stijl; bijv. gedenk mijner, ontferm u onzer.

c. Van den tweeden persoon hebben we in enkel- en meervoud maar een vorm *gij*, dat eigenlijk meervoud is; doch het oude enkelvoud die is voor goed verdwenen.

Dat verdwijnen schijnt den tweeden persoon bijzonder eigen. Althans in de gewone spreektaal is ook *gij* grootendeels verdwenen. 't Komt nog bijna alleen in de schrijftaal en in redevoeringen, enz. voor.

In de plaats gebruiken we een reeks vormen: veelal deze:

Enkelvoud.	Meervoud.
1. jij, je, u.	jehui, jullie, je, u.
2. —.	2. —.
2. je, jou, u.	3. als 1.

Deze vormen gaan bij velen voor „onfatsoenlijk” of althans ongepast in de schrijftaal door. Ik kan dat niet inzien. Om redenen, die het hier niet de plaats is op te geven, moet ik eerlijk verklaren, dat *je* en *jij* en *jou* volkomen 't zelfde recht van bestaan hebben, als *ge, gij* en *u*, en geen zaakkundige zal dat tegenspreken. Zoo is 't ook met *jelui*. Zeker is in elk geval dat ook de meest beschaafden in de spreektaal die woorden gebruiken.

Wil men beleefd spreken, dan gebruikt men in alle mogelijke gevallen *U*. Dat „u” is eenvoudig een afbreking van *UEdele*. We zien weer niet in, waarom men dat in den gewonen stijl ook niet schrijven zou. Dat echter zulk een voorraad voornaamwoorden, en voor spreek- en voor schrijftaal verschillende, 't een vreemdeling niet makkelijk maakt is duidelijk.

Bij den derden persoon meervoud zal men opmerken, dat we slechts *één* meervoud geven voor de drie geslachten. Wil men nog een afzonderlijk vrouwelijk nemen dan is dit (3 en 4) „haar”. Doch 't is: 1o. onnoodig; 2o. onduidelijk, wijl ieder, als ik bijv. zeg: ik gaf *haar* het boek, niet aan meer vrouwen maar aan *één* denkt. Wat *hun* en *hen* betreft, dat is eigenlijk eenerlei. Doch gewoonlijk schrijft men *hun* voor *aan hen*.

Er zijn gevallen waarin men met *het* (voornaamwoord) alleen niet kan volstaan. Sprekende van een paard kan men wel zeggen: ik zie het, maar 't gaat niet aan te zeggen: ik denk aan *het*. Dan zegt men: ik denk *er aan*. Laat de zin niet toe 't zoo te veranderen, dan — maar ook niet anders — gebruike men hetzelfde, bijv. in Joh. 1 vs. 4 „zonder hetzelfde is geen ding gemaakt.” Hier is althans 't moeilijk anders te zeggen.

Evenals ik nu den naam kan vervangen door een voornaamwoord en zeggen voor „de tuin is groot”: „*Hij* is groot”, kan ik ook nog andere woorden gebruiken en zeggen bijv. *deze* is groot of *die* is groot: *deze* en *gene* (mensch) spreekt er van, enz.

Ook deze woorden hebben hun verbuiging. Deze komt in *hoofdzaak* overeen met die van het lidwoord, waarvan we al spraken, bijv. *de, des, den* = *deze, dezes, dezen*. Toch is er nog een en ander op te merken en wel bij het woord *die*:

Mannelijk enkelvoud.	Vrouwelijk enkelvoud.	Onzijdig enkelvoud.	Meervoud.
1. die.	die.	dat.	1. die.
2. diens.	dier.	diens.	2. dier.
3 en 4 dien.	die.	dat.	3. dien.
			4. die.

Als die een *aamwyzend* voornaamwoord is, wordt het *zóó* verbogen. Het dient dan om iets bepaald aan te duiden, bijv. *die* is het (geen ander); de ouders *dier* kinderen; de man *dier* vrouw.

Maar nu kan *die* ook een *betrekkelijk* voornaamwoord zijn d.w.z. het ziel dan terug op een ander woord, dat al of niet genoemd is, bijv. de man, *die* hier is. De boeken, *die* ik heb? Indat geval heeft die een ietwat verschillende buiging:

1o. mannelijk enkelvoud, 4e naamval, 2o. *dien* en *wien*; 2o. vrouwelijk enkelvoud, 4e naamval, *die* en *wie*; 3o. voor het meervoud, 3e naamval *dien* en *wien*; 4e naamval *die* en *wie*.

Dat zit zoo. Een woord staat in den vierden

naamval (daarvan later) o.a. als het beheerscht wordt door een *voorzetsel*. Na zulk een voorzetsel nu moet men de vormen met *wie* enz. gebruiken. Men kan niet zeggen: de man *met dien* ik sprak; maar met *wien* ik sprak. Dat geldt voor geval 1, 2 en 4.

In geval 3 is het onverschillig. Men kan zeggen: de kinderen, *dien* of *wien* ik het geef, doch 't laatste is 't meest gebruikelijk.

Een hulpmiddel om te zien, of dat *die* betrekkelijk is of aanwijzend is dit: (we wijzen er op wijl het een struikelblok is voor velen). Als *die* met *welke* kan verwisseld worden is het betrekkelijk; bijv. de kinderen, *die* (welke) hier zijn. Is het aanwijzend dan gaat dat niet. Ik kan niet zeggen: „Ik ken *welken* man”, als ik bedoel *dien* man.

Dit hoofdstuk is zoo gewichtig dat we het hierbij ditmaal laten.

TWEE HELDEN.

't Hiervolgend gedicht is uit het Duitsch en verscheen onder den titel: *De Boer en zijn kind*. De dichter noemt zich niet, doch zijn vers is zoo treffend schoon dat we het, al verliest het ook veel in de vertaling, onzen lezers niet wilden onthouden.)

In Transvaal en in Oranjeland
Daar is de strijd voor de vrijheid ontbrand
Voor huis en haard, voor het oude recht,
Liever dood dan slaaf en der Britten knecht.

In de rij hier der Boeren, zwaar van baard,
Staan nog blonde knapen mee geschaard;
In hen stroomt het krachtig, het fiere bloed
Der vaders. Hun oog glanst van heldenmoed.

„O vader, laat mij toch met u gaan,
Dat we aan de grenzen den vijand verslaan:
Waartoe anders hebt ge mij 't schieten geleerd,
Waartoe kan 'k berijden het wildste peerd?”

„Maar ge zijt pas dertien jaren, Piet,
Daarbij de jongste. Dat gaat toch niet.
Wie zorgt voor moeder als ge me verzelt?
Uw broers zijn ook allen naar 't oorlogsveld.”

„O vader, kwel u toch daar niet mee;
Zus Antje zorgt wel, ze is vlug en ree.
Zij schiet net zoo wis en goed als gij
Zij houdt al 't slecht volk van de boerderij.”

Het oog van den oude ontvlamt in gloed.
„Nu haal dan het paard, het is mij goed!
Zeg dan maar moeder en zuster vaarwel
Maak 't hart hun niet te bedroefd en kom snel!”

En straks ligt Pieter aan moeders hart
Ze kust hem, weent tranen, niet louter van smart.
Zus Antje steekt hem een veer op den hoed!
Vaarwel, Piet, vaarwel! Schiet wis en goed!”

* * *

Bij Elandslaagte — o vreeslijke dag;
Wat woedend gevecht, wat afgrijselijke slag!
Vierduizend Britten, aan elken kant;
Negenhonderd Boeren houden stand.

Voorbij is de strijd, — op het slagveld rood,
Vereent nu vriend en vijand de dood.
Een Britsch kapitein gaat het moordveld rond,
Of hij nog gewonde vrienden vond.

En zie, terwijl hij in 't ronde staart,
Daar ligt een forsche gestalte ter aard,
Een boer is 't, grijs van baard en haar
Een echte Germaan, één der heldenschaar.

De borst is doorschoten, zwaar de ademtocht;
Het is of zijn brekend oog iets zocht
De Brit buigt zich over den vijand heen
Die fluistert zuchtend met dof gesteen:

„Gedaan is 't met mij, straks de laatste snik.
De dood voor de vrijheid baart geen schrik
Doch ik heb één bee — dat God het u loon! —
Zoek, vreemdeling, mijn gevallen zoon.”

„Hij is nog een kind, maar streed als een man;
O vreemdeling, breng hem mij, zoo 't kan.
Dat ik hem nog eens voor het laatst hier zie
Eer mij het leven als hem ontvlie.”

„Hij vocht aan mijn zij in den fellen strijd,
Onze schoten knalden terzelfder tijd,
Daar dicht bij de rots trof hem de dood,
Toen mij de vijand de borst doorschoot.”

En zwiingend ging nu de Brit terzij;
Hij zocht den jongen. Die lag dichtbij.
Hij hield nog 't geweer, ook in den dood,
Waarmee hij zijn laatste patroon verschoot.

Als in den droom, zoo lag daar 't kind
Met zijn lokken, de blonde, speelde de wind.
En aan zijn zij lag zijn mooie hoed:
Maar Antjes veder was rood van bloed.

Den harden Brit werd het harte week,
Hij nam den jongen zoo zwiingend en bleek,
Hij lei hem aan 's ouden vaders hart
Dat trilde van rouw en vlijmende smart.

Hij staart op zijn dooden zoon — heel lang;
Hij streelt zijn jongen de koude wang
Hij drukt, met een kus op den bleeken mond,
Hem aan de borst, ten dood gewond.

„Mijn Pieter, mijn Pieter, mijn lieve knaap,
Straks slapen we samen den laatsten slaap.
Maar wee u „o Britten, al zeeg'viert ge ook nu.
Eens kome het bloed van mijn zoon over u!”

Nu breekt ook zijn oog. — Zijn arm nog omsloot
Den zoon dien hij liefhad tot in den dood.
Zoo treft hen de zinkende zonnestraal! —
God zij met Oranjeland en Transvaal!

PORT SAID.

PORT SAID.

Port Said vóór de opening van het Suez-kanaal een vergeten dorp, is thans een stad met 32000 inwoners in Beneden-Egypte aan den mond van het Kanaal. De stad is eigenlijk eerst in 1860 gesticht en telt ongeveer 12000 Europeanen. Zij is regelmatig gebouwd, met vele houten huizen en — geen enkelen boom. Een hooge vuurtoren geeft 20 mijlen ver licht. De stad wordt de mededingster van Alexandrië, en zal zeker nog in belangrijkheid en bloei toenemen.

ROCKY MOUNTAIN DICK EN ZIJN WILDE-DIERENFOKKERIJ.

Drie en twintig mijlen van Bozeman in Montana, dus ook niet ver van Wormsercity, de stad gesticht door den heer Rev. A. Wormser, een neef van een onzer redacteuren, ligt wel de vreemdste farm¹⁾ van de wereld. De kudde bestaat niet uit koeien, geiten, schapen of paarden of andere huisdieren; neen de wildste, zeldzaamste en gevaarlijkste dieren die in de uitgestrekte vlakten en wildernissen van het Far West gevonden worden vormen het eigendom van den farmer.

Op deze farm, honderden voeten boven de zee gelegen, weiden groote ruige buffels, en wel de fraaiste exemplaren van dit helaas uitstervend ras.

¹⁾ Wie geeft eens een goede vertaling voor het Amerikaanse farm?

Mooie sneeuw witte berggeiten, waarvan geen dierentuin twee exemplaren bezit; bloeddorstige grijze beren van ongewone grootte; fraaie herten en vlugge elanden. Al deze soorten en meer nog leven in eendracht onder het bestuur van Richard W. Rock, beter bekend onder de naam van „Rocky Mountain Dick.”

Deze vreedzame man heeft zijn geheele leven in het verre Westen doorgebracht; in zijn verschillende hoedanigheden van jager, handelaar, gids en wilde-dierenfokker is hij de held van vele romantische verhalen.

Alhoewel nu reeds over de zestig is Rock nog sterk en gezond, een toonbeeld van kracht en moed, en hij geniet een gezondheid die ieder stedeling hem benijden kan.

Dertig jaar geleden waren weinig „spoorzoekers”, — om in een waar doch romantisch verhaal als dit de romantische termen van Aimard eens te gebruiken — zoo goed bekend en zoo gezocht als Dick Rock.

Hij diende onder de generaals Gibbon, Hayden en C. O. Howard. Hij kende de geheimen en de gevaren van het Far West beter dan eenig ander „witmenschen”. Hij kende ieder voet grond in de streken van de Bitter-Root-bergen en een lang verblijf onder de Indianen had hem met hun zeden en gebruiken vertrouwd gemaakt.

De Indianen werden door de meer „beschaafde” blanken onderworpen en voor een goed deel uitgerooid, en onze vriend moest van carrière veranderen. Oude liefde roest echter niet en Dick's liefde

voor het vrije leven in het verre westen evenmin. Hij ging ook niet op de behaalde lauweren rusten, maar hij zocht en verkreeg nieuwen roem en nu kan niemand hem de eer ontrukken de eenige man in de Vereenigde Staten te zijn, die op grooten schaal wilde beesten fokt en africht. En zijn nieuw bedrijf legt hem geen windeieren; menige kweekeling van zijn farm zucht in de een of andere diergaarde in het oosten, zelfs leidde voor enkelen het levenspad over de groote wateren naar het verre Europa.

Natuurkundigen en geestdriftige liefhebbers wenden zich zelden zonder goed gevolg tot Dick ter aanvulling van hun verzamelingen. Natnurlijk laat hij zijn diensten goed betalen en de onversaagde jager ziet zijn moeite ruim beloond.

Het naaste station is dat van Bozeman. De plaats ligt voor het grootste gedeelte op een plateau in een verrukkelijk woeste, onvergelykelyk schoone natuur. Hier leven Rocky Mountain Dick en zijn echtgenoot het geheele jaar, en hun eenige metgezellen zijn een aantal knechts en een groote hoeveelheden wilde en half-wilde dieren van allerlei soort.

Slechts grootere dieren komen in aanmerking als 't op fokken en africhten aankomt, en wel buffels, elanden, herten, berggeiten, bruine, zwarte en grijze beren. Hij heeft nu 120 wilde dieren in zijn ranch ¹⁾; de grootste en rijkste particuliere verzameling.

Wij stedelingen of dorpeligen die in een beschaafde maatschappij leven en de wilde dieren alleen uit „Artis” kennen, kunnen ons geen voorstelling maken van de ontzaglijke moeilijkheden, die de vangst van al die beesten oplevert. Zoo leven het rendier en de berggeit op de gevaarlijkste en steilste berghellingen, daarbij zijn ze erg schuw en tegelyk zeer waakzaam en ze kunnen met zoo groote snelheid langs duizingwekkende afgronden rennen, dat geen mensch ze volgen, laat staan achterhalen kan.

Anderen weer, zooals de beer, de buffel en de eland zijn ongehoord sterk en wild. Alle drie vechten ze voor hun leven tot het uiterste en 't is al een heel werk om ze de baas te worden en ze te doden. Hoe moeilijk is het dan niet om ze levend in handen te krijgen. Want de heer Rock is immers geen gewone zoon van Nimrod de geweldige jager.

Gewone jagers zijn tevreden als ze het levenloos lichaam van hun prooi in zegepraal meevoeren mogen, en al is er gevaar aan de jacht verbonden, een goed geoefend jager schiet heel kalm op eenigen afstand het wild neer en blijft zelf op veiligen afstand van de scherpe klauwen of de puntige horens van zijn slachtoffer.

Rocky Mountain Dick daarentegen moet zijn slachtoffer wel degelyk van dichtbij naderen en is daardoor in voortdurend gevaar zelf een actieve tegen een passieve rol te moeten verwisselen. Hij moet mijlen ver het spoor van het wild volgen en als hij het beest heeft achterhaald, het met lasso's vangen. Dan moet hij het vastbinden en het worstelende reusachtige lichaam met touwen naar zijn slede trekken, en het daar zoo bevestigen dat er geen kans bestaat dat zijn kostbare last op

reis over de sneeuw ontsnapt. Het kleinste ongeluk, de minste vergissing, zenuwachtigheid of zwakheid zou zijn doodvonnis zijn.

Wijl zooveel ervaring, kracht en moed in dit vak worden vereischt, heeft „Rocky Mountain Dick” vooreerst geen mededingers te vreezen. In Maart van dit jaar deed een bericht in de kranten de ronde dat een groote grijze beer een van Dick's helpers gevaarlijk gewond en twee van zijn honden gedood had in de verdediging van zijn vrijheid; dit bericht wekte den schrijver van dit stukje op om bij een reis door de westelijke staten van Noord-Amerika ook Dick een bezoek te brengen en dit staaltje van het leven in het Far West moge ter aanvulling dienen van wat vroeger onder de titel „Amerika in vogelvlucht” over het naburig Yellowstone Park in dit tijdschrift verscheen.

De heer Rock dan legt zich vooral toe op het aankweeken van buffels en hij heeft nu twee en vijftig exemplaren van dit uitstervend ras.

„Ze zijn de bloem van mijn verzameling”, zei hij, „niet alleen om hun grootte en zeldzaam fraaien bouw maar bovenal omdat ik het soort zoo bewonder. Ik hoop dat Uncle Sam eens tot inzicht zal komen van de dwaasheid die hij begaat door zijn toestemming te geven tot den moord op de overblijfselen van ontelbare kudden, die vroeger de uitgestrekte vlakten bevolkte.

Ik ben altijd blij als ik weer een buffel bij mijn verzameling kan voegen en ik verkoop er slechts zelden een. Als ge ze maar ruimte en eenzaamheid geeft, vermenigvuldigt de buffel sterk. Ik fok er zooveel mogelijk om als het Gouvernement er eens toe mocht besluiten iets van zijn millioenen ongebruikte acres voor het kweeken van buffels af te staan, een kern te hebben, die ik dan voor die fokkerij kan afstaan.

Als men nog iets wil doen om den buffel van den algeheelen ondergang te redden, dan moet men er gauw bij zijn. 't Is bekend genoeg hoe de buffels zijn uitgeroeid en als 't zoo voortgaat dan is over weinige jaren een buffel een curiositeit, die men alleen in een dierentuin, een museum of zoo'n afschuwelyk circus vindt. Hoe zeldzaam ze al zijn kunt ge merken uit een poging van het Smithsonian Institution in 1886. Alhoewel de beste gidsen en buffeljagers in dienst werden genomen en haast fabelachtige prijzen werden uitgelooft, kostte het maanden van hard werk en nauwkeurig zoeken in de wildernissen van het Yellowstone Park, Montana en Texas om een twintigtal van die prachtige beesten te vangen. En 't is toch betrekkellyk nog maar kort geleden dat ze bij honderden en duizenden in de prairieën weidden. Ik durf beweren dat er in het gebied ten westen van de Rocky Mountains en ten noorden van Texas zeker twee millioen buffels waren.

Alleen uit practische bewegingen moest men den bison al sparen. Van alle Amerikaansche wilde dieren is de buffel het meeste waard. Hij kan gekruist worden met ons vee en zoowel zijn vleesch als zijn huid hebben veel waarde.

Toen de Schepper de wildernissen van Noord-Amerika schiep, met hun huilende stormen, woedende onweersbuien en wilde sirocco's (een vastelandwind), toen Hij de groote Amerikaansche woestenij schiep waar water en gras zeldzaam zijn, toen schiep Hij

¹⁾ Ook van ranch bestaat zoover ik weet geen Hollandsch woord dat volkomen 't idee weergeeft. Farms en ranches treft men in ons vlakke dichtbevolkte land dan ook al even weinig als wilde elanden of beren.

ook het eenige wezen dat daar leven kan — de Amerikaansche bison.

Hoe vreeselijk is het dan niet dat door de begeerigheid en vernielzucht van den mensch millioenen buffels in dertig jaar tijds zijn uitgeroeid.

De buffel is, trots zijn kracht en grootte, zeer zenuwachtig, hij heeft ruimte noodig, hij heeft de eenzaamheid lief. Uncle Sam heeft millioenen acres, die hij tot zijn gebruik kon afstaan.

In Nieuw-Mexico liggen drie en dertig millioen Bij de Guadalupe bergen leeft geen schepsel, 't is een uitgezochte streek om buffels te fokken, want er is gras en schaduw.

Ik ben er van overtuigd dat men verrassende resultaten zou zien als men eens onder ervaren mannen een proef wilde nemen.

Ik spreek uit ervaring, want mijn kudde is verdubbeld en al de beesten zijn in prachtigen toestand. Zou nu het Gouvernement niet in het groot kunnen doen wat ik met zoo goed gevolg in het klein tot stand bracht?"

„Het vangen van een volwassen buffel is zeker geen kleinigheid?"

„Allesbehalve", was het antwoord, „maar er zijn toch beesten die ons meer moeite geven.

Een buffel heeft zijn vaste gewoonten waarvan hij niet afwijkt.

De kudde ontwaakt bij het aanbreken van den dag en begint te grazen. Na dit onbijt gaan ze op pad, meestal geleid door een ouden bison, die door dof luid gebrul het sein geeft om op te breken.

De andere volgen juist in de voetstappen van den voorganger tot ze aan het pad komen, dat naar hun drinkplaats voert. Dit pad is nooit breeder dan twaalf duim. 't Is hetzelfde pad waarlangs sinds onheugelijke jaren hun voorouders gingen.

Het spoor van den buffel vinden is één ding, maar een buffel binden en op een slede naar de ranch brengen is nog heel iets anders. De buffel bemerkt al heel spoedig als er gevaar dreigt maar hij is niet buitengewoon vlug ter been. Een goed ruiter kan hem gemakkelijk inhalen. Is hij omsingeld, dan is hij een gevaarlijk tegenstander.

Met zijn korte breede horens kan hij een leclijken stoot geven, met zijn kop omlaag rent hij met ontzettende kracht op u aan en mensch noch beest overleeft zoo'n stoot.

Is hij echter gebonden en gevangen dan is hij gemakkelijk te behandelen. Zijn ze eenmaal aan hun gevangenschap gewend, dan worden ze gewoonlijk de beste vrienden met mij."

En om zijn beweren met bewijzen te staven, sprong de heer Rock op den rug van een ontzaglijken bison en reed doodkalm zijn landgoed rond.

„De eland is ook zeer gevoelig voor een goede behandeling, en ik heb er een geleerd een tweewielig wagentje te trekken. Ze heet „Nelly Bly" en ze is zoo tam dat ze mijne vrouw overal volgt, uit haar hand eet en 'sochtends voor het raam komt om gevoederd te worden.

„Nelly Bly" weegt 1300 pond en ze is heel sterk. Ik gebruik haar dikwijls op jacht om de slede te trekken inplaats van de honden."

Toen liet de heer Rock zijn berggeiten zien, zeer fraaie exemplaren; een zestigtal rendieren; drie nijldige grijze beeren, waaronder ook de onlangs gevangene.

„Al die beesten, behalve de jongere die op de ranch geboren zijn," zei de heer Rock, „heb ik zelf gevangen en in sleden hierheen gebracht.

„Hoe lang hebt ge noodig gehad om die verzameling te krijgen?"

„Ruim zeven jaar," was het antwoord. „Mijn beste tijd is in het begin van den winter. Dan ligt de sneeuw twee of drie voet diep. Zelfs de vlugste beesten kunnen dan niet snel voort. Hun scherpe hoeven zakken in de sneeuwlaag, terwijl de jager op zijn sneeuwschoenen en met zijn lichte vlugge honden veel sneller voort kan.

In zijn geworstel om zich te verdedigen werkt het wild zich steeds vaster in de sneeuw, dan doet de lasso zijn werk, sterke touwen binden het wild op de slee en mijn verzameling is met één exemplaar verrijkt.

„Zijt ge nooit gewond bij dergelijke gevechten?"

„O dikwijls en ik ben honderdmaal slechts als door een wonder ontkomen, maar ik ben altijd weer geheel hersteld."

„Hoe kwaamt ge op het denkbeeld om u in zoo'n afgelegen streek te vestigen?"

„Dat moest ik wel. Als ik dicht bij een bevolkte streek woonde, zouden mijn beesten van angst sterven of steeds schuwer worden, vóór ik ze had kunnen temmen. Ik belandde hier te paard na een rit over Rocky Mountains, vier duizend mijlen van Galveston in Texas. Zoodra ik deze plaats zag; begreep ik dat dit de plek was die ik zocht. Ik spande mijn tent, bouwde een hut, en zoodra ik alles een beetje had ingericht, ging ik mijn vrouw halen. Toen kocht ik een stuk of wat honden en omheinde een stuk gronds en toen wachtte ik de eerste Decembersneeuw af om mijn nieuwen loopbaan te beginnen. Door hard werken en groote inspanning had ik in de lente vijf en zeventig rendieren, drie elanden, tien herten, zeven antilopen en drie bergschapen.

Het rendier is gauw tevreden in zijn nieuwe omgeving, en vermenigvuldigt even snel als wanneer het in het wild leeft. Herten, elanden en antilopen zijn zeer onrustig van aard en vermenigvuldigen niet zoo vlug. Sinds 1894 heb ik 350 rendieren aan dierentuinen verkocht en vele andere soorten.

„En waarlijk, ik verdien er geld mee", besloot Dick, „maar dat is voor mij bijzaak. Ik blijf hier voornamelijk in die prachtige lucht, om het heerlijke vrije buitenleven dat ik hier leid, en mevrouw Rock ook.

Soms brengt ze eens een bezoek aan Ohio; maar ze zou haar leven hier tusschen de bergen voor geen geld tegen het stadsleven willen verwisselen."

STAATSKERKELIJKE MOEITE.

We hebben er meermalen op gewezen, hoe de „goede oude tijd" zeer dikwijls dien naam niet verdende. Dat komt uit in het maatschappelijke, maar niet minder in sommige dingen uit het kerkelijk leven. Op zeer onverkwikkelijke wijs waren kerk en staat ineen gewaard.

Een bewijs daarvan levert o. a. het merkwaardig stuk uit de adviezen door den Amsterdamschen Gereformeerden kerkeraad in den troebele tijden van

Remonstranten en Contra-Remonstranten gegeven. We laten het hier volgen.

1 Maart 1618. — D. *Hallius* heeft voorgesteld hoe dat de H. Burgerm^{en}. deser stede den 28 *February* hebben belast, dat de Predicanten by een souden coomen, Alsoo sy denselven wat hadden Voor te dragen, Dit is geschiet. End daer op is uijt last der bovengenoemde verschenen, De E. H. Burgermr. Jacob Boelesson, end de H. Pensionaris Paew, Dewelcke hebben geproponcert, dat de E. H. Burgermr. Voor hadden te beroepen eenige naestgelegene Predicanten ende *Theologanten* als *D. Festum* *D. Poliandrum*. *D. Thysium*. *D. Walaeum*. *D. A. Doreslaer*, *D. Sam. Bartholdi*. om met deselve, neffens eenige uyt dese Vergaderinge daer toe te Deputeren, te communiceren de swaericheden, dier int lant ende kercke syn, ende te openen de middelen diemen tot noch toe heeft aangewendt, om te beslechten de kercklycke geschillen in deese landen geresen, ende met malcander ten overstaen van eenige uyt den Magistraet allhier, te beraemen, ofmen niet en soude eenige naerdere middel connen vinden, tot wechneminghe deser swaricheden, Doch altyts met behouding der waerheyt, gelyck haere E. uyt-druckelyck verclaerden. Voorder is Van D. Hallio verclaert, hoe dat de Predicanten haer in dit stuck hebben gedragen, Dat sy onderdanichlyck ende met eerbiedinghe hebben den Heeren Voorgedragen de gevaerlyckheyt van dese handelinge ende den cleynen schyn van eenige vrucht daeruyt te becomeen. De Heeren nae eenige gercitereerde Instantien der broederen, hebben toegelaten dat de Predicanten haer daer op sullen mogen bespreken. Dit is geschiet, De Broeders wederom instaeende hebben 't Voorige wederom, door gemeen advys met behoorlyck respect verniewt end daerby gevoecht, dat sy den E. H. niet en costen Voorschryven, dan dat sy niet goets en costen verwachten van suicke byeencompste, maer dat de gereetste middel tot wechneminghe deser Verwerringe ende onheylen was, het *Synode Nationael*. End syn de Heeren Vermaent ende gebeden, te willen blyven bij haere Voorige goede ende wel genomene Resolutie. Hierop syn de E. Heeren gescheyden, ophaer nemende, rapport Van haere beoigne aenden E. H. Burgemeesteren te willen doen. De Vrage hierop is gevallen, watmen in dese sacke dient te doen? Is geresolveert datmen eenige uijt het midden vanden kerckenraet sal deputeren, die byde vergaderinge sullen verschijnen om de Propositie te hooren ende daerby rapport te doen aen dese vergaderinge.

Uit dit stuk, dat op 't stuk der taal zeer veel te wenschen laat, blijkt:

1. Dat burgemeesters *gelastten* dat de predikanten zouden bijeen komen.

2. Dat de burgemeesters eenvoudig optraden als wegnemers der bezwaren van de kerk:

3. Werd den predikanten toen zij bezwaar maakten wel genadig vergund er nog eens over te beraden.

4. Schreven wel de heeren wat voor, maar de kerk niet.

Dat men ook van kerkelijke zijde niet warsch was van het inroepen der hulp van de overheid, blijkt uit een stuk van 6 jaar vroeger.

5 Juli 1612. — Also men bevint dat de kercken merckelycke last ende schade lyden, door de oneenicheden end verschillen inde selue ¹⁾ hier te lande geresen, So ist dat de broederen hebben raetsaem geuonden Datmen den E. H. BurgerMeesteren hierouer sal begroeten, versoekende Dat haere E. gelieue de sake der kercken ter herten te nemen, end so veel mogelyck is te verhinderen, het invoeren vande nieu-geraemde kerckenordering, end der vyf articulen, Also de *Classis* heeft verclaert deselue onschriftmatich end dobbelsinnich te syn. Datmen oock sal vertoonen, De onbillickheyt vant wtgeuen vant naerder bericht, welck met cen brief wert gesonden ande Vroetschappen om hyde selue Daervan te oordelen, sonder dat suleke boeken gecomen syn in handen der tegenpartye, om Daerop te mogen antwoorden, waerby gesocht wort de sake te precipiteren. Datmen oock verclare hoe ongerechtlyck wij worden beschuldicht, als tegens de goede resolutien der E. H. Staten te contramineren, tot ondienst end onrust der landen end der goede ingesetenen van dien. Hierto syn gestemt D. *Hallius*. D. *Rolandus*. D. *Heydamus* end C. *Schellinger*.

Daarop volgt dan :

12 Juli 1612. — D. *Hallius*, *Rolandus*, *Casparus* end *Schellinger*, hebben verclaert, dat sy den last hen den 5^{en} July gegeuen, byden H. Burgemeesteren hebben wtgevoert, end hebben Voor rapport ingebracht dat de H. BurgerM^{en} hebben geantwoort, Datter voor dese Stad geen zwaricheyt en is. Also de Heeren eendrachtelyck waren gesint, geen veranderinge inde Religie toe te laten, noch de gesyde kerckenordering aentenemen, Vemaenden oock den Broederen, so sy quamen enige predicanten te beroepen, Datse souden sien nae vreedsame mannen, gesont in leer end leven, om rust end vrede te beuorderen, waertoe sy oock presenteerden, de goede hant te willen bieden.

Men ziet en leer en kerkorde stonden onder goedkeuring van de overheid. De geest des tijds bracht het mee.

Voorwaar we behoeven dien „goeden tijd” niet terug te wenschen!

Ter verklaring zal 't sommigen niet onwelkom zijn dat we het volgende geven :

<i>geproponeert</i>	= voorgesteld.
<i>deputeren</i>	= afvaardigen.
<i>communiceren</i>	= meedeelen.
<i>gereitereerde</i>	= herhaalde.
<i>instantiën</i>	= vertoogen.
<i>respect</i>	= eerbied.
<i>precipiteren</i>	= verhaasten.
<i>contramineeren</i>	= saamspannen.

De namen der predikanten zijn verlatijnscht.

¹⁾ Zelve; *U* is hier en elders = *U*.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

DE GELIJKENISSEN ONZES HEEREN.

XXVIII.

(De getrouwe dienstknecht. — De tien maagden. —
De talenten. — De schapen en de bokken.
Matth. XXIV : 45—Matth. XXV : 46).

Het hoogtepunt der gelijkenissen is de vierdubbele gelijkenis, waarin de Heere Jezus zijnen discipelen een beeld gaf van het laatste oordeel in zijn geheel. Deze is het slot en tevens de kroon. De geheele reeks gelijkenissen, ons in de Evangelien bewaard, vormen een grootsch geheel; terwijl toch elke harer op zichzelf staat. De eerste verhaalt ons van den Zoon des menschen, die zijn zaaiers uitzendt om het woord des koninkrijks te zaaien. Het zaad valt op allerlei plekken en heeft de meest verschillende lotsbedeeling. Wat komt er van terecht? Onder allerlei beelden zien we in de volgende gelijkenissen hoe het zaad van het woord wordt weggerukt door Satan, verbrand door de zon, verstikt door de doornen en ontkiemt in de goede aarde.

Doch eindelijk wordt de sikkels in het nu rijpe koren gezonden; het geoogste geschild, het kaf verbrand en het koren in de schuur geborgen. Of — verlangt men een ander beeld — ten laatste wordt het net aan den oever getrokken, de gevangen visch gesorteerd; de slechte weer in zee geworpen en de goede in de vaten verzameld. Dat zal aan het einde der eeuwen geschieden. Hoe zal dat toegaan?

Daarvan heeft de Heere Jezus zijnen jongeren uitvoerig en tot in bijzonderheden nauwkeurig de

teekening gegeven in de laatste gelijkenis, die hij tot hen sprak twee dagen voordat hij het Pascha medeverde, waarop hij als paaschlam zou geofferd worden. Zijn laatste bezoek aan den tempel had hij gebracht. Des Dinsdagsnamiddags vertrok hij met zijne discipelen alleen uit Jeruzalem. Den Woensdag zou hij in stille afzondering in den kleinen kring zijner getrouwen te Bethanië doorbrengen. Des Donderdags namiddags zou hij naar Jeruzalem wederkeeren om het Pascha te eten en eenige uren later als een ter dood veroordeelde de stad uitgeleid worden om haar vóór zijne opstanding niet weer te zien. Het laatste woord dat hij tot de afvallige stad sprak weerklonk: „Jeruzalem, Jeruzalem, gij die de profeten doodt en steenigt die tot u gezonden zijn, hoe menigmaal heb ik uwe kinderen willen bijeenvergaderen gelijk eene hen hare kiekens bijeenvergadert onder de vleugelen; en gijlieden hebt niet gewild! Ziet, uw huis wordt u woest gelaten. Want ik zeg u, gij zult mij van nu aan niet zien totdat gij zeggen zult: „Gezegend hij, die komt in den naam des Heeren!”

Dat woord zonk diep in de harten der discipelen. Zwijgend volgden zij hem tot buiten de stad. Maar nauwelijks op de helling van den Olijfberg, halfweg Bethanië, gekomen, veroorloven de jongeren zich hun meester de gebouwen des tempels te toonen; ze kunnen nauwelijks gelooven dat zijn laatste voorzegging letterlijk zal vervuld worden. De Heere Jezus zet zich neder, zij omringen hem en hij vangt zijn onderricht aan. Hij schetst hoe „het huis woest gelaten zal worden” en in die schets gevoelt men:

hier is niet alleen van de inneming en verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen sprake. Deze woorden reiken verder.

Zoo is het ook. Het was in die week de ure van de macht der duisternis. Satan werd losgelaten om alles te doen wat hem ooit zou worden toegestaan. Hij zou komen en „niets aan Jezus hebben”. En de schrikkelijke tweestrijd tusschen den Leeuw van Juda en den Ouden Draak zou eindigen met den schijnbaren ondergang in het graf van den eersten. Doch daarna zou blijken dat juist door dezen ondergang den draak de kop vermorzeld was. En daarmee eindigde het volksbestaan van Israel, dat zijn Messias verworpen had.

Dit groote feit zal tot volle ontwikkeling komen in de latere dagen. Er komt nog een ure van de macht der duisternis. Er komt een Antichrist, een nieuwe strijd tusschen den Koning der koningen en de Oude Slang. Weer zal oogenschijnlijk de eerste het onderspit delven en de laatste triomfeeren. Maar in een punt des tijds zal zijn lot — nu voor goed — beslist worden, en daarmee zal de tegenwoordige bedeeling eindigen.

Zoo is het eerste type van het laatste. Daarom zijn in de rede van Jezus, ons bewaard in Matth. XXIV (Markus XIII, Lukas XXI) de voorzeggingen omtrent den ondergang van Jeruzalem en het einde onzer bedeeling zóo dooreengeweven, dat men soms nauwelijks kan onderscheiden — en ook niet moet willen onderscheiden — welke van de beide gebeurtenissen bedoeld wordt. Al duidelijker en scherper verdwijnt echter Jeruzalems lot uit het gezicht en treedt de laatste wereldgebeurtenis op den voorgrond tot eindelijk van niets anders dan van de tweede komst des Heeren sprake is.

Het is als een rivier. Enkele druppelen ontspringen op een bergtop, vloeien samen, storten omlaag, nemen andere druppelen op, vormen een beekje waarin weer andere watervalletjes neerplaspelen, tot eindelijk de majestueuze stroom ontstaat, die geheelen landen leven, frischheid en overvloed geeft en zich met een monding, waarvan — als bij de Amazonerivier — het oog de breedte zelfs niet kan overzien, in den oceaan stort.

„Die gebouwen zullen — eerstdaags — tot den grond geslecht worden.” Dit schijnbaar onbeduidend voorval is de oorzaak van alles wat volgt. Dit vlietje neemt alle andere bergstromen en watervallen in zich op. Want die verwoesting van den tempel verandert het gelaat der wereld. Met die verwoesting valt de oude bedeeling, die reeds „verouderd was om harer onprofijtelijkheid wil.” Dat van Gods zijde. Maar van de zijde der menschen ontkiemt zij uit de allerbelangrijkste van alle levensvragen: „Wie is de Christus?” Waar is de verlosser der menschheid, der zwoegende, afgeleefde, stervende menschheid? Dat enkele woord van Jezus schrikt zijne discipelen op. „Wanneer zullen deze dingen zijn?” vragen zij. En ze gevoelen dat deze gebeurtenis: „geen steen op den anderen,” gelijk staat met „Jezus toekomst en de voleinding der wereld.” Zij zien dat met geestelijk gescherpte oogen evenals de reiziger, die op ontdekking van nieuwe landen uit is, de wel die overvloed in haar loop volgt, overtuigd dat hij, ofschoon 't nog mogelijk is dat waterstraaltje met beide beenen te overspannen, aan den oever van een wereldstroom wandelt.

En wat is het antwoord des Heeren? „Ziet toe, dat u niemand verleide. Want velen zullen komen onder mijnen naam, zeggende: „Ik ben de Christus” en zullen velen verleiden”. Die verdwijning des tempels vloeit voort uit Jezus' verschijning op aarde. Dat die verdwijning in den vorm van *verwoesting* komt, heeft zijn oorzaak in zijn „*uitgeroeid worden*”. Wie nu hem tot middelpunt van de wereldgeschiedenis neemt, loopt veilig en wordt geleid, langs dien stroom tot aan den oceaan der eeuwigheid. Maar wie een ander uitgangspunt, een anderen Christus, zoekt, wordt *verleid*, van den rechten weg af, en verdoelt in een huilende wildernis, waar tusschen naakte rotsen allerlei woeste bergstromen van de hoogte vallen, terwijl hij, arme verdwaalde, hun loop niet kan narekenen en niet kan zien hoe ze alle in de rivier monden en haar stroom versterken. Die bergstromen zijn oorlogen, geruchten van oorlogen, pestilentiën, groot geluid van zee en watergolven (revolutiën) aardbevingen, (burgeroorlogen) allerlei vervolgingen, valsche leeringen, ongerechtigheid. Die eenmaal verleid is en den waren Christus, den bewerker van dat alles, den Zone Gods, wien alle macht in hemel en op aarde gegeven is, uit het oog verliest, wordt door al die bergstromen, „verschrikt” en „geërgerd”. Maar wie slechts rustig van den aanvang af langs den oever voortgaat „volhardt tot het einde en wordt zalig.”

Zoo heeft Christus zijnen geloovigen een zekeren leidraad in handen gegeven, waarlangs zij veilig kunnen gaan. Zij zullen dan zien, dat naarmate de stroom der wereldgeschiedenis haar monding in de zee der eeuwigheid nadert, hij zoo breed wordt dat men den anderen oever uit het oog verliest. Dat geeft nieuwe verwarring voor hen, die den oorsprong van den stroom niet kennen. Er wonen duizenden bij duizenden aan den oever van den Rijn, welke er niet het minste begrip van hebben waar al dat water vandaan komt. Evenzoo leven er aan het einde dezer bedeeling miljoenen in de Christelijke kerk, die nauwelijks een flauw begrip hebben van Christus. En 't einde daarvan is dat het Evangelie aan *alle* volken tot een *getuigenis* gepredikt wordt en . . . dat de Zoon des menschen, die de eenige inhoud van dat Evangelie is, nauwelijks geloof vindt op aarde, wanneer hij wederkomt. Een zeer breede stroom van zoogenaamde Christelijke kerk en een aantal geloovigen, dat te tellen valt! Slechts enkelen die weten waar dat water ontsprong. Maar die het weten, hebben juist daarin aanleiding „om hunne hoofden op te heffen, wetende dat nu hunne verlossing nabij is”. Ze weten wel den dag en de ure niet; ze kunnen wel niet zien, hoeveel mijlen verder die monding uitstroomt; maar de nabijheid van de zee wordt onbedriegelijk aangekondigd. Ze weten: „de zaligheid is ons nu nader, dan toen wij eerst geloofd hebben.”

„Waakt dan, want gij weet niet, in welke ure uw Heere komen zal”. Met deze woorden besluit de Heere Jezus zijn teekening van de wereldgeschiedenis, die daar in Matth. XXIV als een landkaart voor ons ligt.

En nu volgt een uitvoerige schets van de wijze, waarop die stroom zich in den oceaan stort. *Vierderlei* is het oordeel, dat ons in Matth. XXIV:43—Matth. XXV:46 gemeld wordt. *Vier* monden heeft de stroom.

Matth. XXIV:45—51 schetst ons het oordeel, dat gaan zal over *de ambtsdragers, welke Christus in zijne kerk gesteld heeft.*

Matth. XXV:1—13 geeft ons te kennen het oordeel over de *tijdelijke vormen, waarin de heilige algemeene Christelijke kerk op aarde verschijnt.*

Matth. XXV:14—30 teekent ons het oordeel over de *leden der Christelijke kerk elk afzonderlijk.*

Matth. XXV:31—46 toont ons het oordeel over *alle leden van het menscheijk geslacht.*

We lezen in Matth. XXIV:45—51: „Wie is dan de getrouwe en voorzichtige dienstknecht, denwelken zijn heer over zijne dienstboden gesteld heeft, om hunlieden hun voedsel te geven ter rechter tijd? Zalig is die dienstknecht, welken zijn heer komende zal vinden alzo doende. Voorwaar zeg ik u, dat hij hem zal zetten over al zijne goederen. Maar zoo die kwade dienstknecht in zijn hart zou zeggen: Mijn heer vertoeft te komen; en zou beginnen zijne mededienstknechten te slaan en te eten en te drinken met de dronkaards; zoo zal de heer dezese dienstknechts komen ten dage in welken hij hem niet verwacht, en ter ure die hij niet weet, en zal hem afscheiden en zijn deel zetten met de geveinsden: daar zal weening zijn en knersing der tanden.”

De heer des huizes is verreisd naar een vergelegen land. Maar hij heeft orde op zijn zaken gesteld. Zijn huishouding omvat vele dienstknechten. Ieder hunner heeft hij zijn werk gegeven. Van dat werk zijn zij hem alleen verantwoording schuldig. Ze zullen die moeten afleggen wanneer hij wederkomt. Maar tijdens zijne afwezigheid moet voor die dienstknechten gezorgd worden. Die in den krijg dient — zoo zegt de apostel Paulus — bemoeit zich niet met de handelingen van den leeftocht. Evenzoo die zijn meester dient, kan niet zijn tijd besteden aan het gereedmaken van zijn onderhoud. Daarom heeft de meester „dienstknechten over zijne dienstboden gesteld.” Maar let wel wat zij te doen hebben. Hun *enige* zorg is aan die dienstboden „voedsel te geven ter rechter tijd.” Die dat doet — niet minder, maar ook niet meer — is een „getrouwe en voorzichtige dienstknecht.”

De ambtsdragers in de Kerk van Christus zien hier duidelijk hun roeping en plicht aangewezen. Ze moeten *voedsel geven*. Het Woord Gods is een *brood*. Dat Woord hebben zij „recht te snijden”. Zij mochten dat *bedienen*. Om een brood te snijden en er anderen mede te voeden is het noodig dat men wezenlijk *een brood heeft*. Van alle zijden moet de ambtsdrager het Woord Gods laten zien, blootleggen, te smaken geven, er de gemeente door stichten. Wie met brood anderen *voeden* zal, moet niet een reepje in oneindige kruimeltjes versplinteren en ieder der eters een bagatel geven. Motto-preeken zijn geen voedsel. Wie een werkman voeden wil, moet dikke sneden goed brood geven. Dienstknechten, die al hun krachten voor hun meester mochten inspannen, moeten *doorvoed* worden. Hun zette men geen soep met een enkel broodballetje voor, maar goed doorbakken boterhammen; geen melk, maar vaste spijs. Gods Woord moet geregeld, in goede volgorde, bij geheele gedeelten doorzocht, *gegeten* worden. En dat is het *eenige* wat de Meester dezen dienstknechten te doen gaf: zijn dienstboden *voeden*. Zij hebben niet te

regeeren, geen rekenschap af te eischen. „Een *ieder* staat en valt zijn *eigen* heer.” Ze moeten zijn „niet als heerschappij voerende over het erfdeel des Heeren.” Ze moeten *voortdurend* in dien arbeid bezig zijn. „Zalig is die dienstknecht, welken zijn heer, komende, *zal vinden alzo doende*.” De dienstknecht, die daarmede bezig is wanneer de meester onverwachts komt, zal over „al diens goederen gezet worden.”

Niet alle dienstknechten zijn zoo. In den loop der eeuwen heeft de Christelijke kerk voortdurend vele opzieners gehad, die „kwade dienstknechten” waren. De Heere toont ons aan, waaruit de overheersching van hiërarchie en clericalisme ontspringt. De kwade dienstknechten zeggen in hun hart: „Mijn heer vertoeft te komen.” Met andere woorden: wanneer de levendige verwachting van 's Heilands wederkomst op de wolken verflauwt en wegwijnt, dan verliest de gemeente en dan verliezen hare opzieners hemzelve uit het oog. Geheel Israel bestond om den Messias voort te brengen: daarvoor leefde het; naar zijne komst had het reikhalzend uit te zien. Evenzoo bestaat de geheele Kerk des Nieuwen Verbonds om de wederkomst des Heeren voor te bereiden en hem met opgestoken hoofde op de wolken terug te verwachten. Zij heeft te „bezitten als niet bezittende”, te wandelen in de hemelen; den tijd uit te koopen omdat de dagen boos zijn; en steeds levendig in 't oog te houden dat „de tijd voorts kort is.” Dat heeft niets gemeen met dwaze ongeoorloofde berekeningen, of met wereldsche en zinnelijke verwachtingen. Integendeel het moet juist aan zulke praktijken den genadeslag toebrengen. Maar de gemeente is zich gaan aannemen de woorden der spotters: „Alle dingen blijven gelijk zij geweest zijn.” En het gevolg daarvan is geweest, zoo bij gemeente als opzieners, egoïsme. De Kerk heeft duizenden bij duizenden „dienstknechten” geteld, die „begonnen zijn hun mededienstknechten te slaan en te eten en te drinken met de dronkaards.” Ze hebben vergeten dat de kudde, het erfdeel des Heeren, bestaat uit „mededienstknechten”, boven welken zij in geen enkel opzicht verheven waren, maar die zij alleen te dienen hadden door hun geestelijk voedsel te geven. Ze hebben het voedsel vermengd met allerlei onreine en schadelijke bestanddeelen; ze hebben de mededienstknechten gedwongen dat vergif te eten; ze hebben hun bij weigering vervolgd met een satanische toepassing van den Christelijken ban; ze hebben hen uitgemoord zooveel in hen was. En al die wandaden hebben ze toegedekt met het voorwendsel dat zij alleen konden beoordeelen of het voedsel goed was, en dat de overigen slechts hadden te slikken.

't Gaat evenwel in 't geestelijke evenals in het natuurlijke. Wie eenmaal den smaak van het goede brood kent, en de uitwerking ervan heeft ondervonden, kan zeer wel beoordeelen of 't geen hem te eten wordt voorgezet, echt dan wel vervalscht brood is. Recht en plicht der gemeente is het, *niet* te eten wat haar door ontrouwe dienstknechten wordt voorgezet; maar zich aan hen te onttrekken. Alle clericalisme is van Christus vervloekt.

Dat blijkt uit het lot van de ontrouwe dienstknechten, ons geteekend in de beide laatste verzen van Hoofdstuk XXIV. Onverwacht worden de on-

trouwe dienstknechten door den meester overvallen. Hij komt tot hen als een dief in den nacht. En wat is hun lot? Ze worden afgescheiden; uitgezuiverd uit de ware Kerk; en hun deel wordt gezet met de geveinsden. Ze staan op één lijn met de hypocrieten. Dezen hebben hun deel in de plaats, waar „weening zal zijn en knersing der tanden.”

Toen de Heere Jezus deze gelijkenis had uitgesproken, vroeg Petrus hem: „Heere, zegt gij deze gelijkenis tot ons of ook tot allen?” En het antwoord des Heeren luidde: „Wie is dan de getrouwe en voorzichtige huisbezorger, dien de Heere over zijne dienstboden zal zetten om hun ter rechter tijd het bescheiden deel spijs te geven?” Met andere woorden: *niet* op *alle* leden mijner kerk is deze gelijkenis toepasselijk, maar alleen op hen, die ik er toe roep om oudsten en herders te zijn.

Gelijktijdig met het oordeel over de dienstknechten, welke door den heer des huizes aangesteld zijn om hun mededienstknechten ter rechter tijd hun voedsel te geven, gaat het oordeel over de tijdelijke vormen, waarin de gemeente van Christus zich in den loop der nieuwe bedeeeling openbaart.

In dit vervolg der gelijkenis wordt de Heere Jezus Christus voorgesteld als de bruidegom, die verwacht wordt om tot de bruiloft in te gaan. De éene, heilige, algemeene Christelijke kerk is in dat verband de bruid. Deze bruid staat nu op het punt om te worden „*de vrouw* des Lams”, zooals zij aan het einde van de Openbaring van Johannes genoemd wordt. Het koninkrijk der hemelen, waarvan in Matth. XXV: 1 sprake is, kan dus niet deze Christelijke kerk voorstellen; de bruidmeisjes zijn de bruid niet. Het koninkrijk der hemelen zal alsdan gelijk zijn aan tien maagden. Duidelijk blijkt dat hier bedoeld worden de tijdelijke kerkvormen. Deze maagden nemen hare lampen en gaan uit den bruidegom tegemoet. Naarmate de toekomst des Heeren nadert, komt er een algemeen onbestemd gevoel dat deze bedeeeling op haar einde loopt. Evenals tegen den tijd van Jezus' eerste komst. Zooals het toen was, kon het niet veel langer duren. Niet omdat er zoo hijgend verlangen was naar den komenden Messias. Integendeel, juist omdat de geheele maatschappij grondeloos verdorven was en er geen godsdienst meer bestond. Het raderwerk der machine liep stuk bij gebrek aan olie. De verwachting was dan ook dat er *iets* moest komen, dat bijtijds der maatschappij redding bracht. Maar slechts zeer weinigen, eenvoudigen, stillen in den lande, verwachtten *den Messias*. In geen enkel opzicht noemenswaard was hun aantal vergeleken bij de massa, die niet wist wat ze verwachten moest.

Evenzoo zal het gaan in het einde dezer bedeeeling. De geheele gelijkenis doet ons dat zien. Tien maagden wachten den bruidegom, om met hem in te gaan in de bruiloftszaal. Zij nemen hare lampen en gaan uit den bruidegom tegemoet. Uitwendig is dus alles in orde. De belijdenis van den komenden Heiland is er. Maar die belijdenis is niet levend. Wil men des nachts licht hebben, dan is een lamp onmisbaar. Maar de lamp op zichzelf is het licht niet; is een dood en donker iets. Omdat de lamp op zichzelf geen licht geeft, is men er soms toe gekomen om te zeggen: „Wat doen we met de

lamp? *Licht* is nodig, enkel *licht!*” Is dat niet dwaas? Licht, dat niet behoorlijk geleid wordt door een lamp, is.... brand! Deze maagden hebben echter voor lampen gezorgd. Maar er is toch onderling verschil. Vijf hebben enkel ledige lampen, enkel mondbelijdenis; een woord der lippen; een roepen van „Heere, Heere!” Maar de vijf overige hebben bovendien olie bij zich. Zij hebben de waarachtige belijdenis des harten.

Onderwijl wordt het laat. De nacht daalt. Men wacht den bruidegom nog wel, maar als niet verwachtende. Eindelijk vallen *alle* maagden in slaap. Daar bestaat voor haar geen bruiloftszaal meer, de drempel van 't huis is hun als 't ware een woning geworden. „Waar is de belofte zijner toekomst?” Ze blijven wel trouw, maar de getrouwheid is onbewust.

Het gedrag der maagden is hoogst berispelijk. Maar toch is er een hemelsbreed onderscheid tusschen deze maagden en degenen die buiten staan, de wereld. De maagden slapen in. Maar van de anderen wordt gemeld dat ze doen als in de dagen van Noach, „zij eten en drinken, trouwen en worden ten huwelijk gegeven.” Die zijn goed wakker. Ach ze zijn geestelijk wat men in het natuurlijke noemt: *over den slaap heen.*”

Eindelijk geschiedt het geroep: „Ziet, de bruidegom komt! Gaat uit, hem tegemoet!” En dat geschiedt *te middernacht*. Ja, als het niet donkerder, niet angstwekkender worden kan, dan komt de bruidegom. Dan zit de wereld midden in haar pretpartij, in haar onchristelijke huwelijken, den nacht tot dag makend, en wordt overvallen door het geroep des huwelijks, dat niet voor haar bestemd is en aan haar ongeoorloofde verbintenissen voor eeuwig een einde maakt. Maar de tien maagden schrikken op en maken haar lampen gereed. En nu openbaart zich het onderscheid. *Alle tien* de lampen branden, maar slechts vijf voor een oogenblik. De dwaze maagden vragen aan de wijze om olie: „*want onze lampen gaan uit.*” Dat kan niet gezegd worden van een lamp, die nagelschoon ledig is; die brandt in 't geheel niet. Neen, de belijdenis blijft niet bestaan: zij kan de proef niet uithouden. Ze was er wel, maar ze was een van buiten geleerd lesje. Dat kan echter betrekkelijk ook zijn nut hebben, doch alleen voor anderen, niet voor den belijder zelf. Iemand heeft eens zeer tersnede gezegd van een zuivere mondbelijdenis in tegenstelling met een oprecht gemeende belijdenis, die uit verkeerde overtuiging ontspruit: „Wanneer ik verwaald ben, heb ik nut van een houten wegwijzer die goed staat, maar word nog meer in de war gebracht door een vriendelijken voorbijganger, die mij den verkeerden kant opstuurt. De wegwijzer heeft er echter geen nut van en komt nooit op de plaats waar hij zelf mij brengt.” Zulke houten wegwijzers zijn de dwaze maagden.

De wijze maagden vullen hare lampen bij. Zij hebben de olie, maar gebruikten haar totnut toe niet. Ze hebben *juist genoeg* olie en kunnen er niets van missen. Zijn ze dus wel *wijs* geweest? *Ja*; vergeleken met de vijf andere maagden. Maar *ter nauwer nood* ja; wanneer men let op 'tgeen ze hadden kunnen zijn. Ze zijn niet in den toestand, waarin de volgelingen kunnen zijn van hem, die gekomen is om te maken dat de zijnen „leven en overvloed hebben.”

Hare weigering om olie over te doen is echter geheel zooals 't behoort. De ware olie is alleen ver-

krijgbaar bij den verkooper die ons noodigt: „Komt, koopt zonder prijs en zonder geld!” Maar ze blijft daar niet *eeuwig* te koop. In den uitersten angst beproeven de dwaze maagden nog het onmogelijke; ze gaan heen om olie te koopen; te middernacht; terwijl de bruidegom reeds in de nabijheid is. En wat te vreezen stond, gebeurt. Terwijl de vijf dwaze maagden afwezig zijn, komt de bruidegom en gaat binnen. Met hem de maagden die gereed zijn. En de deur wordt gesloten.

De deur zal niet meer geopend worden. Onherroepelijk is alle gelegenheid voorbij. Ook de andere maagden komen en roepen: „Heere, Heere, doe ons open!” Ze staan in 't donker. Ze hebben het bewustzijn dat ze er toch bij behooren. Dat moest ook zoo zijn. Dat scheen sedert onbeugelijken tijd zoo te wezen. Toch is het antwoord van den bruidegom: „Voorwaar zeg ik, ik ken u niet.”

De bruidegom kent alleen die maagden, welke gereed zijn bij zijne komst de bruiloft mede te vieren. Hij zegt echter van de anderen niet dat ze geen maagden zijn; dat ze niet bij den stoet behooren; dat ze haar betrekkelijk nut niet hebben gehad; maar dat ze bij hem niet bekend zijn.

Ze blijven buiten. Ze verdwijnen van 't tooneel. Alles lost zich op in de waarschuwing: „Zoo waakt dan, want gij weet den dag en de ure niet, in welke de Zoon des menschen komen zal.”

Het eerste deel van deze uitgebreide gelijkenis, dat handelt over den onvoorzichtigen dienstknecht, heeft tot slot: „Zoo zal de heer van dezen dienstknecht komen ten dage, in welken hij hem niet verwacht, en ter ure, die hij niet weet, en zal hem afscheiden, en zijn deel zetten met de geveinsden; daar zal weening zijn en knersing der tanden.”

Het derde deel, wa-rin sprake is van den luien en ontrouwen dienstknecht, eindigt met het vonnis: „En werpt den onnutten dienstknecht uit de buitenste duisternis; daar zal weening zijn en knersing der tanden.”

Het vierde deel, waarin het vonnis over alle menschen wordt geschetst, luidt ten slotte: „En dezen zullen gaan in de eeuwige pijn.”

Evenzoo wordt in het eerste deel de voorzichtige dienstknecht „zalig gesproken en over al de goederen zijns heeren gezet.”

In het derde deel worden de getrouwe dienstknechten opgenomen in de vreugde huns heeren en begiftigd met het éene talent, dat door den ontrouwen dienstknecht begraven was.

In het vierde deel wordt den rechtvaardigen *het eeuwige leven beloofd*.

Maar het gedeelte dat handelt over de tien maagden, heeft geen *zaligspreking* en geen *vonnis* uitdrukkelijk over personen gesproken.

Ziedaar een bewijs dat dit deel der gelijkenis *onpersoonlijk* is.

Waakt dan! Want te dien tijde als de dienstknechten geoordeeld worden en van de tien maagden slechts vijf binnengelaten worden, zal het „gelijk zijn aan een mensch, die, buitenlands reizende, zijne dienstknechten riep en gaf hun zijne goederen over.”

Deze mensch is „een zeker *welgeboren* man, die voor zichzelf een *koninkrijk gaat ontvangen*.¹⁾

Die uitbreiding van Jezus' woorden werpt een stroom van licht op de gelijkenis. De Heere spreekt van zichzelf. Hij „reist niet alleen buitenslands” wanneer hij straks ten hemel vaart; maar hij „gaat voor zichzelf een koninkrijk ontvangen.” Hij gaat om „met zijnen Vader te zitten in zijnen troon.” Hij gaat als een „welgeboren man.” De toestand van „een worm, geen man,” „een man van smarte,” is voorbij. De Heere der heerlijkheid spreekt.

Zijne dienstknechten — zijn lijfeigenen — laat hij achter. Ze moeten hem evenwel niet in ledigheid afwachten, maar zijn eigendom in dien tusschentijd beheeren. Hij geeft zijnen knechten, ieder naar zijn vermogen, talenten, sommen gelds om „handeling te doen totdat hij wederkomt,” want hij komt weder om als koning te heerschen. „Het koninkrijk ontvangen” beteekent zich door den soeverein te laten kronen; het bewijs van zijn koningschap te erlangen. Want het domein zelf ligt niet in het land waar hij heengaat, maar in het land tot hetwelk hij terugkeeren zal. Hij zal over zijn eigen burgers regeeren. Hij heeft het rechte koningschap; zooals het den Israëlieten reeds in Deuteronomium voorgeschreven was; „een uwer broederen, uit uw midden, moet uw koning zijn, en niet een vreemde”. Jezus is „welgeboren” als Gods Zoon; en „een der burgers” als het zaad der vrouw.

Terwijl hij verreisd zal zijn, beproeft hij zijne dienstknechten. Het is hem niet te doen om zoo veel mogelijk interest te trekken van het kapitaal, dat hij achterlaat. Zijn doel is: beproeven en onderzoeken wie hem in zijn koninkrijk zal kunnen dienen als koninklijk ambtenaar. En om dat te weten te komen, stelt hij hen over weinig, over „het minste.” Zijn ze daarin getrouw dan kunnen ze straks ook over het meerdere gezet worden.

Deze proef wordt niet genomen boven de draagkracht der dienstknechten. Daar zijn er onder hen, die met veel gaven en krachten zijn begiftigd, en wien dus ook veel kan toevertrouwd, van wie veel kan geëischt worden. Zij kunnen veel beheeren. Indien ze het waarlijk doen, zal hun ook in het koninkrijk veel macht gegeven worden. Maar anderen hebben slechts weinig geestkracht, gering arbeidsvermogen, betrekkelijk luttel doorzicht. Hun wordt slechts één talent toevertrouwd. Wanneer ze daarover goed beheer voeren, zal ook hun geluksstaat volkomen zijn; hun zal worden geschonken zooveel ze bevatten kunnen.¹⁾

Terstond na het uitdeelen dezer geldsommen vereist de heer. Eerst na langen tijd komt hij terug. Zeker, de Heere Jezus komt *haastelijk*. Hij komt *onverwacht*. Maar nooit mogen deze uitdrukkingen opgevat worden in den zin van ons menschelijk haasten. Bij God zijn duizend jaren als één dag. Christus komt haastelijk, maar niet overhaast. Het gaat zóo dat de ontrouwe dienstknechten beginnen te zeggen: „Mijn heer toeft te komen.” Zóo dat des bruidegoms komst eerst te middernacht wordt aangekondigd. Zóo dat de dienstknechten, wien de talenten toevertrouwd worden, meenen dat hij een langen tijd wegblijft. Reeds daaraan kan men zien hoe oppervlakkig en onjuist zij de Schrift lezen, die meenen dat Paulus reeds bij zijn leeftijd de wederkomst des Heeren heeft verwacht, en eindelijk tot inzicht is gekomen dat hij het niet meer beleven zou.

¹⁾ Luk. XIX : 12.

In dien tusschentijd handelen de dienstknechten met hunne talenten elk op zijne wijze. De man, dien vijf talenten zijn toevertrouwd, wint andere vijf; die, wien twee in beheer zijn gegeven, wint andere twee daartoe. Honderd percent is de winst; de meester heeft met volkomen juist blik uitge-deeld. Maar die het éene talent ontvangen heeft, begraaft dat. Dus loopt het geen gevaar. 't Kan wel niets winnen, maar het kan ook niet verminderen.

Eindelijk komt de dag des oordeels. Met onverholven vreugde, met vrijmoedigheid, komen de beide eersten en overhandigen den meester het toevertrouwde geld en de behaalde winst. Ze weten en spreken uit wat de vrucht was van hun arbeid. Zij zijn waarlijk *nederig*. Sommigen meenen dat nederigheid bestaat in wegwerping van zichzelf. Zulke wegwerping is niets anders dan miskennis van de geschonken voorrechten; indien niet ontduiking van de opgelegde plichten. Men mag, ja men moet weten wat men uitgericht heeft, mits alle eer den Heere wordt gegeven. Het woord der getrouwe dienstknechten luidt: „Vijf — twee — talenten hebt *gij* mij gegeven.” De nieuwe vijf of twee talenten zouden nooit door hen gewonnen zijn, indien hun de eerste niet waren *gegeven*. De laatste zijn hun eelster wel *gegeven*, maar niet *onmiddellijk*, doch door de eerste. Die hebben ze zelf *gewonnen*. En dat mogen ze erkennen. Indien ze het niet erkenden, ze zouden daardoor toonen de gegevene niet op de rechte waarde te schatten.

Zij zijn -- zoo zegt hun meester -- „goede en getrouwe dienstknechten.” De dienstknecht zelf, die getrouw is, heeft te erkennen: „Ik ben slechts nutteloos,” dat is: „Geheel behoort ik den meester toe, dus *alles* wat ik doe, is plicht. Goede werken, die verdienen kunnen, bestaan niet.” Maar de meester zelf let op het beginsel, waaruit de in zijn dienst verrichte arbeid voortkwam. Was het knechtelijk ontzag of liefde? In 't laatste geval is de dienstknecht *getrouw*. Over weinig waren zij getrouw geweest. Het tijdelijke, al staat het nog zoo hoog, is weinig. Over veel zullen zij gezet worden. „Ga in in de vreugde uws Heeren.”

We zien hier waarin de vreugde des Heeren bestaat. Niet is nietsdoen. Het kind van den Vader, die altijd werkt, kan geen vreugde hebben in stilzitten. De zaligheid des hemels is arbeiden: „over veel gezet worden;” groote verantwoordelijkheid hebben. Maar verantwoordelijkheid, die men dragen kan en met blijdschap draagt, omdat de uitslag van den arbeid *zeker* is. Volop arbeid; maar niet in het zweet des aanschijns. 't Is immers niet mogelijk talenten te bezitten, en het vermogen daarbij om er meer te winnen tot honderd percent toe; en dan die talenten tot in eeuwigheid niet te gebruiken? Integendeel; hij die vijf talenten ontvangen en vijf andere daarbij gewonnen had, ziet zich ook het éene talent toevertrouwd, dat de booze dienstknecht ongebruikt had laten liggen.

Merkwaardig is, dat juist hij die slechts éen talent had, er niets meê gedaan had. Oppervlakkig zou men zeggen dat die man alle moeite had moeten doen om de anderen in te halen. Maar hij begroef het. Waarom? Omdat hij *boos* en *lui* was. Boos was hij; want hij dachtte zijn heer allerlei hatelijke gedachten en gevoelens toe; hem een hard mensch noemende, „die maaien wil waar hij niet gezaaid had

en vandaar vergaderen waar hij niet gestrooid had.” Lui was hij bovendien, zijn afgunst had hem vadsig gemaakt. Maar hij had — uit zijn eigen mond geoordeeld — geen wettige reden voor zijn gedrag. Hij was „bevreemd.” Derhalve erkende hij dat die machthebber zijn wettige heer was en rekenschap mocht eischen.

Derhalve oordeelt zijn heer hem schuldig. In elk geval had hij moeten zorgen dat het hem gegeven talent renten droeg; al ware 't slechts dat hij er anderen meê had laten werken. Dat geld had dan toch den wisselaren gegeven kunnen worden, en die hadden er zaken meê kunnen doen. Dat zou zijn schuld van ontrouw niet hebben weggenomen. Maar het geld zou niet nutteloos zijn geweest. Wie denkt hier niet aan het woord van Paulus: „Sommigen prediken ook wel Christus uit nijd en twist, maar sommigen ook uit goedwilligheid; genen verkondigen wel Christus uit twisting niet zuiver, meenende aan mijne banden verdrukking toe te brengen; doch dezen uit liefde, dewijl zij weten, dat ik tot verantwoording van het Evangelie gezet ben. Wat dan? Nochtans wordt Christus op allerlei wijze, hetzij onder een deksel, hetzij in der waarheid, verkondigd, en daarin verblijd ik mij, ja ik zal mij ook verblijden.”

„Een iegelijk die heeft, dien zal gegeven worden, en hij zal overvloedig hebben”. „Die heeft” betekent hier blijkbaar, die door eigen werkzaamheid overgewonnen heeft; die iets kan toonen, wat hij betrekkelijk zijn eigen kan noemen. Die krijgt voortdurend meer. „De leeraars nu zullen blinken als de glans des uitpansels en die er velen rechtvaardigen, gelijk de sterren, altoos en eeuwiglijk.”

„Maar van dengenen, die niet heeft, (die niets overgewonnen heeft en dus niets als vrucht van zijn arbeid kan toonen) van dien zal genomen worden ook wat hij heeft” (het hem door den meester toevertrouwd).

De onnutte dienstknecht wordt uitgeworpen in de buitenste duisternis, „waar weening zal zijn en knersing der tanden.” Met zijn talent verdwijnt alle verband tusschen hem en God. Er blijft ook geen natuurlijk licht meer in hem over, behalve de wroeging des gewetens, die hem eindeloos zal doen weenen en tandenknersen. Want volkomen vrije, onverdiende genade is de zaligheid, maar geheel en al eigen schuld is de rampzaligheid.

Het vierde gedeelte van deze gelijkenis schetst ons het eindoordeel over *alle* menschen.

En wanneer de Zoon des menschen komen zal in zijne heerlijkheid, en alle de heilige engelen met hem, dan zal hij zitten op den troon zijner heerlijkheid; en vóór hem zullen alle de volkeren vergaderd worden, en hij zal ze van elkander scheiden, gelijk de herder de schapen van de bokken scheidt; en hij zal de schapen tot zijne rechterhand zetten, maar de bokken tot zijne linkerhand.

Alsdan zal de Koning zeggen tot degenen die tot zijne rechterhand zijn: Komt, gij gezegenden mijns Vaders, beërft het koninkrijk 't welk u beroid is van de grondlegging der wereld; want ik ben hongerig geweest en gij hebt mij te eten gegeven; ik ben dorstig geweest en gij hebt mij te drinken ge-

geven; ik was een vreemdeling en gij hebt mij geherbergd; naakt en gij hebt mij gekleed; ik ben krank geweest en gij hebt mij bezocht; ik was in de gevangenis en gij zijt tot mij gekomen.

Dan zullen de rechtvaardigen hem antwoorden, zeggende: Heere, wanneer hebben wij u hongerig gezien, en gespijzigd? of dorstig en te drinken gegeven? En wanneer hebben wij u een vreemdeling gezien, en geherbergd? of naakt en gekleed? En wanneer hebben wij u krank gezien of in de gevangenis en zijn tot u gekomen?

En de Koning zal antwoorden en tot hen zeggen: Voorwaar zeg ik u, voor zooveel gij dit éen van deze mijne minste broeders gedaan hebt, zoo hebt gij dat mij gedaan.

Dan zal hij zeggen ook tot degenen die ter linkerhand zijn: Gaat weg van mij, gij vervloekten, in het eeuwige vuur, hetwelk den duivel en zijne engelen bereid is. Want ik ben hongerig geweest en gij hebt mij niet te eten gegeven; ik ben dorstig geweest en gij hebt mij niet te drinken gegeven; ik was een vreemdeling en gij hebt mij niet geherbergd; naakt en gij hebt mij niet gekleed; krank en in de gevangenis en gij hebt mij niet bezocht.

Dan zullen ook dezen hem antwoorden, zeggende: Heere, wanneer hebben wij u hongerig gezien, of dorstig, of een vreemdeling, of naakt of krank, of in de gevangenis en hebben u niet gediend?

Dan zal hij hun antwoorden en zeggen: Voorwaar, zeg ik u, voor zooveel gij dit een van deze minsten niet gedaan heeft zoo hebt ge 't mij ook niet gedaan.

En deze zullen gaan in de eeuwige pijn, maar de rechtvaardigen in het eeuwige leven.

Allen worden voor den rechterstoel van den Zoon des menschen vergaderd en geoordeeld naar slechts éen maatstaf. Wat hebben ze gedaan, of wat hebben ze niet gedaan tegenover hemzelve? Ziedaar de eenige vraag. Deze sluit alle andere in zich. Andere zonden tellen niet mee, want „*al* wat uit het geloof niet is, is zonde.” Wil men weten of men God liefheeft, dan onderzoekte men of men zijne kinderen, de geloovigen, liefheeft. Want die niet liefheeft degenen die broeders in Christus zijn, die heeft ook niet lief dengenen die geboren heeft.

Wat aan zijn geestelijke *familiebetrekkingen* gedaan wordt, rekent hij als aan hemzelve geschied. Die zijn zijne leden; hij is het hoofd; zij vormen zijn lichaam; hij en zij zijn dus éen. Wat aan het *minste* lid geschiedt, komt ten goede of ten nadeele van het geheele lichaam. Wanneer iemand mij op den teen trapt, acht niet die teen zich, maar reken ikzelf mij daardoor beleedigd. En wanneer de man, die mij daardoor kwetste, er leed over gevoelt, biedt hij zijne verontschuldiging *mijzelve*, maar niet mijn lichaamsdeel aan. Zoo rekent ook de Heere Jezus met zichzelf en zijne verlostten. Daar zijn dus ontelbaar velen aan wie men weldoen kan en mag, maar zonder dat ze behooren tot deze groep, waarop de aangehaalde woorden passen. Wie bijdraagt voor kindervoeding, heeft daardoor nog geen recht de woorden uit Mattheus XXV:40 op zichzelf toe te passen. Wie een tehuis voor zwervelingen opricht, mag daarom nog niet denken dat hij Jezus zelf herbergt. Ja 't is voorgekomen dat lieve Christelijke menschen, die in de gevangenis het Evangelie brachten aan 't uitschot der maatschappij, in gemoede zich wijsmaakten dat ze daardoor *Jezus* in den kerker be-

zochten. Deze onderstellingen klinken wel fraai en zijn wel zalvend, maar ze zijn onwaar. Wie, door liefde tot den Heiland gedrongen, zijn blijde boodschap aan gevangen dieven en moordenaars brengt, *predikt hem* niet den weg der verlossing, maar *volgt* hem op dien weg, en daalt zooals hij daalde om ons te redden.

Van het *Jezus* spijzen, drenken, kleeden, herbergen en troosten kan dus alleen sprake zijn, wanneer iemand handelt uit liefde tot dengene die verzorgd wordt, *omdat* hij een broeder in Christus is; en niet eenvoudig omdat hij hulp behoeft. Zoo is er ook sprake van den beker koud waters, uitgereikt *in den naam eens discipels*; dat is omdat die „kleine” — en terecht — den naam van discipel van Christus draagt.

Merkwaardig is dat zij, die den Heere Jezus aldus helpen op aarde, *het zelf niet weten*. Zij zeggen elkaer dus niet: Doe dat toch, want ge doet het aan Jezus zelf. Integendeel, ze vragen op den jongsten dag: „Wanneer is dat gebeurd?” Dat is echter geen volslagen onwetendheid, maar eene die uit ware nederigheid voortvloeit. Ze hebben wel geweten dat ze discipelen van Jezus hielpen. Hoe zouden ze anders „*in den naam eens discipels*” hebben kunnen dienen? Maar ze hebben niet vermoed, dat hun Heere deze zeer geringe daden zoo hoog en heerlijk zou aanrekenen. Waarom niet? Het antwoord op die vraag ligt in vers 34: „Komt, gij gezegenden mijns Vaders, beërft dat koninkrijk, hetwelk u bereid is van de grondlegging der wereld.”

Merkt op dat zonder uitzondering allen, die op de voorschreven wijze den Heere Jezus dienden, het koninkrijk des Vaders beërven. Ze zijn dus *allen* waarachtig geloovigen. Hun eigen gerechtigheid en verdiensten beschouwen ze dus als een wegwerpelijk kleed. *Al* hun hoop is op de zoenverdiensten van Christus Jezus gevestigd. Zij *kunnen* dus niet denken dat ze hem zoo gediend hebben dat eenig loon er op volgen moet. En dat hebben ze ook niet. Want de belooning geschiedt niet uit verdienste, maar uit genade. Zou men de tegenwoordig vrij algemeen gangbare opvatting mogen gelooven, dan werd ieder, die eenigen Christenen goed deed, daardoor zalig. Maar des Heeren woord leert ons uitdrukkelijk anders. Het koninkrijk, dat hun bereid is, is dat „*van de grondlegging der wereld*”. Vóór zij bestonden was *hun* het koninkrijk bereid. Hoe kunnen ze er zichzelf dan aan geholpen hebben door den Koning te dienen?

Er staat een verschrikkelijke uitspraak tegen deze heerlijkheid over. Men behoeft *niets* te doen om buiten dat koninkrijk te blijven. Niet *zij* worden verworpen die Jezus in zijn leden hebben uitgehongerd, uitgeschud, verjaagd, of gevangen gezet. Och neen. Ook zij hebben hem in ellende en smaadheid *gevonden*, „gezien”. 't Eenig onderscheid tusschen hen en de eersten is slechts dat zij *niet* deden wat de anderen *wel* verrichtten. Ze lieten dat ook niet willens en wetens na, want ook zij vragen; „Heere, wanneer was dat het geval?” Maar toch bestaat er bij hen ook geen volslagen onwetendheid. Want „*niet gedaan*” moet men hier niet opvatten in den zin van verwaarloosd, nagelaten, maar in positieven zin. Met opzet hebben ze het *niet* gedaan. Ja, hadden ze geweten dat daar eigenlijk de heerlijkste Koning krank lag of gevangen zat, dan zouden ze het *wel*

gedaan hebben. Maar dan had het geen waarde gehad en hun daad zou eigengerechtigheid zijn geweest. Nu ze echter alleen een troep arme, domme, achterlijke menschen zagen, daar een man van aanzien zich eigenlijk voor schaaamt, nu . . . ja nu gaven ze hun geen schop er bij, maar nu „deden ze het niet.”

En dat maakte hen tot „*vervloekten*.”

Zij hebben zich daardoor den vloek op den hals gehaald. In die „kleinen” en „minsten” hadden ze niet den Koning incognito moeten herkennen; die plicht was hun evenmin als den anderen opgelegd. Maar ze hadden moeten gevoelen dat die hulpeloozen hunne broeders en zusters waren. Ze gevoelden het niet; en daaruit blijkt dat ze hun ook werkelijk vreemd waren. Die echter de kinderen niet bemint, heeft ook den Vader niet lief. Zij staan dus vreemd tegenover God. Vreemd tegenover God is vijandig tegen hem; opstandelingen zijn ze; en daarom vervloekten. De Rechter „kent hen niet”, ongeacht al hun menschevriendheid en goedhartigheid. Ze gaan in „het eeuwige vuur, dat den duivel en zijnen engelen bereid is.” Dat vuur is *hun niet* bereid, zooals het koninkrijk den anderen. De uitverkiezing is een *mysterie*; onze logica past er niet op.

De heerlijkheid van het koninkrijk des Vaders is, dat het dengenen, die het beërven, bereid is van vóór de grondlegging der wereld. De vreeselijkheid van het vuur is, dat het niet bereid is voor de menschen die het moeten lijden. Aan de heerlijkheid kan men niets doen; aan de verwerping wel. Hoe rijmt dat? Het rijmt voor ons *verstand* in 't geheel niet, maar alleen voor ons *geloof*.

Waarom kunnen we weten of we God lief hebben? Daaraan, zegt de apostel Johannes, of wij de *broeders* liefhebben. Dat is de troost voor ons hart. Wij „kennen daaraan of we uit de waarheid zijn, en we verzekeren daardoor ons hart voor God.” En het is de proef op de som, die de Rechter van hemel en aarde hier op ons neemt.

Ook de andere liefde heeft haar rechten. „Voeg bij de broederlijke liefde, liefde jegens allen.” „Doe wel aan alle menschen, maar meest aan de huisgenooten des geloofs,” Dat is niet moeilijk. Al Gods kinderen weten hoe niets op aarde vlugger gaat dan het herkennen van elkander. Men voelt zonder te weten waaraan: die man of die vrouw is een even dierbaar geloof met mij deelachtig. Daar heeft de wereldling geen begrip van. Hebben *wij* het? We zullen niet bestaan in het gericht wanneer het ons ten eenenmale vreemd is.

Hier is het einde aller gelijkenissen. Zij eindigen in vreeselijke en in eeuwig gezegende werkelijkheid. „Dezen zullen gaan in die eeuwige pijn, maar de rechtvaardigen in het eeuwige leven.”

De stroom des tijds mondde in den oceaan der eeuwigheid; de vergankelijkheid verdween voor het eindeloze heden. Een deel der menscheit deinsde af en verloor zich op het hooren van het woord dat een onherroepelijk vonnis is: „Ik heb u nooit gekend!” Maar de overigen, de ware menscheit, is nu hem gelijk geworden die thans ten volle „geopenbaard is.” Zij vernemen geen orakeltaal in gelijkenissen meer; ze zien, hooren, tasten het Woord Gods. De eeuwigheid is aangebroken waarvan de apostel Paulus jubelde: Toen ik een kind was, sprak ik als een kind, overlegde ik als een kind, maar wanneer

ik een man geworden ben, heb ik teniet gedaan gedaan hetgeen eens kinds was. Want we zien nu door een spiegel in een duistere reden, maar alsdan van aangezicht tot aangezicht; nu ken ik ten deele, maar alsdan zal ik kennen gelijk ook ik gekend ben.”

W.

IN WEG EN WOUDE.

I.

We zijn in het jaar 1700.

Op den breeden weg die van Guadalaxar in Mexico naar de hacienda of hoeve Del Milagro voerde, bewoog zich een kleine troep ruiters. Ze waren, schoon geen krijgslieden, allen gewapend. Hun groote stroohoeden, hun kleurige mantels, alles was met stof bedekt, en het zweet gudste den paarden van 't lijf.

Geen wonder dat de dieren slechts langzaam voortgingen en de ruiters zwijgend en als uitgeput op hun rijdieren zaten. Want de gloeiende zonnestralen brandden al urenlang op den boomloozen, zandigen weg, terwijl geen windje de lucht verkoelde. En reeds vier uur had de tocht geduurd.

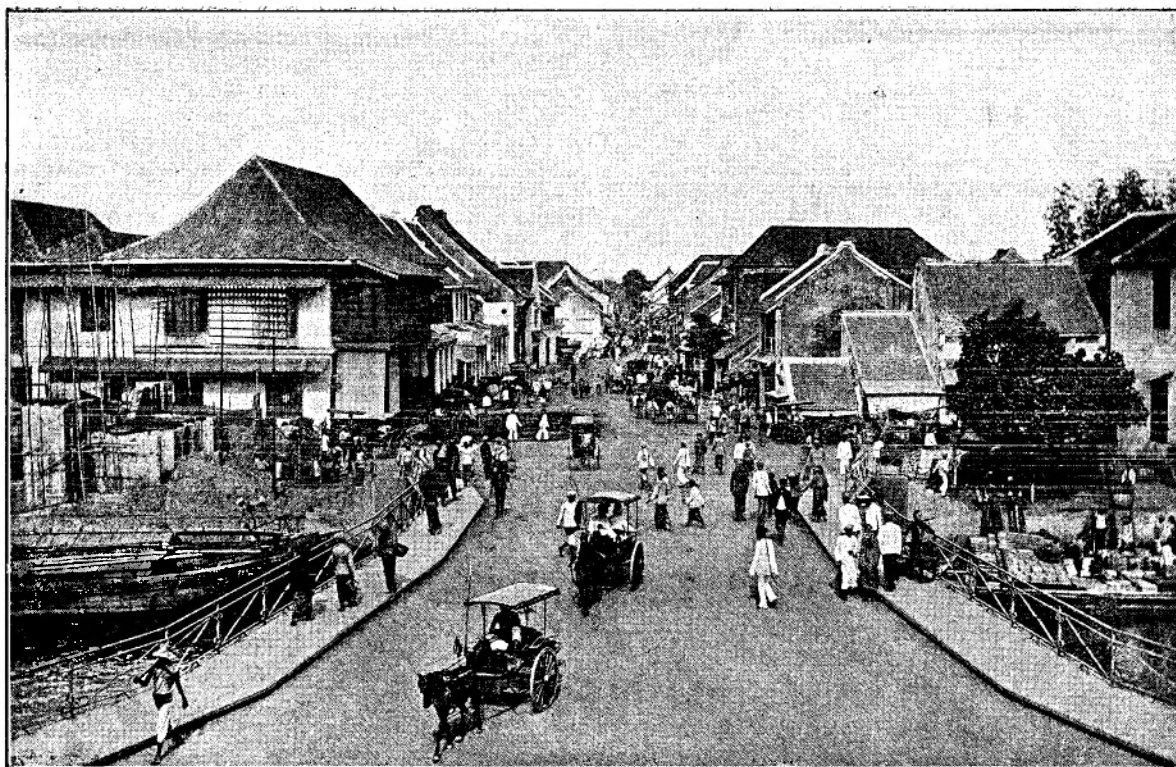
't Liep tegen één uur toen de paarden uit zichzelf hun loop een weinig begonnen te verhaasten. De ruiters begrepen die onrust. De bergen, die tot dusver slechts op een afstand waren zichtbaar geweest, sloten zich dicht voor hen nauw aaneen. Nog een kwartier, en de troep stond aanden ingang van een lange, nauwe bergpas, in de volkstaal Baranea del mal paso geheeten, een engte aan beide zijden ingesloten door loodrechte granietmuren, zeshonderd voet hoog.

Achter de Baranea lag, dat wist elk, een lieflijk landschap. Daar verbreedde zich de engte tot een heerlijk dal, van twee rivieren doorsneden en met heerlijke vruchtboomen beplant. Doch reeds in de bergpas, waar de zonnestralen niet dan flauw konden doordringen, was het koel in vergelijking met den grooten, pas afgelegden weg. Mensch en beest herademde weer en de ruiters drevden de dieren aan, in de hoop straks op de vlakke in de schaduw uit te rusten.

Toch was er blijkbaar nog een andere reden die de ruiters drong zich meer wakker te toonen dan zoo even. Op een teeken van den man die in 't midden van den troep reed, en wiens hooge gestalte boven de andere uitstak, had elk zijn pistool gegrepen of den degen getrokken, als ware in 't naaste oogenblik een gevecht te wachten.

Toch was het doodstil in 't rond en nergens een vijand zichtbaar. Maar de Baranea stond in een slechten, zeer slechten naam, en met reden. Aan weerszijden strekten zich ontzaglijke wouden uit, bijna enkel door wild gedierte bewoond en voor 't grootste deel zonder andere wegen dan ruwe, smalle slingerpaden, aan weinigen bekend. Sommige dier wegen liepen uit op rotspaden, die naar beneden in den bergpas of in het dal voerden. De bosschen zelf boden schuilplaats aan meer dan één rooverbende, die er hun werk van maakten de reizigers op den weg te overvallen en te plunderen. De Spaansche regeering, onder welke Mexico toen reeds twee eeuwen stond, was of onmachtig of te traag om met kracht tegen zulk een euvel op te treden.

SOERABAJA.

Trouwens de Spaansche koloniën in Amerika, dat toen voor een groot deel onder Spanje stond, werden nu juist niet voorbeeldig bestuurd. 't Is volkomen begrijpelijk dat ze zich voor 't meerendeel in 't begin dezer eeuw hebben vrijgevochten. Er was een tijd dat Spanje in Amerika oppermachtig was. Thans, men weet het, bezit het er niets meer. De jongste oorlog met Amerika heeft ook de laatste koloniën aldaar, Cuba en Porto-Rico doen verloren gaan.

Begrijpelijkwijls waagde zich niemand die iets te verliezen had op den grooten weg boven beschreven, zonder goed gewapend gezelschap. Zoo ook Don Estevan, de koopman, dien we met zijn geleide op den weg aantreffen. Elk oogenblik toch kon de nu onzichtbare vijand uit een kloof of rotspad tevoorschijn springen en zich op de reizigers werpen. Ieder hield zijn wapenen gereed, liet de oogen in 't rond gaan en lette op de enkele geluiden, die heel in de hoogte of uit de verte werden vernomen.

Het gezelschap was zonder ongeval de engte doorgestaan en trad nu voort, het dal in, terwijl Don Estevan een oogenblik zijn paard stilhield om de schoonheid te bewonderen van het landschap dat voor hem lag. Hij was geen Mexicaan van geboorte. Zijn vaderland was Spanje. Te Xeres geboren en groot geworden, had hij zich op den handel toegelegd, was jarenlang op een kantoor te Cadix werkzaam geweest, en had zich toen weer te Xeres gevestigd. Doch weldra begreep hij dat, wilde hij den handel met het overzeesch gebied voordeelig drijven, het noodig was zelf land en volk te kennen. Toch aarzelde hij Spanje te verlaten, toen

onverwacht het bankroet van een aanzienlijk handelshuis hem voor het grootste deel van zijn vermogen beroofde.

Nu was zijn besluit genomen. Hij had vrouw noch kinderen die hem terughielden en zoo scheepte hij zich dan weldra in, en vertrok naar de nieuwe wereld, naar Mexico.

Eerst vestigde hij zich te Vera Cruz, later te Mexico de hoofdstad, doch weldra werd hem duidelijk, dat, wilde hij in dit land vooruitkomen als koopman, dit alleen mogelijk was, zoo hij groote reizen deed. Handel en verzending langs den gewonen weg gingen moeilijk in een land, waar wegen, postwezen, veiligheid en nog meer zooveel te wenschen lieten. Zoo verzekerde hij zich dus van de hulp van een aantal trouwe bedienden en begon nu, welgewapend en van al 't noodige voorzien, het land te doorreizen. Weldra bleek dit werk zeer winstgevend. De groote landeigenaars waren goede koopers, zijn bezoeken waren altijd welkom, en soms bleef hij wekenlang met al de zijnen op een hacienda te gast. Dit zou ook nu 't geval zijn, en met verrukking aanschouwde hij de heerlijke streek, die voor hem althans geheel nieuw was.

Opeens werd hij in zijne gedachten gestoord door een geluid, dat uit het bosch bezijden scheen te komen. Hij luisterde, luisterde nog eens, en wenkte zijn begeleiders zich stil te houden. Ook zij luisterden nu opmerkzaam. Weer klonk een klaagtoon, doch de mannen, wel wetend hoe listig de roovers soms te werk gingen, waren op hun hoede, en wierpen, hun wapens gereed houdend, hun blikken naar alle zijden.

Er was geen twijfel aan; 't was de toon van een

menschenstem; 't klonk als een kreet om hulp, uit het dichte kreupelhout. Don Estevan wendde zijn paard en ging op het klaaggeluid af.

„Ga niet verder, Signor!” riepen de geleiders, „ge weet niet wat daar schuilt!”

Maar Don Estevan liet zich niet weerhouden, door verzoek noch waarschuwing. Hij drong in het dichte hout en de zijnen waren nu wel verplicht hem te volgen.

Niet lang waren zij voortgegaan toen het woud minder dicht werd. Weldra stonden ze op een open plek. Daar zagen ze een schouwspel dat ontzettend was.

Op de plek, die zeker geen honderd schreden breed was, lagen hier en daar de lichamen van een acht-tal mannen. Van de meesten waren de kleederen met bloed bedekt; enkelen waren blijkbaar met dolksteken afgemaakt, anderen doodgeschoten. Sommigen hielden de wapens nog in de verstijfde vingers geklemd. Hier en daar lagen doode paarden en muidieren; mantels, hoeden, gescheurd en in 't stof vertrapt; riemen, pistolen. Kortom alles bewees dat hier een verwoed gevecht had plaats gehad.

Dat werd nog duidelijker, toen men ontdek'te vanwaar het klaaggeroep kwam. In het kreupelbosch vlak bij lag een negerknaap, die smeekend de handen uitstreckte en om hulp riep. Zijn gezicht was geheel bebloed en zijn groote donkere oogen teekenden angst en ontzetting. Toen de gewapenden op hem toetraden gaf hij een vreeselijken gil en viel achterover. Maar Don Estevan hief hem op, zag hem met medelijden aan, en riep een bediende toe een flesch wijn aan te geven. Hij liet den neger drinken en verzocht intusschen aan een uit 't gezelschap zijn valies te openen en hem aan te geven, terwijl een derde werd gezonden om met water uit de rivier een flesch te vullen.

Nadat drie van 't gezelschap, met de wapenen gereed, op den uitkijk waren gezet, beval Don Estevan den anderen te gaan zien of een van hen die daar ginds lagen nog teekenen van leven gaf. Middelerwyl zette hij zich bij den zwarte neer en bewees hem de diensten, die de Schrift ons vermeldt van den barmhartigen Samaritaan. De neger kwam langzamerhand weder bij en 't zou blijken dat het hem gegaan was als de man uit de gelijkenis, van wien we lezen dat hij onder de moordenaars gevallen was.

Door zijn langdurig verkeer met menschen van verschillende landaard en taal had Don Estevan zich genoegzame kennis verworven om het verhaal van den neger, die een mengsel van Spaansch en inlandsch sprak, vrij wel te kunnen begrijpen. De geschiedenis was trouwens spoedig verteld.

Den vorigen dag tegen den avond was de neger met een karavaan die uit het Noorden kwam door deze streek getrokken. Om den engen pas van Baranca te mijden, die een omweg was, had men het gewaagd den weg ten deele door het woud te nemen. Op de open plek gekomen had zich 't gezelschap nedergezet om te rusten, toen plotseling schoten knalden en een rooverbende hen aanviel. Een woedend gevecht was gevolgd, dat aan elke zijde vier man het leven kostte. Ten slotte hadden de roovers 't gewonnen, en allen die nog leefden, gelijk ook den rijken buit haastig weggevoerd. De neger, die meer dan één zware wond had, was dat

lot ontkomen, doordat men hem voor dood hield. Met moeite was hij in het bosch gekropen en had daar, van dorst versmachtend, gelegen tot nu toe.

Zoo goed het ging reinigde en verbond Don Estevan door een knecht geholpen de wonden van den neger, en bracht hem naar de plek van den strijd. Daar vernam hij, dat men slechts lijken had gevonden, en de knecht wees zelf dat van zijn meester aan, een Mexicaansch koopman. Hij had bij dezen als slaaf gediend. In dien tijd toch bestond de slavernij in Amerika nog alom. De negers, intertijd door de Spanjaarden uit Afrika gebracht, waren de groote werkkrachten en leefden in een toestand, die 't best te kennen is uit het beroemde boek van Mevrouw Beecher Stowe, „De hut van Oom Tom” of „De Negerhut”. Gode zij dank, dat ten slotte, al was 't na hevigen strijd, de slavernij, die schande des menschedoms, uit Amerika is weggedaan.

De neger werd op een paard gezet en de reizigers, wellicht zelf ook een aanval duchtend, verlieten met haast het schriktooneel. Weldra hadden zij den grooten weg en straks de hacienda del Milagro bereikt. De landeigenaar die daar woonde ontving hen gastvrij. Het verhaal dat Don Estevan deed, hoorde hij aan zonder groote verwondering. Zulke dingen kwamen meer voor, en 't was ook hoogst roekeloos geweest door het woud te gaan. De gewonde werd behoorlijk verzorgd. Eenige slaven gingen uit, en kwamen weldra terug met de lijken der gevallen reizigers en der roovers, welke aan hun kleedij van de anderen zeer goed te onderscheiden waren. De lichamen der dooden werden dicht bij de hacienda begraven, en wat zij bij zich hadden bewaard, voor 't geval later naar hen mocht worden onderzocht.

(Wordt vervolgd).

WAARMEE TE BEGINNEN.

VI.

De vooruitgang.

We hebben nu gezien:

1. Dat de geschiedenis der letterkunde die is van de geestesontwikkeling eens volks, zooals die blijkt uit het woord.

2. Dat wie deze ontwikkeling wil kennen niet te letten heeft op al wat geschreven of gesproken wordt, maar alleen op hetgeen in eenig opzicht uitmunt.

Het is dus noodig, wil men op onze letterkunde den rechten blik hebben, die geschiedenis te kennen; evenzeer de kennis te bezitten, die tot een oordeel des onderscheids noodig is.

We zouden dus hier allereerst de geschiedenis dienen te behandelen. Doch dit ligt niet in ons plan. Want hoe noodig het ook hier is de historie te kennen, daarvoor bestaan boeken in overvloed. Ieder die lust heeft kan zich een grooter of een kleiner werk aanschaffen, dat de geschiedenis onzer letteren behandelt.

Maar ons doel is veeleer den lezer goeden raad te geven, opdat hij zelf niet alleen kunne oordeelen, maar ook iets leveren, dat althans den toe's kan doorstaan.

Het is den meesten niet gegeven het zoover te

brengeu dat zij uitmunten, noch in de letteren noch in iets anders. Maar al wordt iemand geen schoon-schrijver, hij kan toch leeren leesbaar en net te schrijven. Evenzoo nu is voor elk die gewone vermogens heeft en wil het zoover te brengen, dat hij zich behoorlijk en duidelijk uitdrukt, zijn gedachten geregeld weergeeft, zich rekenschap geeft van wat hij zegt, en wat hij te zeggen heeft volkomen aan anderen weet mede te deelen. Wellicht ook komt men zelfs zoover dat men het doet net en sierlijk, lieflijk en welluidend, frisch en krachtig, al naar het onderwerp medebrengeu.

Dat nu bedoelen we *hier*.

Het is zeer noodig. Want vanouds heeft men in ons lieve vaderland er soms maar op los geschreven, zonder zich er om te bekommeren of vorm en wezen overeenstemden, of men duidelijk was, en vooral of men werkelijk iets zei, of althans niet meer zei dan noodig was.

Zeker het is heel gemakkelijk zoo maar eens wat af te pennen. En de ervaring leert mij, dat dit ook vaak gebeurt. Iedereen spreekt en schrijft, en verwacht gheoord en gelezen en — geprezen te worden. Maar terecht zegt Huighens :

Dry hondert regelen, geschreven in twee uren,
(Dat is, byna soo ras geschreven, als genoemt)
Is een hoogh heldenstuk, daer Jan sich af beroemt ;
Maer sal dat goedje wel dry hondert uren duren ? —
Dirk brengt dry regelen in ééuen dagh te weegh
Jan! neemt de moeyte niet van met die moeyt' te

[spotten !

't Is dicht, in sweet gekneedt ; gelooft, dat sulcken

[deegh,

Dry eeuwen uyt sal staen, en schimmelen noch

[rotten !

* * *

Het is in 't algemeen waar dat alleen de kenner het schoone ziet. Denk b.v. aan schilderijen, aan muziek. Menigeen gelooft of zegt „op gezag”, dat dit of dat mooi is.

Hoe komt dat ?

Wijl hij de eischen der kunst niet kent.

Nu is letterkunde ook kunst, hooge kunst, en we dienen die eischen te kennen. Soms bestaat dit in te weten hoe het *niet* moet zijn, doch men zij voorzichtig, niet altijd. „Critiek” wil heusch niet altijd zeggen: afkeuren, afbreken.

Om duidelijk te maken wat we bedoelen nemen we hier twee verzen of liever deelen van verzen.

't Eerste is van Vondel :

Gelyck een waterstroom geweld baert op een sluis,
En elx gehoor verdooft met yselyck gedruisch ;
De deuren kanten zich geweldig tegen 't wringen
Des springvloets, voor een wijl, tot dat zij open

[springen,

En geven 't water ruimt', den springvloet vrijen

[toom ;

Die wint dan velt, en ruckt de wortels met den boom,

En huis en hof omveer, en zet de lage landen

In eene baere zee met groene en nieuwe stranden.

Het tweede is van Bilderdijk :

Geen morgenzon had nog het hoofd weêr opgebeurd :
De nevel van de nacht was nauwlijks nog ge-

[scheurd :

Reeds zweeg het nachtgespuis: nog zwegen de

[orgelkelen

Der bosschen. — Nacht en dag scheen door elkaâr

[te spelen ;

Niet als de roos der wang, met donzig lieblank,

Of 't git der oogen, met des levens flonkersprank

Versmolten, maar als 't groen der gladgeschubde

[slangen

In 't zilver zich verliest, met weemlend beurtver-

[vangen. enz.

Nu raden we den lezer, dat hij :

a. Elk dezer verzen eens overleze, dan het gelezene weglegge en trachte het in eigen proza weer te geven.

b. Als hij dat gedaan heeft, het te vergelijken met het oorspronkelijke en nu op het verschil te letten.

c. Zich recht rekenschap te geven van uitdrukkingen als deze :

geweld baren,
zich kanten tegen,
't wringen des springvloets,
vrijen toom,
een bare zee,
groene en nieuwe stranden,
reeds zweeg — nog zwegen.
nachtgespuis,
orgelkelen der bosschen,
flonkersprank,
weemlend beurtvervangen, enz.

d. Zich af te vragen of ook een enkele uitdrukking lijdt aan onduidelijkheid of gezochtheid.

Het is best mogelijk dat deze proef niet elk meevalt. We zullen het gaarn vernemen, en hopen nu verder te spreken over wat noodig is om het doel te bereiken : goede stijl bij zuivere taal.

We gaan daarop nu verder in.

Een eerste vereischte noemen we zuiverheid, en willen weer denzelfden spreker van straks aan 't woord laten, die zegt :

De vereischten van een' zuiveren stijl, met opzigt tot de woorden, zijn :

1. dat men de woorden orthographisch of spelkünstig goed schrijve, en verder in hun' samenhang grammatikaal goed bezige ;

2. dat men ze in proza, zoo veel noodig, onverminkt gebruike ; namelijk, zonder nuttelooze veranderingen, of verlengingen of verkortingen ;

3. dat men zich aan geene zoogenaamde Latijnismen, Graecismen, Germanismen, Gallicismen, Anglicismen enz., dat is, aan geene Latijnsche, Grieksche, Duitsche, Fransche en Engelsche taaleigenaardigheden schuldig make ;

4. dat men zich zooveel mogelijk, en vooral in sommige soorten van stijl, onthoude van verouderde woorden ;

5. van te willekeurig nieuw-gesmede woorden ;

6. van uitheemsche woorden ;

7. van bastaardwoorden;
8. van zoogenaamde provincialismen en solecismen;
9. van platte volkswwoorden en woorden, gewijzigd naar de ruwe volkstongvallen;
10. van te poëtische woorden;
11. van eene verkeerde plaatsing der zinteekenen.

* * *

Wat nu het eerste punt aangaat zoo is wat daarin over het schrijven gezegd wordt duidelijk, en desnoods met behulp van een woordenboek uit te richten. Met het grammatikaal verband is het anders.

Gelijk we aldus hebben aangetoond zijn er woorden die *veranderen*. Die verandering nu is geen punt dat de spelling bederft en ook niet uit een woordenboek te leeren. Als iemand vraagt of hij schrijven moet: *brand* of *brandt*, dan zeg ik: Dat hangt af van het grammatikaal of taalkundig verband.

In „ik *brand* mijn vinger” of „er is *brand*”, is 't woord taalkundig beschouwd anders dan in „gij *brandt* u.”

Dwaling omtrent het een of het ander schaadt aanstonds den stijl.

„Houd u kalm” is niet van gelijke beteekenis als „houdt u kalm.”

Tusschen „De mijt houdt van kaas” en „De meid houdt van kaas” is groot onderscheid.

En dit bewijst, dat terecht regel 1 als no. 1 is voorop gesteld.

Stijl.

We hebben nu allereerst te spreken over *s'ijl*.

Wat is stijl?

Het antwoord luidt kortweg: De wijze waarop men spreekt en schrijft, de wijze van uitdrukking.

Hieruit volgt reeds, dat stijl bij verschillende volkeren verschillend is. We zullen, voor Nederlanders schrijvend, ons dus bepalen tot den Nederlandschen stijl.

Dien nu weten we nog altijd niet beter te omschrijven dan met de woorden van Lulofs:

„De Nederlandsche stijl is de wijze, die aan elk' Nederlander of Nederlandsch schrijvende in het bijzonder eigen is, om zijne gedachten, in haren samenhang en voortgang, door middel van woorden uit te drukken. In een' wat engeren zin bepaalt zich zulks tot het schriftelijk uitdrukken, gelijk daarom ook de zegwijze minder gewoon is: *hij spreekt*, dan wel, *hij schrijft* een' goeden stijl. Soms tijds beschouwt men meer bepaaldelijk den stijl, met opzicht tot het sierlijke der wijze, waarop de gedachten zijn uitgedrukt. In dien zin zal men zeggen: *de taal en spelling van dat boek zijn slordig; de stijl is anders levendig en fraai*.

De vereischen van een' goeden Nederlandschen stijl laten zich tot drie brengen, zuiverheid namelijk, duidelijkheid en fraaiheid. Door een' zuiveren stijl verstaan wij de uitdrukking onzer gedachten, in haren samenhang en voortgang, door middel van regelmatig gebruikte woorden, die, voor zoo veel

zulks mogelijk en nuttig zij, tot onze moedertaal en haren beschaafden, in geschrifte heerscheden tongval behooren. Het volgende bijtende punticht des Heeren *van Zuylichem* is dus, gelijk het meeste uit dien tijd, naar onzen tegenwoordigen schrijftrant, wat de spelling betreft, onzuiver.

't Versje is gerigt tot een' prediker, die met allerlei zotte bewegingen, slingeringen en speligen zijner armen, handen en vingers de toehoorders ontstichtte:

Ghy, die daer noô gezien en ongeern aengehoort,
 Gods woord slaet en bemorst met een gesochten slingher
 Van handen ginds en weêr, — in Gods tael is een woord,
 Dat, of ghy 't noyt en laest, tot uvent t' huys behcort;
 Men seght in oud-Hebreeuwsch: een geck spreekt met
 syn vingher!

Waarlijk eene goede les voor overdreven gebaar-makers op den predikstoel! Jonge lieden, die zich voor den kansel bereiden, mogen ze wel ter harte nemen.

Een duidelijke Nederlandsche stijl is eene zoodanige uitdrukking onzer gedachten, in haren samenhang en voortgang, door middel van Nederlandsche woorden, hoedanig noodig is, om hem, die met de vereischte scherpzinnigheid en kundigheden ter bevattling is voorzien, alles, hetwelk wij te kennen willen geven, gemakkelijk te doen bevatten.

Wij noemen een' fraaien Nederlandschen stijl die wijze van uitdrukking onzer gedachten door middel van woorden in het Nederlandsch, welke den goeden smaak, of het vermogen, om met juistheid het schoone te gevoelen en beoordeelen, welgevallig is.

Wil men nu dit praktisch toepassen dan lette men er op, dat gelijk we vaak zeiden, de stijl twee hoofdischen stelt:

1. de taal
2. de wijze van uitdrukking.

Deze onderscheide men wel. Menigeen schrijft goede volzinnen, maar zijn taal is slecht. Omgekeerd kan iemand knap in de taal, en toch een slecht schrijver wezen.

Over de kunst van spreken en schrijven in *taalkundig* goed Nederlandsch, spreken we elders in dit blad.

Maar wat de stijl voorts eischt is ook een juiste keus der *woorden*. Als ik zeg: „De Bijbel is een bron waaruit men schatten opdelft”, is de spelling wel goed, maar de woordenkeus slecht.

HET LIVERPOOL VAN INDIË.

Zoo heet niet ten onrechte Soerabaja, de hoofdstad van een residentie evenzoo genaamd, op Oost-Java.

De stad, die de meeste inwoners telt van alle steden op Java, heeft een bevolking van ver over de 100000 menschen, zeer gemengd wat afkomst betreft. Slechts 7000 zijn van Europeeschen bloede. De overigen zijn inlanders of wel Chineezzen en Arabieren. De stad ligt een half uur van zee, heeft een veilige reede en de grootste haven van Oost-Java. Spoorwegen verbinden haar met verschillende plaatsen; een rivier, de Kali-Mas, loopt door de stad.

Alles vereenigt zich om Soerabaja tot een groote handelsplaats te maken.

De stad is evenals Batavia te onderscheiden in een oude en een nieuwe. De rivier loopt door de oude stad, die wel wat op oud-Batavia lijkt, doch anders dan dat goed onderhouden en ook goed bewoond is. Trouwens daar is reden voor. Oud-Batavia is heel ongezond. Soerabaja, hoe warm 't er ook kan wezen, niet. Toch is de nieuwe stad veel mooier dan de oude, al kan zij niet halen bij Batavia's voorstad Weltevreden. In de nieuwe stad Simpang vindt men prachtige huizen met heerlijke tuinen. Hier is ook het paleis van den resident en 't hospitaal.

De roem van Soerabaja echter is het „maritiem etablissement” een leelijke naam voor een degelijke zaak. Het bestaat uit een groote waterkom, door een kanaal met de zee verbonden, een droogdok en werkplaatsen voor de zeemacht, 't stoomwezen, 't geschut enz. Voorts vindt men er smederijen, zeilmakerijen, magazijnen en dergelijke. Er werken ook veel Europeanen.

Indertijd werd Soerabaja door den gouverneur-generaal Van den Bosch bestemd tot een hoofdpunt der verdediging van Indië. Met groote opofferingen, zoowel in geld als in kracht, 't laatste vooral van inlanders, maakte men de stad tot een sterke vesting. Nog zijn al die werken niet voltooid en zullen 't wel nooit worden. Want ze worden nu als onvolgende, ja als nutteloos beschouwd. De nijverheid bloeit te Soerabaja. Er is scheepsbouw, er worden werktuigen vervaardigd en ook de inlanders leveren veel. Zij arbeiden in parelmoer, schildpad enz. De Nederlandsche Handelmaatschappij heeft er een factorie en er 'zijn tal van handelshuizen. Alles wijst op leven en bloei.

De Europeaan woont als 't kan in de buitenstad. In het Chineesche kamp telt men een 8000 Chineezers. Ten zuiden daarvan ligt Ampel, de armoe-dige Maleische wijk. Het Europeesche deel der stad, aan de westzijde der rivier, is met het oosten verbonden door de Roode brug. Gaat men die over dan komt men in de wijken der Arabieren, Chineezers en andere vreemde oosterlingen. (Zie de plaat).

De Chineezers te Soerabaja leven ten deele als groote heeren, handelen in 't groot, zijn reeders, opiumpachters enz. Hun huizen zijn prachtig, hun rijtuigen fraai en, op den onmisbaren staart na, trachten zij in alles den Europeaan na te doen. Overal stellen zij zich voorop en spelen de baas. De mindere Chineezers hebben winkels of zijn arbeiders. Geld verdienen is bij dit zeer aardschgezinde volk het hoofddoel.

De mededingers der Chineezers zijn de Arabieren, die even als dezen afzonderlijk wonen, maar in een buurt met enge, vuile straten. Zij worden veelal hoog geacht, wijl zij behooren tot het volk van den profeet, van Mohammed, die gelijk men weet, helaas, door heel Java wordt vereerd. De eigenlijke inlanders werken veelal als sjouwers.

Voor de zending is te Soerabaja allereerst gearbeid door den vromen vader Embde, die in 't begin dezer eeuw als horlogemaker te Soerabaja woonde en in z'n eenvoudigheid veel arbeide. Na hem werkte Jellesma. Er zijn Hervormde en Gereformeerde kerken, doch er blijft hier voor den Evangeliearbeid ontzaglijk veel nog te doen.

BRUILOFTSLIED.

Zalig, als 't geluk, lief paar,
Van deez' dag der dagen,
Is het lot, dat wij voor u
Van den hemel vragen.

Doch, hoe schoon de zonne lacht,
Zonder wolk aanschouwen
Wij toch nooit den regenboog,
't Teeken van Gods trouwe.

Dat de zon van zijn gena
U beschijnen moge,
Zelfs in smart, door wolken heen
Spieg'len in uw oogen.

A. R. M.

TWEE WAARLIJK GROOTEN.

Calvijn had in 1541 Regensburg verlaten, waar de laatste en merkwaardigste poging tot vereeniging der Luthersche en Hervormde kerken was beproefd, zonder evenwel het doel verwezenlijkt te zien; wat hij en zijne vrienden een oogenblik hadden gehoopt. En toch had hij recht met te zeggen, dat het hem nooit berouwen zou, daar geweest te zijn. Drie maanden in dagelijkschen omgang doorgebracht met de uitstekendste mannen van dien tijd, van nabij gade te slaan hoe de groote politieke en godsdienstige zaken der eeuw behandeld werden, — wie zal het voordeel berekenen, dat een geest als de zijne er uit trok voor wetenschap, godsvrucht, menschenkennis, ervaring?

Maar het dierbaarste wat hij voor zijn hart wegdroeg van die reizen in Duitschland, was de vriendschap van Melanchton. Men kan zich nauwelijks twee menschen van meer uiteenlopende karakters voorstellen; de één zacht, buigzaam, teeder, lichtelijk ontmoedigd; de ander standvastig, tot onbuigzaamheid toe, hartstochtelijk, altijd vol van vertrouwen op God, die hem noch in de woeling, noch in het lijden verlaat. En toch, die twee mannen gevoelden zich van hun eerste ontmoeting te Frankfort af tot elkander getrokken, en de band, die hen vereenigde, werd hoe langer hoe inniger te Worms (1540) en te Regensburg (1541).

Zou het van Melanchton's kant door de behoefte gekomen zijn, die de zwakken gevoelen om op de sterken te leunen? Van Calvijn's zijde door de invendige voldoening, die er in het verlenen van dien steun gelegen is? Zou het de aantrekkelijkheid geweest zijn, welke twee fijne, beschaafde, geletterde, aan diepe kennis rijke geesten op elkander uitoefenen die wel tot verschillende natiën behoorden, maar die zich in éene en dezelfde taal, de taal van *Cicero*, 't Latijn, met sierlijke gemakelijkheid uitdrukten?

Misschien. Maar daar was meer in die innige aaneensluiting. Vóór alles was het hun gemeenschappelijk geloof en hun gemeenschappelijke liefde tot Hem aan wien zij hun leven hadden gewijd. Er bestond een innige overeenstemming van overtuiging aangaande de groote vraagstukken, welke die eeuw bewogen, en zelfs aangaande de leerbegrippen die, helaas, de Protestanten zelf sedert

twintig jaren verdeelden. Daar kwam nog bij die hoog ernstige blik in ons arm menschelijk leven, die Melanchton zoo ras tot mismoedigheid, en Calvijn tot droefheid stemde. Vandaar een wederzijdsche sympathie, die den eerbied verhoogde welken deze twee mannen voor elkander koesterden. Wat maken de twaalf jaren verschil in hun ouderdom uit! Hij wien zijn vaderland met eenparige stemmen *praeceptor Germaniae* (de onderwijzer van Duitschland) noemde, zal zijn jeugdigen vriend den titel van *theologus* (godgeleerde) bij uitnemendheid geven; hun zielen raken en behoren elkander in dit al. Daarbij wat al uitwendige oorzaken brengen hen nader tot elkander!

Als zij, het gewoel der grootheid die in de keizerlijke stad ten toon gespreid wordt, en de hardnekkige twisten van den rijksdag ontvluchtende hun wandeling doen langs de boorden van den Donau of hun avondgesprek tot diep in den nacht in den herberg voortzetten, het is, doordien zij, nog ernstiger en somberder dan naar gewoonte, elkander hun smart over het verledene, hun vermoedens voor de toekomst ook mededeelen. Wordt Melanchton niet onophoudelijk gekneusd tusschen de sterken in de worstelingen van Wittenberg? Heeft Calvijn niet achter zich Genève en Bern, en Straatsburg, alwaar al de zijnen voor de ramp (de pest) vluchten, of er onder bezweken zijn? Vóór zich datzelfde Genève dat hem opnieuw noodig heeft en hem doet sidderen?

Men verhaalde elkander alles, men wisselde zijn gedachten over alles, men zocht dat heerlijke gaed der vriendschap, de vertroosting. En als Melanchton bij onder ontmoedigd was, als de zitting van den rijksdag nadeelig was geweest voor de belangen der Hervorming, als er een of ander onaangename brief van Wittenberg was gekomen, als geheel de gezichteinder hem donker scheen te worden, kon hij zijn vermoed hoofd nederleggen in den schoot van zijn vriend, en uitroepen: „*Utinam, utinam moriar in hoc sinu*” „Sterven, sterven, op uw borst”.

Het is Calvijn zelf, die twintig jaren later, na Melanchton en al de voornaamste Hervormers van Duitschland en Zwitserland (uitgezonderd Farel) ten grave te hebben zien dalen, alleen, ziek, blootgesteld aan de slagen zijner tegenstanders in Genève en daar buiten, nog bewogen door die herinneringen van Regensburg, ze heeft bewaard in een zijner geschriften. „O Philip Melanchton”, riep hij uit, „ik roep u, u die bij God met Christus leeft, en die ons daarboven wacht, totdat wij bij u in de gelukzalige rust vergaderd zijn! Hoe menigmaal, als gij vermoed van uw arbeid, uitgeput, gemeenzaam uw hoofd op mijn boezem neerlegdet, hebt gij gezegd: „Gave God, gave God, dat ik op die borst mocht rusten!” En ik, heb ik niet van toen af duizendmalen verlangd dat wij elkander weer mochten ontmoeten en samen leven? Gij zoudt meer moed gehad hebben om uw worstelingen te doorstaan en meer kracht om den tijd en de lasteringen te verachten. Wij zouden de ondeugendheid van velen berispt hebben, wier vermetelheid is toegenomen, door wat zij uw zwakheid noemen.”

Men zou zich vergissen, indien men u't de laatste woorden van deze levendige gemoedsuitlating wilde besluiten, dat Calvijn, hoewel veel vaster van karakter, zich boven Melanchton verheven achtte. Integendeel, zijn geheele briefwisseling met dien

voortreffelijken man, ademt een bewondering die alleen door de innige gehechtheid welke hij hem betoont, geëvenaard wordt.

In den eersten brief, die hij hem na de dagen van Regensburg schrijft, beklagt hij zich over de traagheid van een bode, die vier maanden lang een brief van Melanchton bij zich had gehouden. „Maar”, voegt hij er bij, „ik heb hem zeer spoedig zijn luiheid vergeven, toen ik in het bezit was van uw mededeeling. Gave God, zooals gij zegt, dat wij meer met elkander konden praten, ware het dan ook maar door brieven! 't Is waar, gij zoudt er wel geen groot voordeel bij hebben, maar voor mij, niets ter wereld zou ik meer verlangen dan de vertroosting, die ik uit den zoo lieven en beminnelijken geest van uw correspondentie put. Onder den last der bezigheden waaronder ik gebukt ga, zijn er voor mij twee dingen die mij droefheid geven: vooreerst dat ik niet de vruchten van mijn arbeid zie, en ten andere dat ik van eenige broeders gescheiden ben en van u, die voor mij een troost en een steun zoudt zijn. Maar daar het niet aan ons staat het hoekje van zijn wijngaard te kiezen waar wij Christus d'enen, en wij op grooten afstand van elkander moeten wonen, laten wij ons tevreden stellen met die gemeenschap welke Jezus geheiligd heeft door zijn eigen bloed en in onze harten verzegeld door zijn Geest. Terwijl wij op aarde leven, vertroosten wij elkander met die gelukzalige hoop waarop gij u in uwen brief beroept, van elkander te zullen weder vinden in den hemel alwaar wij voor altoos de liefde en de vriendschap, die ons samenbindt genieten zullen.”

In dezen zelfden brief, verontschuldigt Calvijn zich dat hij zijn geschrift over den vrijen wil tegen Pighius aan Melanchton had opgedragen, op het gevaar af van zijn vriend in den strijd te slepen. Melanchton antwoordt hem, na de uitdrukkingen der treffendste bescheidenheid gebezigt te hebben: „Niettemin, ben ik zeer verheugd over de welwillendheid waarmede gij in een zoo voortreffelijk geschrift, een voor aller oog zichtbaar gedenkteeken hebt willen oprichten van uw liefde jegens mij, en daar dank ik u voor.”

Meer dan eenmaal in de lange en moeilijke twisten over het avondmaal, geeft Calvijn die wel wist dat Melanchton op dat punt het met hem eens was, hem broederlijke waarschuwingen vol vrijmoedigheid, om hem te nopen zijn invloed met meer vastheid te doen gelden in het midden der onhandelbare theologen van Wittenberg. En daar Melanchton zich van dat juk niet kon ontdoen, noch ronduit zijne verstandhouding met Calvijn bekennen, had hij langen tijd jegens hem het stilzwijgen bewaard. Eindelijk schreef hij in 1552 een brief vol van toegenegenheid, altijd met dien blik hemelwaarts „alwaar wij een volmaakte gemeenschap zullen genieten.”

Dit was een groote verlichting voor Calvijn, die, zelf in het midden van den strijd, zijn gehechtheid aan zijn vriend die altijd dezelfde was gebleven, lucht geeft. Wij willen zijn woorden aanhalen. Zulke woorden toch zijn te goed om ze niet weer te geven, tot stichting van al wie een hart heeft om ze te gevoelen:

„Niets kan mij zoeter zijn dan uw brief, dien ik ten einde van twee maanden heb ontvangen. Te

midden van eindelooze bezwarenissen, die mij verslinden, gaat er bijna geen dag om, die mij niet een of andere nieuwe smart, een of andere nieuwe bekommernis aanbrengt. Ik zou er onder verbrijzeld worden, indien de Heere er de bitterheid niet van geliefde te verzachten door zijn geneesmiddelen. Onder die vertroosting was deze er een, dat ik uit uw brief mocht vernemen, dat gij redelijk wel zijt, althans zoover als uw leeftijd en zwak gestel medebrengen; eene andere, dat er in uwe liefde toe mij hoegenaamd geen verandering is gekomen.

„Men had mij gezegd dat gij u beleedigd hadt gevoeld over mijn al te vrije wenken, zoo zeer dat gij in tegenwoordigheid van getuigen mijn brief zoudt verscheurd hebben. Hoewel mij dat weinig geloofwaardig voorkwam, hebben uw lang stilzwijgen en eenige andere omstandigheden eindelijk mijn overtuiging aan het wankelen gebracht. Met welk eene vreugde heb ik derhalve vernomen dat onze eenheid onverlet is gebleven; die eenheid, welke uit de vroomheid op den bodem onzer harten geboren, altoos heilig en onschendbaar moet blijven. Hoeveel is er ons aan gelegen om getrouw en duurzaam een eenheid te bewaren, welke God onder de bescherming van zijn heiligen naam heeft geheiligd! De kerk zelve is er, of tot groot nut of tot groote schade, in betrokken . . . Ik weet wel op hoe grooten afstand ik mij van u bevind, en ik belijd het gaarne; maar ik weet ook wel dat God mij in een stelling geplaatst heeft, die hoog genoeg is dat onze eenheid niet zou kunnen gestoord worden, zonder groote schade voor de kerk. En zonder van de anderen te spreken, gij zelf kunt oordeelen hoe bitter het mij zou vallen, vreemd te worden aan iemand, dien ik bemin en vercer gelijk niemand anders, een man, dien God voortreffelijk gemaakt heeft en door de zeldzame vermogens waarmee Hij hem zoo heerlijk versterkt heeft, en door hem te gebruiken als zijn eersten dienaar om de grootste zaken te behandelen. Wonderlijke, verbazingwekkende dwaasheid dat men onder ons zoo gemakkelijk die heilige eenheid kan verachten, door welke men op aarde de eendracht der engelen in den hemel moest doen herleven!”

Nadat hij aan Melancton zijn strijd van dat oogenblik te Genève, aangaande de leer der voorbeschikking, heeft medegedeeld, voegt hij er bij:

„Gave God dat wij eens over die dingen van aangezicht tot aangezicht konden spreken! Ik ken uw voorzichtigheid, uw in alles doorblinkende rechtschapenheid en uw gematigdheid. Wat uw vroomheid betreft, zij is door menschen en engelen erkend. Wij zouden elkander over alle dingen verstaan. Zoo ik ooit gelegenheid heb, niets verlang ik meer dan tot u te komen. En als de zaken loopen zooals gij vermoedt — Melancton duchtte ballingschap — zal het mij een aangename vertroosting zijn temidden onzer smartelijke beproeving u nog eens, voor ons verscheiden, weer te zien en te omhelzen.”

Zoo groote eenheid heerschte tusschen deze twee groote mannen. Ze zou nog grooter geweest zijn had Melancton geheel vrij gestaan. Calvijn en Melancton zijn 't geweest die ook in den bitteren avondmaalstrijd nog eenige verzachting brachten. Melancton echter kon te Wittenberg niet altijd gelijk hij wilde.

Weinige jaren na de ontmoeting te Regensburg toonde Calvijn een te dien tijde zeldzame mildheid van zienswijze, en een zeer verzoenenden geest door de *Loci Communes* van Melancton in 't Fransch te doen vertalen. 't Boek verscheen in 1546. Calvijn schreef er een voorrede bij, waarin hij de punten van verschil met Melancton niet verbloemde. Hij begon echter geen strijd met hem, maar trachtte naar overeenstemming, „opdat niemand over zoo weinig zich ergere”. „Wanneer”, voegt Calvijn er bij, „de lezers in het beoordeelen van dit boek even bescheiden zijn als de schrijver bij het opstellen, dan zal het goed zijn en de winst voor hem zelf groot.”

Er is voor onze dagen uit Calvijns voorbeeld nog wel iets te leeren.

CORRESPONDENTIE.

T. B. te G. — Op uw vraag, waarom wij zekere boeken als thans vooral door vrouwen het meest geleverd worden niet in *Excelsior* bespreken, is meer dan een antwoord te geven. Ten einde echter volkomen onpartijdig te zijn, verwijzen we naar het bescheid, dat een *vrouw* van christelijke beginselen Mej. H. W. S. red. van „Onze jonge meisjes” pas gaf in het volgende dat we onderschrijven:

„Eentonig wordt het leven tegenwoordig vaak genoemd en kleurloos, en de levensverveling die in levensmoeheid en in de schier ongeneselijke „Mattigheid und Sattheit” waarvan reeds Hamerling zong, haar climax bereikt, neemt op onrustbarende wijze toe.

Eentonig en kleurloos het leven? Hoe zouden we het niet mede gevoelen en — het medegevoelende er geen deernis mede hebben? Deernis, omdat zoovelen aldus voelen en aldus het leven bezien, terwijl wij *weten* dat het niet zoo is! Terwijl onze oogen het Grootte Licht gezien hebben, het groote Licht dat alles kleurt in gouden zonneglans en zelfs donkere wolken met zilveren, ja met gouden randen tooit en verlicht.

Rijk is het leven en onschatbaar van waarde, en in plaats van het eentonig goltgeklot der levensverveling is er een lied in de ziel, het lied der eeuwigheid, dat nimmer eindigt en elken levensdag maakt tot een strophe te meer, tot eer van den Koning der eeuwen.

Tegenover eentonigheid, rijke veelzijdigheid.

Tegenover kleurloosheid, gouden lichteschijn, voor wie het groote Licht gezien hebben, en het lied van den grooten vrede gehoord hebben.

Hoezeer zouden wij dat voorrecht gunnen, aan de begaafde en talentvolle schrijfster van *Vragensmoede*, A. de Savornin Lohman, die in haar jongste pennevrucht *Na het ontwaken*, ons weder zulk een duidelijk bewijs geeft van de eentonigheid en kleurloosheid van het levensprogram dergenen, die geen hooger levensmotief hebben dan aardsch (schijn-) geluk. De eentonigheid der grondstof van haren roman (een te leurgesteld liefdes-ideaal) en de bitterheid waarmee de schrijfster de menschenwereld en het leven zelf beziet, treft ons als om strijd en wij leggen het boek uit de hand met een „ach, hoe jammer!” dat een van Gods begenadigde kinderen aldus hare zielsoogen van het Licht heeft afgewend. Zelfs hen die de gewoonte hebben hun tijd te doden met min of meer beteekenende romanlektuur, kunnen wij dit boek *niet* aanbevelen”.

De thien geboden des Heeren, nae der Hebreïssche
waerheyten ten allernaesten uytgelegd: Also sy in
het 20. Capittel des boecks Exodi beschreven
staen, Ende worden andermael verhaelt
int 5. Capittel des boecks Deuteronomij.

I. Gebot.

- 1 Ick ben de Heer, dijn God genadig,
Die uyt Egypti slaverny,
Dy heb verlost met mijn hant dadig: ¹⁾
Heb geen God beneven my.

II. Gebot.

- 2 Geen beelt, gegoten noch gesneden,
Maeck dy, noch geen gelijckenis
Van al wat boven oft beneden,
In hemel, eerd', oft water is.
- 3 Du salst voor hen de knie niet boogen, ²⁾
Noch doen hun dienst noch offerwerck.
Ick ben de Heer, heb my voor oogen:
Ick ben dijn God zeloers ³⁾ end sterck,
- 4 Die d'afcomst van die my vergrammen,
Straf tot in't derd' end 't vierde lidt:
End doe genaed' aen duysent stammen,
So wic my lief heeft end aenbidt.

III. Gebot.

- 5 Des Heeren naem groot end hoochweerdig,
In ijdelheyt niet en vermaen. ⁴⁾
Want wie Gods naem gebruyckt lichtveerdig,
Sal 's Heeren straffe niet ontgaen.

III. Gebot.

- 6 Dy sal des Sabbathdachs geheugen,
Dat du hem heylgest Gode toe.
Ses dagen arbeyt na vermeugen,
End dijn werck altemael voldoe.
- 7 Den sevensten is 's Heeren feeste:
Daerom en werck dan gantzlick niet,
Du, noch dijn soon, knecht, maegt noch beeste,
Noch vreemdeling in dijn gebiet.
- 8 Want in ses dagen, God volmaeckte
Eerd', Hemel, Zee end haer beslach:
Den sevenden, sijn werck hy staecte:
Dies heyligd' hy den Sabbath dach.

V. Gebot.

- 9 Doe Vader ende Moeder eere,
Op dat dijn leven wert verlengt:
End dijn geluck end voorspoet meere,
In 't landt dat God de Heer dy schenckt.

VI. Gebot.

- 10 Du salst niet dooden.

VII. Gebot.

Niet eebreken. ⁵⁾

¹⁾ Krachtige hand.   ²⁾ Buigen.   ³⁾ Jaloersch.
⁴⁾ Voer niet in den mond.
⁵⁾ Ectbreken.

VIII. Gebot.

Geen onrecht doen noch dievery.

IX. Gebot.

Du salst geen valsche tuygnis spreken,
Van dijner naesten, wie hy zy.

X. Gebot.

- 11 Begeer dijns naesten huys noch have,
Noch sijne vrou, noch sijnen knecht,
Noch os, noch ezel, maegt noch slave,
Noch yet dat hem toekoom met recht.

MARNIX.

EEN OUD EN NIEUW LIED.

Laat ons eten en drinken, want morgen sterven wij.
Ede, bibe, lude, post mortem nulla voluptas.
Oude Saduceeën.
Schept vreugde in 't leven, zoolang het lampje schijnt.
Nieuwe Saduceeën.

Gaapt ook de grafkuil aan mijn voet,
Toch juich ik in den morgengloed
Des levens en der vrijheid, 'k zing
Wat deert mij mijn vernietiging!
Niet eeuwig zal ik leven — 'k weet het.
Eens slaat 't ontbindingsuur — 'k vergeet het.
Knaap! Reik den beker nog eens aan
Straks sterf ik — en het is gedaan!

'k Staar in het kort maar blij verschiet:
De tijd moog snellen
Zijn offers vellen
Ik sidder niet.
Vangt niet met 't eind van mijn bestaan
Weer de eeuwige stofverwiss'ling aan?
't Zal alles eens in 't niet verzingen.
Hij leve die deez' leer ons gaf
Wie lacht als wij bij dood en graf?
Wie laat er vreugdetonen klinken?

Bevrijd van vrees en zinsbedrog
Wat vrees ik nog!
Geen godenheer baart me angst of schrik.
Reeds zie 'k hen vallen,
'k Bespot hen allen
Mijn God ben . . . . Ik.

A. J. H.

(Dit vers uit mijn jongelingsjaren zie thans het
licht. Het treft mij zoo weinig verouderd het
nog is).

STIJLBLOEMEN.

* * Anders bedoeld dan gezegd.

Van een aanplakbillet uit den jongsten verkiezings-
tijd:
„Niemand verzuime zijn kiezersplicht en kieze
Ketelaar.”

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

OP REIS.

II.

Geruimen tijd vertoefden Don Estevan en zijn gezelschap op de hacienda, welker eigenaar de gastvrijheid zeer onbekrompen beoefende. Don Estevan bleef zijn zorgen wijden aan den zwaar gewonden negerknaap die Zamora heette. Omtrent zijn afkomst kon deze weinig berichten. Hij was als slaaf geboren en nu kort geleden met zijn meester op reis gegaan. Thans kon hij zich in zeker opzicht als vrij beschouwen. Althans niemand liet eenige aanspraak op hem gelden.

Toen Zamora na twee weken nagenoeg hersteld was gaf Don Estevan hem te verstaan dat hij gaan kon waar hij verkoos.

Hiervan echter wilde de negerknaap niet weten. Hoe gebrekkig zijn taal ook zijn mocht, toch vond hij woorden genoeg om uit te drukken dat hij den redder van zijn leven nu noch ooit wilde verlaten. Hoewel nog onzeker of dankbaarheid dan wel andere redenen Zamora hiertoe dreven, stemde Don Estevan hierin toe. Hij schonk echter den knaap een schriftelijke verklaring dat hij vrij man was en te allen tijde gaan kon waarheen hij wilde. Al spoedig echter ontstond tusschen den Spaanschen koopman en zijn nieuwen bediende zulk een wederzijdsche gehechtheid, dat noch de een noch de ander een scheiding zou hebben gewenscht. Zamora bleek uitnemender in daden dan in woorden. Hij was ijverig, trouw en schranderder dan de meeste negers, die Don

Estevan had ontmoet. Alleen was hij in volslagen onwetenschap opgevoed, gelijk destijds alle negers in Mexico die door hun heeren meer als dieren werden beschouwd dan als menschen uit éenen bloede met hen door God geschapen. Don Estevan echter maakte onder velen een uitzondering. Zijn denkbeelden omtrent deze dingen verschilden merklijk van die der meeste Spanjaarden in Mexico en daarbuiten.

Hij was een man van een zeer ernstig en daarbij, gelijk wij reeds zagen, liefderijk karakter. Vooral de wisselingen der fortuin, die hij reeds in zijn leven had ondervonden, hadden hem vaak ernstig doen nadenken. Hij was in den schoot der Roomsche kerk opgevoed en kende het Christendom niet anders dan zooals het Pausdom het leerde. Juist echter wijl dit Christendom, gelijk hij zag, en in Spanje en in de koloniën zoo weinig uitwerkte, en de voorschriften des Evangelies nergens werden gevolgd, had Don Estevan niet genoeg aan hetgeen zijn kerk hem bood. Tot onderzoek had hij weinig tijd en nog minder gelegenheid. Van den Bijbel bezat hij slechts die enkele gedeelten, welke door de geestelijkheid voor het volk geschikt werden geacht. Waarschijnlijk kwam het ook niet bij hem op verder te zoeken, wat trouwens ook wel weinigen deden. Doch hetgeen hij las, wat hij in verschillende boeken vond en voorts zijn ervaring bij den omgang met anderen had hem tot diep nadenken gebracht. Het gevolg was geweest dat hij, schoon een trouwe zoon der kerk geacht, toch in menig opzicht haar vooruit was en in andere weder onbewust geheel van haar afweek.

Hij was een dergenen ook thans nog wel te vinden, die schoon in de dwaling groot geworden, en niet openlijk met haar brekende, toch in hun hart een beter beginsel hebben en daarna handelen. Zijn kennis van de waarheid was gebrekkig, zijn geloof zwak en in menig opzicht dwalend, maar toch blijkt uit het beloop zijner geschiedenis, dat hij reeds toen niet verre was van het koninkrijk Gods. Later ging hem meer licht op en juist de kerk waartoe hij behoorde, zou door haar eigen handelingen daartoe het middel zijn.

Zamora was, zooals we zeiden, in volslagen onwetenschap opgegroeid. Zije vorige meester, schoon in naam een Christen en goed Katholiek, had er niet aan gedacht zijn negers ook maar eenig onderwijs te doen geven. Daaraan toch had in Mexico nog nooit iemand gedacht. Zoo was dan ook Zamora in het heidensch bijgeloof zijner voorvaderen of liever zonder eenig begrip van godsdienst opgewassen. Don Estevan echter kon hiermee geen vrede hebben. Zoodra hij te Mexico was teruggekeerd wendde hij zich tot een priester en verzocht hem den negerknaap in het christelijk geloof te onderwijzen. De padre (priester) nam dit op zich, doch na ettelijke maanden bleek de nieuwe leerling nog weinig te zijn gevorderd. Of nu de oorzaak lag in diens volslagen gebrek aan ontwikkeling — hij kon zelfs geen letter lezen — of aan de mindere geschiktheid van den priester zij daargelaten. In alle geval moest het onderwijs worden afgebroken, wijl Don Estevan weder op reis ging en zijn bediende medenam.

Wel beschouwd echter mocht dit voor den laatste een geluk heeten. Immers zijn heer, die op reis veel vrijen tijd had, besteedde dien om zelf zooveel doenlijk Zamora te onderwijzen. Dit nu bleek al spoedig beter vrucht te dragen dan hetgeen de priester had verricht. Bij het onderwijs in de eenvoudigste waarheden des geloofs, zooals en zoover Don Estevan zelf die kende, poogde hij ook eenige kennis bij zijn leerling aan te brengen van de lees- en de schrijfkunst. Gemakkelijk ging dit niet, doch ook hier weder bleek wat goede wil gepaard aan wederzijdsche gehechtheid van meester en leerling vermogen. Allengs toonde Zamora eenig begrip van de leerstellingen hem verkondigd en begon hij ook, hoewel nog zeer gebrekkig, iets te lezen en te verstaan. Toen het eenmaal zoover was volgde op den eersten stap spoedig een tweede. Zamora nam toe in kennis en ontwikkeling. Het Evangelie, hoewel onder een deksel verkondigd, gelijk Paulus zegt, was toch als een zaad, vallende in goede aarde. De uitkomst zou het bewijzen.

Acht jaren gingen voorbij, welke Don Estevan besteedde met zijn handelsbeirkingen steeds uit te breiden en vooral 't verkeer met het moederland geregeld te doen plaatshebben. Immers reeds na een jaar was hem gebleken, dat zijn oorspronkelijk plan om zich voor goed in de nieuwe wereld te vestigen op velerlei bezwaar stuitte. Hoe schoon het land ook mocht zijn, noch de bevolking noch de toestanden waren van dien aard, dat hij er zich ooit volkomen thuis voelde, al was hij bij velen een gewilde gast. Daarom besloot hij zijn hoofdkantoor te Mexico zoo spoedig mogelijk aan bevoegde en vertrouwde handen over te laten en zelf naar Spanje terug te keeren, om vandaar uit de zaken te leiden. Juist echter toen hij op 't punt stond de terugreis

te aanvaarden ontving hij een schrijven van een der grootste handelsruizen te Bordeaux, dat met hem in verbinding wenschte te treden. Don Estevan was te veel koopman om niet op dat aanbod in te gaan, dat veel voor de toekomst beloofde. Te dier tijd toch heerschte in Frankrijk Lodewijk XIV. Men kent zijn trotsch woord: „Er zijn geen Pyreneën meer”, uitgesproken toen hij op grond van zeker erfrecht meende de schoone Spaansche erfenis voor Frankrijk te winnen. Het gevolg van zijn pogen daartoe echter was de ontzettende Spaansche opvolgingsoorlog, waarin Nederland, Engeland en Duitschland tegenover Frankrijk stonden. Ten slotte kwam wel in Spanje een prins uit het Fransche huis van Bourbon op den troon, maar de Pyreneën bleven bestaan.

Op 't oogenblik waarvan wij thans spreken echter was deze uitkomst nog niet verkregen. Er bestond een nauwe betrekking tusschen Frankrijk en Spanje en de woelige tijdsomstandigheden brachten vanzelf meê dat een koopman als Don Estevan het geraden achtte zich de vriendschap te verzekeren van de Fransche gezanten in Spanje en Portugal. Dit al vereischte tijd, en zoo verliepen er verscheiden jaren eer onze koopman zijn voornemen kon ten uitvoer brengen. Zijn vermogen was in dien tijd ontzaglijk toegenomen. Zamora had zich al die jaren een trouwe dienaar betoond. Er was tusschen heer en knecht zelfs zekere vriendschap ontstaan: iets wat destijds tusschen blanken en negers in Amerika bijna nooit voorkwam. Don Estevan was trouwens menigmaal deswege bespot. Doch zijn beginselen brachten meê zich daaraan weinig te storen, te meer wijl 't bezit van zulk een trouwen bediende hem in 't vreemde land zeer veel waard was.

Eindelijk kon hij zich op reis begeven. Zijn persoonlijk vermogen had hij grootendeels in kostbaarheden, edelgesteenten en goud, in koffers gepakt, bij zich. Een Spaansch oorlogschip zou hem overbrengen. Aan Zamora die, gelijk men weet geen slaaf meer was had hij de keus gelaten te blijven of meê te gaan, doch de neger had aanstonds en zonder eenige aarzeling verklaard, dat hij zijn meester naar Spanje en waarheen ook wilde volgen. Hij was de eenige bediende, welken Don Estevan medenam.

Na een voorspoedige reis kwam het schip, dat voor Cadix bestemd was, te Lissabon aan. Don Estevan had verzocht in de hoofdstad van Portugal aan land te worden gezet, wijl hij vandaar gemakkelijker Madrid hoopte te bereiken. Daar toch moest hij allereerst zijn om brieven in ontvangst te nemen en verschillende zaken te regelen.

Het bleek hem al aanstonds, dat er eenige dagen konden verlopen alvorens een goede en veilige reisgelegenheid naar Madrid zich opdeed. Hij nam dus voorloopig zijn intrek in een logement en liet daarheen ook zijn goederen brengen. Daarna ging hij door Zamora vergezeld de stad bezichtigen.

Het oponthoud te Lissabon had Don Estevan verplicht zijn koffers door de beambten der inkomende rechten te laten doorzoeken. Dit was geschied in de herberg waar hij zijn intrek had genomen. Ongelukkig in allen zin des woords waren daarbij ook eenige oogenblikken de herbergier en zijn zoon tegenwoordig geweest. Nauwelijks was Don Estevan vertrokken, of zijn rijkdommen vormden het onderwerp van gesprek tusschen vader en zoon. De komst van

den rijken vreemdeling uit Amerika was hun op zichzelf al niet onverschillig. Doch de enkele blikken, door hen op zijn schatten geworpen, prikkelden al aanstonds hun begeerlijkheid in de hoogste mate. Meer dan jammer was het in hun oogen dat een Spanjaard, een uit een volk in Portugal destijds weinig bemind, zooveel meê naar zijn vaderland zou voeren. Maar bovenal ontwaakte bij vader en zoon de begeerte om zich althans een deel van die schatten toe te eigenen. De vraag was slechts hoe. Ook diende er haast gemaakt, wijl, naar zij wisten, de vreemdeling weldra zou vertrekken.

In Portugal gelijk in Spanje bestond destijds de beruchte Inquisitie nog in volle kracht. Dit zoogenaamd geloofsgericht, ingesteld om aan de kerk weerspannige Joden en Mooren te straffen, was later als een der verfacilijkste werktuigen van het Pausdom ook aangewend tegen de ketters, dat is de belijders des Evangelies tijdens de Hervorming. Bekend is hoe de groote Inquisiteur Torquemada tegen alle niet-roomschen woedde; hoe Philips II meende Gode een dienst te doen door zooveel mogelijk ketters uit te roeien. Later toen dit doel zooveel doenlijk bereikt was, zette de Inquisitie haar werk in Spanje, Portugal en de Koloniën neg steeds voort. Men poogde met godheid en anders met geweld al wie niet tot de Roomsche kerk behoorde, tot haar te brengen. Gelukte dit niet dan werd de weerspannige door de Inquisitie tot levenslange gevangenisstraf of tot den dood veroordeeld. Zelfs louter verdenking, een onschuldig of ten kwade geduid woord, was voldoende om iemand op de pijnbank of in den schrikkelijksten kerker te brengen.

UITSTAPJES.

De zomer is in 't land en daarmede de reistijd aangebroken. Menschen die geld en tijd hebben gaan voor gemak, genot, uitspanning, onderzoek of rust hun woonstede een korter of langer poos verwisselen met een of ander deel van een land van ons koninkrijk of daarbuiten.

Niet allen die verre tochten doen genieten evenveel. Sommige menschen komen, haast zei ik overal, en kunnen toch maar weinig mededeelen van 't geen zij zagen. Anderen daarentegen maken kleine uitstapjes en weten u zeer veel te vertellen. Waar hem dit in ligt?

In de gave van opmerken.

Met opmerkzaamheid gade te slaan dat is noodig. Wie dit verzuimt kan reizen zooveel hij wil, hij zal zeer zeker weinig voor zichzelf en niets voor anderen meebrengen.

Tevens dient reizen, wil men genot smaken, kalm, uiterst kalm te geschieden. Dat is iets waarop wij in onzen tijd wel mogen wijzen. Alles jaagt, rent en vliegt in wilde en woeste vaart de wereld door. 't Is alsof hij de beste reiziger is, die het grootst aantal kilometers in den kortsten tijd met gevaar voor anderer leven en opoffering van eigen gezondheid weet af te leggen. Wie dat genot moge noemen weet er al heel weinig af.

Gelukkig zijn er ook nog andere reizigers en als het waar is dat de uitersten elkander altijd raken dan is een ander reisuiteerste dit dat er uitstapjes te

voet gemaakt worden. Die wandeltochten zijn aan te bevelen. Wil men enkel een wandeltocht voor gezondheid en ontspanning dan komt het op het getal niet aan, hoe meer hoe beter is het dan zelfs. Doch wil men al wandelende zijn kennis van een land, de geaardheid van volk, voortbrengselen, de merkwaardigheden enz. vermeerderen, dan dient het gezelschap klein te zijn. Twee, drie personen is dan voldoende.

Meer en meer wordt er in den laatsten tijd gezezen op het onnoodige van „verre reizen” te doen. Ons eigen land biedt genoeg bekoorlijke plekjes aan en van veel oorden valt ook wel iets belangrijks mede te deelen. Zoo is het. Iedere provincie heeft zijn eigenaardige bekoorlijkheid en een geboren Amsterdammer b.v. zal evenzooveel nieuwe zaken te plattenlande in onze eigene provinciën zien als in den vreemde.

En natuurschoon? Ja 't is waar hooge bergen zoekt men bij ons tevergeefs en ook zijn sommige streken arm aan geboomte, doch dit gemis wordt vergoed op andere wijs.

Bij onze uitstapjes die wij maken, zullen wij ons derhalve tot ons land bepalen. Wij willen eens een weinig nader kennis maken met Friesland en de Friezen. Deze provincie toch door de Nederlanders, wat bezoek betreft, tot heden stiefmoederijk bedeed, wordt telken jare door een groot aantal vreemdelingen — vooral Engelschen — bezocht. Het loont zeer de moeite eens nader kennis te maken met dit gewest en zijn inwoners, die door spraak, kledwijs, kleederdracht enz. zooveel verschillen met andere bewoners van Nederland.

De bodem van de provincie bestaat voor een groot deel uit zware kleigrond; voor een klein deel uit zand- en veengrond. Bodenverheffingen hebben nergens plaats. Van 't waterrijke Friesland kan men spreken als men 't zuidwestelijk deel der provincie doorkruist; 't noorden en oosten zijn arm aan water, hoewel voor bevaarbare kanalen en vaarten goede zorg wordt gedragen.

De bewoners houden zich bezig met landbouw, veeteelt, veenarbeid en visscherij. Dat zijn de hoofdbedrijven. De gesteldheid van den bodem wijst ieder zijn taak en regelt aldus den arbeid.

Een eigenaardig volk zijn de Friezen steeds geweest. Van 't nieuwerwetsche en nieuwmodische hebben zij een innerlijken afkeer, hoewel in de laatste jaren, mede tengevolge van buitengewonen voorspoed die in elk bedrijf heerschte ook hierin verandering is gekomen. Er is van 1860—1879 goud verdiend door de Friesche boeren en dat maakte, evenals thans bij de jongere boeren in Transvaal, de zucht tot opschik en meedoen met de groote wereld verbazend groot. De groote steden werden bevolkt met handelaren in manufacturen (vooral Duitschers), goud- en zilversmeden, rijtuigmakers enz. en vele van deze lieden zijn in ongelooflijk korten tijd zeer rijk geworden.

Vele oudere boeren, die, ja, wel den rijkdom mee verkregen, deden echter niet mee met de weelde die zonen en dochteren zich veroorloofden en schudden bedenkelijk het hoofd. „'t Giet net goed, de steat is fiërs to heech; uws bein bliuwe net mear sljucht en rjucht” ('t kan zoo niet goed gaan, de stand wordt te hoog opgevoerd; onze kinderen blijven niet meer bij 't eenvoudige) zoo klaagden de ouderen. En zij hebben goed gezien ook.

Het was in die overgangperiode niet onaardig vader en zoon of moeder en dochter eens naast elkander te zien.

De oude boer in zijn eenvoudige kleeding, wel van degelijke stof, maar overigens zonder snit en fatsoen, en de zoon in zijn „kamgaren” of „diagonaal” naar den laatsten smaak vervaardigd door een coupeur eerste klas. Laken en thibét, de zondagsche dracht der ouderen werd door de jongeren met minachting aangezien.

Met de kleeding gingen ook veranderingen gepaard in huisgezin en boerderij zooals te begrijpen valt, doch daarop komen we later, naar we hopen, terug.

Van een tijdperk van grooten bloei spraken we straks, en we noemden de jaren 1860—1879. Dat twintigtal, 't moge wat langer of korter geweest zijn, is het vooral geweest waarin de welvaart grootelijks toenam.

Misgewassen kwamen bijna niet voor en de oogst was buitengewoon overvloedig. Daarbij kwam de stijging der prijzen. Hadden de oudere boeren den tijd nog gekend waarop zij de „korf” ($\frac{1}{2}$ mud) aardappels voor 40 en 50 cts. verkochten, nu werd er *f* 2, *f* 2.25 voor dezelfde hoeveelheid betaald. Was het den ouderen nog goed in 't geheugen dat men 50 en 60 ct. voor een „bundel” (6 pond 2 ons) vlas maakte, nu steeg ook deze prijs tot *f* 2, *f* 2.25. Er zijn jaren geweest waarin de verbouw van kanarie- en klaverzaad zooveel winst opleverde, dat men door den verbouw van die vrucht zijn winst bij duizenden berekende. Was het wonder dat veel van den ouden eenvoud teloor ging? 't Zijn immers sterke beenen die de weelde dragen?

Nog kwam daarbij het meerdere verkeer dat Friesland kreeg met de andere deelen des rijks. Als noordelijke provincie lag Friesland grootendeels (evenals ook Groningen) geïsoleerd en dat moet wel als een der voornaamste oorzaken mee beschouwd worden waarom zooveel van 't oude en dit zoolang is bewaard gebleven.

Maar daar kwam 't verkeer. Spoor- en tramwegen werden aangelegd en waar vroeger het vee rustig graasde snorde thans de locomotief een sleep wagens met zich meevoerende, de rust verstorende en meteen den Friezen verkondende dat er nog een ander land is dan hun land. Niet dat de Friezen dit niet wisten, want gelijk bekend is zijn Friezen van ouds af zeer reislustig van natuur geweest en hebben in vorige en latere tijden ook heel wat meegemaakt, doch de oude Friesche boer vergat zich bij zijn land en vee en dacht eigenlijk om niets anders dan om zijn „plaats” uitstekend in orde te hebben; en de „eerste keur” op de weekmarkt voor de boter te verkrijgen was de trots eener goede boerin.

Een boerenzoon werd dan ook, tenzij er buitengewone aanleg in hem bespeurd werd, stilzwijgend tot boer opgeleid. Dat sprak als een boek. En menige boerenjongen met vrij wat gaven, is boer geworden omdat de vader als eens iemand hem kwam zeggen dat zijn jongen een verstand had te goed eigenlijk voor boer eenvoudig zei: „às er 'n goède boer wurde seil hat er syn forstàn ek wol nedich” (zal hij een goede boer worden zoo heeft hij ook daarvoor zijn verstand wel noodig). Zoo ook de boeren-dochter. Die leerde op de lagere school het hoog noodige lezen, schrijven en rekenen en werd verder door de moeder onderwezen in 't „boerin” worden.

Het sprak immers als een boek dat zij als uitstekende boter- en kaasmaakster later ook kans had op een flinken boerenzoon. „In boerinne dy 't gjin bäter en tsies meitsje kin is neat wurdich” (Een boerin die boter noch kaas kan maken is niets waard) dat was de groote levensles die de dochters voor zoover het de maatschappij betrof, van hunne moeders mee op reis kregen. En die les, jong ingeprent en telkens herhaald, werd straks een axioma voor hen, dat zij op hun beurt weer aan hun kinderen leerden.

Dat is dan ook, gevoegd bij de treflijke zindelijkheid die Friesche boerinnen eigen was (sommigen dreven het te ver; men mocht niet op de straat voor het huis komen zonder zijn klompen te hebben uitgetrokken) de groote hoofdoorzaak geweest, waardoor de roem der Friesche boter jarenlang op buitenlandse markten gehandhaafd is geworden.

Misschien kunnen we een volgende maal eens kennismaken met een Friesche boerderij en huis-houding.

T H A B O R.

(*Bij de plaat*).

Geheel op zichzelf staande rijst de berg Thabor in Galilea, ten zuiden van de bergen van Nazareth, op, langzaam glooiend en in zijn hellingen meest met schoon hout bewassen. Zijn 3000 voet hooge top is een groot vlak land, waar naar men meent vroeger de stad Thabor heeft gelegen, die in 1 Kron. VI: 77 wordt vermeld.

Niet de ligging, maar de vorm en de omgeving van den berg Thabor, hebben aanleiding gegeven tot de overlevering, dat de kruin van dezen berg de plek is waar de verheerlijking onzes Heeren plaatsvond. Die overlevering heeft zoo diep wortel geschoten dat men ook dikwijls Protestanten met zooveel zekerheid van „de verheerlijking op Thabor” hoort gewagen alsof dat met zooveel woorden in den Bijbel stond. Er is echter nergens van iets anders sprake dan van „een hoogen berg”, en van „den berg”.

Deze verheerlijking onzes Heilands moet plaats gevonden hebben veel noordelijker in het land, en wel in de omstreken van Cesarea Philippi. Zeer waarschijnlijk is het dus een der toppen van den noordelijken Hermon geweest, die het oostelijk deel van den Libanon uitmaken. Deze bergen zijn 8000 à 12000 voet hoog. Uit Markus verhaal (Mark. IX) blijkt dat de Heere Jezus na de verheerlijking op den berg naar Galilea terugkeerde, waaruit volgt dat die verheerlijking niet in Galilea plaatsgreep.

De overlevering, die den Thabor als den berg aanwijst, waar het betekenisvolle feit geschiedde, is dan ook eerst in de vierde eeuw ontstaan.

WAARMEE TE BEGINNEN.

VII.

Eer we nu verder gaan, eenige opmerkingen.

Er zijn enkele dingen, die, schoon in zichzelf eenvoudig, velen in de onzekerheid brengen. We zullen deze kortheidshalve behandelen, vooral door voorbeelden.

6. *Dezelve* en *hetzelve* gebruike men liefst nooit. Doch er zijn gevallen, waarin ter vermindering van dubbelzinnigheid, als vroeger gezegd, het gebruik noodig is. Meestal echter kan men door die, diens, deze, dezer, het, en dat „dezelve” en „hetzelve” mijden.

7. De oplettende lezer heeft ongetwijfeld reeds bemerkt dat met de voornaamwoorden eigenlijk geen eerlijk spel gespeeld wordt. Want lang niet alle komen *in de plaats* der zelfstandige naamwoorden. Vele bepalen die slechts nader. Eigenlijk moest men de voornaamwoorden die in de plaats komen, een anderen naam geven dan die welke slechts aanduiden. Doch men bedenke wat vroeger over de namen in de taalkunde is gezegd. Wie echter het onderscheid tusschen zelfstandige en bijvoegelijke voornaamwoorden vat, zal zich niet licht vergissen, en ook in de buiging geen fouten begaan.

Met dit zevental houden we de behandelde woordsoorten voorloopig voor afgedaan.

VERBETERING.

In het nummer van 7 Juli bladz. 154 en vervolgens *vervalt* de titel „Waarmee te beginnen”. Achter het stuk „Stijl” bladz. 156 leze men wat staat op bladz. 155—156 van „Een eerste vereischte” tot „voorop gesteld.”

NIEUW LEVEN.

O, welk een zalig leven,
Te wand'len aan Gods hand,
En juichend voort te schrijden, } *bis.*
Naar 't lang beloofde land

Naar Jezus stem te hooren,
Opmerkzaam t'elken stond,
En steunend vol vertrouwen
Op zijn genâverbond.

Ja, slechts bij Hem is vrede,
En troost in zielsverdriet,
Voor 't arme, kranke harte;
Hier en in 't verst verschiet!

Uit zijn verzoenend lijden
Ontspringt een bron van vrêe,
En die hier rust wil vinden,
Hij hoore naar zijn bée.

Hoe ijdel vaak en nietig
Is geld of eer en goed,
Het schenkt geen vrêe, vaak smarte,
Of onrust voor 't gemoed.

Die 's werelds lusten volgen,
Steeds jagen naar genot,
Vergad'ren smart en jammer
En leven zonder God.

Ontvliedt dus 't pad der zonde,
En hoor naar 's Heilands Woord.
Hij wil zijn heil u schenken,
Dat 't hart alleen bekoort.

Ja, grijpt nu vol verlangen
De hand, die helpt in nood,
De Heer zal u behouden,
Bij 't nad'ren van den dood.

En in de stervensure,
Verlaat ge uw aardse kluis,
En vaart dan op ten hemel,
Naar 't heerlijk Vaderhuis!

W. J. v. D. L.

„CORTST ENDE BONDIGST”

In 1 Jan. 1664 sloot onze Republiek, gelijk men weet, vrede met Engeland te Westminster. 't Was de *eeuwige vrede* — van elf jaar duur!

Wel waren voorzeker de voorwaarden die Cromwell ons stelde ver van voordeelig voor Nederland, ja smadelijk. Toch was men zoo blij dat er weer vrede kwam, dat men zelfs besloot dien in metaal te vereeuwigen.

De burgemeesters van Amsterdam, dat om zijn handel zoo groot belang bij den vrede had, herinnerden de vroedschap, hoe toen vier jaar geleden de vrede met Spanje werd gesloten, men had goed gevonden „den aanvang van de Vrede te vereieren met het maecken van eenige Goude medaillen opdat soo waerde en lieve gedachtenisse te gelyck mocht worden bevolen aan de weydverbeydende fact der historien, ende aen de geduursaemhey van 't allereelste metael”. Diensvolgens achtten zij het goed, dat nu ook na den Engelschen oorlog — „die wel corter maer niet min wreedt ende schadelyk is geweest” — gouden penningen voor de heeren zouden geslagen worden.

Dit gulden plan bchaagde den heeren uitermate zeer. Men nam het voorstel aan en besloot heeren schatmeesters te verzoeken „haere gedachten ter laten gaen omtrent zoodanige descriptie¹⁾ als op deselve *cortst ende bondigst* zoude connen werden gesteld ende daarvan te *relateren*²⁾ aen den heeren Burgemeesteren omme bij haere Achtb. tot opmaeckinge vorde³⁾ te worden geordonneert.”⁴⁾

De penning kwam in de wereld, en bestaat meenen we nog. Het „kort en bondig” opschrift luidde:

Q. F. F. Q. S.
Post atrox Bellum
quod inter Anglicae Belgicaeque Reipublicae Rectores bis frustra tentatis pacis conditionibus Anno MDCLII exarsit in quo maximis utrinque classibus sex septentionali, duo Mediterraneo mari pugnata sunt cruenta praelia Dei optimi maximi beneficio auspiciis Olivarii Magnae Britanniae Protectoris et Eoedera i Belgii ordinum Pax cum antiquo foedere restituta cuius optima rerum in Memoriam sempiternam S. P. Q. A. hoe monumentum Fieri curarunt,

d. i.

„Dat het gelukkig en heilzaam zij. Sedert een wreeden oorlog, die tusschen de Bestuurders van de Engelsche en de Nederlandsche Republiek, na tweemaal tevergeefs over de voorwaarden

1) opschrift. 2) berichten. 3) verder. 4) bevolen.

van vrede gehandeld te hebben, in 't jaar 1652 is ontbrand;

in welken met zeer machtige vloten van weerszijden zes zeer bloedige slagen op de Noord- en twee op de Middellandsche Zee

zijn geleverd,
zoo is, door de gunst van den zeer goeden en grooten God, onder het gezag van Olivier, Protector van Groot-Brittannië, en van de Staten der Vereenigde Nederlanden, de Vrede

met het aloude verbond hersteld.
Ter eeuwige gedachtenis van welke, als de heilzaamste aller zaken, de Raad en het Volk van Amsterdam dit gedenkteeken hebben doen maken."

Als dit op zijn „cortst ende bondigst" was -- wat moet dan toen lang van stof zijn geweest!

DAAR BUITEN.

Daar buiten de stad zoo schoon
In den morgenstond,
Mijn ziel prijst op luiden toon,
God met hart en mond.

Daar buiten, de zon verrijst
Met heur purp'ren gloed,
Die m' immer op Jezus wijst,
Mijn Heiland, zoo goed!

Daar buiten op 't ruime veld,
Waar schier elke bloem,
Gods wondre grootheid ons meldt,
Zijn almacht en roem!

Daar buiten, ik zie de pracht
Van het starrenheir,
De zilv'ren maan in den nacht
Zich spieg'len in 't meir.

Daar buiten, ik schouw omhoog
En -- 't harte fluistert . . .
't Bidt aan Hem, wiens vriend'lijk oog
Niet is verduisterd!

W. J. v. d. L.

26e NEDERLANDSCH TAAL- EN LETTERKUNDIG CONGRES te Nijmegen, 26 tot 29 Augustus 1901.

Er is dit jaar bijzondere reden, gelijk het hiervolgende bewijst, om de aandacht te vestigen op dit congres, waarvan we de aankondiging ontvingen.

Het zal strekken „om de belangen van de Dietsche taal en den Dietschen stam te bespreken, te behartigen".

Op de laatste bijeenkomsten zijn herhaaldelijk stemmen opgegaan, vragende of er niet een regeling te treffen ware, die de belangrijkheid en vruchtbaarheid der besprekingen zooveel mogelijk kon

verzekeren? Werden op de eerste congressen nagenoeg uitsluitend de belangen van Noord- en Zuid-Nederlandsche taalgenooten besproken; strekten die samenkomsten dus tot versterking van het gemeenschapsgevoel tusschen Noord- en Zuid-Nederlanders; allengs kwam hierin verandering. Men verdiepte zich op het gebied van Taal- en Letterkunde in bijzonderheden, schier uitsluitend voor den vakman van gewicht. Daardoor geraakte het oorspronkelijke doel: opwekking en versterking van het Dietsche taalbewustzijn, het vaster snoeren van den band tusschen alle zonen van denzelfden stam, wel eens al te zeer op den achtergrond, en verloren de congressen meermalen aan aantrekkelijkheid en vruchtbaarheid.

Het Congres, in 1897 te Dordrecht, deed een krachtige poging om daarin verandering te brengen. Daar werd het Algemeen Nederlandsch Verbond gesticht, dat ten doel heeft de belangen van den Nederlandschen stam alom te bevorderen, en dit doel vooral tracht te bereiken door onze geliefde taal te doen kennen, te doen beoefenen, te doen leven of herleven.

De tijdsomstandigheden geven aan het congres, dit jaar in Nijmegen te houden, een eigenaardig karakter. Nooit tevoren toch was de belangstelling voor onze in Zuid-Afrika wonende stam- en taalgenooten zoo levendig als nu. Nooit vertoefde een zoo groot aantal hunner, onder wie de eerbiedwaardige Paul Kruger, op Nearlands bodem. Meer dan een van hen hoopt men op dit Congres te zien.

Door al deze overwegingen geleid, is besloten:

- 1°. in de Algemeene Vergaderingen onderwerpen te doen behandelen, welke de Nederlandsche Taal, de Nederlandsche Historie, het Nederlandsche Lied, het Nederlandsche Tooneel enz. betreffen, *in verband met het voortbestaan, den bloei en de ontwikkeling van den Nederlandschen Stam.*
- 2°. het aantal Algemeene Vergaderingen met éene te vermeerderen, zoodat er van de drie ochtendvergaderingen slechts twee voor de afdeelingsbijeenkomsten beschikbaar zijn.
- 3°. naar een middel uit te zien, om de aansluiting der congressen onderling meer te verzekeren. Het plan is de „Bestendige Commissie" op te heffen en te vervangen door een ander lichaam, b.v. het Bestuur van het Algemeen Nederlandsch Verbond.

Het lidmaatschap van het Congres kost nu als vroeger fr. 5 voor Zuid-, f 2.50 voor Noord-Nederland. Opgaven te zenden aan den eersten Secretaris, Mr. C. G. J. Bijleveld, Keizer Karelplein 4, Nijmegen.

PRIJSVRAGEN.

De prijsvragen in ons nr. van 7 Februari l.l. uitgeschreven zijn beantwoord:

Serie A (voor lezers boren de 16 jaar).

No 1 door J. M. M. Jz. te R. De inhoud van het bedoelde versje is vrij goed weergegeven, maar de stijl van het stukje en hier en daar de zuiverheid van spelling der woorden laten te wenschen over.

No 2 door denzelfde. Dat kon beter! De schrijver gaf vooraf wat eigenlijk niet gevraagd was: beschrij-

ving van aanleiding tot den Zuid-Afrikaanschen oorlog. Maar toen hij dit toch deed, had hij het veel beter en nauwkeuriger moeten doen. Vraag eens aan een Boer of het waar is dat de Engelschen „de Boeren gemeen behandeld hebben door het afschaffen van den slavenhandel!” Evenmin is 't waar dat de oorlog in 1896 verklaard werd (de schrijver bedoelt den strooptocht van Jameson); en ook niet dat de Engelschen het goud ontdekt hebben. De schrijver moet nog eens goed eenige van de vele boeken lezen waarin de geschiedenis der Boeren beschreven is.

No 1 door T. de J. Dz. te R. Dit antwoord is zeer goed.

No 2 door denzelfde. Zeer goed. Deze inzender deed wijzer en schreef zijn opstel bij wijze van fragment. Hij verdiept zich niet in de aanleiding, maar begint eenvoudig: „Zoo was dan de oorlog begonnen.”

J. M. M. Jz. te R. ontvangt 1 ex. van *H. J. Koenen, Christelijke Liederen*.

T. de J. Dz. te R. 1 ex. van *J. P. Hasebroek, Een dichteralbum van voor honderd jaren*.

Serie B (voor lezers niet ouder dan 16 jaar).

Door C. C. de J. Dz. te R.

No 1 redelijk; het kon wel wat uitvoeriger.

No 2 goed.

No 3 tamelijk wel. Het onderwerp is den inzender wel wat al te machtig. Wanneer men dat in aanmerking neemt, moet erkend worden dat de beantwoording vrij wel geslaagd is.

Door H. B. Mz. te R.

No. 1 redelijk. Er had beter volgorde in 't stukje moeten zijn. En wat er over Jesaja in staat, had gerust kunnen wegblijven, 1e omdat we niet met Jesaja te maken hebben in een opstel over Jeremia, en 2e omdat er bovendien een groote vergissing in 't medegedeelde is.

No 2. Daar is niet veel werk van gemaakt! Ons dunkt zoo dat een flinke jongen met voorliefde de wilde dieren van Nederland beschrijft en niet elk van hen in zes of zeven regels.

No 3 dat gaat vrij wél.

Door L. H. M. te R.

No 1 goed

No 2 evenzoo.

No 3 zou goed zijn indien de inzender zijn antwoord voltooid had. Bijna alles wat er in staat slaat op het licht, en wel van de oudste tijden af. Maar van alle uitvindingen, behalve lampen, geen enkel woord! Hoe komt dat?

Ofschoon er veel goeds is in de antwoorden van deze jeugdige inzenders, heeft toch geen hunner het kunnen brengen tot den eersten prijs. Laat dit hen echter niet ontmoedigen.

Nog iets: spoedig zullen we weer in Serie B drie prijsvragen opgeven. Deze drie inzenders kennen blijkbaar elkander heel goed. Nu zouden we gaarne zien dat ieder hunner eens een van die drie vragen voor zijn rekening nam en uitvoerig beantwoordde, zonder dat de drie vrienden van elkander weten wat ze antwoorden zullen. Alleen verdeelen ze de vragen onder elkander en spreken er dan verder niet over.

Ieder hunner ontvangt thans 1 ex. van *J. P. G. Werthoff Philippus Melanchton*.

UIT HET LEVEN.

Juist.

Wat Ds. De Graaf over veler philanthropie dacht, bleek eens uit eenige woorden, zoo lcsweg, tusschen zijn redevoering op den kansel, daarheen geworpen: „Weet gij, hoe met de philanthropie van sommige lieve Christenen staat? Zij hebben een heel lieven broeder wonen in China, en zij hebben zoo'n heel lieve, arme zuster wonen in Australië; maar als hier een arme stakker aan hun deur belt, dan is het: „Neen, ik doe er niet aan; kom, wil-je doorgaan?”

LEESTAFEL.

„Vreugden van Holland” door G. F. HASPELS.

Wie eens een paar uurtjes zich verpoozen wil in een zeer interessant boek, neme het hier bovengenoemde ter hand. Zeven aardige stukjes, sommige vol diepe leering; bijna alle heel eenvoudig van opzet en juist daarom mooi. 't Minst van alle voldeed ons „de liefde der Eerwaarde”, juist omdat het gewild — en gezocht — belangrijk is. Dat stukje bevredigt niet; allerminst de ontkenning. *Waarom* wordt de jonge man toch dominé? Om zijn pleegmoeder plezier te doen? Of om haar te kunnen onderhouden? Of uit beginsel? Indien het eerste dan is het motief ver beneden hetgeen de auteur zelf een heilige roeping acht. Indien het tweede dan is de oplossing van de kwestie nog al plat. En indien — wat we voor hem hopen — het derde, dan zou juist een van de moeilijkste maar mooiste gedeelten van de novelle dat kunnen zijn waarin de schrijver ons liet zien hoe de student dat beginsel had verkregen.

Grootsch en vurig van gedachte, stijl en taal is: „Op den Dillenburg”; naar veler gevoelen het beste van 't vele goede dat ons hier geboden wordt.

En welke fijne menschenkennis krijgen we te zien in „Urk” „Een aderlating”, vooral in „U. K. 282” en boven alles in „De erfgenaam”.

Eigenaardig is het dat die stukjes veel gemakkelijker lezen dan „De liefde der Eerwaarde”; waarvan de stijl gemaniëreed is. Die andere zijn heerlijk frisch, typen uit het leven gegrepen, levende photo's.

TANTE SANNIE.

Den vroegen morgen van den 22^{en} Juli ging de treurmare rond dat mevrouw Kruger na een ziekte van weinige dagen was ontslapen.

Bij al de ellende die den grootsten staatsman treft, komt nu nog dit groote leed. Sterke God hem. Tijd noch ruimte staan ons toe nu meer hierover te zeggen. In een volgend nummer hopen we naast een portret een korte levensschets van de nobele vrouwe te geven.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: **BOEKHANDEL** voorheen **HÖVEKER & WORMSER** te **AMSTERDAM**.

TEEKENEN DER TIJDEN.

Een merkwaardig geschrift is onlangs verschenen van de hand van den predikant Middleton.

Hij vestigt de aandacht op de teekenen der tijden, in verband met de naderende toekomst van Christus, een feit waarop zeker de gemeente onzer dagen vaak te weinig let.

Op het geheele geschrift gaan we hier niet in. Wel echter wijzen we even op wat hij noemt de beweging achterwaarts, namelijk het afvallen op allerlei wijs onder Christenen van het geloof, gelijk dat den heiligen is overgeleverd. Treurige voorbeelden brengt ds. Middleton bij uit de laatste tien jaren.

Op Pinksteravond, 13 Mei 1894, hield onder presidium van den predikant Belcher, mevrouw Annie Besant in de Congregational Church, St. Thomas' Square, Hackney (voorstad van Londen), voor een talrijke vergadering een lezing over „de Broederschap der menschheid: een feit in de Natuur”. Zij werd met geestdrift verwelkomd. Zij is iemand, die God den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest verloochent; iemand, die den Geest der genade smaadheid aangedaan hebbende, haar bezieling ontvangt van Mahätmas en de pantheïstische theosophie.

En „de Echo” van 30 April 1894 zegt:

„Eens, en nog niet lang geleden, werden de Baptisten beschouwd als de meest strenge geloovigen en handhavers der tucht. Maar te oordeelen naar het optreden van den heer Moncure Conway, die gisteren in de kapel van dr. Clifford in Westbourne

park een lezing over en een verdediging van Thomas Paine (schrijver van „The Age of Reason”) uitsprak, ondergaat de leer der Nonconformisten een merkwaardige verandering. Tom Paine, die evenals andere historische karakters gedurende een eeuw zich heeft staande gehouden tegen berisping en verachting, heeft een kans om in de komende eeuw te eenigertijd nog een schilderachtige vergoding te genieten.”

Het verdoemenis, hoe vreeselijk ze zijn, bestaan nog werkelijk en mogen niet verzwegen worden. Het Ritualisme, het Romanisme, het Unitarisme dat de Godheid van Christus en de verzoening in hem ontken, moge den onnaderekende behagen en den vleeschelijkgezinde bevredigen, maar de waarheid Gods blijft steeds dezelfde. „Tenzij dat iemand wederom geboren worde, hij kan het koninkrijk Gods niet zien.” Joh. 3:3.

Wij beleven ernstige tijden. In 1 Tim. 4:1—3 lezen wij:

„Doch de Geest zegt duidelijk, dat in de laatste tijden sommigen zullen afvallen van het geloof, zich begevende tot verleidende geesten en leeringen der duivelen, door geveinsdheid der leugensprekers, hebbende hun eigen geweten als met een brandijzer toegeschroeid; verbiedende te huwen, *gebiedende* van spijzen te onthouden die God geschapen heeft tot nuttiging met dankzegging, voor de geloovigen en die de waarheid hebben bekend.” De Romanisten ontzeggen het huwelijk aan hun priesters; de Spiritualisten verdedigen de vrije liefde. En is dit teeken van de laatste dagen niet reeds in

ons midden? Gij weet allen dat de moderne uitbarsting van het Spiritualisme en de daarmee verbonden bewegingen dit en ieder ander Christelijk rijk vullen met wat de Bijbel noemt tooverij. Sinds het jaar 1848 gaat het kwaad voort, en in dien korten tijd heeft het onvergelykelyk meer voreringen gemaakt dan eenige andere valsche godsdienst ooit in een zelfde tijdruimte gemaakt heeft.

Het stort een stroom van boeken en tijdschriften uit, die er alle naar streven het mysterie te doen verdwijnen, waaruit de ware godzaligheid voortkomt, de wonderbare geschiedenis der vleeschwording. Alle ontkennen stout de verlossing door het bloed van Jezus. Allen erkennen en billijken in het openbaar den omgang met booze geesten, terwijl niet weinigen schaamteloos de twee verboden erkennen, die door den Geest zijn veroordeeld, en hun doel niet verbergen. Overal wordt dit kwaad verspreid, van zijn schijnbaar onschuldig begin in gedachten-lezen of mesmerisme (magnetismus) tot het zijn hoogtepunt bereikt in werkelijken en bewusten omgang met verloren geesten of in het misdadig gebruik van deze helsche machten, waarvan de Fransche hypnotisten ons onlangs voorbeelden hebben doen zien.

Zoals u ongetwijfeld bekend is, worden zelfs in Engeland verscheiden tijdschriften voor de verspreiding van deze beginselen uitgegeven. Twee of drie bladzijden van een dezer tijdschriften, een weekblad, zijn gevuld met verhalen van sommigen der onderscheiden samenkomsten in verschillende deelen des lands op den vorigen Zondag. Bijna onveranderlijk wordt van de sprekers gezegd, dat zij zijn onder de bezieling der geesten of zooals het thans de mode is hen te noemen, dat zij „mediums” zijn, en het smart mij te moeten zeggen, dat er ook een verhaal is bijgevoegd betreffende een dienst voor kinderen!

De *Birmingham Daily Post* van 16 Maart bericht, dat het Fransche godsdienstige orgaan „La Semaine” schrijft over het monsterachtig complot, dat voortgekomen is uit een secte, die zich noemt: volgelingen van Lucifer, tegen den godsdienst van Christus en om in plaats daarvan den dienst van Lucifer te stellen als het toekomstig geloof, dat de menschheid volgen zal. Het uitvoerend comité zetelt te Rome en het Bestuur van de geheele administratie is te Berlijn gevestigd. In hun kerken(?) vieren zij de mis met de opvolging van iedere plechtigheid in omgekeerden zin. De „Semaine” zegt: „Het werk van de aanhangers van Lucifer is geheel duidelijk; zij moeten tezamen brengen de anarchisten, de nihilisten en alle secten, die verwoesting beoogen, want alles moet verwoest, en een nieuwe orde van dingen moet gesticht worden.

Zeer terecht vestigt de *Hope Israels* de aandacht op dit droef verschijnsel. Ook ten onzent wordt het niet beter. De zendelingen van het spiritisme gaan rond, zijn ongeloof wordt openlijk gepredikt, duizenden zijn volkomen *Godloos*, onverschillig. Nog onlangs schreef mij een jong mensch, die nog kort geleden tot de zeer rechtzinnigen werd gerekend, uit Londen, dat hij van christen theosofist was geworden. Een ander hier te lande verklaarde ronduit, dat de Godheid van Christus voor een christen niet was te gelooven.

Laat ons toezien dat wij niet „doorvloeien.”

Daartegen nu kan alleen de Geest des Heeren, *werkende door het Woord*, ons bewaren. Geen menschelijke meeningen, geen stelsels, geen eigen verstand is er toe in staat.

Houdt wat gij hebt, opdat niemand uw kroon neme!

OP REIS.

III.

LIST EN LIST.

Doch niet alleen had zich de Inquisitie opgeworpen als een gericht in geloofszaken 'twelk tegen het uitdrukkelijk bevel van God in, de gewetens met geweld wilde dwingen, ook andere even goddelooze beweegredenen zett'en soms deze verfoeielijke instelling aan het werk. De hebzucht die op den rijkdom eens anderen belust was, de wraakgierigheid die den vijand in het verderf wilde storten, gebruikten de macht der Inquisitie, om hun offers te doen vallen.

Een aanklacht te vinden was in den regel niet moeilijk. Wie bijv. een Evangelisch lied had gezongen, wie een vergadering van Protestanten bezocht had, was reeds daardoor schuldig aan een vergrijp, hetwelk, werd het aangebracht, „den schuldige” gevangenschap, ja den dood kon berokkenen. Evenzoo was het wanneer iemand zich ook maar eenigszins minachtend of afkeurend over kerk of geestelijkheid had uitgelaten.

Door allerlei omstandigheden was Don Estevan verplicht langer te Lissabon te blijven dan hij zich had voorgesteld. Zoodoende geraakte hij meermalen in gesprek met Don Elviro den herbergier en diens zoon. Behendig wist dan de eerste niet zonder bedoeling het gesprek op de kerk en wat daartoe behoorde te brengen, inzonderheid wat Mexico betrof. Don Estevan sprak dan meermalen onverholen zijn gevoelen uit over den treurigen toestand der „Katholieke” Kerk, de luiheid en onverschilligheid der geestelijken, de schandelijke onwetendheid waarin men de negers liet, hun onchristelijke behandeling en zooveel meer. Zamora die alles aanhoorde liet daarbij niet na zijn heer te roemen die zooveel meer voor hem had gedaan dan de priester, en werkte zoo juist het boosaardig plan van den herbergier in de hand.

De eerste de beste gelegenheid, toen Don Estevan en zijn bediende voor een dag afwezig waren, namen Don Elviro en zijn zoon waar. Zij gingen in de kamer waar de koffers van den Spaanschen koopman stonden, kozen er op goed geluk twee uit, openden die met valsche sleutels, en verborgen een deel van den kostbaren inhoud. Toen begaf de herbergier zich naar het Officium of rechtsgebouw der Inquisitie en diende daar een schriftelijke aanklacht van ketterij in tegen zijn gast. Het stuk was door den waard en door zijn zoon als getuige onderteekend.

De paters Inquisitoren waren niet gewoon gras over de zaken te laten groeien, te meer nu het een Spanjaard gold. Toen Don Estevan dienzelfden avond zich op weg naar zijn logement bevond, werd hij dicht daarbij staande gehouden door een viertal gewapende mannen. Zij bevalen hem kortweg in naam van het „heilig officie” hen te volgen. Het hielp niet of Don Estevan al hoog en duur zijn onschuld betuigde. Dat zou, zoo zei men hem, later

onderzocht worden. Hij had nu slechts te volgen, en weldra bevond de vreemdeling zich in de gevreesde gevangenis der Inquisitie.

Zamora was van de gevangenneming zijns meesters getuige geweest. Hij had met hem willen gaan, doch de gerechtsdienaars hadden beslist geweigerd dit te veroorloven. De neger waagde het alleen zijn heer en diens geleiders van verre te volgen. Hij zag allen de poort van het gebouw der Inquisitie binnen gaan. Voortaan had hij slechts één gedachte: zijn meester te bevrijden hoe onmogelijk dit ook scheen, en tot elken prijs. Wel wist hij evenmin hoe, als hij begreep wat tot het onheil aanleiding had gegeven, maar zijn besluit stond vast.

Het eerste wat hij deed was zich naar de herberg te begeven om daar te zeggen, dat zijn heer dien avond niet thuis zou komen. Don Elviro hield zich zeer verwonderd en bezorgd, en vroeg naar de reden der afwezigheid, doch Zamora liet zich niet uit. Hij begaf zich naar de kamer van zijn meester en zag met verbazing, dat het vertrek niet in orde was gebracht. Blijkbaar had men den bewoner dan toch dien avond niet verwacht.

Een duister vermoeden rees bij Zamora op, dat nog versterkt werd toen hij, na de kamer geopend te hebben, waar de goederen lagen, aanstonds bespeurde dat men daar bezig was geweest, en twee koffers verzet waren. Het was hem niet ontgaan wat begeerige, afdunste blikken de waard op de schatten had geworpen. Hij zette zich op een kist neer en verzonk in diepe gedachten. Lang, heel lang zat hij in stilte neer, tot een geluid van stemmen beneden zijn aandacht trok. Hij hoorde duidelijk hoe de herbergier tot zijn zoon zeide:

„De zwarte schijnt weer uit te zijn gegaan. 't Is jammer dat we hem ook niet ingerekend hebben. Maar in alle geval hebben we onzen slag goed geslagen. Hij is van de baan.”

„Pas maar op den zwarte”, was 't antwoord.

„Och wat? Binnen best, zeg ik. Als het te heet wordt, kunnen we 't in elk geval nog ontspringen. We hebben nu genoeg. Wat moet die Spanjaard rijk wezen.”

De neger wist nu ook genoeg. Hij wachtte nog even en begaf zich toen door een tusschendeur naar de kamer zijns meesters die hij afsloot. Toen keerde hij terug, nam haastig uit de belendende kamer een kistje, 't welk gelijk hij wist, louter kostbaarheden bevatte, en legde zich ter ruste.

Doch geen slaap look zijn oogen. Hij pijnigde zich af om een middel uit te denken, een weg te vinden, waardoor hij zijn geliefden meester zou kunnen redden. Doch wat zou hij doen? Thans kwam de gedachte bij hem op te doen wat zijn heer ook zoo vaak gedaan en hem voorgehouden had, God om raad en wijsheid te bidden. En hij deed het in allen eenvoud, maar met zijn gansche hart. Dat was de vrucht van het onderwijs hem, al was 't in veel dwaling en zwakheid, door zijn meester gegeven, die zelf wist wat bidden was, en zich niet richtte tot de „heiligen”, maar tot den Heilige, den hoorder des gebeds.

Eerst tegen den morgenstond werd Zamora het met zichzelf eens over den weg, dien hij had in te slaan. Toen stond ook in zijn plan vast om zich door nie's bij de uitvoering te laten weerhouden. Hij stond op, viel op de knieën en smeekte vurig Gods zegen over zijn voornemen af.

Den volgenden morgen was zijn eerste werk de juweelen en kostbaarheden uit het kistje bij zich te steken, en het voorwerp zelf te verbergen. Toen ging hij de straat op, wandelde heel de stad door tot hij in een buitenwijk kwam. Daar bestelde hij een kamer in een eenvoudige herberg en vroeg nu het adres van den Franschen consul. Zoodra hij dat had begaf hij zich naar diens woning.

De consul was, gelijk Zamora wist, een goed vriend van Don Estevan. Beide hadden elkander in velerlei noodig gehad en hadden elkaer leeren hoogachten. Dat was Zamora bekend en ook dat zijn meester nog pas den consul had bezocht. Toen hij zich dan ook in naam van Don Estevan aanmeldde werd de neger zeer vriendelijk ontvangen en vond dadelijk gehoor. In korte woorden deed hij zijn droef verhaal.

De consul trok een bedenkelijk gezicht en vroeg ten slotte:

„Hebt gij eenig vermoeden, wie uw heer zulk een lagen streek kan gespeeld hebben?”

„Vermoeden, ja”, sprak Zamora, die wist dat hij den consul kon vertrouwen, en hij vertelde al wat hij omtrent den waard en diens zoon dacht en wist.

„Een leelijk geval”, zei de consul. „Ik zal allereerst trachten de goederen van mijn vriend in veiligheid te brengen. Tegen de Inquisitie kan ik rechtstreeks niets doen; die is hier almachtig. Maar we willen zien. Ge kunt in elk geval op mij rekenen. Ik ga dadelijk er op uit.”

De consul was zoo goed als zijn woord. Hij gaf Zamora een bewijs, dat deze onder zijn bescherming stond, en begaf zich toen naar het logement van Don Elviro.

't Was hoog tijd. Want reeds vond hij daar eenige beambten der Inquisitie. Zij kwamen beslag leggen op de goederen van hun gevangene en er een lijst van opmaken.

„Mijnheeren!” sprak de consul ernstig, „wacht een oogenblik. In naam des konings van Frankrijk en krachtens het handelsverdrag tusschen Frankrijk en Portugal, leg ik beslag op de goederen van Don Estevan, tot het rechtsgeding is uitgewezen. Ik ken ten volle mijn verantwoordelijkheid.”

De beambten stonden verbluft. Hun aanvoerder werd toornig en maakte tegenwerpingen. Zij wisten hoe de Inquisitie gewoon was zich als een roofdier te werpen op de bezittingen harer slachtoffers, en niet losliet wat zij eens had gegrepen. Doch de consul sprak ernstig:

„Ik handhaaf eenvoudig mijn goed recht, mijnheer. Frankrijk eischt niets dan waarop het aanspraak heeft.”

Hoe hebzuchtig en geldgierig de Inquisitie ook mocht zijn, haar dienaren wisten maar al te wel dat de consul recht had te doen wat hij deed en dat met Frankrijk niet te spotten viel. Ze lieten zich dus gezeggen en bleven 't zwijgend aanschouwen, dat de consul zijn secretaris een lijst der goederen die bijeenlagen liet opmaken. Toen dit geschied was sprak hij:

„En ook geef ik mijn secretaris en mijn bediende last het geheele huis te doorzoeken, opdat later kan getuigd worden, dat niets van de goederen van Don Estevan is achtergebleven. 't Is natuurlijk slechts om aan de wet te voldoen.”

Don Elviro verbleekte; hij trilde van inwendigen toorn. Zou dan nu de pas zoo gemakkelijk ver-

kregen buit hem ontgaan! Hij wilde spreken, maar tegelijk fluisterde zijn zoon hem iets in 't oor. De herbergier sidderde over al zijn leden en sprak haastig met bevende stem:

„Zeker, zeker! Ik zal zeer dankbaar zijn voor zulk een onderzoek. Ik had er juist de heeren commissarissen van het heilig Officie toe willen uitnodigen. Want de heeren moeten weten, dat de vreemde lading onmogelijk in één vertrek was te bergen. Ook heerschte er groote wanorde en werd alles in haast binnengebracht. Zoodoende ligt hier wat en daar wat, tot in mijn eigen vertrekken toe misschien.”

„'t Zal wel blijken,” antwoordde de consul kortaf.

Terwijl de mannen der Inquisitie heengingen begon het onderzoek. Niet in alle kamers, maar alleen in de vertrekken door den herbergier bewoond werd iets of liever zeer veel gevonden. „'t Was hier het veiligst,” zei de man.

De consul zag hem ernstig, veelbetekenend aan, doch zei niets. Ook de ander zweeg en haalde ruimer adem, toen de consul en zijn beampten verklaarden dat het werk was afgelopen. Te wel wist de herbergier hoe onmeedoogend en wreed de Inquisitie te werk ging tegen ieder, dien zij ook maar verdacht iets aan haar roofgierige klauwen te hebben willen onttrekken. Zoo min als voor ketters was voor hem genade. Woedend van spijt en toch verruimd van hart zag de herbergier den wagen opladen, die al de schatten van Don Estevan voorgoed aan zijn huis ontvoerde.

* * *

Gerustgesteld wat het vermogen van zijn heer betrof, begon Zamora nu aan de uitvoering van zijn plan te denken.

Den volgenden morgen stond hij voor de groote poort van het gebouw der Inquisitie, luidde de bel, en gaf op de vraag van den deurwachter wat hij wenschte, kalm ten antwoord: „Ik wenschte den Groot-inquisiteur te spreken”.

Aanstands schaarden zich ettelijke dienaars rondom den neger, dien zij verbaasd aanstaarden, en vroegen:

„Wie zijt ge, en wat is uw bedoeling?”

„Ik heet Zamora, kom uit Mexico, en was in dienst bij Don Estevan, den koopman, die hier gevangen is.”

De beampten beraadslaagden een oogenblik onderling. Zij begrepen, dat Zamora een of ander zou hebben te zeggen in betrekking tot den gevangene. In alle geval, 't zij hij komt aanklagen of ontlasten, was de slotsom, we moeten hem toelaten.

Eenige oogenblikken later stond Zamora, wel niet voor den Groot-inquisiteur — die had het op dat oogenblik te druk — maar voor diens geheimschrijver en tijdelijken plaatsvervanger, den „eerwaarden” pater Anton, een Dominikaner monnik.

Zamora boog diep toen hij de kamer binnentrad; de pater wees hem aan zich neder te zetten.

„Gij behoort tot den beruchten Don Estevan”, zoo begon de monnik; „dat is een der gevaarlijkste personen die in lang hier gekomen zijn, niet waardig dat Gods zon hem beschijnt. Hij is een ongeloofige, een spotter en ketter, zonder eenigen eerbied voor de heilige kerk. Ongetwijfeld komt gij dat bevestigen.

Of hebt gij nog meer ten zijnen laste te zeggen?”

„Hoogerwaarde heer”, sprak Zamora, „zeker is hij oorzaak dat ik het gewaagd heb hier te komen. Mijn hart is voortdurend onrustig. Herhaaldelijk heeft Don Estevan er in Mexico over gesproken om mij te laten doopen. De priesters drongen er op aan, doch altijd weer werd het uitgesteld.”

„Dat is zeer verkeerd”, sprak pater Anton ernstig.

„Nu was mij beloofd”, vervolgde Zamora, „dat het in Europa zou geschieden, maar mijn heer zit thans gevangen. Wie zal mij nu helpen? Waar moet ik, vreemd en alleen, een toevlucht vinden? Ik wist er geen dan bij het heilig Officie. Ik heb steeds gehoord, dat al zijn leden ware heiligen zijn; daarom kom ik thans, in vol vertrouwen op uw barmhartigheid, dat gij u mijner zult ontfermen.”

„Mijn zoon”, hernam de monnik, „erken tot uw eigen heil hoe wonderbaar God u geleid heeft om aan de klauwen van dezen ketter en satan ontrukkt te worden.”

„Welk een geluk voor mij!” riep de neger uit. „Ik heb sinds ik mijn vrijheid kreeg, langzamerhand vijftig Portugaleezen verdiend en gespaard. Ik smeek u neem die, en bid voor het heil mijner ziel.”

„Uw meester bezat groote schatten niet waar?” vroeg de pater.

„UEerwaarde begrijpt, dat hij mij daarover zelden sprak. Doch het is zeer wel mogelijk.”

„Bij wien zijt gij nu in dienst?” vroeg de monnik, de 50 muntstukken wegbergende.

„Thans nergens.”

„En wat denkt ge te beginnen?”

„Hoe zou ik het weten”, antwoordde Zamora op droeven toon. „Wat ik u gaf is mijn geheele bezitting, en ik ben hier vreemd. Maar ik wil liever alles ontberen, hongeren en dorsten, wanneer slechts mijn ziel het noodige ontvangt.”

Pater Anton zag den neger vorschend aan, dacht een oogenblik na en sprak toen:

„Goed, mijn zoon, dat is de rechte gezindheid. Wij kunnen u helpen, als gij bij het heilig Officie in dienst wilt treden. Daardoor openen zich tevens voor u de poorten des hemelrijks. Wat hebt gij geleerd?”

Het kostte Zamora moeite niet in een kreet van vreugde uit te barsten. Immers dat was het juist w.t hij gezocht had, wat hem tot zijn doel leiden moest. Doch hij bedwong zich, en antwoordde op denzelfden toon als zooeven:

„Ach, slechts weinig, eerwaarde heer. Ik versta alleen iets van den tuinbouw en kan ook in de keuken behulpzaam zijn; meer al niet.”

De pater zag wederom den neger aan, als wilde hij zeggen: gij schat u zelf een weinig te laag, en vroeg toen: „Kunt gij ook zwijgen?”

„Dat kan ik zeker. Don Estevan weet het.”

De monnik trok aan een schel. Weldra verscheen een majordomo (huismeester), die in ootmoedige houding bleef staan en vroeg:

„Wat beveelt UEerwaarde?”

Zamora hoorde zwijgend aan, hoe de majordomo de noodige aanwijzing ontving. Hij moest den neger werk geven in keuken en tuin, en bedenken dat de nieuweling onder de bijzondere bescherming stond van den Groot-Inquisiteur en van den spreker. Daarop gaf pater Anton zijn priesterlijken zegen aan Zamora, en voegde er de vermaning bij ijverig

te bidden opdat hij niet als zijn meester in verzoeking mocht vallen.

Ootmoedig boog Zamora, en verliet toen met den huismeester het vertrek.

De jonge neger scheen thans geen andere gedachte te hebben dan zich de gunst van allen in het huis te verwerven door vriendelijkheid, dienstvaardigheid en vlijt. Weldra had hij dan ook aller genegenheid en het algemeen vertrouwen gewonnen.

Vooraf dit laatste was veel waard, want het opende hem den weg tot meer dan één kerker. Toch was de vurige, stille wensch zijns harten niet bevredigd. Nog was het hem niet gelukt Don Estevan te zien te krijgen. Zelfs wist hij niet eens met zekerheid, waar deze zich bevond. Het was hem soms moeilijk dit te dragen. Wat zou het zijn als plotseling het vonnis over Don Estevan werd gesproken en uitgevoerd, zoodat alle plan en uitzicht op redding verviel? Daarbij, hoe menigeen was niet in 't geheim veroordeeld en terechtgesteld. En kon 't ook hier zoo niet gaan of reeds gegaan zijn?

De trouwe neger sidderde wanneer hij daaraan dacht. Meer dan ooit tevoren leerde hij al zijn bekommernissen op den Heer te werpen. Zoo leerde hij ook verstaan wat de dienst van God in waarheid is, tegenover de leugenen van het schijnchristendom der Roomsche kerk, tegen welke hij juist zijn geliefden en oprechten meester moest beschermen. Het naamchristendom is ten allen tijde de vijand geweest van den wezenlijken dienst des Heeren. 't Is gelijk Gay zoo juist in zijn fabel zegt :

An open foe may prove a curse
But a pretended friend is worse.

Dit is :

Moog de open vijand vreeslijk zijn.
Veel erger is een vriend in schijn.

't Waren juist de schijnvrienden des geloofs tegen wie Zamora den waren geloovige trachtte te beveiligen.

HET WOORD.

Zoo kunnen we met alle recht het Werkwoord aanduiden. Van daar dan ook dat men in sommige talen voor Woord en Werkwoord eenzelfde benaming heeft. Men kan een volzin hebben die slechts uit één werkwoord bestaat. Maar zonder werkwoord is geen volzin denkbaar.

Men kan de werkwoorden op twee wijzen indeelen.

Ten eerste naar hun *beteekenis* en wel in :

- 1 overgaande.
- 2 niet overgaande.

De eersten zijn zulke wier werking overgaat op een voorwerp (zie het vroeger besprokene) bijv.

Hij verdient *geld*.

Hier gaat de werking *verdienen* over op het voorwerp *geld*.

In „hij leest een boek” gaat de werking over. — In „hij leest” niet.

Hetzelfde werkwoord kan dus overgaand en niet overgaand zijn. Is 't overgankelijk dan heet het ook wel *bedrijvend*.

Keert de werking op het onderwerp als voorwerp weder, dan verkrijgt men het wederkeerig werkwoord, d. i. elk dat met *zich* gebruikt wordt.

Maakt men het voorwerp van den zin tot *onderwerp* terwijl toch de beteekenis hetzelfde blijft, dan ontstaat het *lijdend* werkwoord, dat gevormd wordt met *worden*. De zin „hij verdient geld” verandert dan in „het geld wordt verdiend door hem”.

Men begrijpt dus, dat eigenlijk alleen bedrijvende werkwoorden tot lijdende kunnen worden.

Gaat de werking niet op een voorwerp over, dan is het werkwoord een onovergankelijk, anders gezegd het is *onzijdig*, bijv. „Hij slaapt”. Tot deze werkwoorden behooren ook die, waarbij het onderwerp niet rechtstreeks wordt uitgedrukt, bijv. „Het sneeuwt”.

Deze laatste soort werkwoorden noemt men vaak „onpersoonlijke”.

De tweede indeeling der werkwoorden berust op hun *vorm*. Men heeft dan :

1. De klankhoudende.
2. De klankwisselende.

Gelijk wij vroeger zeiden heerscht er in de taal veel onnauwkeurigheid en verwarring wat de benamingen betreft. Zoo heeten de klankhoudende werkwoorden ook wel gelijkvloeiende of zwakke; de klankwisselende ook wel ongelijkvloeiende of sterke. De namen die wij kozen zijn in alle geval begrijpelijk.

Wij hebben vroeger over onderwerp, voorwerp, enz. uitvoerig gesproken. Het zal nu duidelijk worden, hoezeer de indeeling der werkwoorden naar de beteekenis dienstig is om onderwerp, voorwerp, enz. gemakkelijk in den zin te ontdekken m. a. w. dien te ontleden. Men weet ook hoe dit laatste onmisbaar is, wil men zuiver schrijven.

Letten we thans op de indeeling naar den vorm.

Wat betreft den vorm is onze taal gelijk alle Germaansche talen niet rijk. Zij staat ten dezen tusschen het Duitsch en het Engelsch in. De Romaansche talen zijn in dit opzicht veel rijker. Een Fransch werkwoord bijv.: heeft tusschen 40 en 50 vormen, zoo niet meer; in het Latijn is het getal nog veel grooter. Onze taal doet het, gelijk het Engelsch, met vijfmaal minder af.

Tot een voorbeeld hier alle vormen van het werkwoord

Loopen.

1. loopen
2. loopende
3. gelooopen
4. loop
5. loopt
6. liep
7. liept
8. liepen.

In de taalboeken vindt men in den regel bij de werkwoorden gesproken van :

- a. wijzen
- b. tijden
- c. personen
- d. getallen

Wij zullen dit zooveel noodig even toelichten.

Men kan een werking in het algemeen voorstellen
bijk.: *loopen, spreken*. Dit heet *onbepaalde* wijs.

Ook kan uitgedrukt worden dat de werking geschiedt,
is geschied of zal geschieden m. a. w. plaats vindt
bijk.: ik *loop*, hij *sprak*. Dit heet *aantoonende* wijs.

Verder kan de werking als gebod voorkomen bijk.:
hoor! kom! Dit heet *gebiedende* wijs.

Eindelijk kan de werking als een *wensch* of voor-
waardelijk worden gesteld. Bijk.: het *zij zoo, ware*
het aldus. Dit heet *bijvoegende* of *aanvoegende* wijs
(men denke bij deze benamingen aan het vroeger
gezegde).

Er zijn natuurlijk drie tijden: Het heden, het ver-
leden en de toekomst.

Den eersten en den tweeden drukt onze taal door ver-
schillende vormen uit, bijk.: *ik loop, ik liep*; voor
den toekomstenden tijd behelpen wij ons met het
werkwoord *zullen*. In de spreektaal wordt deze
toekomstende tijd veelal door den tegenwoordigen
vervangen: „ik ga morgen uit” voor „ik zal mor-
gen uitgaan”.

De personen zijn drieërlei.

1. de spreker (ik of wij)
2. de aangesprokene (gij)
3. de persoon of zaak waarover men spreekt
(hij, zij, het).

Het getal is niet anders dan enkel en meervoud
(ik en wij enz.)

Voor den tweeden persoon heeft onze taal thans
in beide getallen alleen *gij*. Het oude *du* bestaat
niet meer. De spreektaal, en ook de schrijftaal meer
en meer, gebruikt voor *gij* de woorden *je, jij* en *u*.
Op dit laatste late men steeds den *tweeden* persoon
van het werkwoord volgen: u *hebt, zijt*; niet: u
heeft, is. Wel is dit laatste naar de afkomst goed
— want U komt van UEdele — maar in het meer-
voud zou men dan moeten zeggen: „u hebben”,
en „u zijn”.

Dit nu gaat niet. Daarentegen zijn, *hebt, zijt* enz.
altijd te gebruiken.

DE OORLOG IN ZUID-AFRIKA.

Een stemme wordt gehoord en klinkt langs 't wereldronde,
van 't ver Zuid-Afrika tot op Europa's grond,
vervullend land bij land, en zwevend over zeeën,
verklondigend alom de schrikbare oorlogsweeën.

Zij roept, zij krijt, zij smeekt in snikken half versmoord:

»Geeft ons de vrijheid weer, waartoe ons volk vermoord?

»Is nog niet lang genoeg aan 't onrecht recht gegeven?

»Mag dan geen vreedzaam volk in stillen vrede leven?

»Hoelang moet de onschuld nog als schuldig zijn verdrukt,
»omdat het vrije volk niet voor den roover bukt?

»Hoe lang, hoe lang houdt gij, o machtigen en grooten,
»die in Europa troont, uw ooren toegesloten?»

De stemme klaagt en bidt, keert tot haar uitgang weer:

»De vorsten zwegen, en hun volk sloeg de oogen neer.”

De stem der vrijheid spreekt, waaraan de dappre Boeren,
der Geuzen nageslacht, een eeuwge trouwe zwoeren;
dier vrijheid, heel een eeuw beleedigd en gehoord
vandaar de Brit regeerd' tot waar de Kaffer woont.

Maar toch, schoon aangerand door kleurling en door

[blanken,
bleeft gij aan haar getrouw, o Boeren, neen geen wanken.

Nog spreekt haar stem in U, gij hoort haar, schoon uw land
door horden overstroemd, niets draagt dan zwaard en brand.
Heldhaftig Boerenvolk, wie zou uw moed niet prijzen,
dien ge ieder oogenblik steeds schooner komt bewijzen?
Reeds twintig maanden dorst gij Englands macht weerstaän,
en wist ge keer op keer zijn legers te verslaan.

Hoe hoorbaar klopte ons 't hart, wat bruiste ons 't bloed
[door d' aderen,

toen gij op 't oorlogspad uw burgers gingt vergaderen,
toen van d' Oranjestroom tot 't Noorden van Transvaal
wat 't wapen dragen kon, zich slingerde in het zaal.

Wat reeks van slagen, waar de bloem der Britsche helden
verbleekte en d'adem gaf op de Afrikaansche velden!

Wien heugt Colenso niet en Stormberg en de slag,
waarin der Schotten roem zieltogend nederlag?

Schoon niet ten krijg geleerd, uw wensch was altijd vrede,
in aantal altijd klein, maar sterk in den gebede,
weerstonde ge 's vijands macht, vertrouwend op uw God,
dien gij erkendet als den Stierder van uw lot.

Uw oog mat d' afstand juist, uw hand wist van geen beven,
een oogweuk, scherp geknal, en gansche rijen sneven.

De drommen, haastende ter zege, slaan uiteen,
en vliën in wilden angst naar alle zijden heen.

Nog eens den storm gewaagd na 't spelen der kanonnen,
nog eens vooruit ten strijd, maar weder overwonnen,

vluicht 't Britsche heir opnieuw en laat aan u het veld,
waar doodsche stilte keert na 't ruwe moordgeweld.

Daar ligt, als 't veldgewas, verplet door hagelsteen, en
Jong-Engeland ter aard. De overwinnaars weenen.

Brittagne staat ontzet. Maar 't gaat om het behoud
van eigen eer en roem, het geldt 't Transvaalsche goud.

Dus d' oorlog voortgezet trots allerlei bezwaren.

Zie hoe het allerweeg zijn troepen gaat vergaren.

Tienduizendtallen staan gereed, zij spoeden aan

naar 't Afrikaansche strand, dat somber d' oceaän

zijn ongewonen last ziet overgeven. Steden

en dorpen vullen op. Het land, nog schaars betreden,

is plotseling bevolkt. Een onbestemd gevoel

beangstigt Afrika bij 't zien van dit gewoel.

De menigte schuift op steeds verder naar het noorden

en eindeloos gevolgd door meerd'ren, tot de boorden

van den Oranjestroom bereikt zijn en voorbij.

Daar staat het Boerenheir; het duldt geen heerschappij

des vijands in zijn land. Maar ach, niet kan ze tellen

de strijders voor het recht. Wat zullen tien zich stellen

om tegen honderden te strijden? Overstroemd,

verzwolgen worden zij, voordat er redding kooft.

Dit, Cronjé, was uw lot en dat van uwe helden,

maar vóór ge u overgeeft, drinkt nogmaals 't bloed

[de velden,

het bloed van duizenden der Britten. Ja, uw val

was schooner dan de zee; die Roberts melden zal.

De Vrijstaat ligt thans bloot. Gelijk de vruchtbre beemden

na scheuring van den dijk, bedekt het heir der vreemden

der vaadren erfenis. Verloren is het land,

vergeefs en nutteloos schijnt ied're tegenstand.

De hoofdstad is bezet, zelfs Kroonstad, geen rivieren,

waar men niet overtrekt, steeds voort, schoon mensch

[en dieren

bezwijken door den tocht. Reeds wordt Transvaal betreën,

de Goudstad is bereikt; op! naar Pretoria heen,

dat 's 't einddoel van den tocht. Nog eenmaal alle krachten

verzameld voor 't gevecht, dat hier nog staat te wachten,

en over 't dooenveld rukt 't leger in de stad,

die Botha's heldenschaar juist prijs gegeven had.

Pretoria bezet. Weemoedig zien de dappren

de Vierkleur neergehaald, den Britschen standaard wappren.

Vol droefheid zien zij 't aan, doch vast blijft hun geloof,

God zal hen sterken, zal den luipaard weer zijn roef

ontnemen; aanzien, eer den machtigen doen derven,

en dien verdrijven uit de duurgekochte erve.

Hun recht is bij hun God. Volhard dus in strijd,

hoe bang die strijd ook vall', hoe waar het volk ook lijd.

Petroria bezet. Dat doet Brittagne hopen
de Boeren tot het eind des krijgs te kunnen hopen.
Wel waren de offers zwaar, die het reeds had gebracht,
doch troost het zich er in: de vrede wordt verwacht.
Nog enkele maanden ter verspreiding van de benden,
die n. g. in 't veld staan en geen Britsch gezag erkenden.
Dan rijst voor Afrika de heilzon, keert de vree,
dan brengt het nieuw bewind geluk en welvaart mee,
en 't wordt door iedereen geprezen naar zijn waarde.
Dan bloeit, herleeft het land; dan zal het hart der aarde
Brittagne loonen voor den zegen, dien 't verspreidt.
Hoe wordt met ongeduld dit schoon verschieft verbeid!
Edoch, het blijft verschieft. Genesteld in de steden,
ziet Tommy slag op slag zich d' aanvoer afgesneden
van wat hem noodigst is. Zij ook de lijn bewaakt
van de Aar tot in Transvaal, een Boerenstrijdmacht naakt,
blaast brug en spoorstaaf op, doet trein na trein ontsporen,
neemt allen voorraad weg, en is dan weer verloren
in 't heuvelachtig land. Hier dient de Boer bestreên,
vervolgd en nagejaagd, hier de colonnes heen.
En op zijn macht gerust, doortrekt John Bull de streken
van 't uitgestrekte land om 't laatst verzet te breken.
Doch anders valt het uit, verbaasdheid grijpt hem aan,
hij heeft geen uitgeputt' en zwakken te verslaan,
maar helden, gaadloos stout, die toreadors geworden,
hem tergen en ontaam om straks zich aan te gorden
en zelf te treffen met te meerder zekerheid.
Zuid-Afrika wordt één Arena, waar beleid,
behendigheit en moed des zwakken samenwerken
om niet te zwichten voor de ruwe kracht des sterken,
maar die te snuiken. Zie, nu valt hem Botha aan,
als hij zich inspant om de Wet vast te verslaan
en deez te vangen, die, als naar gewoonte ontkomen,
hem van ter zij bestookt. Wanneer hij de ondernomen
vervolging heeft gestaakt, wendt zich zijn woede naar
het oostelijk Transvaal en ziet hij Botha daar
met Beu Viljoen. Hun schaar, behoedzaam opgedrongen,
ontglipt al strijdende. Dan weer wordt hij besprongen
door de la Rey, die, van 't gebergte neergedaald,
kanon en manschap neemt, en op hem zegepraalt.

Zoo woedt de oorlog voort. Trots al zijn macht en grootheid
mislukt het Albion nog 't voordeel van zijn snoodheit
te plukken. Zij draagt vrucht, maar niet dan voor den dood,
die met den honger oogst, met pest en zwaard en lood.
Keer, England, tot u zelf, en wil toch deernis toonen,
is 't niet met Afrika, dan toch nog met uw zonen.
Is 't land niet ruim genoeg, waarin gij 't leven leidt,
dat ge in dat verre Zuid uw kinders 't graf bereidt?
Of gaat het u niet aan, dat om wat financieren
uw kroost in de woestijn ter prooi ligt aan de gieren;
dat talloos velen daar voor immer zijn geknakt;
dat heel uw leger smacht, en naar het einde smakt?
Neen, 't deert u schijnbaar niet, gij wilt niets van den vrede,
maar geeft met elke boot steeds versche troepen mede.
Veel liever dan den krijg, van onrecht vol, geënd,
vergroot ge uzeiven en den Boeren de ellend.
Ja, ook den Boeren, maar terwijl ge uw eigen zonen
om goud ten doode voert, wat zoudt gij meelij toonen
met hen, die u weerstaan, schoon strijders voor het recht?
Zij vallen voor en na in 't ongelijk gevecht.
Hun leger zag men reeds tot op de helft toe slinken,
en moog aan 't overschot de moed nog niet ontzinken,
al vlamt hij hooger op, toch haken ze allen naar
het einde van den krijg, hun lijden is zoo zwaar.
Dag in dag uit te voet, te paard den Brit bestokend
doortrekken zij hun land, zoo heerlijk eens, thans rookend
of uitgeblaakt door 't vuur van d' Engelschen tiran,
één groote woestenij, zoo ver 't oog reiken kan,
bezaaid met hoopen puin, omvergeworpen muren,
gebinten, zwart verkoold. Waar zij ook henen turen,
verlaten is 't en doodsch. Hun tuinen zijn vertreên,
vernield is haren en goed, de stapel vee verdween.
Waar is de dierbre ga? Waar zijn de teere kindren?
Weervaart hun thans geen leed? Moog 't kwaad toch
[hen niet hindren!

Zijn zij in 't leven of - ? Een traan welt in hun oog,
„Bescherm mijn vrouw en kind”, rijst uit hun hart omhoog.
Zoo zwerven zij daar voort langs vlakke en heuvelrijen,
en blijven aan gezin en land hun leven wijen.

Dat kan hij thans niet meer, die op de barre rots
zijn dagen treurig slijt, en staart naar 't golfgeklot.
Zijn oog staat droomerig; het peinzend hoofd gebogen
en door de hand gesteund, verrijst de langvervlogen,
de heerlijk schoone tijd van vroeger voor zijn geest.
Hoe vriendlijk was 't hem thuis en in zijn land geweest!
Maar de oorlog kwam en bracht een lange reeks van plagen.
Hij zelf ging voor zijn land gemoedigd 't leven wagen,
en dapper vocht hij mee, tot hij in handen viel
des vijands, die hem in verslagenheid van ziel
naar St. Helena voerd'. Hier kwijnt hij in zijn banden,
onwetend waar zijn ga en kinderen belandden —
Van lotgenooten, die na hem 't verbanningsoord
betraden, heeft hij niets dan gruvelaan gehoord.
O, pijnlijk gissen naar wat hem een vraag moet blijven!
Wie zal de bange vrees, dat zware leed beschrijven?
Zoo zijn er velen. O, in 't zuiden klopt hun hart,
ja, waren zij in 't veld, als wrekers van de smart
en van 't geweld, gepleegd aan al de weereloozen!
Hun boezem hijgt benauwd van de euvelaan der boezen.
Hun oog vertoont den storm, die in hun binnenst woedt,
hun vuisten ballen zich, verbitterd is 't gemoed. —
De wijde oceaan gaat voort zijn lied te zingen.
Zij buigen 't hoofd voor God, wie zou zijn almacht dwingen?

Van allen evenwel, gebogen door den druk,
wie draagt er zwaarder leed en meerder ongeluk
dan juist de zwakst' in 't land, die niet ten strijde togen?
Hun zwakheit weert geen Brit noch wekt zijn mededoogen,
zij wekt zijn wraaklust op, dat zich zijn woede koelt
aan 't weerloos volk, daar hij zich niet bekwaam gevoelt
den strijd te winnen. Zie, hoe daar die dapper helden
een ongewapend man in ééns ter nedervelden,
hoe een detachement geen Boeren uit hun schans
verjaagde, neen o neen, een grootscherk werk is 't thans,
een weduw uit haar huis, een moeder met heur kleenen,
haar hangende aan het lijf en weenende om haar henen,
een zuig'ling op den arm, dien zij al schreiend koost,
terwijl zij, raadloos zelf, de andre stumperds troost.
Zoo ziet ze op een'ge schreên, vol zorg, de woestelingen
met een demonenlach haar woning binnendringen.
Dra licht een rosse gloed, een brandlucht waait haar aan.
Zij ziet haar vredig huis in vlammen ondergaan.
Vol wanhoop zit zij neer; niets rest der arme vrouwe
dan koude en honger bij 't herdenken van heur rouwe.

Dus 't helse werk volbracht. Volbracht? Het vangt pas aan.
De woestaards zagen 't leed en 't heeft hun goed gedaan.
Hun wraaklust gloeit te meer. Ziet de eervergeten bende
zich spoedende van huis tot huis, niets dan ellende
en konner op hun tocht verspreidend. Opgejaagd
wordt oud zoowel als jong, de grijze, hoog bedaad,
en 't nauwlijks kruipend kind. Aan 't ziekbed vas' gekluisterd
vindt de afgetobde zelfs geen oor, dat naar hem luistert.
De zwakke moeder met neur pasgeboren wicht
berooft men 't onderdak, en 't nauw aanschouwde licht
vliedt voor deez' duisternis, ja, beiden derven 't leven.
Halfnaakt en uitgeschud, verdood en omgedreven
zoekt m' in spelonk en hol een wijkplaats voor den Brit,
die meer te duchten is dan 't felle roofgebit.
Wee, wee het eenzaam huis, rampzalig al de vlekken
en dorpen, waar hun heir vertoeft of door moet trekken.
Mishandeld wordt de deugd, onteerd wordt vrouw en maagd,
beledigd en beschimpt, wie van verschooning waagt.
Het land is zat van 't wee, de hemel boven teekent
zich gloeiend rood bij nacht, met rookkolommen, brekend
den gloed der zon bij dag, en toont aldus het spoor
des vijands heel Transvaal en heel den Vrijstaat door.

Maar erger wordt het kwaad en schrikbrer gaat gebeuren.
Nog niet tevreden, dat de wreedberoofden treuren

en weenen op het puin van 't vroegere geluk, sleurt men de ellendigen, waar nog een zwaarder druk, waar dieper leed hen treft. O zie die karrevrachten van menschen zwak en teer, van grijsaards, die versmachten, die treinen opgepropt met hulpeloozen, bleek, ontdaan en afgemat, vergaderd uit een streek, zoo pas verwoest. Omringd door grijnzende soldaten, bewegen zij zich voort, beschimpt door d' onverlaten. Gelukkig wordt geacht, die door de koude of dorst verlost wordt uit de ellend en 't kruis niet verder torst. Zoo gaat het uren voort, tot eindelijk daar doemen de linnen tenten op van 't vrouwenkamp. Bij 't noemen alleen reeds van dien naam, wordt 't hart met schrik vervuld. Het kamp is in een waas van somberheid gehuld. Dit is de plaats, waarin het leven wordt vergaderd uit heel 't omliggend land, en waar 't zijn einde nadert. Hier binnen 't prikkeldraad zijgt men aamechtig neer bij 't zengen van de zon, hier is geen schuilplaats meer. Hier in de enge tent mist men wat tot 't verzachten en lenigen der kou dient bij de winternachten. Hier wast geen plant, waarvoor de morgen laafnis dauwt, maar vindt men kind'ren, wie de ochtenddamp benauwt. Hier waart de honger rond, hier doet men ziekten kweken, daar tot de reiniging het noodigst blijft ontbreken. Hier heerscht de epidemie en grijpt zij om zich heen; men vraagt der artsen hulp, maar ach, daar is er geen. Wat baat het d' armen ook, of zij al smeeken, kermen om bijstand en om hulp, de Brit kent geen outfermen. Hier kwijnt het sterkst gestel en sterft het jonge kind. Hier is het, dat men tal van moeders schreiend vindt bij 't levenlooze kroost. Daar krijt een arme moeder om 't jonge lieve wicht, terwijl diens oud're broeder wacht op de teedre hand, dat die zijn oogen sluit. Wie telt de tranen, wie de klachten hier geuit? De vrouw weent om den man in smachtend zielsverlangen, onwetend waar hij is, meteen door vrees bevangen om 't lot der dochtren hier. Aanschouw die groote schaar, vermagerd en ontvleesd, met wild loshangend haar. Het oog staat dof en diep en mist zijn vroeg'ren luister, de stem is heesch en schor of stamelt in gefluister, zoo groot is hier de smart, dat menig vrouw geen traan meer over heeft voor 't leed, dat haar wordt aangedaan. Gelijk als in den dood is hier 't verschil vervallen van rijk en arm, want zie, zij kwijnen, sterven allen. Rampzaalge tentenrij, die voor den dood bereidt, zijt gij geen kerkhoflaan, die tot zijn akker leidt?

Is 't wonder, dat de Boer volharder blijft in 't strijden, den broed'ren uit de Kaap bij dit onduelbaar lijden en 't hooren van den hoon, het bloed aan 't gisten gaat, 't verzet zich openbaart, waar hun betoog niets baat, dat 't oproer baan zich breekt, waar men ook hengaat tergen en schandlijk onderdrukt, ja, 't snoodst verraad komt

[vergen?

De stem des bloeds, zij spreekt, zij is 't, die hier gebiedt en oproept tot den strijd voor vrijheid, die teniet, verloren dreigt te gaan. Ziet tal van Afrikanen zich voegen bij Malan's commando, of de vanen van Scheepers, Kritzinger en and'ren volgen. Gansch de Kaapkolonie door woedt de oorlogsfakkeltans. Vergroot is 't krijgstooneel, versterkt zien zich de Boeren, die onder Stein, de Wet en Botha d' oorlog voeren op hoop, dat eenmaal nog de Britsche tirannij vernietigd worde in 't end en Afrika weer vrij. Ja, Afrikaanders, hoopt, houdt moed en blijft vertrouwen op God, die staten sloopt en staten op kan bouwen. Steunt op de menschen niet, noeh vestigt uwen hoop op keizers, koningen en grooten in Euroop. Uw grootste zoon kwam hier, uw Krüger zag men landen te pleiten voor uw zaak, tot slaking uwer banden. Maar wat bleek hunne leus zoowel in daad als woord? »Verbreek geen vriendschap ooit, al worde een volk ver-
[moord.»
Houdt, dapperen, houdt moed en richt het oog naar boven, volhardt in uwen strijd, volhardt ook in 't geloove.

Almachtig God, zie neer, aanschouw het arme land, geheel en al verwoest, ontvolkt en platgebrand. Aanschouw dat arme volk, waarvan de weerbare mannen verstrooid zijn over de aard, in 't vreemde land verbannen, of worstlen in het veld met Engels overmacht; sterk, Heer, die kleine schaar, want nietig is hun kracht. Neig, neig uw oor, o God, verhoor de klacht der vrouwen, van gade, bruid en kind, beschaam niet het vertrouwen, dat ze op U hebben. O! hoe is uiteengescheurd het volk en het gezin, zie toch hoe alles treurt. Het volk sterft weg, 't schijnt al ten doode opgeschreven. Het steunt op U, o God, schenk Gij het weer het leven. Zijn vijand lacht om U, daar hij het recht vertreedt. Erbarm, erbarm U toch, daar 't wegziukt in het leed. Bewijs opnieuw gena, genees de zware wonden. Gij hebt een arm met macht, Uw hand is sterk bevonden. Sta op, verlos dit volk, dat het U dankend eer'. Gij, God des rechts, zijt ook der legerscharen Heer.

D. J.

MEVROUW S. KRUGER-DU PLESSIS.

Wat velen vreesden is geschied.

De staatspresident van de Zuid-Afrikaansche Republiek, door zijn vijanden genoodzaakt huis en land te verlaten, zal zijn echtgenoot op aarde niet wederzien.

Mevrouw Krüger, of zooals ieder — door den band van liefde en bewondering door haar echtgenoot ook aan haar verbonden haar zoo vertrouwelijk gaarne noemt, tante Sanne, — is heengegaan in de rust die daar blijft voor het volk Gods en nu juicht zij voor den troon, ontheven van alle smart.

En ze heeft smart gekend, niet het minst in haar laatste levensjaren.

Haar kinderen en kindskinderen verjaagd van hun hoeven; gevallen op het slagveld.

De vrouwen en kinderen van het volk dat ze zoo liefhad, verstrooid over het land of saamgebracht in de kampen, waar de zedeloze Britsche soldaat de wacht (?) houdt en de kleinen van honger, de ouderen door verwaarloozing laat omkomen.

De dorpen bezet door den ervvijand, de hoeven verbrand, de landerijen verwoest door de wilde benden van de natie, die zich aan het hoofd der Christenheid waant.

Al die ellende had ze over haar land en volk zien komen en nu zat ze daar met weinige vrienden in Pretoria, waar de gehaatte Union Jack waait, en haar man, — dien ze niet had kunnen volgen, maar buiten wien het leven haar te moeilijk viel — ver van haar in Europa als met vele zijner medeburgers in ballingschap.

Toen overviel haar de ziekte, die haar na weinige dagen van ons wegnam.

Zondagavond den 21^{en} Juli van het tweede oorlogsjaar kwam de droeve tijding:

„Onze geliefde moeder is gisterenavond 5.15 's namiddags ontslapen. Zij zeide: Zeg aan uw vader, dat hij zijn vertrouwen vast op den Heere moet stellen.

ELOFF.”

Haar laatste woord een geloofswoord.

Zij geloofde dat de Heere haastelijk recht zal doen zijnen uitverkorenen, die den ganschen dag tot hem roepen.

Zij geloofde dat het recht eindelijk over het onrecht zou zegepralen.

Zij geloofde in de opstanding van een Vrij Ver-

MEVROUW S. KRUGER—DU PLESSIS.

eenigd Zuid-Afrika, uit de asch van de twee Republieken.

Dat geloof ontving zij uit haar geloof in een almachtig rechtvaardig God, die te rein van oogen is, dan dat hij het kwade zou aanschouwen.

Zwaar, zeer zwaar heeft Oom Paul deze slag getroffen, maar zeker hij heeft weer troost geput uit die laatste woorden.

Wij hooren den grooten grijsaard spreken in zijn diepen rouw: „De Heere heeft gegeven, de Heere heeft genomen, de naam des Heeren zij geloofd.”

„Tante Sanne was geen politieke persoonlijkheid, geen vrouw die schitterde door schoonheid of superieure gaven” schreef een die haar van nabij gekend heeft.

Dat is zoo. We kennen tante Sanne slechts door oom Paul. Hij de man voor wien de menschen waren en de wereld, zij de vrouw voor wie de kinderen en het huis. Zij leefde voor haar man en haar gezin in de stille huiselijkheid, waarvan de president zoo gaarne genoot, als hij zich kon onttrekken aan het reuzenwerk dat op zijn schouders

lag, aan de regeeringstaak die de Engelschen hem moeilijker maakten dan de burgers van zijn land.

Vijf en vijftig jaren was de groote staatsman met zijn tweede echtgenoot gehuwd en dat zijn echtverbintenis gelukkig was, blijkt wel uit de woorden die hij sprak toen de vreeselijke tijding van haar overlijden hem was gebracht: „Zij was een beste vrouw, nooit hebben wij een woord gehad dan zes maanden na ons huwelijk over een onbeduidend meeningsverschil.”

Gesina Suzanna Frederika Wilhelmina du Plessis werd den 5^{en} Mei van het jaar 1831 te Cradock in de Kaapkolonie geboren.

Naar de gewoonte des lands huwde zij reeds op zeer jeugdigen leeftijd.

In het jaar 1846, toen ze dus vijftien jaren oud was, trad ze in het huwelijk met Stephanus Johannes Paulus Krüger, weduwnaar van mejuffrouw du Plessis.

Uit hun echtvereening werden geboren tien zoons en zes dochters.

Zes zoons en een dochter zijn overleden.

Oom Paul en Tante Sanne vulden elkaar aan en het schoone beeld van den eik waarom de klimop zich, steun zoekend, slingert was zeker op hen van toepassing.

Toen oom Paul steeds hooger klom op de maatschappelijke ladder, tot hij in zijn presidentschap de hoogste sport bereikte, toen hij zich liet kennen door groote staatsmanswijsheid, zoodat zijn naam alras ver over de grenzen bekend en eindelijk over de geheele wereld beroemd was, bleef zij de eenvoudige beminlijke vrouw, die alle vertoon

en praal vermeed en zich liefst hield in de huiskamer, van waaruit ze weldoen kon naar haar edel hart haar ingaf.

Mededeelzaam was ze van het vele dat zij in de dagen van voorspoed hadden verkregen, dat ondervond menig arm familieid, en menig ongelukkig medeburger.

Niet licht verzocht men tante Sanne vergeefs om hulp.

Steeds kon men rekenen op een woord van medegevoel, een woord dat sprak van hart tot hart.

In waarheid zij was de moeder des lands, die de zorgen mededroeg, die de vreugde deelde.

Officieel persoon was zij alleen den tienden October als de president verjaarde en zij mede de talloze gelukwensen ontving in haar receptiekamer, dan was zij echtgenoot van Zijn Hoog Edele den Staatspresident, maar anders was ze eenvoudig tante Sanne, die toch wel eerbied afdwong al was ze niet ongenaakbaar, die gekend werd en bemind.

Rustig, bescheiden en zacht van karakter, stelde ze in haar man een onbegrensd vertrouwen, wat hij zeide was waar, wat hij deed was welgedaan.

In zijn onwrikbaar geloof vond ook zij nog grooter kracht. Eén waren die beiden door nog hechter banden dan die van het huwelijk.

En nu is zij niet meer. De dood nam haar weg. Haar land liet ze achter in bloed en tranen, gebukt maar geenszins gebroken.

Donker is zeker nog de nacht van ellende en jammer die over Zuid-Afrika zijn zwarte vlerken houdt gespreid, maar ze was donkerder.

Lichtstrepren kondigen reeds de nadering van den dag der bevrijding, die eens over het Zuiden van het zwarte werelddeel zal aanlichten.

Nog bidt en werkt de groote Krüger, nog regeert de edele Steyn, nog leeft een Leijds, nog steeds ontkomt de Wet zijn vervolgers die vaak vervolgd worden, nog houdt Botha den strijd vol in de Zuid-Afrikaansche Republiek, nog is de vaan van den opstand geplant in de Kaapkolonie en werven mammen als Kritzinger en Hertzog nieuwe recruten.

Grooter wordt de verdeeldheid in Engeland, waar het volksgeweten toch eindelijk zal ontwaken. Niet altijd zal de roepstem van vrouwen als mevrouw Hobhouse en Olive Schreiner doodgezwegen kunnen worden of gesmoord.

En wat meer zegt dan dit al, God leeft en hij regeert, hij is de Almachtige die spreken kan: „Tot hiertoe” — en wie zal zijn hand afkeeren? Eenmaal zal het gebed zegevieren over het woest geweld, het recht over de macht, de waarheid over de leugen.

God trooste den grijzen president en geve hem een wederkeeren in vrede naar een Afrika, dat in waarheid voor de Afrikaners is.

S. J. E.

KWEEKELINGEN VOOR DE ZENDING.

(Bij de plaat).

Wij hebben jaren geleden eens hooren beweren, dat zal ooit het Vlaamsche deel van België uit de duisternis van het Pausdom tot het licht des Evangelies komen, dat laatste dan zal moeten gepredikt worden door Vlamingen zelf.

Juist of niet, dit is zeker dat wat onze Oost betreft zeer velen van gevoelen zijn, dat, zal ooit de zending daar groote vorderingen maken, heel het volk voor het Evangelie worden gewonnen, dit dan zal moeten geschieden door inlanders, wel onderwezen in het Woord, godzalig en godvreezend.

De inlander kent het volk, zijn zeden en gewoonten en begrippen. Hij verstaat *grondig* de taal; hij beweegt zich met gemak onder het volk. Al te maal voordeelen die de Europeaan min of meer mist.

Vandaar dan ook, dat reeds vóór vele jaren te Depok een Seminarie is gesticht, waar inlanders uit de verschillende volken van onze Oost tot helpers, evangelisten en leeraars worden opgeleid. Dat is een blijkbaar gezegend werk. Honderden reeds zijn van die school uitgegaan om overal aan hun heidensche landgenooten de blijde Boodschap te brengen. Ook onze plaat stelt een huis voor voor zendeling-kweekelingen, en wel dat te Poerworedjo op Java.

Het is van groot belang, dat de vorming van den inlander tot prediker des Evangelies, tot christelijk onderwijzer, enz. worde ter hand genomen. Niet alleen om de redenen bovengemeld, maar ook wijl

Europa nooit zooveel zendelingen zal kunnen uitzenden, als noodig zouden zijn voor de vele miljoenen van Indië. Of het vooreerst gelukken zal althans op Java geheel zelfstandige inlandsche gemeenten te vormen, met leeraars, ouderlingen enz. uit de inlanders, is een andere vraag. Doch als krachtige hulp althans is de inlander best te gebruiken. Vandaar dat zijn opleiding zoo noodig is. De zending kan er de heerlijkste vruchten van plukken.

VALKENBERG.

De lof van Valkenberg is al wat tal van malen gezongen door vogels van diverse plumage. De een deed het in mooie forsche klanken, een ander zong op zachte welluidende tonen, een derde kraste als een raaf, maar allen stemden saam in het koor „'t is wel een der mooiste plekjes van ons land”. Laat ook ik mijn geluid in dien jubel voegen en u vertellen van den indruk dien Valkenberg op mij maakte. Ik zal trachten onbevooroordeeld te schrijven en niet al te subjectief te worden. Deed ik dat niet dan werd mijn juichtoon wellicht te hoog aangestemd, want hechter banden dan liefde voor natuurschoon kluisteren mij aan dat zuidelijk plekje van ons land. Maar ter zake.

Ik vermoei u niet met een geleerde verhandeling over den naam, ik schrijf Valkenberg als vertaling van Fauquemont en daarin ben ik het eens met onze Rijkspost.

In een goed kwartier bracht de trein ons van Maastricht in Hollands Eden en zoodra hadden we niet het station verlaten of ons trof het onhollandsche van het landschap.

Rondom lage heuvels met bosch begroeid, maar ook voor een zeer groot deel met koren en andere heerlijkheden beplant. Het stadje zelf klein, maar nog voorzien van de oude poorten, kon ons met zijn onhollandsche menschentypes met hun vreemd dialect in den waan brengen dat we verder dan vijf uur sporen van de hoofdstad des Rijks waren verwijderd.

We fietsten, (wie een fiets heeft kan hier genieten op de *buitenwegen*) of liever hobbelden over de op Amsterdamsche manier geplaveide straten en gingen de poort uit, den landweg op en even later bereikten we een groot hôtél, het Kurhaus 't Huis ter Geul. Ons hôtél ligt gebouwd tegen den heuvel, zoodat we met de lift naar de bovenste verdieping gereisd, toch van uit onze kamer, aan de achterzijde van het gebouw zoo den tuin instapten, achter dien tuin met zijn gezellige nauwe paadjes is het Geböschke, een bekend mooi boschje op de top van den heuvel.

We kwamen juist op tijd om nog van de goede table d'hôte te genieten, waarna we onzen eersten verkenningstocht aanvaardden.

Het was prachtig zomerweer, wel een beetje warm, maar dat is toch altijd vrij wat beter dan regen. In den zomer hebben ze in die streek weinig last van slecht weer, en is 't er eenmaal goed dan is 't voor een tijd vast weer ook, en de zon kan er geweldig steken.

Door den Grubbeweg, een „hollen weg” die vlak naast het hôtél rechts afslaat, en die met zijn mul

HUIS VOOR ZENDELING-KWEEKELINGEN TE POERWOREDJO.

zand waarin breede wagensporen, als rijweg gebruikt door zware karren met groote blokken steen uit de grotten, niet begaanbaarder wordt, wandelden we tusschen niet hooge hellingen met boschjes begroeid tot een punt waar de heuvel links wat hooger wordt en achter een open grasveld een lommerrijk bosch tot rusten ons verlokte.

Dat is daar een heerlijk plekje. Toen wij de omstreken goed kenden liepen we daar dikwijls heen om in het gras het uitzicht en de gezonde lucht te genieten. Want de blik op de heuvels aan den anderen kant van den weg loont bepaald de geringe moeite van het opklimmen. De weg leidde ons verder naar Oud-Valkenberg, een klein dorp met een mooi kasteel. In het dorp woonde nog kort geleden Schön Aneke, een meisje, dat in zekeren roep van schoonheid zich verheugend, langzamerhand tot de „bezienswaardigheden” begon te behooren. Ieder mensch uit de buurt kende haar, en ieder vreemdeling moest haar zien. Haar naam komt zelfs voor in de reisgidsen.

Maar nu heeft zij zich aan haar vereerders onttrokken en leidt ze een rustig leven, ik meen in Maastricht.

Langs het kasteel voert een prachtige denne-laan, waar ge de gezondheid met gretige longen inademt naar den Schaesberg. 't Is op 't eind nog een warme klim langs het vrij steile onbeschaduwde bergpaadje.

Nog één blik naar achteren en we slaan links om en staan vóór we het weten voor een kluis. Hier woont, niet zoo heel ver van zijn medemenschen, de tweede levende bezienswaardigheid van het Geuldal, de heremiet. In een grooten moestuin omgeven door een hoogen muur, waarin een zware houten deur, staat een eenvoudig huisje met een

kleine torenspits, die al dadelijk laat zien dat er ook een kapel aan de woning is verbonden. We lieten den klopper eenige malen met kracht op de deur neerdalen, op welk geluid de kluisenaar verscheen in zijn bruine pij gehuld. Het was een nog jonge stevige man met een gezond bruin gelaat, waarin een paar dweperige oogen.

Hij verzocht ons binnen te komen, we gingen den tuin door en traden zijn kluis binnen. De kluis bestaat uit twee deelen, de kapel en een tweetal kleine kamertjes. Alles heel eenvoudig, maar ook heel netjes. De kluisenaar houdt zich, na vervulling zijner godsdienstplichten, onledig met tuinieren en boekbinden. Hij woont er nu al zeven jaren. Twee maanden in het jaar mag hij bezoek ontvangen en dan ook tweemaal in de week dienst houden in zijn kapel. Achter zijn tuin is een zoggenaamde kruisgang, een reeks bidkappelletjes in een cirkel gebouwd, en in het midden daarvan onder een afdakje 's mans doodkist.

Wat hij daar in zijn eenzaamheid ook mist, hij geniet voortdurend van af zijn berg een heel mooi vergezicht op de omringende heuvels, met de bouwlanden en bosschen. En gezond naar het lichaam moet hij wel zijn of hij wil of niet, tenzij hij zich al te veel zelfkastijding oplegt. De kluisenaar is een zeer welwillend man en met alle genoegen deelt hij u meê van zijn drinkwater, dat hij zelf niet zoo heel dichtbij scheppen moet.

't Is daar in het Geuldal zoo echt Roomsch. Dat bleek ons ook uit de processie den volgenden Zondag. Het heele dorp was in feestgewaad, ieder huis vlagde, voor elk raam brandden kaarsen voor de heiligenbeeldjes, langs de straat waren palen opgericht onderling door groene guirlandes verbonden, en iedere huisvrouw strooide bladeren en bloemen

en snippers gekleurd papier op den weg waar de processie passeeren moest. Over de processie zelf zal ik maar niet veel zeggen. Ik eerbiedig de overtuiging van de Roomschen, maar ik had toch ook bij deze gelegenheid weer meermalen reden mij te verbazen over de verregaande onwetendheid van velen en 't klinkt je als Protestant toch gek in de ooren als een oud vrouwtje, ziende dat je een ketter bent, aanbiedt voor een cent voor je te bidden. Ik gaf haar een dubbeltje. Dat kwam goed uit, beweerde ze, ze had toch geen familie meer en nu kon ze den ganschen dag voor ons zielenheil zorgen en dadelijk begon ze vol vuur te prevelen.

Wel moet ik u nog even spreken over Valkenbergs schutterij. De aanblik van die zonen van Mars is alleen de reis naar Valkenberg waard. Ze treden op bij alle feestelijke gelegenheden, zoo bij een processie als bij een fakkeloptocht in de grot en bij de kermis die op de processie volgde. De geheele compagnie werd gecommandeerd door een hoofdman, zal ik maar zeggen, want ik weet niet onder welke categorie de man anders te brengen is.

Hij had een schutterschako met een lange officierspluim, een kraag met niet minder dan vier sterren, gewone epauletten op zijn blauwe jas met sergeantsstrepen. Daaronder een witte broek vastgehouden door souspieds.

Zijn gewichtigheid zat echter vooral in zijn sabel die hij met veel air hanteerde tot gevaar van de omstanders, die in de pauze vol studie de tallooze medailles en ordeteekenen bewonderden, die zijn militairen borst sierden.

Op hem in rang volgde iemand met een huzarenmuts, een gewone uniformjas en wit linnen broek. Zijn waardigheidsteeken was een groote stok in den vorm van een „ploertendooyer” met welk instrument hij bij bochten het eerste gelid op één lijn hield. De manschappen waren ook allen fraai uitgedoscht, ze droegen uniformjasjes en petten met zilveren of witte streep, benevens ieder een geweer. Dan waren er nog twee trommelslagers en last not least, de schutterskoning. Deze heer had den prijs in den schietwedstrijd gewonnen en liep nu mee met een heele zilverwinkel op zijn borst, het hoofd gedekt door een hoogen hoed model jaar 1870. Hij als hoofdpersoon, was geflankeerd door twee jongelui met een blauwe baret met lange afhangende witte pluim, en in de rechterhand een hellebaard. Zooals ik zei bracht deze schutterij met een vaandel voorop ook den eersten fakkeloptocht naar den ingang van de grot.

Wij hebben den fakkel- en lampionoptocht natuurlijk meegemaakt, maar ik heb vrij wat aangenamer indruk van ons tweede bezoek aan de grot.

't Heeft altijd iets bekoorlijks om bij 't licht van een lamp door de „ingewanden der aarde” te wandelen, en niet alleen omdat ge na uw wandeling het zonlicht te meer waardeert, zooals een versje bij den uitgang langs de reuzentrap beweert.

Dat geheimzinnige trekt aan. Dat niet weten waarheen ge gaan zult, dat niet meer kunnen zien van waar ge gekomen zijt, wekt uw belangstelling. Ge zoudt die donkere verlaten gangen die ge langs gaat, in willen om verder te onderzoeken.

De grot van Valkenberg is geen natuurgrot, de gangen zijn gegraven omdat de steen die men uit den grond delft waarde heeft. De oude Romeinen

zouden al het voorbeeld hebben gegeven. 't Is dus heel iets ander dan een natuurgrot als de beroemde grot van Han, voor mij een der schoonste natuurgewrochten. Die twee zijn gewoon niet met elkaar te vergelijken en men heeft ook gevoeld dat een gewoon rondwandelen door die lange gangen eentonig worden zou, vandaar de tallooze teekeningen langs de wanden, vandaar de in den grotwand uitgehouwen Megalosaurus, vandaar de bustes van de koninklijke familie. Onder die teekeningen verdienen de eereplaats de portretten van onze groote dichters als Vondel, Cats, Maria Tesselschade en anderen en ook van de Zuid-Afrikaansche vrijheidshelden.

Voor mij was, naast den „Twee-” en den „Driedrup” — de naam geeft genoegzaam het wezen te kennen wat tegenwoordig niet zooveel meer voorkomt, helaas! — de kapel het interessantste gedeelte van de grot. Daar vluchtten, in een verborgen ruimte twee priesters voor de woede van het revolteerend volk in 1789. De gids wijst de plaats waar ze maandenlang de nachten doorbrachten, de kapel waar ze hun dienst hielden en nog een tiental kinderen doopten, wier namen in den wand staan geschreven.

Op den muur staat met groote letters „Dominus ibidem.”¹⁾

Langs de „reuzentrap” van een tachtigtal treden belandden we in het Rotspark, waar een goede druk bezochte restauratie is.

Het uitzicht van hier op Valkenberg kan met dat van de „Uitzichttoren” wedijveren en beide doen niet onder voor menig mooi gezicht in het buitenland.

Als ge nog op de ruïne zijt geweest, die nog voor een goed gedeelte overeind staat en waarvan het bezoek vooral voor Hollanders die niet veel ruïnes kennen, niet onaardig is, moogt ge zeggen dat ge Valkenberg kent, en kunt ge u wijden aan de omgeving en uw wandel- of fietstochtjes uitstrekken naar Meerssen, naar Gulpen of naar Geulem met de bekende rotswoningen, die gelukkig zoo langzamerhand ontruimd worden.

Valkenberg verheugt zich ieder jaar in druk bezoek en werkelijk het verdient zijn roem, en ook menschen die hoogere bergen zagen en de sneeuw der Alpen onder hun berglaars hebben hooren knarsen, zullen tusschen Valkenbergs heuvels, in de vriendelijke dalen langs de snelle Geul genieten van het echt gezonde natuurleven, althans zoo verging het

S. J. E.

WAT NOODIG IS.

Een eerste vereischte van een goeden Nederlandschen stijl is, zeiden we, zuiverheid en een der eerste vereischten daarvoor is weer, dat men de woorden schrijve naar vaste regelen der spelling.

Welke die regelen zijn? Voor de meeste menschen ongetwijfeld thans die der spelling van De Vries en Te Winkel; voor anderen de „vereenvoudigde spelling”, voor nog anderen hun eigen spelling. Hoofzaak is, dat men een vast stelsel heeft, en natuurlijk, hoe meer algemeene eenheid in de spelling hoe beter. Wie de ellende kent van vroeger, hoe ten

¹⁾ De Heere is aan deze plaats.

dezen „een iegelijk deed wat recht was in zijn ooggen” zal het toestemmen. (Zie bv. de Bijbelverklaring van Klinkenberg, Goeree's Historiën enz).

Daarbij komt echter en niet minder het schrijven naar de regelen der taal.

Elk die goed wil schrijven dient te weten, wanneer hij *de man*, en wanneer *den man* heeft te zetten, wanneer *die* en *dien*, *had* en *hadt* enz. Elk schrijver moet dus tot op zekere hoogte taalkundige zijn, wat niet zeggen wil dat elk taalkundige ook schrijver is. Wel is opmerkelijk dat groote schrijvers zoozeer op goede taal hebben aangedrongen, zich met het spraakkunstige hebben bezig gehouden. Zoo bv. Cicero, Bilderdijk, Hooft e. a. De Fransche dichter Boileau, een der grootste dichters uit den tijd van Lodewijk XIV en bijgenaamd „de geesel der slechte schrijvers” zegt ronduit:

Sans la langue, en un mot, l'auteur le plus divin
Est toujours, quoi qu'il fasse, un mauvais écrivain,

d. i. hoe schoon iemand ook stellen mag, als hij de taal niet kent is hij toch altijd een slecht schrijver.

Ten tweede dient, wie een goeden stijl schrijven wil, zich te wachten voor allerlei nuttelooze of overbodige vervormingen, *metaplasmen* zeggen de geleerden, zooals in de dichtkunst en ook in de spreektaal voorkomen. Nu, de dichter schrijft *gebonden* stijl; hij is niet vrij in zijn uitdrukkingen. En bij de alledaagsche praat let men minder op. In goed proza echter is het anders.

De vervormingen kunnen den stijl zoowel ontsieren als versieren, en passen ook bij 't een meer dan bij 't ander. We zullen ze dus even behandelen.

Men onderscheidt dan:

1. de voorvoeging of prothesis
2. de wisseling of antithesis
3. de inlassching of epenthesis
4. de wegneming of aphaeresis
5. de uitlating of syncope
6. de saamtrekking of crasis
7. de scheiding of diaeresis
8. de afknotting of apocope
9. de aanhechting of paragoge

a. De *voorvoeging* vindt men in tal van woorden. Zij bestaat daarin dat een letter of klank vóór een woord gezet wordt, zonder dat eigenlijk de betekenis verandert, bv.

trouw en getrouw
buren en geburen
niezen en fniezen
nijpen en knijpen

Meestal hebben zulke voorvoegingen weinig nut. Soms als bij „geburen” behooren ze meer tot den verheven stijl. Ook wel is er, als bij *nijpen* en *knijpen* eenig onderscheid. Jan zegt bv. „Piet *knijpt* mij.” Daarentegen heet het: „de nood *nijpt*.” 't Is echter een *gemaakt* onderscheid, gelijk een woord als *nijptang* klaar bewijst.

b. De *wisseling* komt voor als men dezelfde woorden schrijft met verschillende klanken, bv.

wereld en wared
hart en hert
smart en smert
huwelijk en houwelijk
meer en meir
rijden en rijen

wij en we

zij en ze

In 't proza komt dit zelden te pas, tenzij dan in bijzondere gevallen. Veelal staat het gebruik van zulke woorden gemaakt, net bv. als de uitspraak rechtvaardig voor rechtvaardig. Bij voornaamwoorden als „gij” en „ge” hangt alles af van de losheid van den stijl.

c. De *inlassching* komt in onze taal vaak voor als noodzakelijk bv.

koe — koeien

stroo — strooien

zoo ook heeft men

honig en honing

wijselijk van wijs enz.

Hierin valt voor het proza weinig op te merken, wijl 't den weg vanzelf wijst.

d. Geheel anders is het met de *wegneming* (*afknotting*).

Deze komt veel voor bij dichters, en ook wel in onacht. Zij bestaat in het weglaten van letters bij 't begin der woorden bv.

'k voor ik

't voor het

metterdaad, voor met der daad

Dikwijls kan men stijfheid voorkomen door van deze afkorting gebruik te maken, vooral bij 'k en 't die in de spreektaal zoo vaak voorkomen. Onze vaders werkten veel met de afkorting van „het” tot „t” en schreven dan die t zonder meer aan het voorafgaande woord vast, bv.

„En Zijn discipelen hoordent”

Wij zien iets dergelijks nog in

„tenzij” voor „het en zij.”

Overigens wijzen we de weglating tegenwoordig vaak aan met een weglatingsteeken (apostrophe), bv. 't.

UIT FRIESLAND.

In 't noordelijk deel van Friesland leven boeren en boerenarbeiders. Wel heeft ieder dorp ook zijn dominé, zijn meester, zijn timmerman, smid, wagenmaker, schilder enz. doch de groote meerderheid bestaat uit werkvolk en boeren.

Een goede boer leeft temidden van zijn vee en land. Er gaan weken voorbij waarin de boer niet anders in 't dorp komt dan 's Zondags wanneer hij naar de kerk gaat. Zijn boerderij is zijn alles en 't is dan ook overwaard eens van nabij een kijkje te nemen in een „boeregelegenheid” zooals de volksmond het uitdrukt.

Een oprijlaan, aan weerszijden waarvan populieren, linden of ander boomgewas staat, voert u tot de boerderij, die verscholen in boomgewas soms enkel den top der schuur in de verte laat zien.

Koelte en rust, ziedaar twee zaken die u hier al dadelijk opvallen. 't Kan ook wel niet anders. De hitte, getemperd door 't dichte looverdak, wordt anderdeels nog weggenomen door de frissche koelte die gelegenheid heeft de op zichzelf staande boerderij te doorstromen.

Ge vergeet, hier aangekomen, de hitte van straks, toen ge u op den boomloozen grintweg bevondt die nergens beschutting bood. Want dit moet gezegd, boomgewas moest over 't geheel vrij wat meer in

Friesland aangekweekt worden. 't Zou den luister der wegen niet weinig verhoogen.

Rust is ook hier waar we zijn. Niet dat er op elk uur van den dag geen groote bedrijvigheid heerscht, maar wie hier leeft en werkt temidden van den rijkdom van Gods natuur, mag een der gelukkigste menschen genoemd worden.

In onze dagen verruilen velen het dorpsleven met dat eener stad en voorzeker er kunnen oorzaken zijn die dit noodzakelijk maken, doch we zouden den dorpeelingen allen willen toeroepen: Verwissel uw heerlijk en gerust dorpsleven toch niet met het woelige en in veel opzichten goddelooze stadsleven. Wie beide kent weet ook het onderscheid en zegt van harte den dichter Poot na:

Hoe genoeglijk rolt het leven
Des gerusten landmans heen,
Die zijn zalig lot, hoe kleên,
Voor geen koningskroon zou geven.

In den rijkdom der schepping die hem omringt, in de dagelijksche afhankelijkheid die de boer gevoelt, in de rust die hem omgeeft, blijft het geloof aan den Vader in de hemelen, die alle ding regeert, hem veel nader dan menigwerf het geval is met hen, die in het gewoel en in de verleiding van het stedelijke leven in de dingen des tijds opgaan en die der eeuwigheid vergeten.

Wij zijn aangekomen op het erf van den boer, in 't Friesch „hoarnlêger" geheeten, wijl op deze groote ruimte plaats is voor 't hoornvee (hoorn = hoorn). Wel wordt deze ruimte daarvoor zelden gebruikt, doch de benaming die van ouden datum is, blijft bestaan. Op dit erf staat en ligt allerhande boerengereedschap en is ook een plaats gereserveerd voor den mesthoop. Mest en gier worden zorgvuldig bewaard wijl zij uitnemend geschikt zijn de vruchtbaarheid van den grond te verhoogen.

Een hooiberg zooals men die in andere streken van ons land veelal vindt, zoekt men hier tevergeefs. De Friesche boer brengt wat rijp is in de schuur. Van het erf komt ge in die schuur door de groote of schuurdeuren, die echter in „vredes-tijd", d. w. z. als de drukte van dorschen of binnenhalen der vruchten 't niet noodzakelijk maakt, gesloten zijn.

Er is namelijk nog een deur aan de zij van het erf. Het is die van den koestal. Gaan wij door deze binnen dan hebben wij aan onze eene hand paardestallen. Bij den „greidboer" (de boer die er enkel weiland op na houdt) is dit getal klein, bij den „bouwboer" (hij, die in hoofdzaak bouwland heeft) klimt het getal van 6—8. Ge moet ze zien staan die paarden, glimmend van vet en hinnekend van vreugde als er een bekende binnenkomt. Ja, een groot gedeelte van 't jaar hebben zij wel zwaren arbeid te verrichten, want 't wordt in zware kleistreken menigmaal gezien dat vier paarden een ploeg voorttrekken, maar de boer kent 't spreekwoord: Een arbeider is zijn loon waard, en is volstrekt niet zuinig met zijn haver, lijnzaad, lijnkoeken (juister, maar langer benaming lijnzaadmeelkoeken).

Wie niet gewoon is een gang door een boerenkoestal te maken is wel een beetje schuchter wanneer hij zoo rakelings achter een rij paarden voorbij moet, doch stel u gerust. In den regel houdt de

Friesche boer er geen „bijterde" en „slaande" paarden op na. 't Eenige wat ge doen moet is uw stem te laten hooren. Een paard is van natuur schrill, en wie ongemerkt in de tegenwoordigheid van 't beest komt belooft hard kans een slag te krijgen.

Bij de werkpaarden houdt de boer er ook één, als 't een zeer rijke is, twee, rijpaarden op na. Dat zijn zijn bijzondere lievelingen. Die hebben, zooals 't spreekwoord zegt: een warmen stal en goed voer. 't Moet al heel druk zijn eer 't rijpaard een of meer dagen verlaagd wordt tot werkpaard. Als 't marktdag is wordt het voor de chais of glazen wagen gespannen en rijdt de boer er mede naar „de stad" dat is Leeuwarden. Zoo ook wordt het bij feesten, ondertrouw en trouwen gebruikt, doch overigens is het een kind van weelde. Sommige boeren deden wel eens aan 't vers van Huygens te denken, die van zulke beesten zegt:

..... Wat raad
De pleister ligt op straat,
Verstaat ge 't niet — 't verstaat zichzelf.

Dat groote vierkante hok aan de overzij van den paardenstal, vraagt ge? Dat is het veulenhok. Daar loopt de merrie met haar veulen vrij in rond de eerste dagen. Ook kalveren vinden er hun eerste woning, hoewel anderen dezen weer liever een donker hoekje in de schuur afstaan.

Maar we zijn in een koestal meende ik en we spraken enkel over paarden. Wacht maar. We gaan verder. Daar ziet ge de stallen der koeien. 't Is nu zomer en het vee dus in de wei, doch dat belet niet er een en ander van te zeggen. Wat u al dadelijk opvalt is dit, dat de stallen hier hooger zijn gebouwd dan in Holland b.v. en ge loopt ook niet vóór, maar achter de koeien langs. Een diepe goot („gröppe" zegt de Friesche boer) loopt evenwijdig met den stal en wordt 's morgens vroeg door den „feint" (knecht) gereinigd. Want dit is een hoofdtrek bij een boer even goed als bij een boerin; alles moet kraakzindelijk zijn. Ziet ge 's winters 't vee — die goudmijn van den Frieschen „greidboer" — op stal staan, dan is er geen smetje vuil aan een der beesten te vinden. Is er zoo nu en dan eens een exemplaar dat zich verontreinigt de eerste die 't ziet, 't zij boer, vrouw, zoon, dochter, knecht of meid, neemt dadelijk schop en bezem om te reinigen. Elken dag worden de stallen van versch stroo voorzien.

En in den zomer, zooals nu, zou het de eer eener goede boerin te na komen indien ze niet behoorlijk gezorgd had dat ze de koestallen, dadelijk na dat 't vee in de weide was gebracht, had gereinigd. Maar zie ze dan nu ook aan. Ge zoudt er spreekwoordelijk rijstebrij van de vloer kunnen eten. Of zoo u dat te moeilijk werd op een effen vloer dan toch zoudt ge er in 't minst geen bezwaar in zien dit te doen uit den drinkwaterbak die den geheelen stal langs loopt. Die drinkwaterbakken zijn een vinding van den laatsten tijd. Alle boeren hebben ze dan ook nog niet, want 't is bekend dat een Friesche boer niet licht over te halen is tot nieuwe dingen. Sommigen schrijven dit aan de „stijfkoppigheid" der Friezen toe, die zoo wat overal als een min goede karaktertrek van dit volk bekend staat, en hoewel

wij allerminst willen beweren dat zij er geheel van vrij te pleiten zijn (we hopen later nog eens gelegenheid te hebben over 't karakter der Friezen in 't bijzonder wat te zeggen) gelooven we toch dat het gekant zijn tegen 't nieuwe vaak voort-spruit uit 't weinige nut dat de boer er van inziet.

't Is immers vaak, dat van 't nieuwe gezegd moet wat de Genestet van 't stichtelijke zegt:

Wat zich als sticht'lijk aan komt melden
Sticht ons maar zelden.

De Friezen over 't algemeen zijn een nadenkend volk. Zij laten zich door den eersten den besten die rad en glad van tong is niet over 't paard tillen. Vandaar dat velen, hoewel 't gemak van de nieuwe drinkwaterbakken inziend, 't nog niet dadelijk met zichzelf eens zijn of 't beter is. In die bakken toch wordt 't drinkwater onnoodig vuil, is 't niet zoo frisch en koel als versch gepompt, enz. Natuurlijk heeft men zijn best gedaan ook deze kwaden te verhelpen door b.v. deksels over de bakken te maken en in den laatsten tijd is het gebruik dan ook zeer toegenomen.

De oude manier van drinkwater geven is „boänen” een woord dat waarschijnlijk met borrelen in verband staat. Het opgeborrelde, opgepompte water wordt in emmers gedaan, en per „gang” twee emmers den beesten voorgezet.

Ge zoudt het wel nalaten den knecht, die met een stap van het „melkpad” op den stal is met in iedere hand zoo'n emmer water, dit na te doen.

Dat is een niet gemakkelijke oefening.

Ik sprak daar van „'t melkpad”. Wat dat is? Het pad waarlangs de melk gedragen wordt m. a. w. de ruimte die stal en schuur van elkander scheiden.

Zoo aanstonds willen wij de schuur dan ook binnengaan, maar eerst moeten wij u nog even naar den „bovensten” koestal brengen. De bovenste, niet omdat hij hooger ligt dan de anderen, maar omdat het de eerste is, grenzende aan de woning van den boer. Op dezen stal nu ligt in den zomer de „tsjêrne en tsjêrngerei” (de karn en 't karngereedschap). Zoo was het tenminste vroeger doch ook 't karnen bij den boer begint meer en meer tot de zeldzaamheden te behooren. 't Zal nog zoover komen, dat de karn met blank geschuurde koperen hoep als een familiestuk bewaard blijft en kleinkinderen moet worden uitgelegd waarvoor dit instrument in vroeger dagen diende.

Ook Friesland heeft tal van boterfabrieken gekregen. De coöperatiegeest van onzen tijd is ook den Friezen te machtig geworden en „in stik of hwet boërren fên 't gea hawwe noû meienear 'n bûterfabryk” (een aantal boeren uit den omtrek hebben nu saam een boterfabriek). Of 't beter is? Wij vreczen. De tijd zal 't leeren. Botermaken, zeiden wij reeds vroeger, was de trots eener boerin. Uren ver in den omtrek was zij bekend, die de eerste keur bijna zonder uitzondering op de markt bedong en 't was waar dat de fijnproever 't onderscheid tusschen boter en boter maar al te goed kon uitmaken. Iedere boerin wist eigen smaak, geur en kleur aan de boter te ge en. Nu raakt alle zelfbewustzijn van iets te kunnen weg en kan een dame (we bedoelen iemand die van een boerderij niets afweet) evengoed boerin worden als ieder ander. In gesloten bussen

wordt 's morgens en 's avonds de melk naar de fabriek gereden en daar wordt, gelijk alle fabrieksen machinaalwerk is, de eenvormige bewerking altijd weer door toegepast op de bereiding en verkrijgt men de kleurlooze, „doodgeslagen”, hooggeroemde roomboter van onzen tijd. Alsof de boeren vroeger „melkboter” leverden. 't Is geen wonder dat velen die beide bewerkingen goed kennen en tevens fijnproevers zijn, verreweg de voorkeur geven aan „natuur” boven „roomboter” m. a. w. liever de boter hebben die op „natuurlijke” dan die welke op „kunstmatige” wijze bewerkt wordt.

Maar 't wordt heusch tijd dat wij onze wandeling door de boerderij voortzetten. Er is nog veel te zien en op te merken.

Doch daarover een volgende maal.

BEMOEDIGING.

o, Ween zoo niet! waarom u dus te kwellen?
Waartoe die angst, die kommer in het hart?
Vertrouw op God, Hij zal u hulp bestellen,
Hij spreekt: „Mijn kind! kom, klaag aan Mij uw [smart!”

Vertwijfel niet, vertrouw Hem, die u ziet,
Hij roept u vriend'lijk toe: Mijn kind! ach, ween [zoo niet!

o, Ween zoo niet! Ik wil u gaarne hooren,
Klaag Mij toch steeds wat u het harte bindt,
Laat u door 's werelds zorgen niet verstoren,
Want slchts het vast gelooven overwint;
Geloof toch nu al wat Mijn trouw u biedt,
Wees vroolijk en getroost, Mijn kind! ach, ween zoo [niet!

o, Ween zoo niet! Want Mij onteert dit weenen;
Ben Ik niet sterk, dat Ik u helpen kan?
'k Verscheur uw banden, vlucht tot Mij slechts henen,
Ik hoor uw beê, daar 'k al uw leed verban;
Hoop en vertrouw, dat 't licht uit 't duister schiet;
Wees stil, geloovig, vroom, Mijn kind! ach, ween [zoo niet!

o, Ween zoo niet! 't Moge al in 't niet verzinken
En zon en maan en aarde straks vergaan,
Het licht moge in uw' oogen niet meer blinken,
Voor u blijft Mij genâ toch eeuwig staan;
Ik greep uw hand, 'k verlaat u eeuwig niet,
Ik ben uw God, uw Heer, Mijn kind! ach, ween [zoo niet!

o, Ween zoo niet! Waarheen met al uw zorgen?
Ik leef nog: Jezus Christus, Ik, uw Heer;
Uw zachtste zucht blijft Mij geenzins verborgen,
Schoon 't dondert, stormt en nevelt keer op keer.
o, Roep Mij aan, Ik ben uw troost, uw lied,
En zal het verder zijn; Mijn kind! ach, ween dus niet?

o, Ween zoo niet! Waarheen met angst en klagen?
Vlucht heen tot Hem, die u met smart verbeidt,
Ik, Jezus, zal in 's hemels hof u dragen,
o, Welk een troost, wat groote zaligheid;
Heb goeden moed, sta vast als christen, ziet,
Hij, die u roept, is trouw, Mijn kind! ach, ween [dus niet!

o, Ween zoo niet! Wat wilt gij dus u kwellen,
Uw Vader hoort uw stem, Hij zal u hoên,
Hij kan en wil u in Zijn schaduw stellen,
Hoe ook uws vijands helsche machten woên,
Wat zorgt gij dan? o, Zorg toch verder niet,
Uw Vader zorgt voor u, Mijn kind! ach, ween dus niet!

o, Ween zoo niet! Wat zoudt gij dus u plagen?
Gevoelt gij niet Zijns Geestes zachten wind?
En wilt gij steeds dien last des kommers dragen?
Hij is uw Vader, o, wees gij Zijn kind;
Heb slechts geduld; Hij, die ook 't teed gebiedt,
Roept u nog altijd toe: Mijn kind! ach, ween zoo niet!

o, Ween zoo niet! 'k Zal eeuwig u verblijden,
Wanneer gij straks, na deez' beproevingstijd,
't Hozanna der verlost en zingt na 't lijden;
o, Welk een heil! o Welk een heerlijkheid!
Zeg: „Lof en eer zij Hem, die dit mij biedt,
Thans heb ik uitgeweend, thans ween ik verder niet.”

UIT HET LEVEN.

* * *Uit den oorlog.*

Een ooggetuige meldt:

Eenige Engelsche jonge dames, die als vrijwillige verpleegsters in het begin van den oorlog naar Transvaal kwamen, schenen dit als een soort sport op te vatten en kleedden zich dus ook in sportcostuum; verscheidene, die tehuis veel hadden gefietst, droegen fietspantalons. Voor de Boeren was de aanblik van een vrouw in fietscostuum even nieuw als onwelkom en als eenige dezer dametjes bij hen in het lager te Ladysmith opdoken, bekeek de generaal hen eerst een tijdje met verbazing en zeide dan vol ernst tot mij: „Ken jij de spraak van die menschen?”

„Ja, Generaal.”

„Goed, ga dan naar hen toe en zeg hen in mijn naam: Als jelui mannen zijt, moet je een geweer ter hand nemen, zijn jelui vrouwen, dan moet jelui zoo spoedig mogelijk vrouwenkleeren aantrekken, om ons niet ongelukkig te maken door bespotting der goede zeden. Indien jelui echter geen van beide zijt, moet jelui maken onverwijld te komen waar jelui t'huis behoort.”

Ik bracht mijn boodschap, zooals ik hem ontving, getrouw over. De slotwoorden van mijn generaal, die hen naar een zeer warme plaats verwenschte, liet ik maar weg. Maar dit weet ik wel, nog dienzelfden dag waren de dametjes uit ons lager verdwenen. Ik zag hen naderhand terug als „ambulance” bij een Europeesch vrijwilligercorps.

Rotterdam in 1514.

Chrysostomos van Napels, die in 1514 ons land bezocht schreef aan een zijner vrienden in 't Italiaansch over Rotterdam het volgende:

Hoort een vreemde zaak! Daar is een beknopt steden, diens naam is Rotterdam, waar ik in 't komen en in 't wederkeeren twee nachten geloged heb. Als ik het met grooten ijver, naarstiger dan alle andere plaatsen doorzag, ik weet niet hoe dat 't bijkwam dat mijne oogen niet konden

verzadigd worden van hetzelfde te aanschouwen. Ik bemerkte wel dat zij minder was in grootte en rijkdom als die andere steden, nochtans door eenige verborgene oorzaak behaagde zij mij beter; de muren, de poorten, de straten, het lachte mij alles toe, de huizen, gevels, daken, schenen mij van zelfs te vleien; de hemel zelfs dacht mij zuiverder te zijn en de lucht ik weet niet wat hemelsch te ademen. Het land rondom was zeer groen, de lucht zeer getemperd en de kruiden en welige boomen, waarmede Holland meest beplant is, dachten mij ik weet niet hoe lieflijk te ruiken. Terwijl ik bij mij zelf verwonderd sta en de oorzaak daarvan bij mij zelven overleg en onderzoek, kom ik ten laatsten door een persoon te verstaan, hoedat aldaar geboren was dat vermaarde licht van de grieksche en latijnsche talen Erasmus, en heb daardoor gemerkt dat daarom de hemel zoo zuiver was, de lucht zoo lieflijk en de boomen, kruiden en omliggende plaatsen zoo zoet van reuk waren... Wat een blijdschap beving mij. hoe gelukkig achtte ik mij, dat ik dat faveur hadde te mogen aanschouwen die gelukkige plaats, welke dat vermaarde en heilzame licht van Duitschland voortgebracht had. Ik heb dan den engel van deze plaats geëerd en drie of viermalen de stadsmuren gekust, en met eenige godvruchtige woorden de voedsterstad van den godvruchtigen man voorspoed gewenscht hebbende, ben ik vandaar vertrokken”, enz.

Zouden er nog velen zoo doen als de brave Chrysostomos?

CORRESPONDENTIE.

W. de G. te B. Bijbelverklaringen in onze taal zijn er vele. We noemen als nieuwere of niet bijzonder dure:

1. Dächsel,
2. Klinkenberg,
3. Looman,
4. Gerlach.

Oorspronkelijk is van deze vier eigenlijk alleen het werk van Klinkenberg, het oudste.

De nog oudere Bijbelverklaringen zooals die van Patrick, Polus, zijn ook vertaald.

Van Dächsel en Looman bestaan nieuwe uitgaven evenzoo o.a. van verschillende uitlegkundige werken van Calvijn.

VRAGENBUS.

„Vreemdeling”. We willen heel gaarne uw lijstje invullen. Maar niet alles op eens.

m. m. = *mutatis mutandis* = met de noodige veranderingen.

non tali auxilio = zulke hulp niet! (een *verachtelijke* uitdrukking).

would-be (vóór een woord) = wat beweert te zijn, vooral wezen wil.

sursum corda = 't hart naar boven.

honey-moon = wittebroodsweken.

die 60er Jahre = de jaren van een eeuw tusschen 60 en 70.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

„OP UW WOORD”.

Meer dan eens heeft de Heere Jezus tot de schare gesproken terwijl deze aan den oever van het schoone meer Gennesareth vergaderd was en hij op een der visscherscheepkens plaats had genomen. Gaarne vertoefde Jezus in Galilea. Nergens vond hij zoo open oor voor zijne woorden. Ook daar was volop tegenstand; in zijn „eigen vaderland”, in zijne stad Nazareth was de profeet niet geëerd; Kapernaum, Chorazin en Bethsaida haalden zich door hun wereldschgezind ongelooft zijn banvloek op den hals; maar toch: het opzettelijk verzet, de moedwillige vijandschap, de satanische laster van de Judeesche grooten en Jerusalemsche farizeën en schriftgeleerden werden daar niet gevonden. Wandelde Jezus aan den oever van de Zee van Tiberias, dan verdrongen zich zelfs de scharen om hem te hooren. En dat reeds kort na zijn openbaar optreden; nog vóór dat hij zijne twaalf rondom zich vergaderd had.

Het liefelijk tooneel, dat Lukas ons schildert in Hoofdstuk V: 1 en v. v. van zijn boek, moet niet verward worden met dat, 't welk we vinden in Matth. XIII en Markus IV. Dáar lezen we hoe de Heere Jezus na het uitspreken van eene reeks gelijkenissen, waarvan de eerste die van „De zaaier” was, tegen den avond zijne discipelen met het scheepje, dat hem voor kansel gediend had, liet afsteken naar de overzijde van het meer en hoe hij den storm stilde die hen onderweg overviel. Maar hier is sprake van een andere gelegenheid.

Jezus stond bij de Zee van Gennesareth. In zijne

nabijheid lagen twee scheepjes. Simon Petrus, met zijne neven Jakobus en Johannes, hadden den nacht op het meer doorgebracht in de uitoefening van hun beroep; ze waren uit geweest op de vischvangst. Maar hun moeite was niet beloond geworden; toen de morgenstond aanbrak keerden ze na vergeefsche reize weder; er was niets gevangen. Thans spoelden en reinigden ze de netten om aan het einde van den dag opnieuw hun geluk te gaan beproeven. Wél waren deze drie mannen reeds discipelen van Jezus, maar de roeping als apostel was nog tot hen niet gekomen.

Toen de zon hooger was kwam de schare, die zich reeds gewende aan het volgen van den grooten meester, hem ziende, aanloopen om het woord uit zijn mond te hooren. Wat lag meer voor de hand dan dat hij — aan die uitnoodiging gevolg gevend — zijn vriend Simon, den eigenaar van een der scheepjes, verzocht om met hem aan boord eenige ellen van land af te steken, zoodat hij, rustig nederzittende, de schare voor zich kon hebben en haar leeren?

Toen het woord des levens was gesproken, was de arbeid nog niet geëindigd; het voornaamste moest nog volgen. Nauwelijks had de schare zich verstrooid of Jezus wendde zich tot Simon Petrus met het bevel: „Steek af naar de diepte en werp uwe netten uit om te vangen.”

Een man van 't vak als Simon wist wel dat de kans om overdag te vangen gering is, vooral als die dag volgt op een nacht waarin alle moeite vruchteloos is geweest. Die tegenwerping komt dan

ook bij Simon op, maar niet als uiting des ongelooft, alleen als teeken van kennis van den gewonen loop der zaken: „Meester, wij hebben den geheelen nacht over gearbeid en niets gevangen.” Indien Simon het daarbij gelaten had; het vervolg van het verhaal zou nooit geschreven zijn. 't Zou het bewijs geweest zijn dat Simon zijn meester beschouwd had zooals millioenen zoogenaamde Christenen hem hebben geacht en nog achten; als iemand die wel heerlijk mooi kon spreken en leeren, maar wien *hij* toch de baas was als 't aankwam op kennis van de vischvangst; als iemand in één woord, die voor de zaken van 't dagelijksch leven niet veel te beteekenen had. Of denken niet velen zoo over hem, dien ze toch hun Heiland noemen? Denken niet velen zoo over God, terwijl ze hem toch aanspreken als Vader? Gewoonlijk dient als verontschuldiging voor dit ongelooft, dat God te hoog, te groot is om zich met zulke bagatellen te bemoeien. „Mijn Vader in de hemelen heeft al de haren uws hoofds geteld en geen haar valt uit zonder zijn wil”; zij die dat woord waarachtig gelooven en dit geloof ook in toepassing brengen, zouden wel door de menschen te tellen zijn!

Die 't niet geloof is ongeschikt om een „visscher van menschen” te worden. Wie meent dat God zelf niet werkt, kan zijn medearbeider niet zijn.

Petrus dacht er anders over. Het natuurlijke bezwaar, dat tegen de uitvoering van Jezus woord bestond, erkende hij, en hij had vrijmoedigheid genoeg om te zeggen dat het bevel tegen de „natuurwetten” inging. Doch in éenen adem voegde hij er bij: „Maar op uw woord zal ik het net uitwerpen.” Niet op *ieders* woord. Dat is ook een onderscheid tusschen Simon en de duizenden, van welken ik straks sprak. Zij, die niet met onbepaald vertrouwen op Gods woord rekenen, hebben gewoonlijk een open oor voor allerlei andere woorden, die toch niet het minste gezag hebben. Als God zegt: ik regeer alle dingen tot in de kleinste bijzonderheden; dan kan dat niet waar zijn. Maar al het andere, tot de grootste onzin toe, bijvoorbeeld dat de dingen in 't geheel niet geregeerd worden, of dat ze zichzelf regeeren, is wél waar! Wie niet uit de éene, eenige fontein van levend water drinkt, houdt zich *vele* bakken uit, die geen van alle water houden. Wie geen acht slaat op Gods werk, zoekt *vele* vonden. Daarentegen: al had de geheele schare die Jezus gehoord had, hoofd voor hoofd tot Simon gezegd: „Ga nu midden op den dag eens visschen”, Simon zou ze hebben laten aanpraten als menschen die er niets van wisten en er ook niets aan verhelpen konden; maar op Jezus woord ging hij.

Nauwelijks had hij met zijn helpers het net over boord geworpen, of het was tot den rand gevuld met visschen; zoo overvol dat het net scheurde. Spoedig moesten Jakobus en Johannes met het andere scheepje komen om hen te helpen. 't Net was gescheurd, maar zonder schade, want men vulde beide schepen tot er niets meer bij kon en de scheepjes bijna zonken.

Vol verbazing staan de visschers sprakeloos het gebeurde te aanschouwen. Maar in den vurigen Simon Petrus gist en bruijst iets, dat hij niet onder woorden kan brengen en toch moet uiten; iets dat hem voor Jezus op de knieën werpt, en dat eindelijk naar buiten komt in woorden, waarvan de eerste

helft eigenlijk juist het tegenovergestelde zegt van wat hij bedoelt: „Heere, ga uit van mij, want ik ben een zondig mensch!”

„De meester, die dit teeken doet; is geen toevenaar maar een heilige.” Dat is het eerste wat Petrus diep in de ziel gevoelt. „En ik ben niet waardig met hem om te gaan; meer nog: het is voor mij als zondaar, gevaarlijk, doodlijk om in zijne tegenwoordigheid te verkeeren.” „Wat hij gedaan heeft is een *teeken*. Niet slechts geeft hij mij plotseling eenige honderden visschen, maar die gift op deze wijze, langs dezen weg, heeft een geestelijke betekenis.” „Welke? Onmogelijk te zeggen! Maar één ding weet ik: Ga uit van mij!”

Sterker dan in dit woord: „Ga uit van mij!” kan men niet bidden: „Blijf bij mij!” Geen bede om te blijven wordt zoo spoedig verhoord. 't Is de tweelingbede van: „o God, wees mij zondaar genadig!” waarop de bidder „gerechtvaardigd” heenging. Want Petrus zegt niet: Ik ben een zondig mensch; en daar is toch niets aan te doen, of, erger nog, in 't diepst mijner ziel zou ik maar liever een zondig mensch blijven.” Maar: „o Ware ik toch geen zondig mensch zoodat gij niet van mij behoefted uit te gaan!” En waar die bede ook slechts even in het harte begint te leven, daar gaat Jezus niet uit, maar daar komt hij in. Hij is juist gekomen — in hem is God juist gekomen — tot dezulken die *verloren* zijn; tot dezulken die niet tot hem mochten komen zonder dat hij tot hen kwam. Tot God komen wi len allen wel, maar dan moet God blijven waar hij is, hen ontvangen zooals zij zijn, en niet toonen wie hij eigenlijk is. Doch zelf in volstrekte onmacht des doods neerliggen zonder de minste mogelijkheid van tot God te komen, zonder de minste begeerte zelfs dat hij ons zal naderen, en dan hem zien komen in zijn Zoon, als onzer-een, om naast, ja in het graf onder ons te gaan liggen en ons zonder dat wij er iets aan doen met zich tot den Vader op te heffen . . . daar zijn we allen van nature te hoogmoedig voor.

Jezus ging niet uit van Petrus en verwijderde hem ook niet van zich. Hij sprak tot hem: „Vrees niet!” De grootste weldaden vervullen de geloovigen juist met de grootste vreeze. Ongeloovigen vreezen niet ofschoon hun gedurig gezegd wordt dat ze alle reden hebben om te vreezen. Geloovigen vreezen en dat is betamelijk, want in zichzelf hebben ze voor vrees evenveel reden als ongelovigen. Hun wordt ook niet gezegd dat ze geen oorzaak van vrees hebben, maar dat ze niet *mogen* vreezen. De vrijmoedigheid der ongelovigen zal eindigen in eeuwige knersing der tanden; op het hoofd der vreezende geloovigen zal eeuwige blijdschap wezen. „Vrees niet; omdat ge gevreesd hebt.” Nu behoef het niet meer; nu *mag* het niet meer. „Van nu aan zult gij menschen vangen!” Dat wordt niet gezegd als reden waarom Petrus niet behoefde te vreezen, maar als gevolg van de vreeze des geloofs. Daarvan was dus deze vischvangst het teeken. In het mindere was hij getrouw geweest, over het meerdere zou hij gesteld worden.

Met die vangst van menschen zou het precies zoo toegaan als met deze vischvangst. Het gaat er altijd zoo meê. De vangers der menschen gaan uit op den geschikten tijd en komen met ledige scheepjes terug. Ze ontvangen bevel om het net uit te

werpen als er schijnbaar geen kans van vangen is, en gehoorzamen op *zijn* woord. Ze vangen met *hun* menselijke, onbetrouwbare, dikwijls onsolide, netten, die dan ook scheuren, zoodat aan hun zijde alle moeite tevergeefs is ofschoon er visch in overvloed rondom hun scheepje zwemt. Toch worden de netten, die tot niets deugen, vol; *hoe*, dat weten ze niet, tenzij ook „op *zijn* woord”. En de scheepjes zinken bijna onder den overvloedigen zegen. De ware menschevanger zal na elke vangst zich op de knieën moeten werpen en uitroepen: *Ik* ben een zondig mensch; als er één visch gevangen wordt, dan doet *hij* het door mij. Hij zou het ook zonder mijn gescheurde net kunnen doen; maar zijn ondoorgrondelijke ontferming gebruikt mij die er geen verstand van heb, en mijn net dat er niet toe deugt. Hem alleen zij alle eere!

W.

O P R E I S.

IV.

P L A N N E N.

Op een morgen was Zamora bezig in de kamer, die eenigen monniken tot eetzaal diende, o. a. pater Anton. De huismeester trad binnen en bracht den laatste een briefje.

„Laat dadelijk zes politiedienaren komen.”

„Kom mee”, sprak de majordomo tot Zamora, „en ge zult iets zien, wat ge nog niet gezien hebt.”

Zamora volgde den huismeester, die hem door een lange gang leidde. Aan 't eind daarvan gingen zij verscheiden trappen af en stonden eindelijk voor een deur. Zware grendels werden weggeschoven, een deur ging open en Zamora aanschouwde. . . . . Don Estevan.

De gevangene zou, zoo begreep Zamora, thans eindelijk voor de rechtbank der Inquisitie gebracht worden om een verhoor te ondergaan.

Had Zamora de aandrift zijns harten gevolgd, hij zou op zijn meester zijn toegesneld en hem de handen gekust hebben. Doch hoe sterk zijn genegenheid ook drong, hij bedwong zich. Hij behield moed en omzichtigheid. Vast als een muur bleef hij staan, en met het onverschilligst gezicht ter wereld.

De gevangene liep met neergeslagen oogen de gang door, die uit zijn kerker voerde. Opeens was het als schrikte hij op door een luid hoesten, dat vlak bij hem werd vernomen. Een bekende klank trof zijn oor, hij had dien meer gehoord. Verbaasd keek hij rond en zag . . . . zijn trouwen Zamora!

Ook de meester had moeite zijn aandoening te bedwingen, toen hij zijn trouwen knecht wederzag. Doch deze legde betekenisvol den vinger op den mond; een oogenblik slechts want op alles werd hier scherp gelet; doch genoeg om door zijn heer te worden begrepen. Toch was 't als drong den gevangene, die reeds weken in den kerker zuchtte, een straal van hoop in 't hart. Hij wist nu dat een hart voor hem klopte in deze vreemde stad, in deze ellendige plaats, dat hij niet meer gansch alleen stond. Zich wel wachtend ook maar eenig teken van verstandhouding te geven, trad hij temidden der gerechtsdienaars voort.

De neger maakte van de gelegenheid gebruik, om

een blik te werpen in den kerker zijns meesters. 't Was een somber, akelig vertrek, flauw verlicht en kil. Een zitbankje en een steenen tafel waren al de „meubelen”. Voorwaar reeds het verblijf in zulk een hol was een straf. Hoeveel te meer als men er in zat, elk oogenblik nog erger verwachtend. Dat was de liefde der Heilige kerk jegens de ketters, de „tucht” van het Pausdom, dat alleen bestaan kan door geweld.

Zamora haaste zich thans de dienaars te volgen, die zijn heer brachten naar de groote zaal, waar de rechters zaten. Deze mocht de neger niet binnentreden. Hij ging weer aan zijn werk, doch lette wel op. Zoodra hij bespeurde dat de zitting geëindigd was, sloop hij weder naar de zaal deur. Don Estevan werd weggeleid, doch hij had nog gelegenheid met zijn dienaar een vluchtigen blik van verstandhouding te wisselen. Met hoop en moed, anders dan hij zijn gevangenis had verlaten, betrad hij die weder, dankte God voor de ontmoeting en beval zich Hem aan. Reeds bij dit eerste verhoor was hem gebleken dat van zijn rechters geen recht was te hopen. Alles kwam daarop neer, dat men hem wilde dwingen beschuldigingen door onbekenden tegen hem ingebracht, te erkennen. Had hij dat eenmaal gedaan, dan kon men hem op die bekentenis immers straffen, de goederen van den ketter verbeurd verklaren. Verdediging baatte voor zulk een misnoemde rechtbank niets.

Een nieuwe verrassing wachtte den gevangene, toen hij van het gebed opstond. Vlak bij de deur lag iets wits. Hij raapte het met sidderende hand op. 't Was een stukken papier. 't Bevatte slechts enkele woorden, van de hem welbekende hand van Zamora.

„Moed! Stilzwijgen! Let goed op alles. Vernietig dit briefje dadelijk!”

't Was den gevangene als werd zijn duistere cel plotseling verlicht; de zon der hope scheen er weer. Hij peinsde zich echter moe om te begrijpen hoe 't briefje hem was toegekomen. Toch was de zaak zeer eenvoudig. Het sluiten van den kerker was een dienenden „broeder” opgedragen. Zamora had daarop gerekend. Toen de monnik de sleutels tevoorschijn haalde, had Zamora met zijn gewone dienstvaardigheid aangeboden hem de taak te verlichten. De monnik stemde gaarne toe en bleef wachten tot hem de sleutels weer ter hand gesteld waren.

Intusschen vond de neger gelegenheid het tevoren in haast geschreven briefje binnen de deur te laten vallen.

„Hij heeft u in 't geheel niet herkend,” zei pater Anton later tot Zamora, „ik lette er op.”

„'t Is mij ook eenerlei,” was het antwoord; „ik bekommer mij niet meer over hem, en ik ben blij van hem af te zijn?” En doodkalm ging de knecht zijns weegs.

Den volgenden morgen had hij zijn werk in den tuin, waarop verscheiden raampjes der gevangenis uitkwamen. Reeds vaak had de neger hier gearbeid, zonder te vermoeden dat zijn meester zoo dichtbij hem was. Thans wist hij dat diens verblijf in de nabijheid moest zijn, en een raampje had dat op den tuin uitkwam. Maar welk?

Gelukkig was Zamora goede, zeer goede vrienden met den tuinman. Deze was hoog bejaard, had de rust lief, en liet gaarne zooveel mogelijk aan den

jongen, krachtigen neger over. Wat deze deed was hem goed, zoo 't maar het gemak diende. Zoo-doende was Zamora ook in het tijdelijk bezit gekomen van een sleutel, die paste op de deur eener kleine poort. Deze uitgang diende om onkruid uit den tuin er door weg, en planten in te brengen. Het poortje kwam uit aan de straat — en de neger bouwde op die laatste omstandigheid een plan, dat echter groote voorzichtigheid vereischte ter uitvoering.

Vóór alles moest hij goed weten waar zijn heer gevangen zat. Of onze jonge vriend de geschiedenis der kruistochten kende is te betwijfelen, maar zeker is dat hij een middel gebruikte, 't welk ons in die geschiedenis wordt bericht. Hij begon namelijk, al werkende, een der vele hem bekende deuntjes uit Mexico te fluiten, 't een na het ander. Lang scheen het niet te baten. Doch eindelijk vernam hij eenig geluid als een zacht kuchen, achter een der tralievensters en daarna een klank als van een stem die weeklaagde. Er was geen twijfel aan. 't Was Don Estevan wiens geluid hij flauw hoorde, en ook kon de knecht vermoeden dat zijn heer hem had begrepen. Hij wist nu althans nagenoeg zeker achter welk venster hij den laatste had te zoeken. Maar hoe met dezen gemeenschap te krijgen? Dat was noodig, zou het bevrijdingsplan gelukken. Doch met argusoogen werd hier op alles toegezien.

Uiteraard kwam Zamora veel in aanraking met de mindere bedienden, die voor de gevangenen dagelijks hadden te zorgen. De bijzondere bescherming waaronder de neger, gelijk wij weten, stond, had hem gevrijwaard tegen de minachting, die anders den negers zoo vaak ten deel valt. Zijn vriendelijke hulpvaardigheid voor ieder had het overige gedaan. Zonder daartoe verplicht te zijn — maar met hem alleen bekend doel — had de neger zich aangeboden te helpen bij het dagelijks weerkerend werk der toedeeling van spijs en drank. Zijn aanbod was niet afgeslagen, en zoo ging dan Zamora mee de cellen rond. Zoo kreeg hij, zonder dat iemand er iets bijzonders in zag ook meermalen gelegenheid Don Estevan te zien, en hem door teekenen te bemoedigen. Met zijn meester te spreken was onmogelijk wegens het strenge toezicht, dat op alles gehouden werd.

Op een avond kwam Zamora weder om het brood te brengen, dat elke gevangene tegen den avond ontving. Toen de deurwachter den kerker had ontsloten legde de neger het brood aan den ingang neer, doch liet tegelijk behendig een briefje er achter vallen. De deur werd aanstonds weer gesloten, doch de gevangene had alles gezien en begrepen. Hij trad haastig met het briefje naar het venster en las bij de laatste flauwe lichtstralen deze woorden:

„Let morgen, juist om dezen tijd, goed op, en doorzoek.”

Don Estevan haastte zich het papier te verscheuren, gelijk hij 't vorige gedaan had, de stukjes te wrijven tot ze aan poeder gelijk tusschen de voegen der steenen konden gestopt worden. Toen beval hij zich aan Gods hoede en sliep in, met hoop in 't hart die hem een langen tijd had vervuld.

Het genoemde uur brak aan. Zamora ging weer aan zijn taak, gelijk de anderen. Een groote mand met brooden stond gereed. De neger nam dien op

en ging er mede de gang in, die naar de cellen geleide. Al voortgaande ontviel hem een brood.

„De korf is ook te vol”, sprak hij tot den deurwachter die hem verzelde, terwijl hij het brood opraapte. „Ik zal 't maar zoolang onder den arm dragen.”

De deurwachter had hier niet tegen. Doch zoodra waren ze niet in 't donkerste deel van de gang, of Zamora verwisselde snel het brood dat hij onder zijn mantel had verborgen gehouden. Zijn metgezel bemerkte niets. Aan de cel van Don Estevan gekomen, legde Zamora daarbinnen het brood dat hij gereed hield en zette toen zijn wandeling voort.

De gevangene daarbinnen gevoelde zich bitter teleurgesteld. In hooggespannen verwachting had hij den dag doorgebracht, en nu . . . zelfs geen teeken had Zamora gegeven. 't Aangeduide uur was voorbij en de hoop vervloog meteen. Moedeloos wierp de gevangene zich op de knieën en zocht troost in het gebed.

Toen stond hij op en brak het brood der bedrukt-heid, dat zijn dagelijksche spijs was. Hoe lang nog? Maar nauw had hij de eerste bete in het brood gedaan of een kreet ontsnapte hem. Hij voelde iets hards. Hij bezag het brood weder en zie, 't bevatte een klein, donker voorwerp. 't Was een stalen vijl. De bedoeling was duidelijk.

Een zucht van verlichting steeg op uit de borst van Don Estevan, terwijl hij fluisterde: God loone mijn trouwen knecht. Hij wist niet, hoe ook deze op dat oogenblik God dankte, die hem het hoogst moeilijk, uiterst gevaarlijk werk wel had doen gelukken. Er was nu althans eenige kans op redding. Eenige — ook de eenige. Want dat het kwaad ten volle over Don Estevan was besloten, bleek wel 't best daaruit, dat hem zelfs geen nieuw verhoor was toegestaan.

(Wordt vervolgd).

„HOE HIJ ITALIË ZAG”.

(Ook een reisverhaal!)

'k Zat eenige minuten in een hotel en hoorde ongevraagd en ongeweigerd een verhaal, dat me belang inboezemde. Niet ver van mij zat een oud-achtig heer alleen, vol aandacht voor zijn bittertje. Eensklaps roept hij: „Wel verdraaid! Piet, ben jij daar terug? Kom hier, oude jongen, en vertel reis! Waar ben je geweest en wanneer ben je thuis gekomen?”

De aangeroepene kwam nader; een groote, breede, beenderige man van ongeveer zestig jaar, niet heel deftig, maar wel heel rijk, dat kon men zien of veronderstellen aan zijn dockspeld, ringen enz.

„Dag Joris! Ja, we kwamen gisterenavond terug; we benne naar Rome geweest.”

Natuurlijk volgde de geestigheid: „En heb je de pauze gezien?”

„Luister nou! We kwamen eerst in Londen.”

„Hé!” riep Joris en ik dacht ook: „Hé?”

„Ja zie je, je hoort zooveel van Londen, dat daar gingen we eerst heen; met de nachtboot. Dat is niks, hoor! Schudden en niet slapen; heel vroeg op en maar weer voort. Nou we hebben Londen goed gezien; alles wat je in twee dagen der van zien

VISSCHERSBOOTJE OP DE ZEE VAN GALILEA.

kan; het Hydepark, de Theems, de Pauluskerk; dat's een leelijk ding, maar je voelt dat je in een kerk bent. Nou, de volgende avond over Dover naar Calais, naar Genua. En toen met de boot naar Napels zie je. Dat is een aardige stad, heel aardig, in Italië zie je. Daar leit de Vesuvius vlak bij, dat is wat ze noemen een krater. Wij d'r op natuurlijk. Ze zeëen: neem een gids mee! Wat gids, zei ik, en 't ding leit vlak voor je! Nou, we namen ieder een paard en toen naar boven. Een rit van wel anderhalf uur."

"Was je toen boven?"

"Neen, anderhalf uur heen en terug. We waren wel niet heelemaal boven, maar toch zoo goed als... Nou, me broer wou verder en die ging dan ook, ik zei nog: Karel, ga nou met ons terug, want je weet niet waar je belandt. Die kwam dan ook 's avonds terug in een allerdeplorabelsten toestand, heelemaal verformfaaid. 'k Zeg, had je nou naar mijn wijzen raad geluisterd dan zag je er nou nog netjes uit. Ben je boven geweest? Nee, zeitie, niet heelemaal boven. 't Is zoo allemachtig hoog!"

Nou, de volgende dag dan gingen we naar Pompeji. Dat benne twee steden die ze opgegraven, naar boven gebracht hebben. Interessant zie je, een heel goed café, hoor! uitstekend café.

Toen den volgende dag naar Rome. Napels ligt prachtig aan 't water en dan zie je in de verte de Vesuvius. Waar je wandelt zie je slakken."

"Slakken?"

"Ja, zie je net als steenen; die benne uit de berg gekomen. Ze zeggen die spuugt de berg uit. Nou, toen naar Rome. Daar heb je een museum, daar vind je alles uit Pompeji terug.... Nee, dat was in Napels. Laat reis zien! Je raakt in de war als je zoo overal komt. Nou, 't doet er niet toe; maar zooals ik je al vertelde we hadden Pompeji al zelf gezien. Dan heb je er het Kapitoel. Daar bewaren

ze de wolf, waar zooals ze zeggen, het Romeinsche volk uit ontstaan is. Een levende wolf; zie je als de eene dood is nemen ze een andere. Nou, al die vertelsels laat je voor wat ze zijn, je kijkt het dier aan. Maar 't is er aardig hoor! Je ziet er eigenlijk allemaal priesters en kerken. Priesters en kerken. Nou, je hebt als jongen zooveel van die keizers gehoord van twee duizend jaar, dat dat wil je dan wel reis zien. Ze hebben daar ook een grot, daar benne we in geweest, zoo groot zoowat als dit tafeltje, zie je: de ingang, hij is verder erg diep. Daar heeft Nero nog in geslapen, maar je bent er ook niet bij geweest. Die het 't laatst vertelt leeft nog! Nou, dan heb je er de Pieterskerk. Zie je de St. Paul- of Pauluskerk is in Londen zooals ik zei, maar dit is dan de Pieterskerk. Daar kerkt de paus altijd zie je.

Nou, de volgende dag gingen we naar wat ze noemen de Campagne. Waar die naam van daan komt? ze zeggen omdat het zoo'n heisakeratie is om er te komen noemen

ze dat een campanje. Allemaal kraters hè! Uitgebrande bergen zie je, allemaal uitgebrande bergen. Ook met slakken. En nog vuurspuwende bergen. Daar komen ook slakken uit."

"Die zijn dan zeker warm?"

"Ja de warme daar kan je je handen niet aan houden. Maar van de uitgebrande kraters die zijn koud. Dat's al jaren geleden, eeuwen! Toen kwamme we bij een en toen zei de eene gids tegen de andere: Steek die nou reis an! Nou, hij deed het en toen begonnen ze allemaal te branden van het vuur dat wij aanstakke.

Toen naar Venetië! Curieus! Daar bestaan geen trekdieren. Je doet alles te voet, en waar je niet loopen kan vaar je in schuitjes. En toen terug."

"Ben je nog in de Gothardtunnel geweest?"

"De Gottaartunnel? Ja. Niks an! Drie kwartier in donker in de rondte draaien en dan kom je aan de andere kant er uit. Nou, toen door Zwitserland. Dat's mooi. Allemaal bergen en meren. En toen naar huis!"

"Kerel, je hebt wat gezien! En wat zei je vrouw wel?"

"Men vrouw? Die was in Zandvoort".

Toen werd het me te machtig en ik vertrok.

W.

UIT FRIESLAND.

II.

IN DE SCHUUR.

Wij gaan nu een kijkje nemen in de schuur van den Frieschen boer. Al dadelijk treft u de groote ruimte van dit gebouw. Stevige gebindte, op regelmatige afstanden van elkander geplaatst vormen het geraamte, omgeven door een steenen muurtje ter hoogte van eenige voeten en gedekt door riet of pannen.

Schuur en koestal staan niet op zichzelf maar vormen saam één geheel. De vloer der schuur is van aarde en het voorste gedeelte wordt de dorschvloer geheeten. Hier is het waar de boer zijn granen laat dorschen, waar de vlegel (kneppel zeggen de Friezen) het graan uit de hulsels slaat, waar de dorschvloerrol rondloopt om zaadknoppen te pletten en de wanmolen daarna gereed staat om zaad en hulsel, kaf en koren van elkander te scheiden.

Heeft een stedeling vaak moeite tot recht begrip van het woord des Doopers: „Wiens wan in Zijn hand is en Hij zal Zijn dorschvloer doorzuiveren en Zijn tarwe in Zijn schuur saambrengen en zal het kaf met onuitblusschelijk vuur verbranden”, den dorpsbewoner waarvan wij spreken is deze uitspraak in 't minst niet vreemd. Wel sprak ik daar van een wanmolen, een voorwerp zoo groot dat niemand het zoo maar in zijn hand zal nemen, maar waar groote, platte windborden, geplaatst in een as, in draaiende beweging gebracht het kaf voor zich uitjagen terwijl het kostbaar zaad in een bak valt, daar staat toch de wan, een platte, teenen mand met tamelijk groot oppervlak, voor den mond van den wanmolen opdat korels die licht zijn, maar toch nog zaad door deze wan mogen opgevangen. Straks neemt de boer deze wan in zijn hand om ook hier hetzelfde te doen wat de wannolen deed, dat is zuiveren, kaf en koorn scheiden.

Er zijn sommige vruchten die op het veld zelf gedorscht worden, b. v. het koolzaad. De stengels dezer plant, die met z'n allen een groote plaats innemen maken dit wel noodzakelijk. Ook is koolzaad eene der zaden die de boer vlug van de hand doet.

Het repelen van het vlas d. i. op een daarvoor ingericht werktuig, de knop dezer vrucht van den stengel halen, geschiedt mede op het open veld, doch overigens vindt het dorschen in de schuur plaats en worden de vruchten binnengeleden en in de daarvoor bestemde vakken opstapeld tot den wintertijd. Wanneer de vorst belet den grond te bewerken dan kunt ge langs de schuren der Friesche bouwboeren gaande de regelmatige vlegel-slag van dorschende arbeiders hooren. Mede wordt 's winters bewerkt het vlas, doch dit niet in de schuur maar in afzonderlijk daarvoor bestemde hokken (braakhokken). Het vlas moet zooveel ondergaan eer het is, waarvoor het wordt gekweekt, dat wij ons voorstellen in een afzonderlijk schetsje u het leven en lot van deze plant te melden.

Komt ge in Holland, waar de schuren in den regel veel kleiner zijn dan in Friesland, dan valt het u op dat de Hollandsche boeren hooibergen naast hun schuurtje hebben staan. Een blok hooi, behoorlijk gedekt door een kap, dien men naar verkiezing hooger of lager kan stellen, staat in de buitenlucht. De Friesche boer brengt ook zijn hooi in de schuur.

Eenige duizenden kilo's worden in de hooivakken van den schuur saamgebracht om 's winters als 't vee op stal staat, onder meer, tot veevoeder te dienen. Groote voorzichtigheid dient de boer in acht te nemen bij 't binnenhalen van hooi. Ik bedoel daarmee dat hij secuur moet toezien wat de geschiktste tijd is van binnenhalen. Laat hij het wat te veel drogen dan: gijt de pit er hielenal uwt

(gaat het gehalte weg). Haalt hij het daarentegen binnen als er nog teveel vochtige deelen in zitten dan bestaat het gevaar voor brand door broeien. Geen zomer gaat er voorbij of er branden boerenhofsteden af tengevolge van hooibroeien.

Hooi dat weinig broeit geeft een aangename geur van zich, doch als 't sterker begint kunt ge een brandlucht gewaar worden. Komt het zoover dan gaat de boer luchtgaten delven in zijn opgestapeld en door de zwaarte dicht in elkander gepakte hooi. Arbeiders die deze zware taak verricht hebben weten u te zeggen hoe moeilijk dit werk is. Langer dan vijf minuten houdt men dit spitten niet vol. Men staat in de nauwe, maar steeds dieper wordende opening, omgeven door vier wanden waaruit het vuur elk oogenblik dreigt naar buiten te slaan. Weet men door delven van gaten het vuur te bezweren dan wijkt zeer zeker het brandgevaar en 't nachtelijk waken houdt op, maar het hooi heeft veel soms alles van zijn waarde verloren. In den jongsten tijd houdt men er nog al van het gras dadelijk na het maaien in te kuilen (dit geschiedt in 't veld) en dit ingekuilde gras 's winters te voederen. Sommigen, gelijk altijd met nieuwe dingen 't geval is, loopen er hoog mee weg, anderen willen er niets van weten. Over 't voedergehalte spreken wij als zijnde daarmee onbekend, geen oordeel uit. Wat wij wel weten is dat dit ingekuilde gras een vreeselijken stank verspreidt en als zoodanig zichzelf niet aanbeveelt.

'k Vergat nog u te zeggen dat de ruif der paarden door 't optrekken van houten kleppen van uit de schuur gevuld wordt met malsche klaver, gras, of hooi. De ruif heet in Friesland een krèbbe (krib) en wanneer 't bij menschen er nu niet te breed aanzit, of wel wanneer iemand te gierig is om zijn ondergeschikten behoorlijk voedsel te geven wordt in oneigenlijken zin gezegd: de krèbbe hinget der heech, (de krib hangt daar hoog) m. a. w. je hebt er het niet te ruim.

Hebben we gelegenheid gehad den koestal en de schuur, de heerlijkheid van den boer, te bezichtigen, thans willen we eens een kijkje in de boerenwoning nemen. Op gevaar af een beetje onbescheiden genoemd te worden willen wij eens zien hoe de boer en de boerin en hun ondergeschikten den dag beginnen, voortzetten eindigen en tegelijkertijd eens opnemen hoe zij in de week en op Zondag gekleed zijn, wat hun huisraad is enz. Doch daarover een volgende keer.

WAARMEE TE BEGINNEN.

Klankwisselend en klankhoudend.

We hebben de werkwoorden in de twee genoemde soorten verdeeld, wat hun vorm betreft. Dit dient nader toegelicht.

Gelijk we zeiden is het getal vormen van een werkwoord in onze taal niet groot. Toch geven die vormen zeer vaak aanleiding tot „verschrijvingen”. We bezien ze dus wat nader.

Bij elk werkwoord kan men onderscheiden den stam en den uitgang. Den eersten verkrijgt men door *en* waarop bijna alle werkwoorden uitgaan (in enkele gevallen een enkele *n*) weg te laten, b. v.

loopen heeft tot stam *loop*.
staan „ „ „ *sta*.

Dit nu wetende gaan we de vormen na, de gebruikelijke volgorde daarbij in acht nemend.

Bij elk werkwoord onderscheidt men met het oog op den klank drie hoofdvormen, d. i. hier, de drie vormen waaruit blijkt of, en zoo ja hoe, de klank wisselt.

Deze drie vormen zijn:

- 1 het werkwoord zelf.
- 2 de verleden tijd.
- 3 het verleden deelwoord.

Dit laatste (over deelwoorden later) vindt men door voor het werkwoord te plaatsen:

ik heb
of
ik ben
b.v. ik heb *geroepen*.
ik ben *gekomen*.

Zoo krijgen we dan bijv. van de werkwoorden *leeren* en *praten*:

leeren — leerde — geleerd.
praten — praatte — gepraat.

Ieder ziet, dat de *ee* en de *a*, de stamklanken in alle vormen *behouden* blijven.

Maar we hebben nu ook de werwoorkden *nemen* en *bidden*.

nemen — nam — genomen.
bidden — bad — gebeden.

Ieder ziet dat hier de klank *wisselt*.

e — a — o.
i — a — e.

Men kan zelf verder onderzoeken en zal dan steeds vinden dat een werkwoord tot een der twee soorten behoort.

Men zal dan tevens opmerken dat:

het verl. deelwoord der klankhoudende uitgaat op *d* of *t*.
en dat de klankwisselde op *n*.

b.v. geleerd, gepraat, gekomen.

De verleden tijd van een klankhoudend werkwoord wordt dan ook gevormd door achter den stam *de* of *te* te plaatsen, b. v.

leer — leerde.
werk — werkte.

Wanneer men nu *de* of *te* moet zetten weet een Nederlander op het gehoor af. En dan weet hij meteen of hij aan 't eind van het deelwoord *d* of *t* heeft te schrijven.

Geleerd heeft een *d*, want de verleden tijd is *leerde*.

Gewerkt heeft een *t*, want de verleden tijd is *werkte*.

De verleden tijd van een klankwisselend werkwoord vormt men *niet* door achtervoeging, maar door verwisseling van klank.

b.v. loop — liep.

spreek — sprak.

Zoowel bij de klankhoudende als de klankwisselende werkwoorden is een vaste regel op te maken. Er zijn echter enkele werkwoorden die vaak allerlei onzekere afzonderlijke vormwisselingen hebben, en daarom onregelmatige geheeten.

Het sterkst blijkt dit b.v. uit het werkwoord *wezen* of *zijn*.

Dit heeft behalve *twee* grondvormen, wat zeer zelden voorkomt, nog deze:

zijnde.
geweest.
ben.
zijt.
is.
was.
waart.
waren.
zij.
ware.

Zoo ook maakt *staan*: *stond*; *gaan*: *ging*, enz.

We staan hier echter niet langer bij stil, wijl 't gebruik al deze vormen doet kennen.

We komen nu tot de *tijden* in 't algemeen en hebben dan b. v. van „loopen”:

1 den tegenwoordigen tijd: *ik loop*.
2 den onvolmaakt verleden tijd: *ik liep*.
3 den volmaakt verleden tijd: *ik heb geloopt*.
4 den meer dan volm. verl. tijd: *ik had geloopt*.
5 den 1en toekomstenden tijd: *ik zal loopen*.
6 den 2en „ „ „ *ik zal geloopt hebben*.

Deze alle behooren tot de *aantoonende wijs*.

Dezelfde tijden vindt men in de *bijvoegende wijs*.

Dan zijn de vormen:

ik loope
ik liepe
ik hebbe geloopt
ik hadde geloopt
ik zoude loopen
ik zoude geloopt hebben

Hierbij zij opgemerkt:

1. Dat men voor de praktijk met deze schoolsche indeeling weinig uitvoert. Feitelijk zijn er als gezegd maar *twee vormen* voor de tijden, die van 1 en 2. De rest zijn saamstellingen.

2. De namen zijn soms al heel dwaas, bijvoorbeeld *meer dan volmaakt*. Doch eenmaal in gebruik, blijven ze behouden, duidelijkheidshalve.

Ten slotte zij opgemerkt, dat tal van werkwoorden die klankwisselend zijn, soms, ook uit onkunde, als *klankhoudende* worden gebruikt, bijv.:

ik wuschte voor *ik wiesch*
ik meette „ *ik mat*
ik stootte „ *ik stiet*
gebrouwd „ *gebrouwen*
gezout „ *gezouten*

De klankwisselende werkwoorden hebben de oudste brieven; doch met den tijd slijten zij af.

't Is echter ook waar, dat wij Nederlanders op dit punt der taal het niet nauw nemen. Soms hoort men: hij *stong* voor hij *stond*; *gebid* voor *gebeden*.

Tot zelfs bij zeer beschaafden vindt men allerlei afwijkende vormen bijv.

het hong
je bent
we hennen
we konnen

Doch deze laatste vormen zijn wel te verdedigen even als „wou” voor „wilde” enz. 't Is dwaas alles af te keuren wat geen „boekentaal” is.

DE TONG.

Jacobus III: 8 en 9.

De vuist, die zich wapent ten strijde,
Is machtig in bloedig geweld;
Maar meerdere macht heeft de tonge,
Ofschoon vaak zoo weinig geteld.

De hand moge tijdelijk heerschen,
De tonge regeert toch het meest;
De tonge kan wondren verrichten,
Als uitingsorgaan van den geest.

Zij heerscht in het woord van den koning;
Diens wil is millioenen tot wet;
Zij heerscht in de rechtspraak der goden,
Door God voor de boozen gezet.

Zij heerscht in den dichter en denker,
Voor wie, fiere leeuwgeest! gij bukt;
Zij heerscht in den zanger wiens harptoon
Der ziele haar kluisters ontruikt.

Zij heerscht in de booze geruchten,
Die wandlen en woelen op aard;
Zij heerscht in de scholen, waar weetlust
De schatten van kennis vergaart.

Zij stamelt en juicht tot den Heere
In smeeking en jub'lend accoord;
Zij davert in leugen en laster,
Die de onschuld belaagt en vermoordt.

Zij slingert haar krijschende kreten:
„Geen God en geen meester!” in 't rond;
Zij druppelt het zoet der vertroosting
In 't hart, dat door wee is verwond.

Zij schuifelt in smaad en verguizing
Die stout tegen 't heiligste woedt;
Zij fluistert en lispelt in liefde,
Die rotsen ontvlamt door haar gloed.

De tong is een striemende geesel,
Een moordpriem, een dood'lijk venijn;
Wat mensch kan haar gansch'lijk bedwingen
En houden volkomen zich rein?

De tong is een Gileads-balsem,
Een streelende cither, een schild;
O Heer! dat wij zoo haar gebruiken,
Als Gij naar uw Woord, van ons wilt.

Betoom onze arglistige tonge;
Gij weet hoe ze neigt tot het kwaad;
O, geef, dat zij meer moge melden
Uw eer, waarom alles bestaat!

*Naar de Heraut-meditatie
van 10 Jan. '97.*

H.

v. M.

UIT HET LEVEN.

Een klein misverstand.

Gedurende de slag bij Colenso lag een aantal Fransche vrijwilligers achter een kopje en vuurden, terwijl zij bij ieder schot riepen: „Fashoda, Fashoda!” Een oude Boer, die in hun nabijheid lag, schudde zijn hoofd en zeide: „Wat zijn deze vreemdelingen toch verwend volkje. Midden in het gevecht verlangen zij „fresh soda” (frisch sodawater) en wij hebben zelfs niet eens frisch regenwater.”

LEESTAFEL.

„*Godsdienst in de Zandstraat*”. Het nachtwerk van Jeruël, medegeleefd en naverteld door M. J. BRUSSE. S. J. van Looy te Amsterdam, f 0.25.

Een goedkoop boekje, dat zijn geld dubbel en dwars waard is. 't Bevat een schets van den arbeid van 't Heilsleger in de meest beruchte buurt van Rotterdam. En geen droge schets, maar een teekening in gloeiende verwen, door een ooggetuige, die overtuigd is of werd van het groote nut door 't Heilsleger daar gesticht. Men leest achter elkaer voort alsof 't een roman ware; en toch voelt ieder dadelijk: de schrijver overdrijft niet.

In zulke toestanden als de schrijver ons voor oogen stelt helpen de gewone middelen niet. Ter bestrijding van de schrikkelijke ondeugden van wellust, dronkenschap en dergelijke, zooals ze zich in de onderste lagen der maatschappij ontwikkelen, is niets zoo geschikt als het Heilsleger.

„*Krotten en sloppen*” door L. M. HERMANS. S. C. van Looy te Amsterdam, f 0.25.

Een merkwaardige brochure over een der moeilijste vraagstukken. Ieder weet dat in groote steden duizenden leven in zoogenaamde woningen, waarvan echter de meesten toch geen begrip hebben; zoo slecht zijn ze. Maar hoe daarin verandering te brengen? Hoe slecht ze zijn, stelt Hermans ons zeer levendig voor; misschien een enkele maal met al te schrille kleuren. Maar zeg voor een oogenblik dat hij 50 pCt. overdreven heeft, dan zijn 't nog geen woningen waar men een menschaardig bestaan leidt. Hermans' vlugschrift kan goeddoen; er zijn, ook onder hen die werkelijk het lot van minderbedeelden willen verbeteren, nog duizenden, die niet begrijpen dat een gezin op zijn minst vier kamers noodig heeft: woonkamer, slaapkamer voor de ouders, en voor elke groep kinderen van beide seksen een kamer. Daar zijn we nog zeer, zeer ver van af!

Hoe komen we er? Hermans geeft in zijn laatste hoofdstuk een kort overzicht van wat er totantoe gedaan is en — nog veel korter — van wat er zijns inziens moet gedaan worden. Dat is gemakkelijk gezegd. Men kan groote aanmerkingen maken op wat Hermans wil. Maar toch zal ieder, die waarlijk het goede in dezen wil, toestemmen: We kunnen hem gemakkelijk critiseeren, maar iets anders er tegenoverstellen is niet zoo licht.

Worde zijn boekje veel gelezen en drage het vrucht?

W.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

DE PSALMEN.

Niet over de psalmen zelf, maar over de berijming der psalmen, die bij ons in gebruik is, wenschen we zoo nu en dan een enkel woord te zeggen. Bij al de voortreffelijke eigenschappen, welke deze berijming bezit, heeft ze groote fouten en nadeelen. Niet zelden was de dichter de stof niet meester. Verscheidene keeren laat men ter goeder trouw den psalmist heel iets anders zeggen dan hij ooit bedoeld heeft. En dikwijls is onder de berijming de psalm op zijn minst dubbel zoo groot geworden als hij oorspronkelijk was.

Voor al het laatste is zeer bedenkelijk. Zeer veel wat slechts menschenwerk is, ja veel wat tegen Gods Woord ingaat, kreeg daardoor het burgerrecht bij de Christenen, waardoor het menschenwoord voor een onfeilbare uitspraak van God wordt aangezien en aangehaald. Ontdoet men de „berijming” van het overtollige en van alles wat in 't geheel niet in 't oorspronkelijke staat, dan blijft in sommige gevallen slechts de helft over. Maar die helft is er dan ook zooveel te beter om. Laat men Psalm I niet meer zeggen dan hij werkelijk zegt, dan kan alles in twee, in plaats van in vier verzen samengevat worden. Het luidt dan ongeveer zoo:

Welzalig wie in der godloozen raad
niet wandelt, niet op 't pad der zondaars staat,
niet nederzit bij spotters; maar wiens zinnen
gestaag Gods wet bepeinzen en beminnen.
Hij is een boom aan heldre beek; steeds draagt
hij ooft en loof; al wat hij aangrijpt slaagt.

Zoo zegenrijk is de godlooze niet,
maar kaf, dat voor den minsten windvlaag vliedt.
Hij zal niet in 't gericht bestaan; onheilgen
't gezelschap der rechtvaardigen niet veilgen.
God ziet den weg van hen die recht doen aan.
De weg der goddeloozen zal vergaan.

Ook volgt hier een proeve van Psalm XXIII:

Mijn herder is de Heer, niets zal me ontbreken.
Hij legert me, om zijn naam, aan stille beken
in graazge wei; verkwikt mijn ziel; mijn treden
leidt hij in 't spoor van zijn gerechtigheden.
Al ga 'k door 't dal der doodsschauw, 'k zal niet vreezen;
zijn stok, zijn staf zal mijn vertroosting wezen.

De tafel plaatst ge en dekt ge voor mijn oogen.
Mijn weerp partij moet machtloos dat gedoogen.
Gij zalf mijn hoofd met olie, en mijn beker
vloeit over; van uw goedheid ben ik zeker.
Mij volgen de weldadigheeden mijns Heeren.
'k Blijf in zijn huis mijn leven lang verkeeren.

En van Psalm XXXIII:

Zingt vroolijk in den Heere Heere!
Rechtvaardigen, u voegt de dank.
Met harp en luit bewijst hem eere.
Psalmzingt hem bij des orgels klank.
Mengt hem nieuwe accoorden.
Recht zijn 's Heeren woorden

Trouw is wat hij doet.
 't Vlekloos recht onthult hij.
 Onverpoosd vervult hij
 De aarde met zijn goed.

De heemlen schiep het woord des Heeren,
 de Geest zijns monds hun vlammeend heir.
 Hij doet de zoute waatren keeren
 en stort ze in 's afgronds schathuis neer.

Dat heel de aard hem eere,
 vreeze voor den Heere,
 siddre voor zijn raad.
 Geen gebod is wissel;
 want hij spreekt en 't is er,
 hij gebiedt en 't staat.

Der heidnen raad vernielt de Almachte;
 zijn hand verbreekt der volken gril.
 Maar eeuwige, tot in 't verst geslachte,
 bestaat zijn raad, geschiedt zijn wil.

Zalig zijn te roemen
 die hem koning noemen,
 't volk welks God hij is;
 dat hem mag behooren,
 dat hij heeft verkoren
 tot zijn erfenis.

De Heer van uit den hoogen hemel
 blijft alle menschen gadeslaan,
 schouwt uit zijn woonplaats hun gewemel,
 formeert hun hart en keurt hun daan.

Koningen behalen
 niet hun zegepralen
 door hun overmacht.
 Heldenmoed ontzet niet;
 't strijdros faalt en redt niet
 door zijn groote kracht.

Gods oog bestraalt hen die hem vreezen
 en beiden; in gebrek en dood
 zal hij hun schild, hun helper wezen.
 Op hem steunt onze ziel in nood.

Hij, wien we ons vertrouwen,
 op wiens naam we bouwen,
 maakt ons 't harte blij.
 Dat uw zegeningen
 ons, o Heer, omringen.
 Op u hopen wij.

*Bij deze proeven zijn de
 gewone melodieën gehouden.*

W.

ZIJN OFFER.

DOOR

J. A. WORMSER JR.

„Slap, mijn lief kindeke, sluimer zacht.
 Moederlief houdt bij uw wiegje de wacht.
 Droom van den hemel zoo groot en zoo goed,
 Die door de ruiten ons vriendelijk groet.

Als gij eens groot wordt dan vaart gij ook mee
 Over de blauwe, wijde zee.
 'k Hoor reeds der buren jubelende stem:
 Wim gaat naar zee toe, God zeeg'ne hem!"

Moeder's stem zong langzaam, terwijl haar voet
 de wieg op de maat zachtkens schommelde.

In de schamele woonkamer gluurde de maan over
 de lage gordijnen naar binnen.

Daar buiten zong de geheimnisvolle zee het
 sluimerlied voor de aarde. De duinen lagen droo-
 merig en het groene water dat gestadig tegen hun
 voeten aanspoelde en weer terugliep, lag nu zoo
 breed en zoo kalm in de maanlichtverzilvering, alsof
 het nimmer in woede op hen was aangevallen en
 de stukken en flarden er in heete gramschap had
 afgescheurd.

In de kleine woonkamer zat de visschersvrouw
 neuuriënd, terwijl haar oogen naar buiten staarden.
 De walmende petroleumlamp wierp lange spookachtige
 schaduwen tegen de muren en de zoldering.

„Waar mag uw vader bij nacht toch zijn?
 Waar blinkt zijn boeg in de maneschijn?
 D' eeuwige Vader is ons nabij
 Dat is voldoende voor u en voor mij!"

Het kleine jonkske in de wieg keerde zich dreinend
 om. „Stil, stil, mijn jongske", fluisterde de vrouw
 en zij wiegde weer voort en zong opnieuw tot de
 kleine stil lag en ingesluimerd was.

Aan haar knie stond een blond knaapje van
 tien jaren. Hij had den vlaskop in haar schoot
 gelegd.

„Als gij groot wordt gaat gij niet naar de zee
 toe, niet waar Wimske, mijn jongske", zei ze fluis-
 terend de hand over den krullekop strijkende, „gij
 blijft bij moeder, er is op land ook nog wel een
 stukske brood te verdienen". Het knaapje hield het
 hoofd op de schoot en zweeg.

„Niet waar, mijn jongske", herhaalde de moeder,
 „gij blijft bij mij. Als uw vader op zee zwerft heb
 ik toch u nog bij mij."

Het jongske bleef zwijgen en de moeder zuchtte.
 „Waarom zucht moeder dan?", vroeg de knaap
 het hoofd opheffend.

„Omdat ik u zoo graag bij mij zou houden mijn
 jongske", zeide de moeder, „zult gij niet?"

„Och moeder", zie het knaapje zacht, „och
 moeder, ik zou ook zoo graag naar zee gaan. Hoor
 hoe zij zingt en lokt. Als ik grooter ben ga ik
 met vader op zee, niet waar moeder, niet waar?"

Stil zat de moeder en de jongen stond met het
 hoofd tegen haar aangedrukt. De kleine man in de
 wieg begon weer te bewegen en te kreunen.

„Sst, sst", zuste moeder en zij wiegde weer en
 zong:

„Eens wordt uw moeder weer kind als gij
 Want als een damp vliegt de jeugd voorbij,
 Als gij pas bloeit, is haar blos verkleurd,
 Wilt gij dan waken op uwen beurt?"

De kleine lag weer stil. En terwijl de voet op en
 neer ging zat de vrouw stillekens naar buiten te
 staren.

„Ja, nu was de zee toch mooi", dacht zij, „zoo
 effen, zoo kalm. Wat scheen de maan mooi en wat
 blonken de sterren vriendelijk als vroolijk lonkende
 engelenoogen. Daarboven ja, daar woonde de Eeuwige
 Vader, die haar man zou bewaren en ook haar

jongens als zij groot waren en meegingen. Want zij wist het wel:

„Een Hollandsch kind, het is bekend,
Vindt op de zee zijn element.”

en haar jongens geen Hollandsche kinderen! Neen, God zij dank, dat waren ze in merg en been.”

Maar och! ze had ze toch ook zoo gaarne bij zich gehouden.

„Wimske”, fluisterde zij weer, „beloof gij uw moeder niet naar zee te gaan vóór zij dood is.”

„Moeder”, kreet de knaap, „ik kan niet, ik kan niet. O ik houd van u zooveel, maar ik kan 't niet beloven”.

„'t Is goed, mijn kind”, zeide de moeder, „ga dan met vader, God zal ook u wel behoeden.”

Haar hart schrijnde en haar oogen werden vochtig. Ook die kleine man in de wieg zou later naar zee gaan, zij wist het wel.

Maar die angst, o God, die angst, als zij avond aan avond zat te wachten. En dan, als de zee tot in haar diepste kolken bruiste en woedde en zij eenzaam zat met bang kloppend hart, de handen in smeking gevouwen, dan wist alleen de Eeuwige Vader wat haar hart leed en wat angst en zorgen op haar aandrongen.

En toen Wimske op de eenvoudige armelijke bedstede lag te slapen en zij een kus gedrukt had op de door de zee verweerde haren, toen blies zij de lamp uit en zat naast de wieg te staren naar buiten, over het duinzand naar de wijde ruime zee die lag te glinsteren in het reine heldere maanlicht . . . .

Temidden van de kokende, dol-opgezweepte golven werd de kleine visschersschuit heen en weer geslingerd als een blad in een dwarrelwind. Ai mij, wat een golf dringt met vraatzuchtige vernieling op de kleine boot aan.

Zwart en dreigend joegen de wolken langs den donkeren hemel. Even worden ze door den gierenden stormwind aan flarden gescheurd, een enkele straal van de maan werpt een bleek licht op de woedende wit schuimende golven, maar zwaarder pakken ze weer saam, en de huilende wind klinkt als een hoonlach, nu hij de wolken weer voor de sterren drijft en den zeeman den koers en het stuur ontneemt.

Bij het roer stond, zich vastklemmend aan de verschansing de visscher met de stormkap op. Dichtbij hem stond een knecht aan de mast geklemd. Hier was geen stuur meer te houden, hier was 't een drijven op Gods genade.

In de nauwe lage hut lag een kleine knaap aan de kooi zich krampachtig vasthoudende. De lamp knarste bij iedere tuimeling in de roestige scharnieren. Hoe de wanden kraakten en steunden! Den jongen stond het angstzweet op het gelaat. De schaduwen die de slingerende lamp op de muren en de houten zoldering wierp, ze werden in de door angst verhitte verbeelding van den knaap spookgestalten. Hoor, nu giert weer de wind boven het bulderen van de golven hoog uit! Ze bespot de kleine nietige menschen, die den strijd aandurven met de in gramschap ontstoken elementen.

„O God!” kreunde de jongen, „wat een verschrikking was zulk een noodweer.” En dat *hij*

kleine arme knaap er de schuld van was, dat was het juist wat hem zoo deed ineenkrimpen van angst. Dat zijn vader en de anderen *door hem* verloren waren! En zijn moeder, die nu handenwringend zou zitten in de kamer! Want dat wist hij, er was geen twijfel aan, hij was de schuldige.

De kleine knaap klemde zich vaster aan de kooi toen hij zich van de knieën oprichtte en op den wijkenden bodem stond.

Van morgen hadden ze 't gelezen, dat vreeselijk verhaal van Jona.

Hij herinnerde zich in zijn angst de geheele geschiedenis.

„En Jona maakte zich op om te vluchten naar Tarsis van het aangezicht des Heeren. . . . Maar de Heere wierp een grooten wind op de zee; en er werd een groote storm, zoodat het schip dacht te breken.”

Ai, mij, wat steunden die wanden weer of zij saamgedrukt zouden worden, en geen spant in zijn voegen zou blijven.

„Toen vreesden de zeelieden, en riepen een iegelijk tot zijnen God.” Maar hij, de arme kleine Wim, hij kon niet roepen tot zijnen God. Want hij, — vader noch een ander wist het —, hij was ook vluchtende van het aangezicht des Heeren.”

De kleine knaap kromp ineen van angst en berouw. Hij durfde niet bidden. Daar maakte de boot wederom een tuimeling of zij omgekeerd zou worden. „O, die angst”, snikte het kind in koortsige wanhoop dof rondstarende.

Als het maar bedaren wilde dat schrikkelijke tempeest.

Want hij, de kleine wanhopige Wimske, hij was de oorzaak dat God nu de zee zoo vreeselijk opzweepte en die grooten wind op haar geworpen had!

Hij had het zijn moeder beloofd niet naar zee te gaan, vóór hij groot was, ééns op een avond toen zijn moeder het hem weer zoo smeekend vroeg. En hij, Wimske, was hij al groot? Wel neen, was er ooit kleiner, nietiger schepsel in een arme bekrompen hut, temidden van de gapende kolken en de afgronden der zeeën geweest, dan hij.

En omdat hij zijn belofte geschonden had, daarom kwam nu God, voor wien Jona eens gevlucht had, ook hem zoeken.

„O, 't was zoo vreeselijk, 't was schrikkelijk,” steunde de knaap.

Zijn slapen klopten van de koorts. Daar was weer die hoonlach van den wind. „Wim dacht te vluchten voor God! ha! ha! ha!” Het gierde door het want en de touwen, „Ha, ha, ha!” hoonde het.

„Toen vreesden die mannen met groote vreeze en zeiden tot Jona: Wat hebt gij dit gedaan? Want de mannen wisten dat hij vlood van het aangezicht des Heeren: want hij had het hun te kennen gegeven.”

Wim had dat niet gedaan!

„Wat zullen wij u doen opdat de zee stil worde?” vraagden die mannen, „want de zee werd hoe langer hoe onstuimiger.”

Daar kwam weer een nieuwe golf aan. O, wee en weer een en weer een. Het schip stampde, kraakte, werd op en neer geworpen, dat uit alle hoeken zuchten en jammerklachten schenen te komen.

„En Jona zeide: Neem mij op en werp mij in de zee, zoo zal de zee stil worden.”

„Ja,” zei Wim dof, wanhopig, „er zit niets anders op. Hij moest zich net als Jona in de zee werpen om zijn vader en de anderen te redden.” Hij dacht er niet aan of er voor hem misschien ook een groote visch zou komen om hem op te slokken. Dat was voor de kleine Wim niet noodig.

De arme, kleine boeteling kroop door het zwarte gat het dek op. Ai, wat zweepten die dreigende wolkgevaarten langs den hemel, wat bulderden de golven, wat sloegen ze over den boeg van het kleine schip, dat lag te steigeren op de witte koppen.

Daar stond zijn vader bij het roer, zijn lieve vader die nu door zijn schuld zou verloren gaan. Wim kroop, zich aan het dek klemmende, naar de verschansing. Hij klom met alle inspanning er tegen op, en keek in de zwart gapende afgrond van ruw opgezwepte golven. „Het moet” zei Wim dof, hopeloos, „anders gaan allen verloren.”

Doch plotseling voelde hij een ijzeren greep in zijn hals en aan den schouder. Wim kromp ineen. „Goddank”, riep de visscher uit, „dwaze jongen, één seconde nog en gij waart over boord geslagen.”

Wim snikte of hem het hart breken zou. Met inspanning van alle krachten droeg de visscher den kleinen knaap naar de hut en legde hem op de kooi.

Het water droop hem uit de kleeren, en hij was doodsbleek. „Vergeving, vader”, snikte hij, toen viel hij bewusteloos neer.

In de kleine kamer, waar de middagzon lachend naar binnen gluurde en speelde in het koper van de lamp, en de blinkende pannen bij de haard, zat de visschersvrouw bij de bedstede waarin haar Wimske lag met de blauwe oogen op haar gevestigd. Hij had fluisterend het haar gebiecht zijn groote schuld, en verteld zijn angst en zijn wanhopig besluit.

Zij vouwde de handen in een stil gebed tot den Eeuwigen Vader die haar lieveling behoed had en vroeg toen: „En gaat Wim nu niet weer naar zee voor hij groot is, mijn Wimske, mijn jongske.”

En Wim, met de eerlijke oogen op haar gericht zei het zoo plechtig: „Neen moeder, niet vóór ik groot ben als vader, maar dan ga ik ook naar zee, niet waar moeder?”

Het kleine manneke in de wieg begon te dreinen en te huilen. Zij trad naar de wieg toe en schommelende zong zij:

d'Eeuwige Vader is ons nabij
Dat is voldoende voor U en voor mij.

Eens wordt uw moeder weer kind als gij
Want als een damp vliegt de jeugd voorbij.
Als gij pas bloeit, is haar blos verkleurd,
Wilt gij dan waken op uwen beurt?

En als zij eindelijk haar oogen sluit
Kies dan een plekje in de schaduw uit.
Leg er haar neer met een stillen traan,
Hef er een psalm tot haar slaapzang aan.

5 Sept. 1901.

LICHT EN DONKER.

Van rondom een plechtige stilte, nu en dan slechts gestoord door gedempte kinderstemmen, van het dorpsplein, in de verte doordringend tot den doodenhof.

De avond was gedaald en de zon op het ondergaan. De bedrijvigheid des daags maakte plaats voor rust en kalmte. Mensch en dier verpoosden van den arbeid.

In de verte het dorpje, welks bewoners nog niet ter ruste gegaan, zich eenige oogenblikken verfrischten in de avondkoelte. Voor hun landelijke woningen stonden of zaten zij bij elkaar of afzonderlijk.

In de weiden rondom het dorp lag rustig het vee. En de vogelen, slapend in hun nestje, verbeidden onbewust den nieuwen morgen. Allems verminderde in de verte het gedruisch.

Hij was alleen met zijn gedachten. De omgeving stemde hem weemoedig. Boven hem de hemel, wolkeloos en helder, door enkele sterren pas verlicht; in het oosten de opkomende maan, wier zilveren stralen straks over dit vredig oord een bekoorlijk schijnsel uitgieten zouden; van de boomen en struiken van rondom de takken onmerkbaar bewogen door een zacht koeltje; aan zijn voet de bloemen met gesloten kelkjes, weemoedig sluimerend.

Daar stond hij in de nabijheid van een hoogen populier, waar hij evenwel niet moest blijven. Verder — tot aan den voet van dien breedgetakten treuresch. Langzaam, zeer langzaam trad hij nader. Eindelijk bleef hij staan. Hij was gekomen op de plek, waarheen zielsverlangen hem heenvoerde, want daar rustte zij — onder dien blauwen zerk.

„Sluimer voort, lieve; rust uit van uw lijden en strijden. Ik breng u mijn avondgroet. Ik weet: gij zijt thuis bij uw Heiland. Ik, arme dool nog rond in het oord der smarte. Gij zingt mede het danklied der gezaligden. Ik, ach, ik zing het lied van weemoed en rouwe. Voor u het bruiloftskleed — voor mij het reiskleed. Maar geduld! straks leg ik het af, en ga ook in de eeuwige vreugde. Gij gingt voor. Wanneer zal ik volgen? Wees stille en verbeid! Ja, ik wil stil zijn en in Gods schikking berusten. Toch moet ik het zalig weleer nog eenmaal overdenken”.

Zoo sprak de bedroefde, terwijl hij traag huiswaarts schreed.

Zes maanden geleden, op een donkeren Februari-morgen bracht hij mede haar hierheen. Denksmeede en sprakeloos stond hij toen nevens haar oom. Hij voelde een schrijnende pijn en moest zijn hand leggen op het door twijfel en smart verscurde hart. Wat gesproken werd bij de groeve verstond hij niet. Hij scheen gevoelloos. Zelfs geen blijk van ontroering, toen op de kist met doffen klank de aardkluiten vielen. Hij liet het toe, dat een oom hem bij de hand nam, meevoerde — en in het rijtuig beurde en zóo, strak voor zich ziende, keerde hij mede naar het sterfhuis terug. Daar zat hij temidden der anderen zonder een woord te uiten, zonder eenige verkwikking te gebruiken, immer voortdroomend. Voorbij vlood de dag en de nacht naderde. Eerst toen kwam hij tot bezinning. Smartvol ontwaken! Hij staarde als in een akelig,

grauw verschiet; hij had geen toevlucht. Donkerheid rondom hem en in hem. Alleen — droevig verlaten nu op de wereld. Bange zuchten, heete tranen het eenige wat hij had. Alles verloren, zelfs het bewustzijn van Gods liefde en trouw. Verscheurd door twijfel; heen en weer geslingerd door de meest tegenstrijdige gewaarwordingen ging hij, zwaar, gebogen dagelijks zijn tranenpad. Eindelijk een lichtstraal in die dikke duisternis. Hij kwam tot zichzelf en dacht weer na.

Met bevende lippen fluisterde hij: „o, God, ontferm U — die bange, bange weken zonder U; — ontferm U; laat mij rusten aan uw Vaderhart; ach ik ben zoo moede.”

En het werd licht voor hem; de onrust week en hij werd gelaten; en hoopte op zijn God en Vader, wiens vriendlijk oog hij erbarmend op zich zag nederblikken, wiens vaderhand zijn kille borst verwarmde en zijn harte deed ontgloeien in dank voor Hem en zijn Zoon. Toen hij wederom vertrouwde, voelde hij zich ondanks zijn gemis gelukkig. De strijd, dien hij doorworstelde, was zwaar maar het was hem toch goed, verdrukt te zijn geweest; uit de duisternis werd het licht geboren; uit twijfel en wanhoop — geloof en vertrouwen.

De weken van vertwijfeling en angst liggen twee maanden achter hem, toch denkt hij gedurig met huivering er aan terug. Zij zijn een donkere bladzijden in zijn levensboek. Veel is er dat ons ongelukkig maken kan, maar niets maakt zoo rampzalig, als het gemis van Gods gemeenschap voor wie Hem kennen.

Nu weet hij zich veilig geborgen in 's Vaders hoede en gaat voort in stilheid achter zijn Leidsman aan; trachtende te vergeten het verleden en zich uit te strekken naar wat vóór hem ligt. Voor hem het Vaderhuis en daarheen richt zich zijn blik. Immers hij gelooft in Jezus Christus en die waarborgt het hem. Daar zal hij bij zijn Heer zijn en dat zal zijn blijdschap vervullen. Daar is ook zij, die hij beminde met een onbeschrijfelijke liefde. Daar zal hij haar wederzien en altijd bij haar blijven. Zij is reeds thuis. Begeerlijk voorrecht, dat hij haar echter niet benijdt; immers beiden zijn zij kinderen Gods: zij, zalig in haars Vaders woning; hij daarheen reizend heden juichend, morgen weenend; nu hopen dan treurend. Zij zijn gescheiden, maar om eerlang hereenigd te worden. Verre van elkaar en toch — hij bij haar in den geest. Hij verblijdt zich in de toekomst, maar toch; het verleden brengt vaak een glimlach — zij het een weemoedige — hem op het gelaat. Dat verleden zoet voor het herdenken.

Schuchter jonkman als hij was, waagde hij het ternauwernood haar, de lieve blonde, door hem in gedachte steeds „de engel” genoemd, zijn hart aan te bieden. Bedremmeld stond hij toen voor haar, niet wetend hoe te spreken. En zij beseffend zijn pijnlijken toestand, door medelijden gedrongen, vroeg verlegen: „Wat scheelt u, is u iets overkomen, of uw moeder misschien niet wel?”

Die enkele geruststellende woorden gaven hem kalmte en den moed haar zijn gevoelens mee te deelen.

Het hoofd gebogen, de oogen neergeslagen, stond zij voor hem en antwoordde na eenige oogenblikken:

„Duid het mij niet ten kwade; — noem mij niet hard, dat ik daarop niet dadelijk ja zeggen kan; zulk een voorstel verwachtte ik allerminst: daarom geef mij eenige dagen van beraad — en dan zal ik u antwoorden.”

Niet lang daarna scheidden zij geroerd en weemoedig. Gedurende de nu volgende dagen een enkele vluchtige ontmoeting slechts. Hoelang schenen hem die dagen!

Eindelijk op een Zaterdagmiddag, terwijl hij met zichzelf niet eens was, of hij het wagen zou haar antwoord te gaan vernemen, maar na lang aarzelen er toch toe besloten, hoorde hij na verloop van eenige oogenblikken van hare lippen: „Ik heb gedacht en mijn Heiland geraadpleegd; ik wil uw verlangen vervullen; wat daar schemerde in mijn ziele is mij nu klaar geworden: ik heb u lief.”

Welk een bekenenis, kinderlijk eenvoudig, onschuldig!

Onvergetelijke oogenblikken, toen zij daar stonden: hij en zij — hij met een traan in het oog, sprakeeloos tot haar opziende, haar hand drukkend, elkander verstaande zonder sprake.

Hand in hand verlieten zij het plekje, hem dierbaar boven alle en wandelden langzaam den tuin door naar huis. Eenige schreden pas hadden zij gedaan, of haar moeder naderde hen. De goede vrouw werd het eerst deelgenoot van hun geluk. De lieve vrome drukte beider hand en sprak op zachten toon: „De Heer zegene u en blijve altoos uw steun en staf.”

Met hun drieën wandelden zij verder, tot de verheugde moeder hen naar binnen voering en daar aan vader en de familie mededeelde, wat zij zooeven vernam, waarop tal van oprechtgemeende wenschen volgden.

Laat in den avond scheidden zij, na afspraak morgen ochtend samen naar de kerk te zullen gaan.

Juichend van blijdschap legde hij zich ter ruste zonder behoefte te gevoelen aan slaap; juichend ontwaakte hij den anderen morgen. Vroeger dan gewoonlijk gereed, moest hij wachten tot negen uur, vóór hij naar haar ouders woning kon gaan, om haar af te halen voor den eersten kerkgang met haar als zijn liefste. Welk een geduldcoëfening!

Daar wees zijn horloge negen. Opgewonden verliet hij zijn kamer en liep met vluggen tred over straat. Tien minuten later zat hij in de huiskamer der familie op haar wachtend. Daar kwam zij. Een hartelijke groet van weerszijden, waarna zij zich nevens elkaar zetten; weinig pratend, zooveel te meer genietend van elkanders bijzijn. Intusschen schreed de tijd voort en was de wijzer op kwart voor tien gekomen. Zij moesten opstappen.

Arm in arm wandelend gingen zij verder, nagezien en bewonderd door burens en kerkgangers. In het bedehuis scheidden zij, om straks weder saam terug te keeren. Hij gevoelde zich onbeschrijfelijk gelukkig en het was als klonk in zijn ziele voortdurend eenzelfde lied: dat van dank en verrukking.

De voorzang: „Looft, looft den Heer, mijn ziel,” begon hij zachtken mede te zingen; eenige woorden en toen kon hij niet meer: aandoening belette het hem. Hij voelde zich zoo rijk gezegend.

De predikant sprak over dankbaarheid, naar Psalm 103: 1 en 2; een woord, zoo weergevend wat in hem omging, dat hij zich ermee als ver-

eenzelvige, En zij? Toch ook dankbaar? Voorzeker, haar dankbaarheid wellicht inniger nog dan de zijne, want zij gevoelde dieper, was meer kinderlijk teer. Beiden, doordrongen van hun geluk zouden het heiligschennis geacht hebben er over te spreken. Klankloos — klonk toch in beider gemoed de nagalm van het straks gezongen lied:

„Looft, looft den Heer . . .”,

Droomend een lieflijken droom, brachten zij den Zondag door. Zij bleven tezamen den geheelen dag. Nu in den tuin, dan tusschen de rozen, straks in de kamer, hand in hand, elkander beurtelings aanziende, doch weinig sprekend. Iedere oogenblik, iedere handdruk sprak voldoende. Die Zondag: een der heerlijkste bladzijden in het boek zijner herinnering! Ach, waarom doofde zoo spoedig het vriendelijk licht en daalde zulk een dikke duisternis op zijn pad? Waarom? De Alwijze alleen zou hierop kunnen antwoorden, maar Hij blijft zwijgen tot gelegener tijd.

Twee maanden later! Zij wandelen over den bevrozen weg. Ongemerkt loste de nevelige winterdag zich op in het avondduister. Toen voelde zij zich onwel worden en zeide:

„Gustaaf, ik ben zoo moe en heb zware hoofdpijn; wilde we terug keeren?”

„Dadelijk Annie, maar krijg je dat zoo opeens of . . . .”

„Van middag reeds gevoelde ik mij niet wel, maar ik dacht, dat een loopje mij beter maken zou.”

Oogenblikkelijk keerden zij terug. Thuis gekomen zette zij zich in een gemakkelijken stoel; inplaats van beter werd zij echter minder goed, zoodat zij tegen zes uur zich naar haar kamer moest begeven.

Diep weemoedig verliet hij dien avond haar familie, een angstigen nacht tegengaande.

Den anderen ochtend was haar toestand verergerd en werd die met het uur zorgwekkender. Des dokters vrees werd bewaarheid. Zij kreeg hersenkoorts. Wat dagen van lijden, van lichaamssmart en afmatting! En voortdurend afnemen van krachten! Bij oogenblikken slechts helder en instaat met hare dierbaren te spreken.

Het was op een Donderdagavond, toen hij naast haar moeder bij haar ledikant zat. Na een geheel middag van onrust kwam de kranke aanvankelijk tot stilte. Als sliep zij, lag zij neder.

Daar opende zij langzaam de oogen, zag beiden aan en stak beurtelings aan ieder der twee haar hand toe. Verstomd van smarte, staarde hij in haar eertijds zoo zielvolle oogen, thans akelig dof. Hij wilde spreken, maar vermocht niet. Zij, merkend zijn droefheid, spande zich in en fluisterde:

„Gustaaf — — — ik ben — — — blijde — — , dat je — — hier bent — — — . Heel moe — — , maar — — niet lang — — — meer — , spoedig — thuis.” —

Haar hoofd viel terug in de kussens, om even later zich weder op te richten, teneinde zij kon voortgaan met stamelen.

„Niet — hier — daar - bo - ven — — bij — el - kaar — ; het reis - kleed — — af - ge - legd; — haast — — bij — — Jezus.” —

Opnieuw moest zij even uitrusten. Daarna begon zij weder:

„moe - der — — , ik dank - u — — voor - alles ; — hier — een — kus.” —

„Lieveling!” kreet hij en het hoofd in de hand snikte hij verontrustend: „lieveling, blijf!” — en hij drukte haar hand te vaster.

Zij kon niet langer, zeeg achterover en lag daar, als een gestorvene, de oogen gesloten.

Lang, tot bijna middernacht, zaten zij, hopende, dat zij weder hen zou aanzien. Helaas, ijdel wachten! Op de inspanning en vermoeienis van straks volgde uitputting; een matheid, die rust noodzakelijk maakte.

Zaterdag. Van 's morgens was hij bij haar, zijn dierbare; hopend nog altijd, dat zij herstellen zou en niet heengaan.

Ijdele hoop! Met ieder oogenblik verergerde zij.

Vroeg daalde de sombere Januari-avond en volgde een dag op, allen onvergetelijk. Nauwelijks was de lamp aangestoken, of hij had zijn plaats weder ingenomen aan de sponde zijner dierbare kranke, die sluimerde maar wier nauw merkbare polsslag weinig kracht teekende en wier weleer frissche, rozige wangen akelig bleek, vermagerd waren. Dat zij nog eens dat matte oog op hem rusten liet!

Traag kropen de uren voorbij. Hij trachtte te lezen. Hij *trachtte* — — maar vermocht niet. Onrustig, angstig zat hij neder naast haar moeder. Zoo nu en dan werd de tot smart stemmende stilte verbroken door de komst van een der huisgenooten, gekomen om te vernemen, hoe het de lijderes ging. Ingekeerd tot zichzelf, zaten zij door droefheid overweldigd, verdiept in gepenzen, den nacht doorworstelend tot, terwijl de oude torenklok twee doffe slagen hooren deed, de zieke henr oogen opende en hen aanzag met moeden blik:

„Gerust” — zeide zij zacht.

„Moeder, ik gevoel mij frisch — — mijn bede — — dus verhoord — — — ik mag — — u allen vaar — — wel zeggen — — — ; niet zonder afscheid — — weg — — . Neen, moeder, — — ik ben niet moe — — ; dank voor — — uw liefde — — . Gustaaf — — vergeet — moeder — niet — — ; neem mijn — plaats in — — zal — je?”

Een zacht schreien was zijn antwoord. Een kort afscheid van ieder harer dierbaren. Daarop een vriendelijk verzoek: haar den 23sten Psalm voor te lezen, wat hij wilde doen, maar niet kon vanwege zijn zielewee. De lieve moeder kon het. Onvergetelijke psalm; onvergetelijk oogenblik.

De zieke ging rusten; haar krachten namen zichtbaar af. Nog rustte zij, toen de morgen, een Zondagmorgen, daagde.

Allen stonden rondom haar leger. Daar opende zij na lang wachten wederom die zachte, vriendelijke oogen — en allen ontvingen een dankbaren blik: een groet, een handdruk.

„Dag — — lief — dag — moe — — dag — tot straks — — Jezus — mijn Hei — — — .”

Een hemelsche uitdrukking overtoog haar gelaat. Reeds was de ziel ontvloden. Alleen het stoffelijk hulsel lag nog daar.

Geknield bij het lijk zijner lieveling, kuste hij hartstochtelijk die verkillende hand, vergetend zijn omgeving; slechts weenend, troosteloos bedroefd. Lang toefde hij aan die doodspode. Reed luidden de kerkklokken, toen een zachte hand zich op zijn

schouder legde en een vriendelijke stem weemoedig fluisterde: „Kom, mijn kind, kom mee; zij viert daarboven Zondag; voor ons volgt op den rustdag een werkdag; voor haar niet meer; kom — kind — kom met mij.”

Hij gehoorzaamde en liet zich wegleiden.

Dien geheelen dag zat hij voor zich uitstarend als een door weedom gebrokene, met het hoofd in de hand, diep zuchtend, als droomde hij een benauwend droom; als bevond hij zich in een dichten nevel; als was rondom hem alles donker en koud. Dat duurde dagen, weken voort. Doof voor elken troost; niet ontvankelijk voor eenig woord, zelfs koud tegenover het evangelie. Bijwijlen bidden, maar ach, als een steen viel zijn gebed op zijn geprangde hart terug. Afwerend den hemelschen balsem, bleef hij zijn smart verergeren; zijn kruis verzwaren.

Dat kon, dat mocht hij niet langer. Ongeveer vier weken later kwam haar moeder, *zijn* moeder, op een middag bij hem en sprak: „Lieve jongen, ga — je mee; kom, neem — jij haar plaats in.”

Hij was er toe genegen. Zij wandelde samen naar den doodenhof en — daar gezeten, tegenover de zerk, die haar gebeente dekte, sprak de moeder met hem en — brak daar voor het eerst, sinds weken, een lichtstraal door het wolkenfloers van twijfel, ongelooft en onrust.

Thans is hij bijna genezen. Hij vond den Trooster weer. God is zijn toevlucht als weleer, zoo vaak benauwdheid hem overvalt. Door Jezus is hij verzoend met het tegenwoordige.

Zeer ongeduldig is hij; kon hij, hij rende naar het eind der levensbaan. Maar om te sterven aan dat ongeduld zal Gods liefde hem den Geest schenken — en door die Geest ook hij worden toebereid om straks in te gaan in de woning zijns Heeren en dan vereenigd te worden met zijn geliefden in ongestoorde zaligheid.

Culemborg.

T. R. G. B.

WAARMEE TE BEGINNEN.

Vervorming.

We zetten nu onze beschouwing der woordvervormingen voort.

Thans is aan de beurt de *uittaling* of *syncope*. Deze bestaat daarin dat men enkele letters midden in een woord weglaat of twee lettergrepen tot een maakt, enz.

De syncope komt voor:

1. In woorden waarin zij zeer algemeen is, ja bijna als regel geldt b.v.:

veer voor *veder* (in een uurwerk);
weer voor *weder* (luchtgesteldheid);
broer voor *broeder*.

Zulke saamtrekkingen worden dan ook in den regel niet als de meer ongewone aangewezen met een $\wedge$.

De tweede soort van syncope is die welke vooral bij dichters voorkomt, ter wille van maat of rijm b.v.:

vergaeren voor *vergaderen*
goon voor *goden*;
gloende voor *gloeierende*;
blaeren voor *bladeren*;
heil'ge voor *heilige*.

Sommige gevallen van syncope zijn beter te mijden b.v.: *knijn* voor *konijn*, *vaer* voor *vader*, enz.

De *crasis* of saamtrekking heeft veel weg van de *syncope* zou men zeggen; toch is er wel degelijk verschil. Zij komt eigenlijk alleen in vreemde uitgangen voor en bestaat daarin dat men klinkers die afzonderlijk dienden uitgesproken als één laat hooren b.v.:

Brittanje voor *Brittanië*;
Brazielje voor *Brazilië* (bij dichters).

De *crasis* komt weinig voor, vooral nu spellingen als *Brittanje* algemeen worden.

De *scheiding* of *diaeresis* lijkt weder veel op de *inlassching* of *epenthesis*. Het onderscheid is dat terwijl de laatste letters invoegt, de eerste het woord een lettergreep langer maakt.

Als men niet schrijft *koorn* maar *koren*, niet *hoorn* maar *horen*, dan zijn de laatste vormen die met den *diaeresis*.

Nu wordt overigens deze verlenging tegenwoordig weinig gebruikt. Onze oudere dichters geven er voorbeelden van als

mellek voor *melk*;
arrem voor *arm*;
ellef voor *elf*;
harrenas voor *harnas*.

Het is in 't algemeen beter dergelijke verlengingen te mijden zelfs in de spreektaal klinkt „vollek”, „kellek” enz. zeer leelijk.

De *apocope* of *afknotting* doet aan het einde der woorden hetzelfde als de *aphaeresios* aan het begin. Zij snijdt namelijk letters af.

De afknotting of afsnijding komt in onze taal veel voor. Zelfs zijn er een aantal woorden die in de spreektaal bijna altijd verkort voorkomen, bijv.

slee voor *slede*;
blij voor *blijde*;
vreugd voor *vreugde*.

Evenzoo zijn er tal van woorden die soms met stomme e op 't eind gebruikt worden, maar die even vaak en meer afwerpen, als *Heere*, *Heer*, *eere*, *eer*, *winste*, *winst*. De hedendaagsche taal werpt allengs meer de e weg, welke oudtijds veel voorkwam.

Ieder die vroegere schrijvers leest, ziet hoe zich in onze huidige taal sterk die afkorting openbaart, zoodat het eigenlijke woord *niet* is: *eere*, *winste*, *kerke*, maar: *eer*, *winst*, *kerk*. Alleen in deftigen stijl verkiezen sommigen den staart. Noodig is 't echter niet.

Anders staat het met woorden die in 't gewone leven den langeren vorm hebben, doch verkort worden: bijv.

bei voor *beide*;
aard voor *aarde*;
mee voor *mede*;
zou voor *zoude*;
scha voor *schade*.

Hier hangt alles van maat, rijm, stijl, zinsbouw, enz. af.

Apocope is ook als men bijv. d' schrijft voor *den*. Dit is echter alleen geoorloofd in dichtkunst. De afkorting van *eenen* tot *een* wordt tegenwoordig terecht niet meer door een weglatingsteeken aangeduid.

De *paragoge* of *aanhechting* eindelijk voegt aan het woord iets toe, meestal een enkele letter b.v. :

rakkert voor *rakker* ;
gluiperd voor *gluiper*.

Zoo ook de *d* in *Spanjaard* enz.

Zulke letters zijn in den regel eigenlijk te veel. Vroeger kwamen ze meer voor dan nu bijv. *lenten* voor *lente*, *werkten* voor *werkte*, enz. Dat nu deugt gansch niet. Evenmin dat men bijv. in een vers van *kunst* maakt *kunste*, *dienste*, *dienste* (1e naamval).

We raden aan, wijl we zeer beknopt moeten zijn, dat de lezer zelf de toepassing make, ook bij het lezen van verzen en bij het stellen van stukken.

WELTEVREDEN.

(*Bij de plaat*).

Dezen schoonen, buitenplaatsachtigen naam draagt een der voorsteden van de hoofdstad van ons Insulinde, van Batavia.

De hoofdstad van Nederlandsch Indië bestaat uit de oude stad, die om haar ongezondheid door de vermogende inwoners is verlaten, en de voorsteden waar men later is gaan wonen. Zelfs kerken heeft het oude Batavia niet meer, of wellicht nog enkele. Eertijds telde de stad bijna tweehonderdduizend inwoners, doch in 1819 geen vijftigduizend meer. Nu zijn er met de voorsteden honderdduizend inwoners. Java heeft thans drie steden wier bevolking grooter is dan die van Batavia. Dit is echter de zetel der regeering.

De voorsteden der stad zijn Molenvliet, Rijswijk en Weltevreden. Zij liggen ten Zuidwesten der hoofdstad, die aan de Zuidzijde een voorstad heeft en ook aan de Oostzijde bewoond wordt.

Batavia wordt doorsneden door de Tjilidon of Groote rivier. Een kanaal is afgeleid uit deze rivier, en de draaibrug daarover ziet men op de plaat voorgesteld. Men vindt daarbij molens door het water bewogen en ook tal van schoone buitenplaatsen. Trouwens het Zuiden geldt voor zeer gezond.

Weltevreden ligt een klein uur van de stad. Daar vindt men het groote Waterlooplein en zijn de verblijven voor de soldaten. Deze woningen liggen op hoogen grond in gezonde lucht. Dat dergelijke voorzorgen niet onnoodig zijn bewijst het oude Batavia. Daar toch stierven alleen in het hospitaal in de vorige eeuw per jaar gemiddeld ruim duizend soldaten!

Voorts vindt men te Weltevreden het paleis waar de hooge regeering van Indië vergadert, de departementen van het algemeen bestuur, de landsdrukkerij enz. Van de citadel Prins Frederik legde Prins Hendrik, broeder van Koning Willem III, in 1837 den eersten steen.

AMSTERDAM.

(Onlangs heeft een dame, die Amsterdam gezien had, in Duitsche verzen den indruk weergegeven, die onze hoofdstad op haar maakte. We hopen in staat te zijn althans eenigszins wat zij uitsprak te vertolken).

O, kon ik mijn kleuren ontleenen
Oud-Neerland, uw kunstrijken zonen,
Om de stad aan den Amstel te malen
Met 't goud hunner kleuren in tonen!

In kleuren. gelijk zij die zagen
In 't witgrauwe wolkengewemel,
Zoo teekent nog de Amstelstad prachtig
Zich af tegen witblauwen hemel.

O dappere stede van Gijsbrecht
Vol bruggen in rondende bogen,
Gij spreidt onvergankelijk in schoonheid
U uit, voor mijn starende oogen.

Hoog rijzen de gevels der huizen
Op koele beschaduwde grachten;
Zij droomen, al spiegelend in 't water
Van 't werk der aloude geslachten.

Daar ginds vliet de Amstel, de breede,
Veel schepen en scheepkens dragend.
Bedrijvig en ijfrig gaan menschen,
Een ieder zijn doelwit bejagend.

Ik zie door de breede grachten
De donkere tjalken varen.
Ik zie in de havens ze komen,
De schepen met Oostersche waren.

Daar rusten de forsche schepen
Die moedig trotseerden de stormen,
Zij brengen op 't land een leven
Zoo kleurig als veel in vormen.

Javanen met bruine gezichten,
Gaan daar met bedaarde schreden,
En gele, gestaarte Mongolen
Zie 'k straks langs de kaden treden.

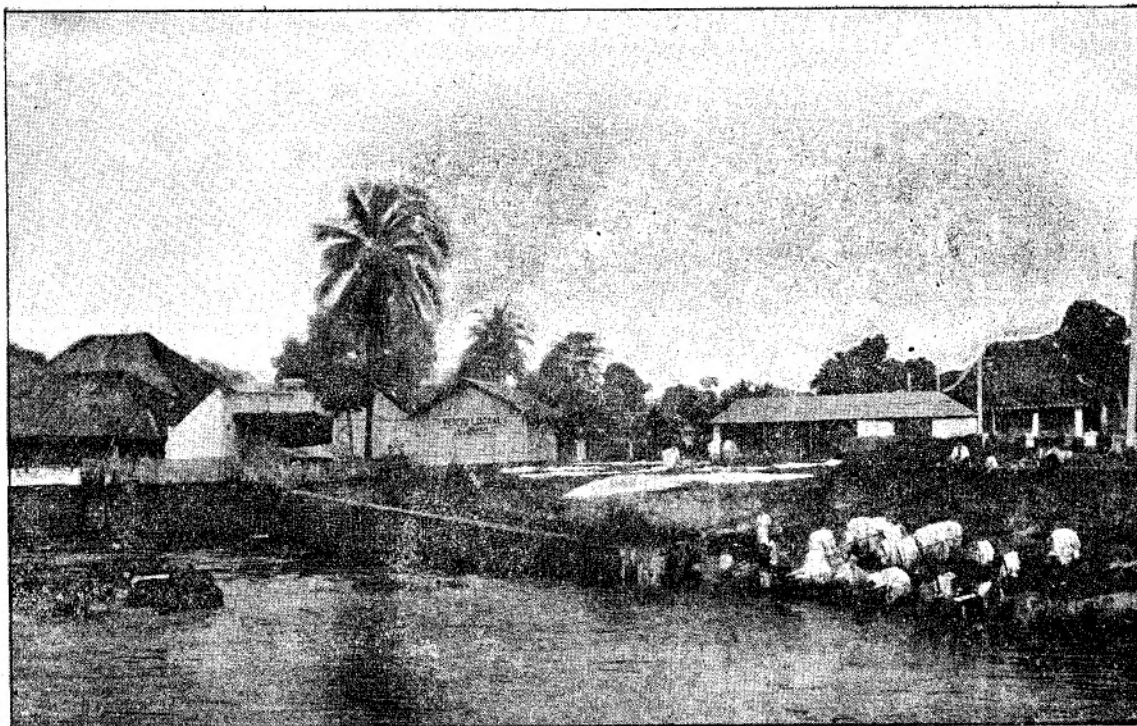
Daar nevens de Marker visschers
In eenige, vreemde gewaden,
Boerinnen uit Brabant en Friesland
Met kappen van goud en sicraden.

Zoo ligt ge in de zomestrallen,
Gij stad met uw pleinen en grachten,
Uw schatten van kunst en weelde
Uw kleurge, veelvoudige drachten.

En daalt straks de schaduw van d'avond
Komt maanschijn de daken verlichten,
En glanst op de hooge torens
Van kerken, kapellen, gestichten,

Dan heft gij in tooverig glansen
U op uit de watren die blinken.
't Is me, of ik de klokken Vineta's
Lang zwijgend, opnieuw weer hoor klinken.

WELTREVREDEN.

ANARCHISME.

Eenigen tijd geleden schreef A. Haman een Fransch werk, getiteld: De zielkennis van den anarchist-socialist. Hij meende daarin te toonen, dat aanhangers van één zelfde leer ook geestelijk gelijk gevormd zijn, eenheid van ziel door aanleg bezitten.

Dit nu daar latend is ongetwijfeld waar, dat Haman omtrent het anarchisme, een der ellendigste verschijnselen onzes tijds, dingen meedeelt die de aandacht zeer verdienen, Temeer wijl *anarchisme* en *anarchisten* voor niet weinigen woorden zijn die ze niet of verkeerd verstaan, en er vooral veel verraaring van denkbeelden plaatsheeft.

Anarchie beteekent *regeeringloosheid*. Waar anarchie heerscht is geen wet, waaraan zich iemand bindt, is een staat zonder instellingen.

Ieder die niet krankzinnig is begrijpt dat zulk een staat niet kan bestaan. Als ieder kan doen wat hij wil valt, in een zondige wereld, weldra heel de maatschappij in elkander. En hoewel nu de anarchisten met de zonde niet rekenen, en soms ook krankzinnig schijnen in hun doen, toch weten ze ook wel dat een staat wetten behoeft, en zonder die niets is.

De anarchisten onzes tijds willen dan ook niet zoo zeer in 't algemeen anarchie, als wel het ophouden der *thans bestaande* maatschappij, wijl die, zeggen zij, niet deugt. Wat er na die omverwerping dan wel zou moeten komen, is een andere vraag. Eerst moet het bestaande weg, vernietigd.

Zoo zijn dan de anarchisten heftige omwentelingsmannen, mannen van verzet. Zij willen het communisme, de algemeene gelijkheid van allen. En die moet er komen door geweld, opstand, — door alle

middelen, tot dood en vernieling toe. Men denke slechts aan de jongste aanslagen der anarchisten op gekroonde hoofden.

Het anarchisme draagt verschillende namen. In Rusland heet het nihilisme, van *nihil* d.i. niets. Ieder weet hoe dit werkt, getuigen de aanslagen op keizers, de geheime gezantschappen enz. In Frankrijk vindt men de anarchisten onder de lieden van het „Noch God noch meester.” In Italië is het anarchisme een der meest voorkomende vormen van 't socialisme. In Duitschland en elders in Europa en ook in de Vereenigde Staten zou men de heftigsten onder de socialisten, die den grondlegger Marx blindelings volgen, anarchisten kunnen noemen. In Spanje zijn de socialisten goeddeels anarchisten. In Engeland, Nederland, België en de Vereenigde Staten is hun getal niet groot.

Het anarchisme onderscheidt zich van het socialisme, o.a. daardoor dat dit laatste wel ook allerlei dat bestaat wil afschaffen zooals grondbezit, erfrecht enz. in zekeren zin, maar dat geleidelijk wil doen bv. door de wetten. Het anarchisme daarentegen wil hervormen door ruw geweld. Vandaar de scheiding, de soms zeer heftige strijd tusschen deze twee richtingen in het socialisme. 't Is natuurlijk onmogelijk op elk punt de scheidingslijnen scherp te trekken, die ook niet overal dezelfde zijn, doch in 't algemeen is met het bovenstaande 't onderscheid aangegeven.

Misschien wordt nog duidelijker hoe het verschil staat als men er op let hoe prof. Quack in zijn werk, Marx voorstelt als tegenhanger van Mozes.

Marx is de man die de tafelen der wet verbreekt, maar niet uit ijver voor de wet, maar uit haat tegen de wet.

Marx verwerpt de eerste tafel der wet, de liefde tot God boven alles, als hoogste eisch des menschelijken levens.

Hij verwerpt het vijfde gebod, dat predikt de onderwerping aan het van God ingesteld gezag.

Hij verwerpt in de prediking van den klassenstrijd het zesde gebod, dat ons de volkomen naastenliefde gebiedt.

Hij verwerpt het zevende gebod; want ter ondermijning van den eigendom verwerpt hij ook de orde des huwelijks.

Hij verwerpt het achtste gebod, in de verwerping van den eigendom.

Hij verwerpt het negende en tiende gebod; hij maakt van de begeerlijkheid een deugd en predikt: „zalig zijn de ontevreden!”

Marx verbreekt alzoo ook de tweede tafel der wet.

Wanneer men nu weet dat Marx als wetgever van het socialisme, als zijn profeet, bij de socialisten hoog staat, dan gevoelt men hoe er verwantschap is in bedoelen tusschen socialisme en anarchisme, 't laatste echter gaat door dik en dun met Marx meê.

En wil men nu den geest van het anarchisme onpartijdig uit eigen getuigenissen leeren kennen, dan kan weer Hamans boek dienst doen, hij toch richtte tot een aantal mannen dezer richting de vragen:

1. Waarom zijt ge anarchist?

2. Hoe zijt ge het geworden?

Daarbij vroeg hij opgave van leeftijd, beroep en nationaliteit.

Wat zeggen nu de ontvangen antwoorden?

Turner, een Engelschman verklaart ronduit:

„Ik herinner mij den tijd niet dat ik eenigen eerbied had voor welken godsdienst, of voor welke macht ook.”

De Schot Robertson verklaart:

„Ik had een diepen haat tegen de kerk en tegen de rijken, zonder te weten waarom.”

De Fransche letterkundige Larare schrijft:

„Ik heb altijd een afschuw gehad van een meester, alles wat mij bevolen werd was mij hatelijk. Ik vond ieder bevel verfoeielijk en ik heb me nooit kunnen onderwerpen aan wat mij werd opgedragen.”

Zijn landgenoot, de dichter Retté, voegt er bij:

„Ik haat de wetten, de goden, het vaderland, de macht, maar ik heb de menschheid lief en ik aanbied het leven.”

Verder getuigt een onderwijzer in Zwitserland:

„Als de hooge coterie wel zoo goed is, om in een armen duivel datgene te erkennen wat ze talent noemt, meent ze dat dit talent haar toebehoort. Ze gebruikt het en beschouwt dat als haar recht. En hij die opstaat, die niet het werktuig wezen wil in de handen van enkelen en die daardoor — dat begrijpt ze — voor haar gevaarlijk wordt, moet verslagen worden en daartoe zijn alle middelen goed genoeg.

Dat is waarlijk niets nieuws, maar op zijn twintigste jaar is men naief. En ik wilde strijden — arme domoor die ik was, openlijk strijden tegen andersdenkenden. Het was spoedig gedaan, ellende en laster hadden mij spoedig uitgeput en ik stond eenzaam.”

Uit Nederland werd Methöfer gevraagd, die zei:

„Multatuli behandelt in zijn schoone werken ook de sociale kwestie. De ideeën van den beroemden schrijver inspireerden mij als duizend anderen in ons

land. Ze ontwikkelden in mij een geest van verzet en een verlangen om de sociale verhoudingen te veranderen, die ik onrechtvaardig vond.”

Men ziet: strijd en verzet is als 't ware de bezielende gedachten derzulken, ze kunnen niets boven zich hebben, niets dat op bevel of gezag lijkt.

De Rus Krapotkine heeft zich aldus uitgesproken:

„Wij hebben ons verzet en wij hebben anderen aangespoord om zich te verzetten tegen hen, die zich het recht aanmatigen om anderen te behandelen, zooals zij zelf niet behandeld zouden willen worden; tegen hen die noch bedrogen, noch geëxploiteerd, noch gebrutaliseerd, noch geprostitueerd willen worden, waar die dat alles wel anderen doen.

Tot nu toe heeft het der menschheid nooit ontbroken aan groote harten, die overvloedigen van teederheid, geest en goeden wil en die hun gevoel, hun verstand of hun kracht ten dienste stelden van hun medemenschen zonder er iets voor terug te vragen. Deze vruchtbaarheid van den geest, het gevoel of den wil neemt alle mogelijke vormen aan. Zoo de hartstochtelijke zoeker naar waarheid, die afstand doet van alle andere genoegens des levens, die zich toewijdt aan wat hij gelooft dat goed en rechtvaardig is, in tegenstelling met wat rondom hem beleden wordt. Zoo hij, die zich verzet bij het zien van een schandelijke onbillijkheid, zonder te vragen wat voor hem de gevolgen zullen zijn, die, waar alles zich buigt, den onrechtvaardige ontmaskert, den uitzuiger weet te treffen, den kleinen tiran in zijn fabriek, den grooten in zijn rijk.”

Men zou hiernaast kunnen plaatsens regels als de volgende uit „Helpt allen mee”.

Helpt mee, helpt allen mee, gij mannen en gij vrouwen,

Helpt mee, met energie, met moed en zelfvertrouwen, Gij, die een menschlijk hart en wil hebt in uw lijf,

De menschheid roept om hulp, om de allerbeste krachten Van hen, die willekeur en tirannie verachten,

Roept dringend hen ter hulp voor edeler bedrijf!

Helpt mee, vooral helpt mee, gij die alleen moet leven

Om anderen de vrucht van uwen vlijt te geven,

Helpt mee te pletter slaan dat vreselijk slavenjuk;

Gij massa van het volk, gij, die niet meer wilt lijden,

Gij, die niet meer te vroeg van deze aard' wilt scheiden,

Helpt mee, verschaft uzelf genot en aardsch geluk.

Uit de gegevens blijkt, dat het anarchisme niet alleen uit alle volken, maar ook uit alle belijdenissen aanhangers won. Meestal, en dat kenmerkt, zijn ze nog onder de veertig, veelal jonger. 't Blijkt ook alweer hier dat het verstand niet vóór de jaren komt.

Hoe wij als Christenen over het anarchisme hebben te denken, is een vraag wier beantwoording onnoodig mag geacht worden. Reeds van het socialisme houdt een Christen zich ver. Doet hij 't niet, dan handelt hij rechtstreeks tegen het Evangelie.

Het anarchisme is aardsch, natuurlijk, duivelsch, voortgebracht door den geest uit den afgrond, met wien het straks zal vergaan. Laat ons de betere dingen vasthouden en hoog stellen die God in zijn Woord ons leert, en die allereerst strekken niet om te verderven, maar om te behouden.

Weinig konden we vermoeden toen we dit schreven, dat er al aanstonds weder rechtstreeksche aanleiding zijn zou om over het anarchisme te spreken. De jongste aanslag, op den president der Vereenigde Staten, toont het helaas, ook nu weer is de dader, volgens zijn eigen bekentenis, een anarchist.

PERSONEN EN GETALLEN.

Wat in de taalkunde daardoor is te verstaan hebben we reeds gezegd.

We kennen dus drie personen.

Enkelv. Meerv. (de getallen).

1. ik	wij
2. gij	gij
3. hij	zij

Nu dient opgemerkt dat al naar de *personen*, ook de *vorm* van het *werkwoord* verandert. Eigenlijk zou men dus in elken tijd 6 vormen moeten hebben, 3 enkelv. en 3 meerv.

In sommige talen, die rijk in vormen zijn, is dit ook zoo; in minder rijke vindt men er ook minder. De Germaansche talen zijn gelijk men weet niet rijk in vormen, althans nu. En 't getal veranderingen is, als vroeger gezegd, gering.

Tot een duidelijk voorbeeld plaatsen we hier naast elkaar de zelfde vormen van het werkwoord in het Latijn, het Fransch en het Nederlandsch.

We nemen het werkw. *amare*, *aimer*, *beminnen*, in den tegenw. tijd.

1. amo	aime	bemin
2. amas	aimes	bemint
3. amat	aime	bemint
1. amamus	aimons	beminnen
2. amatis	aimez	bemint
3. amant	aiment	beminnen

Ieder ziet nu

1. dat het Latijn en het Fransch voor het werkw. zelf, de onbepaalde wijs, een vorm hebben die verder niet gebruikt wordt. Het Nederlandsch echter heeft dienzelfden vorm ook op in den teg. tijd, en wel twee maal.

2. dat

het *Latijn* gebruikt 6 vormen,

"	<i>Fransch</i>	"	5	"
"	<i>Nederl.</i>	"	3	"

In 't geheel dus hebben we reeds in het Latijn 7 en in het Fransch 6 vormen tegen maar 3 in onze taal. —

De veranderingen van de personen zijn deze:

a. in den tegenwoordigen tijd is.

1. de stam	} enk.
2. " " met t er achter	
3. " " " " " "	

1. het werkwoord zelf	} meerv.
2. als bij enkelv.	
3. het werkw. zelf	

zoo krijgen we dan b. v. van *beminnen*:

1. ik bemin
2. gij bemint
3. hij bemint

1. wij beminnen
2. gij bemint
3. zij beminnen.

b. in den onv. verl. tijd is (de vorming is al besproken).

1. de veranderde vorm
2. " " " met t er achter.
3. als 1
1. als 1 met n er achter.
2. als bij enk.
3. als 1 meervoud.

zoo krijgen we weer in *beminnen*:

1. ik beminde
2. gij bemindet
3. zij beminde
1. wij beminden.
2. gij bemindet
3. zij beminden.

Men ziet, het is zeer eenvoudig en 't is vreemd dat toch ten dezen zooveel gezondigd wordt en men gedurig in brieven b. v. krijgt: hij *bemind*, of *gij word*, enz.

Nu is er natuurlijk bij de onregelmatige werkwoorden heel wat afwijking van deze regels, doch elk Nederlander *kent* die. Geen mensch zal schrijven: hij *ist* of zij *wezen*. We laten dit dus verder rusten.

Ten slotte dit:

1. Wanneer de beteekenis er niet onder lijdt kunnen vormen op *de* verkort worden, b. v. *zou* en *kon* van *zoude*, *konde*. Zelfs is er geen bezwaar in 't meerv. *konnen* in plaats van *konden* te schrijven, welk laatste bijna nooit in de spreektaal voorkomt.

2. al is het taalkundig onjuist, toch schrijft men in de gebiedende wijs het enkelvoud zonder, het meervoud met t. D. w. z. tot *één* persoon zegt men: *denk*, *spreek*; tot meer personen: *denkt*, *spreekt*.

3. als men voor „gij”, *je* gebruikt, blijft het werkw. in den tweeden persoon b. v. *je komt*, *je roept*. Wordt de vorm echter vragend dan moet de t (ten gerieve der uitspraak) weg. „Komt-je” zegt niemand; 't wordt: kom-je.

Hoe te handelen als „gij” door *u* wordt vervangen, hebben we reeds besproken.

VOORUIT.

Komt allen die naar Zion
Het aanschijn hebt gericht,
Laat saam ons Jezus roemen
Ons aller Heil en Licht.
Laat ons met Jezus voorwaarts gaan
Tot we allen voor zijn troon eens staan.

Wij komen altijd nader
De schoone Vaderstad
Die blinkt op Godes bergen,
Het eind van 't pelgrimspad,
Het nieuw Jeruzalem zoo schoon
Waar eeuwige liefde zit ten troon.

Wij als Gods vrijgekochten
Wij hechten niet aan de aard,
Wij gaan met lofgezangen
Al verder, hemelwaart.

Wij gaan steeds voort van kracht tot kracht,
Wij weten, dat de kroon ons wacht.

't Geloof geeft vrede en vreugde;
 We voeien 't daaglijks wel,
 Verlost van zonde en tooren,
 Van aarde, dood en hel,
 Zijn wij van 't Vaderhuis gewis
 Waar Hij, onze oudste Broeder, is.

Hij, Broeder, Heiland, Hoofd,
 In allen al is Hij,
 Wij treden op zijn spoor
 Zijn heil is ons nabij.
 Straks eindt de reis voor al de zijnen.
 Als ginds ze in heerlijkheid verschijnen.

WESLEY.

DE EERSTE BESTIJGING VAN DEN MONTBLANC.

I.

Vijftig mijlen in het rond kan men den kop van den Montblanc zien, met schitterende sneeuw bedekt. Trotsch ligt hij daar, ingesloten door eene wereld van bergen, met wier indrukwekkendheid niets in Europa is te vergelijken. Gezien uit Zwitserland ligt hij daar als het hoofd van een slapenden reus en voor het aldaar wonende landvolk is hij als 't ware niets anders dan „het hoofd van Napoleon I op zijn praalbed”. Wanneer het licht des daags verdwenen is van alle rondomliggende bergtoppen, flinkt het nog eens op in roodgouden glans op de indrukwekkende, besneeuwde hellingen van den „witten berg” en wel zou men, meegesleept door de majestueuse schoonheid van dat gezicht, op hem het woord van den dichter kunnen toepassen, dat eigenlijk op een anderen bergreus der Alpen doelt:

Daar zit de vorstin, zoo rein en klaar,
 Op d'onvergank'lijken troon,
 Haar voorhoofd omkranst zoo wonderbaar
 Een diamanten kroon.

Schoon daarop de zon haar lichtstraal schiet
 Zij verguldt het slechts, maar verwarmt het niet.

Wordt de „Jungfrau” om de smetteloze reinheid harer sneeuwvelden de koningin der Alpenwereld genoemd, dan verdient de Montblanc geheel en al den titel van „koning der bergen”. Reeds zijn ontzagwekkende omvang geeft hem daar aanspraak op. Want het is niet een enkele, geweldige top, die dezen naam draagt, maar een geheele, machtige, veelvormige berggroep van onvergelykelijke schoonheid en harmonie.

„Niets van wat ik tot dusver gezien heb in andere Alpenstreken”, riep de reiziger Emil Javelle vol geestdrift uit, toen hij voor het eerst een inzicht gekregen had in den bouw der Montblancgroep, „is te vergelijken met deze bergmassa. Dit schouwspel was voor mij de openbaring eener bergenpracht als ik tevoren nauwelijks vermoed had. Stelt u een warm vriend der bouwkunde voor, die voor het eerst een gothische kathedraal binnentreedt. Zouden woorden in dit geval wel kunnen uitdrukken wat de ziel bij zulk een gezicht gevoelt?

Over eene oppervlakte van tien uren lang en bijna twee uren breed verheft zich deze berggroep voor den toeschouwer met zijn vriendelijk gelaat naar

Zwitserland en zijn somberen, grillig gevormden rug naar Italië gewend. Het hoogste punt, de eigenlijke Montblanc, ligt op Fransch grondgebied. Zoo als de bergreus met zijn besneeuwde kruinen en dreigende rotspieken, met zijn sneeuwvelden en ijsrivieren zich heden in den helderblauwen hemel verheft, zoo verheft hij zich reeds sedert duizenden van jaren,

Maar zou men het wel willen gelooven? Deze koninklijke berg was in een tijd, die niet ver in het verleden ligt, den menschen bijna onbekend. De aardrijkskundige Merkator vermeldt hem het eerst in het jaar 1595 onder den naam van Mont maudit (= vervloekte berg). Doch niemand schonk hem de aandacht, die hem toekwam. Weer verliep er bijna eene eeuw, voordat hij algemeen op de kaarten van het Alpengebied werd aangegeven. En ook in later tijd, toen de reus der Europeesche bergen in de wereld bekend begon te worden, troonde hij nog lang in eenzame majesteit. Het nu zoo veelbezochte, lieflijke dal van Chamounix aan zijn noordvoet werd tot aan het begin der vorige eeuw door de reizigers vermeden en toch wenkte de berg even vriendelijk en bekoorlijk als heden naar den kant van het bekoorlijk Genève, en als een door de natuur gevormde toegang opende zich naar dien kant gastvrij het dal van de Arve, die ontspringt aan den voet van den berg en door zijn talrijke gletschers wordt gevoed.

De beschaafde menschheid is nu juist niet altijd zoo ontvankelijk voor de schoonheid der bergen geweest als nu. Getuige de tijd van den grootsten wansmaak en de meest stijve vormen, waartegen de welbekende wijsgeer van Genève, Jean Jacques Rousseau, deze merkwaardige stelling schreef: „Alles, wat uit de handen des Scheppers tevoorschijn komt, is goed; alles ontaardt onder de hand des menschen.” Hij prees den terugkeer tot de natuur als het eenige heilzame middel aan tegen de vreeslijke, zedelijke verdorvenheid, die toen vooral in Frankrijk heerschte. Toen ontbrak het de menschheid bovenal aan de rechte liefde voor de natuur, aan de gave om de grootheid en schoonheid der bergen te begrijpen en te genieten. Mooi noemde men een landschap in de laagvlakte van het middelgebergte; mooi ook wel een naar Fransch model aangelegd, stijf park met zijn vervelende, rechte lijnen; mooi zelfs een trotsche populierenlaan op een vorstelijk landgoed; maar voor de woeste romantiek der Alpendalen, de strenge majesteit der steil zich verheffende bergreuzen en de verheven schoonheid der met sneeuw en ijs bedekte Alpentoppen had dat verfijnde geslacht geen gevoel.

Eerst in het jaar 1741 drongen twee koene Engelschen, Windham en Pacoke, uit Genève door het Arvedal tot Chamounix door zonder echter later in het geestdriftvol verslag hunner reis — zij het ook met een enkel woord — van den Montblanc gewag te maken. En heden! Meer dan vijftienduizend vreemdelingen bezoeken jaarlijks Chamounix, dat van een onbeduidend dorpje geworden is tot een bloeiende bergstad, geliefd bij toeristen, en dat hun zooveel geriefelikheden biedt, dat de meest verwende bergbezoeker, de meest veelcischende Engelschman daar zijn stoutste verwachtingen vervuld ziet. Bijna niemand echter verlaat de plaats zonder tenminste één gletscher bezocht, één hoogte bestegen te hebben. „Nu kan zich de koning der Alpen niet meer beklagen dat hij verlaten is. De menschenkinderen belegeren heden zijn granieten troon aan alle kanten, zij

stijgen op in de plooiën van zijn koningsmantel, zij betreden zijn voorhoofd op gevaar af van in één der rimpels van dat voorhoofd te verdwijnen of het slachtoffer te worden van den donder zijner gramschap”.

De eerste die het waagde dit voorhoofd van ijs te beklimmen, was een zoon der bergen, Jakob Balmat. Geboren op den 19en Januari 1762 aan den voet der Aiguille du Midi, een der talrijke rotspieken van den Montblanc, toonde hij reeds vroeg een hartstochtelijke liefde voor de bergen! Maar eene bestijging van den Montblanc te ondernemen waagde hij niet zonder er door anderen toe te zijn aangespoord.

Eerst toen de natuuronderzoeker Horatius Benediktus de Saussure te Genève een prijs uitloofde voor het vinden van een weg naar den top van den Montblanc, ontwaakte in den stoeren zoon der bergen de begeerte het waagstuk alleen uit te voeren. Maar hij begon het werk niet zonder na te denken. Hij was toen op 24-jarigen leeftijd reeds huisvader en verkeerde in behoeftige omstandigheden. Allereerst besteedde hij nu, met een verrekijker gewapend, den Mont Brevent, die zich noordelijk van het Chamounixdal verheft en vanwaar men het schoonste gezicht heeft op de bergengroep van den Montblanc, om den bouw van den „witten molshoop” zooals hij den berggrens schertsenderwijze noemde, nauwkeuriger te bestudeeren. Toen hij gezien had, wat hem belangrijk toescheen, maakte hij zich gereed om zijn voornemen uit te voeren. Maar eerst na verscheidene, moeitvolle pogingen en onder het overwinnen van bijna bovenmenselijke bezwaren, gelukte het hem eindelijk een begaanbaren weg naar den top te ontdekken. Bij zijn laatsten, ditmaal spoedigen aanval op den maagdelijken berg ontmoette hij onverwachts, nadat hij reeds twee dagen en twee nachten temidden der gletschers had doorgebracht, een troep mannen die hetzelfde doel najaagden. Snel keerde hij naar huis terug om na een korte rust en eene aanvulling van zijn proviand des nachts om 11 uur weder op te breken. Op den berg de la Côte ontmoette hij weer zijn nieuwe tochtgenooten, die over zijn gezelschap echter niet bijster gesticht waren. Zij wilden den prijs met geen vreemde deelen. Op listige wijze lieten zij hem nog op dienzelfden avond in den steek, terwijl hij zich voor eenigen tijd van hen verwijderd had om den gevaarlijken rotskam van den Bosse te bestijgen. Bij zijn terugkeer vond hij nog slechts zijn knapzak in de sneeuw liggen; de trouwlooze tochtgenooten waren verdwenen. Maar hij versaaide niet. Tot de steile Rochers Rouges drong hij door en vertoefde nog een nacht alleen op de sneeuw. Zonder dekking zette hij zich neer op zijn zak, doodmoede, aan den rand van een afgrond. Bovendien viel er midden in den nacht ijzel en rondom donderden de lawinen. Om niet van koude te sterven was hij genooft op te staan en zich te bewegen. Maar terwijl hij volgens zijn eigen bekentenis allerlei belachelijke, gymnastische bewegingen uitvoerde om den bloedsomloop te bevorderen, troostte hij zich met de overtuiging nu spoedig het doel zijner inspanningen bereikt te hebben, en zichzelf opvrolijkend riep hij steeds weer uit: „zoodra mijnheer de Saussure wil, breng ik hem er op.”

Eindelijk brak de morgen aan. Nog overtuigde

hij zich even er van door een kleinen loop verder dat de top van den Montblanc inderdaad van dien kant bestegen kon worden. Toen keerde hij half verblind en geheel en al uitgeput in het dal terug, sloop 24 uren aan één stuk door en deelde daarna den dokter van Chamounix, Pacard, in 't geheim zijne ontdekking mede. Dadelijk besloten de beide mannen — want Pacard was een uitstekend natuuronderzoeker en hartstochtelijk bergbeklimmer — gezamenlijk den Montblanc te bestijgen. Op den morgen van den 7en Augustus 1786 begaven zij zich op weg. Maar toen zij op het hoogste punt gekomen waren, dat Balmat tot nu toe bereikt had, moest dokter Pacard uitgeput achterblijven. Balmat echter drong niettegenstaande een vreeselijke storm uit het N. W. woedde, onafgebroken door, totdat de top bereikt was. Toen snelde hij dronken van vreugde naar Pacard terug, om hem, hoe moeilijk het hem ook viel, tegen den top op te slepen. Des avonds om 6 uur kwamen zij op de besneeuwde kruin van den berg aan, vanwaar de hellingen naar alle zijden loodrecht afdalen. Als een teeken van de behaalde overwinning lieten zij hun zakdoeken wapperen. En zie, zij worden in Chamounix opgemerkt. Een winkelierster, de eenige persoon, die in het geheim genomen was, ontdekt door haren verrekijker twee zwarte punten, die zich op de sneeuw bewogen. Snel verbreidt zich het bericht daarvan in het dorp. Oud en jong snelt toe; een luid gejuich breekt er los. Ruim vijf en dertig minuten vertoeven beiden op den top, machtig aangegrepen door het uitzicht, dat zich voor hen opent; toen daalden zij af om op een veiliger plaats hun nachtverblijf op te slaan. Maar Pacard was sneeuwblind geworden en moest met groote moeite door den trouwen, volhardenden Balmat naar het dal vervoerd worden.

Uit Chamounix, waar de koene bergbestijgers met geestdriftig gejuich ontvangen werden, verbreidde zich de roem van Balmat spoedig door de geheele wereld. Ook het loon voor zijne daad vol opofferingen zou den dapperen Balmat niet ontgaan. Behalve den door Saussure uitgelooften prijs kreeg hij nog door toedoen van den Saksischen natuuronderzoeker Baron von Gersdorf een geschenk van zeventien Louis d'or, de opbrengst van eene inzameling, die ten zijnen behoeve was op touw gezet. De koning van Sardinië gaf hem een diploma en den eertitel „du Montblanc”. Een in dien tijd ontstaan lofdicht eindelijk vergelijkt hem met Hercules, die den Nemeïschen leeuw bedwong.

Nu was ook voor den grootsten Montblanc-onderzoeker, den reeds genoemden De Saussure, de weg gebaad om zijn geliefden berg te beklimmen.

Reeds het volgende jaar ging hij aan het werk. Met Balmat als gids verliet hij den 1sten Augustus 1787 Chamounix, met zeventien dragers als gevolg. De karavaan bereikte op den eersten dag de helling van de la Côte; de tweede bracht hen na velerlei gevaren en bezwaren op de Grands Mulets, derhalve op eene hoogte van bijna vierduizend meters en na een laatsten moeilijken tocht bereikten zij op den derden dag des voormiddags elf uur den top, naar welken zij met zooveel verlangen hadden uitgezien.

(Slot volgt).

UIT FRIESLAND.

III.

EEN WELBESTEDE DAG.

't Is vier uur in den morgen. Wat, vraagt ge, moeten we er reeds zoo vroeg bij wezen? Ja, we zouden immers den boer in zijn arbeid gadeslaan en als we nu later komen worden we vast onder de langslapers geteld en is het werk reeds in vollen gang.

Want dit is een der goede eigenschappen van de landbouwers over 't geheel dat zij vroeg uit de veeren zijn. Dat doet den mensch veel meer goed dan menigeeen vermoedt. Stedelingen, die de gewoonte hebben laat naar bed te gaan en diensten-gevolge ook laat op te staan, kunnen bij den boer niet terecht. Deze wordt bij hanengekraai wakker, staat op en ademt met volle teugen de frissche morgenlucht in. Hoe heerlijk is het 's morgens buiten, als de zon aan de oosterkimme verschijnt en duizenden dauwdruppels glinsteren in haar eerste licht. Maar wie dag aan dag zoo vroeg opstaat is 's avonds ook tijdig te bed. Klokslag 9 uur begeeft men zich ter ruste. Hebben de jongeren daar vaak nog weinig trek in, de waarschuwend stem van den boer: „Jongens nei kooi, 't is moarnier wer bytyds dei” (te bed jongens, 't is morgen weer vroeg dag), doet hen besluiten „mår oan 't baitsje to loekken” (de kleeren uit te doen). „Is wier sa 't de alde seit” (wat de boer zegt is waar).

De slaap des arbeiders is zoet. zegt Salomo, 't zij hij veel, 't zij hij weinig gegeten heeft. Nu, wie zwaren, afmattenden lichaamsarbeid verricht, weet hoe waar dit is. In „diepe” rust is heel de boerderij tot den volgenden morgen.

Maar breekt die morgen aan, dan is ook alles in een ommezien op zijn post. Boer, boerin, zoon, dochter, knecht, meid, ja ook de „vaste” arbeider die dicht bij in een aardig huisje woont, ieder is op het vastgestelde uur aanwezig en na de gewone morgengroet gewisseld te hebben, gaat ook ieder aan de taak, den vorigen avond aangewezen, of de dagelijks terugkeerende.

In den tijd toen elke boer nog zelf karnde, was het eerste werk het paard, tsjern-hynder (karnpaard) voor den karmolen te spannen, en kort daarop begon de rondgang en hoorde men 't geklikklak van den in beweging zijnden karn.

In den tusschentijd zijn de blank geschuurde koperen emmers en houten jukken voor den dag gehaald en gaan een drie- of viertal personen naar de weide om te melken. Het vee, dat den tijd kent, wacht reeds en laat gewillig toe dat de volle uiers ontlast worden. Straks komt men met de kostelijke vracht thuis, die gegoten door teemsen, waardoor de melk van haartjes en ander vuil gereinigd wordt, in den donderen koelbak wordt gezet.

De thuisgeblevenen hebben echter ook niet stil gezeten. De boerin moest zorgen dat de thee en de boterhammen gereed stonden, want als 't „volk” komt kunnen deze niet wachten. Eten en drinken is in den zomer in zekeren zin bijzaak voor den boer. Hij kent ook het spreekwoord dat 't izer smeien wirde moet as 't hjit is (ijzer moet gesmeed als 't heet is). Tevens had de boerin het toezicht op den karn, hoewel ook de boer zoo nu

en dan „de alde swarte hwet oantreasde hat” (het oude karnpaard wat moed insprak).

De karn is dan ook „klaar” als de melkers thuis komen. De herhaalde drukking die de melk door den „polsslag” ontving, heeft de kostelijke boter tevoorschijn gebracht, die nu door de kraakzindelijke boerin wordt afgeschept, waarna de karnemelk — heerlijk drinken — wordt uitgegoten en een nieuw „karnsel” in den nu leegen karn wordt gegoten. Het paard of wel een ander wordt weer ingespannen en de rondgang begint opnieuw.

Is het zoover dan is het tijd voor het ontbijt. Om de groote, vierkante tafel schaaft men zich en men nuttigt, na gebed, met smaak het dik gesneden roggebroomd, waarop eigen gekarnde boter en eigen gemaakte kaas zeer goed smaken. 't Zou ons minder lijken, zegt misschien deze of gene lezer, niet wat de boter of kaas betreft, o neen, maar dat dikke roggebroomd!

Het spreekwoord zegt: als men honger heeft smaken rauwe boonen zoet, en hoewel de boer en zijn volk geen honger hebben, in den eigenlijken zin des woords, is toch waar dat wie werkt zooals zij, een grage maag heeft. Straks zei ik, dat ze lekker konden slapen; nu lekker eten kunnen ze eveneens. Ik ben er van overtuigd dat wij allen, als we eens een week lang met het boerenfolk op en uitgingen, de dikke sneden roggebroomd even lekker zouden vinden als zij. Is het morgenontbijt „achter de knoopen” — lang duurt het in den regel niet — dan neemt de boer — niet alle doen dit — den Bijbel van een plank en leest eenige verzen op eenigszins gerekten toon, doch vol ernst, terwijl de anderen eerbiedig luisteren. Meestentijds geschiedt dit in 't Hollandsch en dus voor ons verstaanbaar, doch als 't in de Friesche taal gelezen wordt zou 't zeer de vraag zijn of wij 't zoo voetstoots begrepen. Sla te dien einde uw Bijbel maar eens op bij Matth. 25 en vergelijk de eerste 13 verzen met de hieronder staande.

1. Den scil it keninkryk fer di himelen forlecke wirde by tsjien fammen, dy hjar lampen opnimme ind uwtgeane di braegeman to mjitte.

2. Fyf uwt hjar wierne oenwizen in fyf wizen.

3. Die oenwizen hjar lampen nimmende, namen nin oalje mei hjar.

4. Mar de wizen namen mei hjar lampen eak oalje yn die snippen.

5. Mar di braegeman hwet lang uwtbljouwende bigoanen hja sluwch to wirden ind foelen yn sliep.

6. Mar om middennacht kaem der ien gerop, Loake, di braegeman! Gean uwt him to mjitte.

7. Do stienen al dy fammen op ind makken hjar lampen klear.

8. Mar di oenwizen seinen tsjin di wizen: Jouw uws fen jimme oalje, want vws lampen geane uwt.

9. Di wizen lykwol onderden sizzende: Biliwen nêt, der scoe for jimme ind foar uws nêt genoach weazze. Gean ljever nei di oaljeliters ind keapje jimme.

10. Wylst hja wei wierne om hwette to keapjen koem di braegeman, ind di fammen di klear wierne, gongen mei hin to brulloft, ind di doar waerd sletten.

11. Hwat letter kamen eak d oare fammen sizzende: Heare, heare, doch uws iepen.

12. Mar dizze anderjende sei: Siker soek sizz ik jimme, ik ken jimme nêt.

13. Weitze den, omdat jimme di dei ind eak de uwre nêt witte, dêr di Soan fen di minsce yn komt.

Na een kort dankgebed staat ieder onverwijld op om de reeds begonnen dagtaak voort te zetten. 't Is nog geen zeven uur en ge begrijpt dat er dus nog heel wat kan afgedaan.

Terwijl de boer zijn verdere bevelen voor den dag geeft, vragen wij verlof aan de boerin, of wij de ruime kamers der boerderij eens in oogenschouw mogen nemen. Dit wordt ons gereedelijk toegestaan, want de Friesche boerin is goedhartig en.... niet weinig ook gestreeld dat wij haar heerlijkheid eens willen bezichtigen. Moge dit nu niet van ijdelheid zijn vrij te pleiten, wij willen in dezen inplaats haar te beschuldigen, liever denken aan ons zelf, wijl wij ook wel iets zullen weten wat onze ijdelheid streelt.

Een woon- en een pronkkamer, benevens een klein kamertje, soms een opkamertje, dat is in gewone gevallen de ruimte waarover de boerin te beschikken heeft. Wat u echter al dadelijk opvalt is de ruimte, het groote oppervlak dat deze kamers hebben. Och, och, wat moet in vergelijking met deze ruimte, de stedeling zich behelpen.

Waren we nu in een „ouderwetsche” boerderij terecht gekomen dan hadden wij een verbazend hoog en schoorsteenmantel en een zeer wijde schoorsteenopening gezien en misschien ook nog wel ouderwetsch, d. w. z. lang uit de mode geraakt, huisraad, doch waar we thans zijn is de betimmering nieuwerwetsch en evenzoo het huisraad. Aan den wand hangt geen Friesche klok (staartstuk) veel minder de nog oudere stoeltjeklok, maar de moderne reguleur. Stond in vroeger jaren een kabinet van eikenhout in de boerenwoning, thans is die plaats ingenomen door de glad gepolitoerde linnenkast. Knopstoelen, die vroeger het sieraad van oude Friesche woningen mede uitmaakten zijn lang verdwenen en vervangen door de nieuwerwetsche stoelen van thans. Ja, zelfs de houten vloer — vroeger was deze van roode of blauwe steenen (zoogenaamde „estrikken”) — is niet meer met biezen matten maar met een vloerkleed bedekt.

Toch wil dit een en ander niet zeggen dat er nu heel geen ouderwetsche dingen meer zijn. Immers een Fries hecht te zeer aan 't oude dan dat hij dit maar ineens zou wegdoen. Het ouderwetsche is opgeborgen; 't staat hier en daar, zeer waarschijnlijk een groot deel op den zolder. En zoo ge eens een blik, maar dat zou al te vrij zijn — in de laden der kasten kondt werpen dan zoudt ge heel wat zaken zien, die van vader en moeder of grootvader en grootmoeder geërfd zijn en door dezen in hun tijd gebruikt werden. Daaronder komt vaak veel goud, zilver en porcelein voor. 't Behoort dan ook volstrekt niet tot de zeldzaamheden, dat een boer bezoek krijgt van oudheidkoopers — meest Israëlieten — en hoewel dit vragen meestal onbeloond blijft, een enkele maal gebeurt het toch wel dat de boer, verlokt en verlekkerd door de hooge hem geboden geldsom, een oud familie-erfstuk verkoopt.

't Zou een „kantoorheer” opvallen, dat de boer geen bureau er op naboudt. Nu dat is ook wel een raadselachtig iets. Een groote boerderij loopt jaar-

lijks over eenige duizenden aan ontvangsten en uitgaven en daar valt dus wel 't een en ander te schrijven.

Maar tot nog toe zijn de boeren over 't geheel slechte administrateurs. De pen hanteeren gaat over 't geheel niet best en van boekhouden hebben zij weinig of geen begrip. Zelfs zoo primitief en tegelijk toch practisch zijn ze, dat ze aan den balk in den koestal den datum schrijven waarop de koe kalven moet.

Er bestaat dan ook bij den Frieschen boer een spreekwoord, dat u genoegzaam zegt hoe weinig hij met het boekhouden opheeft. Bij hem heet het: „ik rekkenje mei de pong” (ik houd rekening met mijn geldzak). Gelukkig dat in dit opzicht het nieuwerwetsche doordringt, want hoezeer gezond verstand en geheugen den boer ook te stade komen 't gaat toch niet aan een arbeid zoo omvangrijk als de zijne zonder administratie af te doen.

Over de pronkkamer van den boer valt niet veel te zeggen. Zoo mogelijk is alles hier hetzelfde als in de huiskamer, alleen wat rijker en mooier nog. Deze kamer wordt dan ook maar zelden gebruikt. Is er een groote visite of komt, wat voor een enkele maal gebeurt, de landheer den boer eens bezoeken, dan wordt bij die gelegenheid de „mooiste kamer” gebruikt. Overigens is het een weeldeartikel voor de boerin, gelijk het rijpaard er een voor de boer is.

't Is intusschen tien uur geworden en dat is de klok voor 't middagmaal. Nu al, zegt ge weer en ik stem toe dat het voor *middagmaal* eigenlijk een paar uur te vroeg is. Maar de boer noemt het zoo. Men krijgt „warm” eten en het uurtje dat men daarvoor besteedt, wordt waarlijk nuttig gebruikt.

Doch niet zoodra heeft de klok elf geslagen of de arbeid begint weer. In hooi- en oogsttijd vooral is het zeer druk, want 't binnenhalen der vrachten staat in zoo nauw verband met de weersgesteldheid. De boer hecht dan ook veel waarde aan een goed weerglas, hoewel hij zelf vaak het beste is, d. w. z. door ervaring heel veel weet van weersgesteldheid.

Zonder tusschenpoozen wordt de arbeid nu voortgezet tot den laten avond, al zorgt de boerin er voor dat er op gezette tijden „nat en droog” (d. w. z. drinken en eten) is.

Dat met het vallen van den avond het lichaam afgemat is van den zwaren arbeid en de slaap des arbeiders zoet is, gelijk ik in den beginne zei, zal nu wel geen verwondering meer bij u baren.

UIT HET LEVEN.

* * Over Cecil Rhodes.

Men hoort tegenwoordig weinig meer van dezen man, die voor een goed deel den schandelijksten oorlog in Afrika met al zijn gevolgen op het geweten heeft. De oud-minister uit de Kaapkolonie Sauer verhaalde mij dezer dagen: „Rhodes heeft niets meer in te brengen; hij is meestal dronken en heeft dikwijls delirium.”

Als vrij zeker kan men aannemen dat Rhodes' waardige vriend Chamberlain aan de zaken een geheel andere wending heeft gegeven dan hij gehoopt

had. Rhodes wenschte de goudmijnen te hebben, desnoods door een oorlog. Maar nooit heeft hij vermoed dat de Boerenvolken zouden uitgeroeid worden om ten slotte goudmijnen over te houden die totaal bedorven zijn.

Zóo loont het kwaad zijn meester!

Een politieagent om achting voor te hebben is Gustave Anderson, die in de Amerikaanse stad Wisconsin rust en orde helpt bewaren. Hij is de langste dienaar van den heiligen Hermandad in de Vereenigde Staten en zeker ook wel in dat opzicht wereldkampioen. Hij is pas drie en twintig jaar oud, maar weegt driehonderd vijf en twintig pond. Zijn lengte doet aan die van den reus Goliath denken, hij is zeven voet en vijf duim en wat niet met alle reuzen het geval is, hij is enorm sterk ook.

Medal Park in Zweden, veertien mijlen van Stockholm, is zijn geboorteplaats. Met groote hardnekkigheid houdt hij vol dat hij nog steeds groeit en dat 't nog lang duren kan vóór hij zijn volle lengte bereikt heeft.

Wonder dat Barnum en Bailey nog geen beslag op hem gelegd hebben!

Snugger.

Dezer dagen werd te Amsterdam het vijfde Internationale Crimineel-Anthropologisch Congres gehouden. Een paar dagen tevoren kreeg de Nederlandsche Rijkspost een briefkaart ter bezorging waarop het adres vermeldde:

„Aan den Secretaris van het vijfde internationale Crimineel-Anthropologisch Congres.” Daar wist de Amsterdamsche beambte geen weg mee.

„Informeeren bij Artis” zette hij er onder, hoogst vleidend voor de congresleden.

Zou de vermaarde pithecanthropus, de pas uitgevonden mensch-aap hem die parten gespeeld hebben?

Een draak.

't Gaat met de uitvindingen als van dien pithecanthropus wellicht wel eens als met de uitvinding van de „slang op pooten”, waarvan een Engelsch-Indisch officier van gezondheid verhaalt.

Een soldaat kwam met het wonderdier aandragen. De officier wiesch het bloed en het vuil van het drakenlichaam en jawel de slang had kikkerpooten. Dat moest nader onderzocht.

En wat bleek? Dat de slang, een heel gewoon exemplaar, naar slangengewoonte een grooten kikker levend en wel had ingeslikt.

't Scheen den kikker echter minder goed te bevallen in de duisternis, vandaar dat hij met zijn salto-mortales en verdere sprongen voortging net zoo lang tot zijn pooten de ruimte kregen, daar de slang, tegen dien innerlijken drang niet bestand, openbarstte, en de kikkerpooten door zijn slangenvel uitliet.

Zoo maakt men draken!

VRAGENBUS.

(Vervolg).

e. p. = *cum privilegio* d. i. met privilegie, nl. der heeren Staten voor het drukken van een boek.

i. e. = *id est* of dat is.

M. P. = *Member of Parliament*, lid van het Engelsche parlement.

Esq. = *Esquire* = WelEdele Heer.

R. F. = *Réponse favorable* = gunstig antwoord.

L. S. = *Lectori Salutem* = Heil den lezer.

Loco Sigilli = in plaats van zegel.

per se = uiteraard, vanzelf.

Schadenfreude = blijdschap over eens anders leed. (een onvertaalbaar woord; „leedvermaak” is onzinnig.)

Op twee vragen van S. geven we hier het antwoord, doch herhalen, dat we gaarne zouden zien, dat ook de lezers niet alleen vragen maar ook antwoorden zonden.

Vraag 1 luidt:

Hoe moet men de uitdrukking: *handlichting verleen* verklaren, die in de rechterlijke taal voorkomt in bekendmakingen enz.

„Handlichting verleen” wil ongeveer 't zelfde zeggen als iemand meerderjarig of mondig verklaren. De uitdrukking is o. i. zoo op te vatten:

De hand was, in rechtzaken en oudtijds algemeen, 't zinnebeeld van macht. Men kan dat o.a. zien in vele Bijbelplaatsen.

De hand lichten, „handlichting doen”, gelijk men oudtijds zeide, is dus de hand, de macht oplichten die op iemand rust, m. a. w. hem van die hand of macht *ontheffen*. In 't Latijn noemde men dat ook al vóór een paar duizend jaar *manu mittere*, d. i. uit de hand of macht doen gaan.

Handlichting doen of verleen, gelijk men nu zegt, in dus iemand ontheffen van de macht waaronder hij stond; handlichting is de ontheffing zelf.

Vraag 2 is:

Men zegt soms: Het is *in zwang*. Waar komt dat vandaan, en staat het in verband met de uitdrukking: van iets zwanger gaan.

Er bestaat een Hoogduitsch werkwoord *schwingen* — *schwang* — *geschwungen*. In onze oudere taal luidde dat *swingen*, *swang*, *geswongen*. Het beduidde *draaien* en er van af komen nog de woorden:

zwenken.

zwenkel (slinger van een pomp).

Zoo ook *zwang* d. i. de kring beschreven bij het draaien. Wat „in zwang” is gaat rond, doet de ronde, is algemeen, viert men hier en elders.

Mocht iemand een betere verklaring weten, dan houden we ons aanbevolen

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

„GROOTERE DINGEN”.

De grond waarop het waarachtig geloof berust is zeer eenvoudig. Veel eenvoudiger dan wij het ons gewoonlijk voorstellen. 't Gaat met de meeste menschen, ja van nature met ons allen, als met Naäman, den Syriër, die weigerde een zeer eenvoudige handeling, welke geheel in zijne macht stond, te verrichten om van zijn jammerlijke kwaal genezen te worden, en toornig wegtoog omdat er niet iets heel bijzonders met hem gebeurde. En indien Naäman niet zeer verstandige mannen onder zijn gevolg gehad had, die tot hem zeiden: „Mijn vader, indien de profeet u iets zeer bijzonders en moeilijks had bevolen, dan zoudt ge het gedaan hebben, hoeveel te meer nu hij alleen zegt: Ga heen en baad u zevenmaal!” dan zou hij melaatsch teruggegaan en melaatsch gebleven zijn en onderwijl den God van Israel de schuld gegeven hebben. Waarom? Omdat die God alleen de eer wilde hebben.

Welnu, wij allen zijn Naämans. We willen geloo- ven; we willen behouden worden. Maar we willen alleen *raad* hebben van God en dan 't *zelf doen*. Dit willen we zelfs zonder het te weten en te willen. Zelfs een man als Nathanael, wien uit den mond van den Heere Jezus de zeer zeldzame *lof* gegeven werd: „Zie, waarlijk een Israëliet, in welken geen bedrog is!” was daar niet vrij van. Ook hij zocht een verkeerden grond voor zijn geloof.

Oppervlakkig was Nathanael in geenen deele. Bedaard hoorde hij zijn vriend Filippus aan, toen deze tot hem kwam en sprak: „Wij hebben hem

gevonden, van wien Mozes in de wet geschreven heeft, en de profeten: Jezus, den zoon van Jozef, van Nazareth”. Maar dat laatste woord: „van Nazareth”, verwekte zijn achterdocht en bracht hem tot welgegronde critiek. Nazareth was niet gunstig bekend. Van Nazareth had Mozes evenmin als de profeten één woord ten opzichte van den Messias gesproken. „Kan uit Nazareth iets goeds zijn!”

Filippus gaf het rechte, het eenig afdoende antwoord: „Kom en zie!” En Nathanael was niet vooringenomen, maar verstandig; hij ging mee om te zien.

De wijze waarop de Heere Jezus hem ontving, was zeer geschikt om zijn wantrouwen opnieuw en sterker dan ooit te doen herleven. Jezus zag Nathanael tot zich komen en zeide van hem: „Zie, waarlijk een Israëliet, in welken geen bedrog is!” Dat was in Nathanaels ooren ronduit vleierij. Koel vroeg hij: „Vanwaar kent gij mij?” juist door die vraag het beste bewijs leverende dat zijn karakter volkomen naar waarheid geteekend was.

Machtigen indruk maakte het antwoord op hem: „En u Filippus riep, daar gij onder den vijgeboom waart, zag ik u.” Niet zonder grond heeft men dikwijls vermoed dat daar „onder dien vijgeboom” iets gebeurd is, dat van blijvende beteekenis voor Nathanaels leven zou zijn. Zeker ging zijn hart uit naar de verschijning van den Messias, welke — zooals hij uit de profetieën kon narekenen — niet lang meer op zich zou laten wachten. Was hij onder den vijgeboom biddende geweest? Had de gedachte aan den jongen rabbi, van wien een enkele

zijn bekenden zoo nu en sprak, hem bezig gehouden? In elk geval was onder den vijfboom iets voorgevallen dat, naar Nathanael meende, alleen tussehen God en hem bekend was en waarvan overigens letterlijk niemand iets wist. Nauwelijks was dat geëindigd of daar kwam Filippus aan, riep hem en nam hem mee naar Jezus.

Doch wat niemand op aarde behalve Nathanael weten kon, was voor Jezus niet verborgen. Hij had hem daar gezien. Nu is Nathanael overtuigd. Wat het eenvoudige ware woord van Filippus niet had kunnen uitwerken, werd in één oogenblik tot stand gebracht door dit onwedersprekelijk bewijs van de buitengewone macht van Jezus. Nathanael vraagt niet verder. In volkomen oprechtheid roept hij uit: „Rabbi, gij zijt de Zone Gods, gij zijt de koning Israels!”

Was Nathanael terecht overtuigd? Had hij in het voorgevallene voldoende grond om te komen tot de slotsom dat deze Jezus de Zone Gods, de koning Israels, de beloofde Messias was?

Geheel om dezelfde reden zou men kunnen volhouden dat de profet Eliza de Messias is. Zoedra Gehazi terugkwam van het achternagaan van Naäman, sprak de profet, die er toch niet bij geweest was: „Ging niet mijn hart mede, als die man zich omkeerde op zijn wagen u tegemoet? Was het tijd om dat zilver te nemen en om kleederen te nemen, en olijfboomen, en wijngaarden, en schapen, en runderen, en knechten, en dienstmaagden? Daarom zal u de melaatschheid van Naäman aankleven en uw zaad in ceuwigheid.” En Gehazi ging uit van voor zijn aangezicht, melaatsch, wit als sneeuw.

Neen, de grond des geloofs van Nathanael, die rotsvast schijnt te zijn, was geheel onvoldoende. Die geloofsgrond zou drie jaren achtereen voortdurend sterker zijn geworden door elk wonder dat de Heere Jezus verrichtte, want er zouden nog veel grootere dingen gebeuren. Spoedig zou de Heere toonen dat hij niet alleen op verren afstand en in verborgen schuilplaatsen iemand *zag*, indien hij dat verkoos, maar hij zou tot een vader spreken: „Ga heer, uw kind leeft,” en op 't zelfde oogenblik zou op uren en uren afstands de doodelijke koorts het kind verlaten.

En als dan eindelijk de geheele tempel van Nathanaels geloof heerlijk en schoon op dien zekeren bodem voltrokken was, zou één enkel woordje hem hopeloos in puin doen vallen; het woordje: „Anderen heeft hij verlost, zichzelf kan hij niet verlossen. De koning Israels kome nu af van het kruis, opdat we in hem gelooven.” En Nathanaels geloof zou tegelijk met het lichaam van „den koning Israels” ten grave zijn gedaald.

Wij, menschen, vinden 't anders wel mooi en worden er jaloersch van als iemand meent te kunnen aantoonen dat hij op extraordinaire wijze tot het geloof is gebracht; dat zijn vrouwen niet, of niet alleen, steunt op den grond dien ieder ander geloovige heeft. Vooral zijn we er zoo op gesteld omdat er niet onduidelijk uit blijkt — al past het niet om dat zoo ronduit te zeggen — dat God die alle menschen liefheeft toch nog, in zijn onuitputtelijke bemoeienissen voor hun heil, ten onzen aanzien een heel kleine uitzondering gemaakt heeft. Indien we al niet durven zeggen dat wij zoo iets extra's waard waren, dan gaan we ons er op verhoovaardigen dat

we zoo buitengewoon slecht en verhard waren, dat zoo iets extra's noodig was. Want het hart — ook het bekeerde hart zoolang het niet volkomen heilig is, is arglistig, meer dan eenig ding; wie zal het kennen? Zeker, we houden ons allen volkomen overtuigd van de waarheid van 's Heeren woord: „Zalig die niet gezien en nochtans zullen geloofd hebben”; maar bovendien een „bevinding” te kunnen vertellen (in alle nederigheid, maar toch eene bevinding die de anderen moeten missen) is eerst recht heerlijk.

Onze getrouwe Heiland laat nooit zulk zelf bedrog toe. Verlaten duizenden hem en blijft alleen de naaste kring discipelen hem getrouw, dan vraagt hij: „Wilt gijlieden ook niet heengaan?” Komt er een die belooft: „Ik zal u volgen waar ge ook gaat!” dan waarschuwt hij: „Bedenk wat ge doet; ik heb zelf niets waar ik het hoofd op kan neerleggen”. Zoo ook hier: onmiddellijk wordt de valsche, de zandgrond Nathanael onder de voeten weggeslagen: „Omdat ik u gezegd heb: ik zag u onder den vijfboom, zoo gelooft gij; gij zult grootere dingen zien dan deze.” Door deze eerste helft van Jezus woorden, wordt Nathanaels verwachting gespannen. Nog grootere dingen! Aan welke openbaringen van wondermacht, met welke hij begenadigd zou worden, zal hij wel gedacht hebben! „Voorwaar, voorwaar zeg ik ulieden, van nu aan zult gij den hemel zien gcopend, en de engelen Gods opklimmende en nederdalende op den Zoon des menschen.”

Als van nu aan Nathanael onwillekeurig de oogen ophief om het beloofde wonder te aanschouwen, zag hij... niets. De „grootere dingen” die beloofd worden, krijgt ieder geloovige te zien. In eenvoudiger woorden worden ze later door den Heere Jezus aldus omschreven: „Indien iemand wil Gods wil doen, die zal van deze leer bekennen dat ze uit God is.” De ongestoorde, volkomen gemeenschap van den Zoon des menschen met den Vader in den hemel is het bewijs voor zijn Messiaschap. Die zal blijken uit zijn leven, uit zijn woorden, uit zijn daden. Van die gemeenschap zullen zijn wonderen de getuigen, de teekenen zijn. Maar we gelooven niet in hem om zijn wonderen. Wij gelooven in hem omdat hij het is van wien Mozes en de profeten getuigd hebben; omdat we die getuigenissen door zijn persoon bevestigd zien: omdat wij in zijne gemeenschap deel krijgen aan zijne gemeenschap met den Vader. Niet omdat hij ons onder den vijfboom gezien heeft; maar omdat wij hem zien en kennen, die van den beginne is. De heiligheid van Jezus is een grooter ding dan al zijn wonderen samen. *Zien* we die in den zin waarin de Schrift het woord „zien” bezigt, dan steunt ons geloof op de rots. „Een iegelijk dan (niet die verstomd staat over mijn wonderen maar) die deze mijne woorden hoort en ze doet, dien zal ik vergelijken bij een voorzichtig man, die zijn huis op een steenrots gebouwd heeft.”

Dit is weggelegd voor de Nathanaels. Niet voor de Nathanaels die op wonderen wachten; maar voor de Nathanaels, die Israelieten zonder bedrog zijn. En die zichzelf dus ook niet bedriegen in de nederheid die henzelven voegt en in den eenvoud die het karakter is des waren geloofs.

W.

DE ONTKOMING.

V.

(Slot).

Met een hart dat klopte van blijdschap en verwachting begaf Zamora zich dien avond ter rust. Hij wist nu dat zijn meester instaat zou zijn althans een poging tot eigen bevrijding te doen.

Deze laatste zuimde niet. Immers elk oogenblik kon men hem weder voor de rechtbank roepen, om zijn vonnis te vellen en het straks te doen uitvoeren. Zoo zette hij zich dan aan 't werk, een gevaarlijk werk. Het moest hoofdzakelijk des nachts verricht worden, wanneer alles in het groote gebouw sliep, een paar wachters uitgezonderd. Dan nam Don Estevan de vijl en zette zich aan het geduld-eischend werk om, zonder eenig gerucht te maken, de dikke, ijzeren staven door te zagen, die hem den uitgang versperden. Dit vorderde echter niet alleen tijd maar ook groote voorzorg. Immers voor den blik van zijn wachters moest alles verborgen blijven, geen staaf aangeroerd schijnen. Zoo vijlde hij dan geen enkele geheel door, slechts genoegzaam om ze met een krachtigen ruk te kunnen weghalen. Om te voorkomen dat een stuk ijzer afbrak en viel, vulde hij de gemaakte insnijdingen aan met ge-weekt brood, dat spoedig steenhard werd.

Zamora deed intusschen wat hij kon om het plan verder te doen gelukken. In de duisterheid van den avond begaf hij zich naar den Franschen consul, en vertelde deze wat hij gedaan had, en welke zijn plannen waren. De consul toonde zich aanstonds bereid verder te helpen. Fransche schepen kwamen er te Lissabon genoeg, en de consul verklaarde zich bereid om een vaartuig ten dienste te stellen, zoodra Don Estevan het zou behoeven. Daarmede was voor Zamora een zijner grootste bezwaren opgelost. Hij wist zeer goed dat de armen der Inquisitie ver reikten, en dat het hem weinig zou baten zijn heer uit den kerker verlost te hebben, zoo niet tegelijk een weg ter gheele ontkoming openstond.

De winter en het Kerstfeest naderden. Dan hield de rechtbank geen zittingen, en zoo werd het tamelijk zeker, dat Don Estevan tijd zou hebben om hetgeen hij te doen had voor de vlucht te doen gelukken. De dag vóór Kerstfeest ging Zamora weder de cellen rond en wist zijn heer een briefje in handen te spelen waarin stond:

„Als ge met het werk gereed zijt, laat dan morgenmiddag een weinig wijn in de flesch.”

Men zal zich misschien verwonderen over gevangenen die wijn te drinken kregen. Doch men bedenke dat wijn een gewone volksdrank is in zuidelijke landen. Daarbij echter kwam dat de koopman, toen hij gevangen werd genomen, eenig geid bij zich had en de gevangenebewaarder was bereid bevonden, tegen goede betaling, nu en dan een flesch wijn te geven, alles behalve van de beste soort.

De neger was den volgenden dag op zijn post. Hij nam de flesch aan en las nu het antwoord dat hem bewees, hoe zijn berekening uitkwam. Daarop ging hij tot den bewaarder en vertelde dezen, dat de gevangene Don Estevan een nieuwe flesch wijn begeerde, voor welke Zamora het geld uittelde. Hij ontving de flesch, ging er mee heen,

opende haar en verborg een stuksken papier in den hals. Des avonds bracht hij de flesch aan den gevangene.

Niet recht begrijpend wat dit beduidde opende Don Estevan het gebrachte. Hij vond echter geen druppel wijn, maar slechts een stuksken perkament en verder een klos dun, stevig bindtouw. Met moeite onteijferde hij de woorden, die op de strook perkament waren gekrabbeld.

„Morgen is het Kerstfeest. Wees tusschen 12 en 1 uur in de nacht gereed en laat het touw uit het venster.”

Tusschen hoop en vrees geslingerd, God biddende alles wel te doen gelukken, bracht onze koopman de uren door die hem nog van den bepaalden tijd scheidden. In niet minder groote spanning verkeerde de trouwe Zamora. Immers, hij wist het, ook zijn leven stond op het spel, zoo maar iets van het plan uitlekte.

Het Kerstfeest brak aan. De monniken die het gebouw bewoonden en voorts elk die maar in zijn werk gemist kon worden ging ter kerk. 't Was een ijdel vertoon, een vorm, niets meer. Want van het pausdom geldt ten volle het woord des Heeren Christus: „Tevergeefs eeren zij mij, leerende leerlingen die geboden van menschen zijn.”

De kerk was getooid gelijk dat in de Roomsche kerk op zulk een feestdag gebruikelijk is, als om door schijn het gebrek aan wezen te vervangen. De dienst werd verricht, lofzangen gezongen, en er werd veel gebeden — met de lippen althans. Ook Zamora bad, maar . . . met het hart. Doch hij bad ook om gansch wat anders dan de monniken en paters, die hem zouden uitgeworpen hebben, hadden ze geweten wat hij in die oogenblikken tot God sprak.

Er waren dien dag verscheiden „diensten” in de kerk, zoo zelfs dat het de geestelijken en monniken vermoede. Diensvolgens gingen zij, na een goeden maaltijd, vroegtijdig ter rust, — juist wat de neger wenschte. Hij vertrouwde dat de minderen het voorbeeld der meerderen zouden volgen, en hij had juist gezien. De dienaren toch en de gerechtsdienaars hadden zich een minder vromen dan wel genoeglijken avond verschaft. Er werd veel gegeten en nog meer gedronken. Zoo raakten allens de oogen met slaap bezwaard. Wie kon ging ter rust. Wie moest waken deed het naar de letter, maar genoot overigens de nachtrust zooveel mogelijk. Meer dan één waker, door den wijn overmand, sliep zelfs rustig op een bank in.

Ook in de tuimanswoning was het vroolijk, schoon wat kalmer, toegegaan. Zamora, wel wetend wat hij deed, had zijn gastheer en diens vrouw onthaald op eenige flesschen oude wijn. Na zich tegoed gedaan te hebben, waarvoor de neger zelf zich wijselijk wachtte, waren man en vrouw ter rust gegaan en sliepen zij weldra zwaar en diep.

Twaalf slagen klonken van de torenklok. Nu of nooit moet de poging gewaagd. Zelden toch waren de omstandigheden zoo gunstig als thans; want een fijne dichte regen was beginnen te vallen, donkere wolken dreven aan den hemel. 't Was daarbuiten stikdonker.

Thans trad Zamora stil uit het huis in den tuin, waar het suizen van den wind het eenige was, dat men hoorde. Voorzichtig sloop hij naar een boom,

woelde met een spade, die hij gereed had gezet, den grond op en haalde van onder de aarde een touwladder tevoorschijn, die hij er had verborgen. Nu begaf de neger zich naar het hem bekende venster en liet daaronder een zacht gefluit hooren.

Een fluisterende stem antwoordde. In 't volgende oogenblik hoorde Zamora hoe een venster werd geopend en weldra voelde hij het touw, dat langs hem omlaag gleed. In een ommezien was de touwladder er aan vastgemaakt en alles werd weer opgetrokken. Nog een oogenblik, en Don Estevan had zich door het venster neergelaten en daalde snel langs de ladder af.

Een oogenblik stond hij toen stil, en drukte in diepe aandoening zijn knecht de hand. Doch er was geen tijd te verliezen. Zonder een woord te spreken legde Zamora de hand op den schouder van zijn meester, en voerde hem langs den kortsten weg naar het poortje dat met voordacht niet gesloten was. Een minuut later stonden beiden op straat. De gevangene was vrij!

„Nu met haast naar den consul”, fluisterde de neger.

De beide mannen wikkelden zich dicht in hun mantels en spoedden voort. 't Was ledig in de straten, en de enkelen die zij tegenkwamen, stapten voort in den regen zonder zich om het tweetal te bekommeren. Eenmaal kwamen ze een gerechtsdienaar voorbij, dien 't echter niet verbazen kon, dat bij zulk een weder twee voetgangers zich in hun mantels hadden gehuld en hun schreden versnelden.

Eindelijk, na een langen tocht, onder vreezen en hopen, was het huis van den consul bereikt. 't Bleek weer hoe goed Zamora alles vooraf had beraamd. Want nauw had hij even aan 't venster getikt of de deur van het huis ging open. Door geen voorbijganger gezien traden de twee mannen binnen. Meteen werd de deur zonder gedruisch gesloten. De consul, van alles onderricht, had zelf de wacht gehouden.

„O mijn God, ik dank U!” riep Don Estevan uit, die niet langer zwijgen kon, terwijl hij in het voorportaal nederknielde. „Gij hebt mij verlost uit de lagen en strikken mijner vijanden.” De trouwe knecht knielde naast hem en herhaalde slechts deze woorden: „Gered, Gered!” Hier toch was men voor 't oogenblik veilig, wjl de woning van den consul onschendbaar was, gesteld al dat iemand had kunnen vermoeden wie zich daarbinnen bevonden.

Don Estevan stond op en drukte den neger, zijn redder, aan zijn hart, terwijl tranen van dankbaarheid zijn oogen ontwelden. Toen wilde hij zich tot den consul wenden, maar die sprak:

„Later, later, mijn vriend. Wel zijt ge veilig, maar niet verder dan mijn huis groot is, en wellicht ook niet langer dan dezen nacht. De inquisitie is hier machtig, en uw vlucht wordt op zijn laatst over een uur of zes ontdekt. Ge moet voort, dadelijk voort, nog dezen nacht.”

„Dezen nacht?”

„Zeker, maar ik heb voor alles gezorgd. Er ligt een Fransch schip gereed om uit te zeilen. Reeds zijn aluw goederen aan boord. 't Wachten is nog maar op u. Denk er aan, dat de kapitein niet weet wie ge zijt.”

Een halfuur later verliet het tweetal, van den consul begeleid, het huis door een achterdeur die in een tuin uitkwam, waardoor men in korten tijd

en zonder ongeval de haven bereikte. Een bootje lag gereed met twee roeiers. Niemand bevond zich, gelukkig, op de kade en weldra was het schuitje in de duisternis verdwenen en het Fransche schip bereikt. Men was daar op de ontvangst der vluchtelingen voorbereid, al wist men niet dat ze dezulken waren.

„Nu mijn vrienden,” sprak de consul, terwijl hij hun de hand ten afscheid reikte, „ga ik u verlaten. Ik loop wel persoonlijk geen onmiddellijk gevaar, maar toch is het beter dat niemand van dezen nachtelijken tocht weet. God zegene u en zij met u! Ik heb den kapitein in den naam van Frankrijk verantwoordelijk gesteld voor uw veiligheid en behandeling. Reken daarop.

Don Estevan wilde zijn dank uitspreken maar de oogenblikken waren kostbaar.

„God vergelde het u!” sprak hij, „hoe kort zou ik zonder uw hulp de vrijheid hebben genoten.”

De consul voer weg, en niet zoodra was de sloep terug of het schip voer de haven uit en stak in zee. Eer de dag aanbrak was Lissabon reeds ver uit het gezicht.

Dien nacht sliep Don Estevan weinig. Zijn ziel was overstelpt van vreugde en dank. Van dank aan God die hem wonderlijk had geleid en bevrijd, maar ook aan Zamora, den trouwen knecht, die zijn leven had gewaagd voor zijn meester, die met schrandereheid, omzichtigheid en geduld alles had beraamd en volbracht wat ter bevrijding noodig was.

Op de niet lange reis doorleefden heer en knecht samen onvergetelijke uren. Heerlijk was hun, die ook in eenzelfde geloof vereenigd waren, God te danken en zijn naam te prijzen, die den strik des vogelvangers had gebroken,

Het schip wierp het anker in de haven van Bordeaux. Daar ontscheepten Don Estevan en zijn bediende, en vestigden zij zich vooreerst metterwoon waartoe hun de middelen niet ontbraken, want trouw had de consul over de hem toevertrouwde schatten gewaakt; niets was verloren Zoo was dan ook Don Estevan instaat op vorstelijke wijs later consul en den dienaar te loonen. Doch de laatste vroeg als eenige gunst altijd bij zijn heer te mogen blijven. 't Werd hem met blijdschap toegestaan.

De geschiedenis zwijgt van Don Estevans verdere lotgevallen en meldt alleen dat hij te Bordeaux een nieuw vaderland vond en Zamora zijn heer steeds ten dienaar of liever ten vriend bleef. Blijkbaar achtte Don Estevan 't dus niet raadzaam naar Spanje, waar ook de inquisitie heerschte, terug te keeren. Evenmin weten we hoe de paters te Lissabon 't geval opnamen. Doch temidden van zooveel onchristelijks en goddeloos bij hen die christenen heetten. rijst schitterend de gestalte van den neger den heiden naar afkomst, die zoozeer toonde de practijk des Christendoms te verstaan.

DE EERSTE BESTIJGING VANDEN MONTBLANC.

II.

(Slot).

„Mijn eerste blik,” zoo verhaalt Saussure in de zeer belangwekkende beschrijving van deze gedenkwaardige bergbestijging, „was naar Chamounix gericht,

waar ik wist dat mijne vrouw en twee zusters waren, die door den verrekijker al mijne schreden volgden met een misschien al te groote, maar desniettemin verklaarbare bezorgdheid. Ik voelde mij eerst gerustgesteld en versterkt toen ik de vanen wapperen zag, die men beloofd had voor mij te ontplooien, zoodra zij mij op den top hadden waargenomen.

Nu kon ik ongelinderd het schouwspel genieten, dat voor mijne oogen werd afgespeeld. Een lichte nevel, welke in meer verwijderde streken over de aarde lag uitgespreid, liet mij niet toe de voorwerpen in de verte, ja zelfs de laagvlakten van Frankrijk en Lombardije te onderscheiden. Maar wat ik zien wilde, en wat ik met de grootste duidelijkheid kreeg, was een overzicht over alle hooge toppen, welker samenhang ik reeds zoo lang gewenscht had te leeren kennen. Ik vertrouwde mijne oogen niet. ik meende te droomen, toen ik aan mijne voeten al die majestueuse toppen, die vreeselijke spitsen zag, welker voet reeds zoo moeilijk voor mij te bereiken was."

Maar van nog een gevoel maakt hij melding dat op het eerste gezicht vreemd schijnen kan, wanneer hij voortgaat: „De lange duur dezer inspanning, nog meer echter de gemoedsbewegingen en voldoening over de behaalde zege brachten mij in een toestand van geestverwarring; op het oogenblik, dat ik het hoogste punt van den top bereikt had, betrad ik het eer met een zekeren toorn dan met een gevoel van voldoening en dankbaarheid."

De top van den Montblanc is bij goed weer voor hen, die over de noodige mate van voorzichtigheid en volharding beschikken kunnen, niet moeilijker te bereiken dan menige, veel lagere top der Alpenwereld. Hij bestaat uit een ongeveer zestig M. langen, van het oosten naar het westen loopenden bergrug, welks vorm een opmerkelijke gelijkenis vertoont met eene in de lengte doorsneden tafelpaar. Niet minder dan vier en een half uur vertoefde Saussure op dezen verheven wachttoren van vierduizend achthonderd en twaalf M., het hoogste punt van Europa, ijverig bezig met opmetingen en onderzoekingen aangaande warmte, druk en vochtigheid der lucht, electriciteit enz. Het afdalen ging naar verhouding gemakkelijk, en reeds den volgende dag kwam de karavaan gezond en wel onder het licht te begrijpen gejuich der bevolking weer in Chamounix aan.

Onder de gevaren, die eene beklimming van den Montblanc altijd met zich bracht en ook in de toekomst nog met zich zal brengen, staat de bergziekte hovenaan. Dit is een plotseling ontstaande ziekte, die op eene hoogte van ongeveer vierduizend M. en daarboven veroorzaakt wordt door de inspanning der spieren en het toenemend gebrek aan zuurstof. Zij openbaart zich in eene plotseling ontstaande vermoeidheid, duizeling, hartkloppingen, welke soms gepaard gaan met brakingen, bloedspuwingen en een gevaarlijke slaapzucht. Dadelijk uitrusten en, wanneer het mogelijk is, een spoedige terugkeer zijn de eenige middelen die er met goed gevolg tegen zijn aangewend.

Saussure, die zelf van deze geheimzinnige ziekte verschoond bleef, had meermalen — zoo ook bij deze bergbestijging — gelegenheid haar bij zijne tochtgenooten op te merken. Zooals bekend is, beproeven vele Oostenrijksche en Tiroler bergbeklimmers zich er tegen te vrijwaren door het gebruik van arsenicum.

Voor hetzelfde doel wordt in Peru het kauwen van kolabladeren aanbevolen, terwijl in den nieuweren tijd, b.v. door de Fransche bergtroepen, allerlei praeparaten uit kolanoten, zooals likeuren, chocolade, pastilles enz. met goed gevolg daartegen worden aangewend.

Bij deze eerste bestijging van den Montblanc liet Saussure het echter niet. In alle richtingen onderzocht hij den machtigen bergreus, telkens nieuwe oogmerken met zijne onderzoekingen hebbende. Reeds het volgende jaar keerde hij terug, ditmaal om met zijn zoon, een jongeling van achttien jaar, een bediende en vier vertrouwde gidsen veertien dagen op den Col du Géant door te brengen en daar in zijn vrijen tijd allerlei wetenschappelijke waarnemingen te doen. Een reeds vroeger door hem gebouwd steenen huisje en eene tent verleenden hem de noodige beschutting tegen koude, storm en onweer. Maar voor alle ontberingen stelde de overweldigende pracht der bergen een gemoed, dat zoo ontvankelijk was voor de schoonheid der natuur als dat van Saussure, rijkelijk schadeloos.

„Hoe zou ik het kunnen wagen," schrijft hij nog geheel onder de betoovering van een zomernacht op die hoogte genoten, „dezen nacht te beschrijven, toen na de avondschemering de maan alleen aan den hemel glansde en haar zilveren licht over de geweldige gletschervestijn uitgoot, welke ons huisje omgaf! Welk een heerlijk, verrassend gezicht boden toch onder het zachte schijnsel der maan die sneeuwvelden, wier aanblik bij het volle zonlicht nauwelijks door de oogen verdragen kan worden! Welk een heerlijk contrast vormden die sombere getande granietblokken, welke zich scherp en krachtig tegen de schitterende sneeuwvelden afteekenden! Welk een oogenblik om zichzelf te verliezen in de natuur! Voor hoevele moeiten en ontberingen stellen zulke oogenblikken van het reinste genot toch schadeloos. De ziel verheft zich; de geest neemt een hoogere vlucht, en temidden dezer majestueuse stilte meent men de stem der natuur te vernemen en de vertrouwde van haar geheimzinnig werken te worden."

Overigens was dat vertoef, waarvoor zelfs de gidsen bevreesd waren, eene daad van moed en volharding, die slechts weinigen op haar volle waarde kunnen schatten. In een der op den Col du Géant doorgebrachte nachten woedde er een vreeselijke storm, dat de berg op zijne grondslagen scheen te sidderen en de dappere mannen elk oogenblik vreesden met hunne hutten en tenten in den afgrond geslingerd te worden. Bij het aanbreken van den dag werd de storm vergezeld door jachtsneeuw en hagel met donder en bliksem. Wie zich buiten het huisje waagde, kon in het ontzettende razen der elementen slechts staande blijven door zich uit alle macht in gebukte houding aan een rotsblok vast te klemmen.

Ook aan ontberingen van allen aard ontbrak het niet. De levensmiddelen toch konden slechts met moeite van het aan den zuidvoet van den Montblanc gelegen Courmayeur naar boven gebracht worden. Bovendien werd het gansche zenuwstelsel door het voortdurend verblijf in de ijle berglucht zoodanig overspannen, dat eindelijk allen aangegrepen werden door een diepe zwaarmoedigheid en een hartstochtelijk verlangen om den berg weer af te dalen. En toch kon Saussure, toen hij het bevel gaf om op

te breken, het slechts doen met een gevoel, gelijk aan dat van Javelle, die, toen hij afscheid nam van die heerlijke bergen, uitriep: „Hoe is het mogelijk dat ik van deze hoogten scheiden kan! Waarom ben ik toch niet gebleven, evenals die Indische Brahmanen, welke het, naar men zegt, dronken van geluk op de eenzame, hemelhooge toppen van den Himalaja kunnen uithouden zonder lichamelijke behoeften te gevoelen!”

Zeer grondige onderzoekingen heeft hij gedaan over den aard der gletschers. Daartoe is overigens de Montblanc zeer geschikt. Niet minder dan zeventien groote gletschers, de kleine niet mede gerekend, bedekken de dalkloven en hellingen van den reus. Van Chamounix uit gezien geven deze ijsmeren hem zijn karakteristiek uiterlijk. „Nu eens in zachte, dan weer in gebroken lijnen laat daar de heerscher van het dal zijn gletschermantel neergolven, wiens glans de veldbloemen verlicht en doordringt tot in het lommer der wouden.”

De gletscher van de Bosson, die gemakkelijk toegankelijk is, strekt zich bijna tot aan den dalbodem uit en verliest zich ten laatste in een groot dennenwoud. Hij onderscheidt zich door de helderheid van zijn ijs en de menigvuldig voorkomende ijspyramiden, die gevormd worden door zijn groot verval. Een nog meer bekende en reeds door Saussure onderzochte gletscher is de Mer de glace of Ijszee, in zijn benedendeel Glacier du Bois genoemd, daar ook hij oorspronkelijk zijne ijsmassa's vooruitschoof midden in een op eene helling liggend woud. De naam „Ijszee” wordt door Saussure even eenvoudig als treffend verklaard:

„De oppervlakte van den gletscher gelijkt op een zee, die plotseling dichtgevroren is, echter niet in een storm, maar op het oogenblik, dat de wind gaat liggen en de golven beginnen te bedaren. Deze groote golven doorloopen den gletscher ongeveer overlangs. Zij zijn echter van elkander gescheiden door overdwars loopende spleten, die een blauwachtige kleur hebben, terwijl de bovenste oppervlakte van het ijs een witachtige kleur vertoent”. Men kan de ijszee thans zonder eenig gevaar overtrekken. Om het uitgljden tegen te gaan, trekken de reizigers gewoonlijk over hunne schoenen ruw gebreide sokken aan, die later weggeworpen worden. Overigens is de costelijke helft zoozeer met aarde en puin bedekt, dat daar niets van het ijs meer is waar te nemen en men meent vasten grond onder de voeten te hebben. De overtocht over de ijszee wordt gewoonlijk uit Chamounix ondernomen.

Langs een gemakkelijk pad voor muilieren gaat men ongeveer twaalf-en-een-half uur den weg der „kristalzoekers” op, totdat men op het rotsenterras van den met pijn- en lorkboomen omzoomden Montanvers*) aankomt, dat nu met een groot hotel versierd is. Daarachter verrijst de granietaald van den Charmox, terwijl daartegenover de sombere, moeilijk te beklimmen Aiguille du Dru zich verheft in den

*) De „Engelsche steenen”, groote steenhoopen, herinneren aan het feit, dat de Engelschen Windham en Pacoke in jaar 1760 hier een nacht hebben doorgebracht. De steenen laten van binnen eene ruimte open. Toen keizerin Josephine in het jaar 1810 den moed had deze zonder eenig gevaar te beklimmen hoogte te bezoeken, had zij acht en zestig gidsen en dragers bij zich.

diepblauwen aether. De hoog uitstekende „Aiguilles du Facul” en links de „Petites Jorasses” vormen den achtergrond van het eentonige panorama, terwijl de gletscher rechts door den entzaglijken „Glacier du Géant” wordt voortgezet en links in twee groote takken opwaarts stijgt.

Saussure heeft ten eerste vastgesteld, dat de gletschers niets anders zijn dan ijsstroomen, die ontstaan uit de sneeuw welke gedeeltelijk slechts door de zon smelt en steeds weer ontdooit en befrist. Het ijs beweegt zich door zijn eigen zwaarte over den hellenden dalbodem naar beneden, en wel in het midden van den gletscher sneller dan aan de kanten, juist zooals het water in onze rivieren. Daar de ijsmassa rekbaar is, kan zij zich inkrimpen en uitzetten. De ijspleten worden veroorzaakt door de min of meer ongelijkmatige afschuiving van het ijs, welke gemiddeld niet sneller gaat dan de uurwijzer van een horloge. Alle rotsblokken, die van de zich rondom bevindende rotswallen op den rug van den gletscher vallen, worden door deze eigenaardig afgeschuurd, dikwijls als groote „Gletschertafels” verder gedragen en eindelijk aan de kanten afgezet, waaruit de entzaglijke steenen wal der „moraines” ontstaat, die den gletscher aan beide zijden vergezellen. Verrezenen zich twee gletschers, dan wordt daar, waar zij elkaar ontmoeten, uit twee hunner zijmoraines de zoogenaamde middenmoraine gevormd. Aan het einde van den gletscher, dat naar het dal gekeerd is, smelt het ijs en een gletscherbeek breekt uit een duistere gletscherpoort tevoorschijn en zendt haar melkwitte, schuimende golven over rotsblokken en steenen in vroolijke sprongen naar het dal.

Nadat de gletscher van den Montblanc gedurende een vrij lange tijdruimte zichtbaar was teruggetrokken, is hij sedert twaalf à vijftien jaar weer aan het toenemen gegaan. Dat geldt ook van de Ijszee. Toch beweegt zij zich per dag slechts tien à twaalf cM. voort. Zeer treffend is het, hoe de naburige Glacier d'Argentière toegenomen is: van April 1884 tot November 1886 in 't geheel ongeveer tachtig Meter.

Sedert de koene tochten van Balmat en Saussure is de Montblanc omstreeks elfhonderd ma'en bestegen, ook door dames. In het jaar 1887 zelfs op den 31en December, dus midden in den winter, door de vier broeders Se la von Biella met twee dragers en een bediende. Hij heeft echter ook talrijke offers geëischt. Tot hen behoort ook de verdienstelijke Balmat. Aangaande zijn dood bericht het beroemde register van het gidsengenootschap van Chamounix — een eerwaardig folioboek — kort en eenvoudig: »Jakob Balmat is gestorven in September 1834. Zijn lijk lag in een vreeselijken afgrond, waarin telkens steen- en ijslawinen neerstortten, aan den voet van een der hooge toppen, die het dal van Sixt begrenzen. De steilte, waar de ongelukkige van gevallen is, had eene diepte van vierhonderd voet”. Van 1820 — 1877 bedroeg het getal verongelukten 25.

In den tegenwoordigen tijd zijn die ongelukken belangrijk verminderd, sedert men bijna uitsluitend den weg inslaat, die, door Marie Couttet ontdekt, loopt over „les Bosses du Dromadaire” (kameelsrug) en weliswaar moeielijk, maar naar verhouding zonder gevaar is. Het gemakkelijkste is de bestijging nog altijd uit Chamounix, ofschoon men haar ook uit Courmayeur doen kan. Voor dat tot welvaart komende bergdorp is de Montblanc van een

gevloekten tot een gezegenden berg geworden, daar hij diens bloei krachtig bevorderd heeft.

Dezen bloei dankt het in de eerste plaats aan die twee dappere Montblanc-beklimmers, Jakob Balmat en de Saussure. Om zijn voortdurende dankbaarheid uit te drukken heeft het voor hen een indrukwekkend gedenkteken laten oprichten, — dat geen Montblancbezoeker zonder bewondering en ontroering aanschouwen kan. Op een groot voetstuk van graniet verheffen zich vier steenblokken, ook van graniet. Op het hoogste en breedste dezer blokken staan de beide standbeelden — eene schepping van Salmson te Genève — in natuurlijke grootte. Het eene, Balmat, wijst naar den Montblanc, terwijl het andere de blijde hope uitdrukt deze bestijging te mogen volvoeren. Op de zijde tegenover den overwonnen berg lezen wij de woorden: „A Horace-Bénédict de Saussure, Chamounix reconnais-sant”. (Aan Saussure — het dankbare Chamounix).

NEDERLAND.

(Dezelfde dichteres, die gelijk we in 't vorig nummer zagen, in Duitsche verzen Amsterdam bezingt en roemt, heeft zulks ook Nederland gedaan. 't Is ons weder een genoeg en haar ten vertolker te kunnen zijn. Het doet goed zoo over stad en land te hooren spreken in een vreemde taal.)

Groene weiden, die der watreu
Zilverwitte lint ompant,
Frissche dorpen, tuinen bloemrijk
Heerlijk veld van Nederland.

In de luchten molenwieken,
Die de zeewind drijft in vaart;
Vlak het land, geen berg geen heuvel,
Eind'loos ver, waar 't oog ook staart.

In de weiden zetten rund'ren
Heel bedachtzaam schree voor schree;
In de molens knarsen zagen
Door het hout met scherpe snee.

Als een grootc, ruime lusthof
Ligt het westerland gespreid;
In 't getij der hyacinten
Is 't één kleurenrijk tapijt,

Laat de vreemd'ling twijflend lachen
Zoo men van uw schoonheid spreekt,
Daar van Zwitserland u 't grootsche
Als Itaalje's pracht ontbreekt.

Hebt ge gletschers ook noch wouden
Meren blauw in 't zonnelicht,
Toch wat stille vrede rust er
Op uw minlijk aangezicht.

Vroolijk laat 'k mijn bliken dwalen
Over wijde vlakte en dal.
Over boomen, huizen, dorpen.
Welvaart zie ik overal.

Sierlijk vormen nette huiskens
In het dorp der straten rand,
Spits gegeveld, lief te aanschouwen
Speelgoed voor een reuzenhand.

In het verre blauw, de duinen,
Gelig,forsch aan 't lage strand:
Diepe dalen, hoogten golvend
Als een zee, verstijfd tot zand.

Aan den voet der duinenketen,
't Land ten weer in wel en wee
Zwelt in wildverheven bruisen
De geweld'ge, eeuw'ge zee.

Duizend blauwe golfsjes kussen
Kozend dagelijks uw strand
Fluistert niet elk hummer lieflijk:
'k Heb u lief, schoon Nederland!

H O E ?

Zoals we gezien hebben zijn er woorden die aanduiden *hoe* de dingen zijn, woorden die eigenschappen en hoedanigheden aanduiden.

Ik kan b.v. zeggen van een tafel dat zij is *rond*, *fraai*, *breed*. En we zagen ook reeds dat men zulke woorden *bijvoegelijke naamwoorden* heet.

Maar evengoed nu als ik kan aanduiden *hoe* een *zaak* is, kan ik ook aangeven *hoe* een *werking*, of *hoe* een *eigenschap* is.

Een tafel kan fraai zijn, maar men kan ook fraai *schrijven*. De tafel kan fraai *wezen*, maar bovendien nog *zeer* fraai.

Woorden nu die de *werking* of de *eigenschap* nader bepalen heeten *Bijwoorden*.

Als ik zeg:

1 Hij handelt *verstandig*.

2 Dat bóek is *heel* mooi.

3 Hij leert *bijzonder* vlug.

Dan is in een regel 1 *verstandig* een bijwoord want het bepaald *handelen*.

2 *heel* een bijwoord want het bepaald *mooi*.

3 *bijzonder* een bijwoord want het bepaald *vlug*.

Hieruit nu blijkt dat een bijwoord kan bepalen:

1 een werkwoord.

2 een bijvoegelijk naamwoord.

3 een ander bijwoord.

Voorts ziet men uit 1 dat hetzelfde woord nu eens bijvoegelijk naamwoord dan weer bijwoord is bv. *verstandig*.

Zeg ik: een *verstandig* man, dan is het *bijv. naamw.*

Zeg ik: hij handelt *verstandig*, dan is het *bijwoord*.

Vroeger wees men dit verschil aan door achter het woord als bijwoord „lijk” te voegen.

Hij handelt *verstandiglijk*.

Hij deed het *genadiglijk*.

Tegenwoordig is dit „lijk” weinig meer in gebruik, tenzij dan in verheven stijl.

Gaan de woorden die alzo dubbel dienst doen op een sisklank uit d. i. s of *sch*, dan worden zij als *bijv. naamw.* met *sch*, en als *bijwoorden* met s geschreven bv.

Ons dagelijksch brood.
maar

Hij komt dagelijks.

Een hulpmiddel voor dit geval (waarin velen zich nog vergissen) is te beproeven of men achter de sisklank een *e* kan zetten.

Ik kan zeggen: het dagelijksche brood. Alsdan is de spelling met *sch*. Maar „hij komt dagelijkse”, dat gaat niet. Dus is de spelling enkel met *s*.

Zulke hulpmiddeltjes noemt men „ezelsbruggen”. Maar — menigeen, die geen ezel is, loopt er toch ook wel eens graag over.

Er zijn velerlei bijwoorden, b.v.:

van wijze: als hij schrijft *mooi, slecht, duidelijk*.

„ plaats: als *hier, daar, ginds*,

„ tijd: als *nu, gisteren*.

„ graad: als *zeer, bijzonder, heel*.

„ bevestiging: als *gewis, zeker*.

„ ontkenning: „ *niet, geenszins*, enz.

Hoofdzaak is dat men goed vat, hoe het bijwoord een *bepalingswoord* is, als boven gezegd is. Anders toch verwacht men het heel licht met voorzetsel of voegwoord of bijvoegelijk naamwoord.

We willen er nog even nu reeds op wijzen hoe men zeer moet letten op de *juiste plaatsing* van het bijwoord.

Als ik zeg:

Niet mijn broeder sprak ik gisteren,
of

Mijn broeder sprak ik gisteren niet.

Dan gebruik ik dezelfde woorden. Toch zegt no 1, dat ik mijn *broer* niet sprak; en no 2, „ „ hem niet *gisteren* sprak.

Men ziet, de plaatsing maakt verschil.

PSALM XCII.

't Is goed den Heer te prijzen,
o Allerhoogste! uw naam
op harp en luit tezaam
de psalmen te doen rijzen.
Uw gunst worde in den morgen
met maatzang lof gebracht.
Doornuisch' den stillen nacht
een danklied voor uw zorgen!

Want gij hebt mij, o Heere,
door al uw daan verheugd.
Ik juich verrukt van vreugd
uw handenwerk ter eere.
Uw werk is groot, vol krachten;
uw doen is majesteit,
vol wijsheid en beleid.
Zeer diep zijn uw gedachten.

Geen dwaas kan ooit begrijpen,
een onvernuftig man
verstaat geen woord ervan
waartoe de boozen rijpen.
Die onrecht plegen, schijnen
te groeien als het kruid,
tot ze, in hun bloei gestuit,
in eeuwigheid verdwijnen.

Maar de Allerhoogste, o Heere,
in eeuwigheid zijt gij.

Gij treft uw weerp partij
dat hij tot niet verkeere.
Ja, hen die onrecht plegen,
heel uwer haatren rot,
zult gij, o groote God,
verstrooien allerwegen.

Gij wilt mijn heil vergrooten.
Mijn hoorn verhoogt ge in stand;
mij heeft nog pas uw hand
met olie overgoten.
Eens zal ik zien en hooren
hoe zij die mij bespien,
zij die mij weerstand bien,
zichzelf te gronde boren.

Als palm en ceder groeien
de vromen; die Gods hand
heeft in zijn huis geplant
zal in zijn voorhof bloeien.
Hij juicht, in hooge grijsheid
nog vruchtbaar, groen en frisch:
„Mijn God is recht, hij is
mijn rots, volmaakt in wijsheid.”

W.

LEESTAFEL.

Het teeken des kruises, door Wilson Barrett. Uit het Engelsch door S. C. f 2.25. Gebonden f 2.90.

Een verhaal uit den tijd van Nero. Uit dien tijd zijn in de laatste tientallen van jaren verschillende verhalen in 't licht gegeven („Helena en haar huisgezin”, „Quo Vadis” enz.) De regeering van dezen Romeinschen keizer biedt dan ook bijna onuitputtelijke stof voor aangrijpende romans.

Nuchter en sober wordt zijn tijd in dit boek geschetst. Men gevoelt dat Barrett een groot kunstenaar is, die met enkele aangrijpende trekken u veel doet zien. De tekst is „verlucht” door zes en twintig schoone afbeeldingen, die een goed denkbeeld geven van de zeden en gewoonten der Romeinen uit de eerste eeuw onzer jaartelling.

De vertaling is goed en vloeiend.

Zonder twijfel zal dit boek niet alleen vele lezers vinden maar zich een blijvende plaats bij het publiek veroveren. Het is zeer geschikt voor geschenk.

De bekeering van Lydia Montefiore; Tante van wijlen Sir Mozes Montefiore. Dit eeuvoudig, aangrijpend bekeeringsverhaal van de edele grijze Jodin, is op voortreffelijke wijze uit het Engelsch in onze taal overgebracht door Dr. A. C. Adler. Het kan veel nut stichten. Geschreven om uitgedeeld te worden onder de Joden, wien — terecht — de naam Montefiore dierbaar is, kan het ook met vrucht en grooten zegen door Christenen gelezen worden.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

EEN GETUIGENIS OMTRENT JOHANNES DEN DOOPER.

Groeter dingen dan wonderen en teekenen, door hem verricht, beloofde Jezus dat Nathanael zien zou. Boven alle bewijzen van groote macht, van almacht, gaan de bewijzen van heiligheid. De vervulling van het woord: „Ik en de Vader zijn één,” is het voorname en heerlijkste wat de oprechte discipel van den Heere Jezus te zien krijgt,

Wèl heeft God aan het woord, dat hij in „de laatste dagen” door zijn Zoon tot ons gesproken heeft — getuigenis gegeven door menigerlei teekenen en wonderen en krachten”, verricht zoowel door den Zoon zelf als door zijne apostelen en velen van de overige geloovigen; maar het beslissend *geloof* zelf heeft God verbonden aan het gehoor van het Woord. Dat geldt zoowel voor de prediking van den gekomen Heiland als voor die van den komenden Messias. Met name geldt het voor de prediking door Johannes den Dooper.

Zeer merkwaardig is te dien opzichte de getuigenis, die het volk aflegde eenige maanden vóór het sterven des Heilands. Het gansche land was vervuld met zijn roem; duizenden bij duizenden verdrongen zich dagelijks om zijn weldaden deelachtig te worden, om zijn woorden des levens te hooren; ja om slechts te kunnen zeggen dat ook zij hem gezien hadden. En toen dat zoo ruim twee jaren geduurd had, toen schijnbaar zijn populariteit op 't punt stond haar hoogsten top te bereiken; toen de woede der farizeën en schriftgeleerden haar uit-

barsting naderde en de ontknooping dus voor de deur stond, toen kwam deze merkwaardige spontane bekentenis uit den mond des volks: „Johannes deed wel geen teeken, maar alles wat Johannes van dezen zeide was waar!”

Dat is de macht van het woord der waarheid. Wat was Johannes eigenlijk geweest? We zijn gewoon in de maand Augustus en vooral in November eenige avonden aaneen den hemel voortrokken te zien van „vallende sterren”. Honderden, soms duizenden lichtende puntjes doorschieten met bliksemsnelheid de lucht en verdwijnen na enkele seconden voor goed uit het oog. Men vindt ze niet meer; men zoekt ze ook niet meer. Schijnbaar was het leven van Johannes iets dergelijks geweest. Enkelen die „de vertroosting Israels verwachtten”, hadden gesproken over de wonderlijke dingen, die zijn ontvangenis en geboorte verzeld hadden. In den beperkten kring van de bekenden en geburen zijner ouders hadden die voorvallen de algemeene aandacht getrokken. Maar daarna had de zuigeling onder bijzondere omstandigheden zijn naam ontvangen en verder... was het uit. In stilte was Johannes opgegroeid; als jongeling had hij de eenzaamheid gezocht; en eerst toen hij dertig jaren oud was trad hij als boetprediker op. Van stonden aan had de jonge en gestrenge profeet het volk tot zich getrokken. Het geheele volk had zich door hem laten doopen; steeds groeide zijn aanzien.... Zes maanden na zijn optreden was alles voorbij! Slechts „korten tijd hadden ze zich in zijn licht willen verheugen.” Als een verschieten le ster had

Johannes aan den geestelijken hemel geblonken; toen was hij verdwenen, een lichtstreep nalatende, maar naar alle menselijke berekening meer niet. Zes maanden! wat is dat? Nauwelijks was zijn leven begonnen, nauwelijks had zijne prediking een aanvang genomen, of zijn eigengerechtigde doods-vijanden wisten den goddeloozen koning Herodes te bewegen hem in den kerker te doen zwijgen. Nog enkele maanden... en Johannes was gevallen als het offer der wrake van een adellijke boeleerdster. Onverwacht, laat in den avond, in de donkere gevangenis, zonder andere getuigen dan de beul, zonder eenigen vorm van proces, zelfs zonder opgave van redenen, was de een en dertig jarige man onthoofd. Zijn levensdraad was afgesneden; zijn werk was verwoest. Indien eenig leven naar menselijke berekening zijn doel had gemist, dan voorzeker het zijne. Immers: hoe kan men een roeping, die alle menschen en alle volgende tijden omvat, vervullen in de eerste zes maanden waarin men die begint te vervullen?

En toch had die snelijk afgesneden werkzaamheid op het volk meer invloed gehad dan menige andere, die jarenlang geduurd had en van wonder-teekenen vervuld was. Meer nog: ze had haar doel bereikt. Welk hooger getuigenis kan iemand gegeven worden dan: „Alles wat die man zeide was waar!“? Wat had Johannes dan „van dezen“, van Jezus gezegd? Niet veel, voorzover het ons opgeteekend staat. Johannes heeft in 't geheel niet veel gezegd; wèl heeft hij veel gesproken, maar er was in wat hij zeide niet veel afwisseling. Dit is alles wat hij *van Jezus* zeide:

„Ik doop u wel met water tot bekeering, maar die na mij komt, is sterker dan ik ben, wiens schoenen ik niet waardig ben hem na te dragen; wien ik niet waardig ben, nederbukkende, den riem zijner schoenen te onthinden; deze zal u doopen met den Heiligen Geest en met vuur. Wiens wan in zijne hand is en hij zal zijn dorschvloer doorzuiveren en zijne tarwe in zijne schuur samenbrengen, en het kaf met onuitblusschelijk vuur verbranden.“ „Hij staat midden onder u, welken gij niet kent. Deze is het die na mij komt welke vóór mij geworden is.“ „Zie het Lam Gods, dat de zonden der wereld wegneemt. Deze is het, van welken ik gezegd heb: Na mij komt, een man, die vóór mij geworden is, want hij was eer dan ik. En ik kende hem niet, maar opdat hij aan Israël zou geopenbaard worden, daarom ben ik gekomen, doopende met het water.“

„Ik heb den Geest zien nederdalen uit den hemel gelijk een duif en bleef op hem. En ik kende hem niet, maar die mij gezonden heeft om te doopen met water, die had mij gezegd: op welken gij den Geest zult zien nederdalen en op hem blijven, deze is het, die met den Heiligen Geest doopt. En ik heb gezien en heb getuigd dat deze de Zoon van God is.“

Meer heeft, zoover ons bekend is, Johannes uit eigen beweging en tot het geheele volk van Jezus niet gezegd. Wel wordt ons in Johannes III: 27—36 opgeteekend wat Johannes aan afgezonden en uit de Joden omtrent Jezus heeft gezegd toen er een verschil van gevoelen gerezen was over de betekenis van den doop, maar dat behoort niet tot Johannes *prediking*.

Men kan zich niet anders denken dan dat het

volk over 't algemeen weinig begrepen heeft van 't geen Johannes omtrent den Heere Jezus mededeelde. Er kwam niets in voor dat een groote menigte aantrekkelijk vindt; niets liefelijks; niets wonderbaarlijks. Alles was hooggeestelijk. Wat het eigenlijk beteekende zou men tijdens en door het optreden van Jezus langzamerhand moeten leeren begrijpen. En veel daarvan zouden zijn beste volgelingen eigenlijk eerst na zijn opstanding beginnen te verstaan. Onder de wonderen die Jezus verrichtte was nagenoeg niets, dat van Johannes woorden de verklaring gaf. Maar in hetgeen de Heiland sprak en leerde gevoelde het volk — zonder er zich duidelijk rekenschap van te geven —: dat is het waarop Johannes doelde! Die woorden zijn een vuurdoop, ze branden in en zuiveren uit; woorden als: „Wie uwer zonden is, werpe denersten steen!“ Die woorden zijn een doop met den Heiligen Geest; woorden als: „Ga heen, uw geloof heeft u behouden!“ Die woorden toonen dat zelfs een man als Johannes de Dooper des sprekers schoenzolen niet onthinden mag; woorden als: „Wie uwer overtuigt mij van zonden?“

En wanneer zulke uitspraken insloegen als een bliksemstraal of neerdrupten als een balsem, dan zag het volk aan de daden die ze vergezelden dat ze niet, in menselijke opvatting, slechts *woorden* waren maar zelf daden; het gevoelde instinctmatig dat de wonderen van die woorden alleen maar de *teekenen* waren. Teekenen, die hij niet behoefde, maar die wij noodig hebben. En de getuigenis barst los: Alles wat Johannes van hem zeide was waar.“

Johannes had zijn woorden in 't geheel niet door wonderen of teekenen bevestigd. Men kon ze gelooven; men kon 't ook laten. Die ze geloofden kregen het daardoor niet gemakkelijk. Ieder hunner moest voortaan laten wat hij 't liefste deed. Van ieder werd alleen geëischt, dat hij zijn eigen boezemzonde verloochende. Niets anders! Maar ook niets minder! Het zwaarste wat men bedenken kon. Met welk recht eischte die jonge man dat van het geheele volk hoofd voor hoofd? Met geen ander recht dan dat ieders conscientie hem gaf. En ieder die voor dat recht boog en er aan gehoorzaam kwam tot de overtuiging dat Johannes' getuigenis omtrent zijn navolger Jezus waarheid was. Want die er voor boog had den weg bereid, had den afgrond gedempt en den weg verhoogd, zoodat de Koning in kon rijden.

Daar was geen wonder noodig dat in tijdelijke behoeften voorzag, want het eeuwige wonder was er geschied.

De kreet des volks: „Alles wat deze van Jezus zeide was waar, ofschoon hij geen wonderen deed,“ sloot op de uitspraak des Heeren: „Voorwaar, voorwaar zeg ik u, onder degenen die van vrouwen geboren zijn, is geen grooter dan hij.“

Doch die de minste is in het koninkrijk der hemelen, is meerder dan hij!

W.

EEN ONTMOETING.

I

't Was een mooie herfstdag van 't jaar 1807. De zon zou weldra ondergaan, toen een boer die

blijkbaar van Grünhausen, een dorp nabij de Lahn in Deutschland, kwam den weg opging naar een heuvel, die dicht begroe'd, steil afliep naar een kromming van de rivier.

Op de hoogte gekomen bespeurde hij op de plek waar de boschweg naar een nabijliggend dorp afweek, op een rotsblok een hem onbekend mensch. 't Was een nog jonge man in een eenvoudige, linnen kiel, met een oude soldatenmuts op het hoofd. Hij zat, de beenen over elkaar gekruist, de handen rustend op een zwaren knoestigen stok, te staren op de ondergaande zon.

Hartmann — zoo heette onze landman — keek vluchtig naar den jongen man. Diens nadenkende blik uit vriendelijke, blauwe oogen trof hem. Daar lag op het mannelijk schoon gelaat van den vreemdeling iets dat vertrouwen wekte.

„Goeden avond, vriend,” sprak Hartmann, „waarheen gaat de reis?”

Het gezicht naar den vrager werdend keek den jongman op, sloeg op militaire wijs aan, en sprak:

„Goeden avond eveneens! Zoo ge wilt weten wie ik ben, een ontslagen krijgsgevangene; ik kom uit Frankrijk!

Hij hield even op en ging, toen hij een glimlach op het gelaat van den hoer bespeurde, voort:

„Ja, ziet ge, ik ben bij Jena gewond en dan is 't den Franschman niet moeilijk iemand gevangen te nemen. Maar nu ga ik weer naar huis. Ik heb al een flinken marsch achter den rug vandaag. Toch ben ik hier — 't is zulk een schoon land — ten slotte nog ver afgedwaald en nu zit ik hier en wacht al een half uur op een schip dat de Lahn opvaart.”

„Wat wilt ge dan?”

„Ik wil naar Weilburg. Maar ik zie nog geen schip.”

Met belangstelling keek Hartmann den spreker aan, die zoo bedaard en vriendelijk hem te woord stond. Niet alle soldaten waren zoo.

„Gij zijt dus een afgedankte soldaat,” sprak hij, „maar waar ligt dan uw thuis, te Weilburg?”

„Neen, in Thuringen,” was 't antwoord, „een goed eind verder. „Maar,” vervolgde hij met een droef lachje, „een tehuis heb ik eigenlijk niet. Vader en moeder zijn lang dood, en ik sta moederziel alleen in de wereld. Toch hecht een mensch aan de plek waar hij geboren is. Soldaat kan ik met mijn stijven arm niet meer wezen. En al kon ik ook, dan zou ik het toch, nu de Franschman overal den baas speelt, niet willen zijn. Ik wil doen wat ik kan, wanneer ik thuis ben, om met God en met eer mijn brood te verdienen.”

„Zoo, zoo,” zei Hartmann weer, en met een uitdrukking als dacht hij ergens aan, nam hij vertrouwelijk bij den soldaat op een boomtronk plaats.

„Men wordt moe van dat bergen beklimmen,” sprak hij als om zich te ontschuldigen, „ik moet even rusten.”

De ander antwoordde niet en tuurde in de verte, terwijl de landman ook onwillekeurig de oogen richtte naar de rivier. Nu, het schouwspel dat die bood was heerlijk voor den blik. In het donkerblauw weerspiegelden de steile hellingen van den oever, die schilderachtig afwisselden in rots en bosch. Den grond scheen de blauwe hemel te vormen waaraan wolkjes drevan in den rooskleurigen gloed der avondzon. Toch had vriend Hartmann blijkbaar minder

of wellicht geheel geen oog voor al die schoonheid. Hij verzonk in diepe gedachten en lette ook nauwelijks meer, naar 't scheen, op den vreemdeling, die stil en in de verte turend naast hem zat.

Voor wie alles wist was het begrijpelijk dat onze landman zoo weinig aandacht schonk aan Gods schoone schepping, zoo geheel met zijn eigen gedachten bezig was. Er was meer dan één reden voor.

't Was een booze tijd, de Fransche tijd, in Nederland zoomin als in Deutschland vergeten, zelfs nog niet na een eeuw. Het verwinvend Frankrijk onder zijn eersten Napoleon onderwierp de volkeren; onrust, onzekerheid, oorlog, telkens nieuwe beroeringen hadden de laatste jaren gebracht, ellende over menig land, in menig huis en hart.

Dat wist onze Heinrich Hartmann maar al te goed. De oorlog met zijn gevolgen had hem gedwongen zijn landhoeve aan de andere zij van den Rijn gelegen, voorgoed te verlaten en zich hier aan de Lahn te vestigen. Hij had er een boerderij gekocht en zich daarop met zijn gezin gevestigd.

Doch hij zou ondervinden wat het soms zeggen wil, ergens als vreemdeling te verkeerren. De bevolking, onder wie hij zijn woonplaats had genomen, was een zeer gemengde: bergwerkers, kolenbranders en boeren. Doch daarin kwamen bijna allen overeen, dat zij een leven leidden geheel buiten God, en louter voor de wereld en haar lusten. Men leefde hier ruw, tot het woeste toe; dronkenschap en allerlei liederlijkheid waren aan de orde van den dag. Dat kwam hoofdzakelijk daardoor dat de bevolking vele jaren lang het voorrecht van een getrouwe Evangelieprediking had moeten ontberen, en daarentegen het zaad des ongeloofs met kwistige hand gestrooid was. Groote verwildering onder het volk was daarop gevolgd. Nu was er wel eenigen tijd geleden weder een leeraar aangesteld, die het woord Gods getrouw verkondigde, maar het onkruid was te welig opgeschoten, dan dat men het maar zoo aanstonds kon uitroeien.

Daarbij kwam nog iets dat de zaken verergerde. Telkens trokken, wijl er voortdurend oorlog was, Fransche troepen door de streek of werden in het dorp gelegerd. Dit nu gaf aanleiding tot veel tuchtelooheid en uitspatting, en bracht onder 't volk een geest van lichtzinnigheid. Zoo werd het inplaats van beter erger. Alle band van tucht en orde scheen te zullen breken. Vooral de jongeren stoorden zich aan niets meer. Meisjes en jongelingen wedijverden als 't ware in goddeloosheid. Vloeken en drinken kwam overal voor.

Nu was onze Hartmann bij zulk een leven niet groot geworden. Zoowel hij als zijn vrouw waren menschen die God vreesden en het wereldsche, ruwe leven in het dorp met droefheid en weerzin zagen. Dezulken nu haat de wereld. Reeds als een vreemden indringer, gelijk zij Hartmann dwaselijk noemden, mochten velen hem niet lijden. Had hij echter het goddelooze leven maar meegeleefd, hij zou wel spoedig burger zijn geworden, doch nu hij dat niet deed schold men hem voor een domper en fijne. Wat kwam die man in Grünhausen doen, met zijn ouderwetsche vroomheid? Hij paste heelemaal niet meer in zijn tijd. Verlichting, vrijheid, rechten van den mensch, daar hadden de Franschen en hun woordvoerders in stad en land den mond vol van. En dat praatten de meesten bluffend na, roemend in den nieuwen,

heerlijken tijd, die met de heerschappij van den keizer der Franschen was aangebroken. Men was in Duitschland niet wijzer dan bij ons in den Patriottentijd; men heeft er even harde lessen moeten leeren!

Onder hen die onzen vromen landman haatten was de ergste zijn buurman, schuins tegenover hem. Deze, een man van den vooruitgang en dus natuurlijk een warm vriend der Franschen en hummer leuzen, was tegelijk dorps-schout en herbergier. In deze dubbele betrekking had hij heel het dorp als het ware in zijn macht. Wie met Johannes den schout niet te maken had, kwam toch allicht bij Johannes den kastelein. Trouwens, de man had er slag van zich bekend te maken en bij alle haters der vromen bemind. In alle dingen had hij het hoogste woord. Hij kon over de dorpszaken redeneeren dat de boeren er versted van stonden, en in zijn tapperij bewees hij met kracht van redenen dat het heil der menschheid uit Frankrijk kwam en niet uit den hemel, gelijk die dweper van een dominee elken Zondag stond te vertellen. Vrijheid, gelijkheid, broederschap — daar moest het heen. Dat was het nieuwe, ware Evangelie, en wie nog aan een ander, aan het oude, vasthield was een sukkel en een dwaas. Elk man van den vooruitgang had met het oude geloof afge-rekend; een predikant was in dit verlichte dorp onnoodig, en ieder die hem nog aanhing ook.

Dat zulk een man geen vriend van Hartmann was, laat zich denken. De schout echter koesterde reeds lang zelfs felle haat tegen den boer, die niet alleen nooit in zijn kroeg kwam, dan voor zaken die er als in 't Rechthuis behoorden, maar bovendien de eenige was, die zich niet naar zijn wil voegde in al wat het volk van den goeden weg afvoerde. Ja, Hartmann ontzag zich niet als het te pas kwam, dien grooten, gewichtigen schout openlijk tegen te spreken, hem onverbloemd de waarheid te zeggen. En dat was boven alles onvergeeflijk!

Toch was dat niet het eenige kruis 't welk onzen vromen landman drukte. Men meent wel eens, dat de klachten over de dienstboden alleen van onzen tijd zijn, doch in 't begin der eeuw viel er ook reeds niet te roemen, althans niet te Grünhausen. Hoeveel last hadden de dienstboden aldaar onzen Hartmann reeds bezorgd. Mee besmet met de algemeene verwildering en bandeloosheid, scheenen ze het er op aan te leggen den boer en zijn vrouw het leven verdrietig te maken. Zij waren diefachtig en onbetrouwbaar. Zich naar den regel van een christelijk gezin te voegen scheen hun ondragelijk, onmogelijk. Danszaal en kroeg met al de zonden die daar bedreven en gekweekt worden, heimelijke en openbare, waren de plaatsen waar meid en knecht 't liefst kwamen. Dolle pret, uitbundig vermaak, goddeloosheid en ontuchtigheid trokken hen honderdmaal meer aan dan de stille huiselijkheid van een christelijk gezin. Vooral was het een grief tegen Hartmann dat hij zijn ondergeschikten niet toestond bij avond en nacht naar believen uit te gaan of thuis te komen. Dat was een dwang niet uit te houden!

Het ergste bij alles was dat de ondergeschikten in hun ruwheid en tuchteloosheid bijna overal steun vonden, inzonderheid bij den schout en zijn aanhang. Tegen zulk een macht was het voor een enkel man kwaad vechten. De schout verklaarde openlijk dat het „zonde en schande was, dat een wildvreemd gezin, dat hier was komen wonen, met al die vroom-

heid en fijnheid zich voordeed als wonder wat meer dan de dorpingen en 't beter wilde weten dan al de anderen." En dit lied zong de meerderheid na, de meest belanghebbenden allereerst.

Geen wonder dat er gedurig moeite en twist ontstond. Het godvreezend echtpaar had geen lichte taak. Er was genade toe noodig om bij de dagelijksche beproeving toch goeden moed te houden. Dikwijls werd hun geloof en vertrouwen op een harde proef gesteld en 't was geen wonder dat nu en dan een gevoel van moedeloosheid over man of vrouw kwam.

Dien morgen had onze goede Henrich het al bijzonder te kwaad gehad. Zijn oudsten knecht, een diefachtig mensch, had hij op heeterdaad op stelen betrapt. Een ernstige bestraffing was gevolgd. Doch toen de ander, inplaats van schuld te bekennen, nog lomp en grof werd, begreep Hartmann dat het zoo niet langer kon, en wees zijn knecht de deur.

Maar hoe een anderen, liefst een beteren te vinden? Op het dorp was daar, om meer dan één reden, weinig kans op. Zoo besloot hij dan in overleg met zijn vrouw het elders te beproeven. En daar hij een man was van kort beraad en de tijd drong, greep hij aanstonds steek en stok, en ging er op uit.

Daar ontmoette hem nu, nog lang vóór hij 't eerste dorp bereikt had, die soldaat, een man zonder thuis, die werk zocht, op wiens gezicht eerlijkheid en trouw te lezen schenen. Zou dat ook een aanwijzing des Heeren zijn, die hem onverwacht, ja verrassend den rechten man deed vinden?

Zoo dacht Hartmann, en hij kon zich van deze gedachte niet losmaken.

Plotseling als uit zijn overpeinzing ontwakend, keerde hij zich tot den vreemdeling, die nog altijd, stil en turend, op het rotsblok zat.

„'t Duurt lang, vriend," sprak Hartmann.

„Ja," was 't antwoord, „ik vrees dat ik hier van nacht moet blijven."

„Hoe heet ge eigenlijk?" vroeg de boer verder.

„Martin, of voluit Jurgen Martin."

„Hebt ge wel eens boerenwerk gedaan?"

„Ja, thuis altijd."

Een oogenblik stilte; daarna zei Hartmann: „Wat dunkt u, wilt gij bij mij eerste knecht worden?"

De ander keek hem met groote verrassing aan.

„Ja," ging de boer kalm en ernstig voort, „weet wel wat ge doet. 't Is zoo gemakkelijk niet als 't lijkt."

En begrijpend dat dit den ander nog niet veel wijzer maakte zette hij hem in korte woorden uiteen, hoe de zaken te Grünhausen stonden.

„Zie Jurgen," zoo besloot hij op vertrouwelijke toon, „zoo is het. Ge moet, zoo ge besluit bij mij te komen en te blijven, God vreezen en mij trouw zijn. Ge moet eigenlijk nog eens weer soldaat worden. Want ziet ge, bij ons is ook altijd oorlog en aan bestrijding is nooit gebrek. Dus, hoe staat het nu. Wilt ge?"

De Thüringer, wiens helder blauw oog een tijdlang den boer strak had aangestaard, liet het hoofd op de borst zinken, en dacht geruimen tijd na. Toen scheen hij een besluit genomen te hebben.

Hij richtte zich in zijn volle lengte op, reikte den boer de forsche rechterhand en sprak: „'t Is goed — in den naam des Heeren!"

„In den naam des Heeren", herhaalde Hartmann. „Zoo is het goed. Ge hebt daar dus ook kennis van."

„Ge zijt de eerste die mij dat vraagt,” was het antwoord. „Ja, ik ben in de vreeze des Heeren opgevoed.”

Beiden wandelden nu naar Grünhausen, dat niet ver lag.

„Anna,” riep Henrich, toen hij met zijn nieuw gehuurden knecht thuis was gekomen, „hoor eens! Ik heb wat goeds te vertellen. Ik heb alweer een knecht, en wel een die zijn werk in den naam des Heeren begint.”

„Heerlijk,” sprak Anna. „God zegene zijn binnenkomst. Maar waar hebt ge dien man zoo spoedig opgedaan?”

Henrich vertelde alles en de vrouw sprak: „Dat is van den Heer. Zijn naam zij geprezen. Hij heeft uw weg voorspoedig gemaakt.

(Wordt vervolgd).

WAT HEBT GIJ GEDAAN?

En God zeide: Wat hebt gij gedaan? daar is eene stem des bloeds van uwen broeder, dat tot Mij roept van den aardbodem.
Genesis 4 : 10.

„Moeder, moeder!” en met hartverscheurenden kreet viel de jongeling neder op het ziertogende lichaam van haar, die hem tot dusver op aarde het dierbaarst was.

Waarom, o God, moest hij juist even te laat komen. O! de gedachte van te sterven, nu reeds, op jeugdigen leeftijd, voor zijn vaderland, was hem niet verschrikkend voorgekomen. Zijn vader had, toen zij samen ten strijde togen, hem gesproken van den strijd zijner voorvaderen tegen den vijand en, indien het noodig ware, nog opgewekt tot moedigen tegenweer. Elke kogel zou raak zijn, dat had hij gezworen met duren eed. Grootvader, dat wist hij, was door die ellendelingen lafhartig vermoord. Zijn vader had bij Majuba gestreden en was nu aanstonds weder bereid om de wapenen op te nemen tegen den aartsvijand zijns volks. Angst kende hij niet en de borst voelde hij zwellen bij de gedachte te mogen medcuiltrekken. En toch, er was een angst geweest in zijn harte, een onbestemd iets, dat hem kwelde, toen hij het paard had gezadeld en met zijn krijgsmakkers uitgetogen was om zich te begeven in het veld. Het was de gedachte aan zijn lieve moeder; die te moeten achterlaten, alleen, overgelaten aan mogelijken overval van den vijand. Zij had hem bij zijde genomen — gefluisterd in het oor, toen hij woest verzekerde elken Engelschman te zullen neerschieten die hem tegenkwam: „Mijn jongen, bid voor degenen die u geweld aandoen.”

„Ja moeder,” was het zachte, gedachtenlooze antwoord en met zat hij in het zadel en huppelde vrolijk en blijgemoed weg.

„Let nu op, ziet ge daar in de verte dien Engelschman niet aankomen, daar juist naast het kopje aan uw rechterzijde?”

„Maar man ik zie niets, er is hoegenaamd niets te zien.”

„Nu let op, een, twee, drie, ziet ge hem vallen; geloof me als ik Engelschen schiet, mis ik zelden.”

„Maar, waarlijk, ik zie niets.”

„Pas op, pas op, buk u”, en met dat onze jonge vriend dit zeide, floot er een lyddietbom langs hem en ontnam aan zijn kameraad den linkerarm.

„Mijn arm! mijn arm!” kreet de zwaargewonde.

Onze vriend wilde hem verplegen, maar zag den vijand al naderen, al naderen. Ziet, nu beklimt hij den heuvel, nu bestormt hij de schans. Nu aangelegd, de haan overgehaald, pang, daar bijt er een in het zand, weer een en weer een — „o mijn God!” en gewond stort hij achterover.

„Wees stil en houd rust, mijn jongen”, met deze woorden had zij hem met krachtige hand in het bed ternedergehouden, toen hij bij het leggen van een nieuw compres de oogen opendeed, zich oprichtte, en met een glimlach dankte voor de welkome verkwikking.

„Moeder, moeder, ik wil mijn moeder zien!”

„Hoe kalmer ge nu zijt, hoe eerder ge beter zijt en ge uw moeder zult weerzien.”

„Moeder, waar is moeder, ik wil, ik moet haar weerzien.”

„Stil, stil, ga nu slapen, zal ik u wat zingen?”

En zacht, neurïende zong zij hem zijn lievelingslied, het lied van zijn vader en grootvader en, ja, ook van hem:

Di vierkleur van ons dierbaar land
Die waai weer ov'r Transvaal
En wee die Godvergeten . . .

Bons, — met een vervaarlijken schrik wordt hij wakker en bevindt zich in de ziekenkamer en ziet in het vriendelijke, eenvoudig, lieflijke gezicht van de verpleegster.

Nog kort tevoren was het niet zoo vreedzaam geweest. Hij bevond zich midden in 't gevecht, hij zag vader vallen door de wreede hand van den vijand, sprong hem te hulp en werd rechts en links aangevallen. Het draaide voor zijn oogen maar hij verweerde zich dapper, daar hij geen kruut meer had, sloeg hij met de kolf en weerde zich als een dolle. Daar komt er een pal op hem af, hij zal toeslaan, het wapen ontvalt hem en nu is het met hem gedaan, met een hevigen slag wordt hij ter aarde geworpen en . . . hij ontwaakt.

Zacht strijkt zij hem over het gloeiend gelaat en geeft hem wat te drinken.

„Drink, dat zal je goeddoen. Ga nu gauw weer zacht liggen.”

„Hoe laat is het?”

„O, het is al heel laat, maar ga nu gauw slapen.”

Zoo hard kon zijn paard niet loopen of het bloed joeg hem nog sneller door de aderen. Het was reeds laat op den middag en plotseling valt de duisternis in, hij moet dus wel voort. Daar in de verte doemt een boerenwoning op, zijn paard nog eens aangezet. Het suist hem in het hoofd, allerlei gedachten verdringen zich. Zou het waar zijn, wat hem verteld was geworden? Zou zijn lieve moeder nog leven? Zou hij haar nog wederzien, nog kunnen omhelzen. Zou ze hem nog kunnen toelachen? Hij voelt zijn hart bonsen als een hamer, het stukt hem in de keel.

Voort moet hij, voort! voort!

Hij heeft de boerenwoning bereikt en stijgt af. Met de hun eigene gastvrijheid wordt hij ontvangen.

Of ze daar iets vernomen hebben van zijn moeder.

O ja, woonde hij daar? Helaas, er waren geruchten verspreid en ook tot hen doorgedrongen, dat de vijandelijke troepen op hun weg, door zijn dorp waren getrokken en als gewoonlijk, niets ontziende, als echte tartaren alles hadden verwoest wat hun op hun weg stuitte. En dus, o God! die gedachte was verschrikkelijk. Hij kon het niet uithouden, hij moest verder. Iedere seconde was winste. Als hij nog maar bijtijds kwam. Hij zou ze allen in het zand doen bijten en zou niet bevreesd zijn al waren er honderd duizend Engelschen. Vrees kende hij niet, maar die pijnlijke onwetendheid!

Hij trad naar buiten. Een Afrikaansche nacht. Een heirleger vonkelende oogen lonkten hem toe van boven, en het was of een onzichtbare hand er telkens nieuwe deed ontstaan. Die plechtige stilte had iets drukkends, iets benauwends. Het was, of iemand hem met ijzeren vuist in de borst greep en de keel toesnoerde.

Neen dit was niet uit te houden; hij moest voort. Met koortsigen haast vloog hij het erf op en een der paarden grijpende, die daar stonden te slapen, wierp hij zich er op en snelde heen.

De morgen begon grauw te lichten. Met majestueuzen tred zou de dagvorstin tevoorschijn treden en het aardrijk doen sidderen onder haar aanraking. Maar nu was alles nog zoo stil, zoo liefelijk, zoo vredig. Als het ruischen van een lieflijk lied in hooge kerkgewelven, zoo vredig, zoo zacht, zoo mooi kwam de natuur hem voor. Als een reine jonge bruid die den bruidegom tegenlacht op den morgen van den dag der eeuwige verbindtenis, zoo kwam de dageraad tevoorschijn, teeder, en huwde zich aan het aardrijk. En de dauwdrop werd opgezogen en de vogel ontwaakte en deed, bescheiden nog, maar des te zuiverder, zijn lieflijk lied hooren. Die reine, kalme, vredige stemming der natuur! En wonderlijk, het schoot hem als een bliksemflits door het brein, hoe kan op Gods aardbodem, op die reine, heerlijke aarde oorlog woeden? Oorlog, het stelselmatig doden van menschen, van schepselen Gods. Oorlog, een volk dat het beste moordt en de beschaving het slimste aanwendt tot voortbrenging van goed materiaal daartoe, is het sterkste. En deze oorlog, om een paar hooggeplaatste schurken, die goud willen zien!

O God, wat is uw natuur schoon, wat zijt ge geweldig groot in uwe werken.

Om een paar . . . . . En dat is nu nog alles niets, vechten wilde hij, zijn land verdedigen, o! dat was de hartstocht zijns harten. Want niet, als bij anderen, die het best vocht was de grootste held, neen, die was de beste vaderlander. Maar te staan als een onmachtige . . .

„Bid voor degenen die u geweld aandoen.”

Ja moeder dat doet ge, dat zult ge blijven doen!

O, kon hij ze allen verpletteren met één kolfslag, die ellendeelingen, laaghartigen, vrouwenschenders en kindermoorders.

Voort! voort! Hoe kon hij zich nog laten meesleepen, hoe kon hij nog zitten mijmeren, nu moet hij immers handelen. Voort! voort! merktet ge dan

niet, dat uw paard in stap ging en aansporing van noode heeft?

Had hij het gevoeld aan het geweldig kloppen van zijn hart? Vanwaar dat sterke voorgevoel?

Het is soms met het leven of iemand bij u komt die u als het ware, vooraf de omstandigheden aanbiedt die ge daarna zult doormaken. Hij had het alles reeds doorgemaakt in zijne verbeelding vóór hij het doorleefde in werkelijkheid. De toekomst was hem onbekend en toch, reeds was het voor hem geheimzinnige, doch zekere, akelige waarheid. *Hij zou zijn geliefde moeder niet weerzien.* Zij was, heldhaftig, nedergevalen, geveld door de doods-vijanden haars volks. Hij zou daar komen, zou die platgebrande hoeve zien, één groot doodsvelt en zijn lieve moeder, liggende op den aardbodem, bevekt met bloed. Dat zou hij niet kunnen overleven. Hij zou razen, zou het uitschreeuwen zijn hevige smarte, zich op de aarde kronkelen als een aardworm.

Maar hoe wist hij?

Voert, voort!

Ontzettend, het duizelt hem. Zie, hier, waar de welbekende plaats was, waar hij als kind placht te spelen, niets dan een zwarte verkoolde puinhoop. Als een schaterlach heft zich een groote boom op uit de chaos en strekt zijn verkoolde armen uit als een inktvisch, een ieder bedreigende, die zich in de nabijheid waagt, met doodelijke omarming.

Hij keert het hoofd af en zucht.

En daar, stond dáar niet het ouderlijke huis, de vriendelijk gelegen woning? Vroeger, naderkomend, zag hij ook reeds van verre rook opgaan uit de vriendelijke schouw, maar thans, een rilling vaart hem door de leden, want een ontzaglijke rookkolom stijgt op in de lucht. Met ijzingswekkende kalmte ziet hij het aan. Bid voor degenen . . .

Hij springt van het paard, rent op den puinhoop toe. Daar, daar op den dorpel der woning, wat aanschouwt hij! ligt het lijk zijner moeder, vertreden, vertrappt, het gelaat met bloed bedekt, het lichaam halverwege schaamteloos ontbloot. Op dit oogenblik heeft de natuur geweend en de engelen Gods hebben het oog afgewend en het aanschijn omhuld. Een kreet, een kreet zoo ontzettend smerpend en zieldoorsnijdend, dat het verwondering moet baren, dat er plaats voor is op een aarde die nog zoo schoon is, doorsneed de lucht.

„Moeder, moeder!” en de jongeling viel neder op het lichaam van haar, die hem tot dusver het dierbaarst was op aarde.

En nu gebeurde er iets verwonderlijks en ontzettends tevens.

Hij had gemeend te zullen razen en tieren in wreede smarte, het te zullen uitschreeuwen in zijn ongemeten ellende, zich te zullen krommen in wanhoop, — want het is toch iets onuitsprekelyks de dood, nooit meer, nooit meer een liefelijk woord, een teedere liefkozing op te vangen van die teergeliefde lippen.

In sommige oogenblikken des levens is het, of ge uzelf, uw eigen ik in handen neemt en beziet. Hij stond daar, stond daar stil, ijskoud als marmer en wezenloos.

„Bid voor degenen die u geweld aandoen. Zegen hen!”

Ja moeder, dat hebt gij gedaan, ge hebt het gedaan in uw laatste ure, toen gij als een heldin worsteldet

voor de vrijheid, verdedigende de vaderlijke erve, daarvan is het waken van uw lijk op den dorpel het verheven getuigenis, gij hebt hen gezegend ook in uw dood.

Want moeder, van uw gezegende lippen kan niet dan zegening dalen op aard.

En toen, toen richtte hij zich op als een vorst, als een koning en hij stond daar verheven, majestueus. Ja moeder, en bij dit uw lijk zweer ik plechtig en voor God almachtig, eeuwige vurige vijandschap tegen uwe moordenaren en de verdervers van mijn vaderland.

In het jaar onzes Heeren 1901 heeft een der machtigsten op aarde aan een anderen machthebbende de last medegegeven toen hij vertrok om zijn menschevriend? regiment voort te zetten in Zuid-Afrika: „Wees billijk en regel en regeer zacht en vrijgevig, dan zult ge langs geleidelijken weg de gemoederen uwer vijanden weder voor u winnen en zal in den loop der tijden eene verzoening ontstaan, waar thans natuurlijkerwijze nog haat en afkeer heerscht.”

En een machtig krijgsoverste in Zuid-Afrika heeft een wreede, onmenselijke proclamatie uitgevaardigd en het machtige Albion heeft verklaard voor heel de wereld dat den 15den September 1901 een einde zou gekomen zijn aan den Anglo-Afrikaanschen krijg. En het machtige Engeland staat verwonderd. Als eenig antwoord op haar proclamatie wordt bij gemeen overleg, juist een dag na haar termijnstelling, zege op zege behaald door hare vijanden. En de pers zoekt de oorzaak in slechte organisatie of gemis aan manschappen, het zoekt de oorzaak overal in, behalve waar zij werkelijk in ligt. Chamberlain en Kitchener deden goed voor mijn part deze novelle te lezen of iets anders wat eenzelfde geest ademt, in ieder geval kunnen zij zich ervan overtuigd houden dat de kreet door den jongeling geslaakt, de zielskreet is van gansch een volk.

En dan zou allicht door hen worden verstaan dat het *onmogelijk* is dit kleine volk ten onder te krijgen en te houden, want dat zoolang nog een Engelschman op Afrikaanschen bodem is, de Boer tot heilige roeping heeft op hem het vergoten en vertreden bloed te wreken van zijne vermoorde moeder. Het zou hun wel zijn indien zij daarop acht gaven. Allicht zouden zij bijtijds afzien van hun onzalig streven, want de stem die om wraak roept, is de machtige kreet van heel het Afrikaansche volk en zal kracht geven tot wrake, een wraak die niet is voldaan, voor het volkomen heeft overwonnen, en weder onafhankelijk, onverstoorde zijn land bezit.

Dit zal eenmaal geschieden en tot den einde zal de kracht tot bereiking van dit doel worden behouden, want deze kreet is niet verdoofd, deze stem roept nog van den aardbodem en — Engeland hoore het en beve, deze stem roept tot *Hem*, wiens de wrake behoort, maar die het dan ook gewisselijk zal vergelden te zijner tijd.

H. W.

EEN HONDENBEGRAAFPLAATS.

„Ook is er gelegenheid tot begraven van honden en katten, eveneens van hen, die aan huis sterven en wier eigenaren het wenschelijk achten hunne

dieren te laten begraven. Na kennisgeving aan den ondergeteekende worden de dieren afgehaald en volgens verlangten begraven. De kosten daarvan zijn gering.”

Aldus luidt het dertiende artikel van het prospectus van de „Kennel het Torentje” Amstelveenschen weg No. 225 te Amsterdam, en de „ondergeteekende is met betuiging van zijn hoogachting voor U en de Uwen uw dienstwillige dienaar A. Gerard van Lom.”

Ik had er de lucht van gekregen dat er in de hoofdstad van ons land een hondenkerkhof was, en naast menschelijke nieuwsgierigheid drongen verslaggeversredenen me om te trachten dien den huisdieren gewijden grond met mijn voet te betreden.

Ik geef toe dat die voet alvorens de begraafplaats op te gaan, slinksche wegen bewandelde en dat ik den heer van Lom het doel van mijn komst niet meedeelde, maar de vermelding en beschrijvingen van zijn landelijk ondernemen zal hij mij niet kwalijk nemen. Immers zijn prospectus vraagt aan „liefhebbers van rashonden, hoewel persoonlijk voor hun honden geen gebruik van deze inrichting makende, aan vrienden en kennissen zijn Kennel aan te bevelen.”

En vroeg hij mij bij mijn heengaan niet: „Dan merk ik er nog wel iets van, niet waar meneer?”

Hoe kan ik mijn belofte: „Ik kan u verzekeren dat u er binnenkort iets van merkt,” beter in vervulling doen gaan dan door toezending van dit blad?

Om kort te gaan, ik schelde aan bij No. 225 Amstelveenscheweg en na kort gesprek, waarin ik den naam noemde van iemand, die ook daar een dierbaren doode aan den schoot der aarde had toevertrouwd, en, om den doodgraver in de stemming te brengen, hem een keurig hondenportretje getoond had, kreeg ik verlof het hondenpensioen te bezoeken.

Ik zal nu niet spreken over de bewaarplaats van gezonde honden, waar alles keurig in orde was en waar de beesten een leventje hebben, dat menig mensch hun benijden kan; ook spreek ik u niet met lange woorden over de opleidingschool voor jeugdige rashondjes, waar genoemde beestjes een zorgvuldige opvoeding genieten, noch leid ik uw aandacht van het onderwerp af door u te verhalen van de net ingerichte apotheek, noch vertel ik van de zweminrichting; ook bedroef ik u niet door een nare beschrijving van de ziekenzaal — niets van dit al, na dezen langen zin, dien ge blij zijt te hebben doorgeworsteld, breng ik u zonder omwegen in de rustige rust van de hondenbegravingplaats.

De diepe ernst die zich van het gelaat van den eigenaar dezer inrichting, ook wel op het mijne, moeten hebben weerspiegeld, zeide mij dat het geheim mij zou onthuld worden.

Met kalme waardigheid ontsloot de heer A. Gerard van Lom het houten hek, dat de toegang aan niet-honden-vrienden en spotters met bazentrouw en bazinnenlicfde ontzeggen moest.

Dicht ingesloten door zwaar geboomte dat de stille plek aan nieuwsgierige blikken onttrekt, ligt daar de rustplaats van veel-beminde, diep-betreurde honden en katten.

Rechts en links van het voetpad dat de geheele begraafplaats doorloopt, rusten de trouwe huisvrienden na een leven op den schoot van de eene of andere oude juffrouw of na een aardsch bestaan

zonnig door koesterende liefde van sentimenteële bazen.

Elk graf is voorzien van versche mooie bloemen, en een bordje dat den naam van den overledene vermeldt. Daar slaapt „Mimi” die drie jaren op dit ondermaansche rondsnuffelde. Wie telt de muizen die door dat nuttig kattenkeelgat den weg van alle muizenvleesch gingen?

Naast haar rust een hond, wellicht een harer doodsvijanden uit een naburigen tuin, die in een nuttig leven voor een goed deel op tentoonstellingen gesleten „vijf en twintig eerste prijzen behaalde.”

Zie daar, onder dat opschrift:

„Aan mijn lieve Poetie.
geb. 1899, gest. 1900.”

ligt gewis een veel beweend poesje.

Die groote marmeren zerk, waarop twee engel-tjes zijn afgebeeld die een lauwertak vasthouden, dekt het laatste overschot van:

„Hektor een voorbeeld van trouw”;

dat ligt begraven in een mahoniehouten kist met zilveren naamplaat, zilveren beslag en zilveren hengsel.

Het graf kostte den trouwen baas honderd en tien gulden, zegge f 110.

Tegenover dit praalgraf, een der schoonste, staat een eenvoudig bordje:

„Aan mijn lieveling
geb. 1899, heengegaan 1900.”

Op het „wáárheen?” geeft de stomme groeve u geen antwoord.

Een klein treurwilgje buigt de lange takken als kromme grijparmen diep over een klein grafje.

Op een ander ligt een frissche bloemkrans. Carmen en Lizzy, die zelfs de dood niet scheidde, liggen hier vlak naast elkander.

Ik doe slechts hier en daar een greep. Er zijn tientallen graven. Dit is de oude begraafplaats die vol is. Een klein laantje verbindt deze met de nieuwe, waar nog onlangs een dierlijk iemand werd bijgezet.

Een groot houten bord dat in den grond is gestoken, wacht nog den schilder, die de deugden van de daar rustende, wellicht een goedgelijkend portret er op malen zal. Een mooi gegoten hekje omsluit den kuil. Van een eenvoudig graf daar naast kunt ge voor vijftien gulden eigenaar worden.

„Geruimd” wordt er niet, er is nog plaats genoeg.

Ik zal u maar niet de namen noemen van de „geachte stadgenooten”, van welker levensgeschiedenis ik u hier korte periodes verhalen ga.

Want ik ga u spreken van een baas, die weken lang haast iederen dag van de Keizersgracht naar de begraafplaats liep of fietste of in een rijtuig reed, om versche bloemen te brengen op het graf van zijn afgestorven hond.

Een echtpaar bracht onder tranen een mahoniehouten kistje met zilver beslag. In dat kistje een ander kistje van wit hout en in dat met satijn gevoerde kistje een hondje. Zooals ik zeg, weened gingen ze achter den doodgraver aan, die de kist voor hen uitdroeg. Toen lieten ze het droeve overschot van hun vierjarigen lieveling in de sombere groeve af en als hard en wreed de aarde dof plofte op het deksel, viel mevrouw flauw, welk voorbeeld alras door meneer met veel animo gevolgd werd. En toen heeft de doodgraver moeite genoeg gehad

om den heer en mevrouw — daar had ik haast den naam verklapt — weer in het land der levenden terug te brengen, want ze waren met alle genoeg hun hondje gevolgd, zooals ze zelf verklaarden, en toen meneer met azijn weer was bijgebracht, moest hij zijn portemonnaie voor den dag halen en alleen voor den kuil dertig gulden afdoeken.

Nu zou ik aan dit stukje nog zonder veel moeite een theologische beschouwing of een sociale verhandeling kunnen vastknoepen, maar dat kunt ge zelf evengoed.

Mag ik u ten leiddraad bij uw vergelijkende studiën aanbevelen; „Krotten en sloppen” van Hermans. „Hé, die man van de „Roode Duivel”?” Dezelfde, die heel veel goed heeft gedaan door de dingen zoo eens onbewimpeld bij hun naam te noemen. Dit ter vergelijking van het pension voor honden en de woning van proletariërs.

En verder ter vergelijking van de ligplaats van menschen en beesten na hun aardsche leven, — een bezoek aan de derde en vierde klassen van een stadskerkhoven en een gesprek met den doodgraver.

Veel succes.

S. J. E.

DE BORO BOEDOER.

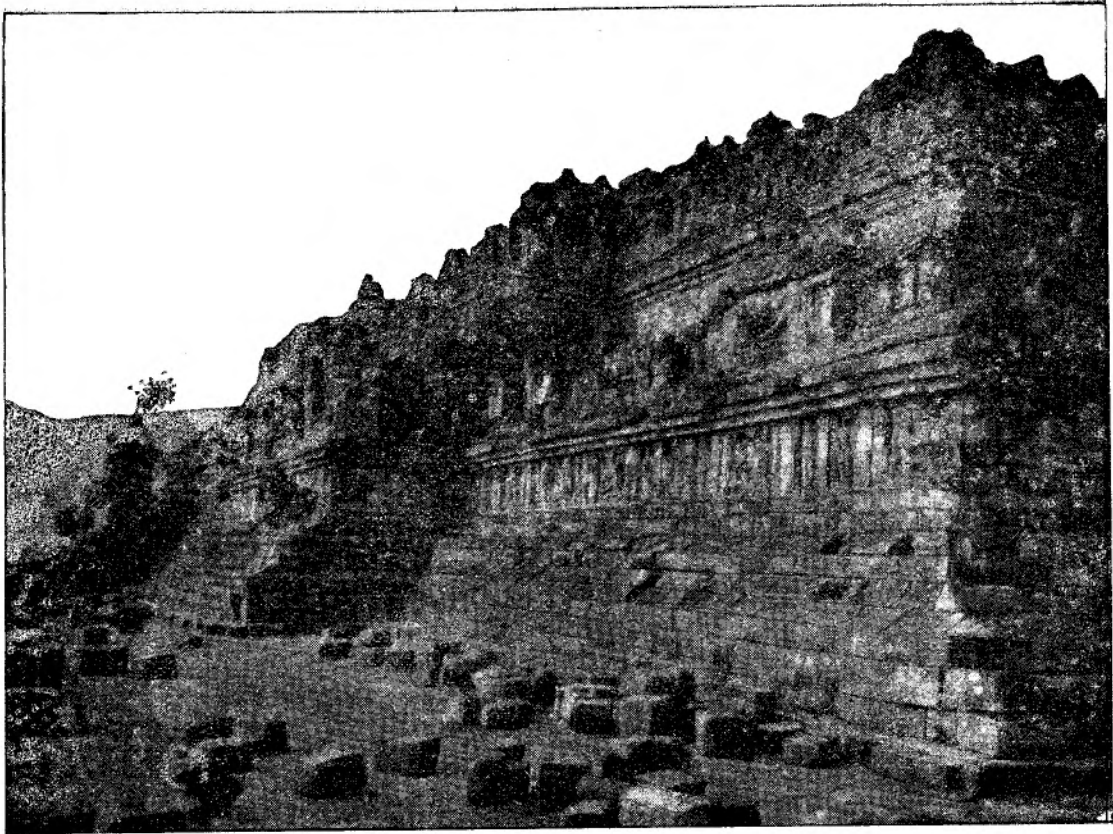
Op het oostelijk gedeelte van Java, in de residentie Kedoe, dicht bij de plaats Bintaroe, vindt men een bouwwerk, dat tot de meest beroemde van de geheele aarde behoort. Daar ligt de *Boro-Boedoer*.

Gedurende eeuwen was het Boeddhisme de voornaamste „godsdienst” der Javanen. Het Boeddhisme heeft aan verscheidene der merkwaardigste en schoonste gebouwen het aanzijn gegeven. Dat is niet te verwonderen, want het Boeddhisme is in elk geval een „godsdienst” die tracht den mensch aan de stof, aan het aardsche te ontworstelen en met het geestelijke in verbinding te brengen, ja één te doen worden. Die verheven zin heeft natuurlijk ook in de voortbrengselen der kunst uiting gezocht.

Het hoogste en heerlijkste wat — volgens het Boeddhisme — een mensch bereiken kan is opgaan in Nirwana, in het niets; één worden met den geest der godheid, den algeest; zichzelf daarin geheel verliezen. Alle „godsdiensten” kan men indeelen in twee rubrieken; ze zijn pantheïsme of materialisme. De valsche godsdiensten zijn alle dienst van den mensch zelf. Ze vinden hun samenvatting óf in het woord van Satan: „Gij zult als God zijn”; (pantheïsme) óf in de schildering van Paulus: „Welker buik is hun God” (materialisme). Beide zijn werkingen van Satan; maar toch is het nog onedeler zich in het slijk weg te werpen dan zich tot de sterren te willen verhoogen. Ge voelt meer voor de pauw die verwaand rondstapt, dan voor het zwijn dat zich in het vuil wentelt.

Voorzoover bekend is de Boro Boedoer de hoogste vorm, waarin het Boeddhisme zijn leer heeft afgebeeld. Wie dit werk stichtte en wanneer dat geschiedde ligt bijna geheel in het duister. Waarschijnlijk ontstond het in de 7de of 8ste eeuw na Chris-

DE BORO BOEDOER AAN DE ZUIDZIJDE GEZIEN.

tus geboorte. Waartoe het diende is ook niet met zekerheid uit te maken. De Boro Boedoer is geen tempel, maar een ombouwde heuvel. Geweldige blokken lava-trachiet zijn rondom een natuurlijken heuvel opgestapeld, niet gemetseld; ze zijn zóo kunstig behouwen dat ze zonder cement of iets dergelijks volkomen in elkander sluiten. En ze zijn bebeeldhouwd met uitermate schoon gevormde figuren, die de geheele geschiedenis van Boeddha voorstellen. Op de Indische tentoonstelling, dit jaar in Amsterdam gehouden, zijn afgietsels van al de voorstellingen te zien, die den bewonderaar urenlang kunnen bezighouden en boeien.

De Boro-Boedoer was dus op zichzelf aanschouwelijk onderwijs van de geheele „heilsleer” van het Boeddhisme. Overigens was 't geheele gebouw waarschijnlijk slechts een reliquiekast en bewaarde in het bovenste gedeelte een weinig asch van den beroemden heiligen monnik en zijn beeld. Het gebouw is nagenoeg vierkant en bestaat uit twaalf terrassen. Het eerste, 15 meter boven den beganen grond, is aan elke zijde 151 M. lang; het tweede terras ligt $\pm 1\frac{1}{2}$ M. hooger en is aan elke zijde $111\frac{1}{2}$ M. lang; het derde ligt weer $2\frac{1}{4}$ M. hooger, enz., totdat het geheel gekroond wordt door een koepel, die zich 150 voet boven den beganen grond verheft.

Breed en hecht is het aardsche voetstuk; gaandeweg vernauwt de grondslag; pyramidaal rijst het gebouw omhoog in de lucht, en eindigt in eenzaamheid in een koepel, waarin de asch van

den heiligen monnik, den redder der menschheid, rustte. Zinnebeeld van zijn worstelen om te ontkomen aan het stoffelijke en van zijn overwinning door zijn opgaan in het eeuwig goddelijk niet. De redding der menschheid bestond daarin dat hij . . . het ons voordeed, en wij maar moeten trachten het hem na te doen! Arme verlorenen, die daarin hun redding moeten vinden!

De bas-reliefs die den Boro Boedoer omgeven stellen de geheele „geschiedenis” van den grooten Bhoedda voor, in beeldhouwwerk van onberispelijken vorm. Er zijn er vier en twintig. Reeds een zeer korte en uit den aard der zaak oppervlakkige schets van de voorstellingen in deze bas-reliefs gegeven doet zien dat we eigenlijk in deze sage met niets anders te doen hebben dan met een heidensche verminking van de waarachtige heilsgeschiedenis.

Iemand, die eens als Gautama Boeddha de verlosser der wereld zou worden, had zich door elkander gedurig opvolgende vleeschwordingen telkens van hooger orde, gedurende onmet'lijk langen tijd voorbereid om eindelijk in zijn hoogste reïncarnatie (nieuwe vleeschwording) op het wereldtooneel te verschijnen. Toen de tijd daarvoor aanbrak koos hij Indië als zijn nieuwe geboorteland en Dewi Maya, de kuische gemalin van koning Coeddhodana, tot zijn nieuwe moeder. Het eerste bas-relief toont hoe de hemelingen den Bodhisatwa (den aanstaanden verlosser) opnemen en hem op aarde nederlaten.

2. Tijdens een zevendaagsch feest, waarvan de koningin Dewi Maya zich onthield, naderde de

Bodhisatwa haar in de gedaante van een witten olifant, in den slaap.

3. Den volgenden morgen verhaalde de koningin aan haar gemaal haar wedervaren, dat ze voor een droom hield. Deze ontbood vier en zestig Brahmanen die hem voorspelden: „U zal een zoon geboren worden die, indien hij in de maatschappij blijft, een groot koning zal worden, maar indien hij de wereld verzaakt, een Boeddha zal zijn, die in het heelal zijn licht zal laten schijnen.”

4. Op haar verzoek laat de koning zijne gemalin van Kapilawastoa (de residentie) naar Dewahrada reizen om haar bloedverwanten te bezoeken. In het lustbosch, „Loembini-bosch” geheeten, wordt de koningin onder het gejuich der engelen verlost van de Bodhisatwa, die volkomen rein en van buiten stralend ter wereld kwam.

5. Op den vijfden dag na zijn geboorte werd de jonge prins gedoopt, hij ontving den naam Siddharta. De Brahmanen, bij die plechtigheid tegenwoordig, voorspelden dat hij tot het aannemen van den geestelijken stand zou bewogen worden door vier achtereenvolgende verschijningen en wel van een oud man, van een zieke, van een doode en van een priester. — Twee dagen later overleed zijne moeder gelijk met alle moeders van heiligen het geval is. Toen Siddharta zestien jaren oud was, begeerde de koning (zijn „vader”) dat hij in 't huwelijk zou treden met prinses Gopa. Haar vader verlangde echter dat een krijgsman zijn dochter zou huwen en wees den prins als te verwijfd af.

6. Een wedstrijd was daarvan het gevolg. In allerlei krijgsspelen overwon Siddharta al zijn mededingers; en het huwelijk ging door.

7 Eenigen tijd later ging de prins een wandelrit maken door zijn park. De goden achtten nu den tijd gekomen om de voorspellingen, bij 's prinsens geboorte gedaan, in vervulling te doen treden. Zij lieten een engel de gestalte aannemen van een afzichtelijken, stokouden grijsaard. De prins, die door de voorzorg des konings nooit iets leelijks gezien had, vroeg aan zijn wagenmenner wat voor afschuwelijk leelijk mensch daar ging. De wagenmenner antwoordde dat de ouderdom dien man in dien toestand gebracht had. „o Wee, o wee,” riep de prins uit, „waarvoor wordt men geboren indien zulk een toestand ieder te wachten staat!”

De koning — vernemende dat de eerste der vier voorspellingen reeds vervuld was, — zette sterke wachten rondom het koninklijk domein, die op een afstand van een half uur het paleis omringden.

8. Eenige dagen later ontmoette de prins op een wandelrit een zieke (ook een engelverschijning). Diep geroerd keerde hij naar het paleis terug, waarop de koning een afstand van drie kwartier in het ronde streng liet bewaken.

9. Kortom tijd daarna zag de prins de door de goden bewerkte verschijning van een lijk, waarna de koning de wachtposten tot een uur afstand uitstrekte.

10. Eindelijk op een volgenden wandelrit sprak hem een monnik aan, van wien natuurlijk niemand wist hoe hij in de tuinen van het paleis gekomen was. De prins voelde zich door den monnik onweerstaanbaar aangetrokken en bleef den geheelen dag met hem in gesprek. Toen hij tegen den avond huiswaarts keerde werd hem de geboorte van

een zoon gemeld; waarover hij zich echter meer bedroefde dan verheugde.

11. In den daarop volgenden nacht liet de prins zijn paard Kanthaka zadelen en ontvluchtte zijn paleis. Zijn wagenmenner, Chanda, hield zich aan den staart van het paard vast en volgde op die wijze den prins.

12. Ongehinderd bereikte hij de stadspoort, die hem vanzelf geopend werd. Nauwelijks was hij buiten de stad of een ontelbare schare van goden en engelen begeleidde hem onder het schijnsel van 6000 fakkels op zijn verdere reis.

13. Met dat gevolg reed hij in één nacht door drie koninkrijken en sprong op zijn paard de groote rivier Anawama over.

14. Aan de overzijde der rivier sneed de prins zelf met zijn zwaard zich de weelderige haarlokken af tot op een lengte van twee duim. Nooit is het haar weer aangegroeid. Ten slotte nam hij zijn haarkuif met het kruinjuweel, wierp ze hoog in de lucht, en riep uit: „Indien ik bestemd ben een Boeddha te worden, blijve de haarkuif hoog in de lucht hangen!” De kuif rees een uur hoog en werd daar opgevangen door Indra, den hemelkoning.

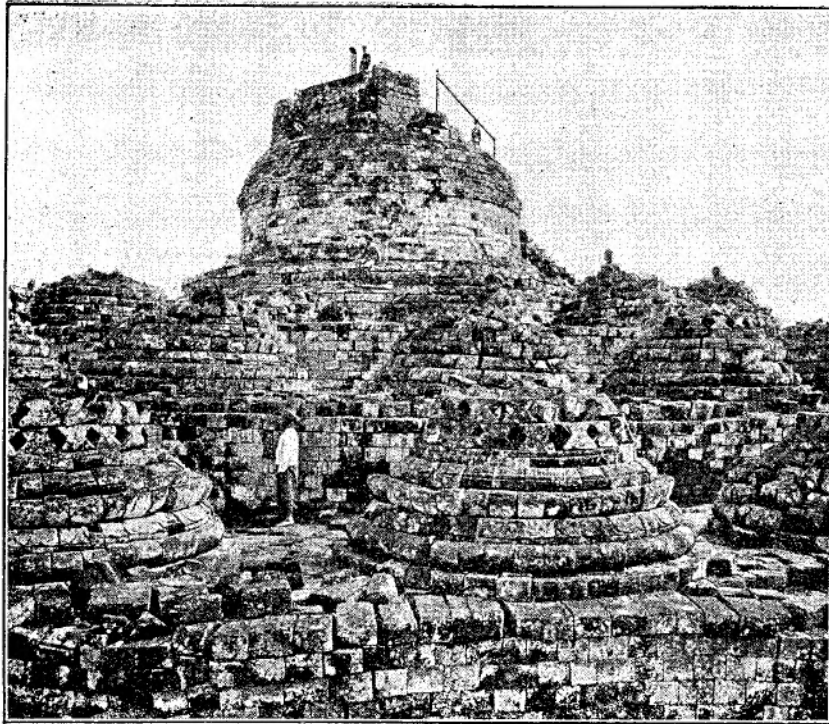
15. De aartsengel Ghatikara bracht daarop aan den prins een monniksgewaad. De prins trok het aan en beval opnieuw zijn wagenmenner Chanda te vertrekken, waaraan deze eindelijk schoorvoetend voldeed. Het paard volgde met trage schreden, overtuigd dat het zijn meester nooit terug zou zien.

16. De nieuwe monnik begaf zich nu op reis en kwam terecht bij zekeren wijsgeer Arala Kalama, die driehonderd discipelen had. Samen onderwezen zij nu gedurende eenigen tijd deze jongelingen, totdat er verschil van gevoelen ontstond, waarop de prins verder reisde. Zoo landde hij aan in Oeroewilwa, waar hij zes jaren in diepzinnige bespiegelingen doorbracht. Eindelijk besloot hij zich zeven weken neder te zetten onder den Bodhiboom, op den zetel der kennis.

17. In den nacht voordat hij zich op reis begaf, werd hem door alle hemelsche heirscharen hulde gebracht. Alle kwalen verdwenen tijdelijk uit het wereldrond.

18. Daarop volgde, terwijl de prins zich onder den boom nederzette, eene hulde van alle aardgeesten.

19. Mara, de booze geest, maakte zich toen op om den aanstaanden Boeddha ten val te brengen. Met al zijn duivelen trok hij tegen hem ten strijde. Links en rechts van den aanvoerder strekte het helsche heirleger zich twaalf uren ver uit; negen uren boven hem en achter hem tot aan den horizont. Hij reed op een olifant, die anderhalf uur lang was. Hij had duizend armen. De hoorn waarop hij blies was honderdtwintig voet lang. De hemelsche heirscharen kwamen aan de zijde van den prins strijden, maar sloegen spoedig op de vlucht, nadat een hunner, door een slag van een der duivelen geraakt, vijfhonderd uren diep in de aarde gezonken was. Dagenlang stonden ze van verre den strijd aan te zien. Maar de prins bleef onbewegelijk op den zetel der kennis zitten en niets vermocht hem een haarbreed daarvan te verwijderen. Eindelijk daagde Mara den grooten monnik uit om te verhalen welke mildheden hij gedurende zijn vroegere vleeschwordingen had betoond. Op het eenvoudige verhaal daarvan viel de groote olifant vol eerbied op de knieën,

DE TOP VAN DEN BORO BOEDOER.

waarna de booze geest zich overwonnen verklaarde. De duivelenlegers vluchtten; de goden kwamen nader en verklaarden dat de prins *Boeddha* (verlosser) was geworden.

20. Satan gaf echter den strijd niet op. Hij had drie dochters die aanboden den Boeddha ten val te brengen door wellust. Maar al haar pogingen faalden ten eenenmale en ze moesten onverrichter zake terugkeeren.

21. Daarna verliet de Boeddha den zetel der kennis en ging zijne leer alom verkondigen. Denzelfden avond bereikte hij de stad Benares, waar hij dadelijk zijn eerste preek hield en wel voor 180 millioen hoogere wezens. Uit de menschen won hij dien avond vijf bekeerlingen.

22. Verder ging het onder de menschen vlugger. Een der voornaamste bekeerlingen was koning Bimbisara, wien hij op zijn heenreis beloofd had als Boeddha te zullen terugkomen.

23. Zooals vanzelf spreekt, vielen hem op zijn rondreizen allerlei eerbewijzen tebeurt. Eindelijk in zijn tachtigste levensjaar, ging hij de eeuwigheid in. Zijn lijk werd verbrand en de asch onder zijne aanhangers verdeeld, die deze naar hun landen medenamen en allerwege heiligdommen ter zijner eere stichtten.

24. De Boeddha's, in den hemel teruggekeerd, wordt daar met alle mogelijke eer ontvangen en plaatst zich op den zetel der heerlijkheid.

Ziedaar in korte ruwe trekken de Boeddhistische leer der verlossing. Ze komt hierop neer, wanneer men haar van alle versiering ontdoet, dat de mensch hier beneden ongelukkig is en niet anders zijn kan; dat hij door eigen kracht zich daaraan geestelijk en lichamelijk moet onttrekken en zich moet ophffen

tot de godheid; en dat de hoogste zaligheid daarin bestaat dat men, zijn eigen persoonlijkheid geheel vernietigd hebbende, opgaat in den eeuwigen Geest, die het heeal bezielt en ook in volkomen bewusteloosheid de hoogste gelukzaligheid geniet.

Op deze mengeling van eigengerechtigheid en pantheïsme stuit bij millioenen de prediking van het Evangelie van den waren Verlosser van zondaren af. Want die eischt ootmoed, schuldbelijdenis, zelfverloochening. En wie eenigzins weet hoe in vele opzichten de kerk van Christus haar hooge roeping heeft verzaakt en hoe de massa troosteloos zich van haar afwendt, zal zich niet meer zoozeer er over verwonderen dat midden in de Christelijke maatschappij het Boeddhisme zijne bekeerlingen maakt, en dat Boeddhistische tempels gevonden worden in de groote steden van Engeland, Frankrijk en Noord-Amerika. W.

BARBAREN.

We komen nu tot een, vooral in onzen tijd hoogst gewichtig punt, dat trouwens in den Nederlandschen stijl steeds aan de orde is geweest.

De Romeinen noemden allen die geen Latijn of Grieksch spraken *barbaren*, en hun taal *barbaarsch*.

Op dat doorluchtig, klassiek voetspoor noemt men nog de vreemde woorden enz. in onze taal ingeslopen *Barbarismen*.

Om echter niet al te barbaarsch te werk te gaan, past men dien naam niet toe wanneer het vreemde woord *onmisbaar* blijkt, niet is te vervangen.

Cigaar is geen barbarisme, *visite* wèl.

Wat uit den vreemde tot ons komt of binnengesmokkeld wordt is meestal oorspronkelijk uit

1. Duitschland en heet dan *Germanisme*.
2. Frankrijk " " " *Gallicisme*.
3. Engeland " " " *Anglicisme*.

Om nu te kunnen beoordeelen tot welke der drie een vreemd woord of een barbarisme behoort, moet men zoowel van onze taal als van de vreemde zeer grondige kennis hebben. Die heeft echter niet elk, en zij is gelukkig ook niet voor allen noodig. De hoofdzak is niet, nauwkeurig te weten uit wat land de indringer binnen is gekomen, maar dat ge hem als indringer leert kennen, en weet hoe ge hem weer er uit werpen en uit houden kunt.

Er zijn drieërlei barbarismen:

1. de rechtstreeks *vreemde* en *onnoodige* woorden, soms wat verhanseld voor onze taal.
2. Woorden die ook wij wel hebben, maar die bij ons wat anders beteekenen dan oorspronkelijk.

3. Geheele uitdrukkingen die wel met Nederlandsche woorden worden geschreven, doch naar zin en geest niet bij ons behooren.

Duidelijkheidshalve eenige voorbeelden. Ze zijn, helaas, maar voor 't grijpen.

1. pier.	}	Engelsch.
cape.		
type-writer.		
beef.		
race.		
teetotaler.		
lunch-room.		
starten.		
record.		
meeting		
reporter	}	Fransch.
étage		
visite.		
riskant.		
feliciteeren.		
exerceeren.		
schandaleus.		
point d'honneur.		
corridor.		
enorm.		
fameus.	}	Duitsch.
debat.		
applaus		
café.		
kurhaus.		
turnen.		
rutschbaan.		
gepak.		
kelner.		

Dit zijn nu zuiver vreemde woorden, soms een beetje verhollandscht, maar allen volkomen *on-noodig*.

2. *Ambitie.*
(bij ons *lust*, in 't Fransch *eerzucht*.)
- Billijk.*
" " *recht*, in 't Duitsch *goedkoop*.)
- Instituut.*
" " *school*, in 't Fransch *instelling*.)
- Commensaal.*
" " *kostganger*, in 't Fransch *huisgenoot*.)
- Horloge.*
" " *zakuurwerk*, in 't Fransch het *ra-derwerk*, enz.; een *klok*.

3. Fransch met Ned. woorden.

Wij zijn zeer verblijd uw kennis te maken.
Wat heeft hij? (Wat scheelt hem?)
Het pond aan drie gulden.
Hij is verliefd van haar.
Zij zijn afgunstig van hem.
Men klopt.
Deze zakdoeken wasschen zich slecht.
Er is er die beweren dat eer den mensch gelukkig maakt.
Een englbewaarder.

Ik acht dit boek het werk te zijn van een geleerd man.

Ik zou schaamte hebben dergelijke dingen te doen.
Hij was van een door niets te bevredigen nieuwsgierigheid.

Engelsch (evenzoo).

Hij was bekend voor een vrvlend en dom mensch.
Zichzelf vermakende met te wandelen ontmoette ik hem.

De oorzaak van zijn aldus in mijmering verzonken wezen kon ik niet ontdekken.

Zij waren gezeten rond de tafel.

Duitsch (evenzoo).

Nergens kunt ge het zoo billijk krijgen.

Alle voorradige goederen worden beneden den kostenden prijs uitverkocht.

Voortaan betrachtte zij het gesticht als haar vaste woning.

Begeesterd werden wij, toen we zulke kunstgewrochten zagen daargesteld.

Dit onderwerp eigent zich niet bijzonder voor een prijskamp.

De kinderen lieten zich de warme soep goed smaken.
De eigendommeljkheid van Miltons verzen is opvallend.

Zonderbaar luidt het.

Kain was de eerste kophanger.

Dit verstaat zich.

Van huis uit is hij schilder.

Het zal den lezer nu duidelijk zijn geworden, hoe het Barbarisme niet louter zit in een Hollandsch woord, maar ook in den uitlandschen zin, de on-hollandsche uitdrukking.

En als dit begrepen is kunnen we verder gaan; gelijk de uitgebreidheid der stof maar ook het gewicht der zaak eischen.

UIT HET NOORDEN.

Hebben wij tot nu toe ons bepaald bij een boerderij, het huisgezin en het huiselijk leven van de Friezen, thans willen wij eens een weinig verder van huis gaan en 't een en ander beschrijven van de vruchtenbouw, die, vooral in 't Noorden en N.-Westen zoo veelvuldig plaats heeft.

Behoudens enkele stukken weiland („greide" zegt de Friesche boer) treft men hier bouwland en nog eens bouwland aan, gewoonlijk enkel aangeduid door „lân", dat land beteekent.

In den herfst wanneer de vruchten worden geroid of na rooiing omgeploegd is er waarlijk niet veel schoons aan deze zwarte velden te zien. 't Levert een doodsch gezicht op. Maar kom eens in 't voorjaar en in den zomer vooral. In 't voorjaar is er veel bedrijvigheid overal waar te nemen, „it lân moät yn 't siëd" het land moet bezaaid.

Wat er alzoo in die bouwstreken verbouwd wordt? Tarwe, gerst, haver, kanariezaad, klaver, erwten, boonen, boekweit, bieten, cichorei, vlas, koolzaad en aardappelen.

Als deze vruchten in bloei staan — natuurlijk niet alle tegelijk — kom dan eens in dat gedeelte

van Friesland waar men ze verbouwt en ge zijt in eens genezen van de valsche gedachte alsof in ons land geen schoons te zien is. Koolzaad, vlas- en boekweitvelden in bloei te zien levert een verrukkelijk gezicht op.

Wij willen nu eens 't een en ander van den aardappel en zijn verbouw met elkander nagaan. De aardappel is het hoofdvoedsel voor een groot deel van onze bevolking zooals ge weet. Deze nu wordt heel veel in Friesland verbouwd en de Friesche jammen, de Hallumer gele enz. zijn geheel Europa door bekend.

Hoe bekend echter de aardappel over 't algemeen is in onzen tijd er is ook een tijd geweest dat deze vrucht (mis: de aardappel is geen vrucht) deze plant onbekend was voor Europeanen. Zelfs duurde het tot 1800 eer deze plant algemeen werd verbouwd en als voedsel genuttigd. En toch datcerde hare intrede in Europa kort na de ontdekking van Amerika. In Chili en Peru, twee staten van Zuid-Amerika, groeide de plant in 't wild en Portugal, Spanje en Italië zijn de eerste Europeesche landen geweest waar aardappelen, zij 't dan ook op bescheiden schaal verbouwd werden. De geschiedenis meldt dan ook, dat zij in 1616 als een groote zeldzaamheid op eens konings tafel prijken en ge hebt allen wel eens gelezen van dien heer die, toen hij ook als een groote zeldzaamheid eens aardappels op tafel had en voorname gasten ten disch had gevraagd, door onkunde de bessen die boven den grond aan 't loof zitten had gekookt en niet de knollen die *in* den grond zijn. Dat deze gekookte bessen niet smaakten laat zich begrijpen en de tuinman kreeg dan ook bevel dit nieuwe gewas met „wortel en tak” uit te roeien en te verbranden. Maar zie, toen de tuinman alles verbrand had lag onder de vergloorde asch ook de eigenlijke aardappel, half gaar en zeker lang niet zoo smakelijk als wij ze 's middags eten, doch de tuinman proefde ze en liep verheugd naar zijn meester. Dat waren nu de echte aardappelen. En 't was ook zoo. Toen de vrienden des gastheeren later weder genood werden, werden zij weer op aardappelen onthaald, maar 't oordeel viel vrij wat gunstiger uit dan de eerste maal.

Toch zou het lang duren eer de aardappel op groote schaal werd verbouwd. Eensdeels was dit een gevolg van het nieuwe dat de plant aankleefde en dat zich, vooral in dien tijd, niet zoo gemakkelijk baan brak; anderdeels vond het zijn oorzaak in het wantrouwen, waarmede deze plant werd aangezien. Plantkundig behoort de aardappel tot de familie der Nachtschaden en bezit als zoodanig vergiftige eigenschappen. En ge weet, dat, al is het vaak ten onrechte, iemand licht met schuine oogen wordt aangezien als men weet dat zijn familie niet deugt. Dat de familie waartoe de aardappel behoort nu juist niet van de allerbeste is, wordt u duidelijk als ik u zeg dat zusjes van deze plant de Belladonna, zwart bilzenkruid en de zwarte Nachtschade zijn.

Nu leefde er in de tweede helft der vorige eeuw een man in Frankrijk, Parmentier geheeten, die zeer goed inszag dat de aardappel op groote schaal verbouwd kon worden. Hoe dit te bereiken? Hij hield redevoeringen, schreef boeken, deelde pootaardappels aan landbouwers uit, ja ontzag moeite noch kosten om den verbouw te bevorderen. Maar tever-

geefs. Het spreekwoord zegt wel, dat men een gegeven paard niet in den bek moet zien, maar juist het spreekwoord bewijst dat het maar al te vaak gedaan wordt en het paard (hier aardappel) van Parmentier beviel maar niet. En de tegenkanting kwam van een kant vanwaar men die 't minst verwacht had. Toen Parmentier op het punt stond tot een openbare betrekking te worden geroepen, klonk de waarschuwend stem van een werkman: „Ne lui donnez pas la place; il ne vous ferait manger que des pommes de terre; c'est lui qui les a inventées. (Geef hem de plaats niet; hij zou ons niets dan aardappelen laten eten; hij heeft ze uitgevonden!)

Gedachtig aan een ander spreekwoord: men vangt meer vliegen met honig dan met azijn, sloeg Parmentier een anderen weg in en nam list te baat. Rondom Parijs huurde hij land zooveel hij maar kon en liet deze velden met aardappelen bepoten. Pootaardappels werden nu niet meer uitgedeeld en verkoopen wilde Parmentier ze evenmin. Toen de aardappels rijp werden, werd er in stad en dorpen omgeroepen dat het op zware straf verboden was aardappelen te stelen van Parmentiers land. Die heerlijke knollen waren alleen voor 's konings tafel bestemd; andere menschen mochten daarvan niet eten. En werkelijk zag men op de velden bewakers en oppassers die streng toezagen, maar wier geheime order luidde: alles door de vingers te zien.

De list gelukte volkomen. Wat de koning lust, lusten wij ook wel, mompelden de dorps- en stedelijke bewoners; 't is schande dit eten te onthouden aan den burgerman. En toen een dier burgermanen zich aan 's konings voedsel vergreep zonder gegrepen en gestraft te worden volgden weldra meer. Men at aardappels en de vroeger zoo verachte plant werd nu zorgvuldig voor 't volgend jaar als pootaardappel bewaard.

Zoo zien wij weer dat groote menschen vaak groote kinderen zijn.

Nederland had in de aardappelteelt op groote schaal ook zijn voormannen. In Friesland was het Vegelin van Claerbergen die in 1737 de aardappel op een open plaats ging bouwen en in December 1742 bij het bezoek van Prins Willem IV en zijn gemalin aan hun moeder, Maria Louisa, (de bekende „Marijke moei” der Friezen) weduwe van Johan Willem Friso, werd voor de hooge gasten o. m. een schotel aardappelen opgedischt. Ook waren er evenwel in ons land die minder gunstig over dit gewas dachten. De echtgenoot van den Haarlemschen burgervader Guldegewagen keurde in 1750 de aardappels ten hoogste goed genoeg voor de varkens en gaf de keukenmeid gedaan, nadat deze zich verstout had voor eigen gebruik een paar aardappelen in 's burgemeesters keuken te brengen.

Hoe zijn de tijden sedert 1750, ook wat den aardappelverbouw betreft, veranderd.

Aardappelbouw is voor velen, ook voor veel Friesche boeren, de hoofdbron van bestaan. En dat het verbruik groot is bewijzen het best de jaren van misgewas. Dan wordt de mud vaak voor *f* 5 en *f* 6 of nog hooger aan den man gebracht.

In 1846, het jaar na den aanvang der aardappelziekte, stierven onder de arme leren meer dan honderdduizend menschen den hongerdood en het volgende jaar toen weer ziekte en misgewas het

land teisterde berokkende dit een schade van meer dan honderd miljoen gulden.

Sedert 1845 is de ziekte in het gewas niet weer geweken hoewel het 't eene jaar veel minder erg is dan 't andere. Door pootaardappelen van zaad te winnen tracht men zooveel mogelijk het bederf te weren. Een boer te Hallum verkreeg, na vele proefnemingen in 1891 een soort die bijna geen zieken voortbracht. Heinde en ver was dit weldra bekend en hooge prijzen worden nog steeds betaald voor de zoogenaamde Hallumer gele.

De aardappel is geen vrucht, zeiden we straks. Dat kunt ge wel dadelijk daaraan weten wijl er in een vrucht *zaad* aanwezig moet zijn en dat vindt ge nu wel in appel, aalbes, peul enz. maar zoekt ge tevergeefs in een aardappel.

Maar, zegt ge, als we een aardappel in den grond leggen komt er toch weer een nieuwe plant uit voort. Dit is waar, maar een plant behoeft niet enkel uit zaad altijd voort te komen. Steek maar eens een takje van een aalbessenstruik in den grond, ge zult zien het schiet wortel en groeit voort.

Geen vrucht is dus de aardappel maar wat dan? Niets anders dan een verdikt of opgezwollen stengeldeel. Bij het ontwikkelen van een aardappel uit zaad kunt ge dit het beste waarnemen. De gezwollen cinden dezer stengels heeten *knollen* en vanwege hun ronden vorm hebben de menschen ze appelen genoemd die in de aarde groeien en dus *aard-appelen* zijn.

Wat voedsel ons deze verdikte stengelgewassen geven? Ge kunt dit zien als ge eens een rauwen aardappel in een glas water uitperst. Als dat troebele vocht straks een beetje tot bezinking komt, ziet ge op den bodem van 't glas een wit poeder. Het gelijkt op meel en is dat eigenlijk ook. Zetmeel heet het. Graanvruchten als erwten, boonen, boekweit enz. bevatten rijkelijk zetmeel. De aardappel minder maar toch genoeg om als voedsel te kunnen dienen. Het meeste zetmeel zit 't dichtst onder de schil. Vandaar dat men de aardappels dunnetjes moet schillen anders schilt men zooals wel gezegd wordt, 't beste weg.

Niet alleen als voedsel wordt echter de aardappel gebruikt. Men bezigt ze ook voor stijfsel en aardappelmeel. Zelfs bereidt men alcohol uit dit gewas. Ja, uit al 't goede dat God geeft weet de mensch door de zonde verblind, iets kwaads tevoorschijn te brengen.

Het werk verbonden aan den aardappelbouw is in vergelijking met 't geen andere gewassen eischen, gering. Is de wintervorst den grond uit dan wordt deze door den boer geschikt gemaakt voor de teelt van aardappelen. Op regelmatige afstanden worden dan gaten in den grond gemaakt nog geen voet in lengte en breedte van elkander verwijderd en in deze gaten worden de pootaardappelen, die reeds ontkiemd zijn, gelegd en daarna worden de openingen weder dichtgemaakt. Dit werk dat het eigenlijke poten der aardappelen is, wordt meestal door jongens of meisjes verricht. Dagen achtereen poot men, want het is een arbeid die tijd eischt en gelijk zooveel meer alleen door volharding ten einde wordt gebracht. Is eindelijk het veld klaar, dan laat men het eenige dagen liggen zonder er naar om te zien.

Doch na verloop van niet te langen tijd komen er groene spruitjes boven den grond. Meen echter niet dat dit aardappelroof is. Dit komt eerst later. On-

kruid is 't en dit is de vrucht vooruit. Maar als straks de teere spruitjes van den aardappelstengel tevoorschijn komen, zorgt de boer voor wieden. Bijna tot aan den rooitijd duurt, met tusschenpoozen, dit wieden door. Straks begint het rooien en de plant met zooveel zorg gedurende den zomer bearbeid levert nu aan den boer een goede som gelds. De verzending heeft plaats naar steden en dorpen en als de boer de geschiedenis van den aardappel en zijne verspreiding in Europa kent zal hij nog den Heer danken voor deze kostelijke gave ons geschonken.

EEN KLEIN LID.

„De tong”, zegt Jacobus, „is een klein lid en roemt nochtans groote dingen.” Men zou dat ook kunnen zeggen van het taaldeel, dat met een min fraaien naam *Voorzetsel* heet.

In de oude Latijnsche spraakkunsten behoort het voorzetsel tot de „kleine taaldeelen”. Naar den naam is dit zoo, schoon in onze taal niet altijd. Maar hoe klein ook, het voorzetsel speelt een zeer groote rol, en wie die rol niet goed begrijpt — een ongeluk van veel menschen — zal telkens „vergissingen” (lees misslagen) begaan. Dit geldt voor de oude talen, maar nog eveneens voor de onze.

Het voorzetsel duidt de betrekking aan waarin twee begrippen, door woorden uitgedrukt, tot elkaar staan. Zeg ik:

„De tuin *voor* de deur.”

„De eerste eeuw *na* Christus' geboorte.”

Dan wijst *voor* aan, hoe de tuin ligt ten opzichte van de deur.

Na zegt ons hoe 't met de eeuw stend, in betrekking tot Christus' geboorte.

Evenzoo.

„De koe loopt *op* het land.”

„Hij gaat *naar* de stad.”

Op en *naar* wijzen aan, in welke betrekking het loopen staat tot het land en het gaan tot de stad.

Men ziet, er kan een betrekking bestaan tusschen twee *zelfstandigheden* bv. *tuin* en *deur*.

Ook tusschen een *werking* en een *zelfstandigheid* bv. *loopt* en *land*.

Men kan echter ook zeggen, dat het eerste eigenlijk zeggen wil: De tuin *is* voor de deur, en dat het tweede toch eigenlijk aanwijst in wat betrekking de koe tot het land staat. Hoofdzak is maar dat men vat hoe de *verhouding* tusschen twee begrippen wordt uitgedrukt door het *voorzetsel*.

Men moet dit goed vatten:

1o. om de gewichtige rol die, als gezegd, het voorzetsel speelt.

2o. om het niet te verwarren met andere „kleine taaldeelen” als voegwoorden of bijwoorden.

Neem b. v. de woorden:

of, aan, dus, over, nu, in, want

dan zal niet elk zoo dadelijk weten met wat soort van woord hij bij elk te doen heeft. Passen we echter toe wat hierboven gezegd is, dan zal men er de voorzetsels best uit kunnen vinden.

Een „ezelsbruggetje” is voorts dit:
Men neemt een werkwoord en stelt dat in betrekking tot een naamwoord, bv. :
De man komt ... het veld.
Nu vul ik dezen zin aan. Dan zijn deze aanvullingen *voorzetsels*. Ik vind:

de man komt *in* het veld.
" " " *aan* " "
" " " *tot* " "
" " " *door* " " enz.

Pas dit nu toe op de zeven woordjes pas genoemd, dan blijkt 't, dat ik kan zeggen:

De man komt *aan*, *over*, *in* het veld.

Maar *niet* :

De man komt *of*, *dus*, *nu*, *want* het veld.

Dus zijn *aan*, *over*, *in* voorzetsels, de andere niet. Trouwens, wat we van de bijwoorden vroeger zeiden, toont reeds dat bv. *nu* tot *deze* behoort. Later zullen we zien, dat *of* en *want* voegwoorden zijn.

Er dient te meer goed op gelet wijl hetzelfde woord soms kan voorkomen als *bijwoord* en als *voorzetsel*, of ook als *voegwoord*. 't Onderscheid is overigens wel te merken.

Dat we nu op de voorzetsels zoo bijzonder te letten hebben is om deze reden:

In de taal bestaat iets, dat men *beheersching*, *regeering* noemt; de mindere moet zich als in de maatschappij naar den meerdere schikken.

Als ik zeg :

Dien braven man eeren wij.

Dan staat *man* als voorwerp in den *vierden* naamval, en om diezelfde reden ook *dien* en *braven*. Zij zijn mannelijk, enkelvoudig, vierden naamval, omdat *man*, waarbij zij behooren, dat alles is. Zet voor „man” nu „vrouw”, en „die” en „brave” worden vrouwelijk, en verliezen o.a. de slot-*n*.

Zoo nu regeeren ook de voorzetsels, d. w. zeggen zij oefenen invloed op het woord *vóór* hetwelk zij *gezet* zijn, waarop hun kracht werkt. (Dat zij er niet altijd *vlak voor staan*, doet er niets toe.)

Die beheersching nu bestaat daarin, dat het beheerschte woord staat *in den 4en naamval*.

Ik moet dus schrijven :

De knaap loopt. (1e nv.) ond.

Ik denk *aan den* knaap. (4e nv.) wegens „aan”

Deze tuin is mooi.

Ik *wandelde in dezen* tuin.

Onze vriend komt.

We juichen *met onzen* vriend, enz.

Wordt nu een zelfstandignaamwoord op deze wijs in den 4en naamval gebracht, dan natuurlijk ook al wat er bij behoort, dus

Ik ken *dezen* man.

en evenzoo

Ik ken *dezen goeden, ouden* man.

Vroeger regeerden de voorzetsels verschillende naamvallen gelijk nog in 't Latijn en in het Duitsch; iets wat „een kluijfe is voor een mensch zonder

memorie.” In onze taal heeft men nooit zoo bijzonder met de voorzetsels zijn hoofd gebroken en moesten ten slotte zoo ongeveer alle hun gebied en heerschappij beperken tot den vierden naamval. Wel te verstaan in theorie, want in de praktijk storen de meeste Nederlanders zich zelfs aan den 4en naamval ook nog niet.

Er zijn echter nog tal van uitdrukkingen overgebleven, die bewijzen hoe vroeger o. a. de derde naamval bij voorzetsels voorkwam. Bijv.:

in den huize
in den jare
ten dage
te dier ure
voor den jare
van den lande
metterdaad (met der daad)

en het voorzetsel *te* kan zelfs nu nog gezegd worden den 3en naamval te regeeren, b.v. ten huize, ter ure, ten kantore.

Thans echter kan men niet meer op eigen gezag bedoelde voorzetsels met den 3en n.v. gebruiken. Men kan niet zeggen: Het hek voor den velde, het dorp met der kerke, of zoo iets. Alleen de geijkte uitdrukkingen bestaan nog, doch slijten uit; — gemakshalve.

De schrandere lezer zal trouwens bemerkt hebben, dat de voorzetsels in de taal niet vervaardigd zijn om luien menschen in 't gevele te komen, of slordigen en onnadenkenden 't makkelijk te maken. Een taal waarin de voorzetsels niet regeeren, of althans die regeering slechts beperkt uitoefenen, is ongetwijfeld veel makkelijker voor den schrijver.

Het valt niet te ontkennen, maar wel te begrijpen, dat de Nederlanders in het spreken nagenoeg nooit op den 4en naamval na een voorzetsel letten (behalve bij de persoonlijke voornaamwoorden), en ook dat zij in het schrijven er de hand mee lichten. Immers er bij behoort kennis, vooral van 't geslacht, en ook die is in onze taal niet op een blauwen Maandag te verwerven.

Vandaar dan ook, dat de „vereenvoudigde spelling” die de *spreektaal* tot grondslag heeft, de regeering van het voorzetsel in betrekking tot de naamvallen alleen dan nog aanvaardt, als de spreektaal het doet. Niemand zegt bv. *van hij* maar *van hem*. Zoolang echter dat beginsel niet algemeen is, zal men wel doen met zich een goed begrip te vormen van den aard en de kracht van het voorzetsel, dat klein maar dapper is, en al menigeeen heeft doen „zakken”.

LEESTAFEL.

Een Feestkrans door P. J. Kloppers.

De eerste school, waar ik als onderwijzer mijn kunst te toonen had, was de Gereformeerde school van de B.

De bovenmeester aldaar had een eigenaardige gewoonte, die ik, wijl ze zeer „praktikaal” is, hier wil vermelden.

Er waren tal van kinderen, dien 't gebeurde nu en dan jarige ouders of grootouders, oomes of tantes te hebben. Dezen moest dan een vers vereerd.

Dat nu verlangde men van den meester, die bij dit wekelijksch kruis — want de school was groot — nog een jaarlijksch had, te weten tegen 1 Januari.

Een kruis noem ik het. Want deze meester was volstrekt niet voldoende van den dichtgeest, of ook maar rijmgeest bezeten om den nooit gestilden honger naar verzen zij 't slechts eenigszins te voldoen. Wat te beginnen? Hij vond er iets op. Met behulp van een goeden vriend stelde hij een vers saam, dat alle mogelijke heil en zegen wenschte aan wie dat maar verlangde of noodig had, alles in stichtelijk rijm.

Kwam nu een jongen of meisje om een „versie”; zoo kreeg hij of zij het gemelde stuk, in dier voege dat de meester eerst werd ingelicht, voor wie het was. Dan vulde hij in: „vader” „oom” enz. Voorts werd gemeld „verjaring” of „nieuwjaar” en de zaak was in orde. Heel het jaar door — iemand is toch maar eens per jaar jarig — deed hetzelfde vers dienst voor elk belanghebbende; met het nieuwe jaar wrocht de meester weer een nieuw lied en was dan tot 31 December weer dichtvrij.

Ik weet niet of 't nog zoo gaat, en raad ook niet bepaald aan het na te volgen. Evenmin kan ik raden, gelijk sommigen willen er op te staan, dat de jeugd in zulke gevallen eigen werk levere. De meeste kinderen zijn nu eenmaal — zelfs in de twintigste eeuw — niet geniaal, en vooral de geboren dichters zijn zeldzaam.

Wat er van komen kan als de jeugd zelf aan het werk tijgt blijkt o. a. uit een proefje, dat we er van zagen in een verjaarswensch, indertijd aan een der meest bekende en geachte onderwijzers gericht, door leerlingen eener school voor haveloozen. Men oordeele: (De spelling is „gewijzigd”).

Het is heden de dag om u geluk te wenschen,
Toen gij ter wereld kwam ten voordeel van de menschen.
Uw ziel is thans bestraald met acht en veertig jaren,
Toen God den Heil'gen Geest op u deed nederdalen.
Christus is de wijnstok en wij zijn de ranken.
Als de meester ons met koek verrast,
Dan zullen al de kinderen hem vriendelijk bedanken.

* * *

We gelooven daarom dat de heer *P. J. Kloppers* — geen onbekende — een goed werk deed toen hij het boekske gaf, welks titel hierboven is vermeld. 't Is een krans liederen voor

Nieuwjaar.
Verjaring.
Verjaardag der Koningin.
Bruiloft.
Album.
Christelijke feesten.
Goeden Vrijdag enz.

Vader, moeder, oom en tante, voogd, — niemand is vergeten. Natuurlijk zoeke men hier geen hooge dichtkunst, maar 't is ook alles behalve gebrekkige rijmelarij. — Van het soort

„Komt zingen wij in dezen stond
Op 't ondermaansch benedenrond

of

Zie ons op den dag van heden
Al te saam tot U getreden,

zoekt ge hier de proeven vergeefs. Mooie liederen zijn er bij. Lees b.v. eens

GOEDE VRIJDAG.

Zie den Mensch, nu met bloedige doornen gekroond,
Door den vlijmenden geesel geslagen,
Wreed mishandeld, gelasterd, gespuwd en gehoond,
Ach, beladen met al onze plagen.

Zie den Mensch, aan het kruishout genageld, van God
En van menschen vervloekt en verlaten,
Door den heiden gefolterd, door Joden bespot,
Nu een prooi van verwaten soldaten.

Zie den Mensch, daar Hij 't hoofd buigt. 't Is alles vol-
[bracht,
Wat een wereld met God moet verzoenen.
Heel de losprijs betaald en het Paaschlam geslacht:
Zie den Mensch! juichen duizend millioenen.

Zie den Mensch! Ja, zelf legt Hij het leven thans af,
Om den dood de overwinning te rooven.
Hij verrijst en Hij wentelt den steen van het graf
Van allen, die in Hem gelooven.

't Boekje is mooi en *practisch*.

Ge houdt misschien niet van ezelsbruggen. Ik ook niet. Maar krijgen vader of oom ooit een verjaarsvers, waarvan de aanbieder niet over de ezelsbrug ging? — wat *niet* wil zeggen dat de meester een ezel is. Daarbij zijn de liederen voor christelijke feesten enz. voor allen mooi en bruikbaar.

't Maakt een goeden, eigenaardigen indruk te zien, dat dit boek is saamgesteld te Krugersdorp in de Z.-A. Republiek. Men ziet, ook daar leefde en werkte de schrijver waarlijk in en voor onze taal. Daar kon zulk een boekske van uitnemenden dienst zijn. Moge het nog zoo wezen. En doe het alvast en tevens in Nederland goeden dienst. Wat we van deze soort boekskens hebben is veelal van de „deugd- en plicht-leer”, en dat past ons allerminst.

't Werkje voor school en huis geschikt, is bij de uitgevers van dit blad verschenen.

VRAGENBUS.

Lijstje. — Vervolg.

Non tali auxilio! = zulke hulp niet! (minachtelijk).
O. S. = oude stijl (Juliaansche tijdrekening),
Ergo = derhalve.
U. S. = United States (Vereen. Staten van N.-Amerika).
Vid. = Videatur (zie, sla op).
HS. = Handschrift.
Fatum = noodlot.
ex bonis publicis = uit de gemeene goederen,
peremptoir examen = beslissend onderzoek.

Volgens Gen. XIX vs. I gingen *twee engelen* naar Sodom, om Loth te redden, en Gods gericht te voltrekken. Toch schijnt het later in vs 21, dat er één was die met Goddelijke macht handelde. Hoe dit te verstaan? Zoar was toch ook eerst bestemd om verwoest te worden. D.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Brijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

DE BERG EBAL.

Midden in Palestina — nog nauwkeuriger: in het midden tusschen de noordelijke en zuidelijke grenzen van Samaria — liggen twee beroemde bergen: Ebal en Gerizim. Tusschen die beiden vindt men het vlek Nablous; en niet ver van de bergen de steden Samaria en Sichem.

Ieder Bijbellezer weet de geschiedenis van deze beide bergen. Op bevel van Mozes werd geheel Israel na de verovering van Kanaän daar verzameld. Op den berg Gerizim verzamelden zich de oudsten van de stammen Simeon, Levi, Juda, Issaschar, Jozef (Manasse en Efraim) en Benjamin. Op den berg Ebal die der stammen Ruben, Gad, Aser, Zebulon, Dan en Nafthali. De eerste berg was die van den zegen, de tweede die des vloeks. Daar betuigden de Levieten in den naam des Heeren aan al het volk een twaalfvoudigen vloek over zonden waarvoor geen slachtoffer overbleef. Op elken overluid uitgesproken vloek antwoordde het geheele volk met luider stem: Amen! Zoo trad Israel opnieuw met zijn God in het verbond. Het nam op Ebal de vloeken over zich, die God over afvallige bondgenooten uitsprak. Maar niet alleen dat: door Gods genadige beschikking stond de helft van het volk (en wel de voornaamste stammen) als getuige van den zegen, dien dezelfde machtige God uitstorten zou over degenen die zijn verbond hielden.

Bijna al deze vloeken treffen hen die moedwillig overtreden de tweede tafel der wet; slechts met éene

uitzondering raken zij alle de verhouding van den mensch tegenover zijn naasten (ouders, geburen, hulpbehoevenden, vreemdelingen, weezen, weduwen, bloed- en aanverwanten, voor 't gerecht gedaagden en eigen lichaam).

De bedoeling is niet onduidelijk.

Jehovah heeft zijn volk uit Egypte gered; het gelouterd en gevormd in de woestijn; bij Gilgal het door algemeene besnijdenis opnieuw in zijn verbond opgenomen; het daarna over (of liever door) de Jordaan geleid; na zevenjarigen strijd het volk in 't bezit van het beloofde land gesteld. Nu wordt de theocratische maatschappij gevormd. Het volk als één geheel blijft met zijn Verbondsgod in onbreekbare betrekking. Ieder lid van dit volk is beelddrager van dien Verbondsgod. Afgoderij wordt, zoodra ze ontdekt wordt, onverbiddelijk met den dood gestraft. Thans treden God en zijn volk in dit verbond, dat hij den vloek afkondigt over ieder die zijn beeld op aarde in eenigerlei opzicht schendt en dat het volk daar „Amen” op zegt. Niet over de verbrekers van ceremonieële wetten wordt de vloek beaamd; neen de *wet der liefde* wordt door God gehandhaafd, door het volk hartelijk aanvaard. 't Kon zijn dat sommige van die misdaden nooit ontdekt en dus niet door menschen gestraft werden. Geheel het volk ontvangt en aanvaardt dankbaar de gelegenheid om zich reeds vooraf te zuiveren van den smet en van de besmetting die daardoor over het volk komen zou. Beide bondgenooten, God en Israel, vervloeken dien misdadiger.

Vandaar dat er schijnbaar geen evenredigheid is

tusschen de opgenoemde misdaden. In de eerste plaats is vervloekt die beproeft God af te beelden en dien afgod vereert. En daarna staat met de afschuwelijkste bloedschande op één lijn wat ook wel grove zonde is maar in de oogen der menschen toch veel minder strafbaar. „Die bij eenig beest ligt” en „die den blinde op den weg doet dolen,” zijn gelijk vloekwaardig.

God kan niet afgebeeld worden. Vervloekt is die het beproeft te doen. God heeft zijn beeld gegeven in den mensch. Vervloekt is wie het op eenigerlei wijze schendt.

Die groote tweeling-waarheid spreekt Jehovah uit en aanvaardt het verbondsvolk welbewust.

Voorwaar, zóo bezien staat Ebal, de berg des vloeks, niet achter bij Gerizim, den berg van den zegen. Samen vertegenwoordigen ze de beide zijden van Gods zegen over zijn volk; ze zijn één. Daarom worden niet ook twaalf zegeningen uitgesproken en beaamd. God kon rekenen met de solidariteit van het volk en door de misdaad van één lid des volks een ban over het geheel doen komen, waardoor het geheel vervloekt werd. Hij doet in genade het tegenovergestelde. 't Volk blijft gezegend ongeacht de misdaad van den enkele, want bij voorbaat is door de beaming van den vloek de aanstaande misdadiger door het volk zelf van het volk afgesneden. Niet God staat tegenover een volk onder den ban, maar naast God staat geheel het volk tegenover den vervloekte.

W.

EENE ONTMOETING.

II.

TWEE JONGELIEDEN.

Tallooze malen heeft onze vriend Hartmann gelegenheid gehad den dag te zegenen, waarop hij Jurgen als knecht gehoord had, hoe plotseling alles ook in zijn werk was gegaan. Jurgen bleek een man te zijn eerlijk als goud en rechtschapen in al zijn doen. Hij bezat een eenvoudig, kinderlijk geloof, gegrond op de rots des heils. Dagelijksche omgang met God en zijn Woord was zijn levenskracht. In elk opzicht toonde hij zich het vertrouwen waard, dat zijn meester in hem stelde.

Maar de dorpelingen schudden het hoofd toen zij weldra bespeurden, wat wildvreemd man onze boer zoo maar tot opperknecht had aangesteld. Heel ongerust maakten zij zich echter niet.

„'t Is een afgedankte soldaat, hoor ik”, sprak de schout in de herberg. „Nu begrijpt toch ieder, dat zoo iemand, die 't anders gewend is, 't bij die fijnen geen twee maanden uithoudt. We raken dien vreemden snoeshaan gauw genoeg weer kwijt.”

„Als 't een vroolijke jongen is kan hij hier blijven”, merkte iemand op.

„Zeker, maar dan niet bij Hartmann. Nu, komt tijd komt raad.”

En zoo wachtten de dorpelingen met boosaardig genoegen het oogenblik af dat Jurgen den weg van zijn voorganger zou opgaan.

Maar dat oogenblik liet zich lang, heel lang wachten.

Immers weldra zag iedereen, die niet blind was,

klaar en duidelijk hoe knecht en heer in hartelijke overeenstemming met elkander den arbeid verrichtten. Zoowel de eerste als de laatste traden namelijk in de voetstappen van Christus, en gingen alzoo vanzelf één weg. Zoo werd het dienen gelijk het regeeren gemakkelijk, maar tegelijk werd ook de haat der wereld opgewekt.

Weldra heette Jurgen in het gansche dorp een schijnheilige dweper, en schoon hij voorkomend was tegen ieder, werd hij toch met verachting bejegend. De jongeren volgden daarin het voorbeeld der ouderen. Dat Jurgen nooit in de kroeg maar wel geregeld in de kerk kwam, bezorgde hem den bijnaam van kwezel, hem door de jonge boeren vaak nageschreeuwd. En de meisjes maakten het niet beter.

De spot dezer laatsten had echter nog een andere oorzaak. Hoe fijn en kwezelachtig Jurgen dan ook wezen mocht, toch vond menig boerinnetje het heel verdrietig, dat zoo'n flinke jonge man als hij geheel geen oog voor haar scheen te hebben. Menigeen keek hem eens na als hij zoo rechtop en flink van houding door de dorpsstraat stapte, en volkomen deed als wist of merkte hij niets van al het boos gepraat over hem. Steeds toonde Jurgen een vriendelijk gezicht en groette iedereen. Maar lachen en gekken met de boerenmeisjes, gelijk zoovele knapen, dat deed Jurgen niet.

Er was nog meer dat hem onderscheidde. Ondanks den stijven arm, die hij in den oorlog gekregen had, was hij degelijk in den arbeid op het veld zoowel als in huis. Zijn hart was bij het werk zoodat het vlotte. Menig boerenmeisje maakte in stilte een vergelijking tusschen Jurgen, die stil zijn weg ging en toch niet stil zat, en zoo menig boerenzoon, die niets uitvoerde, meer dan één huisvader die zijn verdienste in de kroeg verteerde.

Als gezegd, Jurgen behoorde tot de fijnen en dompers die in dit hoogverlichte dorp, veler afschuw waren. En toch . . . meer dan één jonge dochter zou ja gezegd hebben indien hij gevraagd had. Den kwezel had zij dan maar op den koop toegenomen.

Doch, of men gunstig of niet gunstig over hem dacht, het scheen onze vriend alles zeer weinig te deren. Hij ging kalm zijn weg, steeds rechtuit zonder rechts of links te zien. En — 't was merkwaardig maar toch was het zoo, — allengs werd zoowel in huis als daarbuiten de stand van zaken geheel anders dan vroeger.

Het was op de boerderij weldra merkbaar, dat nu naast den heer des huizes een trouw, christelijk oog over alles toezicht hield. Dat bespeurden het best de knechts en meiden, die het met Jurgens voorganger zoo goed hadden kunnen vinden. 't Werd hun op de boerderij wat eng, en de een na den ander vertrok.

In hun plaats kwamen natuurlijk anderen, en wel dezulken, die zich althans min of meer in een christelijk huishouden wenschten te voegen. Dezen nu bemerkten spoedig dat het hier toch wel uit te houden was. Wel heerschte hier geen wereldsche zin of wereldgelijkvormigheid, maar daarentegen woonde er een vredige, opgeruimde en welwillende geest, die onwillekeurig invloed oefende. Men moest erkennen lichtzinnig en dwaas over Hartmann en zijn vrouw geoordeeld te hebben. Jurgen kon het met allen zeer wel vinden.

De verandering onder de dienaarschap op de hoeve

werkte allengs ook gunstig op de dorpsbevolking. Niet alsof men zich van de dwaling zijns weegs bekeerde en den vromen gunstiger gezind werd, maar de achterklap en de spot hielden langzamerhand op. Men vond Hartmann een stijfkop en Jurgen een dwaas, maar moest tegelijk erkennen dat zij in huis en handel en wandel menigeen overtroffen.

Doch wie ook anders mocht worden van oordeel en van gedrag, de dorpsschout niet, en evenmin zijn zoon Frits, een aankomend jongmensch en volkomen in den geest zijns vaders opgegroeid. Was de vader een kwaadspreker en spotter, de zoon gaf hem, hoe jong ook nog, reeds niets daarin toe.

Voorals Jurgen was weldra het voorwerp van Frits' spotternij; waar deze den goeden boerenknecht kon tergen of schimpen liet hij het niet. Doch Jurgen behield zijn kalmte, gaf geen antwoord en was gelijk Saul indertijd „als doof”. Verhinderde dit ook dat het tot heftige tooncelen kwam, 't maakte anderszijds slechts de boosheid en kwaadaardigheid van Frits te meer gaande. Wel was er geen enkele gegronde of gezonde reden om den goeden Jurgen het leven te verbitteren, doch als het tegen hen gaat die God vreezen, vraagt de wereldling al bitter weinig naar recht of rede.

Toonde Jurgen in zijn eenvoud alzo groote wijsheid door den zot niet te antwoorden op zijn dwaasheid, als het tot daden kwam deed hij terecht anders. De zoon van den schout was namelijk, misschien wel krachtens zijn voorreffelijke opvoeding, een rechte nietsdoener, wat vaak zeggen wil een bedrijver van allerlei kwaad. Ieder in 't dorp wist het, al zweeg men er over. Vruchten kapen, een heining vernielen, 't vee opjagen — als iets dergelijks geschied was, leed het weinig twijfel of Frits was er bij betrokken. En de schout zorgde wel dat zijn lief zootje er geen last om leed. Ook werd om den wille van den vader den zoon veel vergeven.

Voorals op Hartmanns bezitting had Frits het gemunt. Daar was niets voor hem veilig, temeer daar de boerderijen in die streken niet als vee' al bij ons door water omgeven zijn. Nu eens werd de bloemtuin gehavend, dan weer het veulen op den weg gejaagd, maar steeds zorgde de dader buiten schot te blijven. Wel hadden Hartmann of Jurgen hem meermalen gesnapt bij zijn laffe bedrijven, doch ze wisten wel dat klachten er over toch niet baten zouden.

Op een Zondagavond terwijl Hartmann en zijn vrouw afwezig waren, zag Jurgen, die in de schuur was, hoe Frits door een boschje in den moestuin sloop. Aanstonds liep de knecht achter de schuur om. 't Was ter rechter tijd, want juist wilde Frits met zijn stok een vernieling aanrichten in een bed salade, toen hij plotseling een stevige hand op zijn schouder voelde. Verschrikt zag hij om en keek in het van toorn vuurroode gezicht van Jurgen. Frits wierp een blik vol fellen haat op den knecht, doch geen van beiden sprak een woord.

Met reuzenkracht greep Jurgen, spijt zijn stijven arm, den indringer bij den schouder, rukte hem op zij en duwt hem onzacht voort tot aan het hek, waar hij hem tamelijk fors buiten zette, zoo zelfs dat Frits een duikeling maakte en op 't gras terecht kwam.

Vloekend stond de gevallene op en droop af naar zijns vaders hoeve aan den overkant. Doch eer hij

binnenging keerde hij zich om, hief dreigend de vuist tegen Jurgen op en riep: „Wacht maar, verwenschte kwezel! Vroeg of laat zet ik het u betaald!”

Jurgen gaf geen antwoord, maar sloot het hek.

Frits was zoo wijs zich na dien tijd te wachten om binnen het bereik te komen der stevige knuisten van den knecht. Alleen uit de verte waagde hij het hem uit te schelden en met laffen spot te overladen. Doch in zijn hart beloofde hij zich wraak op den man, die hem zoo had durven aanpakken en de tijd zou leeren, hoe dit heilloos voornemen werd verwezenlijkt.

* * *

De eerste dagen der lente van 't jaar 1809 waren gekomen. 't Was nog koud in het hoogland, toen onze Jurgen op een avond van de markt te Hadamar huiswaarts keerde. Hij had daar varkens verkocht, en was wel tevreden over de opbrengst, die hij bij zich droeg.

In gedachten verdiept, nu en dan een deuntje fluitend, wandelde Jurgen over de nog eenzame, met sneeuw bedekte bergen. Juist wilde hij, uit het Erbacher woud gekomen, een hollen weg inslaan, toen hij een geruisch vernam als van naderende voetstappen.

Om meer dan één reden keek Jurgen behoedzaam voor zich uit.

Weldra bespeurde hij een man in boerenkleeding die, met een pelsmuts diep over 't gelaat getrokken, een tasch op den schouder en een knoestigen stok in de hand, den berg opkwam. Om zijn hals had hij een koord waaraan twee wollen wanten hingen.

De man kuchte nu en dan, en toen Jurgen dicht bij hem was hoorde hij hoe de onbekende diep ademde, en zag dat hem, ondanks de koude, groote zweetdruppels op het voorhoofd parelden.

Die heeft haast, dacht Jurgen, terwijl hij een blik op den vreemdeling wierp. Het trok zijn aandacht welke fijne, bleeke handen de wandelaar had, hoe boersch ook zijn kleeding was. Vreemde gedachten kwamen bij onzen boerenknecht op. Zijn vriendelijke groet werd maar even door den ander beantwoord, die ijlings voorbijging.

Het hoofd schuddend zag Jurgen hem achterna.

Plotseling stond de onbekende stil, keerde zich om, liep even terug en vroeg: „Hoor eens, vriend, ge schijnt een eerlijk man, kan ik u vertrouwen?”

Jurgen zag den vrager strak aan, glimachte toen even en sprak: „Ik geloof, vriend, dat het een goed Christen en een eerlijk Duitscher nog nooit berouwd heeft mij vertrouwd te hebben. Ik ben Jurgen Martin van Hartmanshof in Grünhausen. Dat weet elk daar. Maar wie zijt gij?”

De onbekende plaatste zich vlak voor Jurgen. 't Gelaat van den vreemdeling was ontsteld, terwijl hij op fluisterenden toon sprak: „Red mij; de dienaars van Savary's geheime politie zitten mij op de hielen. Als zij mij vinden ben ik verloren.”

Savary, moet de lezer weten, was het hoofd der Fransch-Westfaalsche Staatspolitie. Frankrijk stond destijds bijna op het toppunt van zijn macht. 't Had zijn grenzen naar alle zijden uitgebreid, en waar hij zelf niet rechtstreeks heerschte had Napoleon de vorsten toch in zijn hand, of zijn broeders en verwanten als regenten aangesteld. Zoo was Lodewijk

Napoleon koning van Holland geworden, een andere Napoleon in Spanje op den troon gezet, en in Deutschland een nieuw rijk, Westfalen, geschapen, onder Jérôme Napoleon. Pruisen bestond nog slechts aan gene zijde der Elbe. Een „Rijnverbond” vereenigde de overige Duitse Staten van Noord tot Zuid. Tot aan den Rijn had Frankrijk oostelijk zijn grenzen uitgebreid. Napoleon beschikte over staten en volken naar welgevallen. Zijn rijk reikte van Rome tot Texel, van de Noordzee tot de Middellandsche, van den Tiber tot den Atlantischen oceaan.

SAAMBINDERS.

De gewone orde volgend komen we thans aan het *voegwoord*.

Dit woordeken dankt zijn naam daaraan, dat het woorden, zinnen of deelen van zinnen *saamvoegt*. Het is als het touw dat het bootje verbindt met het schip, als de stang die den schoorsteen vasthoudt aan het dak.

Vandaar dan ook dat, als men den zin in enkele deelen ontbindt, zonder juist woord voor woord te nemen, b.v. in onderwerp, gezegde enz. het voegwoord wegvalt, wijl de verbinding dan ophoudt. Het touw is noch het bootje noch het schip.

Als ik zeg: „Ik lees en Jan schrijft” heb ik een volzin van twee zinnen; *twee* zinnen, verbonden door het voegwoord *en*. Ontleedt men dien volzin uit die zinnen bestaande, dan valt *en* weg.

Maar, gelijk bij meer verbindende dingen, zou men zich toch bedriegen als men meende dat de voegwoorden van weinig beteekenis zijn. Zij geven aan:

het onderscheid,
de oorzaak,
de verbinding ter ontkenning,
de voorwaarde,
den tijd, enz.

Hoe men ze van de voorzetsels onderscheidt is reeds besproken. *Als, of, wanneer, deswege, alzo, dus* zijn voegwoorden. Zij oefenen, dat spreekt wel vanzelf, geen invloed op een woord in dier voege, dat ze een naamval beheerschen.

Voor ons doel is 't niet noodig dat al in den breedte te behandelen. Wel echter zijn enkele opmerkingen dienstig:

1. Men *maakt* onderscheid tusschen *nog* en *noch*. 't Laatste is ontkennend:
Hij heeft *nog* genoeg.
Ik heb huis *noch* akker.
Dit tweede „noch” kan men herhalen of niet, b. v. Ik heb *noch* huis *noch* akker.
Noch = ook niet. Daarom is 't verkeerd het door *niet* te versterken. Zoo is in den zin: „Ik kan het niet, noch wensch het niet te bezitten” het tweede „niet” te veel.

Of dient ter onderscheiding. Om zich sterk uit te drukken herhaalt men het, evenals *en*. *Of* en *en* worden dan gewoonlijk met een $\surd$ aangeduid, *of, en*.

Terwijl duidt den *tijd*, *dewijl* de reden aan:
Terwijl ik lees, schrijft hij.

Dewijl hij rijk is, kan hij veel geven.

Men kan in onze taal voor beide woorden *wijl* schrijven, maar dit kan ook den zin onduidelijk maken.

Toch geeft een tegenstelling aan, *doch* een nadere bepaling.

Schoon hij rijk is, toch weigert hij te geven.

Ik kom morgen, doch niet vroeg.

Toch heeft trouwens meer beteekenissen, b. v.: Ik doe het *toch*. — Dat is *toch* aardig. — *Toch*?

Een oude vorm van doch is *edoch*. Men wachtte zich voor de zotte uitspraak *eedoch*; 't is heel eenvoudig *edoch*, met een doffe *e*.

Sommige voegwoorden als *naardemaal, overmits, desniettemin, desniettegenstaande, nopens, dienovereenkomstig*, raken als onnoodig in onbruik, en behooren alleen nog tot den deftigen of den kanselarijstijl.

Even deswege is een barbarisme, en heet in onze taal: *juist daarom*. — *Even daarom*, deugt al evenmin.

Als duidde vroeger, gelijk nog in het Hoogduitsch, den tijd aan. Men kan dat nog zien in de Statenbijbel:

„Als zij hun oogen ophieven”

„Als zij vergaderd waren”

„Als dan de Heere gehoord had, enz.”

Dit „als” is verouderd en moet men niet meer zoo gebruiken. We zeggen nu *toen*. 't Ware zeer goed, zoo het ook in onze Bijbels werd veranderd, want de minkundige kan zich nu vaak in de bedoeling vergissen. Alleen in dichterlijken stijl komt het soms zoo voor.

Toen duidt den *tijd* aan b.v.

Toen ik kwam

d. i. ik ben ook werkelijk gekomen.

„Als ik kwam” beteekent, *indien* ik kwam.

Trouwens ieder weet het onderscheid tusschen

Toen ik geld had

en

Als ik geld had.

Wanneer beduidt eigenlijk een tijd. „Wanneer ik ga”, wil letterlijk zeggen: Zoo ik ooit ga. Wegens de onzekerheid die er in ligt, duidt het ook aan: *indien*.

Een zeer zonderling gebruik in den kantoorstijl is de weglating van het voegwoord *dat*:

Wij hebben de eer u te melden, de goederen zijn verzonden.

Wij vertrouwen dezelve naar genoegen zullen zijn.

Hoewel dat gebruik inkt uitspaart, volge men het niet.

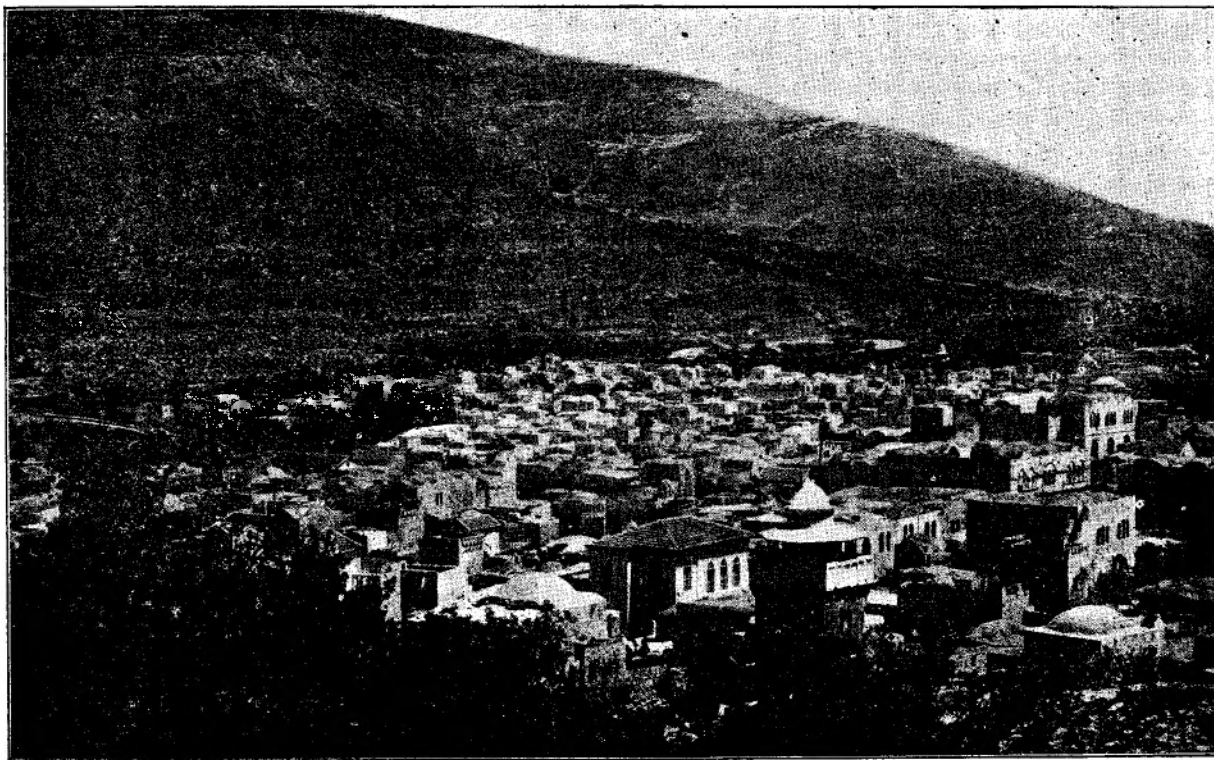
Evenmin het leelijke Germanisme van domme winkeliers en adverteerders, die na „en” „doch” enz. den zin achterste voren zetten, b.v.

Ons fabrikaat is uitstekend, en *gelooven wij* het met vertrouwen te kunnen aanbevelen.

Uw orders worden uitgevoerd, en *houden wij* ons voor verdere aanbevelen,

Wie verstand genoeg heeft om te begrijpen wat de taak is van 't woord *en* e. a. begrijpt tevens dat in deze vormen *wij* voorop moet staan. Of anders:

Het voegwoord *en* enz. geeft *geen oorzaak* tot verplaatsing van het onderwerp. De oorzaak ligt trouwens aan de bothheid der schrijvers, die b.v. ook

NABLOUS EN DE BERG EBAL.

spreken van „Ansichtkaarten”, alsof onze taal te arm en „prentbriefkaarten” niet en officieel en goed Nederlandsch is.

Nog vele alzulke en diergelijke opmerkingen waren te maken, doch der stoffe zou te veel worden. Ieder oefene zich in dezen ter onderscheiding.

Om niets te vergeten, nog ten slotte een woord over de *tusschenwerpsels*, als *ach! miaauw! helaas, o, ei, enz.*

Deze woorden worden *tusschen* de anderen als 't ware *ingeworpen*, of gestrooid, gelijk de krenten in het koekdeeg. Het komt echter in de taal er meer op aan dan bij 't koekbakken. Immers 't maakt een groot onderscheid of ik zeg:

Jan, helaas, is gekomen,
of

Jan is gekomen, helaas.

't Eerste zegt, dat ik veel tegen Jan heb, het tweede tegen zijn komst.

Miaauw is merkwaardig als 't eenige woord, dat nog met *auu* wordt geschreven.

We hebben hiermee de woordsoorten kortelijk behandeld. Men lette er nu wel op, dat

onveranderlijk slechts zijn drie woordsoorten:

Voorzetsels.

Voegwoorden.

Tusschenwerpsels.

De bijwoorden hebben ook wel geen verbuiging of vervoeging, maar soms toch de zoogenaamde trap-

pen, d. i. verlengingen die 't verschil van graad uitdrukken als

lang, langer, langst,
liefslijk, liefslijker, liefslijkst.

Deze trappen hebben ook de bijvoegelijke naamwoorden; van de bijwoorden alleen die van hoedanigheid.

SCHETSJE.

Strakblauw welft zich de hemelkoepel hoog boven de donkergroene zee.

Blinkend straalt de zon op het golvend water schitterend.

Zacht koeltje rimpelt de golfjes, die aanklitsen in eentonigen zang tegen den steenen dijk.

Golfjes die kabbelend zingen hun lied van ingetoomden hartstocht, hartstocht die slaapt bij den sluimer der winden.

Het water bruist op tegen de steenen wering, klotst tegen de hoekige keien, spat op, loopt snel en sneller af, hals over kop terugstortend.

Over het zeeoppervlak scheren krijschend grijswitte meeuwen.

Ze vermeestren met scherpe snavels hun prooi, wieglen dan zachtjes dobbrend op golven, die kabbelen hen dragen.

Boven het nauw bewogen water springt soms smakkend een vischje uit.

Aan den verren horizont, waar zee en lucht in één streep saamvloeien, schommelt een klein wit zeil; stijgt een lange donkere rookzuil uit de stoompijp, eerst laat oplossend in de reine lucht.

Een lange smalle dijk omkromt de binnenzee, beschermt de lage polders daar achter.

Aan de zeezijde hard, ongelijk hoekig, aan de landzijde zacht, groen met gras begroeid.

Geiten grazen, scheurend het kruid van de helling. Kinderen spelen op het heel kleine gele strand voor den dijk.

Aardige blonde meisjes. Kleine bolronde jongetjes bruin gebrand. Ze stoeien en rollen van den dijk over elkander.

Ze klimmen naar boven en duwen en stooten.

Dan stroopen de jongetjes de broekjes hoog op, kousen en schoenen trekken ze uit en lachend plassen ze in het water. Vochtig nat bestuiven ze elkaar.

Ze wagen zich verder, tot boven de knie staat het water.

Dan juichen ze luid om eigen durven. De meisjes lachen en gooien met kluitjes vlak naast de jongens in zee.

De zee rolt aan, toonbeeld van kracht, oneindig voor 't oog, onbepert, tijdelijk symbool van eeuwige dingen.

In die groote zee spelen de kleine kinderen.

S. J. E.

STRIJD EN OVERWINNING.

Christen! weet zoolang gij leeft
Hebt gij hier een strijd te strijden;
Alles, wat u hier omgeeft,
Doet u smaadt, vervolging lijden.
De aarde biedt geen ander loon
Dan een kruis en doornenkroon.

Als gij gaat op 's Heeren weg,
Ge u aan Jezus hebt gegeven,
Kan de wereld — wat ze ook zeg' —
Nooit met u in vrede leven.
Hare vriendschap is verraad,
Wijl zij u en Christus haat.

Doch, wat nood! Gij overwint.
Christus' kruis is u tot teeken,
Dat ge in Hem de krachten vindt,
Door den vijand heen te breken;
En de pijl, die satan schiet,
Vliegt wel, maar verwondt u niet.

Wordt u ook de strijd soms zwaar,
Denkt de vijand u te omstrikken,
Vrees niet, — in het angst gevaar
Zal uw Jezus u verkwikken;
Van zijn kruis stroomt moed en kracht,
Licht, zelfs in den bangsten nacht.

BOEKBEOORDEELING.

We ontvingen het vijfde jaarverslag der vereeniging „Dr. Scheurer's Hospitaal” (Petronella-Hospitaal) te Djoejokarta op Java.

Het blijkt uit alles dat deze inrichting, schoon nog jong, toch reeds veel doet en veel belooft.

Het verslag bespreekt eerst de Gereformeerde

Zending in Indië en dan de vereeniging, die nu een 7000 leden telt en een ontvangst van bijna f 9000.

Het hospitaal of liever ziekenhuis heeft steeds veel noodig. Ter versterking der werkkrachten gingen derwaarts Ds. Zwaan en de zusters Kuyper en Rutgers Over hun reis spreekt het verslag op onderhoudende wijs, alsook over de ontvangst in Indië. In het hospitaal arbeiden Dr. Scheurer, (nu tijdelijk in Europa, voor zoolang vervangen door Dr. van der Ley, met de verpleegsters en inlandsche hulp. Het hospitaal werkt uitnemend en wordt ook door de niet geloovige wereld gewaardeerd. Er komt plaats voor de zieken te kort. In een woord deze instelling is een zegen voor de omgeving.

Het zeer lezenswaard verslag met een goede plaat gesierd vrage men aan bij Mej. Hovy secretaresse, Keizersgracht 474 Amsterdam.

Tot een proeve en tevens om een merkwaardig voorval te doen kennen ontleenen we hier een paar bladzijden aan het verslag.

„Een dag van grooten angst is den 23sten Mei door de bewoners van het Petronella-Hospitaal doorleefd. Naar wij allen uit de couranten weten, is dien dag de Kloet of Keloet, een vulkaan in de residentie Kediri, aan 't werken gegaan en de verschijnselen, die zulk een vulkanische uitbarsting vergezellen: dikke duisternis, aschregen, hitte, sulfervalm en aardschokken, zijn over een groote uitgestrektheid waargenomen, voornamelijk in Kediri, Madioen, Semarang, Kedoe en de Vorstenlanden. Ook Jogjacarta en het Petronella-Hospitaal hebben hiervan hun deel gehad. Vóór wij aan een ooggetuige het woord geven, ontleenen wij de volgende bijzonderheden over den vulkaan aan een artikel van V. in „Eigen Haard” van 8 Juni 1901:

„De vulkaan Keloet ligt op de grenzen van Kediri en Pasoeroean. Hij behoort tot het groote vulkaan-complex, dat wordt aangeduid met de namen Ardjoeno-Kawi-Keloet . . . . In de afgelopen eeuw heeft de vulkaan den omtrek herhaaldelijk geteisterd, voornamelijk bij de meer belangrijke uitbarstingen van 1811, 1826, 1835, 1848, 1864 en 1875. Bij deze erupties werd een aanzienlijke hoeveelheid asch, zand en steenen met water vermengd uitgeworpen, die als slijkstroomden den berg afzakken, in een kokende brij, die overal waar zij heenvloeit, alle leven doodt. Bij den Keloet met name is reeds een uitgestrekt terrein door vroegere uitbarstingen onvruchtbaar gemaakt. Het begint boven aan den krater en verdeelt zich, waar de helling minder sterk wordt, in twee armen, die als de tanden van een vork de oase omvatten, waarin de welvarende plaatsen Bilitar en Srengat gelegen zijn. Een van deze armen heeft een breedte van drie paal en scheidt Blitar ten oosten van het district Wlingi. Ongeveer in de richting van dezen arm heeft ook de thans uitgeworpen modderstroom zijn weg genomen.”

Uit het Petronella-Hospitaal zelf werd ons door een der verpleegsters geschreven:

„In den nacht van 22 op 23 Mei werden er te Jogjacarta om 1 uur en om 4 uur zware knallen gehoord, gelijkende op kanonschoten, een geluid dat echter door de meeste menschen voor schietoefeningen gehouden werd. Niemand sloeg er dan ook bijzonder acht op. 's Morgens bij het opstaan was er een donkere lucht, zooals gewoonlijk aan een regenbui voorafgaat, verder niets bijzonders. Het werd wel hoe langer hoe donkerder, maar zonder dat er regen kwam; wij dachten echter nog aan een opkomende onweers-

bui. Te half tien deden Dr. van der Ley en ik den dagelijkschen rondgang op de zalen. Na afloop ging ik eens buiten kijken en zag, dat de gansche noordelijke hemel zwart was, een zwarte kap, als 't ware, die de lucht bedekte en al meer en meer zich in onze richting voortbewoog. Ik vroeg toen aan een der jongens, of zij begrepen wat dit zijn kon, en kreeg ten antwoord: „Misschien een uitbarsting van een der vulkanen”. Ik schrok een oogenblik, maar zelfs toen maakte het niet zulk een indruk op mij. Echter kwam Dr. van der Ley weldra terug, en zeide op ernstigen toon: „Zuster, het is een uitbarsting en wel van den Lawoe of van den Kloet (beiden niet zoo heel ver van Jogja verwijderd, ten minste de eerste niet), en de asch begint al te vallen.” Ik kan niet beschrijven wat ik voelde, het was niet angst, maar een gevoel van ontzetting voor het onbekende wat ons te wachten stond. Om 10 uur was het stikdonker, donkerder dan ooit een nacht zijn kan, zoo donker, denk ik, als de dikke duisternis van Egypte en tijdens Jezus' sterven. Ik moest van de zalen terug naar ons paviljoen, maar 't was buiten schier niet meer uit te houden van de asch, die in de oogen woei.

Door de overloopen (die nu werkelijk een heerlijke uitkomst waren) keerde ik met Dr. Scheurer samen naar de zalen terug, om de noodige maatregelen te nemen in geval van aardbeving. Alle zieken, die niet konden loopen, werden op bedden vlak voor de uitgangen gelegd ('t waren er gelukkig maar weinigen), op iedere zaal werd een der jongens¹⁾ geplaatst om te waken, en tevens een korte toespraak gehouden, dat in geval er een aardbeving kwam, alle menschen naar buiten moesten vluchten of gedragen worden. Buiten op de galerij sloeg de benauwde sulferwalm mij tegen, en de asch viel hoe langer hoe dikker . . . . We kwamen toen allen samen en Dr. Scheurer las Psalm 24 en in aansluiting hiermede Psalm 23, toen gingen we in 't gebed en herdachten al onze betrekkingen en vrienden in Indië en in 't vaderland en gaven ons over aan Gods genade. Wij gevoelden ons rustig en veilig, ons leven was in Gods hand, en verschrikking des doods, die misschien zeer nabij was, nam Hij genadig weg, en gesterkt in 't geloof wachtten wij op wat Hij doen zou. De Heere is ons zeer nabij geweest in die uren van spanning en vreeze . . . .

De lucht werd zwoel en belemmerde de ademhaling, de asch drong overal doorheen . . . Toen het bijna 12 uur was kwam een der jongens vertellen, dat het iets lichter begon te worden. In een oogwenk waren we allen buiten en zagen van uit het noordoosten een rosachtige gloed komen. Was dit de zon, die door de dunner wordende aschnevelen heenbrak — of was het het naderend vuur, wie zou het zeggen! Niettegenstaande den aangrijpenden ernst van het oogenblik had ik een open oog voor het prachtige natuurschoon. De rosachtige gloed, die meer en meer rood werd, deed de boomen en wegen zichtbaar worden, die alle met grijswitte asch overdekt waren. Het leek op een besneeuwd landschap, verlicht door de purperen stralen der ondergaande winterzon. De zwoelte in de lucht nam iets af, en dit leek ons een goed teeken. Want ware de roode gloed voorbode geweest van naderend vuur, dan zou het tevens warmer geworden zijn. De oudste Javanen op het erf hadden nog nooit zoo iets beleefd; er was wel eens asch gevallen, nooit echter zooveel,

¹⁾ Met dezen naam worden de Javaansche helpers aangeduid.

en niet vergezeld van zulk een duisternis. Het werd inmiddels al lichter en lichter, en tegen kwart voor éenen kon men buiten alles goed onderscheiden, hoewel de aschregen nog steeds aanhield. Treurig om aan te zien was de verwoesting, door den aschregen aangericht. Boomen hingen slap, takken en bloemen waren geknakt, 't was of een lijkwade over de natuur was uitgespreid, die allekleur en frisheid had weggevaagd. Op de wegen lag de asch $1\frac{1}{2}$ cM dik. De asch gelijkt niet op gewone asch, maar op potasch.

..... Een bulletin bracht van morgen bericht, dat de Kloet lava, steenen en asch uitgeworpen heeft. Te Blitang kwam de lava een halven meter hoog aanstroomen.

De dag van gisteren lijkt mij wel een week, en de uren als dagen. Als men zeker wist: die berg brandt, dus de verwoesting komt zeker of komt niet, dan zou de angst niet zoo groot zijn. Maar de vreeselijke onzekerheid is zoo ontzettend . . . .

..... Ik kan dit alles niet anders neerschrijven, dan in het diep besef van Gods bewarende hand over ons en over dit werk der Zending.”

SCHOORSTEENBRANDJE.

Uit den hoogen schoorsteen die donker scherp afsteekt tegen den helderen nachtelijken hemel, waaraan de sterren schitteren, spatten kleine vuurroode vonken. Ze vliegen op in de lucht en verdwijnen even ras als knappen ze uit elkaar.

„Zie je dat?” zegt een werkmans tegen een vriend met wien hij naar huis ging.

„Ja, wat zou 't?” is 't antwoord.

„Wel der lijkt me brand te zijn,” zegt de eerste. „We motte de brandweer waarschouwe!”

„'t Zel zoo'n vaort niet loope. Der woont 'n bakker. 't Benne de vonke uit z'n oven!” geeft de ander kalm terug, overtuigd redeneerend.

„Rare vonke uit 'n oven! Ik vertrouw 't zaakie niet!”

„Der komme nou nog al veel te gelijk hè?” zegt zijn vriend, als de vonken als een fontein boven de hoekige steenen uitspuiten.

„Ja 't is 'n schoorsteenbrandje. Schel jij de mense op, dan gaon ik naor de brandschel!”

't Is half twaalf. Op de brug blijven een paar menschen staan strak kijkend naar den schoorsteen van het hoekhuis. Uit de straat klinkt hard luid gebel. 't Overstemt het geklingel van de tramschel. De tram, als laatste voor vanavond, voorzien van een groote lantaarn, houdt even stil. Wild stormt de brandweer langs.

Een groote vetpot, als flambouw gedragen, verlicht de huizen die rustig staan in het blauwige maanlicht, met fantastischen gloed. Schokkend slingert de zware wagen over de hobbelige keien.

Met een forschen ruk dwingt de koetsier, hoog op den bok gezeten, de vurige paarden tot stilstaan.

Reeds zijn de brandweermannen afgesprongen. De toortsdrager zet zijn flambouw op den grond.

Een tweetal spuitgasten gaat 't huis in.

Vóór ze de deur door zijn, komt uit tegenovergestelde richting een tweede brandweerwagen aanrennen. Op 't luid gebel stuift het publiek, dat talrijker wordt, op de trottoirs. Weer schittert het licht van de walmende flambouw, alles aan den wagen glimt en schittert in dien glans.

De wagen houdt stil op de gracht. De brandweermannen springen af, bevelen wachtend van hun commandant, die eerst het onderzoek, straks zoo noodig het spuiten leiding geeft. Nu komen ook een drietal agenten aan uit de straat en van de gracht. Met een „asjeblijft mense, 'n beetje op zij!” maken ze ruimte met de armen zwaaiend.

't Publiek, gedreven van de gracht, blijft staan op de brug, op de trottoirs, starend naar de vonken die uit den schoorsteen vliegen en in de lucht verdwijnen, met aandacht kijkend naar de brandweergagens, naar de koetsiers bij de dampende paarden. „Spuite ze nóg niet?” vraagt een werkvrouw die zich met gangschuren verlaat heeft.

„Nou segge se nog al dat onse brandweer soo'n vlugge is!”

„Is ie dat dan niet? Benne se der niet direk bij. Ik had em nog niet geroepe of ie was der al.”

't Is de eerste werkman, die spreekt, trotsch op zijn ontdekking, op zijn alarmeeren.

„Nou maor spuite doene se toch nog niet, mot dat dan soo'n eeuwige tijd dure?” vraagt de werkvrouw snibbig.

„Asse sulie 't noodig vinde, selle se wel spuite ook hoor. 'k Heb 'n neef bij de brandweer en 't is der alles best in de punktualiteit!” verontwaardigd keert de werkman zich af en tot zijn vriend.

Een drietal dametjes begeleid door drie heertjes keeren blijkbaar terug van een zangavondje. De dametjes hebben over haar lichte japonnetjes lange gele of zwarte regenjassen met mouwen.

„O gunst wat ijzig!” zegt er een als ze de vonken ziet.

„Juist leuk zag! als 't nu maar deurgét!” antwoordt een der heertjes, blijkbaar de geestige uit het gezelschap. 't Is een jongen van een jaar of twintig met een lichtgrijs deukhoedje op zijn bolronde gezicht, met snorpogingen onder zijn klein neusje.

„Zag, we wachten tot de takkebosschen der uit komen, hè Christien?”

„O nee, 'k vind 't griezellig. Zoo'n brand vind ik altijd zoo eng. Nee dan ga ik maar alleen naar huis!” 't Laatste met een coquet lachje tegen den deukhoed.

„Doe je toch niet. Wij wachten op de takkebosschen. Mien blijft ook op de takkebosschen wachten hè, zag?”

Mien lacht: „Gunst wat ben je toch flauw!”

De andere heertjes, een beetje achteraf gezet, willen toch ook wel graag wat beweren.

„'k Wou dat 't er maar eens flink boven uitsloeg!” zegt de eene ferm.

„O gunst Kees, en die arme menschen dan, wat ben je toch naar!”

„Nou ja, die kunnen ze quant à moi, eerst naar beneje halen, natuurlijk hé!” zegt Kees.

„Dan gaan we mee jonge dames redden,” aldus werpt de derde zijn duit in het zakje.

„Hé toe der gebeurt toch niks, ga nu maar mee, 't wordt anders zoo aller afschuwelijkst laat!” begint Christien weer.

„Nee, wachten op de takkenbosschen hoor, ze komen der zoo straks boven uit, zal je zien!” lacht de deukhoed.

De schoorsteen spuwte geen vonken meer. De brandweermannen komen terug, nemen hun plaats weer in op de wagens, die bellend wegratelen.

De ramen van het huis waar de brand was, zijn nog helder verlicht. Aan den overkant gaan de gordijnen weer neer.

Het zanggezelschap reist giggelend af, lachend om een geestigheid van den lion.

Op de brug staan de werk'ui; de laatst overgeblevenen.

„Goed dat ik 't zag hè?”

„Ja natuurlijk, je ken bij zulleke dinge nooit te gauw bij weze, beter tweemaal voor niks, dan eens verzuimd as 't noodig is,” zegt zijn vriend.

S. J. E.

UIT HET LEVEN.

In een der geïllustreerde Engelsche bladen kwam dezer dagen een photographie voor van een oefening der Amsterdamsche brandweer.

Het bijschrift was karakteristiek, echt Engelsch, 't was als volgt:

„De oefeningen van de Amsterdamsche brandweer zijn veel schilderachtiger dan de onze; of de brandweer daarom beter is, willen wij niet uitmaken. Laat ons in alle geval uw aandacht er eens op vestigen.

Een groote houten toren is voor de oefeningen gebouwd. Alle mogelijke ladders worden gebruikt en de mannen worden door bewegingen en zelfs gevaarlijke klimpartijen voor hun vak bekwaamd. In een mand wordt een meisje neergelaten. Zoo oefenen ze zich natuurlijk in het reddingswerk en daar hebben ze dan ook buitengewone vaardigheid in verkregen.”

Zoo gaat de beschrijving voort met den lof te vertellen van de brandweer onzer hoofdstad, die alom als de beste bekend is.

Is 't nu niet echt Engelsch om dat niet rondweg te willen erkennen, en er wel een vrij lang geïllustreerd artikel over te plaatsen, maar niet te willen toegeven dat de Hollanders ook in dat opzicht boven de Rooineks uitmunten?

CORRESPONDENTIE.

C. C. A. — Deze versregel wordt vaak niet begrepen. La Fontaine wil eenvoudig zeggen:

Alles heeft langer tijd noodig om tot stand te komen en duurt maar kort.

Bij „tard”, maakt de herinnering aan „tardig” veel duidelijker.

VRAGENBUS.

(Vervolg).

t t = *totus tuus* = geheel de uwe.

T à V = *tous à vous* = „ ” „ ”

Sine dies = op onbepaalden tijd

ad kalendas graecas = tot een tijd die niet is aan te geven (uitstel).

débacle = al geheele ontbinding, ontvluchting van alles, losmaking van bestaande banden.

't Woord wordt in letterlijken zin gebruikt om 't losmaken van het ijs aan te duiden.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

**PROTEST VAN AMERIKAANSCH VROUWEN
VOOR HAAR AFRIKAANSCH ZUSTERS.**

Mevrouw Cornelia Steketee Hulst uit Grand Rapids, Michigan U. S. A. schrijft ons o. a. het volgende:

„De volgende motie werd den 26en Oct. 1901 door de Michigan Womens' Suffrage Association te Saginaw aangenomen:

Overwegende dat het Internationale Recht de rechten van vrouwen en kinderen als niet-medestrijdenden erkennen moet en onnoodige hardheid tegen hen niet moet toestaan:

is besloten: dat wij vrouwen van de Michigan Equal Suffrage Association geen uitlegging van dat recht erkennen, die de opsluiting van vrouwen en kinderen in ongezonde hongerkampen duldt, vooral daar er vrienden zijn die op gezonde plaatsen voor haar willen zorg dragen:

dat de plaatsing der kampen in de nabijheid van strategische punten en op plaatsen blootgesteld aan kanon- en geweervuur, zoo dat vrouwen en kinderen als borstwering voor het garnizoen misbruikt worden, om er 't minst van te zeggen — onridderlijk, laf en onmannelijk is;

dat wij verafschuwen en ten strengste veroordeelen de wijze waarop vrouwen en kinderen aan gebrek en honger worden prijs gegeven, terwijl haar echtgenooten en vaders op commando zijn, de wijze waarop ze door welke middelen dan ook gedwongen worden een einde te maken aan den rechtvaardigen krijg, waarin de mannen volharden;

is besloten: dat een afschrift van deze motie zal

worden gezonden aan het Internationaal Vredescomité der Nationale Vrouwenbond en andere lichamen waarop zij haar invloed kunnen laten gelden.”

De motie werd voorgesteld door Rev. Caroline Bartlett—Crane, Pastor of the Unitarian Church.

Oorzaak was de vreeselijke sterfte in de kampen, de weigering van het War Office om doctoren en verpleegsters toe te laten hun zorgen aan de gevangenen vrouwen en kinderen te wijden, de weigering om de vrouwen en kinderen in neutrale internationale kampen onder te brengen, de plaatsing der kampen nabij strategische punten, het verstrekken van onvoldoend slecht voedsel aan de vrouwen en kinderen wier echtgenooten en vaders nog op commando zijn.

Dezelfde motie werd op voorstel van Mrs. Crane op de Federation of Michigans' Womens' Club op een bijeenkomst van zeshonderd afgevaardigden met op twee na algemeene stemmen aangenomen.

Aldus hopen we, zoo schrijft Mevrouw Hulst ook andere vrouwen op te wekken hun stem te verheffen tegen de gruwelen in Zuid-Afrika.

EEN ONTMOETING.

III.

EEN VLUCHTELING.

Jurgen bedacht zich een oogenblik. Toen zei hij: „Kom dan spoedig en volg mij!”
Zijn schreden weder in den hollen weg naar het

woud richtend, dat hij pas had verlaten, ging hij zoo snel als de steile weg veroorloofde vooruit. De vreemdeling volgde. In het dichtere van 't woud gekomen, sloeg Jurgen een zijpad in dat blijkbaar weinig betreden, moeilijk herkenbaar zich door het lage hout slingerde. Na korten tijd bereikten de wandelaars een hooggelegen punt.

't Was een grillig dooreengeworpen massa van hoekige, puntige rotsblokken, die als een zware dijk de hoogvlakte aan die zijde afsloot. De tocht werd hier moeilijker. Overal waren diepten, die met verwelkte bladeren ten deele gevuld en met een zeer onbetrouwbare sneeuwlaag overdekt waren. Die kuilen zooveel mogelijk vermijgend, om een gevaarlijken val te voorkomen, zocht Jurgen zijn weglans de steile helling der rotsen, met groote moeite door den vreemdeling gevolgd. Er werd weinig gesproken en dan nog meest fluisterend.

Gelukkig stonden hier en daar enkele overoude eiken, thans in 't vroege voorjaar vrij kaal, en de wortels vastgeklemd tusschen halfverweerde bazaltgesteenten. Knoestig en hard waren de stammen, den grond gelijk waaruit zij voedsel trokken. Op hun beurt steunden zij de prisma-vormige bazaltstukken, die overal spleten toonden en neiging om in de diepte weg te vallen.

Aan stammen en wortels zich klemmend bereikten de twee voetgangers eindelijk den rand der hoogte. Nu echter kwam het moeilijkste. Aan de andere zijde liep de bergrug uiterst steil af; daarbij begon nu de duisternis zich ook over 't gebergte uit te strekken. Gelukkig was de helling niet hoog en kon men zich vasthouden aan de afhangende takken der eiken. Zoo gelukte het beiden, al was 't met groote inspanning, het vlakke land te bereiken.

„Nu met haast vooruit”, fluisterde Jurgen, op een boschje wijzende, dat dichtbij lag.

Weldra was het bereikt. Zij bevonden zich nu aan den uitersten rand van zoogenaamd „Hochwald”.

't Was een van deze zijde weinig toegankelijke plek. Jurgen trapte de struiken op zij; de vreemdeling die zijn wanten had aangetrokken, hielp wakker mee. Nu en dan sloeg de geleider met zijn zwaren stok de takken weg en na enkele minuten, die hun kleeren op menigen scheur kwamen te staan, bevonden zij zich aan den rand eener kloof of greppel. Breed en diep scheen deze het geheele woud te doorsnijden.

„We moeten hierin,” sprak Jurgen weder zacht. „'t Is een mijn van een bergwerk. Wees niet bevreesd: er wordt al jaren niet meer in gewerkt. De mijn is verderop ingestort.”

Zij lieten zich van de glibberige helling zakken, en zelt'en nu hun tocht in de diepte voort, over een vochtigen grond, die 't loopen zeer bezwaarlijk maakte. Na eenigen tijd bereikten zij een breede gang of mijn, die als een zijtak uit de eerste voortkwam. Dien sloegen ze in, doch stuitten reeds na weinige schreden.

Ze stonden nu voor een wijde opening, die in het schemerdonker nauw zichtbaar was. De opening gaf toegang tot een derde mijn, die echter geheel overdekt onder den grond voortliep. 't Was als staarde men in het duister der onderwereld. Doch dat hier menschen gearbeid hadden, en zelfs nog niet zoo lang geleden, bewezen de gebroken wielen, stukken van karren, ijzeren banden die overal verspreid lagen.

„Zoo” zei Jurgen kalmpjes, naar den ingang wijzend, „daar is mijnheer vooreerst veilig. Dat Fransche volk weet van dit hoekje nog niets af, en in 't dorp — nu; er zal wel niet licht een u hier zoeken. En al was dat ook zoo, dan geloof ik niet dat men zoo slecht zou wezen u te verraden. Wacht hier, over een paar uur ben ik terug en dan zien we verder.”

Hij wilde vertrekken maar plotseling wendde hij zich om en vroeg:

„Wat moet ik mijn baas zeggen? Hij dient nu alles te weten en is een goed, eerlijk Duitscher.”

De vluchteling glimlachte even en zei toen droevig:

„Gij wilt weten wie ik ben! Maar hebt ge wel bedacht hoe gevaarlijk het voor u en uw vrienden wellicht wezen kan, mijn naam te weten? Soms is onwetendheid een voortreffelijk schild. Maar komaan,” voegde hij er aan toe na zich even bedacht te hebben, „als uw meester iets vraagt, zeg hem dan dit:

„Wenn Stahl und Stein zusammenklingt,
Das Feuer aus dem Steine springt.”

d. i.

Als staal en steen tegen elkaar worden geslagen, springt de vonk uit den steen.

Voor wie de toenmalige toestanden van Duitschland kent, is de toespeling duidelijk. Ze zal het straks elken lezer worden.

Jurgen had blijkbaar wel iets van het raadsel begrepen. Hij sloeg op de wijze van een militair aan, ten groet, en antwoordde op eerbiedigen toon: „Ik heb het verstaan en zal het in orde brengen;” en fluisterend voegde hij er bij:

„God behoede Uw Genade!”

Meteen sprong hij in de groeve. Een oogenblik later was hij in de duisternis verdwenen.

* * *

Slaan wij intusschen tot recht begrip van wat zal volgen den blik een oogenblik achter ons.

Hoedanig de toestand in Duitschland destijds was, zeiden we reeds. De Fransche keizer beheerschte er alles en schiep, vergrootte of verkleinde er rijken en staten naar welgevallen. Pruisen had bij den vrede van Tilsit, 1807, ontzaglijk veel verloren en was vooreerst machteloos tegenover zijn overwinnaar. En overal werd verder in Duitschland Napoleons overmacht gemeld.

In diezelfde streck waarheen ons verhaal ons verplaatst, in Nassau aan de Lahn, was een halve eeuw vroeger een man geboren, die een veelbewogen leven hebben en voor zijn volk ontzaglijk veel doen zou. 't Was Heinrich Friedrich Karl vrijheer *Von und zum Stein*. Uit een oud, aanzienlijk geslacht gesproten, trad hij in 1780 in Pruisischen staatsdienst en maakte zich in Westfalen hoogst verdienstelijk op maatschappelijk gebied. In 1804 minister geworden voerde hij allerlei hervormingen in, doch poogde vergeefs den koning tot een krachtige staatkunde te bewegen. Toen hij in 1807 zekere voorwaarden stelde voor zijn optreden in het nieuwe ministerie, kreeg hij zijn ontslag, juist niet op de vriendelijkste wijs.

Doch reeds een half jaar later, na den vrede van Tilsit, riep men hem weder tot de regeering; zijn taak zou zijn den staat, die in den oorlog zoo ontzettend geleden had, geheel te hervormen.

In echt Duitschen geest en met groote staatsmanswijsheid begon Stein te streven naar zijn doel: het volk mee te doen leven in de openbare zaak, allen die door lasten nog gedrukt werden daarvan te bevrijden, een vrije burgerschap te stichten. Met kracht en spoed werkte hij en nu nog worden daarvan de vruchten genoten.

Met Scharnhorst poogde Stein tevens het volk goed weerbaar te maken, ten einde het moed en kracht te schenken tot afwerping van het vreemde, Fransche juk.

Maar Napoleon liet hem niet lang begaan. Een onderschepte brief van Stein verried aan den keizer het plan om spoedig het Fransche juk af te schudden. Onmiddellijk verscheen een machtbevel van den alvermogenden vorst, 't welk Stein dwong in November 1808 af te treden. Een maand later moest hij, feitelijk vogelvrij verklaard, uit Pruisen vluchten. Vóór hij dit deed schreef hij echter zijn „staatkundig testament“, een werk voor de wereldgeschiedenis van beteekenis.

Hoe de Westfaalsche regeering, geheel onder Franschen invloed, den grooten staatsman vervolgde zagen we reeds. 't Is op de vlucht voor deze vijandige macht dat we den gewezen minister thans aantreffen, die zelfs in den hoogsten nood niet wanhoopte aan de toekomst.

* * *

Een half uur nadat hij Stein verlaten had, kwam Jurgen thuis. Hij vond het gezin in de grootste ontsteltenis.

„Ha, daar komt Jurgen,“ riep Hartman, toen zijn knecht groetend binnentrad.

„Denk eens“, ging de baas voort, „daar komen van avond hier twee gendarmen en houden met alle geweld vol, dat we den ontslagen Pruisischen minister in ons huis verborgen houden. Ge weet wel, mijnheer Von und zum Stein.“

Jurgen lachte; de ander ging voort:

„Wat ik ook zeggen mocht“, zoo vervolgde Hartmann, „het hielp niet. Ik zei hun dat hier geen vrijheer was, dat die naar men zei, naar Bohemen was gevlucht en zoo al meer. Maar zij zeiden: „ja, ja, we weten wel beter.“

„Maar hoe dan?“ vroeg Jurgen.

„Ja, dat zeiden ze niet. Zij hadden bepaalde inlichtingen, dat die heer Von Stein zich hier ophield. Zij kletterden met hun sabels. Zij doorzochten het heele huis, de stallen, de schuren, van boven tot beneden. Ze vonden natuurlijk niets, en gingen toen met veel bedreigingen weer heen.“

„Ja en denk eens, Jurgen“, voegde de boerin er aan toe, „uw naam werd er ook bij genoemd.“ „O lieve Heer“, ging de verschrikte vrouw voort, terwijl zij rilde van ontroering, „wat een schrik! God vergeve het hun, die ons nu weer deze nieuwe ellende op den hals hebben gehaald.“

Met klimmende verbazing had Jurgen alles aangehoord. Hij herstelde zich echter spoedig, plaatste zwijgend zijn stok in een hoek, deed muts en knapzak af en sprak kalmjes, terwijl hij zich aan tafel zette:

„Wie 't ook gedaan heeft, de politie zal er hem wel geen dankje voor zeggen, dat hij haar zoo gefopt heeft. Plagerij — anders niet.“

Hij ontknoopte zijn buis, haalde de daaronder

verborgen beurs tevoorschijn, en reikte die den baas over, terwijl hij sprak:

„Tel 't even na; ik denk dat ge tevreden zult wezen.“

Terwijl Hartmann vroeg of 't in orde was, begon Jurgen een paar stevige boterhammen te eten. Doch hij had nog slechts enkele be'en genomen, toen hij 't bord wegschoof, dankte en opstond.

„Wat, Jurgen, scheidt ge al uit?“ vroeg de boerin.

„Ik ben verzadigd“, zei Jurgen, „ik moet nog even in den stal naar de paarden zien.“

Terwijl hij den boer voorbij ging, die juist met tellen en verrekenen — 't geld was toen lastiger bij 't cijferen dan nu — gereed was, gaf de knecht hem een wenk, en verliet meteen de karaer. Hartmann borg het ontvangene weg, terwijl Jurgen zich reeds in den stal bevond. De twee bruinen hinnikten, toen hij met de lantaarn op hen toetrad. De knecht streelde hen met de vlakke hand over hals en rug, terwijl hij halfnuid sprak:

„Stil maar Hans, en Bles ook! Ge zult misschien wel geen heel rustigen nacht hebben. Maar er komt ook wel weer een andere tijd.“

De boer trad binnen.

„Ge hebt me wat te zeggen, Jurgen?“

„Ja baas.“

En in korte woorden verhaalde hij wat hem in het bosch was wedervaren.

De goede Hartmann zette groote oogen op. 't Klonk zoo ongelooftelijk en toch . . . .

„Dan hebben“ zoo riep hij eindelijk, „die schelmen, die Fransche speurlonden, het ten slotte nog niet zoo mis gehad. Dan is . . . hoe was het ook weer?“

„Wenn Stald und Stein zusammenklingt

Der Funke aus dem Steine springt“,

antwoorde Jurgen.

„Ja juist! Drommels als het toch eens wezenlijk. . . Maar stil. Beter niets gezeid en gevraagd; 't is soms goed een naam niet op de lippen te nemen in zulke tijden als nu.“

De knecht knikte veelbeteekenend.

„Maar wat nu?“ ging de boer voort. „In het bosch kan die heer niet blijven en hier in huis . . . . Lieve Heer, als de geschiedenis eens uitkwam, zouden we er leelijk aan toe zijn.“

„Laat mij de zaak maar eens over, baas“, zei Jurgen. „Dan zijt gij en de vrouw er buiten. Ik wou u ook eigenlijk alleen maar vragen mij volmacht te geven op eigen gelegenheid en naar mijn beste weten te handelen.“

„Goed zoo, maar in elk geval doe ik mee. Breng vóór alies dien heer hier. Later zullen we dan weer zien wat we doen kunnen.“

De knecht vertrok. Na een groot uur reeds keerde hij terug, en bracht langs een omweg den vreemde door den tuin in het huis, door niemand in het dorp, zoover men wist, gezien. Op de boerderij waren bijna allen reeds ter ruste.

Aan de achterdeur stond Hartmann te wachten. Hij opende op het zachte kloppen, boog zwijgend en eerbiedig voor den gast en wenkte dezen hem te volgen. Zoo stil mogelijk ging het drietal een vrij steile trap op, een gang door en kwam in een klein, achter in het huis gelegen vertrek, waar n'et alleen de vensters, maar ook de luiken daarachter zorgvuldig waren gesloten.

Een brandende olielamp wierp een flikkerend schijnsel in het vertrek, waar een kleine haard een aangename warmte uitstraalde. 't Vertrekje zag er gezellig uit, vooral voor iemand die een paar uur in kou en vrees in een donkere mijngang heeft vertoefd. Aan de eene zijde van het vertrek stond een bed met gebloemd behangsel, aan de andere een kleine tafel, waarbij een rieten rustbank met kussens.

(Wordt vervolgd).

HET LIED

VAN DEN MEDICIJNMEESTER

duc d'ALBA

OF:

De geesel der Nederlanden ter genezing.

„De raadsheer Franciscus Franck verhaalt, hoe hij in zijn kindsheid in den jare 1564 of 1565, zoo lang vóór de aankomst des hertogen van Alba, op de markt (te Brussel?) had hooren zingen een liedeken van vele verzen, verhalende de weelde, die toen in Nederland was en de overdaad gepleegd in alle wellusten van dronkenschap, kleeding en anderszins. Van dat lied was het slot of weervers van elk versje altijd

*Ons Patroon van Alven
Zal u met zijner zalven
Bestrijken alzoowel.*”

„Zoo verhaalt Joh. van der Sande in zijn Ned. Histor. boek I.

Dan zegt hij:

„Duc d'Alva, als een recht dokter, heeft de Nederlanders met scherpe medicijnen genezen van hun brooddronkenschap, doch hen gegeeseld met een ijzeren roede, waarmede hij het bloed van omtrent 18000 menschen door heulshanden vergoten heeft.”

't Is uit dit feit, dat Jodocus van Lodesteyn, de vrome boetprediker en dichter uit het midden der zestiende eeuw, de aanleiding heeft genomen tot het dichten van een zijner merkwaardigste liederen.

Men weet dat ons vaderland in de jaren niet lang vóór het schrikjaar 1672 uit geestelijk oogpunt in een zeer „afgezakten toestand” verkeerde. Getuige wat leeraars en vrome schrijvers uit die dagen zeggen. Er was veel weelde en weinig vreeze Gods. Men was rechtzinnig in de leer, maar leefde voor de wereld.

Voor Lodesteyn leed hieronder en wat hij dacht en verwachtte getuigt zijn lied. We hebben zooveel mogelijk het oorspronkelijke behouden, doch tevens getracht het voor onzen tijd genietbaar te maken, en ook de duistere uitdrukkingen op te helderen.

Men lette op den ernst, de kracht, de ironie soms waarmee Lodesteyn spreekt, op de geestigheid die zijn tegenstellingen kenmerkt, en niet het minst op het dichterlijk-profetische.

I.

Toen 't land in darterheden
Ver was van zielsgekwel,
Zong men — 't was al nog vreden —
Dit dicht op 't darter spel:
*Ons goe patroon van Alve
Van Alve, van Alve
Zal U met zijner zalve
Bestrijken alzoowel.*

II.

Lang scheen het voorspook logen,
Tot 't volk, der weelde zat
Zich voelde, en Gods gedogen
Een walg van 't dulden had.
Toen kwam patroon Duc d'Alve
Met bus, met doos en salve
Toen kwam patroon Duc d'Alve
Met zwaard, vuur, galg en rad.

III.

Nu zie ik d'ouden doorgang
Van weelde en wellust aan,
Dus laat ik op den voorzang
Denzelfden weerzang gaan.
*Een andere Duc d'Alve
Duc d'Alve, Duc d'Alve
Moet u met zijner zalve
Bestrijken zal 't wel gaan.*

IV.

Toen zag men van het goede
Nog nauw een beekje vlien,
Waar nu in volle vloeden
Gods weldaan zijn gezien,
*Een andere Duc d'Alve
Duc d'Alve, Duc d'Alve
Moet u met zijner zalve
Bestrijken zal 't wel gaan.*

V.

Goud, zilver, kost'lijkheden
Huis, akkers, wel gelaan,
Den hemel afgebeden
Wendt gij tot wellust aan.
*Een andere Duc d'Alve
Duc d'Alve, Duc d'Alve
Moet u met zijner zalve
Bestrijken, zal 't wel gaan.*

VI.

Toen zat men in het duister,
Ging onbekende paan,
Nu leert der waarheid luister
U in Gods wegen gaan.
*Een andere Duc d'Alve
Duc d'Alve, Duc d'Alve
Moet u met zijner zalve
Bestrijken zal 't wel gaan.*

VII.

Den huister der genade
 Die 't al verbaasd doet staan,
 In kracht tot heilge daden
 Wendt gij tot wellust aan,
Een andere Duc d'Alve
Duc d'Alve, Duc d'Alve
 Moet u met zijner zalve
Bestrijken zal 't wel gaan.

VIII.

Nu kunt gij 's Heeren reden
 In overvloed verstaan,
 Maar zie, in dartelheden
 Hebt gij een walg daaraan.
Een andere Duc d'Alve,
Duc d'Alve, Duc d'Alve
 Moet u met zijner zalve
Bestrijken zal 't wel gaan.

IX.

Nu kan u de onlust sluiten
 Het hart met vet omdaan,
 Der waarheid kracht blijft buiten
 En kan niet binnengaan.
Een andere Duc d'Alve
Duc d'Alve, Duc d'Alve,
 Moet u met zijner zalve
Genezen, zal 't wel gaan.

X.

Het zoete juk te dragen
 — Liefst bleef gij onbelaan —
 Dat mag u niet behagen,
 Gij wilt in vrijheid staan.
Een andere Duc d'Alve
Duc d'Alve, Duc d'Alve,
 Moet u met zijner zalve
Dat leeren, zal 't wel gaan.

XI.

Gij wilt uw aardchen leden
 Niet naar het leven staan,
 Maar groeit in vleeschlijkheden
 Trots geestelijk vermaan.
Een andere Duc d'Alve,
Duc d'Alve, Duc d'Alve,
 Moet u met zijner zalve
't Verleeren, zal 't wel gaan.

XII.

Wat ban brengt en Gods tooren,
 's Lands doodelijk venijn,
 Gij weigert 't op te sporen
 Hoe ook het land verkwijn.
Een andere Duc d'Alve,
Duc d'Alve, Duc d'Alve,
 Moet u met zijner zalve
Die wijzen, zal 't wel gaan.

XIII.

Uw wreede spotternijen
 Op 't vriendelijk vermaan,
 Die moeten, duldend, lijden
 Wie in Gods vreeze staan.
Een andere Duc d'Alve,
Duc d'Alve, Duc d'Alve,
 Moet u met zijner zalve
Doen zwijgen, zal 't wel gaan.

XIV.

Wie weet wat ijdelheden,
 Richt gij een maaltijd aan,
 Van pracht en lekkerheden
 Op tafel moeten staan.
Een andere Duc d'Alve,
Duc d'Alve, Duc d'Alve,
 Moet u met zijner zalve
Vermagren, zal 't wel gaan.

XV.

Uw zucht naar lekkernijen,
 Naar vreemde spijs en wijn,
 De hemel zal 't niet lijen,
 Eischt vreemde medicyn.
Een andere Duc d'Alve,
Duc d'Alve, Duc d'Alve,
 Moet u met zijner zalve,
Genezen, zal 't wel gaan.

XVI.

Dat matelooze trippelen,
 Dat op de snaren gaan
 In dartel, toomloos huplen —
 Eischt andre maat te slaan.
Een andere Duc d'Alve,
Duc d'Alve, Duc d'Alve,
 Moet u met zijner zalve
Nu strijken, zal 't wel gaan.

XVII.

De pracht in uw gewaden,
 Van goud, zijde en satijn,
 Waarmee gij gaat beladen
 Moet afgelicht u zijn.
Een andere Duc d'Alve,
Duc d'Alve, Duc d'Alve,
 Moet u met zijner zalve
Ontlasten, zal 't wel gaan.

XVIII.

Dwaas zijt gij u 't ontblooten
 Van wat en schaamte en pijn
 U raden, dat gesloten
 En wel gedekt moet zijn.
Een andere Duc d'Alve,
Duc d'Alve, Duc d'Alve,
 Moet u met zijner zalve
Wel wijzer straks doen zijn.

XIX.

Mij deert dat zooveel zweeren
 U 't aanzicht al te maal
 Met pleisters doen ontceeren.
 Een goeden dokter haal!
 Ons goe patroon *Duc d'Alve*,
Duc d'Alve, Duc d'Alve,
 Zal u met zijner zalve
 Wel *helpen* van die kwaal.

XX.

Gij knevelt u in boeien
 Van linnen en van kant,
 Die kommerlijk vermoeien
 Uw armen en uw hand.
 Een andere *Duc d'Alve*,
Duc d'Alve, Duc d'Alve,
Helpt u met zijner zalve
 Uit d'een in d'andren band.

XXI.

Zie, hoe gij u de wangen
 Met valsche lokken dekt,
 Die op uw schouders hangen
 Met 't aardsehe stof bedekt.
 Ons goe patroon *Duc d'Alve*,
Duc d'Alve, Duc d'Alve,
 Komt eerlang met zijn zalve
 Die hoofd en hals *ontdekt*.

XXII.

Wat wijsheid ligt in 't zuchten
 Van 't volk, dus overlaan,
 Niets ziend, dan dat door tuchten
 't Land zou te gronde gaan.
 Een andere *Duc d'Alve*
Duc d'Alve, Duc d'Alve
 Zal u met zijner zalve
 Dit *zien doen* en verstaan.

XXIII.

Wat 's in de kerk te hooren?
 Wel, zegt gij, onze trots
 Wil harde reën niet hooren,
 Noch strenge boden Gods.
 Ons goe patroon *Duc d'Alve*
Duc d'Alve, Duc d'Alve
 Zal u door tooverzalve
Neerplofften uit uw trots.

XXIV.

Ja, dan zal u niet dwingen
 Kerkdienst of kerkeraad,
 Noch troon, noch kroon ontwingen
 Dat „anti-christlijk zaad!”
 Een andere *Duc d'Alve*
Duc d'Alve, Duc d'Alve
 Moet u met zijner zalve
Berijden van dat kwaad.

XXV.

Zoo gij den tijd wilt weten,
 Ik ben profeet, noch zoon
 Van eenen der profeten.
 Alleen zeg 'k, dat patroon,
 Dat ons *patroon Duc d'Alve*,
Duc d'Alve, Duc d'Alve,
 Moet maken met zijn zalve
 Van deez' melantschheid schoon.

XXVI.

Of 't Spaansche of Fransche balsem,
 Of Zweedsch met Deenschen traan,
 Of 't Schotsche of Duitsche alseim
 Zal zijn, kan ik niet raan.
 Altoos *patroon Duc d'Alve*,
Duc d'Alve, Duc d'Alve,
 Moet ons met zijner zalve,
 Bestrijken zal 't wel gaan.

Dit schreef Lodensteyn in Oogstmaand des jaars
 1659. Hij voegde er later dit aan toe:

N.B. De Heere God heeft ons door de uitkomst
 geleerd, dat het jaar 1672 daartoe bestemd en de
 Franschen daartoe verkoren waren, die 't op dien
 tijd tot zoover hebben uitgevoerd.

Doch nog is de ware genezing van Sion niet
 gerezen. — Jer. 8 : 22.

HOE DE VERWARMINGSKETEL IN HET SANATORIUM GEBRACHT WERD.

't Heele dorp was er een week door in beroering.
 Het Sanatorium naderde zijn voltooiing, nu ging de
 mare van huis tot huis dat Donderdag over 'n week
 de verwarmingsketel door het dorp naar den berg
 zou gevoerd worden. 's Middags en 's avonds was de
 ketel het onderwerp van het tafelgesprek, 's ochtends
 werd hij besproken over onderdeuren, achter hor-
 retjes; ja Zondags vóór den dienst fluisterde menig-
 een nog in de kerk over de groote dingen die komen
 zouden. Ten bestemden dage stond reeds lang vóór
 de ure van aankomst een nieuwsgierig groepje men-
 schen te gapen naar het station, waar de ketel den
 trein met de kar verwisselen zou.

Langs den weg van het station naar den kom
 van het dorp zal kindergejuich de zware wagens
 begroeten. In het dorp zullen de dorpelingen hun
 huis verlaten om het gevaarte te zien voorbijtrekken.
 Oudevrouwttjes-gezichten, geel en gerimpeld, zullen
 nieuwsgierig achter de horretjes omgluren.

Wij op den berg, waar het Sanatorium wordt
 gebouwd, zijn niet minder in spanning.

Te acht uur in den morgen, 't is de tweede dag,
 bereikt ons het bericht, dat de ketel tegen twaalf
 uur kan aankomen. Allen gaan voort met hun ge-
 wone werk. Ik, gelegeerd bij een der opzichters aan
 het groote werk, houd me onledig met mijn photo-
 toestel in gereedheid te brengen, ter vereeuwiging
 van het groote feit, waarvan nageslachten in het
 dorp nog zullen gewagen.

Eindelijk is 't twaalf uur. De schaftbel luidt klin-
 gelend. De werklui springen overeind. Vlagger dan

gewoonlijk gaan ze in lange rij naar de houten keet, waar hun middagmaal hun wacht. Ze gunnen zich niet lang tijd voor de versterking van den inwendigen mensch. Eenige minuten later stormen ze allen naar buiten nog met vollen mond luid pratend. Druk gesticuleerend, elkaar toeroepend zich te haasten, slaan ze het boscpad in, dat leidt naar den voet van den heuvel.

Mijn gasiheer en ik volgen langs een nauw voetpad, dat ons nog vóór de werklui brengt beneden in de prachtige dennenlaan. Al van ver hoorden we luid geschreeuw. 't Was van de voerlui, die ieder een span paarden voor het overbrengen van den zwaren ketel verhuurd hadden. Tusschen de lange rechtopgaande stammen doozieënd, bemerkten we nu een vrij groote groep menschen verzameld om het zwarte gevaarte.

We naderen, maar de groep verplaatst zich niet. Geen wonder. Tot de assen diep in het zand weggezakt zit de wagen vast als een muur. De voerlui drijven de paarden aan, meer met woorden dan met daden. Allen zij ze even bang dat hun paarden te veel doen zullen. Het getal paarden wordt verdubbeld, van zes op twaalf gebracht. Nu komt er weer beweging in. Langzaam volgen de toeschouwers.

Zonder verdere onheilen heeft de ketel het hoogtepunt van den berg, en daarmee haar einddoel bereikt.

Twee kindertjes van de polderlui van twee en vier jaar staan te kijken naar het binnenbrengen.

„'t Gaat goed hè zus,” zegt de oudste. „Ja” knikt de tweejarige.

Een ander joggie van een jaar of twee komt aanwaggelen, 't dikke lijfje gedragen door korte beentjes. Hij zou graag vrindjes worden met 't meisje van twee jaar, en grijpt haar handje. 't Kind trekt onwillig 't mollige handje terug. Eindelijk, de aanhouder won ook hier, is 't hart veroverd.

Hand in hand loopen ze nu over het terrein. Plotseling keert het meisje om, 't jongetje valt ondersteoven, 't meisje nu vol berouw, wil 't joggie weer op de been helpen, maar tuimelt ook. Nu stijgt een luid noodgeschrei ten hemel. Twee moeders snellen toe, grijpen ieder een kind, zetten ze naast elkaar, hand in hand en nu voorwaarts marsch den heuvel weer op. 't Jongetje piept „Meissie”, 't meisje piept „Tja!” Het vierjarig broertje is vooruitgelopen, wacht ze nu boven op. 't Broertje gaat zitten, de twee kleuters laten zich er naast zakken.

„Kekel”, roept 't meisje.

„Ketel”, verbetert de vierjarige.

„Ketej”, herhalen de twee stemmetjes.

De ketel is ondertusschen voor het gebouw aangekomen. Twee paarden loopen kreupel. Eenige tillen hun achterpooten raar hoog op.

„Een mooie danser!” humort een stadsstukadoor.

Al het werkvolk om den ketel geschaart, lacht.

„Je wijst waar de zon staat!” plaagt de stukadoor weer. De voerman vloekt. „'n Goeie voor Carré”, gaat de stukadoor voort. „Danst ie ook horrelepiep?”

„Nou is ie vijftig gulden minder waard,” zegt er een die er alles van weet, gewichtig.

Een van de voerlui vertrekt met zijn span.

Vóór zijn paarden loopend, ziet hij niet dat de eene leelijk trekt.

„Dat merrekt ie thuis wel”, broemt een andere voerman.

Een tweede stukadoor voegt zich bij het clubje. Hij kent den ketel al. Halfdronken heeft hij den vorigen nacht, toen de ketel in het dorp stond, in de buik van den ketel zijn roes uitgeslagen. 's Och-tends werd hij er gevonden door de voerlui. Nu weet ieder 't.

„Wat 'n kokkert hè!” geeuwt hij.

„Nou je kent hem al hè, Doris?” lacht een metselaar.

Lodderig ziet Doris, nog niet al te frisch, den spreker aan.

„Dat doe je ook niet als ie gestookt wordt, wat?” gaat de andere voort; onder 't gelach van het werkvolk.

Doris denkt na, dan loert hij in den ketel en herkent zijn bedje; merkt nu ook dat hij er niet meer inligt en grinnikt.

Een van de metselaars heeft in Duitschland gewerkt. „Das stiemt kansch kenau,” zegt hij, na de opmerking van zijn collega.

„Noem je dat 'n nauwe, Doris wou dat ie altijd zoo'n bedje had,” antwoordt de eerste.

„Hein zit z'n teene al te warreme.” De eerste stukadoor voelt zijn biertjes weer werken, voelt weer aandrang tot geestig zijn.

„Bij jou warremt 't van binne,” geeft Hein terug.

De bel luidt, het werkvolk gaat langzaam pratend en lachend naar zijn plaats.

De ketel staat voor 't gebouw. Den volgenden dag wordt hij met dommekrachten omhoog gewerkt, tot hij op de hoogte van den vloer is, telkens een eindje, dan weer met balken ondersteut, weer een eindje, nog een balk, net zoolang tot een hooge stapel gekruiste balken onder den ketel ligt. Dan wordt hij voorzichtig naar binnen gerold, de ijzeren stoelen waar hij op komt te rusten worden er onder geplaatst en de ketel zakt langzaam in de juiste stelling.

Lang moge hij het Sanatorium verwarmen!

S. J. E.

OVER HET GESLACHT.

(Een lastig vraagstuk.)

Er zijn onder de menschen — dat weet ieder — twee geslachten, het *mannelijk* en het *vrouwelijk*. Zoo nu is het ook met de naamwoorden in de taal. Alleen kent men een aantal woorden die noch *mannelijk*, noch *vrouwelijk* zijn en dus *onzijdige* heeten.

(Hieruit ziet men dat het eigenlijk onjuist is van drie geslachten te spreken).

Het geslacht der woorden is een eigenaardig verschijnsel. Men kan evenwel nog best vatten dat bijv. de naam van een man *mannelijk*, die van een vrouw *vrouwelijk* is. Maar niet zoo voor de hand ligt de reden waarom tuin *mannelijk* is, kachel *vrouwelijk* en land *onzijdig*.

In 't algemeen is het echter te begrijpen, dat bijv. woorden als *donder*, *berg*, *eik*, *toorn*, die iets groots, forsch, krachtigs aanduiden *mannelijk* zijn, en *bloem*, *liefde*, *muis* naar hetzelfde beginsel *vrouwelijk*. Maar dit brengt ons niet veel verder. Want hoewel dit beginsel overal hetzelfde is, vindt men toch dat,

berg mannelijk is in 't Nederlandsch en Duitsch, vrouwelijk in 't Fransch,
eik mannelijk in 't Nederlandsch en Fransch, vrouwelijk in 't Duitsch,
liefde vrouwelijk in 't Nederlandsch en Duitsch, mannelijk in 't Fransch.

Men ziet, het komt niet uit. Bovendien zijn zelfs in onze taal woorden als *granschap*, *ruiterij* vrouwelijk; zal niet iedereen zoo dadelijk inzien waarom de Rijn mannelijk is en de Donau vrouwelijk, waarom de Franschen Noorwegen mannelijk en Zweden vrouwelijk noemen, enz.

Men zou over den oorsprong der geslachten een fraai boek kunnen schrijven. Of 't echter veel lezers zou vinden is de vraag, en hier zou de behandeling geen practisch nut hebben.

Aan zaken en afgetrokken denkbeelden of aan de namen ervan is natuurlijk rechtstreeks geen geslacht toe te kennen. Men zou, als de taal iets was dat vervaardigd werd, zeker de namen van mannen *mannelijk*, die van vrouwen *vrouwelijk*, maar 't overige *onzijdig* verklaard hebben. Zoo is het bijv. in het Engelsch, en de Engelschen noemen dan ook hun geslacht-indeeling „philosophical”. Zeker is het heel makkelijk: al wat niet leeft is onzijdig.

De taal is echter geen voortbrengsel van verstand of van nijverheid, maar iets levends, groeiends. We moeten dus het geslacht aanvaarden zooals we het vinden.

Dit zou nu minder zwaarigheid hebben, indien dat geslacht aan het woord te ontdekken viel. Doch dat is veelal niet zoo.

Een der moeilijkheden is dat we niet, gelijk de Duitschers bijv. voor de *drie* geslachten ook drie lidwoorden hebben. *De* is mannelijk en vrouwelijk beide. Men *hoort* dan niet welk geslacht van de twee het woord heeft. Dat men zich in 't onzijdige niet vergist is juist wijl het door *het* altijd kenbaar is. In 't Fransch heeft men ook voor elk geslacht een verschillend woord. Bij ons is de verwarring om genoemde redenen bijster groot. Zelfs zijn er die meenen, dat *den* mannelijk, *de* vrouwelijk is!

Willen we het geslacht kennen, dan letten we

1. op de *beteekenis* bijv.

man
 leeuw
 held
 dame
 vorstin
 hen

2. op den *vorm* van het woord:

uit het laatste volgt bijv.
 dat *waarheid* vrouwelijk is, wijl het uitgaat op *heid*.
 dat *galm* mannelijk is, wijl de laatste letters *lm* zijn.

In 't algemeen speelt de uitgang een hoofdrol bij 't geslacht, ook de vorming telt mee. Zoo zijn *loop*, *stand* mannelijk als stammen van werkwoorden.

De regels om het geslacht der woorden naar de beteekenis of naar den vorm te bepalen, kan men in alle spraakkunsten vinden en laten we hier weg.

Zeer veel heeft men er echter niet aan en wel om deze redenen:

1. Is er een groot aantal woorden die onder geen regel vallen. Dat *pot* mannelijk is en *pan* vrouwelijk is door geen regel aan te geven.

2. Zijn die regels vrij talrijk en dus niet zoo gemakkelijk alle te onthouden.

3. Heeft nagenoeg elke regel ettelijke uitzonderingen, soms een vrij groot getal.

Om al deze redenen doen dan ook vele dezer regels in de practijk zelden of nooit dienst. Wel raden we aan de voornaamste zich in 't geheugen te prenten, doch door eenige oefening komt men langs anderen weg zijn geheugen krachtig te hulp.

Het is namelijk zeer aan te raden bij *het lezen* opmerkzaam te zijn op de geslachten.

Als ik lees „in *den* geest”, „*der* gemeente”, dan weet ik dadelijk dat het eerste *mannelijk*, het tweede *vrouwelijk* moet zijn. De ontleding komt mij daarbij te hulp, want door haar vind ik in welken naamval een woord staat. Lees ik b.v.: „Ik zie den tuin”, dan weet ik door de ontleding dat „tuin” als voorwerp staat in den *vierden naamval*; deze nu is hier *den*: dat kan alleen voorkomen bij een mannelijk woord. Dus is tuin mannelijk.

Wie zich zoo al lezende (en schrijvende) oefent brengt het een heel eind ver. Wie *veel* leest en schrijft, staat ten slotte zelden meer verlegen op de vraag naar het geslacht.

Overigens is voor weinig geld een woordenlijst verkrijgbaar, die de geslachten aangeeft. Bedenkt men nu dat bij samengestelde woorden het geslacht zich richt naar het laatste of hoofdwoord, dan begrijpt men dat vele duizenden woorden niet afzonderlijk worden opgegeven. „*Deur*” b.v. is vrouwelijk dus ook *tuindeur*, *huisdeur* enz.

De spreektaal heeft in ons land het geslacht altijd nagenoeg verwaarloosd: de schrijftaal maakte het grootendeels niet veel beter. In de laatste heerscht nu een eeuw lang reeds zekere regelmatigheid en vastheid ten dezen. Doch het moet erkend: Leven doet het geslacht in onze taal niet, en tot leven verwekt zal 't wel nooit worden. Dit is de reden waarom de „vereenvoudigde spelling” het bijna geheel laat varen, en alleen nog behoudt waar het *gehoord* wordt, b.v. in:

de heer *des* huizes,
 in naam *der* koningin.
ten kantore,
ter zake,
 voor *den* eten, enz.

Doch 't zij men deze spelling verkieze of verwerpe, vooralsnog is zij niet algemeen en blijft het „lastig” geslacht een plaag voor schooljongens en examendoeners en gewone menschen. Misschien wordt nog eens, als we algemeen stemrecht hebben, bij volksbesluit het geslacht afgeschaft.

Wel te weten in de taal.

VOLKSZEDEN EN VOLKSTAAL.

Wil men den waren volksaard van de Friezen en hun karakter leeren kennen dan dient men een tijdlang onder hen te verkeerren, met hen mee te leven, mee te deelen, voor zoover het kan, in hun lief en leed, hun vreugde- en treurdagen. Men dient

hen gade te slaan in hun openbaar en in hun huiselijk leven, in de kerk zoowel als in de herberg. Friezen hebben deugden, vele en schoone, maar daartegenover staan ook groote gebreken.

Moelijk is het voor niet-Friezen het Friesche volk goed te leeren kennen. Deze moelijkheid is vooral te zoeken in taal, levenswijs, levensopvatting enz. die nog al eenig verschil met de overige provinciën des lands oplevert. Het Groninger- en andere dialecten moge voor den Hollander goed verstaanbaar zijn, met het Friesch — geen dialect maar een taal — is dit geenszins het geval. De taal nu is het volk heeft een groot man gezegd, en wie nu Friesche volkszangen, volkszagen en sprookjes kent zal verklaarbaar vinden de zucht der Friezen naar vrijheid. Mede daarom is ook te begrijpen waarom het socialisme — valschelijk vrijheid voorstaande — zulk een weligen bodem in Friesland vindt.

De minste arbeider in Frieland streeft naar vrijheid, want: „êgen baes gjit doch bôppe alles” (vóór alles gaat het zelf baas zijn) en: „ûn lytse baes is better dan 'n greate arrebeider” (‘n kleine baas is beter dan een groot arbeider). Met vrij hangt echter voor den Fries saam: vroed. „Frij en froed” is de Fries. En juist dat „froed” dat vroom beteekent, houdt, voorzoover in waarheid aanwezig, de balans in evenwicht. De vrijheid slaat niet over tot ongebondenheid en indien God dienstbaarheid oplegt blijft de Fries, hoewel altijd een oog in 't zeil houdend voor eigen vrijheid, een goede dienstknecht die de les van den apostel van onderdanigheid met vreeze nooit vergeet. Dit mag dan ook als de voorname oorzaak beschouwd worden waarom Friezen zoo gewild zijn in den arbeid bij anderen.

Een veinzer is hij echter niet. Oogdienaars kan hij niet uitstaan, en verzeilt hij dus bij een patroon met weinig menschenkennis of iemand die gaarne „geflikflooid” wordt, dan moet hij 't afleggen voor iemand met veel minder karakter, doch die de kunst verstaat met den „strooppot” om te gaan. Doch zet men een Fries om die reden achteruit, hij lijdt en verdraagt, en dit in stilte, maar verloochent nimmer zijn aard, ter wille van wie en wat ook. Hij: „haldt fen sljucht en rjucht hinne en dermei wei” (hij houdt van gewoonweg, zonder meer). Dit, vaak gevoegd bij weinig spraakzaamheid die een Fries in den aanvang tegenover vreemden openbaart, heeft misschien aanleiding gegeven tot de minder aangename bijvoeging: stijfkoppig. Spreekwoordelijk is het: een Fries is stijfkoppig, en hoewel dat niet van waarheid ontbloot is meenen wij toch dat de achtergrond van deze ondeugd (?) zoo goed het licht kan verdragen dat het, tenzij het in eigenzinnigheid en betweterij overslaat, veeleer als een deugd der Friezen moet beschouwd worden.

Een Fries is over 't geheel weinig ingenomen met 't nieuwe en laat zich met vreemden niet eer in dan dat hij weet met wie hij te doen heeft. Vandaar zijn stijve en gedwongen houding in gezelschap van menschen die hij niet kent. Van de „aangename kennismaking” onzer wufte hedendaagsche maatschappij moet hij niets hebben. Hij stelt huis en hart niet voor iemand open vóór hij weet met wien hij te doen heeft. Vraag het eens aan reizigers in het een of ander artikel, of 't hun gemakkelijk is nieuwe klanten onder de Friezen te winnen. Daartegenover staat dat men eenmaal den Fries voor zich gewon-

nen hebbende op hem rekenen kan, iets wat o. i. een deugd uitnemend schoon is en waarvan de tegenwoordige maatschappij wel een groote dosis mag hebben.

Met dat „stijf van zinnen” (wij zullen dit nu maar zoo noemen) hangen ook der Friezen godsdienstige begrippen saam. In Friesland heeft het modernisme nooit grooten invloed kunnen krijgen. Men hield en houdt daar van de „süvere leare” (zuivere leer), en als de „alde tjerke” (oude kerk-Hervormde kerk) die niet meer geeft, dan bleef men, in vroeger jaren althans, wel lid maar kerkte bij de christelijk Gereformeerden (lytse tsjerke) (kleine kerk in tegenstelling van de Hervormde die dan de „grootte” heette.)

Dat men vaak meer waarde hechtte aan zuiverheid der leer dan aan reinheid van levenswandel, en sommige voorgangers ergerlijk aanstoot dienaangaande gegeven hebben is, gevoegd bij de maatschappelijke ellende, o. i. oorzaak dat in de laatste jaren het socialisme zulk een weligen bodem in de provincie vindt. Men brak met allen godsdienst en in dit andere uiterste kwam men terecht bij de predikers van het: geen God, geen meester. Valschelijk, zooals wij reeds zeiden, wordt het volk vrijheid voor-gepiegeld.

Gelukkig echter dat het meerendeel zich niet inlaat met deze verderfelijke stellingen. Dat de hoogste vrijheid in Christus is belijdt en gelooft verreweg het grootste getal inwoners.

Dat het leven der Friesche boeren en arbeiders over 't geheel genoeglijk en tevreden voorbijgaat hebben wij reeds in vroegere schetsjes aangetoond. Ver van 't groote wereldgewoel verwijderd slijt men zijn dagen in weldadigen arbeid alleen met zijn God. De hoorbare stilte die u op de velden omringt wekt onwillekeurig gedachten der eeuwigheid in de ziel en dat verklaart voor een groot deel den ernst die de Friezen, en in 't algemeen de landbewoners, bezielt. Daarbij komt nog het dagelijks zien en hooren van de stemme Gods.

De steden zijn opgevuld met producten van menschelijke kunst, het veld predikt u Gods grootheid en wijsheid. Ge aanschouwt de heerlijk bloeiende veldvruchten en ge dankt, zonder woorden uit te spreken, hem die ze deed groeien. En als straks diezelfde schoone landouwen door één hagelslag vernield worden, dan voelt de in eigen oogen vaak zoo groote mensch zijn nietigheid, en schouwende de vergane hoop zegt hij: God alleen is groot.

Zijn vrijen tijd brengt de Fries niet in ledigheid door. Er zijn geliefkoosde spelen, die men in verloren oogenblikken gaarne beoefent. Daaronder behooren het domino-, dam-, kaart- en schaakspel. In de lange winteravonden zit men in welverwarmde woonkamers, of in den niet minder en veel gezonder warmen koestal het spel te beoefenen. Leeslust is er ook, doch deze wordt lang zoo algemeen niet geoefend als het spel. Eigenaardig is echter weer de voorliefde die Friezen hebben voor cijferen. In 't oplossen van rekenvoorstellen en rekenraadsels zijn velen bollen en voor 't nadenken heeft men geen tijd te lief. Dat sommigen het daarin ver gebracht hebben weten wij. Denk slechts aan Eise Eisenga, den man van 't Franeker planetorium, aan Arjen Roelfs den Hynmer sterrekundige en boer, in zijn tijd Europeesche vermaardheid hebbende.

De spelen in de open lucht die bij de Friezen

geliefkoosd zijn, zijn kaatsen, harddraverijen, ringrijderijen en 's winters hardrijderijen op 't ijs. Voor kaatsen en hardrijden op 't ijs is de belangstelling algemeen groot; harddraverijen en ringrijderijen zijn meer geliefkoosde vermaken van boerenzoons.

Dat de beoefening dezer „sport”, al oud in Friesland, vaak schromelijke gevolgen heeft, vooral wat hardrijderijen betreft, kan ieder licht nagaan, die de hartstocht weet waarmede men „jaagt naar den prijs”. Menigeen die een naam als snelle rijder verkreeg, prijzen won en wiens roem door couranten wijd en zijd werd verbreid, boette dit met zijn kostelijke gezondheid, ja 't leven zelfs.

Wel moet, helaas, nog gewezen worden op een heerschende volkszonde, het misbruik van sterken drank. Friezen, of het koude klimaat er toe meewerkt laten wij buiten bespreking, maken zich schuldig aan dit kwaad en van de 80 millioen die ons land jaarlijks aan spiritualiën betaalt komen ettelijke millioenen op Frieslands budget. De Vereeniging tot bestrijding van sterken drank heeft hier een groot arbeidsveld en, Gode zij dank, er wordt niet ongezegd gearbeid.

Ten slotte een enkel woord over de Friesche taal.

Het Friesch is geenszins een „taaltje” zooals het vrij dom en minachtend nog pas in een groot blad werd genoemd, maar een merkwaardige oude taal, met een geschiedenis, spreekkunst en flinke letterkunde. Ook een deel der H. Schrift is er in vertaald.

Dat echter het Friesch niet meer geleerd, gebruikt en beoefend wordt ligt hieraan:

1. Is het Friesche volk van machtig klein geworden.
2. Bestaat er reeds lang geen zelfstandig Friesch volk meer, maar maken de Friezen deel uit van verschillende volken.
3. Zijn de Friezen nog weer in drie groepen gesplitst, die elk een eigen geschiedenis, taaleigen enz. hebben en in verschillende landen wonen.
4. Is het Friesch nergens de officieele taal, die in de scholen onderwezen wordt, bij overeenkomsten gebruikt, in de rechtspraak gebezigd wordt.
5. Loont het dientengevolge voor de meeste menschen niet Friesch te leeren of te beoefenen. Nagenoeg alle Friezen kennen dan ook buiten hun taal nog een andere, de meer algemeene, althans voor zooveel dat zij zich kunnen redden.

Het Friesch is gelijk onze taal een west-Germaansche en heeft veel overeenkomst met het Angel-Saksisch, de oude taal van Engeland, er door de Angelen en Saksen, uit Duitschland gekomen, ingevoerd.

Het oudste Friesch dat men kent is uit de 11de of 12de eeuw. Met de 16de eeuw begint het *nieuw-Friesch*.

In het oud-Friesch kent men twee tongvallen: het West-Friesch in Nederland, het Oost-Friesch in Noord-Duitschland.

Het nieuw-Friesch heeft drie tongvallen.

1. West-Friesch of Boeren-Friesch in ons Friesland.
2. Het Oost-Friesch in Duitschland aan de Wezer.
3. Het Noord-Friesch in Zuid Jutland, Sleeswijk en op de eilanden.

In ons land is de Friesche taal het meest ontwikkeld, al bestaat er verschil in tongval en schrijfwijze. Veel is voor haar gedaan door mannen als Gijsbert Japicx † 1666, Althuyzen † 1763, Scheida,

Halbertsma en Dijkstra in onze eeuw. Ook het Friesch genootschap doet veel voor de taal. Zeer rijk is de Friesche letterkunde in ons land. In de dorpen wordt de taal algemeen gesproken en meer en meer openbaart zich het streven om haar, en terecht, te behouden, te ontwikkelen. Het getuigt voor haar, dat zij na zooveel eeuwen en in zulke moeilijke omstandigheden nog leven en kracht behield.

Het Oost-Friesch is bijna geheel door het Nederduitsch of het Nederlandsch verdrongen, ook in Groningen. In Duitschland vindt men het nog slechts op 't eiland Wangeroog en in enkele dorpen bij Oldenburg.

Het Noord-Friesch bezit ook een letterkunde, zij is echter klein.

Over 't geheel wordt dus het Friesch nog gesproken en ook vaak geschreven van de Zuiderzee tot in Jutland.

We moeten ons verder beperken tot een paar voorbeelden in Friesche taal, die duidelijk doen zien hoe die taal niet zoo aanstonds voor ons te begrijpen en toch aan de onze verwant is. Het *gesproken* Friesch is echter veel moeilijker voor een Hollander te verstaan dan het geschrevene.

Om althans eenigszins de uitspraak aan te geven diene dit:

uw = oe

ou = oe

Ten eerste dan het

FRYSK FOLKSLIET.

1 Ien.

Frysk bloed, tsjoch op! wol nou ris bruwze in siede,
In bounsje troch wes ieren om!
Flean op! Wij sjonge it baeste lân op ierde,
Is Fryske lân tol lane in vom.
Klink den in dawerje tier ijn it roun,
Dyn alde eere, o Fryske groun!
Klink den in dawerje tier ijn it roun,
Dyn alde eere, o Fryske groun!

2 Twa.

Ho eak throch oermacht, need in se' betritsen,
Oeralde h̄easve Fryske groun,
Nooit waerd dy faeste taye bân forbritsen
Dy Friezen san hjar lân torboun!
Klink den enz.

3 Trye.

Ven buugjen fremd, bleau by 't aid folk yn eere
Syn namme in tael, syn frye sin;
Syn wird wier wet, viucht, sliucht in trouw syn leare,
In twang, fen hwa eak, stie it tsjin.
Klink den enz.

4 Fjouwer.

Trochloftich folk, fen dizze alde namme,
Waes jimmer op dy alden great!
Psyn iwich fen dy grize, hege stamm
Ien grien, ien kraeftig bloeyend leat.
Klink den enz.

Dat is:

1.

Fricsch bloed, tigg op, wil bruisen nu en koken
 En bonzen door onze ad'ren om!
 Vlieg op! Wij zingen 't beste land der aarde,
 Het Friesche land vol eer en roem.
 Klink dan en davre, ver in 't rond.
 Uw oude eere, o Friesche grond!

2.

Hoe ook door overmacht, door wind en zee besprongen,
 Aloude, lieve, Friesche grond,
 Nooit werd die vaste band verbroken,
 Die Friezen aan hun land verbond.
 Klink dan enz.

3.

Van buigen vreemd, bleef bij 't oud volk in eere
 Zijn naam en taal, zijn vrije zin.
 Zijn woord was wet; recht, slecht en trouw zijn leuze,
 En dwang van wien ook, duldde 't niet.
 Klink dan enz.

4.

Doorluchtig volk van dezen ouden name,
 Wees immer op die ouders grootsch;
 Blijf eeuwig van dien grijzen hoogen stam
 Een groene, krachtig bloeiende loot.
 Klink dan enz.

Zoals we zeiden, is een deel der H. Schrift in het Friesch vertaald.

Voor ons ligt het Evangelie van Mattheus, vertaald door Halbertsma in het land-Friesch en uitgegeven door het Britsch en Buitenlandsch Bijbelgenootschap. Tot een proeve volgt hier een deel van Matth. 2. We plaatsen de gewone en de Friesche tekst naast elkaar.

MATTHÉWES II.

1 Do nou Jesus berne wier to Bethlehem yn Judea yn kening Herodes dagen, hen, binne dær wizen fen éasteradelen to Jerusalem oankomd,

2 Sizzende, „Hwaere is di kening fen die Jeuden, die berne is? Wy hawwe ommers syn steárre yn it éasten sjoen ind binne komd om him to hildjen.

3 Di kening Herodes nou, as hy dit heárde, waerd éang ind hiel Jerusalem mei him.

4 Ind di haedprésters ind di scruffteléarden by ienoár bringende fréagge hy hjar, hwær di Christus berne wirde moast?

5 Hja nou seimen tsjin

MATTHEÛS II.

1 Toen nu Jezus geboren was te Bethlehem, gelegen in Judéa, in de dagen van den koning Herodes, ziet, *eenige* wijzen van het Oosten zijn te Jeruzalem aangekomen.

2 Zeggende: waar is de geboren Koning der Joden? want wij hebben gezien zijne ster in het Oosten, en zijn gekomen, om hem te aanbidden.

3 De koning Herodes nu, *dit* gehoord hebbende, werd ontroerd, en geheel Jeruzalem met hem.

4 En bijeenvergaderd hebbende al de overpriesters en schriftgeleerden des volks, vraagde van hen, waar de Christus zou geboren worden.

5 En zij zeiden tot

him, „To Bethlehem yn Judea; want sa is scréaun throch di profect;

6 Ind dou, Bethlehem, lán' fen Juda; dou biste lang di minste naet onder di prinsen fen Juda; want uwt dy seil di lieder foártkomme, dy myn folk weidje seil.”

7 Do hat Herodes di wizen stílkes roppen, ind hi fréagge hjar wakker nei di tild, do di steárre opdéage wier.

8 Dærop hjar nei Bethlehem stjoerende sei hy, „Reisgje binne ind formim flitic' nei dat bernke, ind as jimme it foun' hawwe stjoer my tyngde, dat ik' eák kom ind it hildje.”

9 Hja den di kening heárd hawwende binne foárttein; ind hen, di steárre dy 't hja yn it éasten sjoen hiene, gong foár hjar uwt, ont hja kaem ind stoe' boppe it plak, dær it bernke wier.

10 Do hja nou di steárre séagen forhuwggen hja hjar mei wakker gréate blydseip.

11 Ind yn it huws komende séagen hja it boike mei Maria syn mem, ind knibbeljende hadde hja it hilde: ind hjar kastkes opdwaende brochten hja him jeften, goald ind wierk ind myrre.

12 Ind yn di droage throch goadlike ynjouwinge formoánne, dat hja naet nei Herodes to-bek géan moasten, forsidden hja lãns ien oare wei wer nei hjar lãn ta.

13 Do hja nou weitein wierne, hen, 's hearen yngel kaem as ien scynsel foár Joseph yn di droage, sizzende, „Forriis ind nim it boike ind syn mem, ind flechtje yn Egypten, ind bljouw dær ta dat ik it dy sizz'. Herodes ommers seil it boike sikkje om it déad to meitsen.”

hem: te Bethlehem in Judéa *gelegen*, want alzoó is geschreven door den profect;

6 En gij Bethlehem, *gij* land Juda! zijt geenszins de minste onder de vorsten van Juda: want uit u zal de Leidsman voortkomen, die mijn volk Israel weiden zal.

7 Toen heeft Herodes de wijzen heimelijk geroepen, en vernam naarstiglijk van hen den tijd, wanneer de ster verschenen was;

8 En hen naar Bethlehem zendende, zeide: reist heen, en onderzoek naarstiglijk naar dat kindeken, en als gij het zult gevonden hebben, boodschapt het mij, opdat ik ook kome en datzelve aanbidde.

9 En zij, den koning gehoord hebbende, zijn heengereisd; en ziet, de ster, die zij in het Oosten gezien hadden, ging hun voor, totdat zij kwam en stond boven *de plaats*, waar het kindeken was.

10 Als zij nu de ster zagen, verheugden zij zich met zeer groote vreugde.

11 En in het huis gekomen zijnde, vonden zij het kindeken met Maria, zijne moeder; en nedervallende hebben zij hetzelfde aangebeden; en hunne schatten opgedaan hebbende, brachten zij hem geschenken: goud, wierook en mirre.

12 En door Goddelijke openbaring vermaand zijnde in den droom, dat zij niet zouden wederkeeren tot Herodes, vertrokken zij door een anderen weg weder naar hun land.

13 Toen zij nu vertrokken waren, ziet, de engel des Heeren verschijnt Joseph in den droom, zeggende: sta op, en neem tot dat kindeken en zijne moeder, en vlied in Egypten, en wees aldaar, totdat ik het u zeggen zal: want Herodes zal het kindeken zoeken, om hetzelfde te dooden.

14 Hi doz forriisjende naem it boike ind syn mem yn di nacht ind téach er mei wei nei Egypte ta,

15 Ind hy wier dær oan di déad ten Herodes ta, dat sa neikomme scoe', hwat di héare sprutsen hie' throch di profeet siz-zende, „Uwt Egypten haw' ik myn soan roppen.”

16 Do Herodes séach, dat hy fen di wizen bitritzen wier, waerd hy swide grimmitich, ind dær syn feinten op âstjoerende het hy alle bern, dy to Bethlehem ind yn hjar gerjoch-tigheid wierne, fen kant holpen, fen twa jier ind dær onder, nei di tiid, dy hy wakker by di wizen uwtfiske hie'.

17 Do is uwtkomd hwat fen di profeet Jeremias spritsen wier, sizzende,

18 „Ien stimme is yn Rama héard, geklei ind gréat getjirm. Rachel kriet oer hjar bern, ind hja woe' hjar naet thréastje litte om-dat hja wei wierne.”

14 Hij dan opgestaan zijnde, nam het kindeken en zijne moeder tot zich in den nacht, en vertrok naar Egypte;

15 En was aldaar tot den dood van Herodes; opdat vervuld zou worden hetgeen van den Heere gesproken is door den profeet, zeggende: uit Egypte heb ik mijnen Zoon geroepen.

16 Als Herodes zag, dat hij van de wijzen bedrogen was, toen werd hij zeer toornig, en eenigen afgezonden hebbende, heeft omgebracht al de kinderen, die binnen Bethlehem, en in al deszelfs landpalen waren, van twee jaren oud en daar- onder, naar den tijd, dien hij van de wijzen naar- stiglijk onderzocht had.

17 Toen is vervuld ge- worden hetgeen gesproken is door den profeet Jere- mia, zeggende:

18 Eene stem is in Rama gehoord, geklag, geweent en veel gekerm; Rachel beweende hare kinderen, en wilde niet vertroost wezen, omdat zij niet zijn!

MENSCHEN DIE GODEN MAKEN.

De ruw uit koper gegoten afgodsbeelden die de Indiërs aanbidden komen nagenoeg alle uit Birmingham, waar ze bij duizenden naar Indië verscheept worden, zoodat de inboorling wat hij overhoudt van zijn goden met een aardige winst van de hand kan zetten bij reizigers die eigenaardige voorwerpen uit het volksleven verzamelen. Maar echte goden worden in Indië zelf vervaardigd, en wel vooral voor het Durga Puja-feest.

De vervaardiging van die afgodsbeelden is een weinig bekende, maar daarom niet minder belang-rijke nijverheid.

Tegen het einde van den herfst wordt het Durga Puja — of het feest van den eeredienst van de godin Durga over geheel Indië gevierd en in Ben- galen vooral is het een der plechtigste en grootste feestelijkheden.

De inboorlingen, die met de vervaardiging van die prachtige afgoden hun brood verdienen, wonen in een klein dorp eenige mijlen benoorden Calcutta.

Lang vóór het Puja — en wel op den dag van Ratha Yatra — neemt de Kumbhakara of potten- bakker een bamboesstengel dien hij zorgvuldig vormt.

Vervolgens neemt de priester den stengel meê naar de kamer waar de huisgoden staan en onder aan- roeping van Vishnu besmeert hij den stengel met

zalf van sandelhout en smeekt om Durga's zegen. In deze kamer blijft de stengel tot afnemende maan, als wanneer de werkman hem bij de Pratima of godenverzameling legt.

Nu wordt het geraamte op een plank van hout van den mangoboom gelegd en de figuren ruw gevormd van droog gras of stroo. Vooral wordt zorg gedra- gen dat geen ongeloofige de materialen aanraakt.

De vorm mag meer dan eens gebruikt worden. Als de vorm gereed is worden de figuren in klei gekneet. De klei bestaat uit aarde van de Hugli of Ganges, rijstdoppen en andere ingrediënten.

Het vormen geschiedt uit de hand met behulp van kleine houtjes. Alle figuren behalve de leeuw en Ganesa „de god met het olifantenhoofd,” wor- den eerst zonder hoofd en vingers afgebeeld.

Dan moeten ze twee of drie weken drogen, waarna ze op een anderen heiligen dag met een vreeselijken naam, met fijner klei worden overstreken en voor- zien van hoofd en vingers.

Als de figuren droog zijn, gaat de schilder aan het werk.

Eerst bestrijkt hij ze met kalk en als die droog is, begint het eigenlijke kleuren.

De godin Durga, die niet minder dan tien armen heeft wordt met arsenic geel geverfd. Lakshmi de godin der weelde heeft dezelfde kleur, evenals Kar- tikeya, de oorlogsgod.

Ganesa met zijn olifantenkop is de god van het geluk en de redder in moeilijke omstandigheden. Hij wordt bij alle gewichtige gebeurtenissen aange- roepen, hij is gekleurd met een soort kwikzilver, maar zijn slurf wordt wit gelaten.

Al dit kleuren moet met de uiterste zorg over- eenkomstig de voorschriften der Sastras geschieden, maar het verwen der kleederen is aan den smaak van den kunstenaar overgelaten.

De afgod kan van verschillend materiaal vervaar- digd worden. Als hij van hout is gemaakt zal hij volgens de heilige schrijvers, alle wenschen van den vereerder vervullen. Van goud gemaakt geeft hij de zaligheid; van zilver — hemelsch geluk; van koper — een lang leven; van gewoon metaal — vrede; van zand — overwinning; van marmer — vreugde; van kristal — schoonheid; maar van klei — al die heerlijkheden tezamen! Maar als die klei gebrand is, wordt de vereerder ook tot asch verbrand.

Ook de grootte en het gewicht zijn van belang.

Buitengewoon groote afgoden geven omwentelin- gen; magere — armoede en honger; als ze ge- schramd zijn nadert groot onheil, maar als ze niet volkomen in orde zijn zal de vervaardiger spoedig sterven, — wellicht door de hand van een misnoegd koop- er.

De achtergrond achter de beelden is verschillend van vorm en gewoonlijk beschilderd met episodes uit hun leven. Zoo een beeld van Kali — een an- dere incarnatie van Durga — waarin ze verschijnt als de godin der verwoesting. Kali is vooral voor het straffen van iemands vijanden en ofschoon men- schenoffers tot 't verleden behooren, speelt ze toch vaak een groote rol in familietwisten, daar een beest in de plaats van een vijand gezet kan worden door het met diens naam te noemen.

De woorden waarmee ze vóór het offer wordt aangeroepen, zijn de volgende: „O godin van vree- selijken vorm. O Chandica! eet, verslind die en die

mijn vijand. O metgezellin van het vuur! Gezegend zij het vuur! Deze is mijn vijand die mij kwaad gedaan heeft, voorgesteld door dit dier — verderf hem. O Mahamari!

Spheng! Spheng! — eet, verslind!"

Na welke woorden de vijand zichzelf als dood beschouwen kan.

Na den schilder komt de Mali die den afgod met goudlaken versiert. Het vervaardigen van de kleedstoffen is een nijverheid op zichzelf.

Nu is de afgod dan gereed en de rest van het schilderwerk wordt aan de vrouwen toevertrouwd, die een gedeelte van den hal met zinnebeeldige figuren versieren. Daar wordt de afgod op een voetstuk geplaatst om de vereering te ontvangen.

De Puja duurt tien dagen, gedurende welken tijd de Durga moet gebaad worden. Met een groot beeld gaat dat niet zoo makkelijk, daarom baadt men het spiegelbeeld.

Aan het einde van de Puja wordt de Pratima met al de figuren, onder zang en muziek plechtig naar de Ganges gedragen, of als dat te moeilijk is naar het een of andere meer.

De Durgotsava is de plechtigste en de populairste plechtigheid der Hindoes. Iedere Hindoe die het feest viert kan, begint met de toebereidselen op nieuwjaarsdag, want geen fatsoenlijke familie zal een afgod in een bazaar koopen.

Afgoden kosten van 80 tot 200 rupees en zij die dat niet kunnen bekostigen viert het feest in het huis van vrienden of verwanten.

EEN DORP VAN SCHAAKSPELERS.

In de groote vruchtbare vlakte die zich ten Noord-Westen van den Harz uitstrekt, ligt op ongeveer zeven mijlen van het oude Halberstadt een klein dorp dat zeker eenig is in zijn soort niet alleen in Duitschland, maar in de wereld. In zijn uiterlijk voorkomen verschilt het weinig van andere Noord-Duitsche dorpen. Wellicht zien de huizen met de roode daken er een weinig gezelliger uit, wellicht zijn de tuinen netter, en de inwoners mogen welvarender zijn, maar dit al zou Ströbeck niet de onderscheiding waardig doen zijn, die het nu ontleent aan het schaakspel.

Eeuwen achtereen hebben al zijn mannen, vrouwen en kinderen schaak gespeeld en met een enkele uitzondering speelden allen buitengewoon goed.

Onbekendheid met het spel of onverschilligheid zou dan ook door geen der inwoners geduld worden en hun esprit de corps op dit punt is wonderbaarlijk.

Vroeger werd niet weinig tijd aan de studie van het schaakspel besteed, en tegenwoordig speelt ieder gedurende zijn vrijen tijd.

Moeilijke vragen worden besproken, nieuwe zetten overwogen op de bijeenkomsten der club, terwijl de schaakrubrieken der bladen van verschillende deelen der wereld met belangstelling gevolgd worden.

Die zeldzame toewijding voor het edele spel uitte zich natuurlijk in het kleine dorp op menigerlei manier. Zoo bijvoorbeeld is de kerktoeren in plaats van door een weerhaan, door een ijzeren schaakbord gekroond; zoo heeft een huis, vroeger door den voorzitter der schaakclub bewoond, een marmeer schaakbord in den gevel, zoo luidt de naam van

het voornaamste hôtél „Gasthof zúm Schachspiel."

In de zeden en gewoonten der dorpelingen liet het schaakspel ook zijn invloed gelden.

Een jonge Ströbecker mag niet huwen met een meisje uit een der naburige dorpen, dat niet schaken kan. Zondigt hij tegen dien regel, dan moet hij zekere som storten in het fonds ten bestrijding der kosten van den vijfjaarlijkschen wedstrijd.

Schaken is de overheerschende hartstocht en de eenige uitspanning der Ströbeckers, die een gehard nijver volkje zijn.

De voortdurende studie van het moeilijk spel is zeker niet vreemd aan de denkende ernstige uitdrukking op het gelaat der dorpelingen.

Dit geldt vooral ook voor de kinderen. De handen van jong en oud zijn ook karakteristiek, niet alleen omdat ze zoo goed gevormd, maar ook omdat ze zoo goed onderhouden zijn.

Omtrent den oorsprong van die gebruiken, zoo vastgeworteld in dit dorpsleven, is niets met zekerheid te zeggen. Zeker is dat reeds in de twaalfde eeuw in Ströbeck, of Ströpke zooals het toen heette, veel werd geschaakt. In het jaar 1011 werd zekere graaf Guncellin door bisschop Arnold van Halberstadt krijgsgevangen gemaakt en opgesloten in den tegenwoordigen „Schaaktoren" te Ströbeck. Niet instaat den hoogen losprijs te betalen dien de bisschop eischte, bleef de graaf langen tijd in gevangenschap en om zijn verval te bestrijden, maakte hij schaakstukken en een schaakbord, waarna hij de dorpelingen, die de bisschop had bevolen hem te bewaken, in de geheimen van het spel inwijdde. Het spel boezemde den dorpsbewoners belangstelling in; ieder wilde het leeren en toen de graaf eindelijk werd losgelaten, had hij tamelijk veel goede schakers gevormd.

Omstreeks het midden der twaalfde eeuw hadden de Ströbeckers het recht met sommige landeigenaars en met de vreemdelingen een spel schaak te spelen alvorens hun de doortocht door het dorp werd toegestaan en dit gebruik dat vele eeuwen in zwang bleef, leeft nu nog voort in de gewoonte om alle vreemdelingen die in het dorp komen, beleefd uit te noodigen hun kunde in het schaakspel te toonen.

Zondag is de groote dag te Ströbeck, en dikwijls wordt op niet minder dan tweehonderd borden tegelijk gespeeld.

Er is een schaakclub voor de vrouwen en een voor de mannen, die weer in verbinding staan met de andere clubs in de Harzdistricten en bekend zijn als de „Harzer Schachbund."

De kinderen leeren al op zeer jeugdigen leeftijd de stukken, en zoodra ze op school komen worden ze in het spel onderwezen en krijgen ze moeilijke vraagstukken op te lossen. Ieder jaar zijn er examens en wedstrijden. De drie jongens en de drie meisjes die overwinnaars blijven, ontvangen een schaakbord waarop geschreven staat: „De belooning der vlijt."

Iedere onderwijzer of onderwijzeres die in Ströbeck een aanstelling zoekt moet dus vóór alles uitstekend kunnen schaken, want uitstekende spelers zijn onder de kinderen beneden de twaalf jaar niet ver te zoeken.

Op Pinkstermaandag is het groote feest van het Schaakgenootschap.

Dan zijn de straten versierd met guirlandes en bloemen, dan wapperen de vlaggen en de banieren en voor ieder huis staan gelijk op elk Pinksterfeest gebruikelijk is, de berkeboomen geplaat.

Het groote feest dat slechts om de vijf jaar gevierd wordt lokt velen uit naburige dorpen en steden naar het schaakspelende dorpje en iedere gast wordt geacht tevens als mededinger in den wedstrijd te zullen optreden.

Op Pinksterzondag wordt maar weinig geschaakt, daar alle hun krachten sparen voor den grooten dag.

De wedstrijd wordt gehouden in het hotel „Zum Schachspiel, waar een groote zaal voor dat doel is in gereedheid gebracht. De inrichting is zeer sober. De meubileering bestaat uit lange smalle tafels, die elk plaats geven aan een dertigtal spelers. Karpetten en gordijnen zijn er niet. De eenige versiering zijn de portretten der drie keizers. In die zaal komen reeds vroeg in den morgen de mededingers bijeen. Verscheidene nationaliteiten zijn vertegenwoordigd, maar het meerendeel zijn Duitschers. De kameradschappelijke geest die tusschen de congresleden, mannen en vrouwen van allen rang en stand, heerscht, doet denken aan een toekomststaat van sociale gelijkheid.

Voor al het spel van de kinderen is merkwaardig.

Op een tafel staan de prijzen uitgestald, sommige ter waarde van 400 mark (240 gulden Hollandsch) Naast de prijzen staan eenige curiositeiten, zooals het schaakbord dat de groote keurvorst Frederik Wilhelm in 1651 den dorpelingen ten geschenke gaf. Het is een prachtig stuk van ivoor en ebbenhout. Het bord bevat twee en dertig vierkantjes meer dan voor het schaakspel noodig zijn. Op dit bord toch werd vroeger het „Kurierspiel" gespeeld, een spel dat thans niet meer bekend is. De stukken worden niet meer gebruikt, maar zorgvuldig door den president van het genootschap bewaard. Ze hebben veel waarde, de witte zijn ingelegd met zilver, de zwarte met goud. De groote keurvorst moet in Ströbeck menig spel verloren hebben.

Een ander kostbaar bezit is een brief van Wilhelm I van Pruisen, gedateerd van 1861. In dat jaar maakte een commissie bestaande uit de vijf beste schaakspelers haar opwachting bij den koning en de koningin ter aanbieding van een adres en een schaakbord.

Kort daarna ontving de voorzitter een vleiend schrijven, benevens een prachtige gouden medaille voor het dorp en vijf zilveren voor de leden der deputatie. Slechts een der leden is nog in leven, maar de medailles worden door de familieleden der vier anderen als een kostbaar erfstuk bewaard.

De wedstrijd duurt gewoonlijk twee dagen en wordt besloten met een goed concert op het dorpsplein, terwijl alle dorpelingen en de gasten aan tafels zitten, achter de voor een Duitscher onmisbare bierkroezen. 's Avonds is er bal in de schaakzaal.

Er wordt dus niets verzuimd wat den dorpelingen een luisterrijk feest en den vreemdelingen een vrolijk uitstapje verschaffen kan.

NIEUWE POËZIE (?)

Er bestaat een tijdschrift genaamd „Jong Holland," half-maandelijkse tijdschrift voor literatuur en kunst. „Het wil zijn het orgaan van Nederlands jonge kunstenaars, van alle jongeren, die, zoowel in Noord- als in Zuid-Nederland ernstig werken tot den bloei onzer kunst.

Hoofdzakelijk zal het tijdschrift zich bewegen op artistiek gebied: zal het bevatten novellen, verzen, schetsen, boekbeoordelingen, litteraire kronieken, artikelen over beeldende kunsten en muziek — maar ook wetenschappelijke bijdragen kunnen worden opgenomen. Een bepaalde richting zal het niet voorstaan: door den aard der ingekomen bijdragen zal de richting geheel-en-al worden bepaald."

Voorts is de prijs uiterst „billijk" (lees laag.)

Dit „Jong Holland" bevat stukken in dicht en on-dicht, althans zeker in het laatste. Omtrent het eerste zijn we minder zeker.

Men oordeelc.

We nemen maar een paar uit de stukken waar „Verzen" bovenstaat. Misschien is dit wel een wijze maatregel van voorzorg.

We vinden

I.

Zoo als het water, al in breeder kring beweegt en deint, wanneer het is begonnen zich op te heffen en te gaan als kon een zacht golven, 't zetten gansch in rimpeling

van waar 't begon, tot waar het water ging tegen de kant aan en de golven wonnen in kracht en keerden en van nieuws begonnen 't beweeglijk gaan, — en verder waar ze ving

veel drijvend kroos, dat krachtiger nog weerde de kleine golven en zwaar mebewoog in 't langzaam deinen tot de rust er keerde.

Zoo stond een mensch op, steeg soms hoog, heel hoog wanneer hij menschen groot te leven leerde de passie, die ze sterker voortbewoog.

II.

Heb ik geleefd, wanneer ik rustig was, hopen op toekomst, die te komen stond als van begeerte ik toch brandend vond heel dit zwak lijf. Niet heller was

ooit brand van een stil vuur, dat machtig slaat in een wild laaien uit, wanneer de wind plots blaast door 't droge hout en doet gezwind de vlammen rekken als de wind verdwijnen gaat.

Is dit dan leven ganschelijk weerloos zijn en staag verwachtend wat het lot zal bien, zoo klein te wezen als slechts mensch, die heeft zich zelf verloochend,

worden kan. Is zoo een mooi en menschelijk bestaan, is dit dan leven of het langzaam ondergaan van 't al, dat stout een ziel in trotschheid heeft verloochend.

In dit eerste vers wordt een vergelijking gemaakt, welks eene deel driemaal grooter is dan het tweede. Dit eerste deel vertelt in elf regels dat het water bewoog en natuurlijk het kroos dat er op lag ook. Dan zegt het tweede deel, dat op dit water lijkt een mensch die heel hoog steeg als hij andere menschen leerde een drift van hen „groot te leven."

Dit nu wordt verhaald in regels die zoo gedrukt zijn dat het op een vers lijkt. Maar schrijft men ze als proza op, dan zal wel niemand daar een gedicht achter zoeken. Misschien zekere diepe of hooge of

ondoorgegrondelijk-wijsgeerige bespiegeling. Maar in alle geval schijnt deze „gebonden stijl” door alle band van smaak te breken en rijmt het soms „als een huurceel”.

Nr II schijnt te moeten zijn de vraag of het leven bestaat in stil te wachten terwijl het vuur der begeerte daarbinnen brandt. Waarom dit nu moet gezegd in orakeltaal, of althans zoo dat een gewoon mensch versteld staat over zooveel gezochte onduidelijkheid — zegge 't wie 't kan!

We moeten eerlijk zeggen, dat we niet begripen waartoe het dient zulke verzen te schrijven. Zelfs in proza is hier niets bepaald nieuws of „moois” gezegd, en wat gezegd is lijdt aan breedpraak, gezwollenheid en „onmogelijkheid”.

Kunst noch kunstvorm valt hier te ontdekken. Of ge 't met Van der Palm over de „regelen der kunst” eens zijt of niet, dit is zeker, die regelen bestaan en worden o.a. aangegeven door harmonie, klank, rhytmus, maat. Van dit alles, wat is hier te vinden, ja wat?

Heeft Bilderdijk het mis of „Jong Holland”?

OP EEN REJS TUSSCHEN SLUIS EN HOLLAND.

Schipper, ziet ge daar wel leggen
Vijf zes schepen, dicht aaneen
Als in 't juk? Wat wil dat zeggen
Vraag ik, of waar moet dat heen?
Laat ons zien. Het zijn soldaten
Wien gelast werd hier van daan
Op den last van Heeren Staten
Aanstands naar den Briel te gaan.

Nauwlijks was de brief gekomen,
Of 't was: haast u! spoedt u! ras!
Nu de Rustdag maar genomen
Voor de reis; 't komt zoo van pas.
Op den Rustdag ging men pakken,
Alle ding moest Rustdag schiep
't Was of anders 't land zou zakken,
Of de nood geweldig neep —
Schoon 't geen tij was om te varen
't Wachten gaf maar risico,
Niets kan 't wild geloop bedaren.
Hooger macht verstond dat zoo.

En nu — is 't niet voortgekropen?
Dinsdag wachttten wij ons tij,
En zie nu, hoe mak'lijk loopen
Wij bij Ramkens hun voorbij.

Hoor eens schipper, alle dagen
Past ons naar der winden Heer
En zijn sterkte 't eerst te vragen;
Hem te zoeken evenzeer,
En den dag der gaderingen
Zonder nood of liefdedwang
Niet te storen; de aardsehe dingen
Rust te laten voor zoolang.
Af te sterven hoort bij 't leven;
Als de Zegenaar 't gebiedt
Kan ook stilstaan zegen geven,
Rustdags woelen vordert niet.

Zoo zong de vrome Lodensteyn vóór twee en een halve eeuw op zijn reis in de Zeeuwsche wateren, na wat hij bij 't fort Rammekens had gezien. Is uit zijn woorden, die we in *onze* taal overbrachten, niet nog voor onzen tijd veel te leeren?

VRAGENBUS.

(Vervolg. — Evenzoo.)

t t = *totus tuus* = geheel de uwe.

T à V = *tout à vous* = „ ” „ ”

Sine dies = op onbepaalde tijd

ad kalendas graecas = tot een tijd die niet is aan te geven (uitstel).

débacle = algeheele ontbinding, ontwrichting van alles, losmaking van bestaande banden.

't Woord wordt in letterlijken zin gebruikt om 't losraken van het ijs aan te duiden.

VRAGENBUS.

ANTWOORDEN.

Geachte Redactie,

In aflevering 21 Mei komt de vraag voor:

„Is de wedergeboorte middellijk of onmiddellijk?” Ziende, dat daarop nog niet is geantwoord, wil ik trachten het te doen.

De mensch is van nature „dood door de misdaden en de zonden.” Dit is de geestelijke dood door het gemis van Gods beeld, bestaande in „kennis, gerechtigheid en heiligheid.”

Door het gemis van kennis der Goddelijke of wel geestelijke dingen, *weet* de mensch niet, dat hij zoo onrein en boos, en God zoo heilig en rechtvaardig is als de Heilige Schrift openbaart, door welk gebrek aan kennis hij zijn ongeluk niet recht inziet, noch recht behoefte gevoelt aan verlossing, en dat niet-tegenstaande hij den Bijbel van buiten kennen en in de ware leer opgevoed zijn moge,

Met dat *recht* behoefte hebben bedoel ik alleen, zóó als men behoefte gevoelt aan de dingen dezer wereld, dat is hartelijk, ongeveinsd, zoodat men er voor doet „als het geschiedt ten dezen dage.” Men zie maar eens door de ruiten, en . . . in den spiegel. De behoefte te gevoelen werkt iets, werkt veel uit. Men denkt, peinst er over om ze vervuld te krijgen, tracht er naar met alle macht, is aangedaan als het schijnt te ontgaan, ziel en lichaam zijn er geheel om bezig, in één woord, men kan het niet missen! En hoe gaat het een mensch, wiens geweten eens spreekt? Hij zoekt naar stilling van die lastige stem door een of ander middel, onvroom of vroom, hij bedrinkt zich of laat een kerk bouwen; rust voor heden verlangt hij en niet gegronde hoop voor de toekomst, als David, die zeide: „Zeg (Gij Heere,) tot mijne ziel, Ik ben uw heil! Hoe ijverloos kan een ander zien, dat zulk zoeken naar God geschiedt! en de uitkomst bewijst, dat het weinige nog allemaal geveinsd was (door gemis van recht inzicht in zijn geheel verloren staat), want hij vond niet, en „die zoekt, vindt.”

De mensch moet dan *anders* gemaakt worden dan hij van nature is, en dit andersmaken (een verborgen werk Gods) noem ik de wedergeboorte,

en versta daardoor een instorten van geestelijk leven, dat ook kennis medebrenge van geestelijke dingen, waardoor de zondaar zijne „ellendigheid” inziet. Dan leert hij bidden zonder ophouden tot de Christus tot zijne ziel zegt: „Ik ben uw heil”, niet *uw* zondige gebeden, niet de goede u geschonken gebeden, maar ik alleen; hoewel niet zonder gebeden, Ezechiël 36 tot vers 37 ingesl. Dit geschiedt met meer of minder kracht en klaarheid, waaruit meer of minder kracht en klaarheid des geloofs voortvloeit. Gelijkijdig is ook geschonken gerechtigheid, die „een welgevallen heeft aan de straffen der (ook eigene!) ongerechtigheid”¹⁾, en een beginsel van heiligheid, alles beminnende wat heilig, wat van Gods is en hem boven alles. Deze vernieuwing kan vergeleken worden met de opwekking van Lazarus, en even weinig geleidelijk is de overgang als zij daar was uit den dooden verterenden staat in het frissche leven, en evenveel kan de mensch er toe doen als Lazarus deed. Men houde in 't oog, dat de scherpe afscheiding van dood en leven in de practijk niet zoo duidelijk is, dikwijls geheel verborgen, ik bedoel de grens waar het plaatshad. Waarneming van een levende kan hem in zeer veel gevallen leeren, of hij een doode of levende voor heeft.

Geschiedt de wedergeboorte alzoo door een levende daad der almacht Gods, evenwel niet zonder middel. „Het geloof is uit het gehoor.” — Jezus riep: „Lazarus, kom uit!” ziedaar het middel des woords, dat Lazarus opwekt. Maar als wij nu dat middel gaan gebruiken, faalt het; dezelfde woorden uit onzen mond wekken niemand op! Zoo ook met de wedergeboorte: als God middel en macht doet samengaan heeft zij plaats. Zonder middel doet God het niet bij den *redelijken* mensch en het middel zonder God kan het niet doen. Heeft nu het middel of de onmiddellijke kracht Gods de opwekking uitgewerkt? — Wat God vereenigd heeft, scheidde de mensch niet.

Bedoelt vrager echter, of het middel bij ijverig gebruik een soort van geleidelijken overgang van dood tot leven bewerkt, dan moet het antwoord ontkennend luiden. Zwak leven kan door middelen in geleidelijken overgang versterkt worden, maar zoo kan dood geen leven worden, evenmin als men door zorgvuldige veredeling van planten dieren kan kweken b.v. Dood is de vreeselijke tegenstelling van leven.

Zoo komen we dan tot het besluit, dat de mensch bij wedergeboorte door Goddelijke macht wordt levend-gemaakt bij gebruik van 't middel des Woords. De een zal nu, er op ziende dat het niet geschiedt *zonder* middel, zeggen: het is middellijk, en een ander, die meer in 't oog heeft, dat er Goddelijke kracht bij vereischt wordt, zegt: onmiddellijk. Zoo zou men aan 't disputeeren kunnen raken, en is het beter minder beknopt sprekende te zeggen: De wedergeboorte heeft plaats door gelijktijdige (oondoorgrondelijke) samenwerking van Gods macht en middel, die Hij in deze heeft saamgevoegd, op de ziel des gelukkigen zondaars.

R'dam, 6 Nov, 1901.

L. A. S.

¹⁾ Hoe zou anders een, die God liefhad boven alles en zijn naaste als zichzelf de verdoemenis van een ander kunne goedkeuren?

PRIJSVRAGEN.

We wenschen die weder uit te schrijven. Ditmaal, gelijk reeds meer, in twee reeksen.

A is voor de lezers in het algemeen.

B voor hen die nog niet den leeftijd van 16 jaar hebben bereikt.

Voor A stellen we deze drie opgaven:

1. In welk verband staan de geschiedkundige boeken des Bijbels tot de leerstellige? Toon met voorbeelden dit verband aan.
2. Is het streven naar Zondagsrust zonder Zondagsheiliging aan te bevelen?
3. Op welke wijze kunnen we het best den voor onze taal en ons volksleven zoo schadelijken invloed en het even schadelijk gebruik van vreemde woorden en niet-Nederlandschen stijl tegengaan?

Voor B dit:

1. Waarom noemen wij ons Protestanten? Wie hebben recht dien eernaam te dragen?
2. Beschrijving van een uitstapje in den zomer.
3. Welke voordeelen heeft de lichamelijke oefening zooals gymnastiek, wielrijden enz. en voor welke verkeerdheden heeft een jongmensch zich daarbij te wachten?

De antwoorden worden ingewacht tegen **15 Januari 1902**.

Zij moeten vermeld gaan van een *gesloten* briefje, waar *buitenop* staat:

Een spreuk of teeken.

Ditzelfde dient ook ter *onderteekening* der antwoorden.

Het briefje zelf moet melden:

1. den naam des inzenders;
2. zijn woonplaats;
3. zijn ouderdom;
4. bij wien hij is ingeteekend op *Excelsior*.

Ieder inzender mag slechts *één* der beide reeksen, of uit *één* der beide reeksen vragen beantwoorden.

Wie alle drie de vragen A goed beantwoordt ontvangt een Ex. van „*Bunyan, De heilige oorlog,*” met 100 platen in *prachtband*.

Wie twee van de drie vragen A goed beantwoordt ontvangt een Ex. van „*Bettex, Natuur en wet,*” in *stempelband*.

Wie een van de drie vragen A goed beantwoordt ontvangt een Ex. van „*Hoogenbirk, Een heel gewone geschiedenis,*” in *prachtband*.

Wie alle drie de vragen B goed beantwoordt ontvangt een Ex. van „*Weilbrecht, Heilig is de lente des levens,*” *gebonden*.

Wie twee van de drie vragen B goed beantwoordt ontvangt een Ex. van „*de Pressensé, De familie Hervé,*” *gebonden*.

Wie een van de drie vragen B goed beantwoordt ontvangt een Ex. van „*de Liefde. De scherpschutter van St. Martin,*” *gebonden*.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

„DAT WOORD GING UIT.”

Voor de derde maal was de Heere Jezus na zijne opstanding aan zijne discipelen verschenen; aan de zee van Tiberias na de wonderlijke vischvangst. Het avondmaal was genuttigd en de Heiland had de bekende vraag: „Hebt gij mij lief?” driemaal aan Petrus gedaan, en dezen daardoor tot volkomen inkeer gebracht, maar hem tevens in alles overtreffende goedheid volkomen aangenomen. Petrus was voorspeld „met hoedanigen dood hij God verheerlijken zou.” En daarop klonk het korte, vriendelijke bevel uit 's Heeren mond: „Volg mij!”

Wien gold dit? Petrus, zich omkeerende zag Johannes volgen, „den discipel welken Jezus liefhad, die ook in het avondmaal op zijne borst gevallen was en gezegd had: „Heere, wie is het die u verraden zal?”

Gold het hem? Petrus was in twijfel of hijzelf dan wel Johannes bedoeld was. Jezus meende den discipel dien hij liefhad niet. En daarop kon Petrus zich niet inhouden, maar vroeg: „Heere, maar wat zal deze?”

Jezus antwoordde hem: „Indien ik wil dat hij blijve totdat ik kome, wat gaat het u aan? Volg gij mij.”

Dat laatste was duidelijk; Petrus was op dat oogenblik geroepen om Jezus te volgen. Waarheen? Dat zou hij wel zien, evenals hij het bij zijn dood, die hem straks zoo geheimzinnig was aangekondigd, wel zien zou. En het eerste was ook duidelijk: wat er van Johannes worden zou ging hem niet

aan. Men hoort ook van Petrus niet meer in dit verhaal. Deze voorspelling omtrent zijn eigen dood en de waarschuwing dat hij zich niet te bemoeien had met het aanstaand lot van de anderen, mogen wel den grondslag gelegd hebben voor de vermaning, welke hij jaren later aan de broederen in de verstrooiing gaf: „Indien gij gesmaad wordt om den naam van Christus, zoo zijt gij zalig; want de Geest der heerlijkheid en van God rust op u. Wat hen aangaat: hij wordt wel gelasterd, maar wat u aangaat: hij wordt verheerlijkt. Doch dat niemand van u lijde als een doodslager, of dief, of kwaaddoener, of als een die zich met eens anders doen bemoeit. Maar indien iemand lijdt als een Christen, die schame zich niet, maar verheerlijke God in dezen deele.”

Het lijden, — het ondergaan van rechtmatige straf — als een doodslager, als een dief, als een kwaaddoener, en als een die zich met eens anders doen bemoeit wordt door Petrus allen op één lijn gesteld. Oppervlakkig bezien zou men zeggen dat dit vreeselijk overdreven is. En Petrus zegt ook niet dat de gevallen gelijk staan, hij zegt alleen dat men in alle vier de gevallen zich wèl te schamen heeft. En dat is ook zoo; 't komt alles uit dezelfde troebele bron voort. Hoeveel en hoe velerlei ellende hebben duizenden menschen reeds over zichzelf, over hun omgeving, ja over geheele landen en volken gebracht door „zich te bemoeien met eens anders doen”! Hoe gaarne steken wij allen hoofd voor hoofd ons in zaken die ons niets aangaan; allen vonnissen zonder iets van de zaken af te weten en begaan daardoor negen van de tien keeren schro-

melijke onrechtvaardigheden, die niet zelden de ergste gevolgen hebben. Hoe zelden hoort men in een kring waar allen zich bezig houden met een zaak die hun in de verste verte niet raakt en er over oordeelen met een beslistheid alsof ze er alles en nog wat van wisten, het eenvoudige, bezadigde woord: „Ik kan er niet over oordeelen, want ik weet er niets van en 't is ook mijn zaak niet.” Men moet zich somstijds het verwijt laten welgevallen van gebrek aan liefde tot den naasten omdat men niet dapper medehelpt een anderen naasten te veroordeelen. En het kwaad gerucht kruipt verder, smeult voort, tot eindelijk in heel andere kringen een lichtelaai vlam van kwaadsprekerij, ja van louter laster, opslaat, waarvan niemand met zekerheid kan zeggen waar ze vandaan kwam. Dan „ligt de man die 't gezegd heeft, op 't kerkhof!”

Als 't niet zoo erg wordt, dan wordt het toch dikwijls dwaas genoeg. Zoo ook in het geval, dat hierboven aangestipt werd. Jezus had omtrent Johannes tot Petrus gezegd: „Indien ik wil dat hij blijve tot dat ik kome, wat gaat het u aan?” Men zou zoo denken daarmede was juist aan alle praatjes en gissingen een einde gemaakt; ieder had kunnen hooren dat de zaak hem niet aanging. Welke zaak? Eigenlijk in 't geheel geene. Jezus had alleen gezegd: *Indien* ik dat wil; maar niet: ik wil het. Niemand van de aanwezigen kon er dus iets hoegenaamd van zeggen wat het toekomstig lot van Johannes was; Jezus had er zich in 't geheel niet over uitgelaten. 't Is dus nog al verrassend dadelijk daarop te lezen: „Dit woord dan ging uit onder de broederen dat deze discipel niet zou sterven.”

Zoo komen de legenden en de leugens in de wereld! De broederen hooren duidelijk zeggen dat ze er niets van weten en dat ze er ook niets mee te maken hebben, en vertellen dadelijk verder dat er iets heel bijzonders is, waar ze alles van weten. Trekt iemand het verhaal dat ze opdisschen in twijfel, dan zullen ze hem heel spoedig den mond snoeren met de alles afdoende verklaring: „Ik ben er toch zelf bij geweest, en heb het met mijn eigen ooren gehoord!” En de legende woekert voort. Johannes is en blijft — hoe dwaas 't ook zijn moge, — een meisjesachtige jonge man, met lange haren en baardelooze wangen; een „engel” zonder vleugels. Hij mag niet sterven en kan daarom nooit een man in de kracht des levens worden; hij is de „apostel der liefde”; en mag dus niets in zijn uiterlijk hebben dat naar kracht zweemt! Een heilig bakvischje van 't mannelijk geslacht!

De wereld is vol van dergelijke valsche en dwaze voorstellingen op allerlei gebied. De minste menschen hebben de gave om duidelijk en helder te begrijpen wat ze hooren. Weinigen hebben bovendien de sterkte van geheugen, die noodig is om het goed gehoorde onvervalscht te bewaren. En betrekkelijk zeldzaam zijn zij, die het goed bewaarde zuiver weten terug te geven. Maar de meesten hebben grooten lust om over alles hun oordeel te laten gaan, en er veel over te praten. Daarbij komen dan nog zij, die de moeite niet eens nemen om hun oordeel over eenig onderwerp te laten gaan, doch des te meer lust en aanleg toonen om er over te praten. Er staat zoo terecht dat „niemand die in woorden niet struikelt, een volmaakt man is, machtig om ook het geheele lichaam in toom te houden.” Maar evenzeer is er

naar waarheid bijgevoegd dat „niemand de tong kan temmen.”

De Heilige Schrift waarschuwt ontelbare malen tegen veel praten. 't Is ook slechts aan weinigen gegeven om veel en goed te spreken.

Laat acht menschen samen zijn, heeft eens een wijs man gezegd, en laat de eerste eenig kort verhaal voor zichzelf opschrijven en het daarna fluisterend aan zijn buurman verhalen. Laat de tweede evenzoo met den derden handelen, en zoo voort den geheelen kring rond. Laat dan de eerste voorlezen wat hij opgeschreven heeft en laat daarna de laatste lezen wat hij aantekende. Dan zult ge uit den mond van den laatsten het verhaal, dat de eerste een half uur geleden zijn buurman influisterde, nauwelijks meer herkennen. En laat daarna op de rij af ieder voorlezen wat hij begreep, onthield en opschreef van 't geen hem medegedeeld werd. Dan zult ge er over verbaasd staan hoe spoedig belangrijke onderdeelen van 't verhaal onbewust vervalscht werden en hoeveel er bijgemaakt is waaraan de eerste niet gedacht heeft.

't Is een aardige, maar ook een zeer beschamende proef, die heel nuttig kan zijn wanneer men het goed onthoudt en niet verzuimt er de levensles uit te trekken die er in ligt.

W.

EEN ONTMOETING.

IV.

ONGELUK EN HULP.

„Lieve vrienden,” sprak de vreemdeling, „hoe zal ik u danken voor den grooten dienst, dien ge mij, en — ik mag het nu wel uitspreken — in mij het vaderland bewijst.”

Er lag geen zweem van zelfverheffing in die woorden. Hij strekte zich uit op de rustbank, haalde eenige malen diep adem en ging toen voort.

„Ach ja, ons arm, verdrukt vaderland, waarvoor ik de reis onder duizend gevaren heb gewaagd. Ik kom nu uit Oostenrijk. Dat bereidt zich thans, schoon het aan zijn wonden nog bloedt, nog eens voor tot den oorlog om de keten te breken, die de Korsikaan om Duitschland heeft geslagen. Oostenrijks weerstand is de laatste aardische steun, waarop de hoop van de vrienden des vaderlands rust. Oostenrijks zaak is Duitschlands zaak. Daarom is 't niet meer dan billijk dat Oostenrijk zich verzekert van de krachtige ondersteuning en medewerking van alle vaderlandsche Duitschers. Nu, ik verblijd me te kunnen zeggen, dat de Deutsche harten en handen overal in beweging komen. Een algemeen krachtig optreden midden in dat nieuwbakken koninkrijk Westfalen is voorbereid en zal komen. Dat al — en ik meen het u te moeten zeggen — ligt op den achtergrond van de zending die ik nu volbreng.”

„Maar Uw Genade heeft er in groot gevaar bij verkeerd,” merkte de landman op.

„Helaas ja. Ik heb telkens een anderen naam moeten dragen, herhaaldelijk met behulp van goede vrienden van kleeding moeten wisselen. Zoo ben ik door Saksen en Thuringen in Hessen beland. Als geboren Nassauer ken ik de toestanden in deze stre-

ken. Ik hoopte uit Kassel mijn oude vaderland te bereiken en daar dan een poos te blijven. Ik was al zonder ongeval te Marburg gekomen, toen het ongeluk wilde dat ik de verdenking opwekte van een Fransch officier. Schoon ik als boer was gekleed, was hij schrander genoeg om in mij een vermommen verspieder te zien, en in die rol geen ander dan den vogelvrijverklaarden Vrijheer Von und Zum Stein. De man sprak mij dan ook rechtstreeks met mijn waren naam en titel aan."

"En is Uw Genade 't nog ontkomen?" vroeg Jurgen met een vervaard gezicht.

"Ik ben het — om 't kort te zeggen — nog ontsprongen door kalmte en list. Maar 't was slechts voor een oogenblik. De politie was mij aldra op het spoor en nu lieten Savary's speurhonden mij geen rust meer. Alleen met mijn kompas als wegwijzer vluchtte ik, de richting van de Lahn steeds volgend, over berg en dal. Dikwijls waren de vervolgers mij zoo nabij, dat ik hun gezichten duidelijk zag. Ik kon nergens herberg nemen en sloop 's nachts in een alleenstaande schuur of stal. 'k Had veel van de kou te lijden; echter heeft het mij geen kwaad gedaan."

"Dat kondt u toch niet lang volhouden," zei Hartmann.

"Tot vanavond," antwoordde de vrijheer met een flauw glimlachje. "Ik dacht dat ik nu het gevaar wel teboven was, en was daarbij zoo uitgeput, dat ik 't niet meer kon volhouden. Ik zag van de hoogte een dorpje liggen en waagde het er heen te gaan, om in de herberg mij eens te warmen en wat te eten. Als boer verkleed zou ik, docht mij, wel niemands vermoeden wekken."

"Maar het liep anders. Want nauwelijks kom ik de plaats voor het huis op, of ik zie dezelfde twee gendarmen, die mij nu al drie dagen hadden vervolgd. Zij stonden te praten met de waardin; hun paarden waren op de plaats vastgebonden. Ik hoopte nog dat zij mij niet gezien hadden en maakte ijlings rechtsomkeert. Maar jawel. Een der ruiters had mij gezien; ik hoorde hoe hij zijn kameraad toeriep, en ook hoe er een groot geweld in het huis ontstond. Ik rende de straat op, sloop tusschen twee huizen door die dicht naast elkaar stonden en kwam zoo in een tuin. Dien doorlopende bespeurde ik er achter een diepen greppel, die bergopwaarts liep. Ik sprong er in en vluchtte zoo snel ik nog loopen kon, naar het woud op de hoogte."

"Die tocht zal Uw Genade heugen," sprak Hartmann.

"Mijn leven lang," was het antwoord. "Toch zou mij de vlucht niet veel gebaat hebben, want ik meende al de paarden der vervolgers achter mij te hooren, als niet deze trouwe man..."

Hierbij vestigde de vluchteling zijn groot en glanzend oog met dankbaarheid op Jurgen en zweeg een oogenblik.

"Ja, gij trouwe ziel," zoo ging hij voort, "gij hebt mij 't leven gered." En gij meester", voegde hij er bij, zich tot Hartmann wendend, "gij brengt u voor mij in gevaar. God vergelde het u. Ik kan het niet."

Met klimmende verbazing hoorden baas en knecht het verhaal aan, beurtelings den vrijheer en elkaar aanziende. Eindelijk nam de eerste het woord:

"Zeker was het een geluk, dat u Jurgen ontmoettet, want Peter, onze jongste knecht, vertelde zoeven, dat de gendarmen het bosch zijn ingereden, in de richting van Erbach..."

"Maar hoe konden ze dan hier zoeken?" vroeg Jurgen.

"Nu vat ik het!" riep Hartmann na een oogenblik denkens.

"De vrijheer moet in onzen tuin zijn geweest en dat heeft ongetwijfeld onze goede buurman, de herbergier gezien. Nu begrijp ik alles."

De gast begreep het echter blijkbaar nog niet. Doch Hartmann vertelde hem wat er gebeurd was. 't Werd den vrijheer nu duidelijk dat hij zich in 't zelfde Grünhausen bevond, waar hij pas geweest was en op dezelfde hofstede, vanwaar hij was gevlucht.

"'t Is maar goed," sprak hij ten slotte, "dat de zaak is afgedaan eer de vogel in het nest was. Later kon het voor al de er bij betrokkenen leelijke gevolgen hebben gehad."

"Ha," ging hij lachend voort, "wat zullen ze een gezicht hebben gezet, toen ze merkten dat het toch mis was."

Maar weldra maakte de vroolijkheid weer plaats voor diepen ernst. Hij verzonk in nadenken en zei eindelijk:

"We moeten het toch niet op een tweede spelletje als dit eerste laten aankomen. Er hangt te veel aan. De vraag is maar, hoe leg ik het aan om de politie te misleiden en gelukkig mijn doel te bereiken, Nassau aan de Lahn. Ben ik maar eerst daar, dan zal de politie werk hebben mij te vinden. Ik weet er een uitnemende schuilplaats."

"Mogen we," vroeg Hartmann, "misschien weten waar Uw Genade denkt heen te gaan? Wellicht kunnen we u dan helpen er te komen. In den omtrek van Nassau kennen we de geheele streek tamelijk goed."

Fluisterend, zooals bijna heel 't gesprek was geweest, gaf hij de gevraagde de inlichting. 't Gesprek werd weer afgebroken doordat de boerin binnentrad. Met vele buigingen haar gast begroetend bracht zij een dampende soep. De vrijheer, koud, moe en hongerig, deed weldra, tot groote bevrediging der vrouw, het voorgezette alle eer aan. De huisgenooten wilden uit bescheidenheid vertrekken, doch hij verzocht hen hem nog een poos gezelschap te houden. Jurgen echter ging zwijgend heen. De vluchteling verhaalde al etende, aan het luisterend echtpaar allerlei van zijn lotgevallen en haalde eindelijk uit de voering van zijn vest eenige geschriften tevoorschijn, waarvan hij er een den gastheer aanbood.

"Ze zijn van Gentz en Friedrich Schlegel," voegde hij er bij. "Ze hebben in het Oostenrijksche hoofdkwartier heel wat opzien verwekt. Ik hoop dat ze hun uitwerking op onze Duitschers ook niet zullen missen, als 't er op aankomt den vreemdeling te verdrijven. Wil ik er u een voorlezen?"

Dat werd met graagte aangenomen. De vrijheer begon en vlocht menigmaal een treffende opmerking in het gelezene. Zijn hoorders verloren geen woord. Lang nog nadat de lezing geëindigd was bleven zij bij elkaar in diep en ernstig gesprek. De harten verstonden elkaar in dezen boozen tijd, al kende men elkaar nog slechts zeer kort en zeer weinig. De tijd vloog om, doch eindelijk moest men wel afbreken.

De vreemdeling begaf zich ter rust. Met een gevoel van veiligheid als hij in lang niet had gekend strekte hij de doodmoede leden uit op het gespreide bed. Weldra sloot de slaap zijn moede oogleden en lag hij in diepe rust.

Jurgen was nog opgebleven om allerlei dat hij dien avond niet had kunnen verrichten, in orde te brengen en — om nog een reden. Toen hij ter rust ging wilde hij zich verzekeren dat de tuindeur gesloten was. Terwijl hij dit deed was 't hem als hoorde hij het geruisch van voetstappen.

Hij wachtte....

Eensklaps bespeurt hij hoe een gestalte, die 't hem onmogelijk was te herkennen, om den hoek van Hartmann's huis sloop, als een schim den weg overstak, en verdween in 't geboomte van buurmans tuin, dien van den schout tegenover hen.

Jurgen schudde het hoofd.

„Als ze daar boven maar....”

Hij voleindde zijn woorden niet. Een liedje neuriënd, als had hij niets bemerkt, sloot hij het hek en ging naar binnen. Weldra lag ook hij in diepen slaap.

Maar niet alzoó zijn meester, die zichzelf den halven nacht kwelde met de moeilijke vraag: hoe krijg ik mijn gast ongemerkt van hier en naar zijn bestemming? Eerst toen hij meende een bevredigend antwoord gevonden te hebben gelukte het Hartmann den slaap te vatten.

* * *

„Wel, wel, wat voorname lui krijgt de boer toch te gast, Lina!”

Deze woorden werden gericht tot een dienstbode van Hartmann, terwijl zij heel vroeg den volgenden morgen met de ledige emmers naar de bron ging op het dorpsplein.

Het meisje zag verbaasd op en keek den spreker aan. 't Was Frits van den schout. Hij stond met de handen in de zakken aan de huisdeur, en keek met een loerende uitdrukking naar het meisje.

„Loop heen, ik weet van geen bezoek,” antwoordde zij en wilde verder gaan.

Maar Frits trad haar in den weg en sprak op vleienden toon:

„Hoor eens, Lina, ge kunt mij een genoeg doen. Zeg eens aan Jurgen, dat hij 't slimmer aan moet leggen als hij de politie en ook nog anderen wil misleiden. Ook moet ge uw meester zeggen, dat hij zijn luiken beter dient te sluiten, als hij niet wil dat vreemden achter zijn geheimen komen. Hij en Jurgen mogen wel oppassen.”

Met open mond staarde de meid den valschaard aan. Boos gaf zij ten antwoord: „Zoo? Doe 't dan maar zelf wanneer gij aan Jurgen of aan den boer wat te zeggen hebt. Ge voelt misschien nog pijn in de leden van den laatsten keer, hè?”

„Verwenschte meid! durft ge me bespotten!” riep Frits toornig, terwijl hij de hand ophief om haar een slag te geven. Doch vlug ontweek Lina wat haar dreigde en snelde weg naar de bron. Frits gevoelde veel lust om haar na te loopen, doch hij bezon zich toen hij onverwacht Hartmann op straat zag verschijnen. Snel trok hij achter de deur terug.

Kort daarop kwam Lina weer thuis en vertelde natuurlijk haar wedervaren. Weldra wist Hartmann het ook.

Wat zij meedeelde verwekte geen geringe ontsteltenis. Alleen Jurgen bleef bedaard.

„De ellendige speurhond!” riep de boer uit. „Hij zal niet rusten vóór hij....”

Eensklaps zweeg hij als wilde hij zich bezinnen. Nu trad Jurgen op hem toe en fluisterde hem iets in 't oor. Met oogen oogen vol verbazing zag Hartmann zijn knecht aan.

„Wilt ge dat ondernemen, Jurgen!”

„Ja baas. 't Is alles, alles al in orde. Laat mij maar begaan.”

* * *

Eenige uren later bevond zich een molenaarskar met twee paarden bespannen op een zijweg, die zich voorbij Rentersdorf van den grooten weg afbuigt. De kar ging langzaam de hoogte op in de richting van Altersdorf.

De muldersknecht, die naast de paarden liep, had het evenmin gemakkelijk als zij. Hij sloeg er met de zweep op los, schreeuwde den dieren toe, en schold in echt Nassauschen tongval op den slechten weg en de diep ingegroefde wagensporen. De drift van den voerman wekte den lachlust der voorbijgangers, die blijkbaar den weg nooit anders hadden gekend.

Het kalmst werd heel de toestand opgenomen door iemand, die blijkbaar verlof had gevraagd een eind mee te mogen rijden, wat, ook al om des voordeels wille, zelden werd geweigerd. De man paste overigens slecht bij de zakken meel op den gelukkig niet zeer zwaar geladen wagen. Hij was deftig gekleed, als een aanzienlijk stadsbewoner, met hoogen hoed, lange jas en fijn wit linnen goed, kortom volkomen een heer, een *chapeau*, zooals men destijds in Duitschland soms zei.

Een poos lang zat hij alles met stil genoegen aan te kijken. Toen zei hij bedaard:

„Ja vriend, zoo zijn nu eenmaal die zijwegen. Op den Rijksweg zou men zulke groeven al heel gauw weer aanvullen. Maar geduld, we komen er toch wel!”

De voerman bleef staan, zag naar alle zijden rond en niemand in de nabijheid bespeurend, keerde hij zich tot den heer in de kar, en zei, maar nu met gansch andere spraak dan zoeven:

„Lieve vriend; 't is toch een waagstuk dat ge begonnen zijt, door ons allebei zoo te vermommen. Ik weet niet hoe gij zoo gauw aan dat steedsche pak zijt gekomen en alles zoo dadelijk hebt klaar gekregen.”

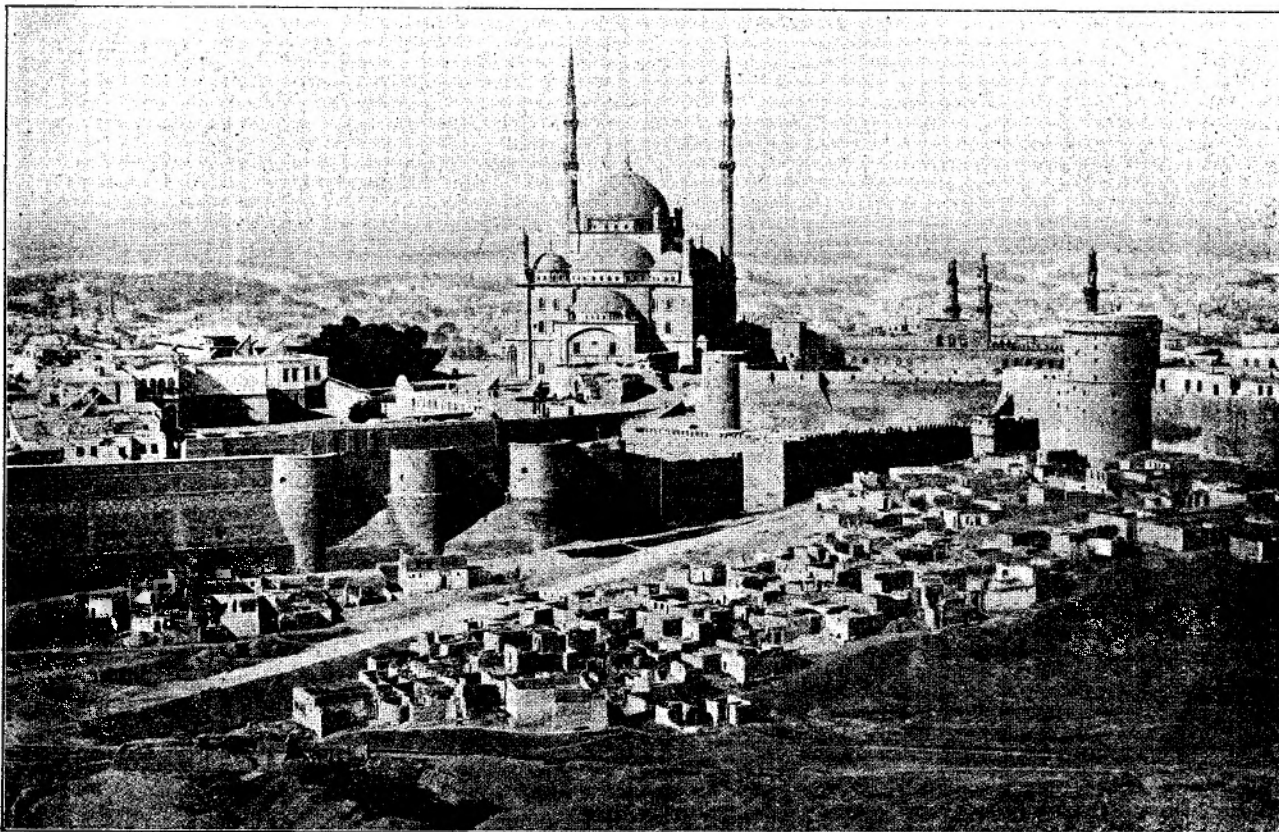
Een glimlach vloog over 't gelaat van den aangesprokene, terwijl hij fluisterend antwoordde:

„Met hulp van onzen dominee en van den molenaar van het dorp. 'k Ben er gisteravond nog laat op uit geweest en heb alles met hen afgepraat. 't Zijn — en hierbij gleeed een schaduw over Jurgens gezicht — „de eenigen in Grünhausen op wie een van ons vertrouwen kan.”

(Wordt vervolgd).

C A I R O .

Binnen enkele weken zal een zeer merkwaardig boek verschijnen. Toen Ds. F. Lion Cachet zijn reis door Oost-Indiën, die een jaar geduurd had en waarvan hij zulk een boeiende beschrijving heeft gegeven, voleind had, maakte hij op den terugtocht naar 't vaderland een uitstapje naar Palestina. Jaren en

CAIRO.

jaren achtereen was het de begeerte des harten van dezen bekeerden zoon van Israël geweest om „het land zijner vaderen” te zien. Eindelijk kwam het er toe. Lion Cachet bereisde geheel Palestina. Zoodra zijn eerste werk, dat ten doel had de zending in onze Oost te beschrijven, voltooid was, zette hij zich aan de bearbeiding van 't verhaal zijner reis door 't Heilige Land.

Hij mocht zijn boek niet voltooien. Den 27^{en} November 1899 ontsiep hij plotseling te Bergen op Zoom, eenige minuten voordat hij zou optreden om te spreken over den pas ontbranden strijd tusschen de Zuid-Afrikaansche Republieken en Engeland. Slechts de helft van zijn boek was gereed.

Dat zal nu eerstdaags het licht zien. Het is een kloek deel van bijna 300 bladzijden geworden, waarin vele platen zijn opgenomen, naar photographiën door den schrijver van daar medegebracht.

Bij wijze van voorproefje geven we hier een van die platen: een blik in Caïro, de merkwaardige stad in Egypte, van waar uit men den tocht naar de beroemde, eeuwenoude pyramiden onderneemt. Het tooneeltje ziet er woelig genoeg uit; men gevoelt dat Caïro een Centraalpunt is waar het Oosten en het Westen elkaar ontmoeten.

Maar van eene nadere beschrijving onthouden we ons. Wie die wil lezen in de boeiende taal van Lion Cachet, wachte nog een week of zes, acht. Dan verschijnt zijn boek.

EEN SCHRIJVER DIE GELIJK HEEFT.

We ontvingen het volgend schrijven:

Waonsd., twa-én-twyntigsten November
njuhentsienhoenderd-in iën.

Heeren!

Is dat nou ek dwan, uws Frijsk Folksliet sa in jimme tiidskrift te prentsje? It miuxelt ommers fan fouwten! 't Papier schamme him amperan al, doe ik 't iepensnijde! Fey, dat komt de aere fan „Exelsior” to nei. Ik forsiekje jimme, it nog us te plaetsje, in dan sa as 't hjeart!

Jimme getrouwe leazer
W. B.

Deze klacht is billijk.

Ons vorig nr heeft een vreemde geschiedenis gehad, waaraan echter schrijver dezès geen deel heeft. Het kwam veel te laat, en de omstandigheden die dit veroorzaakten, zijn het ook die belett'en dat het bedoelde stuk naar behooren nog eens werd nagezien. We voldoen aan den wensch hierboven uitgesproken en geven nu het lied „as 't hjeart”. Alleen zij opgemerkt dat het Friesch niet door allen eenerlei geschreven wordt.

FRYSK FOLKSLIET.

1 Ien.

Frysk bloed, tsjoch op! wol nou ris bruwze in siede,
 In bounsje troch ues ieren om!
 Flean op! Wij sjonge it baeste lân op ierde,
 It Fryske lân fol aere in rom.
 Klink den in dawerje fier yn it roun,
 Dyn alde aere, o Fryske groun!
 Klink den in dawerje fier yn it roun,
 Dyn alde eare, o Fryske groun!

2 Twa.

Ho eak throch oermacht, need in sé betritsen,
 Oeralde ljeawe Fryske groun,
 Nooit waerd dy faeste taye bân forbritsen
 Dy Friezen oan hjar lân torboun!
 Klink den enz. (*twakear*).

3 Trije.

Ven buwgjen fremd, bleau by 't ald folk yn eare
 Syn namme in tael, syn frye sin;
 Syn wird wier wet, riucht, slucht in trouw syn laere,
 In twang, fen hwa eak, stie it tsjin.
 Klink den enz.

4 Fjouwer.

Trochloftig folk, fen dizze alde namme,
 Waes jimmer op dy alders great!
 Blijuw iwich fen dy grize, hege stamm
 Ien grien, ien kraeftig bloeyent leat.
 Klink den enz.

SPELLING.

Hoe een woord geschreven, gespeld moet worden is schijnbaar iets eenvoudigs; toch levert het in de werkelijkheid groote moeilijkheden, ook al beperken we ons natuurlijk tot onze eigen taal.

Op 't gebied der spelling kon men vroeger zeggen: een iegelijk deed wat recht is in zijn oogen.

In oude werken vindt men b.v. deze drie spellingen van 't zelfde woord:

so
 soo
 zoo

verder

blau
 blaeu
 blaeuw

en in 't algemeen wordt er met *e* en *h* en *o* enz. op de wonderlijkste wijs gescharreld. De een schrijft lopen, de ander loopen; nu eens is het huis dan weer huys; eezel staat naast ezel, peert naast paard, vis naast visch, erreten naast erten, jaaren naast jaren enz.

Vaste regelen kende men niet. Elke schoolmeester onderwees de spreektaal naar zijn beste weten.

Hoe daarin verandering is gekomen en hoe nu vaste regelen bestaan, hebben we vroeger al gezegd.

De klanken die wij uitspreken vormen saam een woord. Elke klank wordt voorgesteld door een teeken: één letter of meer b.v. *p*, *ou*, *ch*, enz.

Nu zou men zeggen: schrijf dan eenvoudig de klanken op die gij hoort en alles is in orde.

Daar scheelt, helaas, veel aan.

Vooreerst toch heeft niet elke letter één vasten klank.

C klinkt in *citroen* als *s*, in *Jacoba* als *k*.

D klinkt in *deur* anders dan in *paard*, in welk laatste woord ze luidt als *t*.

Sch wordt uitgesproken in *ship*, en is ter helft stom in *mensch*.

Q en *k* klinken eenerlei.

Daarbij zijn er verwantschapt letters, die door velen moeilijk onderscheiden worden en ook soms niet te onderscheiden zijn.

Wie hoort b.v. in *gekrabt* een *b* en geen *p*?

f en *v*, — *s* en *z* — *g* en *ch* zijn voor velen 't zelfde.

Maar erger nog is het bij de eigenlijke klanken of klinkers.

Wie hoort in de beschaafde spreektaal nog het onderscheid tusschen de *o* in „boter” en de dubbele *o* (*oo*) in „boomen”. *Weken* en *weeken* is lang niet hetzelfde, maar in 't gehoor wel.

Kortom de spreektaal zegt u wel, dat *pan* en *boek* b.v. zóó moeten geschreven worden, maar of ge één of twee *e*'s en *o*'s moet gebruiken, zegt ze niet.

Ook niet of aan 't slot *s* of *sch* moet staan. Evenmin op vele plaatsen onzes lands of het moet zijn *kippe* of *kippen*, *pereboom* of *perenboom*, *meid* of *mijt*, *as* of *asch*.

En toch komt het, gelijk men reeds bemerkt, er toch nog al op aan. Want het is een groot verschil of ik bedoel „Ik heb een afschuw van de *meid*” of „van de *mijt*”. En een boer zal eer een paar *beeren* dan *beren* ter markt brengen.

Kortom de regel: schrijf zooals gij spreekt is niet afdoende. Want ten eerste spreken niet alle menschen, lang niet alle, beschaafd Nederlandsch; ten tweede is toch bij geen mogelijkheid op 't gehoor af uit te maken, of ik zal schrijven

cigaar
 of
 sigaar,

kwitantie
 of
 quitantie,

koren
 of
 koorn,

veil
 of
 vijl, enz.

De geleerden hebben daarom wijselijk zekere regelen vastgesteld, zooveel mogelijk op goede gronden, ter aanwijzing *hoe* een woord te spellen. Die regelen zijn niet onverbeterlijk, maar zoolang we geen betere

hebben en ze algemeen gevolgd worden, zal het goed zijn zich er aan te houden.

Men kan deze regels in elke spraakkunst vinden. Ze zijn te onderscheiden in :

1. Regels die altijd of meestal doorgaan,

B.v. : dat *a* en *u* in open lettergrepen niet verdubbeld worden, *jaar, jaren; muur, muren*; dat men om den korten klank vóór een medeklinker in zekere gevallen te behouden, dien medeklinker verdubbelt: *kíp, kíppen; hok, hokken*.

2. Regels met enkele uitzonderingen, die dan weer onder een vasten regel vallen.

B.v. : vóór de *t* komt niet *g* maar *ch* : *recht, plicht*.

Maar heeft het werkwoord een *g* dan blijft die vóór de *t*, b.v. : *jagen, jaagt*.

Ook blijft de *g* voor het achtervoegsel *te*; *hoog, hoogte; laag, laagte*.

3. Spelregels, die op de afleiding, afkomst van het woord berusten.

B.v. : dat *boter* met één *o*, *boomen* met twee *o*'s wordt geschreven, ligt aan den oorsprong dier woorden. Zoo is 't ook met *leden* en *deelen*, *rozen* en *schoone, kronen* en *boonen*.

De regels onder 1 en 2 bedoeld, kan ieder zich zonder veel moeite eigen maken. Anders is het met die onder 3 vermeld. Zij eischen kennis van de oorspronkelijke en van vreemde talen, zooals Gothisch, Angelsaksisch, Latijn, Duitsch e. a. De meeste menschen nu bezitten niet zooveel geleerdheid, en er schiet niet anders over, dan op gezag aan te nemen, en door veel gebruik te leeren hoe 't wezen moet. De leek kan de spelling van de woorden hier bedoeld, niet beredeneeren, en dus komt alles aan op het geheugen. Vandaar de vele fouten tegen de spelling, in dit stuk, begaan.

Dit is echter een ongemak waaraan alle volken bloot staan. Op 't gehoor af weet een Engelschman niet hoe hij *choir* moet schrijven, zit een Duitscher verlegen met *Bär*, en een Franschman met *excellent*. Doch met oplettenheid en goeden wil brengt men het ver.

Toch wachte men zich wel, iemand die b.v. *ducepen* of *samen* of *verwezenlijken* een letter te veel of te weinig geeft, voor „onbeschaafd”, „onopgevoed” te houden.

Een professor zei eens : „Als ik in de spelling examen moest doen zakte ik bepaald.” En die man had gelijk, en is niet de eenige.

AFSCHAFFING VAN STERKEN DRANK.

Een studie, tevens verdediging.

De beweging voor de afschaffing van sterken drank wint ook in ons vaderland meer en meer veld.

Niet lang geleden werd naast de bestaande vereenigingen als: de Ned. Ver. tot afschaffing van sterken drank; de Nat. Chr. Geheel Onthouders Ver.; de Orde der Goede Tempeliers; de Studenten Geheel Onth. Ver.; nog een „Gereformeerde Vereeniging voor drankbestrijding” opgericht.

Blijft ook hier in eenheid kracht schuilen, toch begroeten we iedere vereeniging die den strijd tegen die internationale zonde aanbindt, met vreugde.

De misdaden en rampen die misbruik en vaak ook gebruik van sterken drank met zich sleept zijn moeijlijk in kort bestek saam te noemen. Laat ik er iets over mogen zeggen en wel ten eerste over de schade die misbruik aan de geestelijke gezondheid van den mensch toebrengt.

De meest in het ooglopende geesteskrankheid is de krankzinnigheid. Nu blijkt uit de statistieken dat meer dan 20 pCt. der verpleegden in hun toestand gekomen zijn door misbruik van sterken drank. Die invloed van alcoholisch dranken is niet vreemd. Onze hersenen toch behooren tot de fijnst bewerkte deelen van ons lichaam, oefenen de voornaamste levensfunctiën uit, controleeren alle andere. De invloed van alcohol nu werkt verdoovend en verlamdend. Zoowel het critisch vermogen, als ook de nauwgezetheid waarmee iedere beweging moest gemaakt, neemt af, waaruit zich verklaren de groote bespraaktheid, de mededeelzaamheid, de vertrouwelijkheid, van hen die beschonken zijn.

Naarmate de hoeveelheid alcohol vermeerderd, naar die mate vermindert de kracht en het gezag der hersenen, het geheele zenuwstelsel raakt volkomen in de war. De spraak wordt stotterend, het gezicht zwakker, de gang onzeker en waggelend, alle heerschappij van den geest heeft ten slotte opgehouden. De opgewekte stemming verandert al naar den aard van den alcoholist, in uitgelatenheid, ruwheid, dierlijkheid of zwartgalligheid, eindelijk weigert het lichaam de verdere diensten, een toestand van verlamming treedt in, de dronkaard slaapt in.

Meer feiten zal ik geven.

Le progrès medicinal, een officieel rapport besprekend, dat aangeeft, hoe de krankzinnigheid op schrikbarende wijze toeneemt in Groot Brittanje (in 1862 op 29.000.000 inwoners 55 325; in 1892 op 38.000.000 inwoners 120.004) noemt als een der beide hoofdoorzaken: de uitbreiding van het alcoholisme. En om een onzer geleerden aan het woord te laten — prof. Stokvis noemt het gebruik van alcohol rondweg *hersengift*.

Ook de lichamelijke gezondheid wordt door gebruik van sterken drank geschaad. Over den invloed op hersenen en zenuwstelsel wees ik reeds. Ik wil u nu iets zeggen over den invloed van alcohol op de zintuigen en wel weer kort en zakelijk aan de hand der medici. Eerst de invloed op het gezichtsvermogen. Bij een medisch onderzoek, bepaalde men op welken afstand zekere personen de letters op een tabel lezen konden, daarna gebruikten ze een kleine hoeveelheid alcohol, waarna bleek dat ze om letters van dezelfde grootte te kunnen lezen, dichter bij de tabel moesten komen.

Met het gehoor werden dergelijke proeven genomen. Over de spraak schreef ik reeds hierboven. De schadelijke invloed op gevoel en reuk behoeft wel niet nader behandeld.

De alcohol en de maag. De algemeene meening is dat een borreltje den eetlust opwekt.

Wat leert de wetenschap? Dat de eetlust wordt opgewekt, de spijsvertering bevorderd door regelmatige afscheiding van het maagsap, en deze afscheiding wordt verminderd door de alcohol; het maagsap neemt af in vermogen om voedingsstoffen op te lossen, daar 1e alcohol de voedingsstoffen, vooral zetmeel, niet oplost; 2e omdat verdunning van het maagsap, door welke vloeistof ook, de

kracht om voedingsmiddelen op te nemen verzwakt.

Ook op de speekselafscheiding in den mond werkt de alcohol schadelijk, veroorzaakt bij voortdurend gebruik ontsteking en verzwering.

In zijn „Volksonderwijs over alcohol” spreekt Dr. B. W. Richardson over den invloed van den alcohol op het bloed. Het bloed moet de voedingsstoffen opnemen, zegt hij, die door het lichaam rondvoeren en de onbruikbare stoffen weggeleiden.

Het bloed bevat roode en witte bloedlichaampjes. De roode vervullen den taak van de voedingsstoffen rond te voeren. De witte omsluiten nadeelige stoffen, maken die onschadelijk, terwijl een derde bestanddeel, de fibrine, aan de lucht blootgesteld een geleiachtige massa vormt en verbloeding bij verwondingen belet. Nu is de invloed van den alcohol deze:

De roode lichaampjes verschrompelen, en worden minder geschikt om voedingsstoffen, en vooral zuurstof, rond te voeren. De witte verliezen voor een deel hun bewegelijkheid, worden aldus in hun omsluiting tegengewerkt. De fibrine wordt minder geschikt om spoedig te stollen. Daardoor levert ook een operatie voor alcoholgebruikers meer gevaar dan voor onthouders en afschaffers.

Ten slotte de invloed van sterke drank op het hart, de invloed op de zichtbare deelen van ons lichaam is toch ieder duidelijk.

Het hart voert het bloed geregeld door ons lichaam rond. De hartslag komt bij den volwassen mensch 100.000 maal in 24 uur voor. De arbeid daardoor verricht, staat gelijk met de arbeid noodig om 115.000 KG. één voet op te heffen. Bij alcoholgebruik neemt de hartslag toe. Bij matig gebruik van 50 gram per dag, dat is van 1 liter van 50%, doet het hart reeds 6000 slagen meer en verricht dus extra-arbeid gelijk aan dien noodig om 7000 KG. een voet op te heffen. Al die arbeid is overbodig en bovendien afmattend voor het hart. Vandaar de vele hartkwalen bij drinkers.

De ongezonde dikte en lichamelijke opgeblazenheid bij vele dronkaards is gevolg van de vetaangroei te sterk bij het hart, dan sterft de drinker plotseling aan hartverlamming.

Uit onderzoekingen van jongeren medici blijkt dat vele ziekten ontstaan en des menschen weerstandsvermogen verzwakt wordt door drankgebruik.

Prof. Forel constateert dat in 1892 in de 15 grootste steden van Zwitserland $\frac{1}{9}$ der overleden mannen boven de 20 jaar, stierf aan de gevolgen van drankgebruik en prof. Winkler van Utrecht wijst op de alcohol als op een der factoren die de giftig om zich heen grijpende ontarding voedt.”

Wilt ge een practisch bewijs voor de heilzame gevolgen der afschaffing? Een groote levensverzekeringmaatschappij in Engeland geeft geheelonthouders 10% korting op de bij opneming te betalen premie.

Dat teekent.

Waarom drinken de menschen dan? Ten eerste om kracht op te wekken! Maar zij die zich oefenen voor wedstrijden moeten zich van alcohol onthouden en den sportliefhebber wordt onthouding steeds sterk aanbevolen.

Omdat de alcohol warmte geeft!

Merkwaardig; de walvischvaarders en zij die Pooltochten mee maken willen moeten onthouder zijn.

Voorts drinken ze om de voedende kracht die de

alcohol heeft, en gooien dan gelijk hun eigen glazen in als ze hun bittertje voor den eten gebruiken, om den eetlust op te wekken.

(Wordt vervolgd)

CHRISTELIJK LETTERKUNDIG VERBOND.

Het Christelijk Letterkundig Verbond heeft te Amsterdam 23 October een algemeene vergadering gehouden. Zij werd met een kernachtig woord van den Voorzitter, den heer Hoogenbirk, geopend. Onder de belangrijkste huishoudelijke zaken munte uit de instelling van een „Raadgevende commissie” ter samenbinding tusschen Redacteurs. Ook wenscht zij schrijvers met raad bij te staan, enz.

Een tweetal referaten kwamen in bespreking. Ds. Verhoeff van Bodegraven leidde in: Is geloof zonder dogma denkbaar? Daaruit ontspon zich een belangrijke discussie. Met genoegen werd vernomen, dat dit referaat, dat met groote aandacht was aangehoord, in *Ons Tijdschrift* verschijnen zal. Evenzoo de beide andere stukken hieronder vermeld.

Het tweede referaat was van Ds. Schulte te Muiden: „Eenige opmerkingen over den stijl van de Statenvertaling”. Ref. slaagde in zijn voornemen om zijn onderwerp niet theologisch, maar zuiver literarisch te behandelen. Van het werk der bijbelvertaling zelf werd iets meegedeeld, de Statenvertaling werd met Nederlandsche en buitenlandsche vertalingen vergeleken.

Bij de bespreking kwam Ds. Brummelkamp o. a. terug op de aangehaalde zinsnede van „Bijbelstijl”. Toen spreker zijn bedoeling had toegelicht, betuigde de heer Brummelkamp zijn instemming.

Over het voor eenigen tijd gehouden Referaat van mej. van der Vlies over den „Roman” gaf mej. de Liefde uit Hoorn eenige bedenkingen, die zij in schoonen vorm op papier had gesteld, waarvoor zij den welverdienden dank der aanwezigen ontving.

De vergadering was recht aangenaam. Het ledental neemt toe. Op gebruikelijke wijze werd gesloten.

LEESTAFEL.

„*Ian Maclaren: Harten van goud*”, vertaling van W. van Nes.

De uitgever Bredée te Rotterdam zond dezer dagen van dit boek den vijfden druk de wereld in. Indien van een boek in Nederland zoo ongeveer elk jaar een nieuwe druk verschijnt, behoeft dat boek geen aanbeveling en zal ook geen afkeuring het eenig kwaad doen. Het lezend publiek heeft uitspraak gedaan; en gewoonlijk is die uitspraak meer waard dan die der critici.

Toch mogen we nog wel even hieraan toevoegen dat „*Harten van goud*” ongetwijfeld het beste van Maclaren's boeken is; dat de uitgever zorgde voor goede uitvoering, mooie illustratiën en lagen prijs; en dat hij naar onze overtuiging „den vorm wel kan laten staan”, want er zullen nog meer drukken noodig zijn.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

„HET BOEK DES GESLACHTS.”

„Het boek des geslachts van Jezus Christus, den zoon van David, den zoon van Abramam.”

Zoo luidt het eerste vers van het eerste boek van het Nieuwe Testament.

En zulks niet zonder diepe reden en niet zonder grondige oorzaak.

„Hij is geworden uit het zaad van David, naar het vleesch.” „Geboren in Bethleem-Efrata naar de Schriften.”

Dat moest bewezen worden; en het wordt vermeld en bewezen aan 't hoofd van het Nieuwe Testament, door de geslachtslijst, die ieder in het Oude Testament kan narekenen.

Maar dat is niet de eenige reden waarom die geslachtslijst zoo uitvoerig en uitdrukkelijk staat opgegeven.

Uit het verkoren koningshuis van David, uit den afgehouden tronk van Isai, kwam de Messias als een uitspruitsel voort. Uit het huis dat als geen ander door God bevoorrecht en op den voorgrond geplaatst was.

Doch dit huis op zichzelf was niets meer dan alle andere geslachten en familiën. 't Was uitverkoren en bevoorrecht, omdat het Gode behaagde het te stellen tot den drager van het grootste heilsgeschenk dat hij aan de zondige menschheid had te geven. Maar overvloedig toont de historie dat het bestond uit menschen van gelijke beweging als alle anderen; menschen van wier harten het gedichtsel ten allen dagen en alleenlijk boos was.

Ook om dat duidelijk in het licht te stellen wordt ons de geslachtslijst van Jezus Christus gegeven.

In dat boek des geslachts worden verscheidene namen van mannen overgeslagen. Daarentegen vindt men er niet minder dan vier vrouwen in genoemd, en wel op in 't oog vallende wijze. Zeker iets ongewoons, vooral in oostersche geslachtstafels, *Thamar, Rachal, Ruth, Bathséba*.

Geene dezer vrouwen mag, naar menschelijke wetten en berekeningen, in een achtenswaardige geslachtslijst voorkomen; zij doen een goede familie schande aan.

En dat is juist de reden waarom ze in dit geslacht zijn opgenomen en in dit boek des geslachts genoemd worden.

Wie was *Thamar*?

Juda, de vierde zoon van Israel, zou de voornaamste, het hoofd zijner broederen zijn. Ruben, de eerstgeborene, had het recht der eerstgeboorte door een schandelijke zonde verbeurd. Simeon en Levi, broeders in geweld, die het heilig teeken der besnijdenis voor hun eigen doeleinden misbruikt hadden, waren geen van beiden waardig aan het hoofd van het twaalfstaammig uitverkoren volk te staan. Dan volgde Juda.

„Juda, gij zijt het! U zullen uwe broeders loven! Uwe hand zal zijn op den nek uwer vijanden, voor u zullen zich uws vaders zonen nederbuigen!”

Steeds was de stam van Juda de toongever, ongeveer op dezelfde wijze als Holland onder de zeven provinciën der Vereenigde Nederlanden de eerste plaats innam. In Davids koningshuis bereikte Juda's

stam het toppunt zijner aardsche glorie Ook na de scheuring der twaalf stammen in tien en twee was het kleinste rijk, Juda, verreweg het voornaamste. In dat rijk zelf verdween de stam Benjamin geheel in den stam Juda.

Maar wie was Juda zelf?

Een woest, maar eerlijk man, met iets edels in het karakter. Zijn broeder Jozef redde hij van een wissen dood door den raad om hem te verkoopen inplaats van te vermoorden, welke opgevolgd werd. Voor Benjamins leven stond hij bij zijn vader in toen de gevaarlijke reis naar Egypte zou ondernomen worden. Hij voerde het woord tegen den niet door hem herkennen onderkoning van Egypte en bood zich aan als slaaf in Benjamins plaats en redde daardoor al zijne broeders. Maar overigens! Welk zwart tafereel hangt Genesis XXXVIII ons op! Ter vrouwe nam hij zich de dochter van een Kanaänietischen man; geheel tegen het voorbeeld van zijn vader, grootvader en overgrootvader in, zelfs tegen hun uitdrukkelijk verlangen. Drie zonen gewon hij bij deze heidensche vrouw Er. Onau en Sela. Voor den oudste nam (kocht) hij Thamar als vrouwe. Er was kwaad in de oogen des Heeren, daarom doodde hem de Heere. Juda huwde diens weduwe Thamar uit aan zijn tweeden zoon Onan, die zich evenzeer om zijn schandelijke zonde den toorn des Heeren en de doodstraf op den hals haalde. Zoodra Sela volwassen zou zijn, zou, naar Juda's bevel, Thamar diens vrouwe worden. Des wachters moede wist Thamar met list Juda te vangen . . . en zijne schoondochter werd moeder van zijne zonen Perez en Zera, in Mattheus eerste hoofdstuk Farez en Zara genoemd. Deze Perez of Fares zette de geslachtslijn van den komenden Messias voort. De naam van Thamar wordt dus genoemd om er op te wijzen door welchen modderpoel van vleeschelijke lusten heen onze Heere de menschelijke natuur heeft aangenomen.

En *Rachab*.

„Door het geloof is Rachab *de hoer* niet omgekomen met de ongehoorzamen als zij de verspieders met vrede had ontvangen.” Ook zelfs in het gunstigste geval, dat men zich eene herbergierster moet voorstellen onder de boven aangehaalde benaming, was haar beroep niet zóo dat men haar naam in deze lijst zou verwachten. Doch behoorde ze buitendien niet tot het volk dat in geen geval mocht opgenomen worden in het geslacht Israels? „In eeuwigheid zal de Kanaäniet niet in de voorhoven des Heeren komen,” maar ge zult u ook met de volken dezer landen niet verzwageren.” En ziet Salomo, de vorst uit Juda's stam, huwde Rachab, de ingeborene hoere van Jericho, en het pand hunner trouw was Boaz. Eene der voorouders van onzen Heere Jezus was eene Kanaänietische, die het niet zijn mocht naar Gods wet.

Ruth de Moabietische.

Daar is nauwelijks éen kind op de Zondagsschool, dat niet de geschiedenis van Ruths aandoenlijke trouw en aanhankelijkheid aan hare schoonmoeder Naomie kent. Ruth koos het goede deel, maar ook op haar volk drukte de vloek dat tot in eeuwigheid niemand daaruit tot de vergadering des Heeren mocht naderen of door de besnijdenis er in ingelijfd worden. Toch door Gods aanbiddelijk bestel verkreeg deze vrouwe uit Moab, deze afstammeling van

Loth's gemeenschap met zijn eigen dochter, het voorrecht de stammoeder des Heilands te zijn. Boaz gewon Obed bij Ruth, en Obed gewon Isai, en Isai gewon David.” Zoo werd reeds profetisch de vervulling aangeduid van Gods belofte aan Abraham: „In u en in uw zaad zullen alle geslachten des aardrijks gezegend worden.”

Bathseba.

„En Isai gewon David den koning, en David de koning gewon Salomon bij degene die Uria's (vrouwe was geweest).” Die drie laatste woorden hebben onze Statenvertalers tusschengevoegd. Maar leest eens zooals het er staat. Dan leest ge eigenlijk dat David Salomo gewon bij haar, die naar recht Uria's was. Bij de huisvrouw van een ander! We had David Uria vermoord, toen — te laat — Bathseba tot zich genomen, maar daarom was ze in Gods oogen nog Davids huisvrouw niet. Ze was Uria's. Het eerste kind, dat hun geboren werd, stierf als zuigeling. Het tweede, Salomo, zag het levenslicht nadat de weduwe van Uria wettig met David verbonden was.

Hier is de diepste diepte bereikt. Thamars naam wordt door Mattheus genoemd. Dan kan ook die van Rachab vermeld worden. Dan is er vooral geen reden om den naam van Ruth te verzwijgen. Maar Bathseba wordt slechts aangeduid en wel op de minst eervolle wijze. Er wordt heengewezen naar overspel, mogelijk gemaakt door moord. En dat wel van hem, die hij uitnemendheid de stamvader van Jezus was. Naar „David den koning” wordt Jezus, ook als hij reeds verheerlijkt is, genoemd.

Alle diepten van menschelijke ellende is onze Heer en Heiland doorgegaan. Onzer eene is hij geworden in meer dan de gewonen zin des woords. Het „boek van zijn geslacht” wijst aan dat hij al de gevolgen der zonden op zich nam en „in alles ons gelijk is geworden uitgenomen de zonde.”

Deze lijst in Mattheus I, die men niet zelden maar overslaat als een droge opsomming van namen, is een monument van goddelijke erbarming, een goudmijn voor wie wil onderzoeken en tusschen de regels lezen.

W.

EEN ONTMOETING.

VIII.

IN VEILIGHEID.

„Maar,” zoo ging Jurgen voort, „'t heeft ons toch goed geholpen. Dat had zelfs onze slimme buurman de schout niet gedacht, en zijn Fritsje ook niet, dat er zoo iets gebeurde, toen hem de molenaarskar vanmorgen voorbij kwam. Anders hadden zij gauw genoeg gemerkt, dat toen de wagen naar Gochlingen reed, er een ander op was gaan zitten dan de molenaar. Gelukkig heeft nog niemand gezien, hoe ik met dominee's jas aan, door den tuin sloop.”

„En toen?”

„Nu, ik was al gauw in het bosch. Daar heb ik tot de kar den weg opkwam, u bedaard afgewacht. Zoo liep alles best, net als tot nu toe. Ik hoop dus dat de goede God uw Genade ook veilig tot het doel brengen zal.”

„Dat wensch ik ook van harte,” sprak de vluch-

teling, dien de lezer reeds in zijn voermanspak zal herkend hebben. Meteen trad hij nu naar voren en begon de paarden aan te zetten alsof hij 't zijn leven lang gedaan en nooit anders dan plat-Nassausch gesproken had.

Na veel tobbens was de hoogte bereikt. De vluchteling draaide nu de rem achter aan de wagenwielen vast, sprong als de beste voerman op den dissel en plaatste zich, de teugels grijpend, naast Jurgen. Nu ging het in een drafje verder. De weg voerde door het bosch.

Voor een eenzaam huis, midden in het woud, hield men stil. De eigenaar was een oude boschwachter, die een bierhuis hield, dat niet al te veel bezoek kreeg. Daar onze bezoekers het doel hunner reis niet vóór den nacht wilden bereiken, besloten zij hier zichzelf en hun paarden eenige uren rust te geven.

Ze gingen binnen, — elk maakte het zich naar zijn wijs en de rol die hij had te spelen aan de tafel gemakkelijk. Jurgen verdiepte zich, zoo het scheen, in den inhoud van een boek, terwijl de vreemdeling een gesprek aanknoopte met den boschaas. Na een praatje over weer en wind wist de bezoeker het gesprek ongemerkt te brengen op de tijdsomstandigheden. Met groot genoegen bemerkte hij al spoedig, dat de waard, een oude, eerlijke Nassauwer, alles behalve een vriend van de Franschen en hun keizer was. Ook Jurgen begon nu, hoewel voorzichtig om niet uit zijn rol te vallen, aan het gesprek deel te nemen. Niet zoodra had de oude snorbaard bespeurd dat hij geestverwanten voor zich had, of hij liet alle terughouding varen, en sprak zich in juist niet altijd lieflijke of fraaie woorden over het doen en laten der Franschen uit. Toen de vrienden des namiddags afscheid namen, hadden zij een paar aangename uren doorgebracht. Het opmerkelijk weinige dat hun werd berekend voor het goede en overvloedige maal, alsmede voor de verzorging der paarden, bewees wel dat de indruk wederzijds ernstig was geweest.

Nu ging de tocht voort over Attendorf naar Ruppenrode. Weer waren eenige uren verlopen, in de verte werd de kerktoeren van Hublingen zichtbaar, toen Jurgen plotseling een gendarme ontdekte. Met het geweer onder den arm kwam hun de man tegemoet.

„Zie eens wie daar aankomt,” fluisterde Jurgen zijn begeleider toe, die nu weer naast hem zat. „'t Is een leelijke geschiedenis. Ik had kwalijk kunnen denken, dat op den weg dien wij zijn gereden, ons ook een van die speurhonden zou opwachten. Uw Genade moet zich zoo onverschillig mogelijk houden, en maar een liedje fluiten, overigens blijft alles bij de afspraak.”

De ander bleek vatbaar voor goeden raad. Hij zette een zeer onnoozel gelaat, stelde zich zoo boersch mogelijk aan en streek in der haast met den mouw zoo over zijn gezicht dat het meel wangen en neus bestoof. Met „hort” en „hei” dreef hij de paarden voort, en liet nu en dan de zweep klappen.

Met het scherpe oog van den politiemans bekeek de gendarme het naderend voertuig. De reizigers zagen, hoe hij een papier uit zijn borstzak haalde, en beurtelings daarin las en onderzoekende blikken op hen wierp, als een die zekerheid wil hebben.

„Nu wordt het kwaad,” mompelde de vluchteling.

„De kerel heeft mijn signalement al en houdt hier blijkbaar wacht. Oppassen is de boodschap.”

„Moed gehouden,” sprak Jurgen even zacht, tot antwoord. „We spelen het met hem wel klaar. De verkleeding brengt ze allen op 't verkeerde spoor.”

De vluchteling sprong van den wagen en ging, een vroolijk liedje fluitend, en van tijd tot tijd met de zweep klappend, weer vooraan bij de paarden. De gendarme was blijven staan; nog enkele schreden en de vluchteling had hem bereikt. Met een korten groet wilde hij verder gaan, toen de gerechtsdienaar op min of meer schertsenden toon vroeg:

„Zeg vriend, wien hebt ge daar op de kar?” En meteen wees hij op den verkleeden Jurgen.

De ander keek onverschillig naar den wagen en zei in platte boerenspraak:

„Die, nu wie zou 't wezen? Hij liep een eind voor mij uit en vroeg om mee te rijden. Die stadslui —” en de spreker wierp een vertrouwelijken blik op den gendarme — „kunnen zoo weinig verdragen. 'k Heb 't natuurlijk niet geweigerd. Ik zeg altijd, wachtmeester, men moet een vreemdeling nooit voor 't hoofd stooten.”

„Ge weet ook wel waarom.”

„Nu ja; zeker, wachtmeester.”

De gendarme glimlachte. De titel, hem door den voerman gegeven, leek hem, en hij sprak heel vertrouwelijk: „Ga uw gang, man. Maar, pas op je volk, zeg ik op mijn beurt. Wat ik zeggen wil: hebt ge een pas?”

„Een pas? Natuurlijk, wachtmeester, die vergeet tegenwoordig niemand.”

De voerman tastte in den borstzak van zijn wijde kiel en haald er een geschreven stuk uit. Het behelsde een verklaring door de overheid afgegeven, dat aan den molenaar Kuhl van Grünhausen eens voor goed verlof was gegeven, met zijn voertuig vrij te rijden tusschen Dietz en Koblenz en zijn zaken te doen.

Voldaan over 't gelezene, gaf de man der wet — een zoon des lands gelijk de ander reeds lang gemerkt had — het stuk terug.

Thans vielen zijn blikken weer op den man in het zwarte pak.

„Neem mij niet kwalijk, mijnheer,” sprak hij, „maar ik moet u verzoeken mij eveneens uw pas te toonen.”

Zwijgend en zoo deftig mogelijk reikte Jurgen hem het verlangde toe. De pas gold een taalonderwijzer uit Maagdenburg, die van plan was zich naar den Rijn te begeven, om daar een passende betrekking te zoeken.

De politiemans las het, schudde een paar malen het hoofd, en gaf 't papier terug.

„Als ik 't zeggen mag, 't is toch vreemd dat gij, geleerde heeren, 't altijd zoo ver zoekt om uw bestaan te vinden. Dan hebben wij menschen het makkelijker. „Blijf in het land en zoek eerlijk uw brood,” dat is mijn spreuk. (De Luthersche vertaling van ons: „Bewoon de aarde, en voed u met getrouwheid.” Psalm 37:3.)

„In orde, — goeden avond,” sprak de gendarme, de hand slaande aan zijn shako.

't Gevaar was voorbij. Zonder verder ongeval kwamen onze reizigers, juist toen de dag ten einde neigde, aan de Lahnbrug boven Nassau. De overtocht geschiedde zonder ongeval, en weldra bevonden zij zich in het dorp Berg-Nassau.

Voor de herberg hield de gewaande molenaarsknecht stil. Jurgen toch zou, zoo was afgesproken, hier afstappen. Den laatste een vluchtigen groet toewerpend, stuurde de vluchteling de kar verder voort, en Jurgen trad de herberg binnen.

Hij wachtte even, bestelde een niet al te overvloedigen maaltijd en zat een uur later met smaak te eten. Terwijl hij daarmee bezig was ging de deur open.

Een opgeschoten knaap trad binnen, vroeg een kruik bier en zette zich ook aan tafel, Jurgen nam hem van terzijde op.

„Smaakt het?” vroeg de laatstgekomeene eensklaps, terwijl hij den eter aanzag.

„Goed,” antwoordde Jurgen, „en hoe is het bier?”

„Ook goed,” sprak de jongeling glimlachend, terwijl hij den wijs- en den middelvinger der rechterhand ophief en een wenk gaf.

Nu wist Jurgen genoeg. Hij had met den vluchteling afgesproken, dat als deze goed en wel met den wagen zijn bestemming en schuilplaats had bereikt, hij Jurgen een boodschap daarvan zou zenden. Als alles goed was zou een bode komen, en doen als we hierboven hebben verhaald.

De jongeling dronk haastig het bier op, groette den waard en zijn gast maar even, en vertrok weer. Kort daarna stond ook Jurgen op.

„Ik moet morgen vóór dag en dauw al weer verder,” sprak hij tot den waard. „Ge hebt zeker wel een kamer voor me. Ik zal daarom maar ter rust gaan. Ge behoeft me niet te wekken; ik zou liefst nu afrekenen.”

De waard had er niet tegen mijnheers wenschen te vervullen en wees hem de fraaiste kamer van het huis ter rustplaats. Een goede fooi had veel uitgewerkt. Jurgen was zoo wijs goed op de uitgangen van het huis te letten.

Reeds een paar uren na middernacht was onze vriend weer op de been. Hij stak zich haastig in zijn mooi pak, en ging toen in alle stilte, om niemand te wekken, naar beneden. Door de tuindeur kwam hij buiten, sprong over een heg en bevond zich weldra aan den oever van de Lahn, gaande denzelfden weg, dien hij den vorigen avond was afgekomen. Toen sloeg hij links af en ging langs den berg, op wiens top men de bouwvallen vindt van het vroegere slot Nassau en van het gewezen kasteel der heeren Von und zum Stein. Niemand wist dat hij een hunner ging opzoeken.

Nu verhaastte Jurgen, die liefst niet gezien wilde worden, zijn schreden. Gelukkig kende hij de streek; de heldere maneschijn kwam hem mede te hulp. Aan gene zijde van den berg rees een woud. Daarheen richtte hij zich. Eindelijk hoorde hij het klapperen van een molen. Daar was — hij wist het — de plek waar zijn begeleider van den vorigen dag een schuilplaats hoopte te vinden.

Nauw kwam Jurgen nader, of hij bemerkte in den maneschijn hoe een man, die blijkbaar op hem gewacht had, vooruit trad, op hem toe. 't Was de molenaar, en onze vriend bespeurde tegelijk de kar gisteren door hen beiden bereden, die nu ontledigd op het erf stond.

Met veel vriendelijkheid werd Jurgen ontvangen. De molenaar leidde hem dadelijk in een achterkamer. Daar verwisselde de trouwe knecht zijn steedsche kleedij met het mulderspak, dat zijn metgezel gisteren

had gedragen, en 't welk zoo goede diensten gedaan had. Weimige oogenblikken later trad Jurgen in de helder verlichte huiskamer. Daar stond plotseling de vluchteling tegenover hem. Hij droeg thans een pak, dat de molenaar, zijn gastheer en vriend, hem had geleend.

„Nu, vriend Jurgen,” sprak hij opgeruimd, „'t is dan toch met Gods hulp gelukt. Deze brave man — en hij legde de hand op den schouder van den man des huizes — heeft mij, een voortvluchtige, de gevraagde schuilplaats verleend. Hij heeft zoo het vertrouwen gerechtvaardigd dat ik in hem stelde. En nog een ander, voor wien men mij in den laatsten tijd dikwijls gehouden heeft,” voegde hij er glimlachend bij.

„Maar ook gij, vriend,” vervolgde hij tot den knecht, „hebt mij een dienst bewezen, waarvoor ik heel mijn leven uw schuldenaar blijf. Als God eens betere tijden over ons vaderland beschikt, dan — de Heer geve het! — zal het mij, geloof ik, mogelijk zijn, mij met daden voor ontvangen weldaden dankbaar te toonen. Tot zoolang, mijn wakkere Jurgen, moet ge u, helaas, met de verzekering van mijn innigen dank tevreden stellen.”

Maar de ander schudde het hoofd en zei: „Spreek zoo niet, uw Genade. 'k Zou toch een ellendige kerel zijn, als ik anders had gehandeld dan nu. 't Was wel het minste dat ik kon doen.”

In haast gebruikte de knecht den maaltijd, dien de molenaarsvrouw hem voorzette. Toen nam hij een kort maar hartelijk afscheid. Een zak, waarin zich de kleeren bevonden die hij gisteren had gedragen, schoof hij onder de zitbank van den wagen, steeg op en zette de paarden aan tot een drafje. Nog eens zwaaide hij met de muts tot afscheid, en was weldra in het schemerdonker verdwenen.

* * *

Zoodra Jurgen even buiten het dorp was legde hij de zweep over de paarden en voort ging het nu op den terugweg in snellen draf. Tegen den morgen reeds bereikte hij den molen van Grünhausen, die een eindweegs buiten het dorp lag aan de Lahn. Met enkele woorden vertelde hij wat de molenaar moest weten, trok zijn eigen kleeren weer aan, die hier in bewaring gebleven waren en spoedde zich toen huiswaarts.

Juist wilde hij het erf van Hartmanns boerderij opgaan, toen hij achter zich met gedruis een venster hoorde openen. Hij zag om, en aanschouwde het hatelijk gezicht van Frits, die uitziende, hem met spottend gelaat een groet toewenkte.

„Nu Jurgen, ge zijt er al vroeg bij,” sprak hij, „en nu reeds terug. Waar hebt ge toch gisteren heel den dag gezeten? Ge hebt zeker den vrijheer, dien Franschenhater, over de bergen gebracht, he?”

De knecht verschrok. Ging die speurhond hem dan overal na?

Met moeite bedwong hij den toorn die in hem opkwam. Schijnbaar zeer bedaard wendde hij langzaam het hoofd naar den spreker en zei op scherp, ietwat spottenden toon:

„Als ge weten wilt waar ik geweest ben, vriendje, kom dan maar even beneden, en ik wil het u in den koestal wel zeggen. Maar, luister eens ik weet en goed postje voor u. Ge hebt zoo'n fijnen neus

om alles op te speuren. Zou de Fransche geheime politie u niet best kunnen gebruiken? Wat zegt ge daarvan? Misschien gaf het mettertijd nog een goed bestaan. Goeden morgen."

Een verwensching was het enig antwoord dat Frits gaf, terwijl hij het venster sloot.

't Was Hartmann en zijn vrouw als viel hun een pak van het hart, toen zij hun trouwen knecht gezond en wel wederzagen en hij hun vertellen kon dat zijn gewaagde tocht was gelukt. Toen zij des avonds bijeen zaten, en de boer uit den Bijbel gelezen had, gaf hij het lied op:

„Wie maar den goeden God laat zorgen,
En op Hem hoopt in 't bangst gevaar,
Is bij Hem veilig en geborgen;
Dien redt Hij godlijk, wonderbaar.
Wie op den hoogen God vertrouwt,
Heeft zeker op geen zand gebouwd."

En onder al die 't meezongen, waren er althans drie, welke in bijzonderen zin de beteekenis gevoelden van dat heerlijk lied des geloofs.

Een tijdlang had alles weer zijn gewonen loop. Wel was in dien boozen tijd aan oorlogen en geruchten van oorlogen geen gebrek, maar op de boerderij aan de Lahn liep alles in het gewone spoor.

Doel het zou anders worden.

Op een avond toen Hartmann van het veld kwam, vroeg Margreta, de oudste dienstbode, een zeer verstandige vrouw, den baas even alleen te spreken.

„Ja," zoo begon zij, „ik weet wel dat u geen kwaad zult doen, maar ze vertellen in het dorp zulke vreemde dingen, en ik vrees dat er wat broeit. Het kan leelijk afloopen, en daarom — neem het niet kwalijk — wilde ik u waarschuwen."

„Wat is er dan?" vroeg Hartmann.

Nu deelde Margreta, vrij omslachtig, maar ook zeer nauwkeurig, mee wat zij wist. 't Betrof zoowel den baas als Jurgen, zijn knecht.

Er werd van hen gemompeld dat zij behoorden tot den „Tugendbund". (Met dat woord, letterlijk „Verbond der deugd" werd een vereeniging aangeduid van vaderlandsche Duitschers, die in 't geheim zooveel mogelijk den Duitschen geest, vaderlandsch gevoel en krachtig Duitsch leven trachtten te wekken. 't Doel was zoodoende den Franschen invloed te keeren en straks de Franschen te verdrijven. Men weet hoe dit doel ook later is bereikt).

Ook werd het tweetal verdacht van min of meer te zijn betrokken bij den zoogenaamden „Dörnbergschen opstand", die kort tevoren was uitgebroken. De vrijheer van Dörnberg, die na in Pruisischen dienst geweest te zijn, in dien van het koninkrijk Westfalen overging, deed in April 1809 een nog ontijdige poging tot opstand. Hij rukte met een paar duizend boeren op tegen Kassel, doch werd geslagen en vluchtte naar Bohemen. waar hij in een vrijkorps trad. Te Kassel werd hij wegens hoogverraad ter dood veroordeeld. Hij streed later mee in den vrijheidsoorlog van 1813, alsook bij Waterloo, en werd in 1815 Hannoveraansch generaal.

Hartmann hoorde al wat de meid tot dusver zei, zeer bedaard aan, doch wat nu volgde maakte hem onrustig. Margreta vertelde namelijk ook, hoe er een gerucht liep, dat de gevaarlijke vijand van keizer Napoleon, de vogelvrijverklaarde vrijheer

Von Stein, in deze streken was geweest. De politie had, zoo wist men zeker te zeggen, alles gedaan om hem in handen te krijgen, maar vergeefs. De vrijheer had, zei men, in Hartmanns huis een schuilplaats gevonden. Vandaar had hij alom het vuur van opstand tegen den Franschen keizer gestookt, en naar allen kant met diens vijanden geheime verbindingen onderhouden.

„En wie vertelt dat?" vroeg de boer.

„Ja," zei Margreta, „iedereen om zoo te zeggen. Ik wilde u maar waarschuwen."

De baas bedankte zijn trouwe dienstbode en bleef een oogenblik zitten, in diep nadenken verzonken. Hij wist maar al te wel, hoe gevaarlijk zulke geruchten waren in een tijd, waarin een enkel, onbedacht woord soms genoeg was, om iemand voor heel zijn leven ongelukkig te maken. Besluiteloos stond hij op, en deelde het gehoorde mee aan zijn vrouw.

De goede boerin werd bleek van schrik, terwijl zij haar man aanzag, die schouderophalend antwoord gaf. Blijkbaar zag ook hij de toekomst donker in. Alleen Jurgen behield goeden moed.

„Och," zei hij, „laat de menschen maar praten. Hoe minder men let op al dat gebabbel, des te eer houdt het op. En wie weet hoe tegen den tijd, dat de politie er van hoort, de zaken in het land al veranderd zijn. 't Is zoo'n woelige tijd."

(Slot volgt).

DE LAATSTE DAG VAN HET EERSTE JAAR.

Nog enkele dagen en het eerste jaar van de nieuwe eeuw is geëindigd. 't Is een jaar van veel merkwaardige gebeurtenissen en van veel teleurstelling geweest. De twintigste eeuw is geheel anders begonnen dan men zich — laat ons zeggen een jaar of tien geleden — voorstelde dat wel het geval wezen zou.

Hebben mijn lezers ook gevoeld hoe spoedig men een vervolgen eeuw, waar men zoo pas is uitgetreden, als een verouderd tijdperk beschouwt? 't Is of de negentiende eeuw reeds lang achter ons ligt en alsof toen veel dingen heel anders waren dan ze nu zijn. Het is geen inbeelding, maar werkelijkheid, dat elke eeuw haar eigen, haar kenmerkend karakter heeft. Wat het karakter der twintigste eeuw zal zijn, kan natuurlijk nog niemand zeggen, maar dat het anders zal wezen dan dat der negentiende, voelt ieder die slechts even doordent en rondom zich ziet. Mannen en vrouwen van meer gevestigden leeftijd (zij die in den engeren zin des woords mijn tijdgenooten zijn) zien zeer goed dat de jonge menschen van 1901 in vele opzichten heel anders zijn, heel andere aspiratiën hebben, dan wij waren en hadden toen we 20 à 25 jaar oud waren. De tijden zijn veranderd en niet allen kunnen er met evenveel recht bijvoegen: „en wij met hen." Wij begrijpen nu hoe onze ouders en grootouders in ons een geheel ander soort jongelui zagen dan zij eerst waren. Alleen kan men veilig aannemen dat het verschil tusschen de jonge menschen van 1901 en ons grooter is dan dat tusschen ons en ons voorgelacht was. Want één ding is zeker: de menschheid leeft voortdurend sneller.

De negentiende eeuw was de eeuw der uitvindingen,

misschien zal de twintigste die van verbeterde toepassing der uitvindingen zijn. In de eerste helft van de negentiende eeuw hebben de nieuwe uitvindingen het gelaat des aardrijks nog niet zoo geweldig veranderd. Wel kon men van grooten vooruitgang spreken wanneer men de aanvankelijke toepassing van de nieuwe uitvindingen met de oude methoden, in beider resultaten, vergeleek; maar toch had die toepassing nog niet zoo volslagen ommekeer in de publieke opinie op velerlei punten veroorzaakt als men thans ziet. Dat ligt natuurlijk daaraan dat vooral in de laatste vijf-en-twintig jaren de werktuigen, die de nieuwe uitvindingen in 't aanzijn riep, zoo met reuzenschreden in vervolmaking vooruitgegaan zijn.

Eerst in de laatste 20 jaren zijn de volken werkelijk elkander genaderd, wat de afstanden betreft. 't Was in mijn jeugd toch nog iets van eenige beteekenis als iemand den volgenden morgen uit Amsterdam naar Coblenz zou vertrekken. Dat is tegenwoordig nauwelijks der vermelding waard; ja 't komt thans niet eens zoo heel zelden voor dat iemand 's middags op zijn kantoor te Amsterdam aan zijn lieve vrouw, die met het gezin in Bussum is, telephoneert: „Wacht me niet met het middageten; ik heb geen tijd meer om thuis te komen, want ik moet even, vanavond nog, naar New-York. Dag lieveling; zoen de kinderen voor me.” Tegen 10 uur 's avonds gaat mijnheer per trein weg; den volgenden morgen 8 uur is hij in Londen, te 2 ure 's middags in Liverpool en zeven dagen later in New-York, om daar een of twee dagen te vertoeven voor zijn zaken en weer acht dagen later in Amsterdam terug te zijn. Onderwijl heeft hij zich gedurende die reis minder vermoeid dan iemand, die in een sneeuwjacht langs modderige of beijzelde straten van de Willemspoort naar de Linnaeusstraat wandelt.

Van zoo iets had men vóór 50 jaren nog geen denkbeeld ofschoon er toen ook spoorreinen en stoombooten waren. Toen was een reis naar New-York een ding, waar geen fatsoenlijk mensch op die manier toe overging. Ook had hij voor reis, zaken doen en terugreis op zijn minst acht weken noodig en hij maakte den overtocht met een boot, waarvan de eerste klas ingericht was op een wijze waarmede thans geen enkele tweede-klas passagier genoeg zou nemen. Een boot vervoerde toen nauwelijks 600 menschen, en nu zijn er meer dan 2000 aan boord. Toen was er één boot in de vaart tegen nu twintig.

Men kan dan ook de menschen beneden de 40 jaren oud wel met den vinger aanwijzen, die 't eventjes doen kunnen en nog nooit over de grenzen geweest zijn.

„We leven zooveel sneller!” is de algemeene opmerking — dikwijls de klacht — die men overal hooren kan. Dat is waar, maar het beteekent meer dan men zoo oppervlakkig vermoedt. De acht weken die men vóór 50 jaren noodig had om heen en terug New-York te gaan, zijn tot hoogstens twintig dagen ineengeperst. Maar toch moet in die twintig dagen hetzelfde als, ja veel meer gebeuren, dan in de vroegere acht weken. Vroeger zou mijnheer hoogstens een paar keer in zijn leven die reis gemaakt hebben; nu doet hij het acht of tien keer in 't jaar. Vroeger zou hij dus de eerste week van zijn aankomst besteed

hebben om de wereldstad in Amerika eens op zijn gemak te bezien. Thans is het een paar jaren geleden voorgekomen dat iemand in New-York aan zijn handelsvriend in Hamburg telegrafeerde: „Ik vertrek vanmiddag naar Hamburg; wacht mij bij aankomst der boot in hotel X.” Deze was op den bestemden tijd in 't hotel; de heeren dineerden samen, deden onderwijl hun zaken, en 's avonds vertrok de Amerikaan weer naar New-York. Hij was drie uren in Duitschland geweest. Behalve dat hij weken en weken uitwon, had het den Hamburger ook op zijn minst een geheele week bespaard, die hij aan andere zaken kon wijden, welke ook ieder voor zich zooveel vlugger gaan.

Dat gaat evenzoo in 't kleine. In mijn jeugd zat ik op kantoor een brief te schrijven en moest onderwijl een boodschap zenden. 'k Zond den knecht om den kruier te roepen. Tien minuten later kwam die hooren wat de boodschap was. Hij ging haar te voet bezorgen, moest antwoord wachten, maar vond mijnheer niet thuis. Daar was een uur mee verloren en eerst 's avonds kreeg ik antwoord of misschien den volgenden dag. Thans staat op mijn bureau een telephoon; 'k bel mijn vriend op en onmiddellijk is 't alsof hij bij me op kantoor zit. We spreken onze zaken af, en in twee minuten is alles afgeloopen en kunnen wij beiden aan andere zaken gaan. Even gemakkelijk kan ik in Amsterdam op mijn kantoor, zelfs zonder er voor op te staan, met een vriend in Parijs of Berlijn spreken en zaken doen binnen een half uur nadat het mij in de gedachte schoot. Wie zal narekenen hoe ontzaglijk veel tijd dat uitwint en hoeveel langer daardoor een voor den man van zaken een dag duurt dan vroeger het geval was?

Het voornaamste van dezen vooruitgang in snelheid is echter dat men daardoor over de geheele wereld veel meer met elkander in aanraking komt dan vroeger het geval was. Daardoor vermeerderd niet alleen de kennis, maar groeit ook de invloed die de verschillende menschen op elkaar hebben. Ge ontmoet *nooit* iemand, al is het ook slechts gedurende vijf minuten in uw geheele leven of die persoon heeft invloed op u, en gij hebt invloed op hem. Zeer dikwijls bemerken beide partijen daar niets van, maar niettemin ts dit zoo; en meer nog: soms komt het na jaren geheel buiten uw eigen toedoen voor den dag dat het zoo is. En door dien invloed van allerlei aard wijzigen zich de denkbeelden. Ook dat gaat dikwijls ongemerkt. Zelfs kan men zeggen dat de wijziging des te grondiger is naarmate men er zichzelf niet van bewust is. Wanneer men een denkbeeld heeft en zich precies weet te herinneren, toen en toen hoorde ik dat van dien en dien, dan ligt daarin meestal een bewijs dat men het zelf nog niet goed en grondig heeft; dat het met ons nog geen vleesch en bloed is geworden om zoo te zeggen. Maar wanneer zij die u jarenlang kennen opmerken dat ge vroeger op dat punt anders dacht en dat u doen voelen, en ge weet zelf niet van wien ge die nieuwe beschouwing hebt, dan is dat een teeken dat ge zelf zoo denkt.

De grenzen der banden zijn nagenoeg verdwenen. Dan vloeien ook de volken door elkaar. De verschillende inzichten en denkbeelden komen eerst in botsing met elkaar, maar vermengen zich daarna gaandeweg. Allerlei dingen worden internationaal.

Met opzet komt men van over de geheele wereld samen om een en dezelfde zaak met eikander te bespreken en dezelfde maatregelen voor of tegen die zaak te nemen. En zoo wijzigen zich de inzichten bij alle beschaafde volken.

Daarin zit wellicht evenveel nadeel als voordeel. Het internationale ontfaard niet moeielijk in antinationaliteit. Het eigenaardige van elk ras kan daardoor licht verdwijnen. Met de hoekigheid der eigen denkbeelden vergaat niet zelden ook de kracht er van. Ten slotte zal die ineenvloeiing der verschillende volken de verschijning van het antichristelijke wereldrijk voorbereiden. Maar ook het goede dat de verschillende natiën hebben, wordt op die wijze gemeen goed. En geen tijd is er geweest waarin, naast de antichristelijke denkeelden, ook de beginselen des christendoms zich zoo ruim baan gemaakt zagen. Eene menschheid heeft God geschapen. Babels torenbouw heeft haar in volken gesplitst. De eenheid der menschheid onder één Hoofd is het einddoel. En daartegenover zal aan het einde onzer bedeefting staan, niet de eenheid, maar de tijdelijke vereeniging van allen, die, uit de ware menschheid zich afscheidende, het koninkrijk van Satan vormen. Zoo blijven slechts twee kampen over, waartusschen, eindelijk de worsteling op leven en dood zal plaats grijpen. De Christen weet niet met welken einduitslag.

In die tijd nog verre? We zien hem bij den dag meer voorbereiden en naderkomen. De moderne beschaving klimt naar haar toppunt. De ongerechtigheid vermenigvuldigt zich. o Behoeft men er niet bij te voegen: daarom verhoudt de liefde van velen!

Maar geen nood! Laat ons gemoedigd dat eerste jaar van de nieuwe eeuw eindigen, ook al zien we het onrecht en allerlei gruwel driester dan ooit den kop opsteken en schijnbaar de overwinning behalen. Hij die de aarde tot zijn voetbank heeft en voor wien hare bewoners als sprinkhanen zijn, blijft regeeren.

Alles wat er gruwelijk, rondom ons gebeurt, roept ons bij vernieuwing deze woorden onzes Heilands toe: „Als gij deze dingen ziet, zoo heft uwe hoofden op wetende dat uwe verlossing nabij is!”

Zijn wij bereid voor zijne wederkomst?

W.

AFSCHAFFING VAN STERKEN DRANK.

Een studie, tevens verdediging,

(Vervolg).

Ten slotte wijs ik op den invloed dien de alcohol oefent op de misdadigheid.

Zeer oppervlakkige beschouwing leert u reeds die invloed kennen.

De dronkaard die zijn gezin verwaarloost, vrouw en kinderen mishandelt, zijn geld niet thuis brengt, maar in café of kroeg, zichzelf verdierlijkt en andere mee ongelukkig maakt, die zijn kinderen reeds voor hun gebocerte het erfelijk gif in de aderen stort, die alle wetten van zedelijkheid en orde overtreedt, het huwelijk schendt, de eigendom niet eert, in zijn dronkemanswaanzen de hand aan andere, soms zelfs aan zichzelf slaat, is een levend, een overtuigend pleidooi voor de afschaffing.

Op kermissen en Hartjesdagen is de drank recht thuis.

Dr. A. Baer zegt in een zijner rapporten dat van de 32.837 gevangenen in Duitschland, binnen zeker tijdsverloop veroordeeld, ten oorzake van doodslag, mishandeling en vergripen tegen de goede zeden, 60%, dus ongeveer 20.000 tot de drinkers behoorden.

Otto Lang rechter te Zürich zegt, dat van 129 veroordeelden voor 't kantongerecht te Zürich wegens mishandeling in 1891, hun daad hebben gepleegd:

18 op Zaterdag, 60 op Zondag, 22 op Maandag, 25 in den nacht der andere dagen, 4 op andere dagen zelf.

Nu wordt Zaterdags, Zondags en Maandags (Maandaghouders!!) de meeste alcohol gebruikt.

't Is één voorbeeld uit vele.

Nu zou ik uit de Heilige Schrift gemakkelijk kunnen aantoonen dat afschaffing weliswaar niet geboden, maar ook nergens afgekeurd wordt, dat misbruik van sterken drank zeer stellig gewraakt en gestraft wordt, maar daarvan kan ieder zich bij aandachtige lezing van den Bijbel zelf overtuigen, alleen wil ik nog zeggen waarom aansluiting bij enige vereeniging gewenscht kan wezen.

Men kan tweeërlei standpunt innemen. Dat van Kain, en zeggen: „Ben ik mijn broeders hoeder? laat ieder voor zichzelf zorgen en God voor allen.” Men kan trachten zich te onttrekken aan den band, die God tusschen alle menschen heeft gelegd en bewezen dat we alle als losse individuen, als korrels zand naast elkaar voortleven.

Doch ook een ander standpunt is mogelijk, en noodzakelijk als men zich gevoelt deel der menschheid geloovende dat alle leden medelijden als één lid lijdt; men kan weten geroepen te zijn zooveel mogelijk alle ellende uit deze wereld weg te helpen nemen, zelfs met eenige schijnbare opoffering van eigen lust, welke opoffering later nog in eigen belang zal blijken geweest te zijn.

Waar drankwetten en hooge accijnzen blijken weinig of niet te baten, daar werke men met woord en voorbeeld en samenwerking geeft kracht.

Waar die samenwerking krachtig is, moet ook de machtige alcohol de vlucht nemen.

Noorwegen getuigt het, waar het hoofdelijk gebruik in weinige jaren van 16 tot 3 Liter daalde.

Ook Amerika is een schoon voorbeeld waar in fele plaatsen bij volksstemming de kroegen zijn avgeschafft.

De menschen zagen in dat de sterke drank hen ongelukkig maakt, armoeda brengt, al kenden ze niet de statistiek, als wij, waaruit blijkt dat in ons land f 80.000 000 aan drank en f 75.000.000 aan brood bestezdt wordt. Honderdduizende H. L. rogge en gerst worden nu misbruikt in de jeneverstokerijen.

Reeds de Prediker leert dat twee sterker zijn dan een en ons spraakgebruik zegt dat vele handen licht werk maken. In aansluiting licht kracht. Zedelijk en ook financieel zijn krachtige goed georganiseerde vereenigingen oneindig sterker dan alleenstaande personen. Goed voorgaan doet goed volgen. En iemand die zelf niets gebruikt zal sterker staan als hij den misbruiker weer op den rechten weg wil helpen. Zwakke karakters zullen in uw goed voorgaan steun vinden.

„Als ik mijn broeder erger, zal ik in der eeuwig-

heid geen vleesch eten" zegt de heilige apostel Paulus, daarmede niet meenende, als mijn broeder het zoo akelig vindt of 't onfatsoenlijk acht dat ik vleesch eet, en zich dus geërgerd voelt, neen het gaat hier over afgodenoffer, nu zou een zwakke broeder, ziende dat Paulus afgodenoffer at, allicht zeggen ziet een Paulus eet er ook van, het zal dus wel goed zijn, ik doe het dus ook maar; en ofschoon hij volstrekt niet in eigen geweten ten volle overtnigd is, zal hij mede-eten en 't zal hem tot zonde worden.

„Eet al wat in het vleeschhuis verkocht wordt . . . , maar als iemand tot u zegt: Dat is afgodenoffer; eet het niet, om dergenen wil, die u dat te kennen geeft en om des gewetens wil. Doch ik zeg om het geweten, niet van u zelve, maar der anderen.” 1 Cor. 10:28.

Zoo staat het ook met het gebruik van sterken drank, zoo kan ook die onthouding plicht van den Christen zijn om des gewetens wil van anderen.

DE SPHINX VAN GHIZEH.

Wie kent niet de fijne gravure, naar de schilderij van Olivier Merson, „*Le Répos en Egypte*”, zoo aangrijpend schoon van conceptie als prachtig uitgevoerd, op het doek en door het stift? Naar de aanwijzing des engels, is Jozef, mét het Kindeke en zijn moeder, naar Egypte gevlucht, en, nabij Babloen, zijn zij door den avond overvallen, zoodat nog weer een nacht in de woestijn moet worden doorgebracht. Voor Maria en het Kind heeft Jozef een rustplaats gevonden tegen de borst van den Sphinx; waarna hijzelf zich heeft neergelegd, leunende op zijn arm en met zijn *burnous* bedekt, op het zand, bij een klein vuur, welks rook, door geen windtochtje bewogen, hoog opstijgt; terwijl zijn ezel, aan het zadel vastgebonden, een grasscheut of distel zoekt tot voedsel. Hoorbaar bijna is de nachtelijke stilte in de grauwe woestijn, en geheel de teekening is getrouw naar het leven; indrukwekkend boven beschrijving.

De glorie echter der schilderij is de Sphinx; het gelaat door het licht der opkomende maan verlicht en bezielde, en waakzaam, beschermend, vreugdevol nederblikkende op Maria, die van vermoedheid in slaap is gevallen, met het Kindeke op haar knieën. Alles slaapt; allen slapen. Slechts niet de Sphinx, en niet het Kindeke, dat hem schijnt toe te roepen: „Ik ben het, die komen zou,” terwijl de Sphinx schijnt te antwoorden: „Ja, lang Verwachte, nu geopenbaard; Hallelujah!”

Onwillekeurig had ik die schilderij in mijn gedachten voor mij toen ik nederzat voor den werkelijken Sphinx. Doch één blik op dezen was voldoende om de ideale voorstelling in de realiteit te zien verdwijnen. Mersons teekening zal altijd schoon blijven; maar *de* Sphinx is anders dan door hem werd op het doek gebracht.

Wonderlijk is de Sphinx: Een steenrots der woestijn, behouwen tot een liggenden leeuw met het hoofd van een man; een colossus, van 170 voet lang en 65 voet hoog; met het gelaat, van echt Afrikaansche type, naar het Oosten gekeerd; met ooren als vleugelen, en zijn leeuwenpooten

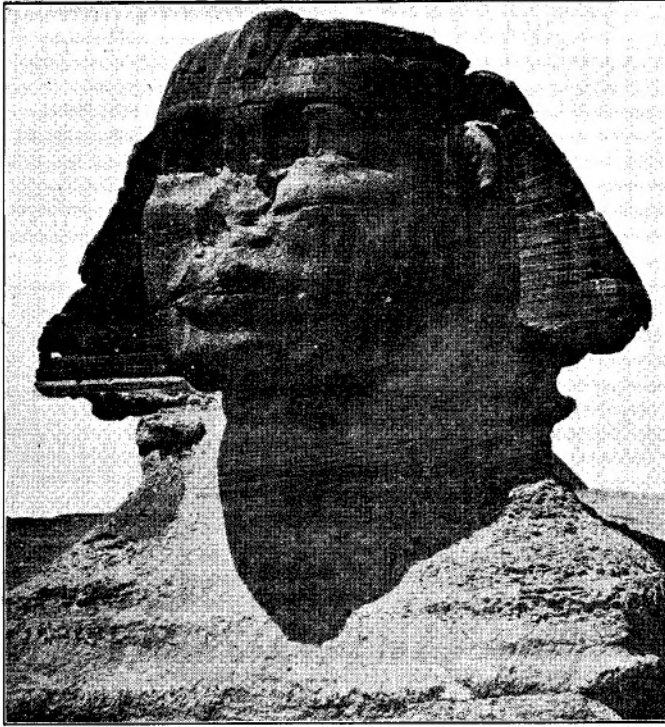
rustig uitgestrekt. Noemen de Arabieren thans den Sphinx, (misvormd als zijn aangezicht werd door Arabische beeldstormers, en nog steeds meer wordt onder de handen van backsheesh-hongerige Beduinen, ten gerieve der Vandalen onzer eeuw, de toeristen), *ABU HOL*, de „*Vader der Verschrikking*”, — in de dagen zijner glorie; het hoofd gesierd met den koninklijken diadeem; het gelaat kunstig gepolijst, gekleurd, en met een langen haard; was er niets verschrikkends aan het kunstgewrocht, gelijk, trouwens, ook nu niet. De gelaatstrekken drukken kracht en toch zachtheid uit; en, bovenal, „*verwachting*”. Vóór den Sphinx zijn de ruïnen van een tempel; en om hem heen zal een amphitheater geweest zijn. En, nog meer dan bij de Pyramiden, hoe langer men op dit monument der vroege eeuwen staart, zoo meer wordt men er door aangetrokken. Al was het alleen maar omdat,

„Nations have fallen round him, but he stands;
Dynasties came and went, but he went not.
He saw the Faraoh's and the Shepherd kings,
Chariot and horsemen in their dread array,
Cambyses, Alexander, Anthony,
The host of Standards, and the Eagle wings,
Whom to his ruinous sorrow Egypt drew.
He saw, and he forgot.”

Naar verhaald wordt, kwamen, in oude tijden, velen den Sphinx, des morgens vroeg, wanneer de eerste stralen der zon zijn gelaat verlichtten, als orakel raadplegen, in volle verwachting dat elke vraag, hem voorgelegd, betrouwbaar door hem beantwoord zou worden. Op een rotsblok van zijn geheimzinnigen, tot ruïne vervallen, tempel, neergezeten, gevoelt men zich gedrongen ook thans vraag op vraag tot hem te richten. Bijv.: „Door wien hij uit de rots werd uitgehouwen, en wanneer? Op bevel van een koning, lang vóór Menes; dus, — volgens Egyptologen, ongeveer 6000 of 7000 jaren geleden, óf veel later? Of het waar is, wat een tablet, gevonden aan den voet der meest zuidelijke van de kleine pyramiden van Ghizeh, gezegd wordt te vermelden, dat Cheops, die de groote Pyramide bouwde, hem, toen ter tijd reeds zeer oud en beschadigd, heeft doen herstellen? Ook, of het waar is, wat het inschrift, op een tablet van graniet, 14 voet hoog en 7 voet breed, tusschen zijn uitgestrekte pooten meldt, dat Thotmes IV, 1533 vóór A.D., hem, half onder het zand bedolven, heeft laten uitgraven, gelijk hem door den god *Horem-khu* (de Sphinx zelf), in den droom verzocht zou zijn? In één woord: Of *hijzelf* beweert, gelijk anderen het in zijn naam doen, dat hij reeds 6000 of 7000 jaar oud is, en dus of *hijzelf* zich aandient als een getuige tegen de chronologie des Bijbels? Voorts: wie, of wat, hij voorstelt? De Nijl in haar vruchtbaarmakende kracht; óf een der Egyptische goden; óf dat hijzelf een god, „*neb*”, zou zijn? Ook: wat Abraham van hem dacht; hoe Jozef over hem oordeelde; of Mozes en Aäron hem opmerkzaamheid schonken; of Jeremiah in zijne nabijheid heeft vertoefd; of . . . .?”

Doch de Sphinx opent den mond niet tot spreken. Toch is het of zijn lippen, gebroken als zij zijn, en

DE SPHINX VAN GHIZEH.

de uitdrukking van zijn gelaat, in woorden vertolkt, ernstig, nadrukkelijk zeggen: „Ik heb Egypteland gekend, in zijn bloei en in zijn verval... Ik geef getuigenis aan de letterlijke vervulling der voorspelling, door Israels profeten over Egypte gedaan, toen het nog een machtig koninkrijk was, dat vreemden over het land zouden heerschen en het, tot het uiterste, zouden vernederen... Onwaar is het, dat *ik*, door mijn bestaan reeds, den Bijbel zou weerspreken... In geen land ter wereld, buiten Palestina, wordt, door ieder monument der oudheid, wél beschouwd en goed verstaan, de Bijbel zóo bevestigd als hier; en de letterlijke vervulling der profetieën over Egypte, is een der krachtigste en onomstootbare bewijzen voor den Goddelijken oorsprong dier Schrift... En waar ik de aangekondigde oordeelen heb zien komen, daar blijf ik uitzien naar het Oosten, vanwaar, naar het woord dier profetieën, het heil nog dagen moet, bepaaldelijk ook voor Egypteland... De afgoden moeten vergaan; maar de Heere, de God Israels leeft. Zijn woord komt zeker. Hij zelf komt haastelijk...”

(Uit LION CACHLT, „*Het land mijner vaders.*”)

VAN PUNTEN EN KOMMA'S.

We kregen jaren geleden eens een brief van iemand, die ongeveer dit schreef:

„Van die leesteekens begrijp ik zoowat niets, Kunt u mij niet eens uitleggen, waar een punt en waar een komma moet staan?”

Misschien zijn er meer mensen die 't konden

vragen. Soms schijnt het, als beschouwde men al die teekens als de suiker en de kaneel, die over den koek worden gestrooid. Hier en daar en overal wat. Soms ook schijnt men te meenen, dat al die teekens louter weelde zijn en te veel inkt kosten. Dus laat men ze maar geheel weg.

In zeer oude tijden had men geen leesteekens; het oude Hebreuwsch kent ze niet, en in het Grieksch zijn er niet veel. Toch begonnen de Joden mettertijd wel te merken, dat het lastig was niet te kunnen zien, waar het eene eindigde, het andere begon. Zoo ging het meer volken. Allengs werden in de talen de teekens ingevoerd, en thans worden ze alom gebruikt, onmisbaar geacht. De hoeveelheid leesteekens is echter niet overal dezelfde. Evenmin neemt elk schrijver voor 't gebruik van elke soort dezelfde maatstaf. De een zet veel meer komma's enz. dan de ander. Dit geldt ook voor de verschillende talen. Het Engelsch bv. gebruikt meer komma's dan wij.

Het is onmogelijk ten dezen regels te geven die beslist doorgaan voor alle gevallen, en waaraan elk zich te houden heeft.

De bedoeling van punten en komma's enz. is *verduidelijking van den zin, voorkoming van misverstand.*

Nu vindt natuurlijk de een veel eer dan de ander dat het al duidelijk is; waar de een voor misverstand vreest, ziet de ander geen 't minste gevaar. Deze schrijver houdt er van af te deelen, de ander is meer voor samenvoegen, enz.

Uit dat al volgt, als gezegd, dat verschil bestaat in het aantal teekens dat A gebruikt bij dat van B.

De hoofdzaak is dat de duidelijkheid worde verkregen, die noodig is tot recht verstand van den zin.

Hieruit nu volgt:

1. Dat *elke volzin* van den volgenden is te scheiden door een teeken dat aanwijst: hier is het rustpunt.

Dus een . een ? of een !

In den laatsten tijd komt het voor dat schrijvers ook deelen van zinnen door punten scheiden bijv. „Hij vreesde den Heer.” „Zijn kinderen desgelijks.” O. a. in het nieuwe boek „Gods kinderen van Ur” door ds. Feringa vindt men zulke zinnen. Dit is echter af te keuren. Want het verbreekt wat bijeen behoort, is vaak zeer onduidelijk, en leest dikwijls zeer zonderling en onwelluidend. We zijn geen voorstanders van ellenlange zinnen. Doch lo. kan men door ; afdeelen zonder het verband te breken; 2o. moet wie goed schrijven wil zulke lange volzinnen niet gebruiken.

2. Een . dient om de deelen van een volzin te scheiden, b. v., Hij eet, drinkt, slaapt en anders niet.

De fout van velen is, dat zij de komma gebruiken waar die niet behoort, zoo midden in het zinsdeel. Als ik zeg: Hij droeg een jas en een vest, dan is achter „jas” geen komma te plaatsen, wijl die overtollig zou wezen.

Nu moet men zich echter wachten voor een

andere fout, die vele „deskundigen” begaan, nl. het steeds weglaten van de komma vóór het woordje *en*. „Het land was laag, en het water liep er vaak over.”

In dezen zin en dergelijke *moet* een komma staan. Laat men die weg, dan krijgt men heel dikwijls zeer dubbelzinnige, ja dwaze zinnen, voor wie 't er uit lezen wil; in alle geval onduidelijke. Daarom is 't goed die komma maar altoos te zetten. Voor het overige bestaat er in het gebruik der komma's zekere vrijheid. Neem b.v. dezen zin:

„Wij wandelden bij mooi weer naar den heuvel, die achter ons huis nabij het bosch ligt. Wij dachten eerst daar op zulk een schoon punt een poos te blijven, doch wijl de lucht be'rok keerden we terug. Morgen bij gunstig weder hopen we zoo mogelijk het tochtje te hervatten.”

Zoo als deze zin nu met komma's is bedceeld, kan het.

Maar het kan ook zoo:

„Wij wandelden, bij mooi weer, naar den heuvel, die achter ons huis, nabij het bosch, ligt. Wij dachten eerst, daar, op zulk een schoon punt, een poos te blijven, doch, wijl de lucht be'rok, keerden we terug. Morgen, bij gunstig weder, hopen we, zoo mogelijk, het tochtje te hervatten.”

Het kan ook nog anders; ieder neme de proef. Maar komma's te zetten b.v. tusschen *naar* en *den*, of tusschen *poos* en *te*, dat gaat niet.

3. Een ; dient om die deelen der zinnen, waarvan het verband niet nauw is te scheiden.

't Is een middending tusschen . en . b.v.:

Wij vertrokken nog dienzelfden dag; onze vrienden bleven nog een poos.

4. Met het teeken : (dubbele punt) kan iemand licht in de war raken, door te meenen dat het den dienst doet van twee punten. Dit is niet zoo.

Het dubbele punt duidt aan, dat wat volgt verklaring, uitbreiding is van het voorgaande.

1 God sprak: *Daar zij licht.*

2 Zie hier vruchten: *appelen, peren, druiven.*

3 Hij ging daar wonen: *'t Was een mooi land,*

De geursiveerde woorden zeggen:

in nr. 1 wat God sprak.

„ „ 2 welke de vruchten zijn.

„ „ 3 de reden waarom hij daar ging wonen.

5. Het ! (uitroopteeken) dient volgens de gewone leer tevens als „aanspraakteeken”. Men zou dus aan het hoofd van een brief b.v. dienen te schrijven: „Mijnheer!”, „Geachte Vrienden!” enz. Velen echter doen het eenvoudiger, en wel met een komma. Feitelijk is hier wel wat tegen te zeggen, doch het gebruik doet in dezen veel af.

6. Bij het ? (vraagteeken) lette men er wel op, dat dit alleen te schrijven is achter rechtstreeksche vragen d. w. z. als men de vraag letterlijk geeft, b.v.

„Hoe vaart U?”

„Is dat zoo?”

Maar als ik zeg:

Ik vraag, hoe u vaart.

Hij vroeg of 't zoo is.

dan komen geen vraagteekens te pas.

7. Allerlei dat buiten het eigenlijk zinsverband staat en toch dient geweten plaatst men tusschen ( ). Tegenwoordig zijn daartoe ook veelal — — dienstig. Deze nieuwe manier bevordert echter de duidelijkheid niet.

De beteekenis van rustteekens als _____ of . . . . . is duidelijk; ze veel te gebruiken is af te raden.

Eenzoo min verkieselijk is het veelvuldig gebruik van onderstreepte woorden. De drukker gebruikt voor dezulke een andere letter, en de woorden zijn dan *cursief* gedrukt.

Nu is dat natuurlijk vaak noodig ter wille van 't recht begrip, voor den nadruk. Maar overal waar de lezer zelf geacht kan worden in staat te zijn, de bedoeling juist te vatten cursiveere men niet. Vooral in gedichten is het te vermijden. Er is niets poëtisch in.

Het plaatsens van leestekens is volstrekt niet zoo moeilijk als men veelal denkt. Het eischt alleen oordeel, nadenken, en voorts zekere vrijheid van beweging. We zeiden dat reeds. De een zal bv. een uitroopteeken plaatsens, waar de ander een punt zet. Zeker bekend schrijver werkt veel met ; andere gebruiken die zelden, enz.

Doch dat de lee-steekens niet zijn te missen blijkt bv. uit het volgende:

„Jan mijn broer Kees de knecht en ik verrichten het werk dat valt niet moeilijk in den regel vader toch helpt ook mee eendracht maakt macht zocals men weet.”

Of nu vijf of drie personen 't werk doen is hier niet uit te maken, en de rest is duister.

Dat de *plaatsing* van komma's groot verschil levert, bewijzen de, velen bekende zinnen.

„Laurens Koster, niet Guttenberg vond de boekdrnkunst uit.”

„Tot arbeid, geenszins tot lediggang is de mensch geschapen.”

In beide zinnen kan men door verplaatsing van de komma de beteekenis geheel veranderen.

Nog sterker is dit:

„Een boer had een varken. En de moeder van den boer was ook de vader van het varken.”

De lezer zal dit „varken” wel willen „wasschen.”

* * *

Voorts kan wie na dit al nog niet recht in de zaak thuis is, zich voortreffelijk oefenen door bij het lezen van een goed schrijver b. v. Nicolaas Beets op de teekens te letten. D. w. z. zich telkens af te vragen: waarom wordt hier nu dit of dat teeken gebruikt? Deze wijze van doen moge tijdroevend schijnen maar zij leidt toch langs den kortsten weg tot het doel.

NACHTAVONTUUR.

De straatlantaarn voor mijn huis straalde een wazig licht in mijn kamer. De takken van de boomen wierpen grillige schaduwen tegen mijne ramen, tegen de ruiten kletterde de regen. Verder was 't doodstil. De nachtelijke stilte van een onzer grachten, slechts even verbroken door den regelmatigen stap van een politieagent of vlug, hard klinkend geloop van den laat-naar-huis gaander. Tegen mijne gewoonte lag ik wakker.

Een der stadsklokken begon te spelen, toen dreunden twee slagen: twee uur.

Plotseling hoor ik een zacht gekrabbel achter het behang vlak naast mijn ledikant, toen een geluid alsof er iets dicht langs het papier viel, even later zacht getrippel over mijn zeil, ten slotte geknaag aan een grooten koffer.

Een muisje was gekomen om mij gezelschap te houden, mij afleiding te bezorgen in mijn verveling.

Ik neem de twee lucifersdoosjes, ik heb er altijd één in reserve, van den blaker, slinger ze na mekaar, op goed geluk in de richting van den koffer. 't Geknaag houdt op. Geeuwend keer ik me om, tracht te slapen. Daar begint 't weer, eerst zacht geknaag, een zacht tikken met den langen staart op den grond, vervolgens een excursie door de kamer.

In spanning volg ik het geluid, dat nadert, dat voor mijn ledikant ophoudt. Dat wordt te familiaar van aard. Ik spring 't bed uit. Haastig trippelt de muis weg, verbergt zich krabbelend achter het behang, verdwijnt spoorloos.

Nu ga ik naar de nachttafel, om lucifers te zoeken; niets te vinden; naar de tafel — geen lucifers. Ik herinnerde me dat ik de doosjes als projectielen gebruikt heb.

Op handen en voeten kruip ik over het zeil met de handen groote bogen beschrijvend. Zoo bereik ik den koffer, waar mijn rechterhand een der doosjes ontmoet.

Maar wat ruikt het daar vies in de buurt. Er staat zeker een muis boven aarde en de familie is gekomen om haar de laatste eer te bewijzen.

Naar het gaslicht gaande, strijk ik een lucifer af. Ik ontsteek het gasgloeilicht. Mijn oogleden dik en zwaar van slaap knippen onaangenaam in het schelle licht.

Ik besluit, nu toch in de rust gestoord, de oorzaak van mijn ellende, het muisje dat boven aarde staat, op te zoeken.

Ik onderzoek den koffer van boven tot onder. Natuurlijk is er niets te vinden. Dan zal ik me op de levenden wreken. Met mijn fietspomp prik ik nijdig in ieder verhevenheidje dat ik aan het behang bemerk. 't Zal blijken of de jacht resultaten heeft opgeleverd.

De klok slaat drie uur. Slaperig, uit mijn humeur kruip ik weer in bed, de fietspomp als wapen naast mijn kussen.

Ik ga lekker liggen, de dekens hoog in den hals. Nu lig ik echt rustig en ik zal inslapen. Alles blijft stil. Alleen de regen klettert.

Plotseling voel ik gekrabbel op mijn hoofd. Ik spring overeind, sla om me heen en ook op mijn eigen kruin.

Natuurlijk is het gekrabbel opgehouden zoodra ik overeind ging zitten. Ten einde raad trek ik een

zakdoek als pruik over mijn hoofd en wacht de dingen, die ik voel dat komen zullen.

Nauwelijks lig ik weer, of de muis keert terug en begint een vliegend galop rond mijn dubbele kruin. Dat wordt toch heusch te kras. Weer vlieg ik op, nu recht overeind staand. Ik ontsteek een waxine-lichtje en zin op moord.

Ondertusschen is het alweer een half uurtje later geworden. De muis schijnt niet aan slapen te denken. Wellicht zat het vlammetje haar van verdere wandelingen op mijn terrein terughouden. Werkelijk ik sluimer in, om tegen zes uur wakker te schrikken.

't Schemert al. 't Is juist licht genoeg om de voorwerpen in de kamer flauw te kunnen onderscheiden. Ik kijk eens rond, natuurlijk het hoofd vol muizenissen. Ik behoef niet lang te zoeken. Op mijn Engelsch hemd — 't was Zaterdag op Zondagnacht, dus 't overhemd was schoon, mooi gestreken, glimmend — dat over de stoelleuning hangt, zit de muis. Op de achterpooten gezeten draait zij, de voorpooten in de hoogte, de neus in de lucht, werkelijk als 'n gek in de rondte.

„Wat voer je uit, 'k geef geen bals op mijn slaapkamer!” zeg ik onwillig. De muis stoort zich er al heel weinig aan.

Maar ik heb me gewapend. Naast me staat een sjambok, cadeautje van een gerepatrieerd Hollandsch Afrikaander, en een sabel, afgekeurd door Van Humbek.

Voorzichtig buig ik voorover. Suizend doorklieft de sabel de lucht. De mooie parelmoere knoopjes van mijn glimmend gestreken Engelsch hemd spatten in tweeën. Kokend van woede spring ik op mijn vloer-kleedje en begin een dolle jacht door de kamer, overal misslaand. Daar kruipt de muis achter mijn waschkom, die ik als valstrik vol water op den grond gezet had. Nu zal ik haar omsingelen. In de rechterhand de sjambok, in de linker de sabel. Stoot toe! Sabel en sjambok raken elkaar. De muis is verdwenen. „Je lijkt De Wet wel” roep ik haar bewonderend na. Ik kies de wijste partij en kruip weer in bed; de dekens over mijn hoofd trekkend en val in slaap. Tegen zeven uur ontwaak ik weer. 't Eerste wat ik doe, is zooals vanzelf spreekt de muis zoeken. 't Lieve beest zit aan mijn voeteneind op den rand van mijn ledikant. Nu of nooit.

Onverwacht sla ik met mijn sjambok. De muis kruipt tusschen de dekens. Ik begin de dekens te kneden, til daarna heel voorzichtig een slip op, de muis, ongedeed, kruipt tusschen het ledikant en de matras en is spoorloos verdwenen. Ik sta op, ga me aankleeden. Op mijn waschtafel ligt een bos pluizen. Het vaasje met bloemen op tafel is in beklagenswaardigen toestand. Bovendien heeft de muis nog alom zwarte ronde sporen harer tegenwoordigheid achtergelaten, óók op mijn Engelsch hemd.

Ik ben nog bezig dit te schrijven, als het dienstmeisje aantikt aan de deur van mijn werkkamer.

„Binne!” roep ik.

„Gunst meheer!” zegt ze verschrikt, „der leit 'n dooic muis op uw matras!”

S. J. E.

WAT IS TIJD?

(EEN LEVENSVRAAG).

I.

Aan den oude vroeg ik 't
 In ervaring wijs,
 Met gegroefde rimp'len
 En van haren grijs,

„t Is des levens weefsel,”
 Sprak hij, „o vertel,
 't Al wat jong en blij is,
 Ieder weve 't wel.”

II.

Voorgeslachten vroeg ik 't
 Bloeiend lang voorheen,
 Wijzen die eens leerden,
 Krijgeren die streên.

Uit de somb're graven
 Klonk een dof gerucht:
 „Van der tijden zaaisel
 Oogst men hier de vrucht.”

III.

'k Vroeg 't een stervend zondaar,
 Eer voorgoed de dood,
 Licht en vreugde roovend,
 Straks hem de oogen sloot.

„Tijd”, zoo sprak hij grinnig,
 „t Is, leer 't wel verstaan,
 Wat ik heb verloren.
 Wee mij!” — 't was gédaan.

IV.

'k Vroeg het een verloorne,
 Geest uit Hades' kluis,
 Met een kreet als nimmer
 Meer in 't oor mij ruisch'

Klonk het: „t Is een druppel,
 't Is een stoffe, een niet,
 Bij een zee van jaren,
 Eindeloos verschiet.”

V.

'k Sprak tot 't onbezielde:
 Tot de naald die wijst
 Hoe onze uren spoeden
 Van waar 't zonlicht rijst.

't Klonk: „Gelijk ze komen,
 Vlieden de uren snel.
 Tijd is 't pad ten hemel,
 Of de weg ter hel.”

VI.

Tot den Tijd zelf richtte ik
 Ontevrêe mijn vraag,
 Maar, niet hoorend, joeg hij,
 Als een stormwindvlaag,

Op de wolken zwevend,
 Voort door 't noodgetij,
 En zijn rossen, snuivend,
 Bliksemde voorbij!

VII.

'k Vroeg in 't eind mijn Bijbel,
 Doch hij zei alleen:
 „t Heden is het uwe,
 Graaf niet in 't verleên;

Hoop niet op de toekomst,
 Hier bereid uw lot.
 In de kracht des Eeuw'gen;
 't And're laat aan God.”

* * *

Den sterken Engel vroeg ik, die zal staan,
 Op land en zee, als land en zee vergaan,
 En 't klonk me als 't eind van alle rouw en pijn:
 „Bij God die leeft, daar zal geen tijd meer zijn!”
 A. J. HOOGENBIRK.

MIN-CHRISTELIJKE CHRISTENMANIEREN.

Een bezwaar dat vele Christenen hebben tegen het lezen van romans (men zie b. v. P. Huets: Romanlectuur) is dat dikwijls in deze boeken niet alleen alledaagsche toestanden geschetst worden, maar ook als wezenlijk gebeurd een tafereel wordt opgehangen van de innerlijkste roerselen van 's menschen hart, zonder dat de schrijver weet of hij waarheid vertelt, ja dikwijls terwijl hij 't zelf slechts bedacht heeft. En men moet toegeven: er ligt veel waars in de bedenking dat het niet tepas komt aan gefingeerde personen gebeden op de lippen te leggen die nooit uitgesproken zijn; daar is het gebed te ernstig en te heilig voor.

Dat is ook een der gewigtigste bezwaren tegen het tooneel, dat de tooneelspeler niet alleen andere personen voorstelt, maar de heiligste verrichtingen moet plegen *als spel*.

Er zal wel geen nauwgezet Christen gevonden worden, wiens oordeel op dit punt van dat zijner broederen en zusteren afwijkt. Zeker zal men vergeefs zoeken naar een Christelijk tijdschrift, dat de hierboven beschreven practijken aanbeveelt of in bescherming neemt.

Toch is er niet zelden, helaas, nog groot verschil ook op dit punt tusschen leer en leven. We herinneren ons een anecdote van 't geen eens bij een kerstfeestviering gebeurde. Een hoofdonderwijzer, ook Zondagsschoolonderwijzer, een zeer bekend kinderschrijver, verhaalde bij den kerstboom een geschiedenis, zoo boeiend dat de bestuurderen der school, Godvreezende eenvoudige boeren, hun tranen en snikken niet konden inhouden. Dat hinderde hem en leidde zijn aandacht af. Eindelijk keerde hij zich om en sprak met gedempte stem tot de bewogen bestuurders: „Zit daar toch niet zoo te huilen; er is immers geen woord van gebeurd!”

Een ander voorbeeld. In den laatsten tijd is er ernstige twijfel gerezen of al de roerende bekeerings-

geschiedenissen uit de heidenwereld wel gebeurd zijn. Men is gaan onderzoeken. En ziet, gaandeweg is gebleken, dat men veel van die histories volstrekt niet vertrouwen kan. Er zijn „Christelijke fabrikanten” van bekeeringsgeschiedenissen. Naam, dag en plaats worden precies genoemd, maar er is geen woord van waar! Dat heeft reeds een gevoelig wantrouwen doen ontstaan in al dien vromen ijver voor de zaak der Zending. Evenzoo staat het met veel verhalen, vooral in Engeland uitgebreid, waardoor menschen van allerlei zonden moeten teruggeworpen worden. De menschen, die in Engeland op Zondag uit varen zijn gegaan en daarbij verdronken, zijn ontelbaar. En de Engelschen weten precies dat zulks gebeurde omdat God hen in hun zonden liet sterven. Maar met geen tien percent van al die rampzaligen is 't anders gebeurd dan in de gedachten van den „Christen”, die op deze wijze God een handje dacht te helpen in de bekeering van zondaren.

't Is recht treurig dat men zulke manieren ook onder de Nederlandsche Christenen aantreft. Een voorbeeld van nog jongen datum ligt, terwijl we dit schrijven, voor ons, te erg om het te verzwijgen en er niet openlijk tegen te waarschuwen. Te erger, omdat hier niet eens het doel is (al wordt het averechts nagejaagd) om de menschen tot God te brengen; maar niets anders dan heel gewone reclame en geldmakerij beoogd wordt.

Men oordeele.

In het tijdschrift „Timotheus,” geïllustreerd weekblad, het No. van 5 October 1901, vindt men een tamelijk mooie plaat, die een geheele bladzijde beslaat, voorstellende een jong officier, die op het terras van een fraaie villa aan een jong, schoon, uit ziekte herstellend meisje een bezoek brengt en oogenschijnlijk het hof maakt. Een aardig tafereeltje. Maar het bijschrift! „Terug in 't leven” is de titel. En dan volgt een verhaal, ondertekend „J. P.” waarin geschetst wordt hoe Betsy van den rand des grafs is teruggebracht tegen aller verwachting in. Daar zit ze de genezende buitenlucht in te ademen en spreekt tot zichzeve: „Schaduw des doods hebben me omringd, ik staarde reeds in de donkere vallei, waarin het leven ondergaat; maar Gods machtige hand voerde mij in 't leven terug.” Ze „mijmert” verder: „Wees gedankt, o barmhartige Vader in de hemelen, dat Ge ons gebed hebt willen verhooren.”

„Ons gebed,” niet *mijn* gebed. Daar komt Alfred aan, met wien ze verloofd is. „Is *echte* liefde ook niet van God?” vraagt J. P. Daarom heeft Betsy dikwijls gebeden: „Och, Heere mijn God, laat me herstellen nog! Niet voor mijzelve alleen vraag ik het U, maar voor moeder, voor hem, dien Gij mij gaaft en die me zoo liefheeft.”

„Wat zal,” zoo „mijmert” J. P. verder, het (leven) haar door 's Heeren vernieuwde goedheid nog veel kunnen schenken!”

Daar komt Alfred; hij is in 't kamp geweest. Dat is vermoeiend. Maar hij is sterk en gezond en heeft Betsy meermalen geschreven dat hij er „God dank!” wel tegen kon.”

En nu is Betsy „terug.” „In het leven terug, om het leven in te gaan, God ter eere, in blijdschap en tegespoed.”

Waartoe dient nu al die godzalige drukte?

Alfred vraagt of Betsy al weer sterk genoeg is om te lezen. Ja, ze „bladert weer wat in dezen

verzenbundel”. Ze verlangt naar den tijd dat ze sterk genoeg zal zijn om weer alles „bij te houden.” (Daar steekt de aap zijn oolijke snoetje reeds buiten den mouw!)

„Zoo, b. v. je Timotheus?”

„Juist, dat niet in de laatste plaats. Het jonge leven in den Heere lacht me nu weer toe. En daarom ook dat tijdschrift, dat zich juist zoo tot jeugd en opkomend leven richt.”

„Nu Betsy, ik moet gaan. Ik hoop dat we spoedig weer onze oude Zondagavonden hebben met Timotheus aan de theetafel.”

„Zeker Alfred, lieveling!”

Hè, nu zijn we er! Stelt u nu in 't voorbijgaan even een flinken snorrebaard voor in uniform, met rijsporen aan, die zoo staat te wauwelen!

Menschen als J. P. keuren Zondagsschoolboekjes af waar om veel gewichtiger redenen dan om een intekenaar te winnen „God dank!” in staat. Ze weten zoo precies alsof zij rechtspreken moeten, dat een tooneelspeler die op de planken een biddenden mensch voorstelt, daarom voor eeuwig verloren gaat. Ze oordeelen terecht dat het niet in 't „Heere, Heere!” roepen zit. Ze voelen iets voor de rabbijnen, die uit eerbied een oogenblik wachten alvorens Gods naam uit te spreken. Maar ze ontzien zich niet om een komedietje te schrijven, zonder eenige letterkundige waarde, waarin Gods naam niet minder dan acht malen wordt misbruikt, alleen met het doel om een paar kwartjes te verdienen, en zijn cynisch genoeg om dat doel heel duidelijk uit te spreken en op den voorgrond te stellen!

Tegen zulke manieren moet krachtig protest worden aangeteekend. Er moet openlijk tegen gewaarschuwd, al is het blad ook zoo vroom dat het eenvoudigste niet kan verhaald worden of men stuit op bijbelsche uitdrukkingen en op vervelende zedelessen.

„Excelsior,” bespreekt dit onderwerp niet om „Timotheus” een paar vliegen af te vangen. De beide bladen loopen elkaar wel uit den weg Maar die ziekelijke „vroomheid” moet tegengesproken worden; vooral wanneer ze met betrekkelijk onschuldig is, maar winstbejag zoo brutaal op den voorgrond treedt. „Excelsior” ten minste zou liever ophouden te bestaan, dan door zulke middeljes in 't leven blijven.

W.

LEESTAFEL.

„Gedachtenisrede uitgesproken door S. ULFERS op Zondag 22 September 1901.

„De eenige en onveranderlijke grondslag van het koninkrijk Gods. Gedachteniswoord door H. J. R. G. Theering.”

Uitgaven van J. M. Bredée te Rotterdam.

Twee kleine gelegenheidsgeschriften, die als naar gewoonte hun weg wel zullen vinden in de eigenaardige kringen van lezers, welke ieder der schrijvers zich gedurende hun diensttijd in hunne gemeente verworven hebben. De gewoonte brengt mee dat men dergelijke redenen uitsprekt en drukken laat. Zij die er op gesteld zijn ze te lezen, vinden hier een tweetal, dat zeker in menig opzicht hoog staat boven zeer vele andere van dezelfde bedoeling.

„Liederenbundel voor Jammaat en Soldaat, voor school en huis bijeenverzameld door H. C. C. Clockener Brousson.” C. de Boer Jr., Helder.

Een exemplaar van het 81e duizendtal ligt voor ons. Bewijs genoeg dat deze bundel goed is en gebruikt wordt. Den verzamelaar zij dank voor het nuttig werk door hem verricht! In menigen mond reeds heeft hij vuile wartaal vervangen door flinke, mannelijke, Nederlandsche woorden.

„Naar het Kaopsche Kommando.” Samenspraak ten dienste van Christelijke Jongelingsverenigingen, voor 8 personen. Door L. Penning, J. H. Knierum te Gorinchem.

Om een goede „samenspraak” te leveren moet men een zeer goed auteur zijn. Verreweg de meeste zijn jammerlijk mislukt. Gewoonlijk laat de schrijver zijn eigen denkbeelden verkondigen en verdedigen door een of twee knappe sprekers, die er alles van weten en het goed zeggen kunnen. Daartegen weer staan dan eenigen, die „bewijsgronden” voor den dag halen, zóo dom en zóo zonder eenige bewijskracht, dat ze het wel moeten verliezen. En met die gemakkelijke overwinning is dan de zaak uit.

Men behoort zijn tegenpartij zooveel mogelijk voordeel te geven en te bedenken dat alle zaken ter goeder trouw van twee zijden kunnen bekeken worden.

Op de vraag of dat dezen schrijver gelukt is, durven we niet volmondig „ja” zeggen.

Handboek ter Bijbelverklaring.

De herziening van Looman's *Handboek ter Bijbelverklaring* is thans voltooid. De heer A. J. HOOGENBIRK, die dit omvangrijke werk volbracht, heeft zooveel mogelijk het werk doen blijven wat het was, ook al mocht hij in gevoelen en opvatting soms van den schrijver of liever bewerker verschillen. Hij heeft Looman's gelaten. Vooral is in de nieuwe uitgaaf gestreefd naar *duidelijkheid*, naar een zinsbouw en taal die niet vermoeit of al te zwaar is. Zoodoende heeft het werk een „Umgestaltung” ondergaan, die bij vergelijking zal blijken. De zeer gunstige wijs waarop het is ontvangen stemt tot dank. Trouwens goedkooper Bijbelverklaring hebben we niet en als handboek voor onderwijzers, voor hen die arbeiden in de Zondagscholen, voor jongelingsverenigingen, voor Schriftonderzoekers in 't algemeen was dit boek reeds lang een goede gids. Dat zal het nu — 't was niet meer verkrijgbaar — opnieuw kunnen worden.

De heer Bolle te Rotterdam, de uitgever, heeft het in afleveringen en voorts in zes nette deelen met zeer fraaie druk 't licht doen zien. Looman's portret siert deze uitgave.

CAPADOSE.

„Capadose”, de Vereeniging voor goedkoope Zondagsschool-uitgave bleef ook ditmaal niet achterwege.

De Catalogus van „Capadose” bevat nu reeds bijna vierhonderd nummers. De prijzen der boeken en boekjes loopen van f 1.50 tot f 0.40; die der pakjes en vellen Zondagsschoolkaartjes van f 1.20 tot f 0.10. Er is dus zeer ruime keuze en de lectuur is van de beste schrijvers en schrijfsters.

Het doel der Vereeniging is te zorgen dat alle

Zondagsscholen, van de grootste tot de kleinste, zich geheel en al uit dit fonds kunnen voorzien van alles wat ze noodig hebben, opdat „Capadose” met recht een *rationaler* Vereeniging kunne genoemd worden. Er is ook een rubriek *Boeken voor Zondagsschoolonderwijzers*, waarnaar evenzeer als uit de andere en op gelijke voorwaarden kan gedisponeerd worden. In rubriek III is keuze voor kleine geschenken bij het afleggen der geloofsbelijdenis.

De uitgaven voor 1901, waarvan aan ieder der leden een present-exemplaar toegezonden werd, zijn:

1. J. A. KLINKENBERG, *Eenzame wegen*. Nieuwe druk.
2. *Beloofde trouw* en andere verhalen.
3. J. A. KLINKENBERG, *Licht in de duisternis*. Een reisverhaal. Nieuwe druk.
4. *Jonge geloofshelden*. Vijf verhalen uit de tijden van geloofsvervolgung.
5. *De strijd om de Duivelsbrug*, door S, J. E.
6. *De druppel olie*. Een verhaal uit het volksleven.
7. J. DE LIEFDE. *De jonge Samaritaansche. De bedelnaap en De kleine Martijn*.
8. *De schoenlapper*. Een verhaal uit het volksleven.

Van deze acht boekskens mogen we 1, 3 en 7 als bekend onderstellen en als goede bekenden tevens beschouwen. Ze verschenen echter thans in een vrij wat fraaier uiterlijk dan van bij den eersten druk. Onze tijd stelt andere eischen.

Nr 3 geeft ons een groep verhalen uit verschillende landen en van verschillende strekking, doch alle leerrijk en boeiend. Nr 4 schetst ons geloofshelden uit Nederland, Frankrijk, Engeland en Duitschland. Voor velen is wat men hier vindt nieuw, en de jongeren onder ons zullen zeker met genoegen deze schetsen lezen. De strijd om de Duivelsbrug wordt in nr 5 mooi verteld: zeker zal dit boekje genoten worden; het boeit, al breekt het te kort af. Nr 6 en 8 zijn van die „praktikale” verhalen, waar jong en oud eigenlijk zijn voordeel mee kan doen. Misschien is 't nog gemakkelijker zoo iets te beschrijven dan te beleven.

„Capadose” telt thans zeven rubrieken.

- I. Boeken en boekjes ter uitdeeling en voor bibliotheken.
- II. Studieboeken voor Zondagsschoolonderwijzers.
- III. Boekjes ter uitdeeling bij het afleggen der geloofsbelijdenis.
- IV. Textbooks.
- V. Muurteksten.
- VI. Zondagsschoolkaartjes en Traktaatjes.
- VII. Kerstliederen.

We raden zeer aan met deze uitgaven eens kennis te maken. Er is veel goeds bij, en veel dat in de Zondagsschool met groot nut is te gebruiken. De Kerstliederen b.v. zijn niet alleen *mooi en degelijk* maar ook zooveel noodig met *muziek*. Voorts heeft elk lied een *plaat*. Ze kosten bij de honderd niet meer dan f 1.50 en wel gesorteerd!

„Goede waar voor weinig geld” — zeggen we met Bilderdijk.

V R A G E N B U S.

Is het waarheid dat de uitvindingen, zooals van stoomwerktuigen en machines, tot nadeel strekken van de maatschappij, omdat velen er hun brood door verliezen?

B. B.

„De 19e eeuw is die van de stoom geweest, de 20e zal die van de electriciteit zijn.”

Aldus is de uitspraak der mannen van onzen tijd die op het gebied van stoom en electriciteit zeggenschap hebben. Wat ommekeer is door stoom teweeggebracht, en 't laat zich aanzien dat dit in nog veel grooter mate het geval zal zijn met electriciteit wier geheimzinnige kracht men meer en meer opwekt en dienstbaar maakt aan handel, arbeid, gemak, ja wat niet al. Er gaan maar weinig weken voorbij waarin niet het bericht van de een of andere nieuwe uitvinding tot ons komt en menigmaal zegt men tot elkander: „Als onze voorouders dit nog eens konden zien!” Ja, als ze het eens konden! Ze zouden in groote verbaasdheid de handen incenslaan en zich afvragen of dit dezelfde aarde was waarop zij eenmaal geleefd hadden. En hoe zouden ze ingenomen zijn met de geriefelijkheden, zonder welke wij ons onzen tijd niet kunnen denken, maar die hen geheel vreemd waren. Neem b. v. onze lucifers.

Wat een gemak. En toch is dat kleine houtje nog maar $\pm$ 50 jaar oud en behielpen — zoo noemen wij het nu — de menschen zich in vroeger tijd met zwavelstokken. Men kon geen vuur maken of men moest vuur hebben en o wee, als moeder vergeten had het 's avonds in te rekenen, of wel, de doove kool, na opgerakeld te zijn, doof was gebleven. Men moest dan leentjebuur spelen en kon met heel veel moeite — petroleum was ook een onbekende zaak — eindelijk een flinkerend vlammetje verkrijgen. Natuurlijk was het heel den dag oppassen dat het vuur niet uitging. Wij noemen dat éene voorbeeld. Het zou te vertienneen te verhoonderdvoudigen zijn. Wat ommekeer, wat gemak heeft dus dat onbeduidende houtje, aan welks uiteinde een weinig phosphor zit, niet in heel de wereld teweeggebracht!

In nog veel grooter mate is dit het geval met den stoom. Stoomkracht wordt gebezigd in werkplaatsen, in 't publiek verkeer en men kan zich de reuzenwerken van onzen tijd niet denken zonder den rusteloos werkenden hamer der stoommachine. En wilt ge gemakkelijk en goedkoop reizen — onze tijd stelt er u ruimschoots toe in staat en ge hebt dit enkel te danken aan stoom gebruikt als beweegkracht voor uw vervoermiddel. Het nette, gemakkelijke, goedkoope van onzen tijd, ieder profiteert ervan en een arbeider heeft in onze dagen meer gerieflijks in zijn leven, dan een vorst van vroeger dagen immer gekend heeft.

Toch zijn er een aantal menschen die zich verheugen, bij al den vooruitgang van onzen tijd, met beving. Niet zoozeer omdat zij zoo stijf vasthoudend zijn aan alles wat oud is (hoewel die er ook zijn) maar meer omdat zij in al de krachten, die aangewend worden, groot bezwaar meenen te zien en de stoom en electriciteit als zulke geduchte concurrenten van handen- en anderen arbeid achten, dat er ten slotte weinig werk, althans veel te weinig voor het aantal arbeidende menschen overblijft.

Is die klacht gegrond? Hebben we mannen als James Watt, George Stephenson, Thomas Alva Edison en zoovele anderen te danken voor hun uitvindingen, of wel, moeten wij hun vindingen betreuren. M, a. w. zijn machinerieën in 't algemeen als een vloek dan wel als een zegen te beschouwen.

Zeker is het, dat de machine ontzaggelijk veel werk wegneemt. Wat honderden arbeiders weken lang werk zou geven, dat doet één machine in enkele

uren. Menigmaal zie ik lange goedertrenten mijn ramen voorbijtrekken. Eén locomotief, dampend en zwoegend onder den last van veertig à vijftig groote wagens. En die éene locomotief wordt bestuurd door ten hoogste twee mannen, terwijl een of twee remmers de wagens begeleiden. Dat is alles. Vier man derhalve voor het vervoer van zoo zeer groote hoeveelheid.

Kom in de werkplaatsen. Waar vroeger tien, twintig en meer man aan den arbeid stonden, daar doet de patroon het nu met een tiende deel. Op een goeden dag zijn de anderen naar huis gezonden, wijl de patroon machinerieën had aangeschaft. 't Speet hem wel voor zijn mannen, die hem jaren lang zoo trouw hadden terzijde gestaan, maar hij was wel verplicht te doen zooals hij deed, wilde hij der concurrentie het hoofd blijven bieden.

In steden treft ge kruiers aan. Wie kent die witgekielde mannen onzer groote steden niet! In de nabijheid der hoofdstraten wonen ze en het eenvoudig bordje met het woord „kruier” er op zegt u, dat daar een man woont, die ge voor alles en allerlei wat boodschappen betreft, kunt gebruiken. En de verdienste van eerlijke kruiers — en dat gild heeft een zeer goeden naam — moet hoog gewaardeerd worden. Die kruiers nu klagen ook in onzen tijd. Er valt zoo weinig, vergeleken bij vroeger, te „boodschappen”. Wat is er dan aan de hand? Wel, de post, de telegrafie en de telefoon hebben hun „het brood uit den mond genomen.” En 't is waar. Voor drie cent in de stad en voor vijf cent erbuiten hebt ge per post uw boodschap bezorgd. En de kantoren. Ze zijn per telefoon in de gelegenheid om met heel de handeldrijvende stad in een oogenblik te praten. Men is op grooter of kleiner afstanden van elkander, maar men praat met elkander, alsof men naast elkaar stond. En dat telefoon-abonnement is zoo goedkoop, dat mannen van zaken per jaar vrij wat uitwinnen aan geld, waarbij het gemak dan nog op den koop toe is.

Nog een voorbeeld. Zijt ge wel eens in een drukkerij geweest? Zoo ja, dan hebt ge gezien hoe een aantal zeters zich beijveren om de stukken die gedrukt moeten worden in den zethaak te krijgen. Dat is me een werk! Al die duizenden letters moeten één voor één gegrepen, en het ligt dus voor de hand dat op de groote drukkerijen waar dagbladen enz. gedrukt worden een groot aantal rappe handen volop werk hebben om het werk op tijd klaar te krijgen. Maar zie. Daar lezen we, eenige jaren geleden, dat er een zetmachine is uitgevonden. Thans is deze machine bij groote drukkerijen in gebruik en in de toekomst is ook het letterzettervak dat aan zooveel brood verschaft, maar slechts een vak voor enkelen, want „de machine neemt 't werk weg.”

Zoo zouden we de voorbeelden kunnen vermenigvuldigen. En wij begrijpen het dat de arbeider die „gedaan” krijgt wijl de patroon machines heeft aangeschaft de naaste oorzaak, de machine, vloekt en zijn broodeloosheid aan haar toeschrijft.

Maar we kunnen de zaken ook nog anders beschouwen. We zijn zelfs verplicht dit te doen, want tijdstroom en tijdgeest zijn niet te keeren. 't Beste beentje moet dus weer voor. We moeten niet doen gelijk die voerman, die in groote moedeloosheid

zich op de rails legde om door een locomotief zich te laten overrijden, wyl het spoor oorzaak was dat zijn voermansbedrijf te niet was gegaan. Zeker de machine maakt o zoo veel overbodig, en allereerst treft dat hen die bij dat werk rechtstreeks betrokken zijn. Maar wat doet nu een verstandig vader? Hij ziet voor zijn zoon naar een anderen geschikten werkkring. Zijn vak deugt niet meer, maar nu is er ander werk. Immers de machine geeft ook veel arbeid. In de groote machinefabriek van de firma Krupp te Essen vinden 13000 man werk. Dat is maar in één fabriek waar machinerieën gemaakt worden.

En wat dunkt u, zou het wereldverkeer ooit zulke reusachtige afmetingen hebben aangenomen, indien stoom en electriciteit er niet waren? En indien dit verkeer niet zoo snel plaats greep, zouden wij dan tegen zoo lagen prijs kunnen reizen en koopen als thans het geval is? Ik meen neen. Het aantal lijnen en draden, ondergrondse en bovengrondse geleidingen zal zeer zeker nog vrij wat vermeerderd worden, en 'k geloof niet dat wij ons daarover behoeven te verontrusten. Verontrustender is m. i. (hoewel dit onderwerp niet ter sprake is meenen we toch in verband met 't bovenstaande hierop te mogen wijzen) de opeenhooping van menschen in steden. Men zoekt het bij duizenden op kleine plekjes, terwijl onafzienbare velden over heel de aarde onbewoond en onbebouwd zijn. Dat is in strijd met het woord der Schrift dat ons leert: bebouwt de aarde.

Hoe is te verstaan Lukas 17 : 32?

De apostel Johannes vermaant de wereld niet lief te hebben, noch hetgeen in de wereld is, want dat al gaat voorbij.

Een vermaning zoowel in tegenwoordige als vroegere tijden van beteekenis.

Wie zijn hart stelt op tijdelijke en vergankelijke dingen komt daarbij om. Dat is ook de waarschuwing vervat in Luk. 17 : 32 waar Christus zegt: Gedenkt aan de vrouw van Lot.

Een treffend voorbeeld van den voorbijgang aller dingen werd getoond in de verwoesting van Sodom en Gomorra. De ongerechtigheid was ten hemel geklommen, en de steden werden door vuur van den hemel verdeeld.

Maar Lot met zijn vrouw en twee dochters werden de stad uitgeleid. 't Had moeite gekost, en het: „behoud u om uws levens wil” drong als een ernstige roepstem in hun ooren. En daarop volgde: „ziet niet achter u om.”

Maar Lots vrouw, hoewel de „wereld” (hier de booze steden) uit, was evenwel met haar hart er in. Zij zag om, tegen Gods gebod, en werd een zoutpilaar.

Gedenk aan die vrouw van Lot. Zij is een waarschuwend teken voor alle tijden. Onverwacht kwam het vuur van den hemel ter verderving van Sodom en Gomorra, onverwacht zal ook de toekomst van den Zoon des menschen zijn. Alle dingen gaan hun gewonen gang (eten, drinken, huwelijken, akkerwerk enz.) maar . . . weest bereid. De Heer komt. Kunt gij Hem verwachten als Hij komt? Naar wien gaat uw hart uit? Met vromen meêgaan, vromen onder uw naaste familieleden tellen,

oogenschijnlijk niet meer tot de wereld behooren — 't al zal niet baten zoo uw hart niet oprecht voor God is.

Gedenk aan de vrouw van Lot.

CORRESPONDENTIE.

(Verbetering wegens tal van fouten in een vorig nr.)

C. C. A. — Deze versregel wordt vaak niet begrepen. La Fontaine wil eenvoudig zeggen:

Alles heeft langen tijd nodig om tot stand te komen en duurt maar kort.

Bij „tard”, maakt de herinnering aan „tardif” veel duidelijk.

B. te Z. Aan uw verzoek voldeden we.

VRAGEN EN ANTWOORDEN.

K. G. = Knight of the Garter, ridder van den kouseband.

Y. M. C. A. = Young Men's Christian Association, Christelijke Jongelingsvereeniging.

Post mortem = Na den dood.

In spe = In hope, toekomstige.

VII^{bre} = *Septembre.* } Fransch

VIII^{bre} = *Octobre.* } naar

IX^{bre} = *Novembre.* } het

X^{bre} = *Decembre.* } Latijn,

UIT HET LEVEN.

Het bericht dat er in ons land bij Hellendoorn meer en meer bekend door het Sanatorium dat er gebouwd wordt, goud zou zijn gevonden, bracht in alle kranten Klondyke weer in herinnering.

't Was overal „Een Nederlandsch Klondyke.”

Nu Klondyke is al lang dat woeste, eenzame, onbeschaafde land niet meer van twee jaar geleden. De sneeuw- en ijswoestijn wordt nu gekruist door spoorwegen en overspannen door telegraafdraden.

Onlangs werd Dawson City telegraphisch verbonden met Bennett. Dawson is nu het noordelijkste telegraafstation van Amerika.

De Australische inboorlingen hebben van ouds een eigenaardige manier van visschen, eerst onlangs bij laag water door een blanke ontdekt.

In een snel stroomende rivier leggen zij een cirkel van groote steenen.

Het water werpt de visschen tegen de steenen wal, waar de zwarte met een speer gereed staat zijn vangst te doen.

Iedere stam en familie heeft zijn eigen cirkels, waar geen vreemde wagen zal de speer uit te werpen.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbick en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3,50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”
aan de Uitgevers: BOEKHANDEL voorheen HÖVEKER & WORMSER te AMSTERDAM.

„DE HEERE ONZE GERECHTIGHEID.”

„Ziet, de dagen komen, spreekt Jehovah, dat ik het goede woord verwekken zal, dat ik tot het huis van Israel en over het huis van Juda gesproken heb.”

Zoo liet de getrouwe God z'n knecht Jeremia spreken tot het volk van Juda. 't welk benauwd werd tusschen de wankelende muren van Jeruzalem, dat door het heir van den koning Nebukadnezar ingesloten was.

Het volk wist — indien het slechts den profeet des Allerhoogsten wilde gelooven — dat dit heir die muren zou doorbreken en de stad binnenrukken, om aan het volksbestaan van Juda onder den afstammeling van David een einde te maken.

Maar koning noch volk geloofde zijn woorden. Of liever: ze zagen voor hun oogen dat hij de waarheid sprak, maar ze wilden het niet zien. En omdat ze wel er van overtuigd waren dat Jeremia waarheid sprak, mishandelden zij hem en wierpen hem in de gevangenis.

Dat alles verhinderde niet dat gedurig, midden tusschen al de bedreigingen en voorspellingen van nog grooter rampspoed dan de ongelukkige stad reeds beleefde, den profeet door Gods Geest de heerlijkste voorzeggingen van herstel en nieuwen voorspoed op de lippen werden gelegd. Want de roeping Gods is onberouwelijk. Reeds door Jesaja was voorzien dat er steunsel van heilig zaad in den verstorven stam zou overblijven; dat God een afgesneden zaak aan Israel zou doen; dat het overblijfsel zou wederkeeren. En daarbij: in Israel zouden *alle*

geslachten der aarde gezegend worden. Ook daarom was het volk onvergankelijk en bleef steeds het volheidsgetal der zeventuizend, die de knie niet voor eenigen Baäl hogen, overig.

Merkwaardig is dat Jeremia juist zijn troostrijkste profetieën kreeg als hij het diepst in de verdrukking was en het meest mishandeld werd. Hij was „besloten in het voorhof der bewaring” toen zijn neef Hamaneël kwam om den akker bij Anatoth aan hem te verkoopen en hij dien op Gods bevel ook werkelijk kocht, ofschoon strak alle eigendomsrecht voor de twaalf stammen op hun erfgrond vervallen zou. En ten tweeden male geschiedde het woord des Heeren, toen Jeremia nog in het voorhof opgesloten was, in een der schoonste profetieën die zijn boek bevat.

Al wie de wapenen dragen kon was binnen Jeruzalem gekomen om de heilige plaats te verdedigen tegen de Chaldeëen. Zoo dachten *zij*, maar God sprak: 't is slechts om al de huizen te vullen met doode lichamen van verslagenen door het zwaard en door den honger. Maar toch zal haar gezondheid rijzen; overvloed van vrede en waarheid zal haar geschonken worden; ze zal van al haar ongerechtigheid genezen worden en een sieraad bij al de volken der aarde zijn. De gevangenis des lands zal gewend worden en de stem van vroolijken en verblijden zal dezen jubelzang aanheffen: Looft den Heere der heirscharen, want de Heere is goed, want zijne goedertierenheid is in der eeuwigheid!’ 't Geheele volk zal verlost worden en zich verkwikken in allen geestelijken en stoffelijken overvloed.

Daarmee was nog niet genoeg gezegd. Opnieuw herhaalt zich de profetie der verlossing. „*Ziet, de dagen komen* dat ik dat goede woord verwekken zal.” Die dagen zijn aanstaande; ze volgen spoedig na de verdrukking van zeventig jaren, die enkel een loutering zijn zal. Dat goede woord wordt *verwekt*. 't Blijft niet een klank; 't blijft niet eene belofte; 't staat opgewekt uit zijn schijndood op en wordt *daad*.

't Wordt daad in *de* groote daad onzes Gods, waardoor hij een eeuwige verlossing teweegbrengt: „In die dagen en te dier tijd zal ik David een Spruit der gerechtigheid doen uitspruiten en hij zal recht en gerechtigheid doen op aarde. In die dagen zal Juda verlost worden en Jeruzalem zeker wonen, en deze is die haar roepen zal: Jehovah onze Gerechtigheid.

De Spruit uit Davids huis is Jehovah onze *Gerechtigheid*. Dat is het kort begrip van alle Kerstvreugde, evenals van alle goeden-Vrijdags-overdenking en van alle Paaschblijdschap. Het kindeke in de kribbe is het zaad, het tarwegraan, dat begint in de aarde te vallen om te sterven en veel vrucht te dragen. De Man van smarte aan het vloekhout des kruises is het zaad der vrouw, dat met gewonde verzenen nederzinkt. De verrezen Heiland in Jozefs hof is de koning die zal heengaan om de kroon en den scepter te aanvaarden. Maar oppervlakkig is onze kerstvreugde zoo we blijven staan bij de kribbe en zoo het geloofsoog niet doordringt tot aan de rechterhand der majesteit Gods, waar Jezus is gezeten, zelfs nu nog verwachende tot alle vijanden onder zijne voeten gelegd zijn. Die *niet* verder gaat maakt zijn Kerstdag tot een kinderfeest en zichzelf tot een kind in de verkeerde beteekenis des woords. Er is niet alleen vrede te brengen; er is niet alleen straf voor de zonde te dragen. De genezing van de gevallen creatuur moet *volkomen* aangebracht worden; de overste dezer wereld moet uitgeworpen worden; recht en gerechtigheid moeten op aarde gedaan worden. En daarom is de naam van deze Spruit uit Davids huis niet alleen Jezus, Zaligmaker, maar *Jehovah onze Gerechtigheid*.

„Door *recht* zal Sion verlost worden,” had Jesaja voorzeggd. „Hij zal recht en gerechtigheid doen op aarde,” profeteerde Jeremia.

De volkomen liefde oefent volkomen gerechtigheid. Zonder *recht* was onze verlossing onmogelijk. *Recht* moest geschieden tegenover den beleedigen God, die heiligheid eischt en ons niet kan aannemen dan bekleed met de *gerechtigheid* van Christus Jezus, die haar voor ons verwierf. *Recht* moest geschieden tegenover den overweldiger Satan, de Slang wien de Leeuw den kop moest verpletteren. *Recht* moest en moet geschieden tegenover ieder mensch, die de liefde zijner gerechtigheid niet aanvaardt en daarom den toorn des Lams moet ondergaan. *Recht* moest en moet geschieden tegenover zijne verlost, die nog verlost moeten worden van alle onrecht dat hun aangedaan wordt zooals ze verlost zijn van alle onrecht dat ze zelf deden. Het eerste wat Johannes de Dooper ons aangaande Jezus leert, nadat hij enkelen zijner discipelen het „Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt” gewezen heeft is: „Zijn wan is in zijne land; hij zal koren en kaf van elkander scheiden; het koren in zijne schuur verzamelen, maar ook het kaf met onuitblusschelijk verbranden.”

De *Spruit*, die koning zijnde regeeren zal en voorspoedig zijn, en recht en gerechtigheid op aarde doen, wien men noemen zal de *Heere onze Gerechtigheid*, zal, naar luid van een andere profetie (XXIII) dat doen door „de boosheid van de ontrouwe herderen over hen te bezoeken en over de schapen herderen te verwekken die hen weiden zullen”.

En dit is de zegen van het *ware* Kerstfeest, we gevoelen in onze beste oogenblikken dat hierin de *volkomen* overwinning van onzen Koning ligt. Want dan gevoelen we iets van de *solidariteit* van ons geslacht, van de *eenheid* der geheele schepping. God moet worden alles in allen. Dat kan niet tenzij de Koning, dien hij gezalfd heeft, juist als vrededorst het roemrijke zwaard aan de lenden gordt en zijn arm krachtige daden doet. Krachtige daden in een iegelijk onzer, door de boeien der Satans te verbreken en ons uit ons graf van zonde en dood te verlossen en onze harten te reinigen en te heiligen. Maar ook krachtige daden in zijn geheele koninkrijk. Opdat eindelijk de „Zon der gerechtigheid” doorbreke en vervuld worde wat onze dichter zong

Stad der waarheid, trek uw straten,
Schiep uw stralen van kristal
Overal,
Tot geen plek is leeggelaten
In 't heelal”.

W.

EEN ONTMOETING.

IX.

NEDERIG TOCH VERHEVEN.

Doch ditmaal had de goede Jurgen zich verrekend.

Op een morgen verschenen onverwacht weer twee gendarmen in het dorp. Zij stegen af bij den schout, bleven daar kort, en weldra zag men hen door den schout verzeld naar Hartmans huis gaan. Daar namen zij, zonder verdere verklaring, den landman en zijn knecht in hechtenis.

Ontzetting, geweent en geklaag van allen vervulde het huis. De boerin zonk, doodelijk bleek, op een stoel neer. Haar man zocht haar te troosten. Hij vermaande haar op God te vertrouwen en zich te sterken in den Heer, welke hun die Hem lief hebben, alle dingen doet medewerken ten goede. Jurgen bleef ook nu gelooven dat alles nog wel goed zou afloopen.

Toen de gerechtsdienaars hun de handboeien wilden aandoen staken de beide mannen kalm de armen uit. Terwijl dit geschiedde wendde de knecht even het hoofd. Eensklaps ontdekte hij Frits van den schout. De jonkman stond voor het open venster op straat; en keek met een hoonenden grimlach alles aan.

Als een bliksemstraal ging Jurgen eensklaps de samenhang der gebeurtenissen door het hoofd. Er was geen twijfel aan. Frits, die de eens ondergane tuchtiging niet kon verkroppen, had uit lage wraakzucht het jachtgaren gespannen, dat thans de twee mannen omwikkelde. Hij had het verhaal uitgedacht, de geruchten in omloop gebracht, die hun ondergang moesten bewerken. Niet moeilijk was het hem gevallen, zijn vader te bewegen tot het doen

van een aanklacht en zoo liet er toe te brengen dat de gevangenneming plaatsvond. De schout toch haatte Hartmann volkomen. Bovendien dreef de eierzucht hem, geen gelegenheid te verzuimen om bij de Fransche commissarissen in gunst te komen.

Zijn eigen lot had Jurgen met geduld kunnen dragen. Maar dat om zijnentwille een geheel gezin lijden en ongelukkig worden moest, dat griesde hem. 't Was hem dan ook onmogelijk te zwijgen. In tegenwoordigheid van allen ja zoo luid dat Frits het op straat zelfs hooren kon, sprak hij op vasten toon:

„Hoor eens, schout, dat gij en uw zoon *mij* —” hij legde nadruk op het woord — „nooit met goede oogen hebt aangezien, heb ik maar al te dikwijls kunnen merken. En ik vergeef het u van harte, ook al heb ik, zoover ik weet, u nooit reden tot vijandschap gegeven. Maar dat uw boosheid en uw haat zoover gaan, om over een onschuldig gezin zulk een onheil te brengen, dat moge God u vergeven. Er komt — reken daarop — een tijd van vergelding, van bezoeking. Dan zult gij bitter berouw hebben, gij en Frits, over al het kwaad dat ge ons jarenlang hebt aangedaan.”

De schout werd bleek en wendde zich af. De gevangenen werden tot een gerechtelijk onderzoek naar Hadamar, in de nabijheid, gevoerd.

* * *

Maanden achtereen bleven de twee beschuldigen in hechtenis, aangeklaagd wegens landverraad.

Ze werden voor den rechter gebracht en 't verhoor begon. Gelukkig was de rechter, die de zaak behandelen moest, een beslist Duitsch gezind man, al liet hij dat niet blijken. Het rechtsgeding werd, om niet den toorn van den Franschen commissaris op te wekken, met alle nauwkeurigheid gevoerd tot in het wijdloopige toe. Doch inmiddels had de rechter den heiden aangeklaagden een wenk weten te geven, waarvan 't gevolg was, dat dezen zich streng onthielden van zelf eenige inlichting te verschaffen.

Die moest dus verkregen worden van getuigen. Dezen werden ook wel opgeroepen, doch konden natuurlijk niets met zekerheid zeggen, althans bewijzen. Daarbij kwam dat de vogelvrijverklaarde minister, ondanks de ijverigste nasporingen, nergens te vinden bleek. De reden was eenvoudig dat hij zich niet meer in 't land bevond, doch in alle geval viel dus ook door hem niets te weten te komen.

Zoo moest dan het onderzoek der duistere geschiedenis na maanden als vruchteloos worden gestaakt.

De gevangenen mochten eindelijk naar hun woonplaats terugkeeren.

Met wat vreugd ze door de hunnen werden ontvangen, behoeft nauw gezegd. Zoo gunstig had niemand zich den afloop der zaak durven voorstellen. Doch was de blijdschap, de verbazing groot bij velen, niet minder bij Hartmann zelf, toen hij ontdekte wat in zijn afwezigheid had plaats gevonden. Bijna onmerkbaar, langzaam maar zeker, had een geheele ommekeer plaats gevonden, een ommekeer die groote gevolgen hebben zou.

De hand van Napoleon drukte loodzwaar op Europa. Hooge belastingen moesten betaald worden, de gedwongen krijgsdienst was alom ingevoerd. Jonge mannen, de hoop des lands, moesten als soldaten in Napoleons groote legers voor hem strijden

in Spanje, op de slagvelden van Oostenrijk, overal waar de Corsikaansche veroveraar hen heenzone. Zooals in Nederland werd ook in Duitschland en elders de druk van de Fransche heerschappij gevoeld, of van den last dien men door de Franschen en hun ter wille leed. Maar ook overal was de uitwerking dezelfde. Men ontwaakte uit den roes, waarin men van de Franschen het heil der wereld had verwacht. Het dwepen met het volk der vrijheid en met zijn keizer hield op. Men begon met verlangen uit te zien naar andere betere tijden.

Zoo ging 't ook te Grünhausen. Wel waagde nog niemand het zijn veranderde gevoelens te uiten, maar het gebeurde met Hartmann gaf den stoot tot een openbaring van rechtsgevoel, tot een weer opwaken van den vaderlandschen geest. Zoodra bekend werd hoe een lage aanklacht door den schout, Hartmann, in zulk een gevaar gebracht had, was ook alle koelheid jegens den laatste verdwenen. De invloed zoelang door den schout geoefend, week snel, en in dezelfde mate rees de genegenheid voor den man, dien hij had belaagd.

Hoe de bevolking dacht, bleek uit alles. De eene vriend na den ander liet den schout in zijn kroeg alleen; zijn vroegere trouwe volgers zochten het nu elders. Nog duidelijker werd hem hoe de zaken stonden, uit de verhouding des volks tot Hartmann.

De veldarbeid was tijdens diens gevangenneming in vollen gang. Dubbel zwaar trof hem en de zijnen dus de slag. Maar zie — onverwacht kwam van allen kant hulp. Velen boden zich aan om zonder loon het werk der afwezigen te verrichten, en zoo kon alles geregeld zijn gang gaan, en werd geen schâ geleden.

De schout en zijn zoon waren woedend toen zij bemerkten wat er gaande was, en vooral toen bleek hoe 't verminderd kroegloopen ook vermindering der inkomsten beduidde. Doch tegenover het lijdelijk verzet en 't zwijgend getuigen der bevolking waren zij machteloos.

Intusschen ging de wereldgeschiedenis in ontzettende wisselingen voort. Weer lag Oostenrijk, overwonnen, aan de voeten van den veroveraar. Veelal hoogst droevig waren alle pogingen om 't vreemde juk af te werpen, geëindigd; zwaarder dan ooit drukte het op de volken...

Toen kwam de winter van 1812—1813, de winter van Moskou en de Berezina.

Zooeven was Napoleons 29e bulletin bekend geworden. 't Meldde aan de in spanning wachtende volken, hoe het groote leger op Ruslands sneeuw- en ijsvelden was vernietigd. 't Was een Godsgericht, dat tallooze geslachten in rouw dompelde, ook de vroolijksten deed jammeren, en zelfs de spotters zeggen deed: „Dit is Gods vinger.”

In het kleine Grünhausen was, als elders, de rouw zeer groot. Van alle jonge mannen, die onder Napoleons vanden hadden moeten optrekken, had, zoover men wist, geen enkele het leven er afgebracht. Gods molensteenen begonnen te malen en „zij malen fijn”. Hoevelen waren totnogtoe in wereldsche vreugd en buiten God hun weg gegaan. Thans, door den ontzettenden nood der tijden ontvankelijk voor den troost van Gods Woord, begonnen zij weder Gods aangezicht te zoeken,

De kerk werd nu een veelbezochte plaats. Velen, die vroeger de Hartmanns om hun vroomheid had-

den belachen, zochten nu hun gezelschap. Menigeen die uit gevoel van recht later voor hen was opgekomen, ging, als hij nu troosteloos geen uitkomst zag, tot den vromen boer om raad. En die werd willig, ja gaarne gegeven.

Zoo was in korten tijd veel ten goede gekeerd en voelde onze landman zich hier langzamerhand meer thuis, en niet langer alleen. Doch won hij eenerzijds veler harten, des te feller werd de haat van hen, die opgeschrikt in hun zondig leven, toch niet van het kwade spoor wilden terugkeeren. Dezulken bleven natuurlijk het houden met den schout, die op zijn beurt bij hen het vuur van haat tegen den dweper wakker aanbliet. Toch had, zoo iemand, hem dankbaarheid gepast, als bevoorrecht boven velen. Hoe menigeen had niet zijn zoon moeten afstaan ten dienste van Napoleon. Onze schout, die altijd den nieuwen tijd zoo hoog roemde, had zijn Frits, die tot de reserve zou behoord hebben, kunnen vrijkopen.

* * *

De sneeuw smolt op de bergen. Dooi en aanhoudende regenbuien hadden het ijs in de Lahn doen breken. Thans krooien de schotsen tegen de oevers; de stroom zwol gestadig en die er aan woonden zagen het gevaar van overstrooming naderen.

Laat op een avond werd plotseling boven Grünhausen de lucht onheilspellend dik. Weldra flikkerde de bliksem, de donder weerklonk door de bergen, een wolkbreuk borst los. In een oogenblik drongen de wateren der rivier, door de klemmende ijsschotsen brekend, over het land. Een zwarte, golvende watermassa was al wat men zag. Telkens rolden door den wind gedreven, nieuwe golven aan en schoven en stieten groote ijsschotsen voor zich uit. Ruischend bij het windgeloei, schuimend en klotsend, schoten de wateren voort en joegen over de dorpswegen, als wilde dieren. Heel het dal geleeke een zee.

Tot over de knieën door 't water wadend, ijde jong en oud naar de stallen, om het angstig loeiende vee los te maken. De dieren, hun instinkt volgend, sloegen dadelijk op de vlucht naar de bergen. De menschen volgden hun voorbeeld. Met stokken den weg voelend door het water, en brandende lantaarns bij zich, zochten de lieden zich te bergen in het bovendorp. Maar reeds klonk hier en daar door den nacht het geroep om hulp.

Een der woningen, die het meest gevaar liepen, was die van onzen vriend Hartmann. Zijn huis stond aan het eind van het dorp, waar de rivier een bocht maakt en waar het water, door bergen besloten, met kracht en snelheid voortdringt om de bredere bedding verderop te bereiken. Zoo stond dan het huis van onzen boer aan den eersten aanval der golven bloot; al de woede van het bruisend element moest het verduren.

Heer en knecht, vrouw en dienstbode, spanden alle krachten in, om paarden, koeien, schapen en varkens in veiligheid te brengen. 't Was hoog tijd. Weinige minuten later wierp de vloed de stallen omver en sleepte ook den houtstapel op het erf mee. Het water was thans reeds zoo hoog gerezen, dat het iemand die 't zwemmen niet verstond, onmogelijk was er door te komen.

Gelukkig kon het woonhuis, een zwaar houten

gebouw, een stoot velen. Toen het water eerst in den kelder en toen in de benedenvertrekken drong, waren de bewoners naar boven gevlucht. Hartmann zat daar op den zolder met de zijnen, en las, terwijl de storm loeide, hun een psalm voor uit den Bijbel dien hij nog gegrepen had.

Eensklaps hoorde men daarbuiten een verschrikkelijken kreet. Ontsteld sprongen allen op. De boer ijde naar het venster. Zijn bliken zochten door de duisternis te dringen. Opeens flikkerde een bliksemstraal over de watervlakte, door een ratelenden donderslag gevolgd. Verbleekend en met een zwaren zucht wendde Hartmann het hoofd af.

„Wat gebeurt er?” vroeg zijn vrouw angstig.

„Daar ginds drijft een mensch in 't water, en als ik mij niet bedrieg is het Frits van den schout. Hoe krijgt die ongelukkige jongen het in 't hoofd in zoo'n weer buitenshuis te gaan!”

Allen verdrongen elkander aan de vensters. In de naburige huizen hoorde men stemmen. Lichten flikkerden boven het water, terwijl de donder door 't luchtruim rolde, en nu en dan bliksems als vurige pijlen over het water schoten. De hemel geleeke een oogenblik een zee van vlammen, weerspiegeld door den vloed.

En temidden van het geloei van wind en golven en het ratelen van den donder, klonk in zinloozen angst het geschreeuw van den schout en zijn vrouw:

„Helpt, menschen, helpt! Redt onzen Frits!”

„Tien, twintig, vijftig daalders voor wie hem redt!” riep de schout in doodsangst. Maar niemand lette er op. Geen der velen, die uit luiken of uit vensters toezagen, toonde moed of lust het waagstuk te ondernemen.

Hoe had de jongeling zich op straat durven wagen? — had Hartmann gevraagd. Nog laat was Frits uit het naaste dorp huiswaarts gekeerd. Juist toen hij het Lalmdal binnenging, brak het onweer los. Hij was ver van nuchter. Anders had hij, die niet zwemmen kon, niet de dolheid begaan verder door te dringen, maar was teruggegaan om het lijf te bergen. Doch half beschonken, meende hij dat het zoo'n vaart niet zou loopen, en in alle geval het water hem niet zou beletten thuis te komen. Weldra echter werd hij feitelijk ontuchtterd, zoowel door de inspanning van zich tegen het water op te werken als door de kou die hem beving. Doch nu was het te laat om te vluchten. Rechts en links, voor en achter hem goldden, schuimden en raasden de wateren. Al hooger steeg de vloed. 't Was nu even gevaarlijk voor- als achterwaarts te gaan. Maar reeds ziet hij zijn huis. Nog een vijftig schreden! Tot aan den hals door 't water wadend, spant hij zijn laatste krachten in, om den korten weg af te leggen. Zijn ouders ziet hij bij 't licht voor het venster. Hij schreeuwt, zij hooren hem! . . . . .

Opeens ploft een zwaar voorwerp, door de golven gestuwd, tegen hem aan. 't Is een balk. Bij den stoot verliest Frits het evenwicht. Hij valt doch kan nog den voorbijdrijvenden balk grijpen. Hij klemt er zich aan vast en gilt om hulp. Doch de stroom drijft balk en man voort in de richting van de Lahn. Zijn ouders gillen het uit!

Met kloppend harte zagen velen het jammerlijk schouwspel aan. De boerin wilde haar man een vraag doen, doch eensklaps hield zij stil. Zockend gingen haar bliken de kamer rond.

„O Heere,” riep zij eensklaps, „waar is onze Jurgen? Zoo pas was hij nog hier.”

Jurgen was verdwenen. Zonder een woord te spreken, had hij stil de kamer verlaten. Verschrokken zagen de echtgenooten elkaar aan.

„Hij zal toch niet”... stamelde de boer. „'t Zou een wisse dood zijn”...

Plotseling hoorden zij onder zich een venster opengaan. Zij keken omlaag. Een donkere gestalte liet zich langzaam in het water glijden. Het was Jurgen. Ondanks zijn stijven arm nog een goed zwemmer, had hij spoedig de plek bereikt, waar Frits nog altijd wanhopig tegen de golven kampte.

Bange blikken volgden elk zijner bewegingen en die van Jurgen.

Daar klinkt de stem van den laatste over 't water : „Houd het nog even vol, Frits ! Ik ben dadelijk bij u.”

Frits heeft den roep gehoord. In doodsangst klemt hij zich nog sterker aan den drijvenden balk. De hoop het leven nog te redden bekrachtigde hem een laatste poging te doen, den strijd nog niet op te geven tegen de wild klotzende golven.

Thans heeft Jurgen, zijwaarts afzwevend, den balk gegrepen.

„Zoo Frits, sla nu uw armen om mijn hals. Maar voorzichtig ! anders verdrinken we allebei.”

Werktuigelijk deed Frits wat hem geraden werd. Tegen den stroom in, met ontzaglijke inspanning, zwom Jurgen langzaam naar het huis van den schout. Met ingehouden adem, geen oog afwendend, sloegen de aanwezigen hem ga. Hartmann bad in stilte.

„Een touw met een lus er aan !” riep Jurgen eensklaps.

Twintig, dertig handen strekken zich uit om aan de roepstem gehoor te geven. Maar wie heeft zoo aanstonds een touw van voldoende lengte bij de hand ? De tijd vliegt voort en Jurgen voelt met schrik hoe zijn krachten afnemen. Eindelijk roepen vijf, zes stemmen : „Hier ! hier !”

Meer dan één touw werd uitgeworpen. Jurgen greep het naaste met trillende hand. Met de andere houdt hij Frits, die nu geheel bewusteloos is, boven water. Behoedzaam laat hij de lus aan 't eind van het touw over Frits' hoofd en schouders glijden. Nu zit het onder de armen vast en luidt klinkt Jurgens stem :

„Trekken !”

Frits is gered. In een naburig huis wordt hij binnengehaald.

Maar Jurgen ?

Sidderend spreken veler lippen zijn naam uit. Met bangen, zoekenden blik glijden de oogen over de watervlakte door lichten beschenen, door den bliksem overvlamd. Jurgen is verdwenen ! Zou hij... ?

Niemand spreekt het uit. In pijnlijk wachten onder angst en weeklacht verbeidt men den morgen. Gelukkig rees het water niet meer. Toen de dag aanbrak was het gevaar als geweken te achten, was Frits weder tot bewustzijn gebracht. Even snel a's zij gekomen waren verliepen de wateren weder. Na een paar dagen stroomde weer de Lahn als altijd langs Grünhausen.

Maar in Hartmans huis en niet daar alleen heerschte diepe rouw. Jurgen — dit stond nu vast — was omgekomen. Den derden dag vond men op een

afstand zijn lijk, door den stroom meegevoerd en bijna onkenbaar. Den volgenden dag werd hij begraven. Geheel Grünhausen nagenoeg volgde de lijkbaar. Bij zijn graf sprak de leeraar over de woorden uit Mattheus 25 : Wel, gij goede en getrouwe dienstknecht, over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal ik u zetten. Ga in in de vreugde uws Heeren !

Wel zelden was een tekst gepaster, of een gehoor aandachtiger. De lijkrede was een aangrijpende boetprediking, die in omstandigheden als deze diep in de harten drong. Velen weenden.

Maar wie dieper gebogen dan één, ja als verplet bij Jurgens graf stond, en er weende en snikte als zou het hart breken — dat was Frits, de zoon van den schout.

* * *

Op een schoonen lentedag van het jaar 1816 stonden op het kerkhof van Grünhausen twee mannen bij een grafheuvel. De hoogte was met frissche bleemen beplant, en droeg een kruis met het opschrift :

Hier rust in God
JURGEN MARTIN,
 geboren den 29 Maart 1778
 te
 Kelbra in Thuringen,
 gestorven alhier
 3 April 1813,
 bij het redden van een mede-
 mensch uit doodsgevaar.

Hij waagde zijn leven in zelfverloochenende liefde.

De dankbare vader van den geredde.

Op de andere zijde van het kruis las men de boven aangehaalde woorden uit Matth. 25.

Een der mannen was iemand met fijne, edele trekken. Hij droeg den generaalsuniform met ridderorden gesierd. 't Was de vluchteling van 1809. De andere was onze vriend Hartmann.

Lang stond de vrijheer Von und zum Stein in diepe gedachten bij het graf. Eindelijk sprak hij met bewogen stem :

„Een Hoogere is mij vóór geweest. Hoe verheugde ik mij bij de gedachte aan wederzien, aan de ure waarin ik mijn dankbaarheid zou kunnen toonen. God heeft het anders gewild, maar hem ook anders en zeker oneindig beter geloond, dan ooit een arm sterveling had kunnen doen. Inderdaad, hij *was* een getrouwe dienstknecht. Hoe schoon zal zijn hoofd de eerekroon sieren in den dag, waarop de Heer die dooden opwekken en zijn verlost tot zich nemen zal.”

Hij zweeg een poos en ging toen voort, zich tot den ander wendend :

„En heeft de schout zelf, uw doodvijand, dit graf-teeken voor Jurgen gezet?”

„Ja,” sprak Hartmann, „voor geen prijs wilde hij dat iemand anders het zou doen. Hij kon, zeide hij, den levende zijn dankbaarheid, zijn verandering van gemoed niet meer toonen. Daarom wilde hij althans den doode eeren.”

„Zie, Genadige heer,” zoo vervolgde Hartmann, „de dood van Jurgen is een slag dien we nooit zullen vergeten. Maar toch is er, door Gods genade, een onuitputtelijke zegen uit voortgekomen. Wat zijn de harten veranderd! De schout is al lang mijn vijand niet meer. Hem en Frits reken ik nu onder mijn beste vrienden. De vader heeft er zijn herberg aan gegeven. Frits heeft den veldtocht meegemaakt in Frankrijk, is gewond, maar kort geleden met eere thuisgekomen. Overmorgen gaat hij trouwen met onze Anna, een boerendochter uit Hessen, die al een paar jaar bij mij dient. En ik mag, God zij dank, nu zeggen: zij krijgt een degelijken, vlijtigen, godvreezenden man. Ja, de Heer heeft hier groote dingen gedaan.”

„Gelijk aan heel ons vaderland,” sprak de vrijheer, op zijn woorden nadruk leggend. „Er is in de laatste jaren met tranen gezaaid. Mocht er nu alom een blijde oogst opwassen, gelijk hier door Gods genade is geschied. Wat wij behoeven is ons af te keeren van de modderwegen der vrijdenkerij, en terug te keeren tot den levenden God en zijn heilig Woord.”

„Ja, Genadige heer,” sprak de landman. „Had men dat vóór twintig jaar ook zoo maar ingezien!”

„Mijn tijd roept mij,” sprak Stein, thans een man in heel Deutschland vermaard. Hij reikte Hartmann de hand en sprak:

„Vaarwel vriend. Zoo vaak ik mijn vaderland bezoek kom ik bij u. Reken daarop. God zij met u! Hij zegne u en uw huis voor al het goede dat ik bij u ondervonden heb.”

Door den landman verzeld ging hij naar de kerkhofpoort, stapte in het wachtende rijtuig en reed, Hartmann een groet toewenkend, weg.

IJSVERMAAK.

Noem het een weelde, bij 't suizen der blaren,
's Zomers de koelte te drinken in 't woud,
's Avonds te mijmren aan d'oever der baren,
Onder een hemel, besprenkeld met goud, —
't Luwtje nochtans der belommerde dreven,
't Starrengeglim op het golvend verschiep,
Moet ik er 't ijs en de schaatsen voor geven,
(Lach, wien het lust!) ik begeerde ze niet.

Uit nu! eruit om zijn glorie te vieren!

't Joelt op de straat als een bruisende zee.

Nu nog te neuzen in maffe papieren . . .

Ja, hij was knapper, dan ik, die he: deê!

Gaan we op het blad niet de letter figuren,

Net of ze reden, wie 't hardst, om den prijs?

'k Ben als betooverd: 't is niet te verduren!

„Brenge me de schaatsen!” Ik moet naar het ijs.

Ziehier een paar verzen uit een keurig gedicht:
„De Schaatsenrijder” van A. Bogaers, gest. 1870,

wiens gezamenlijke dichtwerken zijn uitgegeven bij A. C. Kruseman te Haarlem.

Evenals de andere jaargetijden heeft ook de winter zijn bekoorlijkheid. De oostenwind moge snerpand zijn, de sneeuwjacht u soms beletten uit uwe oogen te zien — er zijn ook van die heerlijk schoone winterdagen, waarin de versch gevallen sneeuw smetloos wit ligt gespreid over de velden, glinsterend en fonkelend in den zonneshijn. Of wie onzer heeft niet menigmaal met bewondering den rijn aanschouwd als, om met ter Haar te spreken, iedere tak en doornenhaag een zilveren kraag draagt.

Schilders hebben zich dan ook beijverd ons het schoone op doek weer te geven van wat winterlandschappen en wintergezichten hun af te malen gaven.

Genoten wordt er ook in den winter. En aan dat genieten dachten wij toen we boven dit opstel het woord „ijsvermaak” plaatsten, overtuigd als we zijn dat onze lezers vrij genoeg zullen zijn om zich te kunnen vermaken zonder dat hun vroomheid er schade door lijdt.

Aan het woord stooten we ons dus niet en zonder nu den hartstocht vrijen teugel te geven, die veel vermaak van onzen tijd tot een soort woeste en wilde lichaam-knakkende sport maakt, meenen wij dat schaatsenrijden wat lichamelijke oefening betreft een eereplaats mag innemen,

„Ik moet naar het ijs,” zong Bogaers. De dichter zal bedoeld hebben: Ik kan het niet langer in huis bij mijn boeken uithouden. Er zijn echter streken in ons vaderland en nu denk ik vooral aan Friesland waar het „ik moet” vaak kan opgevat in den zin van een bevel.

Friesland. Het waterrijke Friesland, met zijn lage, onder water staande landerijen in den winter — 't behoeft slechts één of twee nachten wat „aan te knippen” of de schooljeugd moet — 't is een moet van vaderszij gevolgd door hartelijk willen van de zij der jeugd — naar 't ijs. Ja ik veronderstel dat de zomer met zijn veldarbeid bij lange na niet zooveel werk aan de Leerplichtwetmannen in Friesland te doen zal geven als de winter met zijn ijs. En als straks de lange banen, de vaarten en meren berijdbaar zijn, dan zwiert jong en oud lustig rond, dan ziet men zoowel enkelen als paren, ja zelfs geheele rijen aan een stok met krachtigen zwier zich langs het spiegelgladde vlak bewegen.

Eten, drinken, werken, wat niet al, het wordt alles in dien tijd slechts als bijzaak beschouwd. Rijden, van den morgen tot den avond, dat is de hoofdzaak. Het is verwonderlijk hoeveel boodschappen er te doen zijn zoodra het ijs sterk is. Overal even per schaats naar toe. En bloedverwanten die veraf of ongelegen wonen en mitsdien weinig bezoek krijgen, kunnen er bij mooi ijs stellig op aan, dat een of meer familieleden een rijje dien kant uitdoen. Ja strenge orthodoxen vinden er geen been in om, als in eigen dorp een moderne prediking is, per schaats te rijden naar een andere plaats waar een leeraar naar hun keus is.

Men moet dan ook rijder of rijdster zijn om het genot te kunnen waardeeren, dat in het glijden langs de effen baan ligt opgesloten.

Sukkelaars komen niet in aanmerking en halzen tellen niet mee, maar krachtige mannen en vrouwen die de kunst verstaan en flinke longen hebben, weten wat genot in schaatsenrijden te vinden is.

Alles werkt daartoe mee. Men heeft betrouwbaar ijs, een spiegelgladde baan — schrik voor die de kunst niet kennen — een paar schaatsen met scherp geslepen ijzers, en hoe wankel de „kruk” er ook op staat, wie rijden kan slaat even zeker als op den beganen grond,

Elke zwaai die gemaakt wordt zegt u, dat het een rijder of rijdster van professie is. Heel wat anders dan die armen en beenen bewegende slumpers, wier onregelmatige en onvaste zwaaiingen uw lachspieren in beweging brengen maar die zelf, wel verre te lachen, door menige onzachte buiteling er op attent gemaakt worden dat zij eigenlijk beter deden thuis te blijven.

Wat keur van tafereelen doen zich aan 't oog voor, als men de lange, lange vaarten van onze provincien afrijdt.

„Wintergezichtjes,” zegt de reeds aangehaalde dichter Bogaers zoo terecht, „met smaak gestoffeerd.”

Woord, dat herspiegeld op Schelfhouts panceelen,
't Vorstenpaleis ze voor goud zich begeert!

Dorpijes, gedekt met hun sneeuwige spreien,
Zwanen van 't Noord aan den wolkigen boog,
't Ijs met zijn tinten, de wiss'lende reien,
Pret overal! 't is een lust voor het oog.

Friezen hebben den naam beter snel dan mooi te kunnen rijden. Wie gezien heeft hoe zwaarig men elders, vooral in Noord- en Zuid-Holland weet te rijden, zal gereedelijk toestemmen dat in het schoone van de kunst de Friezen ten achter staan. Het is bij hen: recht toe recht af op het doel aan. Meer om het vermaak en den naam te hebben een snellen rijder te zijn dan wel om de kunst is het den Fries te doen. Nu in snelheid geven zij dan ook niemand wat voor, en bij jaarlijksche hardrijderijen gaan zij over 't algemeen met de prijzen strijken. Een gansche rij namen van snelle rijders en rijdsters zijn bij de Friezen bekend.

Van ouder tot kind worden die namen overgeplant en menig staaltje van een Adam hardrijder, een Atze van Terzool, een Douwe de Vos en wie niet al meer, doet elken winter opgeld. Een groote eer is te allen tijd ook toegekend aan hen, die in één dag de elf steden per schaats bezochten en tijd tevens vonden om in elke stad een blijk van hun tegenwoordigheid achter te laten. Dat echter het „jagen naar eer” vaak ten koste van gezondheid gaat, doet het vermaak geen vermaak meer zijn.

Eveneens is de waaghalzerij, die elken winter menschenlevens kost, ten zeerste af te keuren. Hoe voortreffelijk het in veel gevallen ook is de eerste te zijn, wat 't rijden over onbetrouwbaar ijs betreft moest men dit niet in toepassing brengen. Maar wat doet een mensch niet voor de eer! De herbergier die aan de vaart woont, waarlangs straks de rijders zich in bonte mengeling zullen bewegen, is wat blij dat het waagstuk volbracht is, en schrijft den naam van den eersteling met krijt aan een der balken van zijn gelagkamer, en de waaghals heeft den geheelen winter de eer dat zijn naam als die van held door ieder die de herberg bezoekt gelezen wordt.

Ook dat herberg-bezoeken zelf werpt een donkere schaduw op 't ijsvermaak. Menigeen, verliet

en vermoed door 't rijden, zocht troost op die plaatsen des Satans en de drank werd menigmaal oorzaak dat men, 't gevaar niet achtende op 't altijd, vooral bij avond, verraderlijke ijs, het genot met den dood betaalde.

Maar hoe betreuenswaardig ook deze en dergelijke zaken zijn — dit alles ontnemt niets aan 't vermaak dat jong en oud heeft en hebben kan, wanneer men „met mate” deze treffelijke kunst beoefent.

Wacht betrouwbaar ijs af. Gebruik (rijden maakt dorstig) warme melk, die de „tentjes” op 't ijs voldoende schenken, en als ge „met mate” rijdt zal 't een lichaamsterkende en lichaamverfrisschende oefening zijn. Een tintling van kou zal niet hinderen, en als ge de kunst verstaat ook niet lang bij u kunnen blijven. Warm gereden, heeft men zich echter te wachten zich te laten bekleumen. Ook dat is voor menigeen de dood geweest.

Dat tot het vermaak op 't ijs ook nog 't rijden met paard en slee behoort, weet iedereen, doch lang niet elken winter kan men zich dat genot verschaffen. 't Is lang niet dadelijk „paardenijs” en zoo het dit is, dan ontbreekt menigeen paard of slee, vaak beide, en moet men zich aan dit genot spenen, tenzij men geniet in anderer doen.

DE PYRAMIDEN.

Als het Kerstfeest nadert gaan de gedachten der Christenen vanzelf over Bethlehem naar Egypte. Daarheen werd het kindeken Jezus en zijne moeder door Jozef op Goddelijk bevel gebracht om het te vluchten voor het aangezicht van koning Herodes, die het zocht te dooden.

Egypte. — Voor de meerderheid der Christenen trekt die naam zich samen in den naam *Pyramiden*.

En terecht. Wel is Egypte niet het eenige land der oudheid dat pyramiden bezit (ook in Mexico vindt men er, maar van andere bouwde en van veel kleiner afmetingen), maar het is het eenige dat er voor bekend is. Daar is reden voor. Niet uit Mexico naar Egypte, maar omgekeerd: uit Egypte naar andere landen moet de gedachte aan het bouwen van zulke monumenten overgebracht zijn. En in de pyramiden van Egypte belichamen zich al de groote, heerlijke ideeën van dit oudste en merkwaardigste onder de beschaafde landen. De pyramiden zijn uit den bloeitijd van Egypte; uit den tijd toen Egypte met Assyrië dong naar den rang van wereldrijk; toen het voor de gheele bekende wereld te vreezen was als gevaarlijk en overmachtig.

Ouder gedenkteekenen van menschelijke kunst dan de pyramiden bezit de wereld niet, den toren van Babel misschien uitgezonderd. Wat is het doel waarmede ze gebouwd zijn?

Eeuwenlang heeft men op allerlei manieren er naar gegist om het te weten te komen; zonder iets te vorderen. De een meende dat ze gebouwd waren om de eenheid van het Goddelijk Wezen symbolisch voor te stellen, als protest tegen het veelgodendom. De ander dacht dat ze beschouwd moesten worden als uitgewerkte sterrekundige berekeningen. Een derde hield ze voor borstweringen tegen het woestijnzand. Een vierde gissing was dat ze dienst hadden gedaan als reusachtige filtreers. De Arabieren gelooven dat ze gebouwd waren tot bewaarplaatsen van schatten

en wetenschappelijke geheimen. En eindelijk vond bij sommigen de meening ingang, dat ze eenvoudig het gevolg waren van de poging om het volk des lands bezigheid te verschaffen in den tijd toen Egypte nog geen zandwoestijn, maar „een hof des Heeren” was, die zijn honderdvoudige vrucht voortbracht, zonder dat er een menschenhand van eenige beteekenis voor noodig was. Eeuwenlang kon niemand er iets van weten, want er werd aan geen enkele pyramide een ingang gevonden.

Eerst in het jaar 820 onzer jaartelling liet een Mohammedaansch vorst, Khalif Al Mamoun, de groote pyramide van Cheops openen. Ongedacht kwam men zoo hoog als de Westertoren te Amsterdam. Haar omvang is zevenhonderd zestig voet in het vierkant. Ze staat evenals de andere op een rots gebouwd, ongeveer honderddertig voet hooger dan het hoogste peil van den Nijl. Ze bestaat uit blokken kalksteen, graniet en albast, en draagt nog de sporen van de gepolijste platen wit en gekleurd graniet, waarmede ze bedekt was. Ongetwijfeld zijn deze platen van inschriften voorzien geweest. Van den ingang leidt een gang, die driehonderdvijftig voet lang is, naar een kamer, zes en veertig voet lang en zeven en twintig voet breed, die ongeveer honderd voet beneden de oppervlakte in de rots is uitgehouwen. Deze kamer is onvoltooid gebleven, maar vandaar leidt een andere gang, honderd voet ver, en daarna een zijgang, naar een andere kamer, honderd zes en zestig voet hooger dan de eerste gelegen. En vandaar uit voert een nieuwe galerij naar een kamer die twintig voet hoog, vier en dertig voet lang en zeventien voet breed is. Deze kamer is geheel met platen van gepolijst graniet bedekt. En daarin bevindt zich een open kist van graniet, zes en een halve voet lang.

Herodotus meende reeds dat de pyramiden graf-tomben voor de Egyptische vorsten waren. Zijn gevoelens is bevestigd en thans denkt niemand er anders over. In de pas beschreven pyramide heeft men niets gevonden: alleen is ontdekt dat ze omringd is door duizenden graven. Maar in de andere pyramiden zijn mummies gevonden. 't Blijkt dus dat de pyramide van Cheops nooit gebruikt is geweest; ze is ook niet voltooid, althans inwendig niet. Naar de overlevering meldt hebben honderdduizend menschen gedurende tien jaren en onafgebroken er aan gewerkt. Waarom het monument niet gereed is gekomen, ligt in 't duister en zal wel nooit aan 't licht komen. Naar alle waarschijnlijkheid is het gebouwd op zijn laatst ongeveer tweeduizend jaren vóór Christus geboorte, zoodat het nu in rond getal vierduizend jaren oud is.

De groote nauwkeurigheid, de omvangrijke kennis en de buitengewone bekwaamheid van de bouwheeren dezer wereldwonderen wekken nog steeds de verbazing van alle deskundigen. Zoo kan men niet meer bouwen! *Volmaakt* is het werk natuurlijk evenmin als eenig ander menschenwerk. Maar van welken menschenarbeid van dien omvang kan getuigd worden wat Flinders Petri, die tien jaren in Egypte met onderzoekingen doorbracht, er van

schreef: „Er zijn fouten, zoowel in de lengte als in de afmetingen, maar ze zijn weinige en ieder daarvan kan men met den top van zijn duim bedekken.” Dat grenst aan het volmaakte zoover dat op aarde zijn kan.

Geheele bibliotheken zijn over de pyramiden vol geschreven. Thans wenschen we slechts op één punt opmerkzaam te maken. En wel dit: De pyramiden leeren onwedersprekelijk dat er geen woord waar is van de meening, die men dikwijls als hoogste waarheid door de bestrijders der Heilige Schrift kan hooren uitbazuinen, dat de menschheid uit de diepste diepte van onkunde en onbeschaafdheid is opgeklimmen en nog steeds opklimt tot al grooter evedeling. Integendeel, het menschedom is geestelijk en lichamelijk steeds dalende en zou al lang in de diepste diepte weggezonden zijn indien God niet Israel had afgezonderd uit de volken, en uit Israel den Messias in de volheid der tijden had doen voortkomen. Welk een kracht, welk een majesteit, welk een kunde en welk een zelfvertrouwen moet gewoond hebben in een volk, dat zulke onvergelykelijke kunstgewrochten kon voortbrengen! En zulks niet een enkele keer, maar gedurig. Immers men telt tusschen zestig en zeventig pyramiden! Welke werktuigen de bouwlieden gediend hebben; hoe ver zij het in wiskunde en al dergelijke vakken moeten gebracht hebben om zoo iets tot stand te brengen; zal voor hun nakomelingen wel altijd een geheim blijven. Maar zooveel blijkt wel uit het werk dat ze nalieten, dat zij niet bezig waren op te klimmen tot de hoogte waarop wij staan, maar dat het Gode behaagd heeft de heerlijkheid, waarvan de mensch de restanten mee uit het Paradijs bracht, niet opeens te doen verdwijnen en dat nog een aanzienlijk gedeelte van die heerlijkheid hun toebedeeld was.

Ook deze steenen spreken en overstemmen door hun zwijgende getuigenis de pratende en „snaterende” menschen. Ze staan en blijven staan als een woord Gods in steen, en lijden evenmin van al het geschreeuw des ongeloofs, als ze aan 't wankelen gebracht worden door het gekriemel aan hun voet van de menschen die ze staan te bekijken.

W.

V R A G E N B U S .

Aan de Redactie van „Excelsior”.

Mag ik zoo vrij zijn u de onderstaande vragen toe te zenden, met het vriendelijk verzoek, dat niet alleen de eerste, maar ook de andere door de Redactie, zoo mogelijk in het eerstkomend nr, worden beantwoord.

1. Is de Redactie het eens met het antwoord op de vraag, of de wedergeboorte middellijk of onmiddellijk plaats heeft, in het nr van 7 Nov. j.l.?

Zoo ja, hoe kunnen dan kinderen, die vroeg sterven zalig worden? Toch niet zonder wedergeboorte; en die geschiedt, volgens L. A. S., middellijk door de prediking des Woords.

H., 6 Dec. 1901.

F. v. W.

Op deze vraag hoopt de Redactie spoedig te antwoorden. De overige vragen volgen.